Regeringens proposition
1978/79: 213

med redovisning av planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen;

beslutad den 17 april 1979.

Regeringen förelägger riksdagen vad som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll för den åtgärd eller det ändamål som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

OLA ULLSTEN

BIRGIT FRIGGEBO

Propositionens huvudsakliga innehåll

I *propositionen* lämnas en kortfattad redogörelse för det arbete som under den fysiska riksplaneringens planeringsskede har bedrivits i län och kommuner för att fullfölja riksdagens beslut år 1972 och år 1975 om riktlinjer för hushållning med mark och vatten. Vidare redovisas översiktligt de utgångspunkter som regeringen har angett för det fortsatta arbete som bör ske i län och kommuner inom ramen för den fysiska riksplaneringen. Härvid förordas vissa anpassningar till nu rådande förutsättningar av riktlinjerna för hushållning med jordbruksmark och vissa förtydliganden av riktlinjerna för utveckling av fritidsbebyggelse i vissa områden. Riksdagen föreslås godkänna vad föredraganden härvid förordar.

I *bilaga 1* till bifogade protokollsutdrag lämnas en redogörelse för arbetet under planeringsskedet och de synpunkter på detta arbete som har lämnats. I *bilaga 2* har de av regeringen angivna utgångspunkterna för det fortsatta planeringsarbetet ställts samman.

BOSTADSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1979-04-17

Närvarande: statsministern Ullsten, ordförande, och statsråden Wikström, Friggebo, Huss, Rodhe, Wahlberg, Hansson, Enlund, de Geer, Blix, Cars, Gabriel Romanus, Tham, Bondestam

Föredragande: statsrådet Friggebo

Proposition med redovisning av planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen

---

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Genom beslut hösten 1972 lade statsmakterna fast vissa riktlinjer för hushållning med mark och vatten (prop. 1972: 111, CU 1972: 35, rskr 1972: 348). Riktlinjerna skulle enligt riksdagens beslut fullföljas i en fortsatt planering som i väsentliga delar avsågs bli utförd av kommunerna. Arbetet skulle indelas i ett programskede och ett planeringsskede.

Under programskedet utarbetade nästan samtliga kommuner program för sådana planeringsåtgärder m. m. som borde vidtas till följd av statsmakternas riktlinjer för hushållning med mark och vatten. Länsstyrelserna redovisade resultatet av detta arbete till regeringen i juli 1974.

Regeringen tog ställning till programmen genom bl. a. beslut för varje län under våren 1975 och lämnade i prop. 1975/76: 1 en redovisning till riksdagen av arbetet under programskedet. I propositionen redovisades bl. a. berörda fackmyndigheters synpunkter på de kommunala programmen samt regeringens ställningstagande till programmaterialet. Vidare förelade regeringen riksdagen förslag om bl. a. ansvarsfördelningen i den fortsatta fysiska riksplaneringen. Riksdagen godtog genom beslut den 3 december 1975 i allt väsentligt vad som anfördes i propositionen (CU 1975/76: 1, rskr 1975/76: 45).

Nästan samtliga kommuner i landet har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Länsstyrelserna har ställt samman det redovisade materialet. Efter att ha berett landstingen tillfälle att yttra sig har länsstyrelserna med

eget yttrande överlämnat det sammanställda materialet till regeringen. Berörda ämbetsverk, andra myndigheter samt forskningsinstitutioner och intresseorganisationer har beretts tillfälle att yttra sig över det av länsstyrelserna redovisade materialet. Ämbetsverken har i anslutning härtill också gjort vissa sammanställningar.

Regeringen har tagit ställning till resultatet av arbetet under planeringsskedet genom beslut under tiden den 7 september 1978–den 29 mars 1979. Länsstyrelserna och berörda ämbetsverk har därvid getts i uppdrag att fullfölja fastlagda riktlinjer för hushållning med mark och vatten i enlighet med vad som har angetts dels i en promemoria, upprättad inom bostadsdepartementet den 7 september 1978, dels i särskilda beslut för varje län. Dessa beslut har beretts gemensamt inom bostads-, försvars-, kommunikations-, ekonomi-, budget-, utbildnings-, jordbruks-, arbetsmarknads-, industri- och kommundepartementen.

1.2 Propositionens uppläggning och innehåll

I det följande (avsnitt 2) kommer jag att lämna en sammanfattande redovisning av hur jag ser på vissa frågor som har särskild betydelse i det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Det gäller främst frågor rörande behandlingen av tätortsutveckling, jordbruksmark och fritidsbebyggelse.

I samband med att jag redogör för behandlingen av industrilokaliseringsfrågor berör jag även vissa frågor om åtgärder för samordning av statens insatser vid industrietablering m. m. som har tagits upp av utredningen rörande miljöproblem m. m. i vissa industriområden (UMI).

Jag kommer också att lämna en redovisning av arbetet beträffande de fem s. k. särskilda redovisningsområdena. Dessutom skall jag behandla frågan om hur den fysiska riksplaneringen inverkar på enskilda plan- och tillståndsärenden.

En redogörelse för utfallet av det arbete som har utförts under planeringsskedet och för de yttranden som har lämnats av länsstyrelser, berörda ämbetsverk, kommuner, organisationer m. fl. bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*. Regeringens beslut för varje län med anledning av planeringsskedet och de allmänna utgångspunkter för fortsatt arbete med att fullfölja fastlagda riktlinjer för hushållning med mark och vatten som lämnas i den till regeringens beslut fogade promemorian bör fogas till protokollet som *bilaga 2*.

2. Föredragandens överväganden

2.1 Inledning

Statsmakternas beslut år 1972 om den fysiska riksplaneringen (prop. 1972: 111, CU 1972: 35, rskr 1972: 348) innebar bl. a. att vissa riktlinjer för hushållningen med landets mark- och vattenresurser skulle fullföljas och vidareutvecklas på lokal och regional nivå. Detta förutsattes ske i två steg. Under det s. k. programskedet skulle, på grundval av överläggningar mellan länsstyrelserna och kommunerna, program utarbetas för hur riktlinjerna skulle fullföljas i den kommunala fysiska planeringen och genom åtgärder från länsstyrelsernas sida. Sedan regeringen hade tagit ställning till programmen skulle, under det s. k. planeringsskedet, arbetet inledas med att genomföra de åtgärder som anges i de upprättade programmen.

Regeringen lämnade i prop. 1975/76: 1 en redovisning till riksdagen av arbetet under programskedet. Civilutskottet uttalade vid sin behandling av propositionen (CU 1975/76: 1) att det i samband med regeringens ställningstaganden till länsstyrelsernas redovisning av arbetet under planeringsskedet för vissa områden kan bli aktuellt med nya eller kompletterande riktlinjer som sålunda måste underställas riksdagens prövning. Även om detta inte skulle bli fallet ansåg utskottet att en redovisning till riksdagen av utgångspunkterna för planeringen borde göras. Riksdagen har givit regeringen till känna vad utskottet anfört i denna del (rskr 1975/76: 45).

Jag anser det lämpligt att, sedan regeringen nu har tagit ställning till arbetet under planeringsskedet, lämna riksdagen en översiktlig redovisning av hur långt arbetet med att fullfölja de av statsmakterna uppställda riktlinjerna för hushållning med mark och vatten har fortskridit och vilka anvisningar för det fortsatta arbetet som regeringen har utfärdat. Riksdagen bör enligt min mening ges en sådan redovisning som underlag för sin fortlöpande befattning med de frågor om arbetets allmänna inriktning, riktlinjer m. m. som det ankommer på riksdagen att besluta om. En översiktlig sammanfattning av vad som har förevarit under planeringsskedet och en samlad dokumentation av fattade beslut av det slag som jag lämnar i det följande bör också vara till nytta för alla de myndigheter, organisationer och andra som har uppgifter i eller berörs av den fysiska riksplaneringen.

Såväl länsstyrelsernas redovisningar som de centrala myndigheternas yttranden innehåller förslag och synpunkter som kan föranleda ställningstaganden av statsmakterna. Det gäller t. ex. förslag om kompletterande eller ändrade riktlinjer och om ändringar i vissa lagregler. Jag ämnar inte nu förelägga riksdagen några förslag av denna karaktär. I avsnitt 2.2 kommer jag att redovisa hur frågor av detta slag bör behandlas i fortsättningen.

Inga förslag om nya riktlinjer skall således läggas fram nu. Granskningen

av resultatet av arbetet under planeringsskedet har emellertid visat på ett behov av att förtydliga riktlinjerna för fritidsbebyggelsens utveckling vid kuster och större insjöar samt i älvdalar, fjäll och primära rekreationsområden. När det gäller frågan om hur jordbruksmarken bör behandlas i planeringen bör de av riksdagen tidigare uppställda riktlinjerna anpassas till de förutsättningar som numera råder enligt riksdagens beslut om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken (prop. 1977/78: 19, JoU 1977/78: 10, rskr 1977/78: 103).

De förtydliganden och anpassningar av riktlinjerna som jag nu har antytt har bedömts nödvändiga för att kommunerna och länsstyrelserna skall få erforderlig vägledning för det fortsatta arbetet. De utgör enligt min mening inte några nya eller ändrade riktlinjer utan ligger helt i linje med de uttalanden som riksdagen tidigare har ställt sig bakom. Med tanke på den inverkan som de får på kommunernas planläggning m. m., bör de ändå underställas riksdagen för godkännande.

Jag kommer i det följande att redovisa hur jag ser på sambanden mellan kommunernas planering för tätorternas utveckling, den regionalpolitiska planeringen och den fysiska riksplaneringen. Jag avser också att redogöra för hur jag anser att det fortsatta planeringsarbetet för de primära rekreationsområdena bör läggas upp. Vidare redovisar jag de åtgärder som regeringen har vidtagit för att möjliggöra att de i den fysiska riksplaneringen angivna områdena av riksintresse för naturvård och kulturminnesvård i snabbare takt skall kunna ges erforderligt skydd. Jag skall även kortfattat beröra vissa frågor rörande industri, kraftledningar och gruvverksamhet som riksdagen tidigare har uppmärksammat särskilt. Vidare kommer jag att lämna en redogörelse för hur planeringsarbetet för de fem s. k. särskilda redovisningsområdena har fortskridit och vilka ställningstaganden beträffande dessa områden som kan komma att aktualiseras under de närmaste åren. Slutligen avser jag att ta upp vissa frågor som gäller den fysiska riksplaneringens formella status och de uppställda riktlinjernas betydelse vid handläggningen av enskilda ärenden. Riksdagen bör ges tillfälle att ta del av min redovisning i nu nämnda delar.

2.2 Vissa anknytande utrednings- och reformarbeten

Under den fysiska riksplaneringens planeringsskede har på central nivå åtgärder vidtagits för att vidareutveckla den fysiska riksplaneringen. I detta sammanhang bör särskilt nämnas de propositioner om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för vissa s. k. obrutna fjällområden (prop. 1977/78: 31) och för vattendrag i norra Svealand och Norrland (prop. 1977/78: 57) som riksdagen behandlade i december 1977 (CU 1977/78: 8 och 9, rskr 1977/78: 99 och 100). Därefter har regeringen uppdragit åt länsstyrelserna i berörda län att senast den 1 januari 1980 lämna regeringen förslag

till närmare avgränsning av de obrutna fjällområdena varvid vissa avgränsningsfrågor i anslutning till två föreslagna vägar skall studeras särskilt. Vidare har regeringen tillkallat en särskild utredare med uppgift att studera förutsättningarna för och konsekvenserna av att leda över vatten från Vindelälven resp. Piteälven till de utbyggda älvarna Skellefte älv och Umeälven (Bo 1978: 02).

Många synpunkter som har framförts vid redovisningen av arbetet under planeringsskedet gäller utformningen av en ny plan- och byggnadslag. Arbete med förslag till en sådan lag pågår f. n. under ledning av en särskild utredningsman (Bo 1978: 07). De under planeringsskedet framförda synpunkterna kommer att behandlas inom ramen för detta arbete. Också synpunkter på lagstiftning inom andra departements ansvarsområden har förts fram vid redovisningen. Dessa synpunkter har efter samråd överlämnats till närmast berört departement för fortsatt handläggning. I vissa fall har de framförda synpunkterna kunnat beaktas i anslutning till förslag som regeringen redan har lagt fram. Sålunda har de förslag som läggs fram i regeringens proposition om riktlinjer för skogspolitiken, m. m. (prop. 1978/79: 110) och som syftar till att bättre samordna de kommunala organens och skogsvårdsmyndigheternas ställningstaganden i skogsbruksfrågor, starkt stöd i många yttranden över den fysiska riksplaneringens planeringsskede.

I regeringens proposition med redovisning av programskedet i den fysiska riksplaneringen (prop. 1975/76: 1) angavs att arbete hade inletts med att vidareutveckla den fysiska riksplaneringen. En rapport om hushållning med mark och vatten förbereds f. n. i bostadsdepartementet. Rapporten avses innehålla en utvärdering av det hittillsvarande arbetet med fysisk riksplanering och förslag om dess fortsättning. Rapporten kommer också att redovisa resultat av studier av sådana frågor som tidigare har varit mindre väl behandlade i den fysiska riksplaneringen som t. ex. sötvattnets och havsresursernas utnyttjande. De förslag om nya eller ändrade riktlinjer m. m. som kan föranledas av arbetet under planeringsskedet och av resultatet av de nya studierna kommer att behandlas samlat i rapporten. Genom att arbetet med rapporten pågår parallellt med arbetet med förslag till ny plan- och byggnadslagstiftning kan erforderlig samordning uppnås när det gäller förslag om en närmare reglering av innehållet i och formerna för den fysiska riksplaneringen. Sedan rapporten har remissbehandlats torde regeringen komma att förelägga riksdagen förslag. Härvid torde regeringen också kunna redovisa sina överväganden om vissa vägfrågor i fjällområdet med anledning av den redovisning som berörda länsstyrelser enligt vad jag tidigare har sagt skall lämna den 1 januari 1980. Jag räknar inte med att dessa förslag skall leda till nya krav på kommunernas planeringsarbete under de närmaste årens arbete med den fysiska riksplaneringen. Jag återkommer i avsnitt 2.3.2 till tidsplanen för detta arbete.

Vissa frågor med nära anknytning till den fysiska riksplaneringen är

föremål för särskild utredning. Som exempel på sådana utredningar kan nämnas fritidsboendekommittén (Bo 1978: 01), landskapsinformationsutredningen (Bo 1978: 08), vattenplaneringsutredningen (Jo 1977: 05) och naturresurs- och miljökommittén (Jo 1978: 01).

En närmare redovisning för varje verksamhetsområde av frågor som har tagits upp i yttranden och som behandlas i särskild ordning återfinns i bilaga 1.

2.3 Arbetet med att fullfölja fastlagda riktlinjer

2.3.1 Allmänt om arbetet under planeringsskedet

Huvuddelen av det arbete som har bedrivits under planeringsskedet har utförts av kommunerna. Arbetet har huvudsakligen bestått i att utarbeta underlag för ställningstaganden i kommunfullmäktige till den framtida markanvändningen och till frågor om hur fortsatt planläggning och tillståndsgivning för bebyggelse m. m. bör ske. Det underlagsmaterial för sådana beslut som har utarbetats består i första hand av dels kommunöversikter och kommunomfattande markdispositionsplaner, dels områdesplaner för vissa områden med särskilda markanvändningsproblem. Vidare har upprättats redogörelser för de åtgärder som har vidtagits eller skall vidtas i samband med den fysiska riksplaneringens genomförande, som t. ex. utfärdande av förordnanden till skydd för natur- eller kulturvärden. Vissa kommuner har lämnat särskilda redovisningar som t. ex. program för hushållning med jordbruksmarken.

Liksom under programskedet har kommunernas arbete bedrivits i nära samråd med länsstyrelserna. Nästan alla länsstyrelser har för arbetet bildat arbetsgrupper med företrädare för närmast berörda enheter inom länsstyrelsen. Företrädare för berörda regionala organ utanför länsstyrelsen har också varit mer eller mindre fast knutna till dessa arbetsgrupper.

Länsstyrelserna har på regeringens uppdrag ställt samman och med eget yttrande redovisat det material som kommunerna har utarbetat under planeringsskedet. Länsstyrelserna har också inhämtat yttranden från landstingen. Berörda ämbetsverk och organisationer har yttrat sig över materialet och därutöver gjort vissa sammanställningar. Vidare har planverket i en serie rapporter lämnat en omfattande redovisning av vad som har förevarit under planeringsskedet (statens planverk, rapport 44, år 1978, del 1–11). Rapporteringen innehåller en sammanfattande utvärdering av arbetet under planeringsskedet (del 1), särskilda sektorsredovisningar och en redovisning av bebyggelsefrågornas behandling i kommunernas planering.

Arbetet under planeringsskedet har medfört att alla landets kommuner nu har något slag av heltäckande redovisning av hur kommunen i stora drag ser på markanvändnings- och bebyggelsefrågor i kommunens olika

delar. Ett stort antal av de myndigheter som har yttrat sig över det redovisade materialet konstaterar att arbetet har inneburit ett genombrott för översiktlig kommunal markanvändningsplanering. Detta omdöme stöds av kommunernas yttranden och genomförda studier, vilka visar att kommunernas företrädare ser mycket positivt på den ökade överblick över och medvetenhet om markanvändnings- och resurshushållningsfrågor som de översiktliga planerna har gett.

De statliga myndigheternas arbete med att ställa samman och utvärdera det redovisade materialet har på motsvarande sätt lagt en god grund för fortsatta överväganden om olika resurshushållningsfrågor. Under de omfattande samråd som har förevarit har myndigheterna vunnit ökad insikt om det arbete som pågår med dessa frågor. Härmed öppnas ökade möjligheter till samordning och samverkan. Den ökade insikten i resurshushållningsfrågor får också stor betydelse för myndigheternas fortsatta medverkan i arbetet med den fysiska riksplaneringen. De statliga myndigheternas arbete med dessa frågor torde vidare i väsentlig utsträckning ha ökat kunskaperna om och förståelsen för olika kommunala planeringsfrågor m. m. För en närmare redovisning av arbetet under planeringsskedet hänvisar jag till bilaga 1 och till den nyss nämnda rapporteringen från planverket.

Jag vill understryka att det positiva utfallet av arbetet under planeringsskedet inte hade varit möjligt att uppnå utan den uppslutning i arbetet som har skett från kommunernas sida. Jag är medveten om att detta har krävt uppoffringar, både i form av pengar och genom att andra angelägna planeringsuppgifter har fått stå tillbaka. En av de utgångspunkter som statsmakterna har angett för den fysiska riksplaneringen är att den skall komma till uttryck genom en planering som tillgodoser både statliga och kommunala intressen och behov. Den stora uppslutningen bekräftar att många av arbetsuppgifterna inom ramen för den fysiska riksplaneringen också har bedömts vara angelägna ur rent kommunal synvinkel.

Det finns också skäl att peka på betydelsen av det stora arbete som trots de begränsade resurserna har lagts ned av länsstyrelserna och andra statliga regionala organ under planeringsskedet. Resultatet av arbetet visar att en aktiv medverkan från de regionala myndigheterna är en förutsättning för att planeringsarbetet skall kunna bedrivas i förtroendefull samverkan mellan stat och kommun och för att planeringen skall kunna uppfylla kraven på en god hushållning med mark och vatten.

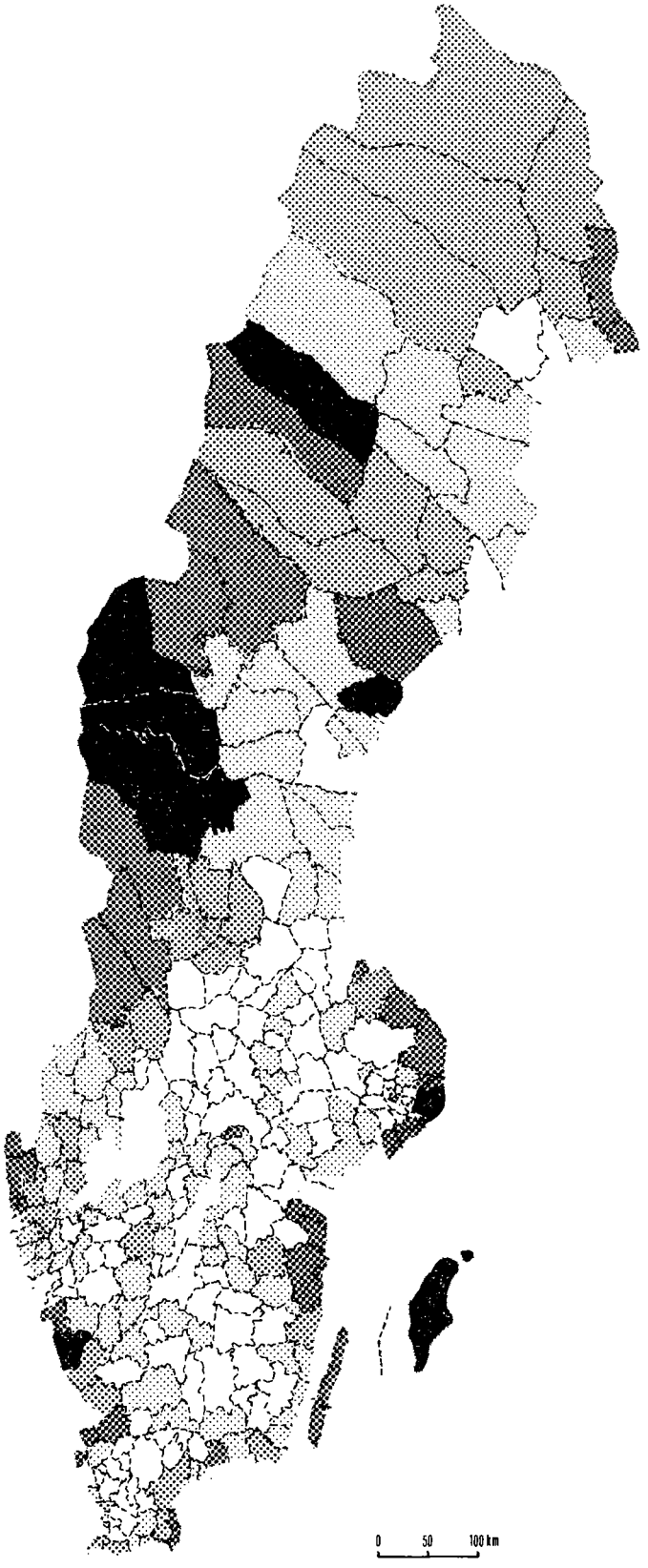
Huvudintrycket av det arbete som har utförts är således positivt. Det måste samtidigt betonas att, som också förutsågs i samband med regeringens ställningstaganden till arbetet under programskedet, ytterligare planeringsarbete och genomförandeåtgärder återstår innan de program som kommunerna redovisade till regeringen år 1974 har genomförts. Arbetet går emellertid nu in i ett nytt skede. Den mycket översiktliga planeringen är i huvudsak slutförd. De uppgifter som återstår gäller i första hand en

mer detaljerad planering för vissa områden samt genomförande av särskilda åtgärder till skydd för bl. a. natur- och kulturvärden. Regeringens beslut med anledning av arbetet under planeringsskedet har inriktats på att ge erforderlig vägledning för det fortsatta, mer detaljerade planeringsarbetet. Detta har med nödvändighet inneburit att regeringens ställningstaganden har blivit mer precisa än tidigare. Samtidigt innebär de utgångspunkter för det fortsatta arbetet som regeringen har angett att många frågor och områden i det fortsatta arbetet bör kunna hanteras inom ramen för främst kommunernas ordinarie fysiska planläggning utan andra krav på samråd och redovisning än vad som följer av byggnadslagstiftningen. Jag återkommer till dessa frågor i avsnitt 2.3.2.

Arbetet under planeringsskedet har till stor del kunnat genomföras inom kommunernas planeringsorganisation utan särskilt ekonomiskt stöd från staten. Statligt stöd har från anslaget C 2. Bidrag till översiktlig kommunal planering utgått i första hand till kommuner och interkommunala samarbetskommittéer för planering i regioner där överväganden från rikssynpunkt föranleder omfattande planeringsinsatser men där kommunerna har begränsade planeringsresurser. För innevarande budgetår har nämnda anslag förts upp med 4 milj. kr. Sedan år 1969 har staten lämnat ca 24 milj. kr. i bidrag till kommunal översiktlig planering. Dessa bidrag har i huvudsak använts för planering som hänger samman med genomförandet av den fysiska riksplaneringen (se *fig. 1* och *2*).

De hittills fördelade statsbidragen har haft stor betydelse för planeringsarbetets kvalitet och genomförande. Betydande planeringsbehov kvarstår när det gäller fritidsbebyggelsens utveckling i vissa områden, markhushållningsfrågor i vissa regioner, de primära rekreationsområdena samt vissa övriga områden där konflikterna mellan olika markanvändningsintressen är särskilt framträdande. Planeringsproblemens karaktär gör det också angeläget med ett visst metodutvecklingsarbete. För många kommuner torde ett statligt stöd vara en förutsättning för att planeringsarbetet skall kunna bedrivas i den takt som behövs för att markanvändningsfrågorna skall kunna klarläggas inom rimlig tid. Fortsatt statligt stöd är därför enligt min mening nödvändigt för att i landets olika delar garantera en rimlig planeringsnivå och stödja en planering som tjänar fler än kommunens egna invånare. Enligt riksdagens beslut (prop. 1978/79: 100, bilaga 16, CU 1978/79: 22, rskr 1978/79: 209) disponerar regeringen för budgetåret 1979/80 4 milj. kr. för bidrag till översiktlig kommunal planering.

Bostadsdepartementet har under planeringsskedet vidtagit särskilda åtgärder för att stödja informationsverksamhet i anslutning till planeringsarbetet. Utgångspunkten var att huvudansvaret för informationsverksamheten kring den kommunala fysiska planeringen skulle vila på kommunerna. Dessa skulle avgöra omfattningen och inriktningen av den kommunala informationen. Studieförbunden och organisationerna skulle på motsvarande sätt medverka i informationsverksamheten i den omfattning och på

Figur 1.
Fördelning av statligt bidrag till översiktlig kommunal planering (anslaget C 2) åren 1969–1979

KOMMUNER

20 000 – 99 000 kr

100 000 – 199 000 kr

200 000 – 299 000 kr

300 000 kr och mera

Källa: Statens planverk

Figur 2.
Fördelning av statligt bidrag till översiktlig kommunal planering (anslaget C 2) åren 1969–1979

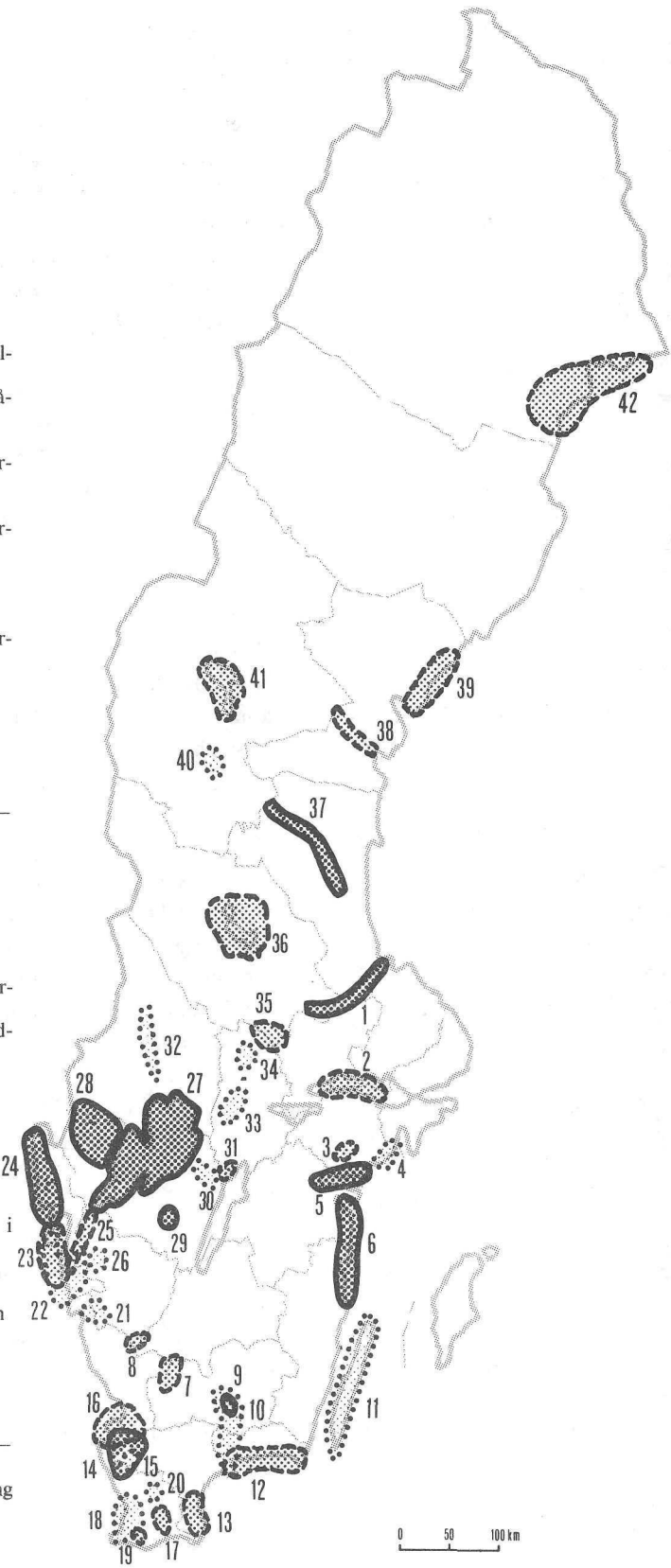
KOMMITTÉER

20 000– 99 000 kr

100 000–199 000 kr

200 000 kr och mera

1 Samarbetsgruppen för Nedre Dalälven
2 Samarbetsgruppen för Mälarområdet
3 Båvenkommittén
4 Södermanlands läns kust- och skärgårdsutredning
5 Bråvikenkommittén
6 Kalmar och Östergötlands läns skärgårdsutredning
7 Bolmenkommittén
8 Fegenkommittén
9 Kommunerna vid Åsnen–Mien
10 Samarbetsgruppen Åsnen–Listerlandet
11 Ölands regionplaneförbund
12 Kommunerna i Blekinge
13 Samarbetsgruppen för Östskåne
14 Nordvästra Skånes kommunalförbund
15 Söderåsens planeringsråd
16 Samarbetskommittén Kullaberg–Hallandsåsen
17 Romeleåskommittén
18 Sydvästra Skånes kommunalförbund
19 Sydvästskånska sjölandskapet
20 Kommunerna vid Ringsjön
21 Lygnernkommittén
22 Göteborgsregionens kommunalförbund
23 Göteborgsregionens kustzonutredning
24 Bohusläns samarbetskommitté
25 Göta älvutredningen
26 Risvedenkommittén
27 Kommunerna vid Vänern
28 Dalsland–Nordmarkenkommittén
29 Kommunerna vid Sydbillingen
30 Samrådsgruppen för Göta kanal
31 Samrådsgruppen för planering i Tiveden
32 Plangrupp Fryksdalen
33 Kommunerna vid Kilsbergen
34 Bergslagskommunerna i Örebro län
35 Fritidsland Bergslagen
36 Kommunerna i Siljansområdet
37 Kommunerna i Ljusnans dalgång
38 Indalenkommittén
39 Höga Kustenkommittén
40 Samarbetsgruppen för Klövsjö–Vemdalenområdet
41 Kommittén för översiktlig planering i Storsjöbygden
42 Norrbottens läns kustutredning

Källa: Statens planverk

det sätt de själva bestämde. De statliga myndigheternas insatser skulle i första hand syfta till att underlätta kommunernas och organisationernas informationsverksamhet. På central nivå har ett visst informationsmaterial utarbetats. Ekonomiska bidrag har getts till organisationer med begränsade resurser för produktion av eget informations- och studiematerial. Vidare har annonsering skett i vissa tidskrifter i syfte att sprida kännedom om och ge möjlighet att beställa det informationsmaterial som fanns.

Erfarenheterna av informationen under planeringsskedet har utvärderats av Nämnden för samhällsinformation (NSI) i samarbete med bostadsdepartementet och Svenska kommunförbundet (NSI:s rapportserie, nr 11). Denna utvärdering visar att så gott som samtliga kommuner anordnade utställningar och annonserade i lokalpressen under planeringsskedet. Ungefär en tredjedel av kommunerna gav särskild information direkt till hushållen. Antalet utställningsbesökare har beräknats uppgå till ca 250 000. Ungefär 50 000 personer beräknas ha besökt informations- och föreningsmöten där kommunens arbete i samband med planeringsskedet har behandlats. En jämförelse med informationen under programskedet visar att kommuner och organisationer har varit mer aktiva under planeringsskedet trots att det statliga engagemanget var mer begränsat än under programskedet. Jag anser att de medel som har anvisats för statliga informationsinsatser i det fortsatta planeringsarbetet i första hand bör bestå i att förse kommunerna och organisationerna med material och andra resurser som stöd till deras egen informationsverksamhet.

2.3.2 Det fortsatta planeringsarbetet

Som jag tidigare har framhållit är det inte aktuellt att nu föra in nya frågor i det planeringsarbete som pågår i kommunerna. Det pågående arbetet bör drivas vidare med beaktande av de utgångspunkter som har angetts i regeringens beslut om fullföljande av riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Regeringens beslut om det fortsatta arbetet innebär i stora drag att den fysiska riksplaneringens planeringsskede förlängs med en andra etapp som är inriktad på en fortsatt fördjupad planering för vissa speciella områden. Enligt regeringens beslut bör tyngdpunkten i de närmaste årens arbete läggas vid

att upprätta områdesplaner för tätorter vars expansion kan komma att beröra jordbruksmark,

att upprätta mer preciserade planer beträffande fritidsbebyggelsens utveckling i vissa områden som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer och

att fortsätta arbetet med att säkerställa naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen.

I övrigt förutsätts att kommunernas arbete drivs vidare i huvudsak enligt upprättade åtgärdsprogram m. m. och att fortsatta överläggningar sker

mellan kommuner, länsstyrelser och övriga berörda myndigheter om bl. a. hur riksintressanta områden bör behandlas vid revidering av kommunöversikterna. De statliga myndigheterna förutsätts som hittills aktivt medverka i planeringsarbetet. De regionala myndigheterna och ämbetsverken har därvid ett särskilt ansvar för att ställa samman erforderligt underlagsmaterial för planeringen. Ansvaret för samordning av de statliga myndigheternas medverkan vilar på länsstyrelserna resp. på statens planverk.

Det planeringsarbete som bör ske under den nu aktuella andra etappen av planeringsskedet bedöms till huvuddelen kunna vara genomfört under år 1982. Regeringen har uppdragit åt länsstyrelserna att under detta år lämna regeringen en redovisning av hur långt arbetet har fortskridit när det gäller

- behandlingen av jordbruksmarksfrågor och fritidsbebyggelsefrågor,
- planeringen för vissa områden som särskilt anges i regeringens beslut för varje län och för primära rekreationsområden,
- fortsatta studier av områden i inlandet för lokalisering av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen samt
- andra frågor som länsstyrelserna bedömer att regeringen bör informeras om.

Regeringen har vidare angett att länsstyrelserna i samband med redovisningen av länsplanering 1980 bör lämna en redogörelse för vissa frågor som rör hushållning med jordbruksmarken, fritidsbebyggelsens utveckling i vissa områden samt andra markanvändningsfrågor som har ett nära samband med länsplaneringen. Därutöver har regeringen för vissa län föreskrivit att länsstyrelserna vid detta tillfälle skall redovisa också vissa andra frågor med hänsyn till deras betydelse för hushållningen med mark- och vattenresurserna eller till behovet att skapa klarhet för kommunernas fortsatta åtgärder.

Länsstyrelserna har förutsatts kunna inhämta underlag för de redovisningar som nu har angetts utan någon särskild redovisningsskyldighet för kommunerna. *Fig. 3* och *4* illustrerar huvuddragen av innebörden i regeringens beslut när det gäller för vilka områden redovisning skall ske åren 1980 och 1982.

En av utgångspunkterna vid regeringens överväganden om uppläggningen av det fortsatta arbetet har varit att en närmare samordning skall möjliggöras mellan den fysiska riksplaneringen och den regionalpolitiska planeringen. Jag vill i detta sammanhang också erinra om att arbetet med en landsomfattande trafikplanering har inordnats i arbetet med länsplanering 1980. Tidsplanen för den hamn- och flygplatsplanering som bedrivs enligt särskilda riktlinjer från kommunikationsdepartementet ger också möjligheter till samordning med arbetet med länsplanering 1980. I *fig. 5* redovisas tidsplanen för de närmaste årens arbete med den fysiska riksplaneringen i relation till arbetet med länsplanering 1980 och arbetet med en ny plan- och byggnadslagstiftning. Förutsättningar för en ökad samord-

Figur 3.
Länsstyrelsernas redovisning år 1980.
Områden som enligt regeringens beslut skall behandlas i länsstyrelsernas redovisning i samband med länsplanering 1980

Figuren utgör en sammanfattande illustration av innehållet i regeringens beslut. Redovisningen är schematisk – det fullständiga innehållet i regeringens beslut återfinns i bil. 2.

Redovisning av fortsatt planeringsarbete

Eventuell redovisning av fortsatt planeringsarbete

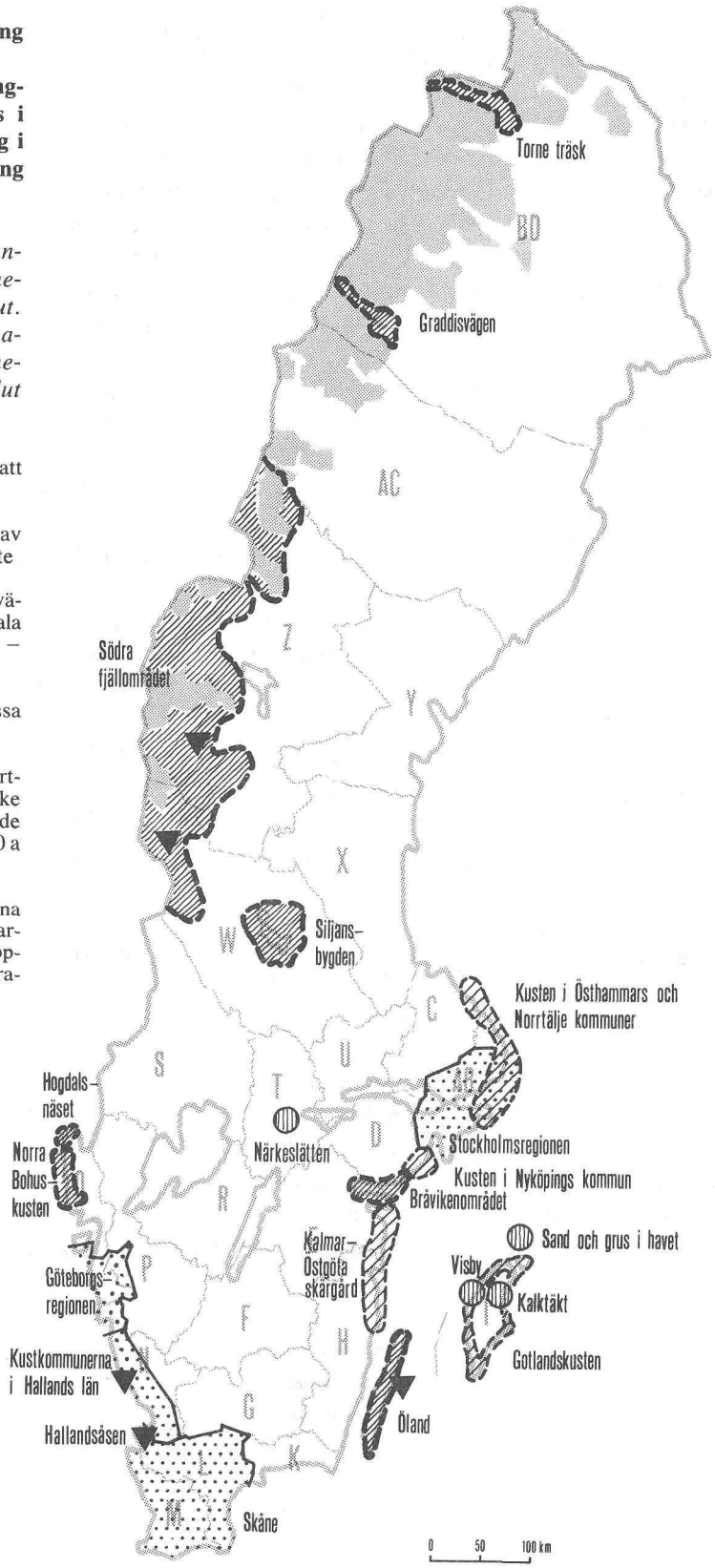
Redovisning av överväganden i regional skala om markhushållning – arbetsläge m. m.

Redovisning av vissa andra åtgärder

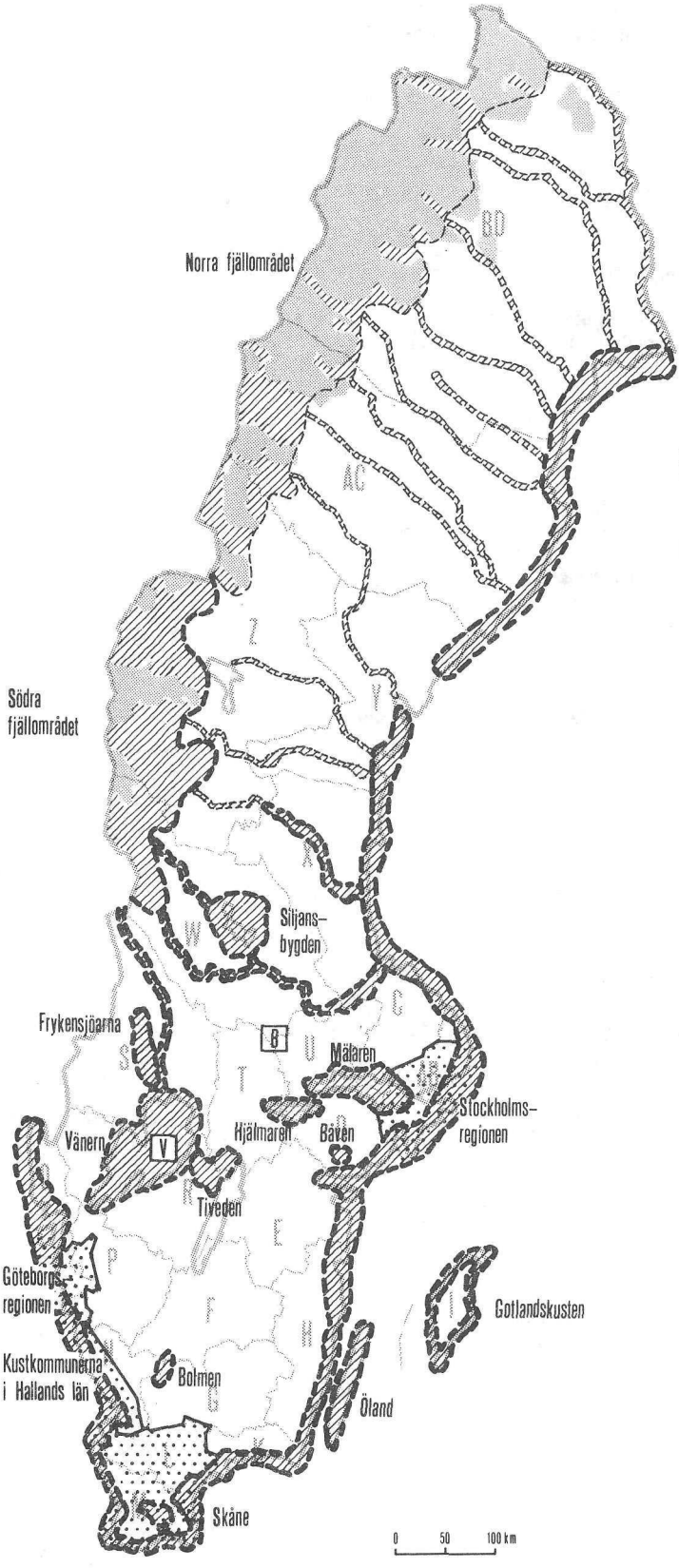
Överväganden om fortsatt planering bör ske med stöd av förordnande om generalplanering (10 a § byggnadslagen)

Härutöver skall länsstyrelserna redovisa sådana frågor om markens användning som bör uppmärksammas särskilt inom ramen för länsplaneringen.

AB Stockholms län
C Uppsala län
D Södermanlands län
E Östergötlands län
F Jönköpings län
G Kronobergs län
H Kalmar län
I Gotlands län
K Blekinge län
L Kristianstads län
M Malmöhus län
N Hallands län
O Göteborgs och Bohus län
P Älvsborgs län
R Skaraborgs län
S Värmlands län
T Örebro län
U Västmanlands län
W Kopparbergs län
X Gävleborgs län
Y Västernorrlands län
Z Jämtlands län
AC Västerbottens län
BD Norrbottens län

Förslag till obrutet fjällområde enligt prop. 1977/78: 31

Figur 4.
Länsstyrelsernas redovisning år 1982.
Områden som enligt regeringens beslut skall behandlas i länsstyrelsernas redovisning år 1982

Figuren utgör en sammanfattande illustration av innehållet i regeringens beslut. Redovisningen är schematisk – det fullständiga innehållet i regeringens beslut återfinns i bil. 2.

Redovisning av genomförd markanvändningsplanering

Redovisning av överväganden i regional skala om markhushållning – markhushållningsprogram m. m.

Redovisning av fortsatt planeringsarbete – omarbetade kommunöversikter och eventuella markanvändningsplaner

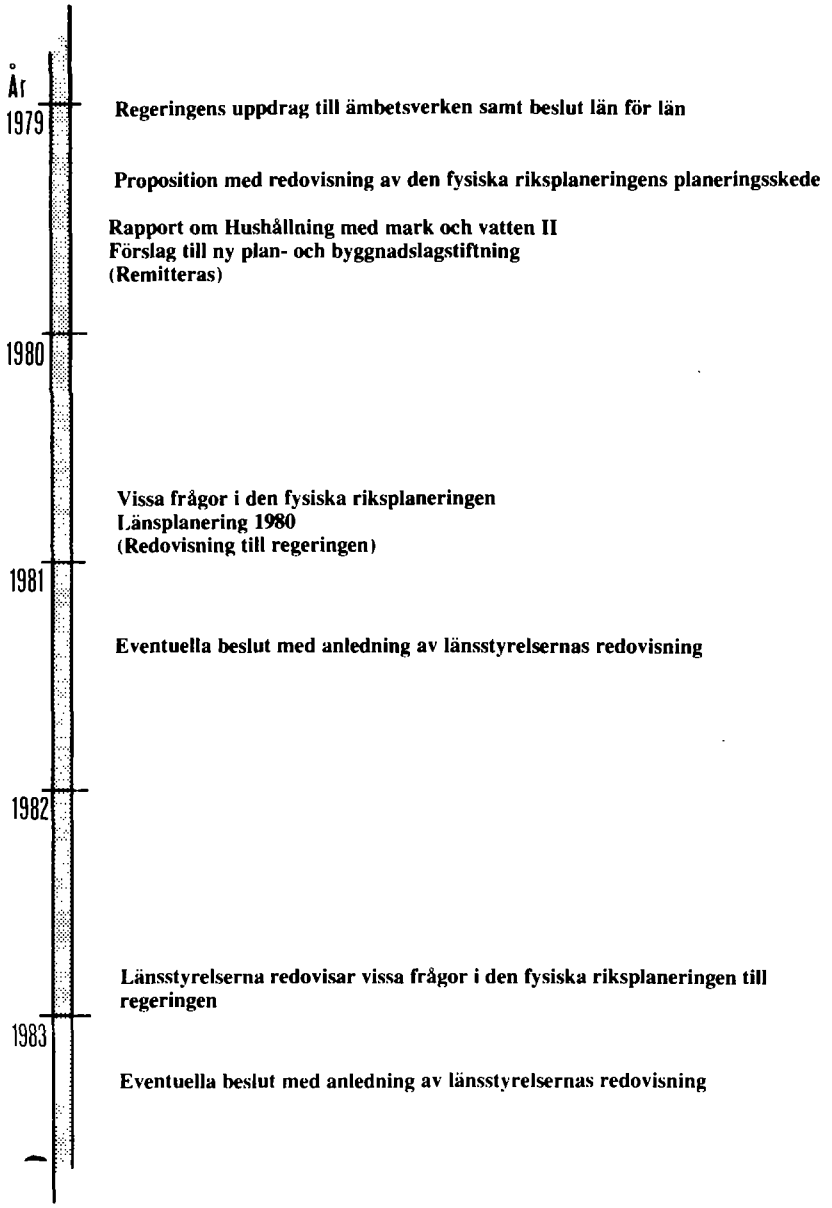
Redovisning av industristudier

B Bergslagen

V Väneområdet

Härutöver skall länsstyrelserna redovisa frågor som rör hushållning med jordbruksmarken i hela landet samt fritidsbebyggelsens utveckling i områden som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer.

Figur 5.
Planeringsskedet – etapp 2. Tidsplan för de närmaste årens arbete med att fullfölja fastlagda riktlinjer

ning mellan olika planeringsformer föreligger således genom att den redovisning av vissa frågor i den fysiska riksplaneringen som skall ske år 1980 har anknutits till redovisningen av länsplanering 1980. Därmed ges såväl kommuner, länsstyrelser och landsting som statsmakterna möjlighet att göra vissa samlade ställningstaganden till den fysiska resp. den regionalpolitiska planeringen.

2.3.3 Tätortsutveckling

Frågor rörande tätorternas utveckling har hittills behandlats mycket översiktligt i den statliga sektorövergripande planeringen. Planeringen för de enskilda tätorternas utveckling och för utbyggnaden av tätortssystemet inom enskilda kommuner har betraktats som frågor som i huvudsak bör avgöras på kommunal nivå utan att kommunerna blir bundna av statliga förhandsställningstaganden inom ramen för den regionala utvecklingsplaneringen eller den fysiska riksplaneringen.

Under de senaste åren har de båda nämnda statliga planeringsformerna kommit att närma sig den kommunala planeringen för tätorternas utveckling. Sålunda har regeringen i beslut den 3 mars 1977 om riktlinjer för länsstyrelsernas fullföljande av länsplanering 1974 angett att länsstyrelserna för vissa områden skall kartlägga de lokala arbetsmarknaderna, bl. a. som ett underlag för den kommunala fysiska planeringen. I de riktlinjer som regeringen har utfärdat för länsplanering 1980 anförs att en central del i arbetet med de regionalpolitiska frågorna är att i den fysiska planeringen åstadkomma bebyggelsestrukturer som svarar mot högt ställda krav på goda lokala arbetsmarknader. Regeringen har vidare i sina beslut med anledning av redovisningen av planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen uttalat att kommunerna i vissa fall bör bedriva sin planering för tätorternas utveckling på visst sätt i syfte att uppnå en bättre hushållning med i första hand jordbruksmark. För vissa regioner har regeringen vidare angett att markhushållningsprogram bör upprättas till ledning för den kommunala fysiska planeringen.

Under planeringsskedet har det uppstått viss osäkerhet om dels hur av statsmakterna uppställda riktinjer bör inverka på den kommunala tätortsplaneringen, dels hur avvägningen bör ske mellan kraven på hushållning med jordbruksmark, fungerande lokala arbetsmarknader och en god bostads-, arbets- och fritidsmiljö. Jag finner att det mot denna bakgrund finns skäl att redogöra för hur jag i stora drag ser på dessa frågor. Jag har härvid samrått särskilt med chefen för arbetsmarknadsdepartementet.

Frågan om statens inflytande över kommunernas tätortsplanering behandlas av föredragande departementschefen i prop. 1972: 111, bilaga 1 (s. 137 – 138). Han anför att frågor rörande tätortsutvecklingen i den statliga planeringen huvudsakligen hör hemma i den regionalpolitiska planeringen, men att det är angeläget att härvid, vid sidan av frågor om

arbetsmarknad och service, också beakta möjligheterna att skapa goda förutsättningar för tätorternas miljöutformning. Vidare anförs att kommunala organ även framdeles bör bära huvudansvaret för tätortsmiljöns utformning och för att tillräckliga rekreationsområden ställs till förfogande i tätorternas närhet. Det finns inte skäl att inom den fysiska riksplaneringens ram gå in på de enskilda tätorternas konkreta planering annat än i de fall då fysiska resurser av riksintresse bör beaktas i denna planering. Riksdagen anslöt sig till vad föredraganden anfört i denna del (CU 1972: 35, rskr 1972: 348).

Det finns inga skäl att göra avsteg från den principiella syn på ansvarsfördelningen mellan stat och kommun som redovisas i prop. 1972: 111 och som innebär att ansvaret för ställningstaganden till enskilda tätorters utveckling och utformning skall vila på kommunerna. Statsmakterna har emellertid ett självklart ansvar för att se till att kommunernas planering sker med beaktande av de riktlinjer för samhällsutvecklingen som läggs fast av riksdagen, bl. a. inom ramen för den regionalpolitiska planeringen och den fysiska riksplaneringen. Detta statliga inflytande bör emellertid utövas på ett sådant sätt att det innebär minsta möjliga intrång i den kommunala demokratin och självbestämmanderätten. Jag skall i det följande redovisa på vilket sätt detta kan ske.

För att kommunerna skall få erforderliga möjligheter att beakta av statsmakterna uppställda riktlinjer bör statliga myndigheter tillhandahålla och samråda med kommunerna om underlagsmaterial som belyser de frågor som enligt statsmakternas beslut särskilt bör beaktas i den kommunala planeringen. Kartläggningar av lokala arbetsmarknader och av jordbrukets primära intresseområden utgör exempel på sådant material som har utarbetats av statliga myndigheter som underlag för samråd i anslutning till kommunernas planering.

Regeringen kan vidare hävda att kommunerna som grund för sina ställningstaganden bör ha en utredning och planering som i erforderlig utsträckning belyser vilka konsekvenserna blir av olika handlingsalternativ. De statliga myndigheterna har möjlighet att tillse att sådana anspråk på kommunernas planering fullföljs, dels vid de samråd som enligt byggnadsstadgan skall ske mellan kommun, länsstyrelse och vissa centrala verk i samband med fysisk planering, dels vid de statliga myndigheternas fastställelseprövning av kommunala planer. Härvid ankommer det också på de statliga myndigheterna att pröva om man i den kommunala planeringen i erforderlig grad har beaktat de allmänna mål och riktlinjer för planeringen som statsmakterna har ställt upp.

Först i sista hand, och endast om det bedöms oundgängligen nödvändigt för att ett visst riksintresse skall kunna tillgodoses, kan staten tillgripa de möjligheter som finns att mer direkt ingripa i kommunernas planering, t. ex. genom föreläggande om generalplanering.

Det nyss anförda innebär att ingen ändring har skett eller bör ske i den

principiella syn på ansvarsfördelningen mellan stat och kommun i den fysiska riksplaneringen som tidigare har lagts fast. Någon ändring bör självfallet inte heller ske beträffande de uppgifter och befogenheter som olika statliga organ har inom ramen för olika speciallagar som t. ex. naturvårdslagen (1964: 822, omtryckt 1974: 1025, ändrad senast 1975: 196) och som innebär att ansvaret för behandlingen av viktiga frågor i den fysiska riksplaneringen till större eller mindre del vilar på statliga myndigheter. Det är emellertid angeläget att till kommunerna delegera sådana uppgifter i den mån det är möjligt enligt gällande lag och lämpligt med hänsyn till kommunernas möjligheter att fullgöra uppgifterna.

Det finns skäl att i detta sammanhang också ta upp frågan om sambanden mellan kommunernas fysiska planering och den ortsplan och de planeringstal för befolkningsutvecklingen som läggs fast i den regionalpolitiska planeringen. Man kan då inledningsvis konstatera att ortsplanen och planeringstalen motsvarar den fysiska riksplaneringens riktlinjer i så motto att de har godkänts av riksdagen men saknar självständiga rättsverkningar. Regeringen har i förordning (SFS 1973: 24, ändrad senast 1977: 2) om iakttagande av beslut om den regionala utvecklingen föreskrivit att statlig myndighet skall lägga de fastlagda befolkningsantagandena för länen till grund för planeringen inom sitt verksamhetsområde och för beslut av betydelse för samhällsutvecklingen i länen. Vidare föreskrivs att kommunerna skall fylla i huvudsak de funktioner som anges i ortsplanen. Regeringen har nyligen i sin proposition om regionalpolitiken (prop. 1978/79: 112) lämnat förslag om vissa kompletteringar av ortsplanen som jag senare skall kommentera.

De regionalpolitiska utgångspunkter för planeringen som statsmakterna anger är avsedda att tjäna som vägledning för planeringen på alla nivåer, genom att de utgör dels en konkretisering av statsmakternas intentioner när det gäller regionalpolitiken, dels en avstämning av utvecklingssträvandena mellan olika kommuner inom en region och mellan olika landsdelar. De utgör emellertid inga bindande ramar för den kommunala fysiska planeringen. Det ligger i den fysiska planläggningens natur att upprättade planer måste innehålla visst utrymme för en oförutsedd utveckling och för en långsiktig handlingsfrihet. Å andra sidan är det ett både statligt och kommunalt intresse att den fysiska planeringen grundas på realistiska antaganden om den framtida utvecklingen.

De överväganden som görs i den fysiska planeringen måste givetvis också slå igenom i de bedömningar som görs i den regionalpolitiska planeringen. Denna aspekt på sambandet mellan de båda planeringsformerna bör särskilt uppmärksammas. Det har varit en genomgående strävan i de beslut som regeringen under senare tid har fattat om den regionalpolitiska planeringen och den fysiska riksplaneringen att stärka kommunernas möjligheter att delta i och påverka den regionalpolitiska planeringen. Således har den kommunala fysiska planeringens betydelse som underlag för den regionalpolitiska planeringen särskilt understrukits i riktlinjerna för arbetet

med länsplanering 1980. I regeringens proposition om regionalpolitiken anges vidare att de överväganden som görs i den kommunala fysiska planeringen om fördelningen av arbetsplatser och bostäder i olika kommundelar bör kunna utgöra en väsentlig del i kommunernas medverkan i länsplaneringen.

Det är vidare angeläget att man i områden där konkurrensen om marken är stor får till stånd en genomtänkt hushållning med markresurserna. Överväganden om tätortsutvecklingen i områden med stor konkurrens om marken bör grundas på en analys av hur markhushållningskraven förhåller sig till kraven på de lokala arbetsmarknaderna, sysselsättningen, servicen och boendemiljön. Detta förutsätter i många fall att planeringen för enskilda tätorter grundas på överväganden om fördelningen av byggandet mellan olika tätorter inom resp. kommun. I regeringens proposition om regionalpolitiken föreslås att ortsplanen kompletteras med s. k. pendlingsregioner. Dessa utgör områden inom vilka pendlingen är omfattande eller där pendlingsavstånden är rimliga. Enligt propositionen bör länsstyrelserna i samband med länsplaneringen ange behovet av samordning av den kommunala planeringen inom pendlingsregioner där flera kommuner ingår. De kommuner som ingår i en pendlingsregion bör själva överväga i vilka former ett interkommunalt samarbete, t. ex. i samband med bebyggelseplaneringen, bör bedrivas.

Såväl kraven på hushållning med marken som önskemålen om att skapa goda lokala arbetsmarknader talar således för att man bör eftersträva en närmare anpassning mellan kommunernas fysiska planering och den regionalpolitiska planeringen.

Det är nödvändigt att ge stadsbyggnadsfrågor i vid bemärkelse en framskjuten plats i samhällsplaneringen under de närmaste åren. Mer än 80 % av vårt lands befolkning bor i tätorter, drygt 30 % i tätorter med mer än 50 000 invånare. I många orter är behovet av nya bostäder stort till följd av dels inflyttning, dels utglesning inom det befintliga bostadsbeståndet. På många håll finns behov av att förnya och komplettera äldre stadsdelars byggnadsbestånd och infrastruktur. Stadsbyggandet inriktas numera i allt större utsträckning på förnyelse av existerande bebyggelsemiljöer. Samtidigt sker stora strukturförändringar i näringslivet. Detta medför bl. a. att sysselsättningsfrågorna skjuts i förgrunden och att man reser krav på att mark skall ställas till förfogande för nya verksamheter som kan ersätta sådana som har fallit bort. Stadsbyggandet påverkas också av arbetet med sysselsättningsplanering och jämställdhetsfrågor bl. a. på så sätt att större krav måste ställas på arbetsplatsernas och serviceutbudets tillgänglighet från olika bostadsområden. Möjligheterna att åstadkomma en god kollektiv trafikförsörjning har härvid stor betydelse. De sätt som vi väljer för att försörja bostäder, arbetsplatser och kommunikationsmedel med energi ger också återverkningar på stadsbyggandet.

Vad som nu har sagts om behovet av att uppmärksamma en rad olika

frågor i stadsbyggandet innebär emellertid inte att de riktlinjer som riksdagen har ställt upp om en bättre markhushållning kan skjutas åt sidan. Det är utomordentligt angeläget att dessa riktlinjer noga beaktas. Kraven på en noggrann markhushållning behöver inte heller komma i konflikt med de krav man bör ställa på tätorternas utformning. Tvärtom visar utvecklingen att avsaknaden av överväganden om hur man bör hushålla med markresurserna inte sällan har lett till att bostadsmiljöer har uppstått som med tanke på både miljökvaliteter och försörjning med service och kollektivtrafik etc. i dag ter sig mindre väl genomtänkta. Det är troligt att de ökade kraven på markhushållning kommer att leda till en mer omsorgsfull planering, vilket kommer att främja också tätorternas utveckling och den yttre miljön i bostadsområdena.

Man kan emellertid inte bortse ifrån att det också fortsättningsvis kommer att uppstå situationer då intresset att bevara markområden för areell produktion, naturvård e.d. kommer att stå mot intresset att bygga ut en tätort. I sådana fall måste givetvis en avvägning ske mellan de olika intressena. Ansvaret för att göra denna avvägning faller i första hand på kommunerna. I de fall riksintressen berörs av de kommunala utbyggnadsplanerna bör det ankomma på kommunerna att visa vilka olika alternativ för tätortens utbyggnad som står till buds och vilka konsekvenserna blir för motstående markanvändningsintressen vid val av de olika alternativen. Det är angeläget att överläggningar om frågor av detta slag kan ske på ett tidigt stadium i planeringsprocessen mellan kommuner, länsstyrelser och andra berörda myndigheter.[1] På så sätt torde förutsättningarna för den fortsatta planläggningen kunna klarläggas och riskerna minskas för förseningar i efterföljande planeringsarbete och därmed i bl. a. bostadsproduktionen. För att det inte skall uppstå onödiga komplikationer och dröjsmål vid behandlingen av olika bebyggelse- och planfrågor är det nödvändigt att kommunerna bedriver den erforderliga planeringen för tätortsutvecklingen med den kraft som situationen kräver. Såväl statens planverk som Svenska kommunförbundet har i olika sammanhang angett att en sådan planering bör ges en framskjuten plats i arbetet under de närmaste åren. Det är givetvis för alla parter angeläget att den fortsatta planeringen bedrivs på ett sådant sätt och i sådan takt att inte brister i planeringsunderlaget hämmar en angelägen ökning av bostadsbyggandet.

2.3.4 Markhushållning, jordbruksmark

Jag går nu över till att redogöra för hur frågor om hushållning med främst jordbruksmarken har behandlats i planeringen och vilka utgångspunkter som bör gälla för det fortsatta arbetet med dessa frågor.

[1] Statens planverk har i Meddelande om fysisk planering Dnr R 158/77 meddelat allmänna råd om handläggning inom statlig länsförvaltning av kommunala fysiska översiktsplaner.

Enligt regeringens beslut år 1975 med anledning av den fysiska riksplaneringens programskede skulle kommunerna inom landets viktigare jordbruksbygder i samarbete med varandra och i samråd med bl. a. länsstyrelser och lantbruksnämnder upprätta program för hushållning med jordbruksmarken. Som redogörs för i bilaga 1, avsnitt 3.1 har flertalet av de berörda kommunerna upprättat jordbruksmarksprogram. Därutöver har ytterligare några kommuner redovisat sådana program.

Av jordbruksmarksprogrammen framgår att arbetet under planeringsskedet väsentligt har stärkt jordbrukets intressen i den översiktliga planeringen men att betydande planeringsåtgärder ännu återstår. Många kommuner har i programmen redovisat områden för tätortsutbyggnad som väsentligt överstiger ett realistiskt behov. De antaganden om befolkningstillväxten som programmen grundar sig på ligger många gånger betydligt högre än de planeringstal som har lagts fast i länsplaneringen. Flertalet kommuner avser enligt jordbruksmarksprogrammen att utreda alternativa riktningar för tätorternas utbyggnad. Däremot behandlas sällan frågor om tätortssystemet i kommunen som helhet. Länsstyrelserna har ställt samman de kommunala programmen. Överväganden i regional skala om hushållningen med jordbruksmark har däremot inte gjorts i nämnvärd omfattning.

I regeringens beslut under år 1975 med anledning av programskedet angavs vidare att översiktliga markanvändningsplaner borde utarbetas för expansiva tätorter inom jordbrukets primära intresseområden. Detta arbete har endast i liten utsträckning slutförts av kommunerna. I flera jordbruksmarksprogram anges dock program och tidsplan för den avsedda översiktliga planeringen.

Regeringens ställningstaganden till arbetet under planeringsskedet innebär att arbetet med att uppnå en bättre hushållning med jordbruksmark bör vara en av huvudpunkterna i de närmaste årens arbete med den fysiska riksplaneringen.

I den till regeringens beslut fogade promemorian anges att en förutsättning för att statsmakternas beslut om jordbrukspolitiken (prop. 1977/78: 19, JoU 1977/78: 10, rskr 1977/78: 103) och riktlinjerna beträffande hushållning med jordbruksmarken skall kunna fullföljas är att bruknings-värd jordbruksmark inte tas i anspråk för andra ändamål med mindre än att utredningar om alternativa möjligheter till tätortsutbyggnad m. m. visar att andra väsentliga samhällsintressen, t. ex. bostadsförsörjningsbehovet eller intresset av väl fungerande arbetsmarknader eljest inte kan tillgodoses på ett tillfredsställande sätt. Det anförs i promemorian att detta synsätt i fortsättningen kommer att ligga till grund för regeringens prövning av detaljplaner, byggnadslov m. m.

De närmaste årens arbete bör enligt promemorian inriktas på att upprätta områdesplaner för tätorter där en förväntad expansion kan innebära konflikter med jordbruksintressen. Arbetet med områdesplaner bör grun-

das på bl. a. överväganden om fördelning av byggandet mellan olika tätorter inom resp. kommun och om möjligheterna till komplettering och utbyggnad av mindre orter. Länsstyrelser och kommuner bör gemensamt diskutera för vilka områden det är mest angeläget att en sådan planering kommer igång.

Regeringen har vidare angett att det i vissa delar av landet finns behov av en bättre regional överblick över avsedd markanvändning och över det sätt på vilket intresset av att skydda jordbruksmarken beaktas. För dessa områden, vilka anges i regeringens beslut för resp. län, bör länsstyrelserna efter samråd med bl. a. lantbruksnämnderna tillhandahålla ett aktuellt material som i ett regionalt perspektiv visar hur kravet på hushållning med jordbruksmarken fortlöpande beaktas i den kommunala planeringen.

Med tanke på de många olika anspråk som riktas mot markresurserna i Skåne, Stockholms- och Göteborgsregionerna samt kustkommunerna i Halland finns det enligt regeringens beslut behov av att för dessa områden analysera hur olika alternativ för tätorternas tillväxt inverkar på kravet på hushållning med de samlade markresurserna. Härvid skall såväl jordbrukets och skogsbrukets som naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen beaktas. Länsstyrelserna skall i samband med redovisningen av länsplanering 1980 bl. a. visa hur de regionalpolitiskt motiverade planeringstalen för kommunerna har stämts av mot kraven på markhushållning. Regeringen har i sina beslut vidare angett följande utgångspunkter för den fortsatta planeringen i de fyra regionerna.

Den pågående områdesplaneringen för tätorterna i *Skåne* bör bilda underlag för bedömningar om det markbehov som oundgängligen erfordras för tätorternas expansion fram till år 1990. Vidare bör de närmaste årens behov av mark för samhällsbyggande klarläggas. Ett markhushållningsprogram för Skåne bör färdigställas snarast möjligt. Länsstyrelserna i Skåne bör i samband med redovisningen av länsplanering 1980 ange om det på sikt finns behov av en samlad regionplanering för hela eller delar av Skåne. Jag kommer att behandla markhushållningsfrågorna i Skåne närmare i avsnitt 2.3.9.

I *Stockholmsregionen* bör planeringen för en god markhushållning drivas vidare genom kommunernas arbete med områdesplaner. Markhushållningsfrågorna bör uppmärksammas i regionplaneringen så att erforderligt underlag ges för kommunernas avvägning mellan olika markanspåk i den fortsatta planeringen.

Vidare anges i regeringens beslut att det från markhushållningssynpunkt är angeläget att en samordnad planering kommer till stånd för *Göteborgsregionen*. Ett led i denna samordnade planering bör vara att kommunernas arbete med områdesplaner fullföljs. Uppläggningen av det fortsatta planeringsarbetet bör klarläggas genom samråd mellan de berörda länsstyrelserna, Göteborgsregionens kommunalförbund och berörda kommuner. Länsstyrelserna bör i samband med redovisningen av länsplanering 1980 ange om en regionplan för Göteborgsregionen bör upprättas.

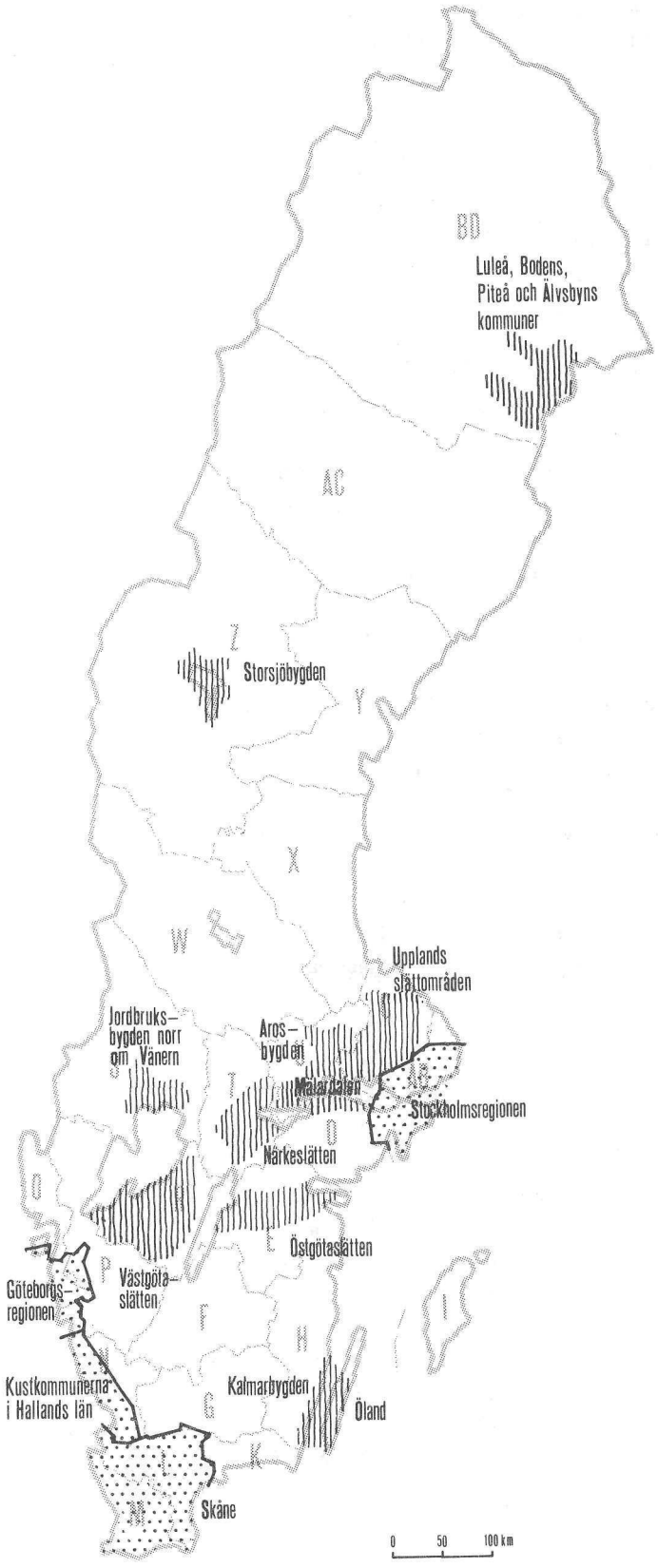
Kustkommunerna i Halland bör i samarbete med länsstyrelsen upprätta ett gemensamt markhushållningsprogram, i vilket bl. a. behandlas bebyggelse- och tätortsstruktur, hushållning med mark för de arcella näringarna samt naturvårdens och friluftslivets intressen. I arbetet bör ingå att redovisa av kommunerna antagna målsättningar i fråga om den framtida bebyggelse- och tätortsstrukturen för permanent bosättning. Parallellt med arbetet med markhushållningsprogram bör områdesplaner för tätorternas intresseområden upprättas.

I den till regeringens beslut fogade promemorian anges att kommunernas planering för tätortsutbyggnad bör ske genom områdesplanering som anger behovet av mark fram till år 1990. Länsplaneringens planeringstal bör därvid tjäna som riktmärken för bedömningen av markbehovet.

De av regeringen angivna utgångspunkterna för jordbruksmarkens behandling i den fortsatta planeringen sammanfattas i *fig. 6*.

De åtgärder som enligt vad jag nyss har sagt behöver vidtas för att uppnå en bättre markhushållning och ett ökat skydd av jordbruksmarken innebär relativt omfattande krav på fortsatt fysisk planläggning i kommunerna. Detta gäller särskilt kraven på områdesplanering för tätorterna med särskild redovisning av hur hänsynen till jordbruksmarken har tillgodosetts. Enligt lantbruksstyrelsens och planverkets bedömningar torde ett behov av sådan planering föreligga i ett stort antal kommuner i landet. Det är därför enligt min mening rimligt att räkna med att det kommer att ta relativt lång tid innan sådana planer har upprättats för alla de tätorter där sådana planer i och för sig är angelägna. Regeringen har därför angett att en prioritering bör ske i samråd mellan länsstyrelserna och kommunerna så att en koncentration av insatserna kan ske till de tätorter där problemen är störst. Vidare har regeringen angett att de områdesplaner som nu upprättas kan göras enkla. Till stor del bör man med utgångspunkt i planering och överväganden om tätortsutvecklingen som tidigare har gjorts i kommunerna kunna göra en första analys som kan ligga till grund för översiktliga överväganden om arealbehov, utbyggnadsriktningar m. m. Planverket och lantbruksstyrelsen har regeringens uppdrag att lämna kommunerna vägledning för och exempel på hur den fysiska planeringen kan utföras så att den tillgodoser intresset av att skydda jordbruksmarken.

Även med en begränsad ambitionsnivå i planeringsarbetet är det arbete som skall utföras omfattande och innefattar många svåra överväganden och beslut. Regeringen har utgått ifrån att huvuddelen av det arbete som skall utföras under planeringsskedets andra etapp skall kunna avslutas och redovisas av länsstyrelserna under år 1982. Denna tidsplan gäller självfallet också för arbetet med de nu aktuella områdesplanerna. Med tanke på frågans vikt för den fysiska riksplaneringen och den fortsatta kommunala planeringen samt med hänsyn till sambanden med den regionalpolitiska planeringen har regeringen för de fyra regioner som jag tidigare har nämnt angett att länsstyrelserna skall göra en sammanställning och utvärdering av

Figur 6.
Markhushållning.
Utgångspunkter för fortsatt arbete med markhushållningsfrågor enligt regeringens beslut.

Figuren utgör en sammanfattande illustration av innehållet i regeringens beslut. Redovisningen är schematisk – det fullständiga innehållet i regeringens beslut återfinns i bil. 2.

Överväganden i regional skala om markhushållning

Områden för vilka länsstyrelserna bör tillhandahålla ett samlat material om hushållning med jordbruksmark

Härutöver bör kommunerna upprätta områdesplaner för de tätorter som förväntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan förutses.

det år 1980 föreliggande resultatet av kommunernas arbete med områdesplanering. Denna utvärdering skall av länsstyrelserna utnyttjas som underlag för en analys av hur olika alternativ beträffande tätorternas tillväxt inverkar på kravet på markhushållning. Med utgångspunkt i denna analys skall länsstyrelserna i arbetet med länsplanering 1980 göra en avstämning mot de förslag till planeringstal för befolkningsutvecklingen som motiveras från regionalpolitiska utgångspunkter. Det ankommer på länsstyrelserna att överlägga med kommunerna om i vilken takt arbetet kan bedrivas och att överenskomma om vilket material som kan ligga till grund för en sådan sammanställning och utvärdering som länsstyrelserna skall göra år 1980. Jag vill emellertid erinra om vad jag tidigare har sagt om det angelägna i att de översiktliga markanvändningsfrågorna snabbt kan klaras ut så att en fastare grund skapas för fortsatt arbete med den mera detaljerade planeringen.

För Göteborgsregionen, kustkommunerna i Halland och Skånelänen har regeringen vidare angett att länsstyrelserna i anslutning till sin redovisning av länsplanering 1980 också skall lämna regeringen synpunkter på behovet av fortsatt planeringssamverkan i regional skala. Jag vill betona att detta inte får uppfattas så att regeringen avser att tillskapa några nya typer av planeringsorgan. Det torde enligt min mening finnas tillräckliga möjligheter att, inom ramen för de olika former för interkommunal samverkan som redan finns och med de möjligheter till statligt inflytande på den kommunala planeringen som ges i gällande lagar, åstadkomma erforderlig samordning av planeringen för större regioner. Det finns emellertid behov av att överväga om de former för samverkan och de samverkansområden som nu är etablerade är lämpade för att möta de krav på en bättre markhushållning som ställs i den fysiska riksplaneringen.

De riktlinjer för hushållning med jordbruksmark som har ställts upp i den fysiska riksplaneringen bygger på ett riksdagsuttalande år 1969 enligt vilket högvärdig jordbruksmark inte bör tas i anspråk för tätbebyggelseändamål om en från samhällsbyggandets synpunkter likvärdig lösning kan åstadkommas på annan, för jordbruket mindre värdefull mark (JoU 1969: 21). I prop. 1972: 111, bilaga 2, anförde föredragande departementschefen att detta uttalande självfallet skall beaktas vid de statliga myndigheternas granskning av kommunala utbyggnadsplaner. Som bakgrund till behovet av att i ökad utsträckning ta hänsyn till jordbrukets intressen påpekade departementschefen att den areella produktionen koncentreras till de bästa markerna samtidigt som anspråken på mark och miljö ökar från andra samhällssektorer, varvid uppstår konflikter som är särskilt utpräglade mellan jordbruket och de expanderande tätorterna i landets bättre jordbruksområden. Vid sin behandling av propositionen godtog riksdagen vad föredraganden anfört men avslog en motion med förslag om ett direkt riksdagsbeslut om att odlad jord och även god odlingsbar jord inte får användas så att jordbruksproduktionen förhindras.

Vid sin granskning av resultatet av arbetet under programskedet fann

regeringen att jordbrukets markanspråk i vissa avseenden behövde preciseras under planeringsskedet. I den promemoria som fogades till regeringens beslut med anledning av programskedet påpekades att jordbruksproduktionens framtida omfattning studerades av 1972 års jordbruksutredning och att kommande ställningstaganden i denna fråga skulle bli avgörande för jordbruksmarkens framtida storlek. Tills vidare borde restriktivitet iakttas med att ta i anspråk jordbruksmark för andra ändamål. Vidare konstaterades i promemorian att de då gällande jordbrukspolitiska målen bl. a. innebar att möjligheterna till jordbruksproduktion skulle tillgodoses i olika delar av landet, varför begreppet högvärdig jordbruksmark borde definieras med utgångspunkt i de förhållanden som råder i skilda landsdelar.

Vid sin behandling av prop. 1975/76: 1 med redovisning av programskedet i den fysiska riksplaneringen godtog riksdagen de nyss angivna utgångspunkterna för arbetet under planeringsskedet (CU 1975/76: 1, rskr 1975/76: 45). Utskottet påpekade i anslutning härtill också att riktlinjerna bör beaktas även i enskilda planbeslut och att det är av mycket stor vikt att inte äldre preliminära planöverväganden får leda till att den fysiska riksplaneringens riktlinjer uppluckras.

Våren 1978 fattade statsmakterna beslut om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken (prop. 1977/78: 19, JoU 1977/78: 10, rskr 1977/78: 103). Beslutet innebär vad gäller jordbruksmarkens omfattning att ungefär nuvarande åkerareal bör bibehållas. Den brukningsvärda åkerjorden bör därför skyddas mot exploatering för andra ändamål. Samtidigt är det, enligt vad utskottet med instämmande av riksdagen anför, ofrånkomligt att viss mindre del av vår nuvarande åkerareal även i framtiden kommer att tas i anspråk för andra angelägna samhällsändamål. I riksdagens beslut betonas att det är angeläget att dessa preciseringar i fråga om jordbruksmarkens framtida omfattning beaktas i den fortsatta fysiska riksplaneringen.

Vid sin granskning av resultatet av arbetet under planeringsskedet fann regeringen att betydande fortsatta planeringsåtgärder är nödvändiga för att fastlagda riktlinjer beträffande hushållning med jordbruksmarken skall kunna fullföljas. I den promemoria som fogades till regeringens beslut med anledning av arbetet under planeringsskedet anges, som jag tidigare i detta avsnitt har redovisat, vissa utgångspunkter som skall ligga till grund för regeringens prövning av ärenden rörande detaljplaner, byggnadslov m. m. som underställs regeringens prövning. Jag vill erinra om att dessa utgångspunkter inte är avsedda att utgöra några nya riktlinjer, utan har karaktär av principer som regeringen avser att tillämpa vid sin bedömning av enskilda ärenden i syfte att fullfölja de av statsmakterna uppställda riktlinjerna för hushållning med jordbruksmarken och för jordbrukspolitiken. Dessa principer innebär att för att regeringen skall medge att brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för andra ändamål skall dels vissa krav på planering och utredning vara uppfyllda, dels det redovisade materialet visa att andra väsentliga samhällsintressen inte kan tillgodoses på ett tillfreds-

ställande sätt utan att kravet på hushållning med jordbruksmark får vika. Som exempel på andra väsentliga samhällsintressen nämns bostadsförsörjningsbehovet, intresset av väl fungerande arbetsmarknader och hävdandet av viktiga naturvårds- och rekreationsintressen.

Jag skall nu redovisa hur jag ser på dessa principer i förhållande till de riktlinjer som har ställts upp i den fysiska riksplaneringen.

När det först gäller kravet på planering och utredning som underlag för beslut om fastställelse av detaljplaner, byggnadslov m. m. har detta enligt min mening fullt stöd i uppställda riktlinjer för hushållning med mark och vatten och i de uttalanden om tillämpningen av dessa som har gjorts av riksdag och regering. Åtskillig tid har förflutit sedan riktlinjerna ställdes upp. Jordbrukets intressen har under denna tid genom bl. a. lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas medverkan i stor utsträckning preciserats. Det är därför enligt min mening såväl rimligt som befogat att nu ställa högre krav på bedömningsunderlaget i de fall konflikter uppstår med kravet på hushållning med jordbruksmark. Jag vill emellertid erinra om vad jag tidigare har sagt om att ytterligare tid erfordras innan färdiga områdesplaner kan finnas för alla de orter där sådana konflikter kan komma att uppstå. Man torde därför t. v. få räkna med att ett enklare underlagsmaterial i många fall får accepteras. Man bör emellertid enligt min mening kunna kräva att ett sådant material visar vilka överväganden om alternativa utbyggnadsområden som har gjorts och vilka konsekvenser som i stort uppstår vid val av skilda alternativ.

När det sedan gäller frågan om i vilka fall jordbruksmark bör få tas i anspråk för andra ändamål innebär de av regeringen uppställda principerna att de riktlinjer som riksdagen har ställt upp för hushållningen med jordbruksmark har anpassats till de förutsättningar som numera råder. Den viktigaste skillnaden är att begreppet *högvärdig* jordbruksmark har ersatts av begreppet *brukningsvärd* jordbruksmark. Vidare anges i riktlinjerna att jordbruksintresset skall ges företräde om *likvärdiga* lösningar kan åstadkommas på annan mark, medan regeringen har angett att detta bör ske om det tilltänkta ändamålet kan uppnås på annat, *tillfredsställande* sätt. Dessa förändringar grundas på riksdagens beslut om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken.

Begreppet högvärdig jordbruksmark har inte definierats närmare än att det skall tolkas med utgångspunkt i de förhållanden som råder i skilda delar av landet. När det år 1969 togs in i jordbruksutskottets betänkande pågick fortfarande en snabb minskning av landets åkerareal. Åkerarealen delades grovt in i tre kategorier, på lång sikt odlingsvärd åker, marginell åker och åker som bedömdes komma att tas ur produktion i en nära framtid. Med högvärdig jordbruksmark torde då närmast ha förståtts sådan åkermark som bedömdes vara odlingsvärd på lång sikt. Några rimliga skäl att ställa särskilda krav på hushållning med sådan jordbruksmark som bedömdes komma att tas ur produktion torde däremot inte ha förelegat.

Under de senaste åren har förhållandena ändrats väsentligt. Avgången

av produktiv jordbruksmark har i stort sett upphört, bl. a. som en följd av att förutsättningarna för en lönsam jordbruksdrift i flera avseenden har förbättrats. Betydande arealer jordbruksmark i skogslänen som tidigare bedömdes komma att tas ur produktion anges numera i lantbruksstyrelsens redovisning som områden av primärt intresse för jordbruket. Medvetenheten om betydelsen av att för framtiden bevara våra biologiska produktionsresurser har ökat. Nya riktlinjer för jordbrukspolitiken har lagts fast. Dessa förändringar medför enligt min uppfattning att begreppet högvärdig jordbruksmark i detta sammanhang har förlorat sin mening. Kravet på hushållning med jordbruksmark bör såsom ursprungligen torde ha avsetts gälla all sådan mark som bedöms komma att brukas på lång sikt. Med de nya förutsättningar som nu gäller torde detta innebära att man i den fysiska riksplaneringen bör ställa krav på hushållning med all brukningsvärd jordbruksmark.

Begreppet brukningsvärd jordbruksmark bör definieras i enlighet med tillämpningsområdet för den lag om skötsel av jordbruksmark som föreslås i prop. 1978/79: 163. Som brukningsvärd jordbruksmark bör således betraktas mark som med hänsyn till läge, beskaffenhet och övriga förutsättningar är lämpad för jordbruksproduktion. Det bör som hittills ankomma på främst lantbruksnämnderna att ange vilken mark som bör betecknas som brukningsvärd. De detaljerade klassificeringar av jordbruksmarken som utförs av lantbruksnämnderna – ofta i samråd med lokala intresseorganisationer – som underlag för kommunernas planering torde vara väl lämpade för sådana bedömningar. Det arbete som f. n. pågår i samarbete mellan länsstyrelser, lantbruksnämnder och kommuner torde nämligen i stor utsträckning redan vara inriktat efter de utgångspunkter som jag nu har angett.

Jag vill påpeka att också jordbruksmarkens kvalitet självklart bör tillmätas betydelse vid avvägningar mellan motstående intressen. Vid sådana avvägningar måste hänsyn tas till den tyngd de olika intressena har i det enskilda fallet. Härvid kan man naturligtvis inte bortse från hur den aktuella marken har klassificerats, arronderingsförhållanden m. m.

När det slutligen gäller begreppen likvärdiga resp. tillfredsställande alternativ, vill jag först påpeka att två olika alternativ för tätortsutbyggnad aldrig torde vara likvärdiga i alla avseenden. Vid val mellan alternativen blir det under alla förhållanden fråga om att göra kompromisser som bedöms vara tillfredsställande vid en sammanvägd bedömning. Avsikten med användningen av begreppet likvärdig i detta sammanhang torde emellertid ha varit att ge uttryck åt uppfattningen att jordbruksintresset bör tillgodoses bara om det kan ske utan några uppoffringar från andra intressen. De uttalanden som statsmakterna har gjort i samband med den fysiska riksplaneringen måste emellertid tolkas så att kravet på hushållning med jordbruksmark skall hävdas starkare.

Mot bakgrund av vad jag nu har sagt bör som riktlinje i den fysiska

riksplaneringen gälla att brukningsvärd jordbruksmark inte bör tas i anspråk för bebyggelse om en från samhällets synpunkt tillfredsställande lösning kan åstadkommas på annan mark. Enligt min mening bör riksdagens godkännande inhämtas beträffande denna anpassning av riktlinjerna för hushållning med jordbruksmark.

2.3.5 Fritidsbebyggelse

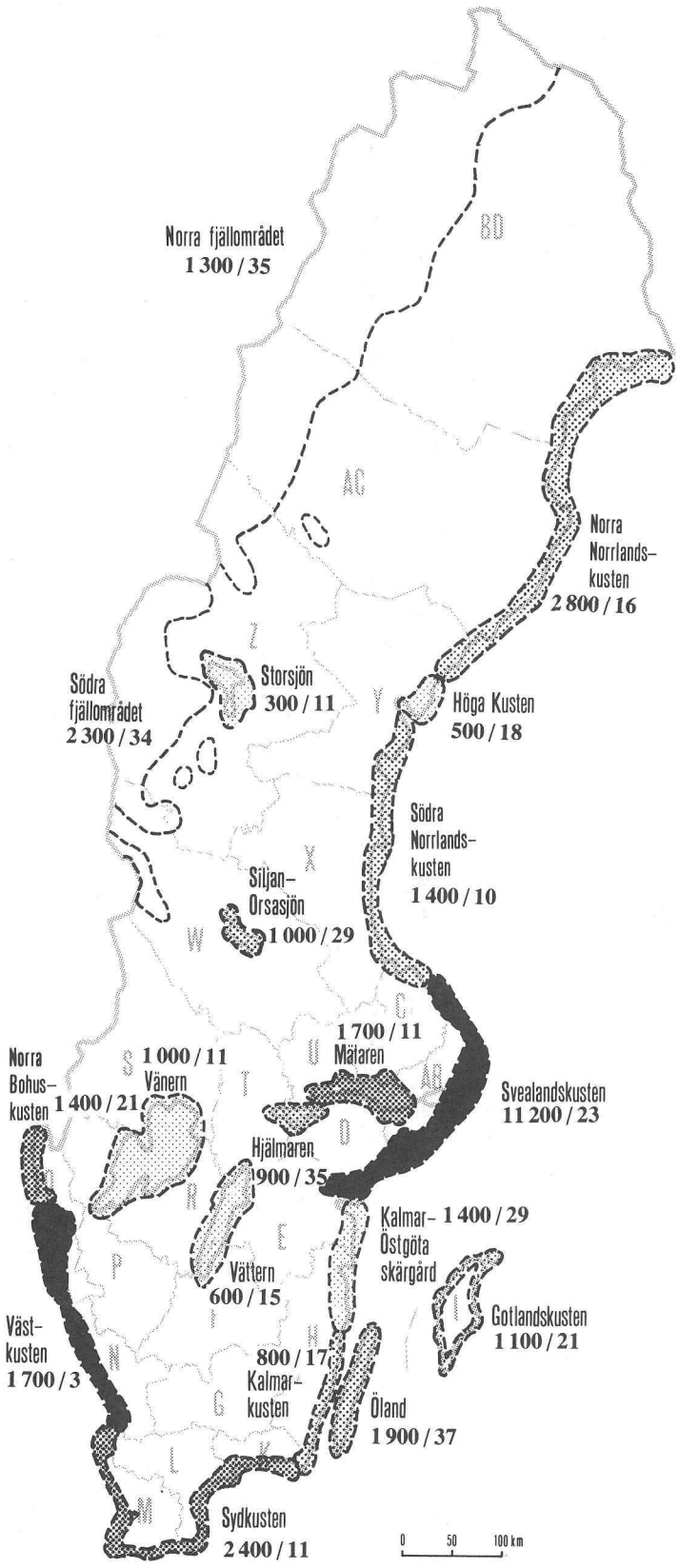
De riktlinjer som lades fast av statsmakterna år 1972 innebär att fritidsbebyggelsen bör utvecklas i mer planmässiga former än tidigare. En planering anses speciellt angelägen för kusterna och de större insjöarnas strandområden. I riktlinjerna understryks vidare att ny fritidsbebyggelse bör förläggas så att den inte inkräktar på stränder som är av värde främst för friluftslivet och naturvården. I områden där konkurrensen om marken är stor, är tätare former av bebyggelse att föredra med hänsyn till bl. a. friluftslivets intressen medan spridd fritidsbebyggelse i form av enstaka hus eller mindre husgrupper fortfarande är en lämplig form av fritidsbebyggelse i andra delar av landet.

De skärpningar av naturvårdslagens bestämmelser som riksdagen beslutade om år 1974 innebär att ökad hänsyn till naturvård och friluftsliv måste tas vid utbyggnad av fritidsbebyggelse.

I statsmakternas beslut år 1975 med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen framhålls att restriktivitet bör tillämpas i fråga om ytterligare fritidsbebyggelse inom områden som berörs av de geografiska riktlinjerna i avvaktan på att man upprättar översiktliga markanvändningsplaner som beaktar riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Särskilt stor återhållsamhet med att tillåta fritidsbebyggelse bör iakttas vid de obrutna och högexploaterade kusterna, på Öland och Gotland samt i fjällvärlden. Under planeringsskedet bör vidare kommunerna förbättra sin planberedskap inom vissa angivna områden i inlandet som har goda förutsättningar för fritidsbebyggelse.

Fritidsbebyggelsens utveckling under 1970-talet har på uppdrag av bostadsdepartementet kartlagts av lantmäteriverket[1] (se *fig. 7*). Vid slutet av år 1975 fanns ca 590 000 fritidshus i landet, vilket innebär en nettoökning med ca 92 000 hus sedan oktober 1970. Ungefär hälften av alla fritidshus fanns vid kusterna, på Öland och Gotland, vid de större insjöarna, i älvdalarna och i fjällen. Under perioden 1970–1975 har nettoökningen av antalet fritidshus varit störst i vissa av dessa områden och i storstadsregionerna. Nytillskottet av fritidshus är i vissa områden betydligt större än den redovisade nettoökningen. Detta gäller främst i storstadsregionerna där en

[1] Fysisk riksplanering, underlagsmaterial nr 9 år 1978. I rapporten anges att de redovisade uppgifterna om fritidsbebyggelsens utveckling bör tolkas med försiktighet på grund av vissa felkällor i underlagsmaterialet (se även texten till fig. 7).

Figur 7.
Fritidsbebyggelsens utveckling oktober 1970–december 1975

Kusterna
De större insjöarna
Fjällen

000 / Nettoökning av antalet fritidshus.
/ 00 Relativ ökning av antalet fritidshus (procent)

För fjällområdena är redovisningen av antal fritidshus per km² missvisande då hela kalfjällsområdet ingår i landarean.

Figuren redovisar nettoförändringen av antalet fritidshus vid jämförelse mellan lantmäteriets inventeringar av fritidsbebyggelsen åren 1970 och 1975. Denna jämförelse kan innehålla vissa felaktigheter – bl. a. har sannolikt inventeringskvaliteten i flera områden varit högre vid 1975 års inventering, varför ökningen av antalet fritidshus under perioden 1970–1975 kan ha överskattats.

I vissa områden är antalet nyuppförda fritidshus betydligt större än den redovisade nettoökningen. Det gäller främst i storstadsområdena där en betydande andel av fritidshusen har omvandlats till permanentbostäder. I andra områden utgörs en betydande del av den redovisade nettoförändringen av tidigare helårsbostäder som har tagits i anspråk för fritidsändamål.

Antal fritidshus per km² landarea december 1975

– 1,0
1,1– 4,0
4,1– 8,0
8,1–12,0
12,1–20,0

Källa: Statens lantmäteriverk, Fritidsbebyggelsen i Sverige 1975/76. (Fysisk riksplanering, Underlagsmaterial 1977: 9)

betydande andel av de äldre fritidshusen under perioden har omvandlats till permanentbostäder. Ett delvis nytt drag i utvecklingen är den snabba ökningen av antalet fritidshus i fjällen, främst det södra fjällområdet i Kopparbergs och Jämtlands län.

Utvecklingen av fritidsbebyggelse under åren 1976 och 1977 inom några av de områden där fritidsbebyggelsen under perioden 1970–1975 har ökat särskilt kraftigt har studerats särskilt av lantmäteriverket. Den kompletterande studien visar en något långsammare tillväxttakt i kustkommunerna i södra Sverige, på Öland och på Gotland. Det årliga tillskottet av fritidshus har däremot ökat betydligt i fjällkommunerna i Kopparbergs och Jämtlands län. Inom dessa områden har vidare omfattande markområden för utveckling av ytterligare fritidsbebyggelse angetts i den kommunala planeringen.

Frågor som rör fritidsbebyggelsens utveckling och omfattning samt olika problem i samband med fritidsbebyggelse har behandlats utförligt av många kommuner under planeringsskedet. Särskild tyngd har dessa frågor haft i planeringen av landets kuster, fjäll och älvdalar.

Den genomförda planeringen har i allmänhet inneburit att kommunernas överblick över markanvändningsproblemen i samband med utveckling av fritidsbebyggelse har ökat. Flera remissinstanser påpekar emellertid att det mot bakgrund av såväl den hittillsvarande utvecklingen som kommunernas planer finns anledning till oro vad gäller fritidsbebyggelsens utveckling inom vissa områden som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer.

Regeringen har vid sin granskning av resultatet av arbetet under planeringsskedet funnit att det är befogat att inta en restriktiv hållning till utveckling av ytterligare enskild fritidsbebyggelse i vissa områden som i särskilt hög grad är känsliga för påverkan eller efterfrågade för friluftsliv. En fortsatt bebyggelseutveckling enligt tidigare mönster är i dessa fall inte förenlig med de uppställda riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Det har samtidigt vid granskningen visat sig att det i andra områden finns goda förutsättningar att tillgodose angelägna önskemål om utveckling av enskild fritidsbebyggelse.

I den promemoria som fogas till regeringens beslut med anledning av planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen anges att kravet på översiktlig plan som tillgodoser riktlinjerna bör hävdas starkare inom flera områden med geografiska riktlinjer. Det fortsatta planeringsarbete som rör fritidsbebyggelsens utveckling i områden med geografiska riktlinjer skall enligt regeringens beslut redovisas särskilt av länsstyrelserna år 1982.

Regeringen uttalar i sina beslut län för län att den fortsatta planeringen för södra Bohuskusten, Hallandskusten, Skånekusten, Blekingekusten, Bråviken, kusterna i Stockholms och Södermanlands län, delar av kusten i Uppsala län samt Öland och vissa delar av Gotlandskusten bör inriktas på utbyggnad av anläggningar för friluftsliv och andra former av fritidsboende

än enskilda fritidshus. Enskild fritidsbebyggelse bör tillåtas endast i form av mindre kompletteringar av befintlig bebyggelse. Den begränsade tillgängligheten till stränderna motiverar en översyn av vissa helt eller delvis utbyggda detaljplaner. Liknande uttalanden gör regeringen för vissa insjöområden och primära rekreationsområden.

Likaså bör enligt regeringens beslut planeringen för norra Bohuskusten, Småland-Östgöta skärgård, Höga kusten, Siljansbygden och det södra fjällområdet inriktas på fritidsboende i andra former än enskilda fritidshus, så att områdena kan utnyttjas även av de grupper av befolkningen som inte äger fritidshus. I dessa områden bör turismen och friluftslivets intressen prioriteras. Stor restriktivitet bör gälla med att tillåta ytterligare enskild fritidsbebyggelse.

Även inom övriga kust- och insjöområden, fjällområden och älvdalar är det enligt regeringens beslut angeläget att man överväger ytterligare enskild fritidsbebyggelse bara om naturvårdens och friluftslivets intressen samtidigt kan tillgodoses. I strandnära områden och på de öar som har stort värde för friluftslivet bör enskild fritidsbebyggelse undvikas.

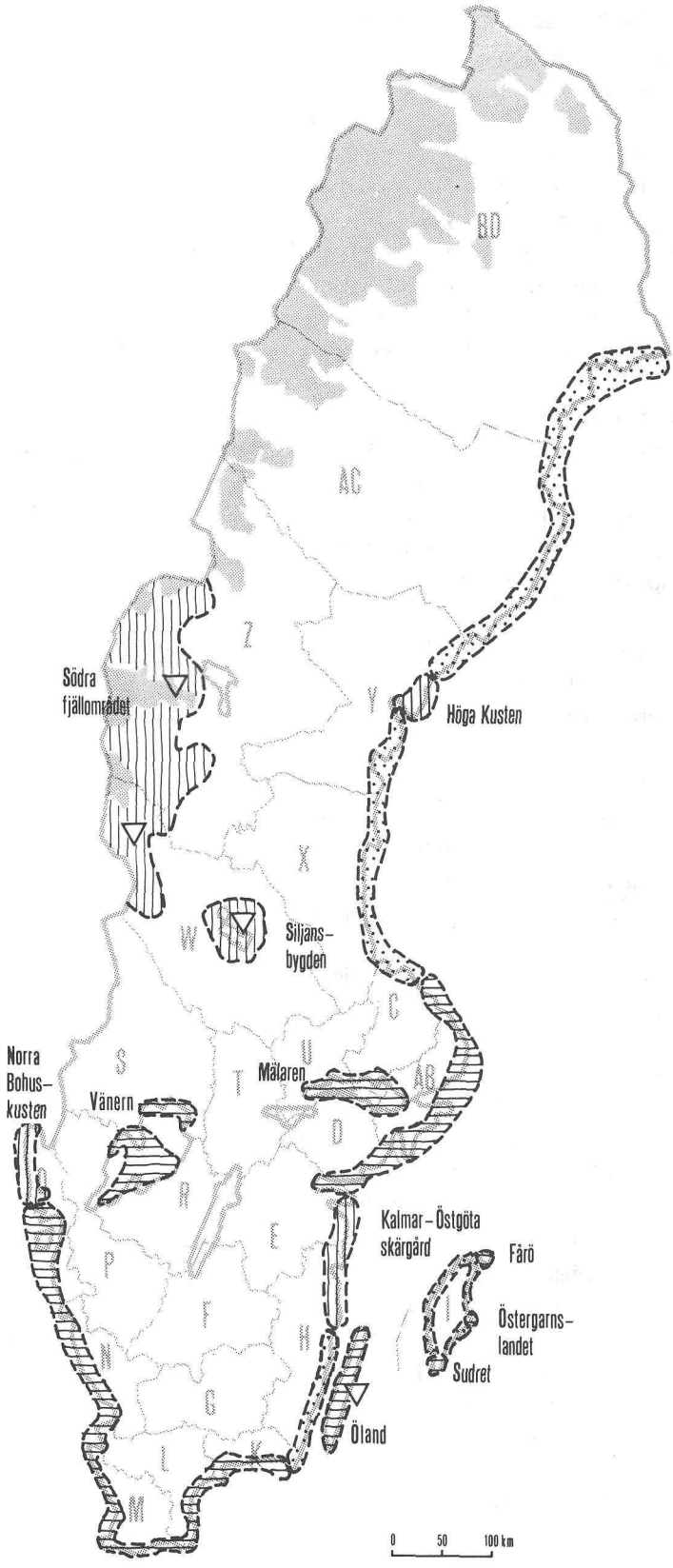
Regeringen anför i sina beslut att planeringsprogram för att samordna bl. a. turismens och fritidsbebyggelsens utveckling bör upprättas som ett led i det fortsatta planeringsarbetet för i första hand Öland, Siljansbygden samt det södra fjällområdet i Kopparbergs och Jämtlands län. Länsstyrelserna bör år 1980 lämna en etappredovisning av planeringsarbetet för dessa områden.

I samband med redovisningen år 1980 skall de berörda länsstyrelserna också ange om det finns behov av att med stöd av bestämmelserna i 10 a § byggnadslagen (1947: 385, omtryckt 1972: 775, ändrad senast 1978: 932) föreskriva om upprättande av generalplan för Hallandsåsen i Kristianstads län, för någon eller några delar av det södra fjällområdet, Hallandskusten och Öland.

De utgångspunkter som anges i regeringens beslut för den fortsatta planeringen av fritidsbebyggelse sammanfattas i *fig. 8*.

I regeringens beslut påpekas att det i flera regioner i landet krävs särskilda överväganden om hur samordning bör ske mellan riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen och de regionalpolitiska riktlinjerna. Vid planeringen för sådana områden bör man uppmärksamma de sysselsättningseffekter och möjligheter att stödja befintlig service som en planmässig utbyggnad av bl. a. anläggningar för turism och fritidsboende kan ge.

I regeringens beslut anges vidare att bl. a. vissa områden i södra och mellersta Sveriges inland är så belägna att en växande efterfrågan på fritidshus kan förväntas. Det är angeläget att kommunerna vidtar åtgärder för att möta denna efterfrågan. Härvid bör man på grundval av översiktliga planmässiga bedömningar överväga vilken planberedskap som bör upprätthållas inom olika områden. I den promemoria som bifogas regeringens beslut betonas att kravet på planmässighet inte behöver innebära utveck-

Figur 8.
Fritidsboende.
Utgångspunkter enligt regeringens beslut för fortsatt arbete med fritidsboendefrågor i vissa delar av landet

Figuren utgör en sammanfattande illustration av innehållet i regeringens beslut. Redovisningen är schematisk – det fullständiga innehållet i regeringens beslut återfinns i bil. 2.

Planeringen bör inriktas på utbyggnad av andra former av fritidsboende än enskild fritidsbebyggelse. Enskild fritidsbebyggelse bör tillåtas endast i form av mindre kompletteringar av befintlig bebyggelse.

Planeringen bör inriktas på utbyggnad av andra former av fritidsboende än enskild fritidsbebyggelse. Stor restriktivitet bör gälla med att tillåta ytterligare enskild fritidsbebyggelse.

Fritidsbebyggelse bör övervägas endast om naturvårdens och friluftslivets intressen samtidigt kan tillgodoses. I strandnära områden och på de öar som har stort värde för friluftslivet bör enskild fritidsbebyggelse undvikas.

Samordnade planeringsprogram för bl. a. turismens och fritidsbebyggelsens utveckling bör upprättas som en del av det fortsatta planeringsarbetet.

ling bara av tätbebyggda fritidsbyar. Utbyggnad av spridd fritidsbebyggelse kan ofta vara en lämplig form av fritidsboende om utbyggnaden grundas på översiktliga bedömningar av inverkan på bl. a. bevarandeintressen.

De riktlinjer som hittills har ställts upp i den fysiska riksplaneringen beträffande fritidsbebyggelsens utveckling har i första hand inneburit att man i vissa områden skall iaktta restriktivitet med att tillåta ytterligare fritidsbebyggelse i avvaktan på att en översiktlig planering har skett som tillgodoser bl. a. naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen.

En sådan planering har i stor utsträckning kunnat genomföras under planeringsskedet. Av kommunernas planer och program för fortsatta åtgärder kan utläsas att man i många fall avser att för vissa områden genomföra en mer detaljerad markanvändningsplanering. Klarare uttolkningar av innebörden av riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen har efterlysts till ledning för den fortsatta planeringen.

Som jag nyss har redovisat anges i regeringens beslut relativt detaljerade utgångspunkter för hur man bör se på utvecklingen av fritidsbebyggelse i främst sådana områden, som omfattas av s. k. geografiska riktlinjer. Dessa utgångspunkter har härletts ur de hittills uppställda riktlinjerna för de berörda områdena. Riktlinjerna innebär att särskild hänsyn bör tas till bevarandeintressena i dessa områden. Sedan arbetet under planeringsskedet har utvärderats bör riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen beträffande fritidsbebyggelse nu ges ett tydligare uttryck. Jag kommer därför i det följande att föreslå hur dessa riktlinjer bör förtydligas.

Jag vill särskilt understryka att de riktlinjer som jag förordar i det följande inte är avsedda att ersätta de mera detaljerade utgångspunkter för den fortsatta planeringen som anges i regeringens beslut med anledning av arbetet under planeringsskedet.

De förtydliganden av riktlinjerna som bör ske bör i största möjliga utsträckning knyta an till den områdesindelning som gäller i den fysiska riksplaneringen genom de geografiska riktlinjerna och baseras på de överväganden beträffande markanvändningen i dessa områden som tidigare har gjorts i den fysiska riksplaneringen.[1]

De tre *obrutna kusterna* utgör också primära rekreationsområden. Detsamma gäller *Öland* och *Gotland*. Bebyggelseutvecklingen i dessa områden har i vissa fall varit snabb under senare år och på några håll planeras betydande tillskott av enskild fritidsbebyggelse. Även om det inom delar av dessa kustområden torde rymmas viss ytterligare enskild fritidsbebyggelse är restriktivitet mot sådan bebyggelse motiverad med tanke på önskemålet att bevara områdenas stora natur- och kulturvärden och att göra dem allsidigt tillgängliga för rekreation och turism. Som riktlinje i den fysiska riksplaneringen bör därför för de obrutna kusterna, för Öland och

[1] Statens planverk har på karta avgränsat de områden som omfattas av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer, se bl. a. prop. 1975/76:1, karta 1.

för Gotlands kust gälla att fritidsbebyggelse endast bör medges om den är förenlig med naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen och om bebyggelsen sker i former som möjliggör ett allsidigt utnyttjande av områdena för rekreation och turism.

De *högexploaterade kusterna* rymmer en stor del av den befintliga fritidsbebyggelsen i landet. Stora delar av de för friluftsliv mest lämpade stränderna är spärrade av bebyggelse samtidigt som behovet av rekreationsområden för stora befolkningsgrupper är stort. Utrymmet för ytterligare bebyggelse har under planeringsskedet i huvudsak bedömts vara mycket begränsat. Områdena bör betraktas som i princip fullbyggda när det gäller enskild fritidsbebyggelse. Som riktlinje i den fysiska riksplaneringen bör för de högexploaterade kusterna gälla att enskild fritidsbebyggelse i princip bör medges endast i form av mindre kompletteringar av befintlig bebyggelse. Om i vissa områden större tillskott av bebyggelse kan medges bör sådana former för bebyggelsen väljas som möjliggör ett högt utnyttjande av fritidsbostäderna och som ger förutsättningar för fritidsboende också för sådana grupper av befolkningen som inte äger fritidshus.

Inom *övriga kuster* finns många områden som har stort värde för naturvård, friluftsliv eller kulturminnesvård. Inom andra delar av dessa kuster torde en viss fortsatt bebyggelseutveckling kunna ske utan allvarliga konflikter med motstående intressen under förutsättning att tillgängligheten till stränderna bevaras. En allmän återhållsamhet med att tillåta ytterligare fritidsbebyggelse är emellertid befogad med tanke på kusternas särskilda betydelse för naturvård och friluftsliv. Likartade förhållanden som de nu nämnda gäller också för flertalet av de *större sjöar* och *älvdalar* som omfattas av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Som riktlinje i den fysiska riksplaneringen för de övriga kusterna, för de större sjöarna och älvdalarna bör gälla att man bör iaktta återhållsamhet med att tillåta fritidsbebyggelse och att sådan bebyggelse bör medges bara om den inte minskar strändernas tillgänglighet och om naturvårdens, friluftslivets, kulturminnesvårdens och de areella näringarnas intressen samtidigt kan tillgodoses.

I *fjällvärlden utanför de obrutna fjällområdena* har i vissa fall en omfattande utveckling av fritidsbebyggelse ägt rum. En betydande fortsatt utveckling planeras i flera områden. Det är angeläget att denna utveckling sker på sådant sätt att bl. a. naturvårdens och rennäringens intressen beaktas och att tillräckliga områden avsätts för friluftsliv och för andra former av fritidsboende än enskild fritidsbebyggelse. I viss utsträckning kan bebyggelseutvecklingen länkas till attraktiva skogs- och sjöområden nedanför fjällvärlden. I de delar av fjällvärlden som ligger i anslutning till obrutna fjällområden, är lätt tillgängliga eller som i övrigt har särskilt värde för naturvård, friluftsliv eller renskötsel bör enskild fritidsbebyggelse undvikas. Som riktlinje i den fysiska riksplaneringen för fjällvärlden utanför de obrutna fjällområdena bör gälla att fritidsbebyggelse bör undvikas i områ-

den som ligger i anslutning till obrutna fjällområden och i andra områden som har särskild betydelse för naturvård, friluftsliv och rennäring. I de områden där bebyggelse kan medges bör i första hand sådana former för bebyggelsen väljas som medger ett högt utnyttjande av fritidsbostäderna och som ger förutsättningar för fritidsboende också för sådana grupper av befolkningen som inte äger fritidshus.

En stor del av de *primära rekreationsområdena* innefattas i de områdestyper som jag nu har redogjort för. För de primära rekreationsområdena bör i övrigt gälla att fritidsbebyggelse bör medges bara om naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen samtidigt kan tillgodoses och om den möjliggör ett allsidigt utnyttjande av områdena för rekreation och turism.

I alla de områdestyper som jag nu har nämnt och i andra områden av särskild betydelse för naturvård, friluftsliv, kulturminnesvård m. m. bör man i planeringen sträva efter att bevara större sammanhängande områden obebyggda.

Riksdagens godkännande bör enligt min mening inhämtas beträffande de förtydliganden av riktlinjerna för fritidsbebyggelsens utveckling som jag har förordat i det föregående.

Arbetet under planeringsskedet har som framgått av vad jag nyss har sagt visat att i första hand den enskilda fritidsbebyggelsens utveckling måste begränsas i vissa områden för att naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen skall kunna tillgodoses och för att större sammanhängande områden skall kunna bevaras obebyggda och tillgängliga för allmänheten. Jag vill emellertid understryka att stora delar av landet i övrigt är väl lämpade för utveckling av fritidsbebyggelse i olika former. Fritidsbebyggelse i form av enstaka hus eller mindre husgrupper kan bidra till att möjligheterna att upprätthålla sysselsättning och service ökar samt att ett befintligt men outnyttjat byggnadsbestånd kommer till användning. Fritidsbebyggelse, främst i form av fritidshus för korttidsuthyrning, kan ibland vara ett stöd till jordbruksnäringen. Det gäller särskilt i områden där jord- och skogsbruk bedrivs i form av kombinationsföretag. Det regionalpolitiska stödet till företag i glesbygder (prop. 1978/79: 112) bör bl. a. kunna bidra till finansieringen av byggandet av fritidshus för korttidsuthyrning.

Med hänsyn till den ökade restriktivitet som regeringen har förordat när det gäller att tillåta enskild fritidsbebyggelse i kustområdena i södra Sverige samt på Öland och Gotland kommer sannolikt anspråken på mark för fritidsbebyggelse i vissa inlandsområden att öka. Det gäller särskilt i storstadsområdenas närhet. En ökad efterfrågan på fritidshus i vissa inlandsområden i södra och mellersta Sverige kan redan märkas. I områden där en utveckling av fritidsbebyggelsen kan medföra konflikter med andra intressen, måste tätare former av bebyggelse väljas om även andra intressen skall kunna tillgodoses. När det gäller fritidsbebyggelsens utveckling i

inlandet vill jag i övrigt hänvisa till att denna fråga kommer att behandlas i den nya rapporten om hushållning med mark och vatten.

2.3.6 Primära rekreationsområden

Ett omfattande planerings- och utredningsarbete har påbörjats för de primära rekreationsområdena i landet.

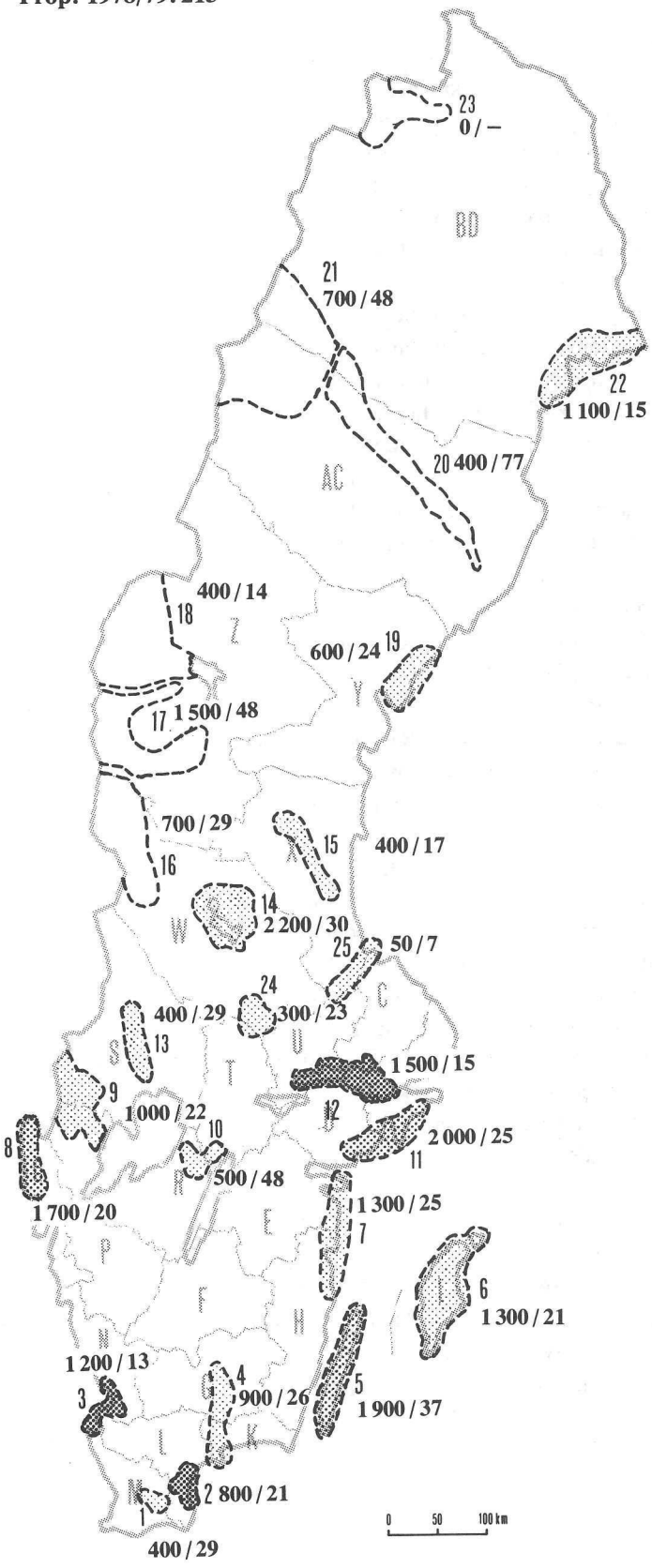
Arbetet, som i flertalet fall har bedrivits under ledning av särskilda kommittéer med företrädare för berörda kommuner, har resulterat i gemensamma program för fortsatt interkommunal planering. För några områden har dessutom upprättats gemensamma riktlinjer som underlag för den fortsatta kommunala planeringen. För några av områdena har arbetet med översiktlig markanvändningsplanering kommit långt eller kunnat slutföras under planeringsskedet. För andra områden återstår arbete för att fullfölja de av statsmakterna uppställda riktlinjerna vad gäller markreservationer för en utveckling av turism och rekreation inom rekreationsområdena.

Utvecklingen av enskild fritidsbebyggelse är enligt flera remissinstanser det f. n. mest påtagliga markanvändningsproblemet inom de primära rekreationsområdena. Enligt lantmäteriverkets inventering av fritidsbebyggelsen finns en betydande andel av landets fritidshus inom dessa områden. Tillväxttakten under perioden 1970–1975 har dessutom varit högre i dessa områden än i landet i övrigt (se *fig. 9*). Flera remissinstanser påpekar att en fortsatt kraftig tillväxt inom vissa av landets primära rekreationsområden innebär ett hot mot områdenas natur- och rekreationsvärden.

Statens naturvårdsverk har i en skrivelse den 27 november 1978 till regeringen föreslagit åtgärder för att förhindra en icke önskvärd exploatering för fritidsbebyggelse inom de primära rekreationsområdena. Verket förordar att regeringen dels snarast beslutar om stödåtgärder enligt rekreationsberedningens förslag[1], dels i särskild skrivelse till länsstyrelserna och kommunerna anger de riktlinjer för markanvändningen som t. v. skall gälla inom de primära rekreationsområdena.

I den promemoria som bifogas regeringens beslut om fullföljande av riktlinjer för hushållning med mark och vatten förutsätts att planeringen för de primära rekreationsområdena fullföljs i enlighet med de program som har upprättats. Enligt regeringens beslut skall länsstyrelserna år 1982 lämna en särskild redovisning av planeringsläget m. m. inom de primära rekreationsområdena. För flera områden, bl. a. södra fjällområdet, bör enligt besluten samordnade planeringsprogram för bl. a. turismens och fritidsbebyggelsens utveckling upprättas. Vidare betonas att fritidsbebyggelsen i områdena bör utvecklas i sådana former som gör områdena tillgängliga för så många människor som möjligt. Vissa rekreationsområden kan emeller-

[1] Ds Jo 1978: 2 Statliga insatser för turism och rekreation.

Figur 9.
Fritidsbebyggelsens utveckling oktober 1970–december 1975
De primära rekreationsområdena

000 / Nettoökning av antalet fritidshus
/ 00 Relativ ökning av antalet fritidshus (procent)

För fjällområdena är redovisningen av antal fritidshus per km² missvisande då hela kalfjällsområdet ingår i landarean.

Figuren redovisar nettoförändringen av antalet fritidshus vid jämförelse mellan lantmäteriets inventeringar av fritidsbebyggelsen åren 1970 och 1975. Denna jämförelse kan innehålla vissa felaktigheter – bl. a. har sannolikt inventeringskvaliteten i flera områden varit högre vid 1975 års inventering, varför ökningen av antalet fritidshus under perioden 1970–1975 kan ha överskattats.

I vissa områden är antalet nyuppförda fritidshus betydligt större än den redovisade nettoökningen. Det gäller främst i storstadsområdena där en betydande andel av fritidshusen har omvandlats till permanentbostäder. I andra områden utgörs en betydande del av den redovisade nettoförändringen av tidigare helårsbostäder som har tagits i anspråk för fritidsändamål.

Antal fritidshus per km² landarea december 1975

– 1,0
1,1– 4,0
4,1– 8,0
8,1–12,0

1 Sydskånes sjö- och åslandskap
2 Östskåne
3 Kullaberg–Hallandsåsen
4 Åsnen–Listerlandet
5 Öland
6 Gotland
7 Småland–Östgöta skärgård
8 Norra Bohuslän
9 Dalsland–Nordmarken
10 Tiveden
11 Sörmlands skärgård
12 Mälaren
13 Fryksdalen
14 Siljansbygden
15 Ljusnan
16 Dalafjällen
17 Härjedalsfjällen
18 Åre
19 Höga Kusten
20 Vindelälven
21 Tärna–Graddis fjällvärld
22 Norrbottens skärgård
23 Abisko–Kebnekaisefjällen
24 Malingsbo–Kloten
25 Nedre Dalälven

Källa: Statens lantmäteriverk

tid mot bakgrund av den begränsade tillgången på mark för friluftsliv behöva planeras i huvudsak för den närboende befolkningens rekreationsbehov. De utgångspunkter för den fortsatta planeringen för bl. a. de primära rekreationsområdena som regeringen således har angett i sina beslut för varje län torde väl svara mot de syften som statsmakterna har angett beträffande dessa områden. Några ytterligare riktlinjer för markanvändningen inom de primära rekreationsområdena behöver enligt min bedömning inte utfärdas nu.

Planeringen har kommit olika långt i de primära rekreationsområdena. I några områden har erforderliga markanvändningsplaner upprättats, särskilda handlingsprogram för den fortsatta utvecklingen antagits och arbetet inletts med att genomföra planerade åtgärder. I andra fall har man ännu bara påbörjat en första översiktlig studie av markanvändningen. Flera förslag till ny avgränsning m. m. av områdena har förts fram under planeringsskedet. Jag skall i det följande redogöra för hur det fortsatta planeringsarbetet för de primära rekreationsområdena bör inriktas och vilken handläggningsordning som därvid bör gälla. Jag har i dessa frågor samrått särskilt med chefen för jordbruksdepartementet.

Riksdagen har för budgetåret 1979/80 anvisat 5 milj. kr. för planering i de primära rekreationsområdena (prop. 1978/79: 100, bil. 13, KrU 1978/79: 22, rskr 1978/79: 229). Dessa medel bör kunna utnyttjas för att bl. a. upprätta program för turismens utveckling inom olika områden. Sådana program kan utgöra ett viktigt stöd för arbetet i kommuner och länsstyrelser med markanvändningsplaneringen. Regeringen torde senare komma att ange närmare utgångspunkter för medlens användning.

Jämsides med det nyss nämnda programarbetet bör arbetet med planeringen av markanvändningen för områdena fortgå i enlighet med vad som har angetts i regeringens beslut med anledning av arbetet under planeringsskedet. Statliga bidrag kan utgå till denna planering genom anslaget för stöd till översiktlig kommunal planering. Planverket bör efter samråd med andra berörda verk och med rekreationsberedningen bistå kommuner och länsstyrelser med råd och vägledning för den fortsatta markanvändningsplaneringen. Det är angeläget att planverket och rekreationsberedningen finner lämpliga former för att samordna rådgivningsarbetet och arbetet med att bereda frågor om statligt ekonomiskt stöd till det fortsatta planeringsarbetet för de primära rekreationsområdena.

I den mån det år 1980 föreligger väl genomarbetade markanvändningsplaner eller förslag beträffande den närmare avgränsningen av områdena bör dessa kunna redovisas i anslutning till redovisningen år 1980 av vissa frågor i den fysiska riksplaneringen. I övrigt bör länsstyrelsernas redovisning år 1982 av den andra etappen av den fysiska riksplaneringens planeringsskede innehålla en översiktlig redogörelse för hur långt program- och planeringsarbetet vad gäller markanvändningen har kommit för de olika områdena.

Genom den handläggningsordning som jag nu har redogjort för torde arbetet med planeringen av markanvändningen i de primära rekreationsområdena komma att inordnas i det övriga arbetet med den fysiska riksplaneringen på det sätt som riksdagen har förordat (CU 1975/76: 2, s. 7–8).

Arbetet med utvecklingsprogrammen torde i erforderlig utsträckning kunna samordnas med arbetet med länsplanering 1980.

Under planeringsskedet har från många håll framförts att det statliga stödet till utbyggnad av anläggningar för fritidsboende och rekreation och för markförvärv för sådana ändamål måste förbättras om de rekreationspolitiska målsättningarna skall kunna förverkligas. Rekreationsberedningen har i sitt betänkande lagt fram förslag i dessa hänseenden. Frågor av detta slag behandlas också av fritidsboendekommittén. Jag vill erinra om att regeringen har ställt betydande belopp till förfogande för utvecklingsåtgärder inom Åre-området. Vidare torde de medel som regeringen har anslagit för sysselsättningsskapande åtgärder i Vindelådalen och i Norrbotten komma att till en del utnyttjas för åtgärder som främjar turism och rekreation. Riksdagen har nyligen uttalat (CU 1978/79: 26, rskr 1978/79: 250) att markförvärvslån till förvärv av sådan mark som i konkret planering har visat sig lämpad för utbyggnad av turism och rekreation inom i första hand de primära rekreationsområdena bör kunna lämnas med förmånligare amorteringsvillkor. I huvudsak skall gälla de villkor som rekreationsberedningen har föreslagit. Ett ytterligare statligt stöd måste byggas ut i den takt som det samhällsekonomiska utrymmet medger. Härvid bör man sträva efter att finna former för samlade insatser på de områden som bedöms som mest angelägna.

Jag vill i detta sammanhang också erinra om att jordbruksministern avser att begära regeringens bemyndigande att tillkalla en utredning bl. a. med anledning av vad riksdagen har uttalat om behovet av en kompletterande utredning inom det fritidspolitiska området (KrU 1978/79: 15, rskr 1978/79: 48).

2.3.7 Säkerställande av naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen

Planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen har inneburit att kunskapsunderlaget beträffande bevarandeintressena har förbättrats och att flera områden av riksintresse har fått ett bättre skydd. Såsom flera remissinstanser redovisar förekommer dock en rad olösta konflikter mellan bevarandeintressen och exploateringsintressen. Det gäller bl. a. uppförande av fritidsbebyggelse och turistanläggningar i vissa kust- och fjällområden. Även konflikter med jordbrukets och skogsbrukets intressen förekommer i betydande omfattning.

Statens naturvårdsverk och flera länsstyrelser anser att naturvården i huvudsak har fått en tillfredsställande behandling under planeringsskedet. För stora delar av landet finns nu översiktliga naturinventeringar. I några

län har arbetet lett fram till s. k. handlingsprogram för naturvården.

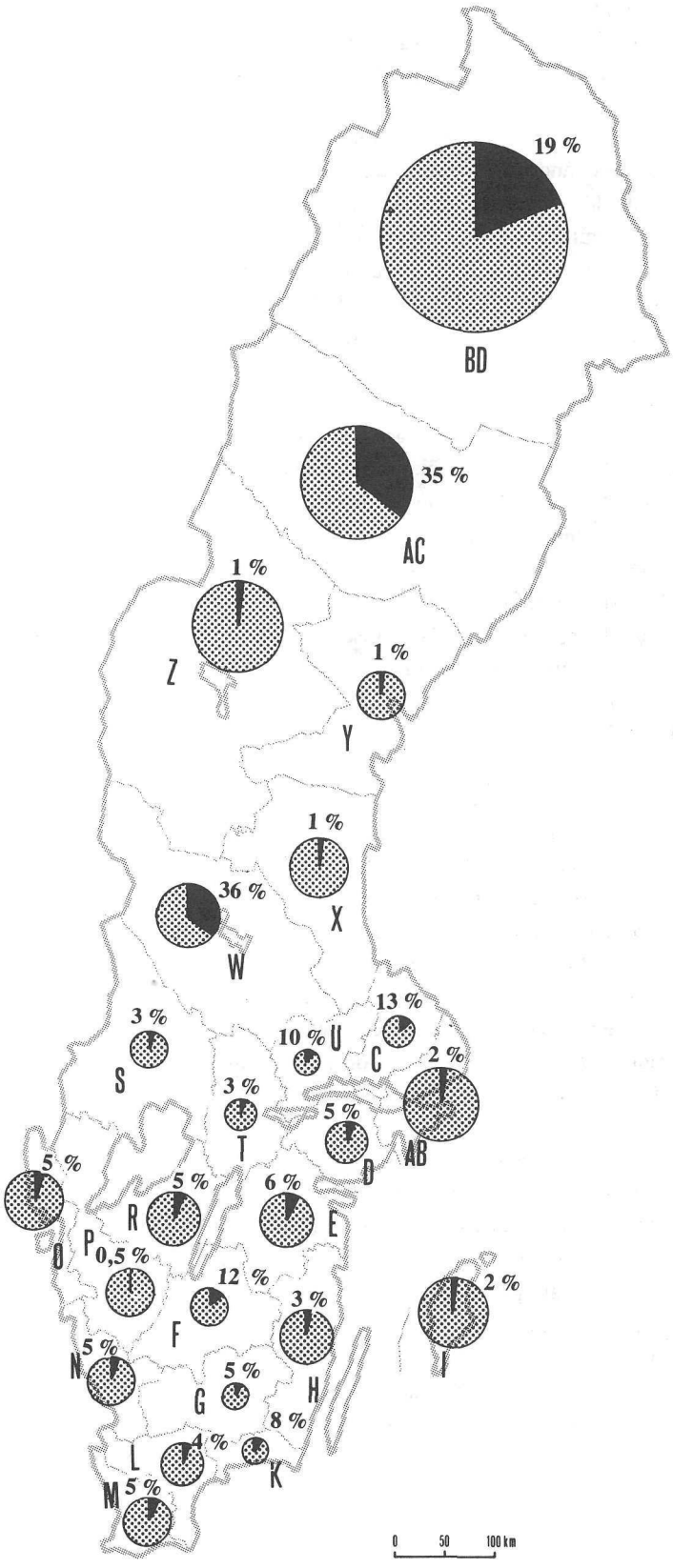
Av de områden som har angetts vara av riksintresse för naturvården har endast vart tionde skyddats genom förordnande enligt naturvårdslagen (se *fig. 10*). Enligt länsstyrelsernas sammanställningar är ett sådant skydd angeläget för ca två tredjedelar av de områden som har angetts vara av riksintresse. Flera länsstyrelser påpekar att det kommer att ta lång tid att med hittillsvarande resurser genomföra dessa förordnanden. Naturvårdsverket anger att med nuvarande takt i säkerställandearbetet torde behovet av skydd inte kunna bli tillgodosett före år 2000.

Kunskapsunderlaget beträffande kulturminnesvårdens intressen är alltjämt otillfredsställande för stora delar av landet. Situationen har dock förbättrats väsentligt under planeringsskedet. Arbetet med att upprätta program som redovisar kulturminnesvårdens intressen har påbörjats. De miljöer och områden som har angetts vara av riksintresse för kulturminnesvården har bara i begränsad utsträckning erhållit ett långsiktigt skydd genom särskilda förordnanden.

En betydande andel av de områden som har angetts vara av riksintresse för friluftslivet har under planeringsskedet fått ett godtagbart skydd genom de riktlinjer för bebyggelseutvecklingen m. m. som har lagts fast i de kommunöversikter och markanvändningsplaner som har upprättats av kommunerna. I en del fall har områden för friluftsliv också skyddats genom förordnanden enligt naturvårdslagen. I många områden återstår dock ett betydande arbete med att öka tillgängligheten och att i övrigt möjliggöra ett allsidigt utnyttjande för rekreation. För många områden av riksintresse för friluftslivet är det angeläget att också vissa förordnanden enligt naturvårdslagen kan utfärdas. Bildande av naturreservat torde emellertid bara kunna komma ifråga för begränsade delar av dessa områden.

I samband med planeringsskedet har förslag förts fram om att betydande områden skall avsättas som naturreservat eller på annat sätt säkerställas enligt naturvårdslagen. Regeringen har i budgetpropositionen för nästa budgetår (prop. 1978/79: 100, bilaga 13) föreslagit att anslaget Ersättning vid bildande av naturreservat m. m. höjs med 5 milj. kr. till 14 milj. kr. och att anslaget Markförvärv för naturvårdsändamål m. m. på kapitalbudgeten ökas med 7 milj. kr. till 11 milj. kr. Tillsammans med tidigare beslutade anslagshöjningar innebär detta nästan en fördubbling av de tillgängliga medlen för att säkerställa värdefulla naturområden, vilket bör underlätta för naturvårdsverket och länsstyrelserna att genomföra det fortsatta säkerställandearbetet.

Jag vill samtidigt påpeka att jag inte bedömer det som möjligt att inom överskådlig tid genomföra alla de förslag till förordnanden enligt naturvårdslagen som har redovisats under planeringsskedet. De här berörda anslagen bör i första hand användas för sådana områden som är av riksintresse för naturvården och friluftslivet och vars bevarandevärden är särskilt hotade. Det är en viktig uppgift för naturvårdsverket och länsstyrel-

Figur 10.
Naturvård.
Säkerställandeläget september 1977

Områden av riksintresse för naturvården. (Figuren visar proportionerna mellan länen när det gäller omfattningen av de riksintressanta områdena för naturvården. Cirklarna är ej ytriktiga i förhållande till kartskalan.)

Andel som är skyddad enligt 4, 7 och 19 §§ naturvårdslagen (19 § avser naturvårdsområde)

Källa: Statens planverk, Den fysiska riksplaneringens planeringsskede, Rapport 44 (Fysisk riksplanering, Underlagsmaterial 1978: 3).

serna att utarbeta underlag för de prioriteringar som härvid måste göras. Regeringen har i sina beslut med anledning av planeringsskedet angett att det är angeläget att handlingsprogram för naturvården upprättas också i de län där så ännu inte har skett.

Jag anser att det är angeläget att man i säkerställandearbetet också prövar i vilken utsträckning det finns andra möjligheter än förordnanden enligt naturvårdslagen för att skydda områden av särskilt intresse för naturvården, friluftslivet och kulturminnesvården. Erfarenheterna under planeringsskedet visar att man i stor utsträckning har kunnat tillgodose behovet av skydd mot olämplig bebyggelse genom t. ex. riktlinjer i kommunöversikt. I andra fall torde behovet av skydd i viss utsträckning kunna tillgodoses genom en striktare tillämpning av hänsynsreglerna i speciallagstiftningen.

Jag vill i det här sammanhanget påminna om regeringens förslag till ny skogsvårdslag som syftar till att på vissa punkter öka möjligheterna att tillgodose naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen. Enligt förslaget bör bl. a. införas en generell skyldighet att via skogsvårdsstyrelsen anmäla våtmarksdikning till länsstyrelsen för samråd enligt naturvårdslagen. Vidare avses skogsstyrelsen få möjlighet att ge föreskrifter beträffande skogsbilvägarnas sträckning. Skogsvårdsstyrelserna föreslås också få möjlighet att meddela särskilt föreläggande för att säkerställa att föreskrifterna om naturvårdshänsyn iakttas i det enskilda fallet.

Skogsvårdslagens (1948: 237, ändrad senast 1977: 352) regler om hänsyn till naturvården bör enligt föredragande departementschefen i prop. 1978/79: 110 betraktas som minimikrav som skogsbruket under alla omständigheter måste uppfylla och som normalt också kan förenas med ett rationellt skogsbruk. Reglerna gäller främst sådana åtgärder som avverkning, beståndsvård och beståndsanläggning. De föreskrifter som bör kunna meddelas beträffande dessa åtgärder kan enligt regeringens förslag till ny skogsvårdslag användas för att tillgodose såväl naturvårdens, friluftslivets som vissa av kulturminnesvårdens intressen. Vid utformningen av föreskrifterna bör skogsstyrelsen samråda med berörda myndigheter. Regeringens förslag till ny skogsvårdslag tillgodoser på flera punkter önskemål som remissmyndigheterna har fört fram i samband med planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen.

Möjligheterna att tillgodose naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen påverkas även av de brukningsmetoder som används inom jordbruket. Naturvårdsverket och riksantikvarieämbetet har föreslagit att man i lag bör ålägga jordbruket att ta hänsyn till naturvården resp. kulturminnesvården. Regeringen har i prop. 1978/79: 163 med förslag till lag om skötsel av jordbruksmark understrukit att ett hänsynstagande till naturvårds-, kulturminnesvårds- och övriga miljövårdsintressen måste ingå som ett nödvändigt led i jordbruket liksom i all annan verksamhet som avser utnyttjandet av naturresurser. Regeringen har vidare i sina beslut

med anledning av den fysiska riksplaneringens planeringsskede angett ett antal s.k. större områden av intresse för kulturminnesvården vilka bör skyddas mot förändringar i stor skala av landskapsbild och bebyggelsemönster. Regeringen avser att inom kort uppdra åt berörda myndigheter att närmare utreda hur samarbetet mellan lantbruksnämnderna och länsstyrelserna i dessa frågor skall kunna göras effektivare.

Det bör vidare enligt min mening vara möjligt att ge kommunerna ett ökat ansvar för naturvården, friluftslivet och kulturminnesvården. Länsstyrelserna bör därför undersöka möjligheterna till ökad delegation av beslutsbefogenheter till kommunerna enligt reglerna i naturvårdslagen. Det är också angeläget att kommunerna vidareutvecklar sina kommunöversikter och markanvändningsplaner så att dessa i ökad utsträckning kan ge underlag för tillämpningen av hänsyns- och samrådsreglerna i skogsvårdslagen och naturvårdslagen. Enligt regeringens proposition om riktlinjer för skogspolitiken bör i verkställighetsbestämmelserna till skogsvårdslagens regler om naturvårdshänsyn föreskrivas att skogsvårdsstyrelse skall samråda med kommun i frågor av särskild vikt med hänsyn till de lokala förhållandena. De översiktliga fysiska planer som kommunerna upprättar bör kunna utgöra underlag för bedömningar av för vilka områden sådant samråd bör ske. Det torde exempelvis gälla områden som är av särskilt värde för friluftslivet i närheten av tätorterna.

I arbetet med förslag till ny plan- och byggnadslagstiftning torde kommunernas ansvar för naturvården, friluftslivet och kulturminnesvården komma att övervägas ytterligare. Därvid kommer även samordningen mellan plan- och byggnadslagstiftningen och speciallagstiftningen på olika områden att behandlas.

Den fysiska riksplaneringen har medverkat till att förbättra kunskapen om kulturminnesvårdens intressen. Det material som har kommit fram vid inventeringar och utredningar har gett en bättre grund för att formulera hänsynsregler, göra urval och prioritera insatser av olika slag. I vissa fall har materialet inte hunnit beaktas fullt ut i de kommunöversikter, markanvändningsplaner och åtgärdsprogram som har upprättats under planeringsskedet. Ännu återstår således mycket arbete innan kulturminnesvårdens intressen har säkerställts på ett tillfredsställande sätt. Riksantikvarieämbetet och statens planverk har i december 1978 rekommenderat kommuner och länsstyrelser att upprätta program för kulturminnesvården. Sådana program bör enligt min mening kunna bli ett bra hjälpmedel både för arbetet inom kulturminnesvårdssektorn och för samarbetet med andra sektorsintressen, t. ex. jordbruk, skogsbruk, rekreation och turism. Regeringen har för innevarande budgetår anvisat 50 000 kr. eller mer till resp. länsstyrelse i landet för att dessa skall kunna inleda arbetet med kulturminnesvårdsprogram.

2.3.8 Industri m. m.

Jag skall i det följande i korthet redogöra för regeringens ställningstagande till frågor beträffande markreservationer m. m. för industri vid södra Sveriges kuster, Norrlandskusten och i inlandet som har aktualiserats under planeringsskedet. Jag berör även vissa frågor om åtgärder för samordning av statens insatser vid industrietablering och om hälsoundersökningar som har tagits upp av utredningen rörande miljöproblem m. m. i vissa industriområden (UMI). Vidare anger jag hur frågan om natur- och miljöundersökningar i vissa industriområden handläggs i fortsättningen. Jag finner även anledning att ta upp vissa frågor angående behandlingen av anspråk på mark för kraftledningar samt för gruv- och täktändamål.

I bilaga 1 redovisas mera utförligt vad som har kommit fram beträffande bl. a. industrin, energiförsörjningen samt gruvor och täkter genom den planering som hittills har genomförts.

Beträffande *södra Sveriges kuster* konstateras i den promemoria som har fogats till regeringens beslut för varje län att vidtagna markreservationer för särskilt resurskrävande och miljöstörande industri (s. k. FRP-industri) f. n. är i huvudsak tillräckliga. Det är angeläget att handlingsfriheten bevaras i områden där enligt riksdagens beslut med anledning av prop. 1972: 111 mark skall reserveras för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen. Sådan markanvändning bör enligt promemorian undvikas som kan försvåra framtida industrietablering. Fortsatt arbete med utredningar eller utvärderingar har i vissa fall föreskrivits i besluten för resp. län. Behovet av sådana åtgärder inom de olika områdena övervägs även i arbetet med den nya rapport om hushållning med mark och vatten som f. n. utarbetas.

På regeringens uppdrag har berörda länsstyrelser och kommuner studerat utvecklingsmöjligheter för befintliga och tänkbara industriområden längs *norra Svealands-* och *Norrlandskusten*. En närmare utvärdering av de studerade platserna sker i arbetet med den nya rapporten om hushållning med mark och vatten. I avvaktan på statsmakternas ställningstaganden med anledning av denna bör enligt nyss nämnda promemoria handlingsfriheten bevaras på de platser för vilka genomförda studier visar att goda förutsättningar för lokalisering av FRP-industri föreligger.

Vad gäller *inlandet* har ett antal platser av kommuner och länsstyrelser angetts vara lämpade för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen. Kommuner och länsstyrelser i Väneområdet och Bergslagen har härutöver redovisat vissa studier av lokaliseringsförutsättningar. I promemorian konstateras att förutsättningarna för lokalisering av FRP-industri till inlandet ännu inte är tillräckligt klarlagda. Behov föreligger exempelvis av att ytterligare utreda vissa recipientfrågor. Det konstateras vidare att det från den fysiska riksplaneringens utgångspunkter f. n. inte finns skäl att föreslå ytterligare kommunala insatser i form av planering eller markreservationer. Fortsatta studier av förutsättningarna för att lo-

kalisera särskilt resurskrävande och miljöstörande industri till inlandet bör emellertid genomföras. Berörda länsstyrelser skall enligt promemorian under år 1982 till regeringen redovisa hur långt arbetet då har fortskridit.

Under den fysiska riksplaneringens planeringsskede har utredningen rörande miljöproblem m. m. i vissa industriområden (UMI) avlämnat sitt slutbetänkande, (SOU 1978: 25) Etablering av miljöstörande industri. Betänkandet har remissbehandlats. UMI avlämnade år 1975 ett delbetänkande, (SOU 1975: 44) Etablering av miljöstörande industri. Jag skall i det följande beröra vissa förslag som utredningen har väckt i sina båda betänkanden.

UMI har föreslagit att en *etableringsgrupp* – med uppgift att svara för främst erfarenhetsåterföring och samordning under etableringsprocessen – normalt bör tillsättas av regeringen när en industrietablering skall prövas enligt 136 a § byggnadslagen. Utredningens förslag tillstyrks eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. Även jag anser det vara av värde om en etableringsgrupp kan bildas i vissa fall för att underlätta planering och samordning av i första hand statliga insatser under etableringsskedet. Jag vill i sammanhanget erinra om att en av expertgruppen för regional utredningsverksamhet (ERU) särskilt tillsatt arbetsgrupp i betänkandet (SOU 1978: 68) Industri till Norrbotten, har föreslagit att en arbetsgrupp eller delegation bör tillsättas inför etablering av stora industrianläggningar. I likhet med vad bl. a. koncessionsnämnden för miljöskydd har anfört beträffande UMI:s förslag anser jag att en etableringsgrupp kan behövas främst vid större etableringar av särskilt resurskrävande och miljöstörande industri. Det finns f. n. inga hinder mot att t. ex. länsstyrelsen i samband med en större industrietablering tar initiativ till att bilda en särskild etableringsgrupp för att samordna de statliga insatserna under etableringsskedet. Enligt min mening är det ändamålsenligt att regeringen i varje enskilt fall överväger om uppdrag bör ges till berörda centrala och regionala myndigheter att medverka i en sådan etableringsgrupp. Detta bör kunna ske i samband med behandling av en eventuell ansökan enligt 136 a § byggnadslagen. Det får förutsättas att berörd länsstyrelse eller kommun gör regeringen uppmärksam på att behov av sådana uppdrag kan föreligga.

I sitt slutbetänkande har UMI föreslagit att ett s. k. *epidemiologiskt bevakningssystem* på sikt bör upprättas för att man skall kunna följa sjukdomsmönstret och dess växlingar i varje län eller grupper av län. Även frågan om inrättandet av en *miljömedicinsk informationscentral* på central nivå bör enligt utredningen övervägas. Enligt utredningen minskar behovet av speciella åtgärder i kommuner med miljöstörande industri om denna typ av generella åtgärder vidtas. UMI:s förslag i denna del bereds f. n. inom regeringskansliet. Jag vill i sammanhanget erinra om att frågor av det slag jag nu har berört också behandlas av miljödatanämnden.

När det gäller åtgärder för att komma tillrätta med de särskilda problem som är förknippade med FRP-industri framhåller utredningen bl. a. att

hälsoeffekterna kan behöva utredas i särskild ordning vid mera omfattande industrietableringar. När socialstyrelsen får en ansökan enligt 136 a § byggnadslagen på remiss bör styrelsen enligt UMI från fall till fall bedöma om en särskild undersökning av effekter på hälsan erfordras. Om behov därav föreligger bör socialstyrelsen så tidigt som möjligt anmäla detta till regeringen. Remissinstanserna har inte anfört erinringar mot förslaget.

UMI har vidare funnit behov av vissa åtgärder rörande *räddningstjänsten* på orter med industri med risk för speciella nödlägen. De åtgärder som utredningen föreslår gäller dels förbättrad planering och övning av samordnade räddningsinsatser, dels behov av att man i ökad utsträckning vidtar förebyggande åtgärder i industrin. Dessa förslag bereds f. n. inom regeringskansliet.

För att man i den fysiska riksplaneringen skall kunna bedöma möjligheterna till och *konsekvenserna för naturmiljön* av industrietableringar på en viss plats behövs ett kunskapsunderlag. En arbetsgrupp tillsatt av dåvarande civilministern har i rapporten (Ds B 1974: 2) Förslag till principprogram för undersökningar av naturförhållanden vid vissa industrilägen (PNI), lämnat förslag till program för undersökningar av detta slag. Frågan om finansiering och organisation avseende PNI avses inom kort att redovisas i en särskild promemoria från bostadsdepartementet.

Frågan om *kraftledningarnas* behandling i den fysiska planeringen har tidigare behandlats av riksdagen vid flera tillfällen (CU 1975/76: 1, CU 1975/76: 16, CU 1976/77: 24, CU 1977/78: 8, rskr 1977/78: 99, CU 1978/79: 1).

Planverket, naturvårdsverket, industriverket och vattenfallsverket har i samråd utarbetat en rapport Kraftledningar i fysisk planering (statens planverk, rapport 46, år 1978).

I den promemoria som har bifogats regeringens beslut med anledning av planeringsskedet och i besluten avseende de län där det är särskilt angeläget att ytterligare uppmärksamma vissa kraftledningsfrågor i planeringen har regeringen anfört att ytterligare samråd mellan kraftföretagen och berörda kommuner, länsstyrelser och övriga berörda länsmyndigheter erfordras beträffande mark för kraftledningar. I promemorian anges vidare att den handläggningsordning som planverket, naturvårdsverket, industriverket och vattenfallsverket föreslår i rapporten Kraftledningar i fysisk planering bör tjäna som vägledning vid planering för kraftledningar. Frågor rörande främst stamlinjenätet behandlas i arbetet med den nya rapporten om hushållning med mark och vatten.

I prop. 1978/79: 115 angående riktlinjer för energipolitiken anförs i fråga om utbyggnad av ett 800 kV-nät att ett omfattande sådant nät knappast behövs men att det däremot i vissa fall kan bli aktuellt att bygga enstaka ledningar dimensionerade för 800 kV.

Genom regeringens beslut den 7 september 1978 har planverket getts i uppdrag att efter samråd med naturvårdsverket, industriverket, vatten-

fallsverket och berörda länsstyrelser lämna regeringen en översiktlig redogörelse för konsekvenserna från markanvändningssynpunkt av att bygga ett 800 kV-nät för eldistribution.

Frågor rörande kraftledningars behandling i fysisk planering tas också upp i arbetet med en ny plan- och byggnadslagstiftning. Som framgår av regeringens proposition angående riktlinjer för energipolitiken övervägs inom regeringskansliet även behovet av en översyn av lagen (1902: 71 s 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ändrad senast 1977: 441).

Genom de åtgärder som enligt vad jag nu har sagt har vidtagits eller planeras torde man uppnå en sådan starkare koppling mellan den fysiska planläggningen och beslut om sträckningen av kraftledningar som riksdagen vid flera tillfällen har efterlyst.

Kommuner, länsstyrelser och centrala myndigheter har i viss utsträckning behandlat *grus-* och *täktfrågor* i yttrandena över planeringsskedet. Några kommuner har redovisat inmutnings- och utmålsområden i kommunöversikter och markdispositionsplaner. Kommuner med alunskifferförekomster har endast i några fall uppmärksammat dessa i planeringsarbetet. Planering sker i flera kommuner för att klarlägga var fortsatt täktverksamhet avseende sand, grus och sten kan komma till stånd.

Flera länsstyrelser och centrala myndigheter anser att det behövs ett bättre underlagsmaterial beträffande malm- och mineraltillgångar inför det fortsatta planeringsarbetet. Önskemål om att i ökad utsträckning få del av prospekteringsresultat framförs av bl. a. länsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län. Några länsstyrelser framhåller behovet av en bättre kännedom om tillgångarna på och en mer långsiktig hushållning med grus-, sand- och stenförekomster. Flera länsstyrelser samt naturvårdsverket och planverket anser att gruvlagstiftningen bör ses över. Även industriverket framför synpunkter på lagstiftningen inom gruv- och mineralområdet.

I den rapport om hushållning med mark och vatten som f. n. utarbetas kommer bl. a. att redovisas ett planeringsunderlag beträffande malmer och mineral. Minerallagstiftningen övervägs f. n. inom mineralpolitiska utredningen (I 1974: 02), i anslutning till det pågående arbetet med plan- och byggnadslagstiftningen och i särskild ordning inom regeringens kansli.

Naturvårdskommittén (Jo 1970: 28) har i betänkandet (SOU 1979: 14) Naturvård och täktverksamhet redovisat förslag som syftar till att förstärka de medel som samhället behöver för att i frågor om täktverksamhet åstadkomma en långsiktig resurshushållning.

Det har visat sig att det främst i samband med undersökning och utvinning av mineralråvaror utanför de traditionella gruvbrytningsområdena kan råda osäkerhet i kommuner och länsstyrelser om hur ärenden enligt gruvlagen och minerallagen handläggs. Förslag till förbättrat informationsutbyte vid handläggning av gruvlagsärenden har av planverket i samråd med industriverket, naturvårdsverket och riksantikvarieämbetet lagts fram

i rapporten Förbättrat informationsutbyte vid handläggningen av gruvlagsärenden (statens planverk, Meddelande om fysisk planering, Dnr R 1356/77). Förslag i rapporten som har bedömts vara av betydelse i det arbete med föreskrifter, råd och anvisningar som ankommer på statens planverk har överlämnats till planverket. Vissa andra förslag i rapporten bereds vidare inom regeringskansliet.

Förslagen i industriverkets alunskifferutredning (Fysisk riksplanering, underlagsmaterial nr 1 år 1978) övervägs f. n. inom regeringskansliet. Vissa förslag i utredningen kommer att behandlas i den rapport om hushållning med mark och vatten som f. n. utarbetas.

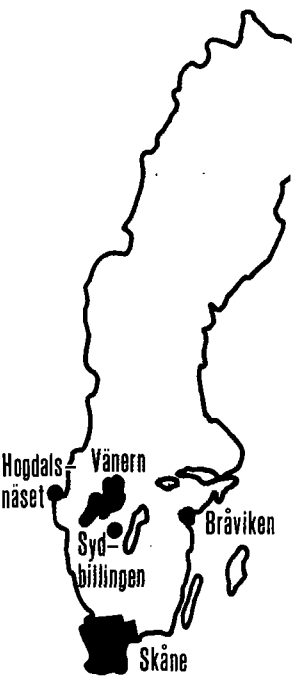
2.3.9 De fem särskilda redovisningsområdena

Regeringen föreskrev i samband med sina ställningstaganden till arbetet under programskedet att berörda länsstyrelser skulle lämna en särskild redogörelse till regeringen för resultatet av planeringen för fem områden där markanvändningsfrågorna bedömdes vara särskilt komplicerade. De aktuella områdena framgår av *fig. 11*. En närmare redogörelse för planeringsarbetet för dessa områden lämnas i bilaga 1. Jag kommer i det följande att för de fem områdena i korthet redovisa utfallet av planeringsarbetet och hur jag ser på behovet av ytterligare ställningstaganden till markanvändningen under de närmaste åren.

Hogdalsnäset

I sitt beslut år 1975 angående program för fullföljande av riktlinjer för den fysiska riksplaneringen i Göteborgs och Bohus län föreskrev regeringen enligt bestämmelserna i 10 a § byggnadslagen att det för Hogdalsnäset i Strömstads kommun skall finnas en generalplan som syftar till att möjliggöra ett allsidigt utnyttjande av området för rekreationsändamål. Enligt regeringens beslut skall planen bygga på förutsättningarna att tillverkning av oljeutvinningsplattformar kommer att ske i Kålviksområdet under viss tid, att återställningsåtgärder skall kunna vidtas inom detta område när tillverkningen har upphört, att inget nytt område för djuphamnskrävande verksamhet får tas i anspråk så länge verksamheten vid Kålvik pågår och att området vid Lunneviken skall reserveras för naturvård och fritidsändamål. Vidare föreskrevs att länsstyrelsen skall samråda med kommunen om lämpliga former för att bl. a. reglera verksamheten vid Kålvik. Länsstyrelsen skall vidare i anslutning till sin redovisning av arbetet under planeringsskedet lämna en särskild redogörelse till regeringen för planeringen på Hogdalsnäset.

Vid sin behandling av prop. 1975/76: 1 anförde civilutskottet (CU 1975/76: 1, rskr 1975/76: 45) att planeringen i syfte att klarlägga förutsättningarna för tillverkning av oljeutvinningsplattformar bör omfatta området fr. o. m. Lunneviken t. o. m. Kålvik. Enligt utskottets mening innebär en

Figur 11.
Särskilda redovisningsområ

sådan utvidgning inte att den fysiska riksplaneringens intentioner för obrutna kustområden omintetgörs. Utskottet utgår slutligen från att en planering för ifrågavarande verksamhet inte medför att ett område får tas i anspråk förrän det visats att det föreligger behov därav. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottet.

Med anledning av vad riksdagen anfört föreskrev regeringen med ändring av sitt tidigare fattade beslut att den generalplan som upprättas för Hogdalsnäset bl. a. skall syfta till att upprätthålla en sådan planberedskap att man kan välja mellan alternativa lösningar inom området fr. o. m. Lunneviken t. o. m. Kålvik om samtidig tillverkning i djupvattenläge av flera oljeutvinningsplattformar aktualiseras.

Under den fysiska riksplaneringens planeringsskede har Strömstads kommun genomfört ett omfattande planeringsarbete för Hogdalsnäset, se *fig. 12*. Enligt länsstyrelsen finns det inget att invända i sak mot de planer som kommunen har upprättat. Länsstyrelsen påpekar emellertid att det är otillfredsställande att kommunens ställningstagande till markanvändningen redovisas i flera olika, delvis motstridiga dokument. Den planberedskap för tillverkning av oljeutvinningsplattformar som regeringen har begärt är enligt länsstyrelsen väl uppfylld. Länsstyrelsen delar kommunens uppfattning att ett dockläge för oljeutvinningsplattformar bör kunna anläggas i Lunneviken som ersättning för dockläget i Kebalviken. Länsstyrelsen anser, liksom landstinget, att det är mycket angeläget att skapa bästa förutsättningar för s. k. offshoreverksamhet i Kålvik–Lunnevikenområdet. Åtgärder i detta syfte torde dock enligt länsstyrelsen fordra ändrade riktlinjer från statsmakterna.

I regeringens beslut med anledning av resultatet av arbetet under planeringsskedet i Göteborgs och Bohus län anförs att de översiktliga planer som Strömstads kommun har redovisat som generalplan för Hogdalsnäset bör sammanföras till en samlad plan för området. Planerna bör vidare ses över vad gäller markanvändningen i området Kålvik–Lunneviken. Regeringen erinrar om att den generalplan som upprättas för Hogdalsnäset skall innebära en beredskap att välja mellan alternativa lösningar om samtidig tillverkning i djupvattenläge av flera oljeutvinningsplattformar aktualiseras. När det gäller annan verksamhet innebär de i den fysiska riksplaneringen uppställda riktlinjerna att verksamheter med särskilda krav på djupt vatten bör kunna förläggas till Kålvik–Lunnevikenområdet. Varken dockläge eller handelshamn utgör enligt regeringens beslut sådan markanvändning. I planbestämmelserna till generalplanen för Hogdalsnäset bör anges att de områden som redovisas för verksamheter med särskilda krav i Kålvik–Lunnevikenområdet endast får tas i anspråk för verksamheter med sådana krav och egenskaper. Det icke vattenanknutna reservområde för industriell verksamhet som i föreliggande planer har redovisats i Kålvik–Lunnevikenområdet bör vidare enligt regeringens beslut omprövas.

Länsstyrelsen bör enligt regeringens beslut samråda med Strömstads kommun om den översyn som bör göras av de översiktliga planer som har

Figur 12.

HOGDALSNÄSET

Göteborgs och Bohus län

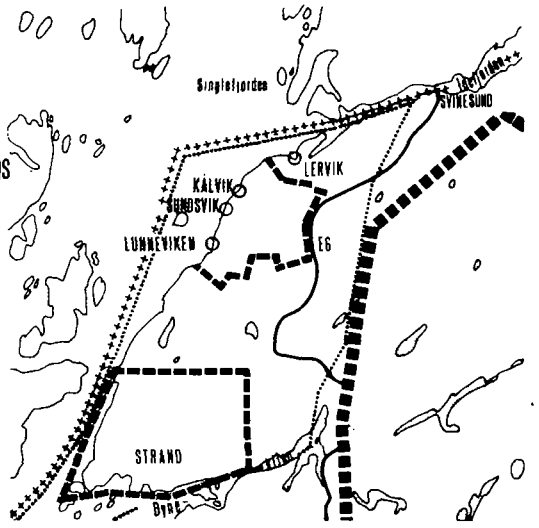
Planer

..... Gräns för område där generalplan skall finnas enligt regeringens beslut i programskedet

---- Gräns för områdesplan

■■■■ Gräns för den kustzon för vilken markdispositionsplan upprättats

0 1 2 km

Markanvändning vid Kålvik–Lunneviken enligt områdesplan

Område för verksamheter med särskilda krav

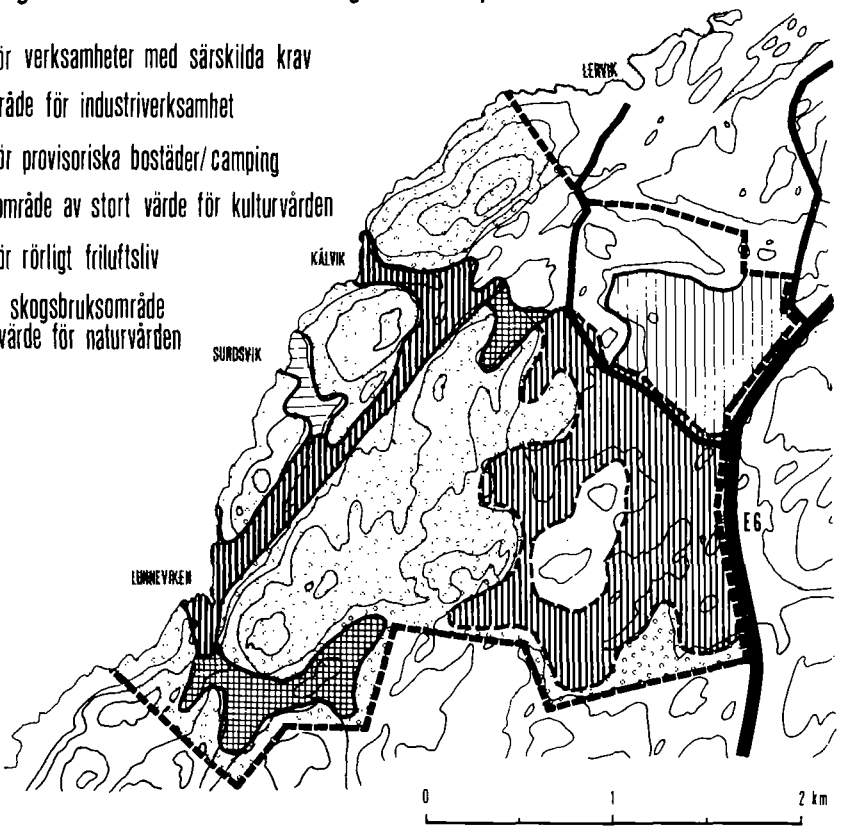
Reservområde för industriverksamhet

Område för provisoriska bostäder/camping

Jordbruksområde av stort värde för kulturvården

Område för rörligt friluftsliv

Jord- och skogsbruksområde av stort värde för naturvården

redovisats för Hogdalsnäset. Länsstyrelsen skall i samband med redovisningen av länsplanering 1980 redovisa resultatet av denna översyn till regeringen.

Mot bakgrund av den planering som har bedrivits på Hogdalsnäset under planeringsskedet och regeringens ställningstagande till denna vill jag anföra följande.

Statens industriverk har i samråd med berörda branschorgan studerat förutsättningarna för bl. a. offshoreindustrin inom ramen för den fysiska riksplaneringen.[1] Enligt industriverket bör den tillverkning av oljeutvinningsplattformar som eventuellt kan komma i fråga i vårt land kunna ske bl. a. i det område på Hogdalsnäset där sådan tillverkning har ägt rum. En bedömning på längre sikt av behovet av markreservationer för offshoreindustri anser verket inte vara meningsfull. Tillgängliga bedömningar tyder på att det f. n. råder en överkapacitet vid europeiska varv när det gäller tillverkning av oljeutvinningsplattformar.

En fortsatt tillverkning i djupvattenläge av oljeutvinningsplattformar på Hogdalsnäset förutsätter att man etablerar ett nytt s. k. dockläge som ersättning för det tidigare dockläget i Kebalviken nära Strömstads tätort. Mot bakgrund av önskemålet att bevara miljön på Hogdalsnäset och av gjorda prognoser anser jag emellertid inte att det finns anledning att planera för ett sådant dockläge på Hogdalsnäset. Än mindre finner jag skäl att, som länsstyrelsen har ifrågasatt, ompröva nuvarande riktlinjer för hushållning med mark och vatten på Hogdalsnäset i sådan riktning att mark där får ställas i ordning för tillverknings- eller hamnverksamhet. Regeringens beslut om vilka områden som får utnyttjas för offshoreverksamhet innebär att man slår vakt om den unika resurs som djupförhållandena vid Hogdalsnäset utgör. Detta torde ge en tillräcklig beredskap för att möta en eventuell framtida efterfrågan och en därav föranledd produktion i området. Om marknadsläget för tillverkning av oljeutvinningsplattformar skulle förändras bör enligt min mening studier inledas för att finna ett lämpligt dockläge som komplement till de tänkbara djupvattenlägena vid Hogdalsnäset.

Vänerområdet

I regeringens beslut år 1975 angående program för fullföljande av riktlinjer i den fysiska riksplaneringen underströks behovet av en samordnad planering för Vänern och dess kustområden. Enligt regeringens beslut borde härvid bl. a. industrifrågorna ägnas särskild uppmärksamhet.

Länsstyrelserna i Älvsborgs, Skaraborgs och Värmlands län har gemensamt till regeringen redovisat det interkommunala planeringsarbetet för Vänerområdet. Härefter har kommunerna vid Vänern i april 1978 redovisat en gemensam rapport om det översiktliga planeringsarbetet för Väner-

[1] Industrin i den fysiska riksplaneringen, Varv och offshoreindustri. Fysisk riksplanering, underlagsmaterial nr 2 år 1977.

området – Vänerredovisningen, slutrapport. Se *fig. 13*. I sitt gemensamma yttrande till regeringen över Vänerredovisningen framhåller de tre länsstyrelserna att de har för avsikt att i nära samverkan med kommunerna utarbeta ett förslag till säkerställande och framtida utnyttjande av Vänerskärgårdarna. Vidare har statens naturvårdsverk under våren 1978 publicerat rapporten Vänern – en naturresurs.

Enligt regeringens beslut med anledning av arbetet under planeringsskedet bör som utgångspunkter för fortsatt planeringsarbete gälla följande. Förutsättningarna för att vid Vänern etablera sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen bör utredas ytterligare av berörda kommuner och länsstyrelser i samråd. Stor hänsyn bör tas till vattenvårdsfrågorna i det fortsatta planeringsarbetet. Arbetet med att upprätta översiktliga markdispositionsplaner för Vänerns kust- och skärgårdsområden bör drivas vidare av kommunerna. Markanvändningsplaneringen för tätorternas intresseområden bör fortsätta i form av områdesplanering. Det är angeläget att naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen tillgodoses. Den vetenskapliga naturvårdens intressen i det s. k. centrala skärgårdsområdet bör särskilt uppmärksammas.

Formerna för skogsbruket på öar och vid stränder bör också uppmärksammas i det fortsatta planeringsarbetet. I avvaktan på att markdispositionsplaner som beaktar dessa utgångspunkter färdigställs, bör restriktivitet iakttas med att tillåta ytterligare fritidsbebyggelse i kustområdena.

Länsstyrelserna i Älvsborgs, Skaraborgs och Värmlands län skall enligt regeringens beslut i anslutning till sina redovisningar till regeringen år 1982 lämna en gemensam redogörelse för de åtgärder som har vidtagits beträffande Vänern och dess kustområden.

Jag vill i anslutning till min redovisning beträffande Vänern särskilt betona vikten av att man noga beaktar naturvårdens intressen i Vänerns skärgårdsområden. Behovet av närmare riktlinjer för Vänern och dess kustområden övervägs i arbetet med den rapport om hushållning med mark och vatten som f. n. utarbetas inom bostadsdepartementet. Jag skall därför inte nu gå in på dessa frågor.

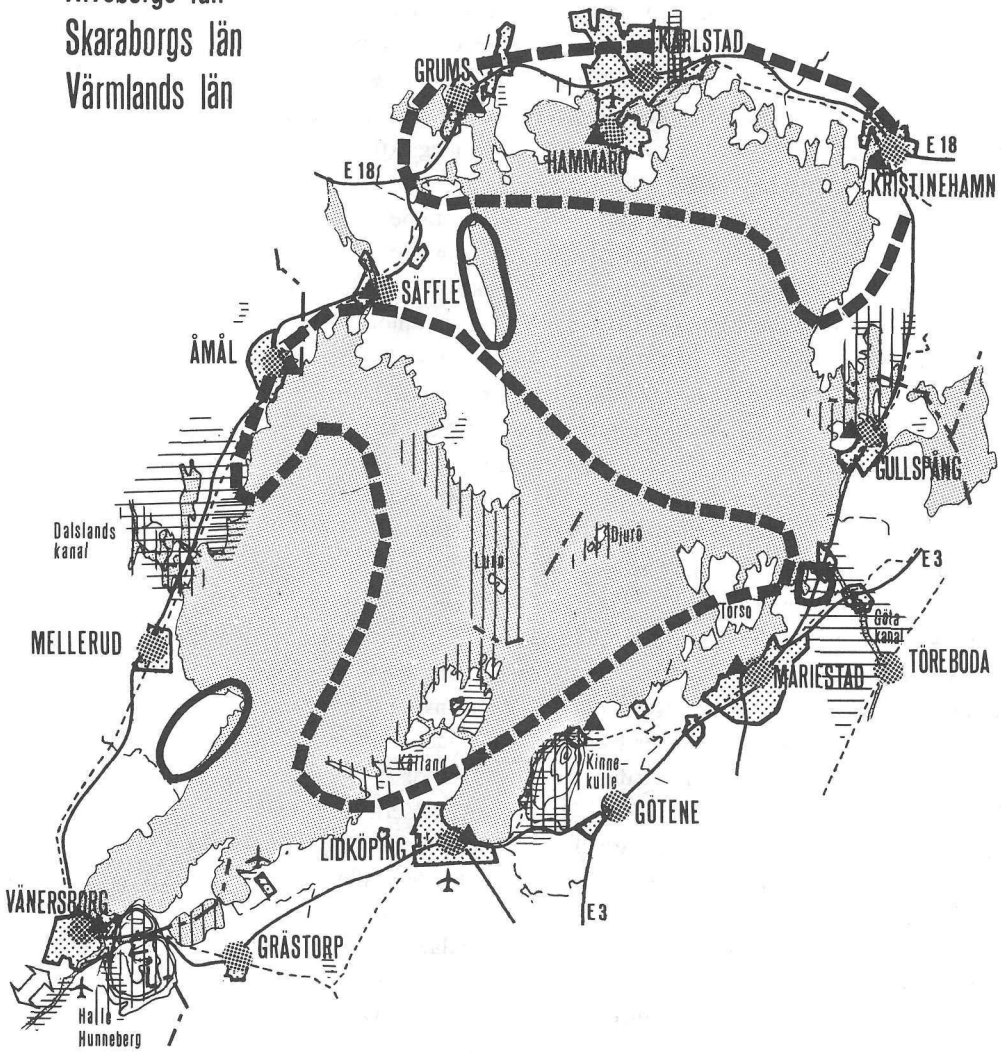
Skåne

I regeringens beslut år 1975 angående program för fullföljande av riktlinjer för den fysiska riksplaneringen i Kristianstads och Malmöhus län angavs att kommunerna i de båda länen bör samarbeta med varandra och samråda med bl. a. länsstyrelserna och lantbruksnämnderna i syfte att utarbeta program för hushållning med jordbruksmarken. Härvid skulle även beaktas den begränsade tillgången inom i första hand Malmöhus län på mark för friluftslivets behov. Programarbetet syftade således till att utarbeta ett för hela Skåne gemensamt planeringsunderlag som ger förutsättningar för att långsiktigt tillgodose jordbruks-, skogsbruks- och friluftslivsintressen med beaktande av möjligheterna att åstadkomma ändamåls-

Figur 13.

VÄNERN

Älvsborgs län
Skaraborgs län
Värmlands län

Skärgårdsområde
Primärt rekreationsområde
Naturvård – riksintresse
Kulturminnesvård – riksintresse

Område för FRP – industri
Reservområde för industri
Exploateringsområde för tätort
Kinnekulle Rekreationsområde

Skala 1:1 milj.
0 1 2 3 4 mil

enliga tätorter. Vidare underströks i regeringens beslut att markhushållningsprogrammet borde utarbetas skyndsamt.

I prop. 1975/76: 1 med redovisning av programskedet i den fysiska riksplaneringen framhöll föredraganden (s. 178) att ett sådant markhushållningsprogram, som ger en bild av den fortsatta tätortsutvecklingens konsekvenser för jordbruket, bör bli av stor betydelse för fortsatta överväganden i planeringen. Det är nämligen uppenbart att det måste finnas ett grundmaterial som gör det möjligt att se utvecklingen i hela Skåneregionen i ett sammanhang, om meningsfulla alternativ för den långsiktiga markanvändningen skall kunna belysas. Civilutskottet (CU 1975/76: 1, s. 11–12) anslöt sig i dessa stycken till vad som anfördes i propositionen.

Under planeringsskedet har samtliga kommuner i Skåne utarbetat program för hushållning med jordbruksmarken, i vilka även friluftslivets intressen behandlas. Endast ett fåtal kommuner har däremot hunnit att utarbeta och redovisa översiktliga planer för s. k. expansiva tätorter.

Länsstyrelserna i Kristianstads och Malmöhus län betonar i sin gemensamma redovisning av arbetet med markhushållningsprogram för Skåne att den sammanställning som har gjorts av kommunernas program inte utgör ett samlat markhushållningsprogram av det slag som angavs i regeringsbeslutet över programskedet (se *fig. 14*). I det redovisade materialet har målsättningen beträffande befolkningsfördelningen samt avvägningen mellan de areella näringarnas intressen och andra samhällsintressen utarbetats av varje kommun för sig. Vidare innebär de antaganden om befolkningsutvecklingen som kommunerna har lagt till grund för sina beräkningar av markåtgången för bostadsbebyggelse m. m., att antalet invånare i Skåne år 1990 skulle med ca 100 000 personer överstiga en schablonmässig framskrivning av de planeringstal som riksdagen har lagt fast för år 1985 (prop. 1975/76: 211, Au 1976/77: 7, rskr 1976/77: 79). Länsstyrelserna anser att välgrundade avvägningar mellan de areella näringarna och övriga samhällsintressen kan göras först när ett genomarbetat markhushållningsprogram för Skåne föreligger.

Flera av ämbetsverken stryker under att det är angeläget att ett samlat markhushållningsprogram för Skåne kan redovisas så snart som möjligt. Lantbruksstyrelsen och planverket anser att arbetet bör bedrivas så att ett program kan redovisas av länsstyrelserna under år 1981.

De kommuner i Skåne som har yttrat sig över länsstyrelsernas redovisningar och ämbetsverkens yttranden anser samstämmigt att regionala överväganden om markhushållningen i Skåne behövs. Avvikande uppfattningar i förhållande till länsstyrelserna och verken förs emellertid fram på en del punkter. Flera kommuner är t. ex. negativa till att länsplaneringens planeringstal skall bilda en utgångspunkt för bedömningen av markbehovet för tätorternas expansion.

Regeringen anger i sina beslut i december 1978 med anledning av resultatet av arbetet under planeringsskedet i Kristianstads och Malmöhus län att

Figur 14.

SKÅNE

Kristianstads län
Malmöhus län

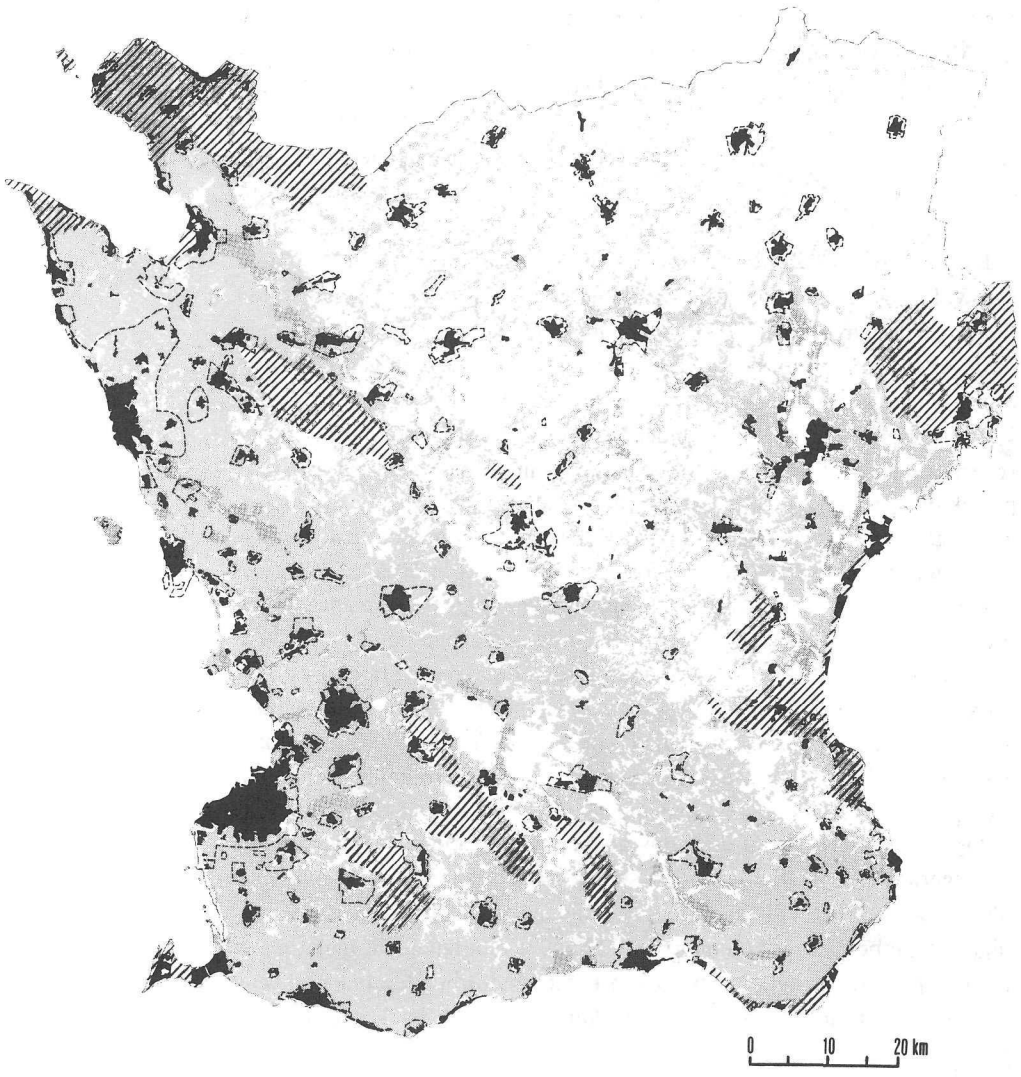
Markhushållningsprogram 1977

För tätortsändamål ianspråktagen mark

Område utanför vilket tätortsutbyggnad inte kommer i fråga ens på mycket lång sikt.

Åkermark

Intresseområde för friluftsliv – riksintresse

arbetet med att upprätta ett program för markhushållning som omfattar hela Skåne bör fullföljas snarast möjligt. Liksom länsstyrelserna anser regeringen inte att den sammanställning av kommunernas program för hushållning med jordbruksmarken som länsstyrelserna har gjort innehåller de regionala bedömningar som förutsattes i statsmakternas beslut år 1975. De av kommunerna redovisade markanspråken fram till år 1990 står inte i överensstämmelse med riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. De av regeringen närmare angivna utgångspunkterna för det fortsatta arbetet framgår av bilaga 2, avsnitten 3.10 och 3.11.

I regeringens beslut anges att arbetet med att upprätta ett markhushållningsprogram bör bedrivas skyndsamt. Med utgångspunkt i den områdesplanering som pågår i kommunerna bör i en första etapp arbetet koncentreras på att bedöma det markbehov som erfordras för tätorternas expansion fram till år 1990. Kommunerna och länsstyrelserna bör gemensamt ta ställning till för vilka orter områdesplaner i första hand bör upprättas. Med hänsyn till den begränsade tid som står till förfogande bör områdesplanerna kunna utformas relativt enkelt. Länsstyrelserna skall med utgångspunkt i en sammanställning och utvärdering av det år 1980 föreliggande resultatet av kommunernas arbete med områdesplaner analysera hur överväganden om olika alternativ beträffande tätorternas tillväxt inverkar på kravet på markhushållning.

Jag har i avsnitten 2.3.3 och 2.3.4 redogjort för min principiella syn på dels vilket inflytande över den kommunala tätortsplaneringen som staten bör ha, dels hur avvägningen bör ske mellan kraven på hushållning med jordbruksmark, fungerande lokala arbetsmarknader och en god bostads-, arbets- och fritidsmiljö.

Länsstyrelserna i Skåne har under år 1978, med stöd av för ändamålet av regeringen särskilt beviljade medel, gemensamt påbörjat det s. k. MARK-projektet. Detta syftar till att förse kommunerna med ett enhetligt underlagsmaterial för det arbete med områdesplanering m. m. som enligt statsmakternas beslut bör genomföras för de expansiva tätorterna. En närmare redogörelse för projektet lämnas i bilaga 1, avsnitt 5.3. För egen del ser jag projektet som ett viktigt led i arbetet med att åstadkomma en bättre markhushållning i Skåne. Genom detta torde kommunerna få ett avsevärt förbättrat underlagsmaterial för sin tätortsplanering i form av bl. a. mer detaljerade graderingar av jordbruks- och skogsmarken, studier av konsekvenser av olika principer för tätortsutbyggnad samt utredningar om olika möjligheter till markbesparande byggnadssätt.

Jag är medveten om att de behov av planöverväganden som har angetts av regeringen är omfattande och ställer stora krav på den kommunala planeringen. Arbetet får dessutom ske under betydande tidspress. Samtidigt vill jag betona att kommunerna i Skåne sedan länge har ägnat dessa frågor uppmärksamhet. Arbetet inom kommunalförbunden har verksamt bidragit till att planeringsfrågorna har kunnat ske mot bakgrund av vissa

regionala bedömningar, bl. a. genom den regionplanering som bedrivs inom Sydvästra Skånes kommunalförbund. Många av de frågor som behöver belysas i den kommunala planeringen i syfte att få till stånd en bättre hushållning med markresurserna har redan tidigare studerats.

Jag vill också erinra om att arbetet med markhushållningsfrågorna i Skåne inte har avstannat efter länsstyrelsernas redovisning av planeringsskedets resultat. Kommunernas arbete med områdesplanering och detaljplanering har självfallet fortsatt. Enligt vad jag har erfarit har länsstyrelserna och kommunerna i Skåne fört överläggningar om hur arbetet med markhushållningsfrågorna skall bedrivas under de närmaste åren. Förutsättningarna för arbetet har kunnat preciseras. Vidare utarbetar planverket och lantbruksstyrelsen i samråd med länsstyrelserna i Skåne vägledning för och exempel på hur den kommunala planeringen kan utföras så att den tillgodoser intresset att skydda jordbruksmarken.

Planberedskapen för de närmaste årens behov av mark för bostadsproduktion i kommunerna i Skåne är relativt otillfredsställande, bl. a. som en följd av den osäkerhet som råder så länge ett markhushållningsprogram för regionen saknas. Det ligger därför i kommunernas eget intresse att så snabbt som möjligt skapa klarhet vad gäller förutsättningarna för tätorternas expansion. Jag har också erfarit att kommunerna själva i allmänhet ser det som angeläget att så snabbt som möjligt genomföra den planering som erfordras för att man bättre skall kunna hushålla med markresurserna och så att klarhet skapas för den fortsatta mer detaljerade kommunala planeringen.

Jag vill slutligen kommentera vad som i regeringens beslut anges om behovet av regionala överväganden om tätortsstrukturen i Skåne och huruvida kravet på markhushållning på sikt motiverar en samlad regionplanering för delar av eller för hela Skåne.

Enligt min mening är det självfallet en primär kommunal angelägenhet att tillgodose befolkningens behov av bostäder och att skapa förutsättningar för en utveckling som svarar mot andra angelägna behov och önskemål om en god yttre miljö. Detta kan ske på olika sätt. Syftet med ett markhushållningsprogram för Skåne är att i regional skala belysa förutsättningarna för den enskilda kommunens utveckling. I Skåne är det enligt min uppfattning uppenbart att det fordras sådana regionala överväganden om man skall kunna skapa goda bostadsmiljöer, goda lokala arbetsmarknader och samtidigt hushålla med de begränsade markresurserna.

I vilken omfattning man mera fortlöpande behöver göra sådana regionala överväganden skall bl. a. klargöras genom det pågående arbetet med markhushållningsprogrammet och områdesplaneringen för tätorternas tillväxt. Mot denna bakgrund har regeringen föreskrivit att länsstyrelserna bör överväga lämpliga former för den fortsatta planeringen, bl. a. om det behövs interkommunal planering eller regionplanering i Skåne utöver den planering som sker inom ramen för de kommunalförbund och planerings-

kommittéer som nu finns. Självfallet måste länsstyrelsernas förslag i dessa hänseenden föregås av ingående samråd med kommunerna, kommunalförbunden och landstingen.

Sydbillingen

I regeringens beslut år 1975 angående program för fullföljande av riktlinjer för den fysiska riksplaneringen i Skaraborgs län underströks behovet av samlade överväganden beträffande den framtida markanvändningen m. m. på Sydbillingen. Enligt regeringens beslut skulle länsstyrelsen i Skaraborgs län med förtur behandla frågan om avvägningar mellan bevarandeintressena och önskemål om brytning av kalk, diabas och uran och med ledning av det material som kommer fram beträffande dessa frågor skyndsamt göra en sammanställning med förslag till åtgärder för att säkerställa en rimlig avvägning mellan motstående intressen.

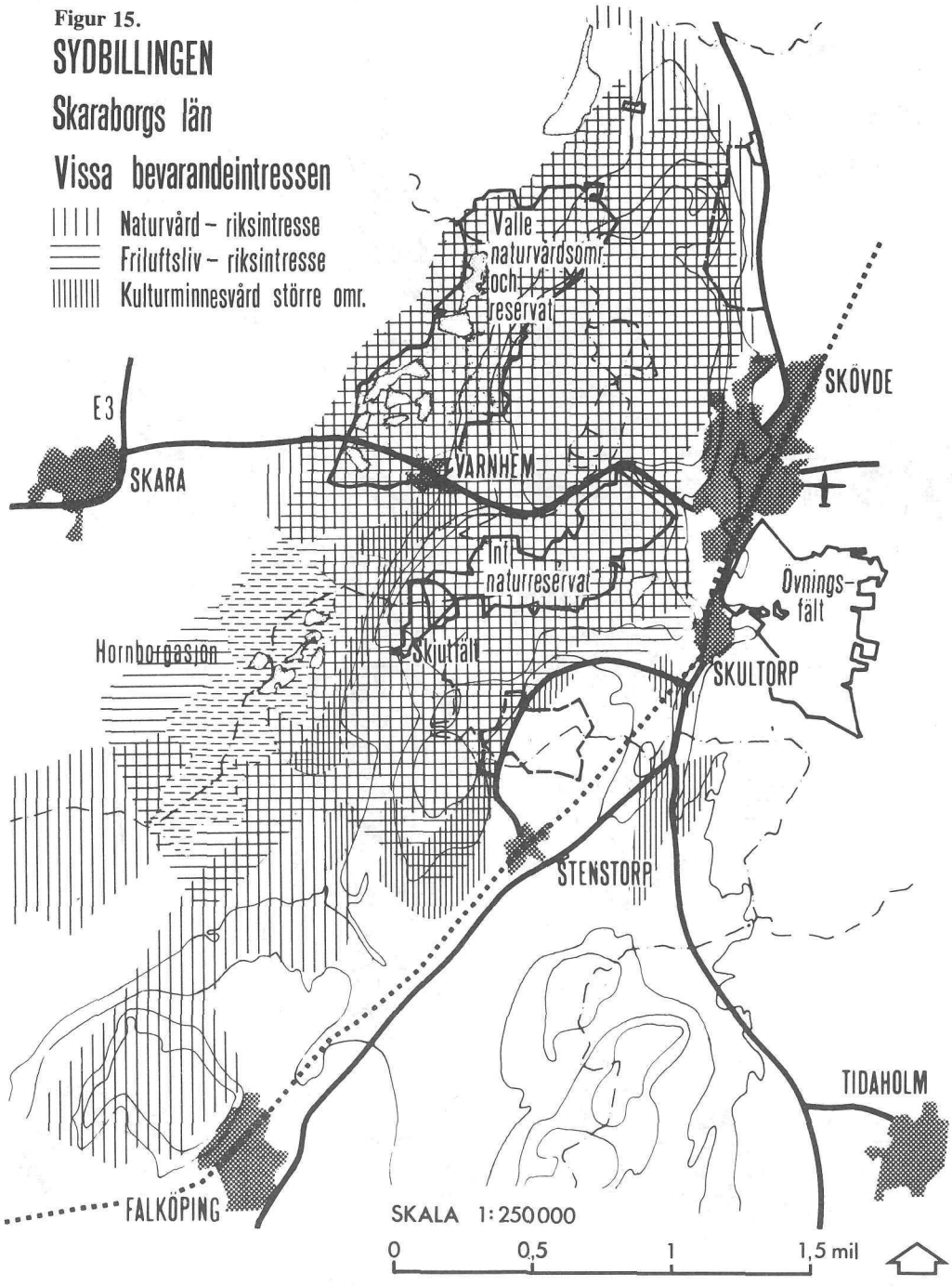
Under den fysiska riksplaneringens planeringsskede har ett omfattande arbete bedrivits i syfte att utarbeta underlag för framtida ställningstaganden om markanvändningen på Sydbillingen. Enligt länsstyrelsen har detta arbete ännu inte slutförts i alla delar. Arbetet har enligt länsstyrelsens uppfattning visat att olika motstående markanvändningsintressen kan rymmas på Sydbillingen (se *fig. 15* och *16*). Enligt länsstyrelsen förefaller det även möjligt att, om så anses lämpligt, i området förverkliga det s. k. Mineralprojekt Ranstad. Projektet innebär en brytning av ca 1 milj. ton skiffer per år i befintligt dagbrott.

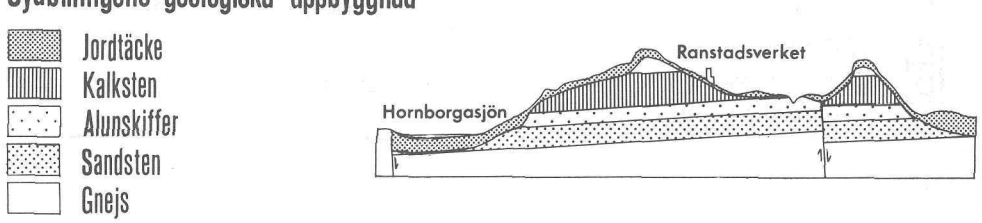
Som anges i regeringens beslut i december 1978 med anledning av resultatet av arbetet under planeringsskedet i Skaraborgs län har vissa frågor rörande det framtida markutnyttjandet i Sydbillingenområdet klarlagts genom de beslut som riksdagen har fattat, dels om fortsatt forskningsverksamhet i Ranstad (prop. 1977/78: 124, NU 1977/78: 69, rskr 1977/78: 342), dels om nytt skjutfält för Skövde garnison (prop. 1978/79: 5, FöU 1978/79: 9, rskr 1978/79: 56). Jag återkommer strax till frågan om verksamheten i Ranstad. När det gäller skjutfältet innebär riksdagens beslut att man av de tre redovisade alternativen skall välja det som benämns Vreten mindre.

I regeringens beslut sägs vidare att det, med hänsyn till naturvårdens och friluftslivets intressen, är mycket angeläget att det förordnande om naturreservat som planeras för Sydbillingens platå snarast kommer till stånd och kan ersätta det interimistiska förordnande enligt 11 § naturvårdslagen som f. n. gäller. Slutligen konstateras att ytterligare planeringsinsatser f. n. inte torde vara erforderliga med hänsyn till riktlinjerna för hushållning med mark och vatten.

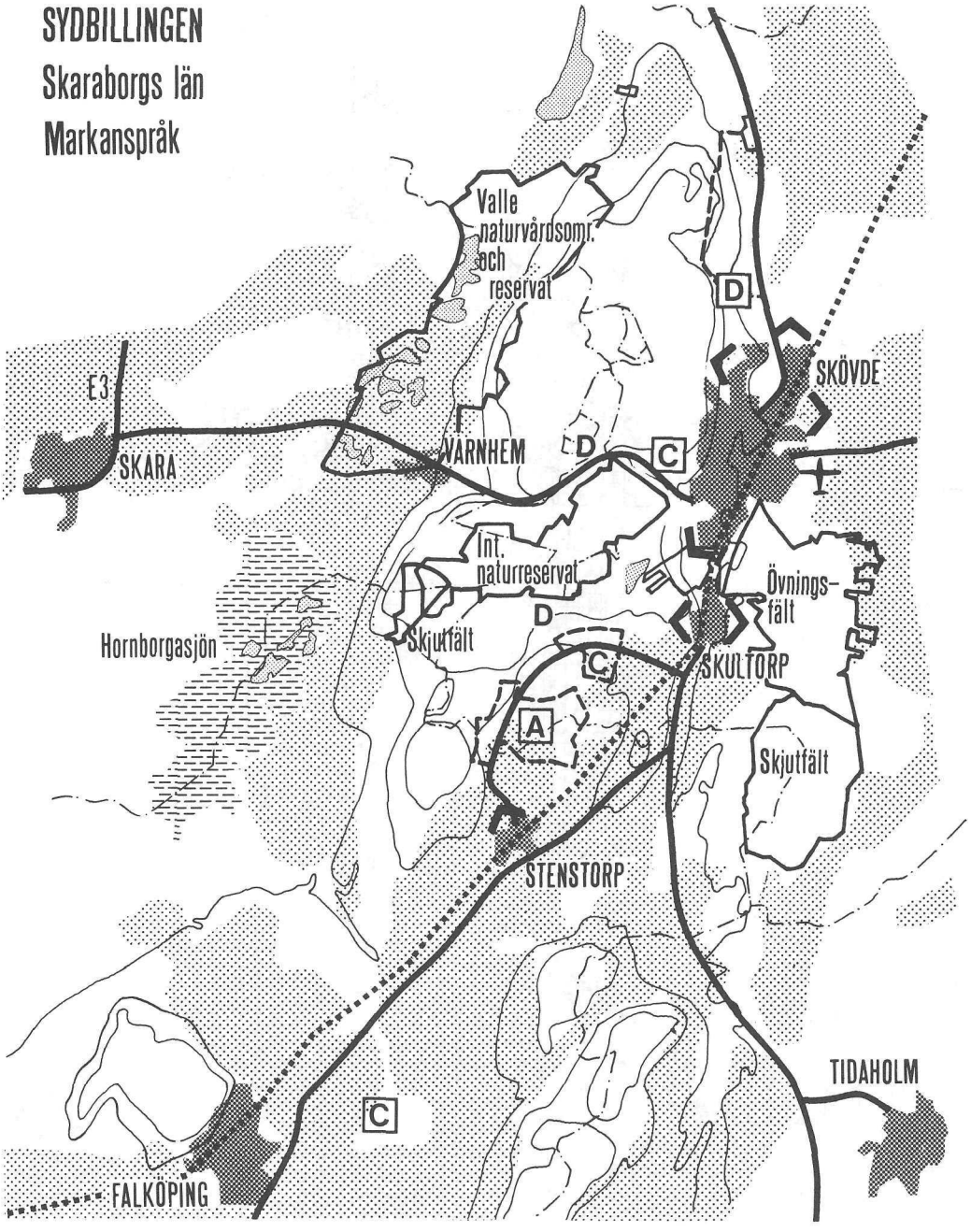
I regeringens prop. 1977/78: 124 om lån för forskningsverksamhet i Ranstad anförde chefen för industridepartementet att en treårig forskningsverksamhet borde inledas i Ranstad i syfte att utveckla metoder för en mer fullständig utvinning av alunskifferns innehåll av kerogener och vissa

Figur 15.

SYDBILLINGEN
Skaraborgs län
Vissa bevarandeintressen
Naturvård – riksintresse
Friluftsliv – riksintresse
Kulturminnesvård större omr.
Valle naturvårdsområde och reservat
E3
SKARA
VARNHEM
SKÖVDE
Inf naturreservat
Övnings-fält
Hornborgasjön
Skjutfält
SKULTORP
STENSTORP
TIDAHOLM
FALKÖPING
SKALA 1:250000
0 0,5 1 1,5 mil

Sydbillingens geologiska uppbyggnad
Jordtäcke
Kalksten
Alunskiffer
Sandsten
Gnejs
Ranstadsverket
Hornborgasjön

Figur 16.

SYDBILLINGEN
Skaraborgs län
Markanspråk
Valle naturvårdsomr. och reservat
D
SKÖVDE
E3
SKARA
VÄRNHEM
D
C
Int. naturreservat
Övnings-fält
D
Hornborgasjön
Skjutfält
C
SKULTORP
A
Skjutfält
STENSTORP
TIDAHOLM
C
FALKÖPING
C Kalkbaserad industri
C Ev. framtida kalkbrott
A Ranstadsverket
D Befintlig diabastäkt
D Diskuterad diabastäkt
Jordbruk
Expansionsriktning—tätort
SKALA 1:250000
0 0,5 1 1,5 mil

metaller. I propositionen anförs att tilldelning av medel för en sådan forskningsverksamhet inte innebär något ställningstagande till frågan om eventuell framtida utvinning av alunskiffer. Riksdagen godtog denna uppfattning (NU 1977/78: 69, rskr 1977/78: 342).

I regeringens prop. 1978/79: 115 om riktlinjer för energipolitiken anförs att undersökningar av uranförande skiffrar i första hand bör riktas mot sådana förekomstområden där konflikter med annan markanvändning av riksintresse är mindre uttalade. För att man redan från början skall kunna åstadkomma en miljömässigt acceptabel skifferbrytning, om en sådan blir aktuell, bör enligt föredraganden en utredning tillkallas för att studera och utvärdera de hittills genomförda undersökningarna på detta område och de tekniska metoder för utvinning som finns tillgängliga eller kan förutsättas komma till användning under 1980-talet.

När det gäller verksamheten i Ranstad vill jag anföra följande. Som sägs i regeringens proposition om riktlinjer för energipolitiken är det av väsentligt intresse att undersökningsverksamhet med avseende på alunskifferutvinning i större utsträckning riktas mot förekomster i områden där konflikter med motstående intressen är mindre uttalade. Pågående prospekteringsverksamhet bör kunna tillföra underlagsmaterial som gör det möjligt att närmare bedöma om brytning av alunskiffer kan ske i andra delar av landet.[1] Det är vidare angeläget att sådana metoder för utvinning och återställning utvecklas som gör skadorna på miljön så små som möjligt. Jag anser mot denna bakgrund att ställningstagande till en eventuell framtida brytning i Ranstad bör avvakta slutförandet av den utredning som regeringen avser att tillkalla och som skall studera och utvärdera tekniska metoder för uranutvinning samt föreslå åtgärder för att en eventuell sådan utvinning skall kunna åstadkommas på ett miljömässigt acceptabelt sätt.

Bråvikenområdet

I regeringens beslut år 1975 angående program för fullföljande av riktlinjer för den fysiska riksplaneringen i Södermanlands och Östergötlands län angavs att planeringsarbetet för kusten söder om Nyköping och för Bråviken bör inriktas på att med beaktande av bl. a. naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen allsidigt klargöra förutsättningarna för lokalisering av resurskrävande och miljöstörande industri i anslutning till de platser som har angetts i riktlinjerna för hushållning med mark och vatten.

Länsstyrelserna i Södermanlands och Östergötlands län samt kommunerna Nyköping, Oxelösund och Norrköping har i mars 1977 presenterat en rapport, Studie av Bråviken och kusten söder om Nyköping. I november 1978 presenterades rapporten Bråviken – gemensam kommunal planering inom ramen för fysisk riksplanering, remissutgåva. Rapporten innehåller

[1] Underlag beträffande utvinning av alunskiffer har redovisats av statens industriverk (Alunskifferutredningen, Fysisk riksplanering, underlagsmaterial nr 1 år 1978).

Figur 17.

BRÅVIKEN

Södermanlands län
Östergötlands län

förslag till markdispositionsplan för Bråvikenområdet; se *fig. 17*. Av förslaget framgår bl. a. att inget direkt kustanknutet område reserveras på Tunabergshalvön för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen. Enligt regeringens beslut med anledning av planeringsskedet skall länsstyrelserna i Södermanlands och Östergötlands län så snart som möjligt efter det att kommunerna har tagit ställning till markanvändningen i Bråvikenområdet redovisa resultatet av planeringsarbetet och kommunernas ställningstagande till regeringen.

Jag skall i det följande redovisa min principiella inställning till hur frågan om eventuella förändringar av riktlinjerna för Tunaberg bör behandlas i fortsättningen.

I prop. 1972: 111 om hushållning med mark och vatten anförde dåvarande civilministern att det är av riksintresse att vid ostkusten reservera lämpliga markområden för miljöstörande industri i Karlshamn, Norrköping, Nyköping–Oxelösund samt Nynäshamn. Enligt propositionen är det nödvändigt att olika alternativa lägen vid ostkusten skall kunna prövas vid framtida lokaliseringsöverväganden. Riksdagen delade regeringens uppfattning i denna fråga (CU 1972: 35, rskr 1972: 348).

I den rapport om hushållning med mark och vatten som f. n. förbereds övervägs behovet av markreservationer för miljöstörande industri, bl. a. mot bakgrund av studier av miljöförhållanden och andra förutsättningar för industrilokalisering i de lägen längs södra Sveriges kuster där enligt statsmakternas beslut mark bör reserveras för sådan industri. Mot denna bakgrund anser jag att det är för tidigt att nu väcka frågan om förändrade riktlinjer för något industriläge vid södra Sveriges kuster. Sådana ställningstaganden bör avvakta remissbehandlingen av nämnda rapport. Jag förutsätter att handlingsfrihet beträffande den framtida markanvändningen i Tunaberg bevaras i den kommunala planeringen inför de ställningstaganden av riksdagen som den nämnda rapporten kan komma att föranleda.

2.4 Den fysiska riksplaneringens betydelse vid handläggningen av enskilda ärenden

De riktlinjer som anges i den fysiska riksplaneringen är inte förenade med några omedelbara rättsverkningar. Inte heller har formerna för planeringen reglerats i författning. I statsmakternas beslut om den fysiska riksplaneringen förutskickas att frågan om hur man generellt skall förknippa beslut grundade på den fysiska riksplaneringen med direkta rättsverkningar för kommuner och enskilda skulle behandlas i arbetet med översyn av byggnadslagstiftningen. Som jag tidigare har nämnt pågår en sådan översyn i särskild ordning. Jag skall därför nu endast ta upp frågor som rör den fysiska riksplaneringens ställning i rättsligt hänseende inom ramen för gällande lagar.

Konstitutionsutskottet har under år 1978 behandlat frågan om vilken inverkan riktlinjerna för hushållning med mark och vatten kan få på statliga myndigheters beslut vid fastställelse av detaljplaner. Utskottet anför (KU 1977/78: 35, s. 23):

Statsmakternas beslut på detta område innebär bl. a. att de av riksdagen fastlagda riktlinjerna för hushållningen med mark och vatten utan uttryckligt lagstadgande skall bli vägledande för regeringen och underställda myndigheter vid alla beslut om sådan markanvändning som riktlinjerna avser. Dessa riktlinjer är av sådant slag att det vid fastställelseprövningen av stads- och byggnadsplaner ankommer på de statliga myndigheterna att bevaka att de beaktas.

De riktlinjer som ställs upp i den fysiska riksplaneringen får således inverkan på efterföljande planering och beslut. En stor del av den kommunala planering som har genomförts med utgångspunkt i riktlinjerna för hushållning med mark och vatten har redovisats i s. k. kommunöversikter. Dessa regleras inte i byggnadslagen. Regeringen har emellertid förordat att de översiktliga planer som upprättas som ett led i arbetet med den fysiska riksplaneringen bör handläggas enligt de regler som anges i byggnadsstadgan (1959: 612, omtryckt 1972: 776, ändrad senast 1978: 369) beträffande generalplan. Så har också skett i stor utsträckning. Således har kommunöversikterna som regel varit föremål för samråd med statliga myndigheter, de har varit utställda för att ge allmänheten tillfälle att framföra synpunkter och de har antagits efter sedvanlig behandling i kommunala organ.

Frågan om vilken inverkan riktlinjer i en kommunöversikt bör ha på efterföljande beslut har belysts genom Högsta Domstolens behandling av ett avstyckningsärende (HD:s utslag den 18 maj 1978 nr UÖ 871). Målet gällde en avstyckning i Norrtälje kommun i Stockholms skärgård, där enligt riktlinjerna för hushållning med mark och vatten stor restriktivitet skall gälla med att tillåta ny fritidsbebyggelse. Kommunen motsatte sig avstyckningen med hänvisning till de riktlinjer för bebyggelseutvecklingen som angetts i den kommunöversikt som kommunen upprättat bl. a. i syfte att fullfölja intentionerna i den fysiska riksplaneringen. HD fann att den begärda avstyckningen, såsom stridande mot föreliggande riktlinjer i kommunöversikten beträffande bebyggelseutvecklingen inom det aktuella området, måste anses föranleda olämplig bebyggelse och motverka lämplig planläggning av området. Hinder mötte därför mot avstyckningen.

HD har också prövat ett tillståndsärende enligt vattenlagen (1918: 523, ändrad senast 1978: 162) i Västerviks kommun som gällde en utfyllnad som skulle ha inverkat menligt på ett område av riksintresse för kulturminnesvården. I detta fall fann HD med hänvisning till bl. a. riktlinjerna för hushållning med mark och vatten att kulturminnesvårdens intressen borde tillmätas sådan betydelse att utfyllnadsföretaget ej finge genomföras (NJA 1977 s. 768).

Jag vill också något beröra frågan om karaktären på de beslut som regeringen har fattat för varje län om fullföljandet av riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Dessa beslut är riktade till länsstyrelserna som får i uppdrag att i enlighet med anvisningar i besluten och den därtill fogade promemorian redovisa resultatet av det fortsatta arbete som enligt vad som anges i besluten bör bedrivas i resp. län inom ramen för den fysiska riksplaneringen. I besluten gör regeringen en utvärdering av i vilken utsträckning hittills utförd planering tillgodoser de av statsmakterna uppställda riktlinjerna. Regeringen har därvid kunnat konstatera att arbetet under planeringsskedet har visat att stat och kommun i mycket stor utsträckning har kunnat enas om hur riktlinjerna bör tillgodoses. I enstaka fall har regeringen funnit att det behövs mera detaljerade ställningstaganden från regeringens sida till vad som krävs för att riktlinjerna skall kunna tillgodoses.

Regeringens uttalanden i länsbesluten utgör självfallet inte några direktiv till länsstyrelserna för dessas beslut i enskilda ärenden. Uttalandena får däremot betydelse på så sätt att de anger hur regeringen kan komma att bedöma de aktuella frågorna i den mån de underställs regeringens prövning. De uttalanden som regeringen har gjort i besluten för varje län utgör således regeringens översiktliga bedömning av vad som mot bakgrund av riktlinjerna för hushållning med mark och vatten är en från allmän synpunkt lämplig markanvändning.

Från flera håll har under planeringsskedet påpekats att de riktlinjer som har ställts upp i den fysiska riksplaneringen och de uttalanden som har gjorts av statsmakterna beträffande innebörden av dessa är svåra att överblicka, bl. a. därigenom att de inte finns samlade i en publikation. Jag delar uppfattningen att detta utgör ett besvärande problem. Jag överväger därför att, sedan riksdagen har tagit ställning till den redovisning som jag har lämnat, låta sammanställa och publicera ett sammandrag av gällande riktlinjer och de uttalanden till ledning för deras tolkning som vid olika tillfällen har gjorts av statsmakterna.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen

dels föreslår riksdagen att godkänna vad jag har förordat beträffande utformningen av riktlinjerna för hushållning med mark och vatten, såvitt avser

1. hushållning med jordbruksmark,
2. utveckling av fritidsbebyggelse i områden med geografiska riktlinjer,

dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av min redovisning i övrigt.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden har anfört för den åtgärd eller det ändamål som föredraganden har hemställt om.

Arbetet under planeringsskedet och inkomna yttranden

I det följande redogörs för det planeringsarbete som har genomförts i län och kommuner under planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen. Vidare redogörs för yttranden över resultatet av detta arbete från ämbetsverk, organisationer m. fl. Redogörelsen utgörs i huvudsak av utdrag ur regeringens beslut för varje län med anledning av planeringsskedet, samt ur den promemoria som har fogats till besluten (Fysisk riksplanering – fullföljande av fastlagda riktlinjer, bostadsdepartementet, PM 1978-09-07).

I avsnitt 2 redogörs allmänt för planeringsskedets resultat. I avsnitt 3 lämnas en redogörelse för behandlingen av vissa verksamheter och för sådana frågor som behandlas i annan ordning av statsmakterna.

Avsnitt 4 innehåller en kortfattad redovisning av planeringsarbetet inom områden med geografiska riktlinjer (dvs. kusterna, fjällen, vissa insjöar och älvdalar) och ämbetsverkens allmänna synpunkter på detta.

En redogörelse för planeringen inom de fem särskilda redovisningsområden som angavs i regeringens beslut år 1975 lämnas i avsnitt 5. Slutligen redogörs i avsnitt 6 län för län för det material som har redovisats och remissinstansernas yttranden över detta.

1 Bakgrund

Genom beslut hösten 1972 lade statsmakterna fast vissa riktlinjer för hushållning med mark och vatten (prop. 1972:111, CU 1972:35, rskr 1972:348). Riktlinjerna skulle enligt riksdagens beslut fullföljas i en fortsatt planering som i väsentliga delar avsågs bli utförd av kommunerna. Arbetet skulle indelas i ett programskede och ett planeringsskede.

Under programskedet utarbetade nästan samtliga kommuner program för sådana planeringsåtgärder m. m. som borde vidtas till följd av statsmakternas riktlinjer för hushållning med mark och vatten. Länsstyrelserna redovisade resultatet av detta arbete till regeringen i juli 1974.

Av landets 278 kommuner upprättade 272 sådana program. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. I prop. 1975/76:1 lämnade regeringen en redovisning till riksdagen av arbetet under programskedet och förelade riksdagen förslag om bl. a. ansvarsfördelningen i den fortsatta fysiska riksplaneringen. Riksdagen godtog genom beslut den 3 december 1975 i allt väsentligt vad som anfördes i propositionen (CU 1975/76:1, rskr 1975/76:45).

Genom beslut den 11 december 1975 uppdrog regeringen åt länsstyrelserna och berörda ämbetsverk att, i enlighet med en samma dag inom bostadsdepartementet upprättad promemoria, medverka i det planeringsarbete som enligt programmen skulle genomföras av kommunerna och redovisa resultatet av detta arbete. I nämnda promemoria angavs att länsstyrelserna senast den 15 september 1977 skulle lämna en samlad redovisning och utvärdering av kommunernas arbete under planeringsskedet till berörda ämbetsverk och regeringen. För att ge landstingen möjligheter att yttra sig över planeringsarbetet fick länsstyrelserna, efter att ha inhämtat landstingens yttrande, avlämna sitt slutliga sammanfattande yttrande den 15 november 1977.

Berörda ämbetsverk anmodades att senast den 15 december 1977 yttra sig över länsstyrelsernas redovisningar. Yttranden har kommit in från överbefälhavaren, statens vägverk, sjöfartsverket, luftfartsverket, riksantikvarieämbetet, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, fiskeristyrelsen, statens naturvårdsverk, statens planverk, statens lantmäteriverk och statens industriverk. Fiskeristyrelsen har bifogat yttrande från Sveriges fritidsfiskares riksförbund. Statens kärnkraftinspektion har som sitt yttrande åberopat det sammanfattande avsnittet i rapporten Användning av marken kring kärnkraftverk (statens planverk, rapport 42, år 1977). Flera av verken har till sina yttranden fogat särskilda sammanställningar eller länsbilagor.

Även andra myndigheter samt forskningsinstitutioner och intresseorga-

nisationer har beretts tillfälle att yttra sig över redovisningarna. Yttrandena har kommit in från försvarets forskningsanstalt, statens järnvägar, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, kulturgeografiska institutionen vid Göteborgs universitet, statens vattenfallsverk, domänverket, Lantbrukarnas riksförbund, Svenska samernas riksförbund, Svenska fjällklubben samt Sveriges villaägareförbund.

Statens planverk har i en serie rapporter till regeringen under våren och sommaren 1978 lämnat en omfattande redovisning av vad som har förevarit under planeringsskedet (statens planverk, rapport 44, år 1978). Rapporteringen innehåller en sammanfattande utvärdering av arbetet under planeringsskedet (rapport 44, del 1). Vidare ingår särskilda sektorsredovisningar och en redovisning av bebyggelsefrågornas behandling i kommunernas planering.

Inom bostadsdepartementet förbereds en ny rapport om hushållning med landets mark- och vattenresurser. Denna avses innehålla en övergripande utvärdering av det hittillsvarande arbetet med fysisk riksplanering och förslag om dess fortsättning. Härutöver behandlas vissa frågor som har kommit upp under den fysiska riksplaneringens planeringsskede i särskild ordning inom regeringens kansli.

2 Planeringsarbetets resultat

2.1 Medverkan i arbetet

Under planeringsskedet har samarbetet mellan kommuner, länsstyrelser och centrala verk intensifierats och delvis tagit nya former. I flertalet län har vid sidan om samråd mellan länsstyrelse och kommun också länskonferenser anordnats av flera centrala ämbetsverk, oftast i samarbete med kommunförbundets länsavdelningar. I ett 50-tal fall har särskilda kommittéer med företrädare för kommuner, länsstyrelser, landsting m. fl. bildats för arbete med speciella problem, i huvudsak interkommunala planeringsuppgifter. Ett omfattande samarbete mellan länsmyndigheter och centrala verk har också ägt rum.

I flertalet kommuner har kommunstyrelser och byggnadsnämnder tillsammans lett planeringsarbetet. I övriga kommuner har vanligen kommunstyrelsen svarat för ledningen. Arbetet i kommunerna har bedrivits under tidspress, vilket många gånger har medfört att begränsad tid har stått till förfogande för de kommunala organens behandling av resultatet av planeringsarbetet.

2.2 Planeringsarbetets innehåll

Huvuduppgiften under planeringsskedet har varit att i kommunal plane-

ring förankra de frågor som berörs av den fysiska riksplaneringen och att vidta särskilda åtgärder för att säkerställa bevarandeintressen inom vissa områden.

Planeringsskedet har inneburit att de frågor som behandlas i den fysiska riksplaneringen har inordnats och beaktats i en utvidgad översiktlig kommunal planering. Enligt statsmakternas beslut (prop. 1975/76:1, CU 1975/76:1, rskr 1975/76:45) skulle kommunernas arbete under planeringsskedet huvudsakligen inriktas på att upprätta dels kommunöversikter i vilka bl. a. de frågor som berörs av den fysiska riksplaneringen skulle behandlas, dels översiktliga planer för markanvändningen i områden med geografiska riktlinjer samt i områden där programarbetet hade visat på konflikter mellan olika markanvändningsintressen. Följande material har redovisats av kommunerna till länsstyrelserna under våren 1977:

- kommunöversikter
- markdispositionsplaner för områden som berörs av statsmakternas geografiska riktlinjer
- områdesplaner för sådana områden med anknytning till den fysiska riksplaneringen som skall exploateras inom relativt kort tid eller där konflikt om markanvändningen har uppstått eller väntas uppstå
- redogörelser för åtgärder som har vidtagits eller avses bli vidtagna i samband med den fysiska riksplaneringens genomförande
- särskilda redovisningar, t. ex. program för hushållningen med jordbruksmarken eller program för planering i de av riksdagen utpekade 25 primära rekreationsområdena (prop. 1975:46, CU 1975/76:2, rskr 1975/76:46).

Kommunöversikter har antagits i 266 kommuner och upprättats men inte antagits i ytterligare 3 kommuner. Av de återstående 8 kommunerna i landet är 7 storstadskommuner i Stockholms län, vilka i samförstånd med länsstyrelsen inte har ansett kommunöversikt behövlig. I en kommun utnyttjas befintlig kommunomfattande generalplan som underlag vid bedömning av ärenden som rör byggande utanför detaljplanelagt område.

Kommunöversikternas förslag till bebyggelsereglerande åtgärder är till stor del av restriktiv karaktär och innebär i mindre utsträckning positivt styrande riktlinjer för bebyggelse. Det kan noteras att ansatser i viss utsträckning har gjorts till att i kommunöversikterna styra även andra verksamheter än bebyggelse.

I regeringens beslut år 1975 över programskedet uttalas att en översiktlig redovisning av markanvändningen bör ske för områden med fastlagda geografiska riktlinjer. Omkring 200 kommuner berörs härav. I ca 60 av dessa har markdispositionsplaner för de aktuella områdena antagits under planeringsskedet. Arbete med sådana planer pågår i ytterligare ca 50 kommuner. Kommunomfattande markdispositionsplaner har antagits i ca 50 av de berörda kommunerna. I ytterligare ca 20 kommuner pågår arbete med kommunomfattande markdispositionsplaner. Någon form av antagen

markdispositionsplan finns således i sammanlagt ca 110 av de 200 kommuner som berörs av geografiska riktlinjer. Arbete med att redovisa markanvändningen har påbörjats i ytterligare ca 70 av dessa kommuner.

Markdispositionsplaner saknas bl. a. i delar av fjällen, längs vissa älvdalar och kuststräckor samt vid Siljan. För vissa av dessa områden samt för en del andra områden anger kommunerna att fortsatt planering eller utredning skall ske.

Arbete med att upprätta kommunomfattande markdispositionsplaner har också bedrivits resp. påbörjats i flera kommuner som inte berörs av statsmakternas geografiska riktlinjer.

Kommunernas arbete med områdesplanering har i allmänhet inte kunnat slutföras under planeringsskedet. Ett 50-tal områdesplaner har redovisats. I flera fall anges att arbete med områdesplaner pågår. I åtgärdsprogrammen anges dessutom att ett omfattande arbete med områdesplanering avses komma till stånd under de närmaste åren. Planerna avser framför allt områden för tätortsutbyggnad och fritidsbebyggelse.

För ett drygt hundratal kommuner angav regeringen i besluten över programskedet att det var särskilt angeläget att få till stånd översiktliga planer för tätortsutvecklingen med hänsyn till jordbruksintressena. Ett tjugotal kommuner har antagit och redovisat sådana planer för vissa tätorter. Ofta pågår sådan planering för ytterligare tätorter i dessa kommuner. Några av de berörda kommunerna har redovisat program och tidsplan för arbete med översiktliga planer. I ett tjugotal av kommunerna föreligger varken program eller tidsplan för arbetet.

Kommunerna inom landets viktigare jordbruksbygder skulle, enligt statsmakternas beslut över programskedet, i samarbete med varandra och med bl. a. länsstyrelse och lantbruksnämnd, utarbeta program för hushållning med jordbruksmarken. Önskemålet om att upprätta jordbruksmarksprogram i regional skala berör 90 kommuner i 10 län. Av dessa kommuner har 80 redovisat kommunala program för hushållning med jordbruksmark, medan ytterligare fyra kommuner har utarbetat utkast till sådana program. Härutöver har ett tiotal kommuner inom andra områden utarbetat jordbruksmarksprogram. Innehållet i programmen varierar i betydande omfattning. Flertalet program har utformats så att de ger en areal- och konfliktredovisning genom att de anger vilka konsekvenser aktuella planer för tätortsexpansion får för jordbruket. Det framgår av många program att kommunerna är på väg mot en mer restriktiv inställning till att ta i anspråk jordbruksmark för tätortsutbyggnad.

I bostadsdepartementets PM den 11 december 1975 om statliga myndigheters redovisning av planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen anges att kommunerna i sin redovisning av arbetet under planeringsskedet bör redogöra för vilka planeringsåtgärder som har vidtagits beträffande de 25 primära rekreationsområdena. Förberedande utredningsinsatser har genomförts i nästan samtliga områden. Interkommunalt samarbete i någon

form har också så gott som genomgående inletts. Flera primära rekreationsområden sammanfaller helt eller delvis med de områden som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. En närmare redogörelse för planeringsarbetet för de primära rekreationsområdena lämnas i rekreationsberedningens betänkande (Ds Jo 1978: 2). Statliga insatser för turism och rekreation.

För att ge en samlad bild av arbetsläget och uppnådda resultat, skulle kommunerna redogöra för de åtgärder som har vidtagits eller planeras för att intentionerna med den fysiska riksplaneringen skall uppfyllas. Sådan redovisning har lämnats av flertalet kommuner men saknas från ca 50 kommuner. Redovisningarna består som regel av tabeller med förteckning över och kommentarer till berörda områden av riksintresse. Ofta innehåller de också en prioritering av arbetet med att upprätta områdesplaner.

2.3 Remissinstansernas allmänna synpunkter på planeringsarbetet

Nästan samtliga remissinstanser framhåller att kommunerna har gjort en omfattande och förtjänstfull insats under planeringsskedet. Arbetet anses ha inneburit en kraftig aktivering av kommunernas översiktliga fysiska planering. Planeringsåtgärder föranledda av riktlinjerna för hushållning med mark och vatten har enligt flera länsstyrelser som regel kunnat samordnas väl med kommunernas övriga fysiska planering. Riksantikvarieämbetet anser att det är särskilt betydelsefullt att arbetet har genomförts med en helhetssyn och mot bakgrund av övergripande målsättningar när det gäller hushållning med landets mark- och vattenresurser. Vägverket framhåller den ökade bredd och det fördjupade innehåll som den kommunala översiktsplaneringen har fått genom att flera statliga sektorsorgan har engagerats och utvecklat sin planering. Planverket anser att planeringsskedets resultat har stor betydelse genom den ökade medvetenhet om olika planeringsproblem som arbetet och diskussionen har fört med sig, genom ett ökat medborgarengagemang i planeringsfrågor och genom i flera avseenden förbättrade samarbetsformer mellan stat och kommun. Verket framhåller vidare betydelsen av det förbättrade kunskaps- och inventeringsunderlaget samt de kommunöversikter, markanvändningsplaner och säkerställandeåtgärder som arbetet har resulterat i.

Lantbrukarnas riksförbund (LRF) understryker det värdefulla i att centralt initierad planeringsverksamhet förankras på lokal nivå på det sätt som har skett i den fysiska riksplaneringen. Genom att tyngdpunkten i den fysiska riksplaneringen har lagts på kommunal nivå har enligt LRF de för allmänheten ofta abstrakta problemställningarna brutits ner och förklarats i sina lokala sammanhang. Planeringen har därmed enligt LRF vunnit i verklighetsförankring och öppnats för allmänhetens insyn och påverkan på ett sätt som skiljer sig från annan planering.

Flera länsstyrelser anför att det omfattande arbetet har medfört att

många andra planeringsuppgifter, bl. a. arbete med detaljplaner, har blivit eftersatta i kommunerna. Även vägverket har uppmärksammat detta problem och anser att tätortsplaneringen ånyo bör ges tillräckligt utrymme i kommunernas fysiska planering. Många länsstyrelser stryker samtidigt under att riksplanearbetet ofta har skapat en nödvändig grund för bl. a. fortsatt detaljplanearbete.

Några länsstyrelser anser att den kommunomfattande planeringen till stor del har blivit en bevarandeplanering utan att tätorts- och bebyggelseintressena har preciserats och kunnat vägas mot bevarandeintressena. Detta har enligt länsstyrelserna i vissa fall medfört att kommunerna har redovisat stora områden för fortsatt planering eller utredning. Konflikter kommer då att uppmärksammas först i den fortsatta mer detaljerade planeringen. Andra länsstyrelser anser att den översiktliga planeringen har ökat intresset för och insikterna om bl. a. tätorternas utvecklingsproblem.

Lantmäteriverket anser att förutsättningarna för att göra översiktliga planmässiga bedömningar om lämplig markanvändning i hög grad har förbättrats genom det material i form av bl. a. kommunöversikter som har utarbetats under planeringsskedet. Enligt naturvårdsverket har kommunöversikterna ökat förståelsen för kommunomfattande planering, men deras utformning uppvisar vissa brister. Verket anser sålunda att en bättre samordning beträffande områdesindelning och formulering av riktlinjer är önskvärd kommunerna emellan. Kommunöversikterna har dessutom i många fall grundats på bristfälligt underlagsmaterial. Vägverket anser att det är angeläget att redovisade planeringsåtgärder i kommunöversikterna genomförs bl. a. i form av markanvändningsplaner i anslutning till tätorterna.

Med hänsyn till att kommunöversikt inte är ett vedertaget begrepp i byggnadslagstiftningen råder viss osäkerhet om dess rättsliga ställning. Från länsstyrelserna framförs tveksamhet om hur långt kommunöversiktens ställning som styrinstrument för bebyggelseutvecklingen sträcker sig. Lantmäteriverket bedömer att den översyn av kommunöversikterna som snart är aktuell kommer att avsevärt förbättra förutsättningarna att lägga översikternas riktlinjer till grund för ställningstaganden i byggnads- och fastighetsbildningsärenden. I detta perspektiv är det enligt verket angeläget att statsmakterna närmare överväger frågan om kommunöversiktens rättsliga ställning.

Flera remissinstanser framhåller att kommunöversikternas riktlinjer efter hand måste ses över. Lantbruksstyrelsen uppfattar riktlinjerna som ett första steg mot mera preciserade rekommendationer för bebyggelse utanför tätorterna. Planverket konstaterar att kommunöversikternas riktlinjer för bebyggelseutvecklingen i områden som har bedömts vara av riksintresse i många fall innebär att samråd skall ske mellan byggnadsnämnden och statliga sektorsmyndigheter i samband med byggnadslovsprövningen. Planverket anser att sådana samråd kan vara motiverade under ett inled-

ningsskede. Vid kommande revidering av kommunöversikterna bör dock riktlinjerna enligt verket som regel kunna preciseras så att byggnadsnämnderna i flertalet fall själva kan klara handläggningen.

Även om riktlinjer i kommunöversikt i många fall får anses skydda riksintressena från icke önskad bebyggelse, påpekar naturvårdsverket att sådana riktlinjer inte kan tillgodose olika bevarandeintressen när det gäller behovet av skötselåtgärder m. m. Därvid måste direkta regleringar tillgripas, främst naturvårdslagens instrument för vård och skydd. Liknande synpunkter framförs av riksantikvarieämbetet och flera länsstyrelser.

Enligt planverket bör de frågor som har behandlats i kommunöversikterna i fortsättningen studeras inom ramen för en vidgad kommunal översiktsplanering där landsbygdens och tätorternas utveckling ges en samlad behandling. Liknande synpunkter framförs av några länsstyrelser, som i likhet med planverket anser att riktlinjer för lokalisering av bebyggelse bör kunna grundas på samhällsekonomiska hänsyn, möjligheter till service och kommunikationer etc. Flera länsstyrelser anför vidare att kommunöversikten bör kunna utvecklas till ett instrument för markanvändningsplanering för även andra åtgärder än bebyggelse.

Planverket bedömer att det genomförda arbetet med markdispositionsplaner och de intentioner för fortsatt översiktlig markanvändningsplanering som har redovisats av kommunerna i huvudsak tillgodoser fastlagda riktlinjer för hushållning med mark och vatten. Verket konstaterar dock, i likhet med naturvårdsverket, att översiktlig planering inom vissa särskilt viktiga områden, t. ex. fjällområdena hittills har genomförts endast i liten omfattning. Berörda kommuner har enligt naturvårdsverket i många fall små resurser för att genomföra erforderlig planering. Översiktliga naturinventeringar saknas i stor utsträckning som underlag för sådan planering. Samtidigt är bebyggelsetrycket i vissa delar av dessa områden mycket stort. Enligt naturvårdsverket kan detta, speciellt i det södra fjällområdet, medföra risk för att riksplaneringens intentioner inte kan tillgodoses. Även planverket anser att ytterligare planeringsarbete är nödvändigt för att möta de krav på exploatering som riktas bl. a. mot delar av fjällområdena.

3 Behandlingen av vissa verksamheter

3.1 Jordbruk

Planeringsarbetet och remissinstanserna

Överväganden om användningen av jordbruksmark har fått en framskjuten plats i kommunernas arbete under planeringsskedet.

Lantbruksnämnderna har utfört omfattande inventeringar av jordbruksförhållanden av betydelse för den fysiska planeringen. Samtliga lantbruksnämnder har försett kommunerna med ett översiktligt underlagsmaterial,

främst i form av graderingar av åkermarken. Härvid har synpunkter från lokala och regionala LRF-organ hämtats in. Arbetet har utförts i samråd med kommuner och länsstyrelser.

Planverket anser att arbetet under planeringsskedet väsentligt har stärkt jordbrukets ställning i den översiktliga planeringen. Med hänsyn till den tid som har stått till förfogande anser verket att ett tillfredsställande resultat som regel har uppnåtts. Lantbruksstyrelsen redovisar liknande bedömningar.

Både verket och styrelsen konstaterar emellertid att betydande planeringsinsatser återstår. Planverket framhåller därvid att jordbruksintressena bör vägas in som en av många faktorer till vilka hänsyn bör tas för att ändamålsenliga tätorter skall skapas. Lantbruksstyrelsen menar att kravet på en allmän hushållning med jordbruksmark har inneburit en helt ny planeringssituation för flertalet kommuner. Det är enligt styrelsen därför förklarligt att många kommuner ännu inte har hunnit genomföra den avsedda översiktliga planeringen för hushållning med jordbruksmarken.

Enligt regeringens beslut våren 1975 skulle regionala program för hushållning med jordbruksmarken upprättas under planeringsskedet för landets viktigare sammanhängande jordbruksbygder. Av de 90 kommuner som berörs av besluten i detta avseende har 80 kommuner utarbetat kommunala program för hushållning med jordbruksmarken, medan ytterligare fyra kommuner har utarbetat utkast till sådana program. Härutöver har ett tiotal kommuner inom andra områden i landet utarbetat jordbruksmarksprogram. Länsmyndigheterna har ställt samman de kommunala programmen men avstått från att göra länsövergripande bedömningar och avvägningar.

Kommunerna har kommit olika långt i arbetet med programmen. Kommuner, som av olika skäl inte har hunnit så långt, har i vissa fall avsatt områden för tätortsexpansion som sammantagna är upp till 10 gånger större än arealbehovet för tätorternas förutsedda tillväxt. I andra kommuner är utbyggnadsgränserna snävare och osäkerheten för jordbruket härigenom mindre. Många kommuner räknar i programmen med en befolkningstillväxt som ligger relativt högt över bedömningarna i länsplanering 1974.

Av nästan samtliga program för hushållning med jordbruksmarken framgår att kommunerna avser att utreda alternativa utbyggnadsriktningar för tätorterna för att minska förbrukningen av åkermark. Frågor som rör omfördelning av befolkningstillväxt mellan tätorter eller möjligheter till förtätning som ett alternativ till nyexploatering behandlas däremot inte särskilt utförligt.

Flera länsstyrelser betonar att arbetet med jordbruksmarksprogrammen skall ses som en inledning till ett omfattande planeringsarbete på kommunal och regional nivå. Många länsstyrelser konstaterar vidare att programmen framför allt präglas av en strävan från kommunerna att så långt möjligt behålla handlingsfriheten intill dess beslut om markanvändningen kan fattas på grundval av ett mera fullständigt planeringsunderlag.

Lantbruksstyrelsen anser att kommunerna i programmen har redovisat en för låg ambitionsnivå för hushållning med jordbruksmarken. Styrelsen menar dock att programmen har fyllt ett viktigt syfte genom att de har fört in jordbruksintresset i den kommunala planeringen. Planverket konstaterar att kommunernas arbete med programmen har bidragit till en diskussion om långsiktig hushållning med jordbruksmarken.

Både lantbruksstyrelsen och planverket anser att samtliga kommuner som i regeringens beslut våren 1975 uppmanades att upprätta jordbruksmarksprogram bör färdigställa sådana program. Lantbruksstyrelsen liksom några länsstyrelser anser att vissa ytterligare kommuner bör upprätta jordbruksmarksprogram. Planverket bedömer att en del kommuner behöver se över sina program i syfte att begränsa arealanspråken för tätortsutvecklingen.

Planverket bedömer, med stöd av flera länsstyrelsers uttalanden, att en regional omfördelning av befolkningstillväxten med hänsyn till hushållning med jordbruksmarken kan behövas i Skåneregionen och eventuellt i Göteborgs- och Stockholmsregionerna. Därutöver anser verket att det är angeläget att bedömningar görs inom varje kommun om hur samhällsutbyggnaden bör fördelas på olika tätorter med hänsyn till kravet på att hushålla med jordbruksmarken.

Både lantbruksstyrelsen och planverket framhåller att hushållningen med värdefull jordbruksmark bör vara en av de faktorer som påverkar regionalpolitikens utformning och tillämpning.

Ett tjugotal kommuner har antagit och redovisat översiktliga planer för tätortsutbyggnad där jordbrukets intressen berörs. Många kommuner har redovisat ett särskilt program och en tidsplan för sitt arbete med sådana planer. För ett tjugotal kommuner, som enligt regeringens beslut våren 1975 bör upprätta översiktliga planer som beaktar jordbrukets intressen, föreligger varken program eller tidsplan för arbetet.

Flera länsstyrelser uttrycker osäkerhet beträffande vilka krav som kan ställas på översiktliga planer som är avsedda att tillgodose jordbrukets intressen. Planverket anser att statsmakternas riktlinjer för hushållning med jordbruksmarken bör tolkas så att alla kommuner, som avser att i nämnvärd utsträckning bygga på jordbruksmark, i områdesplanering bör studera olika utbyggnadsalternativ och deras konsekvenser för bl. a. jordbrukets intressen. Länsstyrelse och kommun bör enligt verket tillsammans komma överens om i vilken ordning planerna bör upprättas med hänsyn till tillgängliga resurser och omfattningen av den jordbruksmark som berörs. I de fall enighet inte kan uppnås mellan kommun och länsmyndigheter om jordbruksmarkens behandling bör klarhet enligt verket kunna skapas genom att generalplan fastställs.

Enligt lantbruksstyrelsen är det en viktig uppgift för kommunerna att under de närmaste åren upprätta översiktliga planer för hur tätorterna skall byggas ut. Därvid måste olika utbyggnadsalternativ prövas. Tätortsstruk-

turen bör enligt styrelsen behandlas i kommunomfattande markdispositionsplaner och utformas med hänsyn till kravet på markhushållning. Planverket framhåller att det är angeläget att konsekvenserna för samhällsutvecklingen av alternativa besparingsåtgärder beträffande markkonsumtion blir utredda. Vid ställningstagande till fördelning av bostadsbyggande mellan kommunernas tätorter måste enligt verket stor vikt fästas vid frågan om lokalisering av bostäder i förhållande till arbetsplatser, service och rekreationsområden samt vid förutsättningarna att åstadkomma säkra och energisparande trafiklösningar. Verket stryker starkt under det önskvärda i att man försöker begränsa markkonsumtionen också genom att på olika sätt minska tätorternas arealanspråk.

Naturvårdsverket betonar det angelägna i att en god miljö skapas inom räckhåll för alla människor. Kravet på att behandla jordbruksmarken som skyddsvärd naturresurs får enligt verket inte tolkas så att jordbrukets intressen alltid skall ges företräde vid en vägning mot andra intressen.

Flertalet kommuner har formulerat särskilda riktlinjer i kommunöversikt för att beakta jordbrukets intressen inom de för jordbruket primära intresseområdena. Ett tiotal kommuner saknar helt riktlinjer för bebyggelseutveckling m. m. inom områden som är av primärt intresse för jordbruket.

Flera remissinstanser ger synpunkter på lokalisering av spridd bebyggelse med hänsyn till jordbrukets intressen. Planverket anser att den osäkerhet som föreligger om hur jordbrukets intressen bör beaktas vid handläggning av plan- och byggnadsärenden till viss del beror på bristande kunskaper om hur olika förhållanden inom jordbruket skall vägas mot varandra. Det är enligt verket därför angeläget att jordbrukets företrädare hjälper kommunerna med en bedömning av de faktorer rörande jordbruket som i det enskilda fallet bör tillmätas särskild betydelse. Planverket anser vidare att verkets tidigare framförda förslag om "lokaliseringslov" för jordbrukets ekonomibyggnader har fått ökad aktualitet mot bakgrund av erfarenheterna från planeringsskedet. Lantbruksstyrelsen anser däremot att det från allmän synpunkt är svårt att finna skäl för en generell byggnadslovsplikt för sådana ekonomibyggnader.

Många remissinstanser betonar jordbrukets betydelse för landskapsvård m. m. LRF menar att jord- och skogsbruk är en av de viktigaste och billigaste formerna av naturvård. Riksantikvarieämbetet anser att det bör övervägas att i jordhävdslagen (1969:698, ändrad senast 1971:644) ta in bestämmelser som möjliggör föreläggande om hävd av det öppna landskapet, om betydande naturvårds- och kulturminnesvårdsintressen motiverar det.

Planverket anser att förutsättningarna för att hålla landskapet öppet har förbättrats i och med statsmakternas beslut om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken. Verket anser vidare att det är angeläget att bevarandeintressenas företrädare i ökad utsträckning verkar för information om sina intressen till jord- och skogsbrukets företrädare så att intressena kan beaktas i

den fortlöpande verksamheten inom jord- och skogsbruk.

Vad gäller det fortsatta planeringsarbetet på kommunal nivå förklarar sig lantbruksstyrelsen vara beredd att låta lantbruksnämnderna ge fortsatt prioritet åt att förse kommunerna med nödvändigt underlagsmaterial. Under år 1980 bör enligt lantbruksstyrelsens bedömning resultatet av det fortsatta planeringsarbetet redovisas till länsstyrelser och centrala myndigheter. De båda länsstyrelserna i Skånelänen bör enligt lantbruksstyrelsen efter ytterligare ett år kunna redovisa ett samlat markhushållningsprogram för regionen.

Frågor som behandlas i annan ordning

Flera av de frågor som har tagits upp av remissinstanserna och som har anknytning till jordbruket är av sådant slag att de inte kan bli föremål för ställningstagande i anslutning till regeringens beslut med anledning av planeringsskedet. Det gäller t. ex. vissa problem som lantbruksstyrelsen redovisar rörande kraftledningar, försvar, mineralutvinning och vattenhushållning. Flera av de nu nämnda frågorna är föremål för överväganden inom särskilda utredningar. Jordbrukets miljöpåverkan med avseende på lukt, buller, gödsling och vattenutnyttjande har nyligen behandlats av statsmakterna i samband med beslutet om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken m. m. (prop. 1977/78:19, JoU 1977/78:10, rskr 1977/78:103).

Med anledning av statsmakternas beslut om samordnad sysselsättnings- och regionalpolitik (prop. 1975/76:211, AU 1976/77:7, rskr 1976/77:79) fick länsstyrelserna uppdrag att kartlägga lokala arbetsmarknader bl. a. i regioner där kravet på hushållning med jordbruksmarken mera påtagligt påverkar möjligheterna att bygga ut tätorterna. Redovisning av kartläggningen sker inom ramen för länsplaneringen.

3.2 Skogsbruk

Planeringsarbetet och remissinstanserna

Under planeringsskedet har skogsbruket uppmärksammats i större utsträckning än tidigare. Kommunöversikterna innehåller ofta generella riktlinjer om att skogsbrukets intressen skall beaktas vid prövning av plan- och byggnadsärenden. När områdesanknutna riktlinjer förekommer, avser dessa i flertalet fall att motverka spridd bebyggelse i sammanhängande skogsområden.

Skogsstyrelsen anser att variationen i behandlingen av skogsbruket är för stor mellan olika län och kommuner. Orsaken till skillnaderna kan enligt styrelsen sannolikt sökas i flera förhållanden, t. ex. olikheter vad gäller näringens betydelse för bygden, skillnader i fråga om konkurrensen om skogsmarken och skillnader i det underlagsmaterial som har funnits att till-

gå. Skogsstyrelsen anser det svårt att bedöma om skogsbruket har beaktats på ett tillfredsställande sätt av kommunerna. Några länsstyrelser påpekar att kommunerna visserligen har belyst problemen kring skogsbruket, men att lagstiftningen inte ger förutsättningar att föra in skogsbruksfrågorna till konkret behandling i planeringen.

Flera länsstyrelser, skogsstyrelsen och planverket framhåller att det inför fortsatt planering finns behov av ytterligare skogligt underlagsmaterial. Många skogsvårdsstyrelser uttalar att de är beredda att bistå kommunerna med att ta fram sådant material, bl. a. mera detaljerade klassificeringar av skogsmarken för i första hand begränsade områden där större intrång sker eller förväntas ske.

Bättre information till kommunerna om skogsbrukets förutsättningar m. m. är enligt skogsstyrelsens mening angelägen. Styrelsen anser att direkta samråd bör ske i ett skede av planeringen då bindande avvägningar om markens användning ännu inte har gjorts. Även lantmäteriverket och planverket anser att kontakterna mellan skogsbrukets företrädare och kommunerna bör utvecklas.

Skogsbrukets betydelse för samhällsekonomin och sysselsättningen betonas av flera länsstyrelser. Enligt skogsstyrelsen bör en strävan i den fysiska planeringen vara att målmedvetet minimera inskränkningarna i skogsdriften utan att allvarliga nackdelar samtidigt åsamkas för andra markanvändningsintressen.

Många remissinstanser behandlar konflikter resp. samverkansmöjligheter mellan skogsbruket och andra verksamheter. Utbyggnad av tätorter, fritidsbebyggelse och kraftledningar tar ofta skogsmark i anspråk. Tillgodoseende av främst naturvårds- och friluftslivsintressen innebär i vissa områden restriktioner för skogsbruket. Remissinstanserna betonar vikten av ett ökat samråd mellan företrädare för dessa verksamheter och företrädare för skogsbruket. Enligt skogsstyrelsen bör skogsmarker med låg produktion i första hand komma i fråga när utnyttjande av skogsmark för annat ändamål aktualiseras. Möjligheterna att kombinera övrigt markutnyttjande med rationellt skogsbruk bör enligt styrelsen alltid undersökas och tas tillvara.

Planverket, naturvårdsverket och flera länsstyrelser anser att s. k. naturvårdsinriktade skogsbruksplaner bör upprättas i ökad omfattning. Härigenom kan en förbättrad samordning mellan skogsbrukets, naturvårdens och friluftslivets intressen åstadkommas. Många remissinstanser framhåller att de s. k. hänsynsreglerna i 1 § skogsvårdslagen (1948: 237, ändrad senast 1977: 352) ger ökade möjligheter att tillgodose bl. a. friluftslivets intressen. Naturvårdsverket anser att tillsynen av att naturvårdens intressen beaktas i skogsbruket, i högre grad än f. n. bör kunna anförtros skogsvårdsstyrelserna.

Berörda länsstyrelser samt lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen och Svenska samernas riksförbund (SSR) behandlar konflikter mellan ett ef-

fektivt skogsbruk och rennäringens intressen. Länsstyrelsen i Norrbottens län menar att statsmakterna bör låta utreda hur dessa konflikter skall lösas.

Naturvårdsverket föreslår att ett särskilt skydd införs för ädellövskogen och att avverkningsförbud införs för urskogar och fjällskogar under 10 år. Under denna tid bör ställning tas till lämpliga former för skydd av dessa områden.

Frågor som behandlas i annan ordning

Flera av de frågor som remissinstanserna tar upp är av sådant slag att de kräver ytterligare överväganden. Exempel på sådana frågor är skogsbrukets brukningsformer och dess konsekvenser för bevarandeintressena och naturmiljön samt tillämpningen av 1 § skogsvårdslagen.

1973 års skogsutredning överlämnade i januari 1978 sitt slutbetänkande (SOU 1978:6) Skog för framtid. I betänkandet behandlas översiktligt skogsbrukets förhållande till naturvården och friluftslivet. Vad som har framkommit under planeringsskedet i dessa avseenden beaktas vid den fortsatta beredningen av skogsutredningens förslag.[1]

Frågor rörande skogsbrukets intressen och förhållandena till andra verksamheters intressen behandlas också i arbetet med den nya rapporten om hushållning med mark och vatten.

Vad gäller skogsbruket i fjällområdena erinras om att statsmakterna har fattat beslut om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för vissa s. k. obrutna fjällområden (prop. 1977/78:31, CU 1977/78:8, rskr 1977/78:99). Enligt beslutet bör en ytterligare reglering av skogsbruket inom berörda områden ske successivt i takt med att erforderligt bedömningsunderlag utarbetas och efter samråd mellan berörda parter. Denna uppgift ingår som en del i naturvårdsverkets och länsstyrelsernas fortsatta arbete med att skydda fjällområdenas naturvärden.

3.3 Fiske

Planeringsarbetet och remissinstanserna

Enligt länsstyrelsernas redovisning har drygt 60 kommuner behandlat fiskefrågor i varierande omfattning. Ca 20 kommuner har lämnat förslag till hur fiskets intressen skall kunna säkerställas.

Planverket, fiskeristyrelsen och flertalet länsstyrelser konstaterar att fisket överlag har behandlats mycket summariskt och inte inordnats i planeringsarbetet på ett med jord- och skogsbruket jämbördigt sätt. Enligt fiske-

[1] Regeringen har den 7 mars 1979 förelagt riksdagen förslag om riktlinjer för skogspolitiken, m. m. (prop. 1978/79:110).

ristyrelsen har fiskets intressen inte uppmärksammats i erforderlig omfattning i samband med planeringen för kustområdena, de stora sjöarna eller älvdalarna.

Fiskeristyrelsen betonar att bristande samarbete på regional nivå är ett skäl till uteblivna planeringsresultat. Några länsstyrelser och flera dåvarande fiskerinämnder understryker att det är angeläget att fiskets organisationer får tillfälle att på ett tidigt stadium lämna synpunkter på planeringsåtgärder som berör fiskets intressen. Planverket stöder denna uppfattning och anser att regler om samråd mellan kommun och fiskenämnd vid ansökningar om tillstånd för anläggningar som kan antas påverka förutsättningarna för fisket lämpligen kan föreskrivas genom riktlinjer i kommunöversikt.

Flera länsstyrelser påpekar att såväl underlaget som metodiken för att behandla fiskefrågorna i översiktlig fysisk planering bör förbättras. Styrelserna önskar att riktlinjer för hur fisket lämpligen skall beaktas i den kommunala planeringen tas fram av berörda centrala myndigheter. Planverket instämmer i att det är angeläget att underlagsmaterialet förbättras och anser att det är önskvärt att den av fiskeristyrelsen planerade andra etappen av länsinventeringen, med inriktning på kartläggning av potentiella fiskeresurser, genomförs. Även fiskeristyrelsen anser att underlagsmaterialet har brister. Styrelsen konstaterar att avsaknaden av centralt utformade planeringsexempel på fiskets område har försvårat kommunernas arbete. Det bör enligt fiskeristyrelsen ankomma på planverket att i samråd med styrelsen utforma sådana exempel.

Fiskeristyrelsen föreslår att regeringen inför det fortsatta planeringsarbetet föreskriver att de speciella miljöer som är nödvändiga för skilda fiskarter skall skyddas och att fiskeutövandet ges tillräckligt utrymme i förhållande till andra former av vattenanvändning. Vidare bör regeringen enligt styrelsen uppmana drygt 200 kommuner att bearbeta de översiktsplaner som har upprättats och därvid redovisa hur de avser att säkerställa fiskets intressen.

Fiskeristyrelsen anser att kommunerna bör reservera mark för att möjliggöra en utveckling och rationalisering av yrkesfisket. Planverket stryker under behovet av att kommunerna vid revidering av föreliggande planer uppmärksammar fisket och dess följdindustriers ökade anspråk på mark i anslutning till hamnarna på ostkusten.

Enligt fiskeristyrelsen bör kommunala åtgärdsprogram för fritidsfisket upprättas. De bör omfatta insatser för att säkerställa allmänhetens tillgång till fiskevatten samt restaurering av fiskevatten, fiskevård, service och information. Naturvårdsverket har föreslagit fritt mete med spö och krok utefter landets kuster.

Frågor som behandlas i annan ordning

Flera remissinstanser, bl. a. planverket och fiskeristyrelsen, understryker behovet av överväganden om hushållning med fiskeresurser främst på regional nivå som underlag för kommunala ställningstaganden. Remissinstanserna föreslår utrednings- och utvecklingsarbete, särskilda riktlinjer för fisket samt regionala hushållningsprogram. Enligt statsmakternas beslut om riktlinjer för fiskeripolitiken (prop. 1977/78:112, JoU 1977/78:23, rskr 1977/78:272) ankommer det på fiskeristyrelsen att svara för en fortlöpande planering av fisket bl. a. i syfte att ta tillvara tillgängliga fiskeresurser.

Vissa av remissinstansernas förslag behandlas i det pågående arbetet med den nya rapporten om hushållning med mark och vatten samt av 1973 års fiskevattensutredning (Jo 1973:07). Inom bostadsdepartementet pågår vidare särskilda studier om havsresurser och olika anspråk som riktas mot dessa resurser. Regeringen har nyligen föreslagit riksdagen (prop. 1977/78:167) att en delegation inrättas för att samordna den svenska havsresursverksamheten.

Fiskeristyrelsen betonar behovet av lagstiftning som behandlar fiskets och vattenfrågornas roll i samhällsplaneringen. De frågor som fiskeristyrelsen tar upp övervägs bl. a. i arbetet med plan- och byggnadslagstiftningen. Frågor som berör fiskets roll i vattenplaneringen övervägs även inom vattenplaneringskommittén (Jo 1977:06) och 1973 års fiskevattensutredning. Vattenlagutredningens betänkande (SOU 1977:27) Revision av vattenlagen, där vissa av frågorna behandlas, har remissbehandlats och bereds f. n. inom justitiedepartementet.

3.4 Rennäringen

Planeringsarbetet och remissinstanserna

De flesta kommuner som berörs av viktiga renbetesmarker har behandlat rennäringen i kommunöversikterna. Flertalet av kommunerna har också samrått med samebyarna och den statliga rennäringsadministrationen under planeringsskedet.

Den av planverket rekommenderade metoden att peka ut s. k. samrådsområden har helt eller delvis kommit till användning i några kommuner i Jämtlands län. Riktlinjer som föreskriver samråd med samebyarna har antagits i en rad övriga fjällkommuner. Flera kommuner med betydande rennäringsintressen har dock inte beslutat om särskilda riktlinjer för renbetesmarkerna.

Hittills har saknats en rikstäckande karta som redovisar rennäringens intresseområden. Lantbruksstyrelsen har därför efter samråd med planverket framställt en för hela renskötselområdet sammanfattande karta över de

viktigaste intresseområdena.

Lantbruksstyrelsen, Svenska samernas riksförbund (SSR) m. fl. anser att arbetet under planeringsskedet avsevärt har förbättrat möjligheterna att ta hänsyn till rennäringens intressen. Enligt lantbruksstyrelsen har samråden mellan företrädare för kommun och samebyar som regel lett till goda resultat. Samråden bör därför fullföljas i alla kommuner med viktiga områden för rennäringen. Vid dessa samråd bör riktlinjer till skydd för väsentliga renbetesmarker m. m. utarbetas och arbetas in i kommunöversikterna. Styrelsen menar också att befintliga riktlinjer bör ges ett mer preciserat innehåll så att de sträcker sig längre än till allmänna uttalanden om samråd.

De åtgärder som föreslås av remissinstanserna avser dels behovet att fullfölja det påbörjade arbetet, dels behovet att stärka eller precisera rennäringens ställning gentemot andra intressen. De riktlinjer som har utfärdats inom ramen för arbetet med kommunöversikter avser främst bebyggelse. De konflikter som redovisas mellan rennäringen och andra verksamheter gäller främst problem i samband med skogsbruk inom vinterbetesområdena, konflikter mellan renskötsel och turism, friluftsliv och fritidsbebyggelse, frågor om tätortsutbyggnad inom rennäringens året runt-marker samt rennäringens förhållande till rovdjursskyddet.

Lantbruksstyrelsen och SSR påtalar särskilt att utbyggnaden av turistanläggningar i förening med fritidsbebyggelsens expansion i ett antal primära rekreationsområden allvarligt kan komma att skada rennäringens intressen i områdena. Lantbruksstyrelsen anser att nu existerande konflikter mellan rennäring och turism/fritidsbebyggelse i områdena bör lösas innan beslut om ytterligare utbyggnader fattas.

Frågor som behandlas i annan ordning

Flera av de åtgärder remissinstanserna föreslår för att lösa konflikter mellan rennäringen och andra intressen är av sådant slag att de måste övervägas i särskild ordning. Det erinras om att information i frågor av betydelse för samekulturen och rennäringen fortlöpande sker mellan representanter för samerna och regeringen i den av regeringen år 1977 tillsatta arbetsgruppen för samefrågor till vilken har knutits en delegation med representanter för samerna.

Relationerna mellan rennäringslagen (1971:437, ändrad senast 1977:698) och byggnadslagen (1947:385, omtryckt 1972:775, ändrad senast 1977:338) övervägs i det pågående arbetet med plan- och byggnadslagstiftningen. Rennäringens intressen behandlas också i arbetet med den nya rapporten om hushållning med mark och vatten.

3.5 Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

Planeringsarbetet och remissinstanserna

För de flesta län finns numera översiktliga naturinventeringar. I några län har inventeringarna lett fram till s. k. naturvårdsplaner. Ytterligare inventeringsarbete bedöms dock vara nödvändigt i det fortsatta planeringsarbetet. Naturvårdsverket anser t. ex. att avsaknaden av översiktliga naturinventeringar i de norra länen är ett allvarligt problem. Vad gäller kulturminnesvården saknas fortfarande bl. a. inventeringar av byggnader och kulturlandskap för stora delar av landet. Arbete med regionala och kommunala kulturminnesvårdsprogram har påbörjats i vissa län.

Den övervägande delen av naturvårdens, kulturminnesvårdens och friluftslivets riksobjekt har beaktats i kommunernas planering. Detta har skett främst genom förslag om förordnanden enligt naturvårdslagen och genom bebyggelsereglerande riktlinjer i kommunöversikt. Riksobjekten redovisas också i betydande omfattning som områden för vilka ytterligare utredningar är erforderliga.

Praktiskt taget samtliga länsstyrelser framhåller att det med nuvarande resurser kommer att ta mycket lång tid att genomföra de förordnanden enligt naturvårdslagen som har föreslagits. Enligt naturvårdsverket kommer behovet av skydd av riksintressanta områden för naturvården inte att vara tillgodosett före år 2000. Vidare har ett stort antal förordnanden enligt naturvårdslagen föreslagits till skydd för kulturminnesvårdens riksobjekt.

Remissinstanserna redovisar en rad konflikter mellan bevarandeintressena och andra intressen samt även i viss mån mellan olika bevarandeintressen. Konflikterna finns till stor del i fjällen samt i skärgårdsområdena och längs kusterna, där konkurrensen om marken mellan främst naturvårdens intressen och önskemål om utnyttjande för intensivt friluftsliv och fritidsbebyggelse är särskilt påtaglig.

Såväl naturvårdens och friluftslivets som kulturminnesvårdens intressen påverkas av förändringar inom jordbruket och skogsbruket. De konflikter som redovisas mellan jordbruk å ena sidan och kulturminnesvård och naturvård å den andra avser bl. a. dikning, bevattning, uppodling av ängs- och hagmark, borttagning av brukningshinder, utformning av jordbrukets ekonomibyggnader samt jordbrukets användning av växtnäringsämnen och kemiska bekämpningsmedel. Naturvårdsverket anser att skogsbruket under senare år har utvecklat brukningsmetoder som mer än tidigare förändrar naturmiljön i skogslandskapet. De främsta anledningarna till konflikter mellan naturvården och skogsbruket gäller förutom brukningsmetoderna även bevarande av urskogen, fjällskogen samt ädellövskogen.

Enligt naturvårdsverket och flera länsstyrelser har den fysiska riksplaneringen inneburit ett genombrott för den allmänn naturvården i kommunernas planering. Naturvårdens intresseområden har i allt väsentligt fått

en tillfredsställande behandling i denna planering. För att naturvårdens intressen skall kunna anses som säkerställda fordras emellertid enligt verket i flertalet fall rättsligt bindande skydd och vård. Beträffande områden av lokalt intresse för friluftslivet föreslår verket att kommunerna får det primära ansvaret för urval, skydd och vård.

För vissa stora områden av riksintresse för friluftslivet anser naturvårdsverket att reglering av bebyggelsen och samråd inför vissa arbetsföretag bör räcka för att tillgodose riksintresset i den mån inte särskilda vårdåtgärder och anläggningar är aktuella. Verket betonar vikten av att allemansrätten inte inskränks med hänvisning till att särskilda områden avsätts för naturvårds- och friluftsändamål. Det allemansrättsliga friluftslivsintresset på den vanliga skogsmarken kan enligt verket beaktas genom hänsynsreglerna i skogsvårdslagen, medan det mer intensiva friluftslivet i tätorternas närhet erfordrar större hänsynstaganden och ofta särskilda skyddsbestämmelser.

Enligt riksantikvarieämbetet har bevarandeintressena och då inte minst kulturminnesvården fått en avsevärt förbättrad position i samhällsplaneringen genom statsmakternas riktlinjer för hushållning med mark och vatten och genom det planerings- och säkerställandearbete som har ägt rum. Ämbetet betonar emellertid svårigheterna att långsiktigt skydda kulturhistoriska miljöer med hänsyn till begränsningarna i kulturminnesvårdens speciallagstiftning.

Riksantikvarieämbetet anser att flera av de s. k. större områdena av betydelse för kulturminnesvården bör kunna avföras i planeringssammanhang så snart skyddsbehovet inom dessa områden har preciserats och tillgodosetts inom ramen för den kommunala planeringen. Skyddsbehovet inom vissa sådana områden måste dock anses vara knutet till området som helhet och i första hand avse skydd mot strukturförändringar i stor skala. Riksantikvarieämbetet avser i första hand sådana områden som Österlen och Bjärehalvön i Kristianstads län, Öland och kustbygden i Kalmar län, Gotland, de områden i Östergötlands län som ingår i ett öst-västligt stråk från Slätbaken till Vättern, Falbygden och Kinnekulle i Skaraborgs län samt vissa älvdalar som enligt statsmakternas beslut inte skall exploateras för utvinning av vattenkraft.

Naturvårdsverket föreslår att ett nät av kulturlandskapsobjekt av gemensamt intresse för naturvården och kulturminnesvården avsätts i samverkan mellan verket och riksantikvarieämbetet.

Riksantikvarieämbetet stryker under vikten av generella hänsynsregler i lagstiftningen, vilka bör åtföljas av råd och anvisningar. Lagstiftningen för skogsbruket och jordbruket bör enligt ämbetet ändras så att kulturminnesvårdens intressen kan tillgodoses. Naturvårdsverket föreslår att naturvårdslagen kompletteras så att kulturpräglade naturmiljöer skall kunna skyddas även från kulturhistorisk synpunkt.

Planverket anser att starka skäl talar för att de åtgärder, främst avseende

naturvården, som har föreslagits under program- och planeringsskedet delvis omprövas. Enligt verket kan en större del av dessa frågor lösas inom ramen för översiktlig kommunal planering samt genom en utvecklad tillämpning av allmänna hänsynsregler i naturvårds- och skogsvårdslagstiftningen. Lagstiftningen bör ytterligare utvecklas från den nuvarande områdes- och objektsinriktningen mot generella aktsamhets- och hänsynsregler.

Naturvårdsverket, planverket och riksantikvarieämbetet betonar nödvändigheten av samverkan mellan naturvården och kulturminnesvården och konstaterar att förutsättningarna för samarbete har förbättrats sedan länsstyrelsen blivit regional myndighet för kulturminnesvården. Riksantikvarieämbetet och naturvårdsverket hävdar att konflikter när det gäller kulturlandskapet i det närmaste helt borde kunna undvikas genom en samordnad planering. Planverket understryker vikten av ett förbättrat samarbete inom länsstyrelserna mellan planenheten, naturvårdsenheten och länsantikvarien.

Naturvårdsverket och riksantikvarieämbetet har tillsatt en gemensam arbetsgrupp med uppgift att utvärdera och samordna det inventerings-, planerings- och vårdarbete, som berör framför allt kulturlandskapet. Avsikten är att arbetet skall leda fram till gemensamma rekommendationer om hur inventering, planering och vård bör läggas upp och genomföras.

Frågor som behandlas i annan ordning

Svårigheterna att inom ramen för tillgängliga resurser i önskvärd omfattning långsiktigt skydda områden av riksintresse för naturvården och kulturminnesvården har föranlett många remissinstanser att diskutera lagstiftningsfrågor. Flertalet länsstyrelser samt vissa centrala verk, bl. a. naturvårdsverket och riksantikvarieämbetet pekar på det stora behovet av ekonomiska och personella resurser för att genomföra de åtaganden som har gjorts under program- och planeringsskedet om skydd av riksintressanta områden. Beträffande kulturminnesvården syftar lagstiftningsförslagen till att på ett bättre sätt än vad som f. n. är möjligt kunna skydda samlade kulturhistoriska miljöer. Förslagen varierar från en helt ny kulturmiljölag till en utvidgning av gällande lagstiftning inom vissa områden att även innefatta kulturminnesvårdens intressen.

För att tillgodose behovet av skydd för områden av lokal betydelse för friluftslivet föreslår naturvårdsverket att ett nytt institut, friluftsområde, införs i naturvårdslagen. Enligt förslaget skall kommunen kunna besluta om inrättande av friluftsområde och ta ansvar för eventuella intrångsersättningar. Statens ansvar skall begränsas till att utfärda föreskrifter om vissa minimikrav som bör uppfyllas vid planeringen. Verket föreslår vidare att en särskild lag om bevarande av ädellövskog införs och att regeringen skall kunna besluta att naturreservat skall bildas för riksintressanta områden. Många remissinstanser har redovisat synpunkter på innehållet i och tillämpningen av 19 och 20 §§ naturvårdslagen.

Flera remissinstanser pekar på behovet och betydelsen av hänsynsregler i olika lagar för att tillgodose naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen. Vissa problem vad gäller tillämpningen och förslag beträffande innehållet i dessa redovisas. Enligt några remissinstanser torde en mera systematisk tillämpning av sådana hänsynsregler minska behovet av särskilda förordnanden enligt naturvårdslagen.

Frågor rörande ändringar i och tillämpning av gällande lagstiftning m. m. övervägs som tidigare har nämnts i särskild ordning inom regeringskansliet. Det pågående arbetet med plan- och byggnadslagstiftningen kommer att till viss del behandla dessa frågor. Också i det pågående arbetet med den nya rapporten om hushållning med mark och vatten kommer genomförandefrågor att behandlas.

3.6 Fritidsbebyggelse och turism

Planeringsarbetet och remissinstanserna

Fritidsbebyggelsens omfattning, utveckling och problem har varit några av huvudfrågorna i planeringsarbetet för ett stort antal kommuner. Frågor som kommunerna ofta behandlar gäller konflikter med annan markanvändning, problem med funktionsomvandling av bebyggelse, kommunalekonomiska konsekvenser av fritidsbebyggelse, fritidsbebyggelsens framtida utveckling samt kommunala mål för denna utveckling.

Kommunernas arbete med turism och rekreationsfrågor har haft sin tonvikt på frågor som rör områden av riksintresse för det rörliga friluftslivet och för närrekreationen. Samtliga primära rekreationsområden har behandlats i upprättade kommunöversikter. För flertalet primära rekreationsområden har planeringskommittéer tillsatts. Förutom berörda kommuner medverkar som regel länsstyrelserna, regionala turistorganisationer och i vissa fall landstingen i arbetet.

Så gott som samtliga länsstyrelser anser att statsmakternas geografiska riktlinjer avseende fritidsbebyggelsens behandling i stort sett har beaktats. Hälften av länsstyrelserna anger emellertid tveksamhet mot föreslagen fritidsbebyggelse.

Av de centrala verken behandlar naturvårdsverket, planverket och riksantikvarieämbetet fritidsbebyggelsens utveckling i områden med geografiska riktlinjer. Planverket anser att vissa kuststräckor samt Öland i princip är fullbyggda med enskild fritidsbebyggelse. Naturvårdsverket bedömer att planeringsarbetet för områdena endast delvis har kunnat genomföras och verket menar att riktlinjerna inte har följts för vissa områden. Speciellt gäller detta för vissa kust- och fjällområden, för Siljansbygden samt för Öland och Gotland. Naturvårdsverket anser att enskild fritidsbebyggelse skall accepteras i områden med geografiska riktlinjer endast om bevarandeintressena är mindre uttalade. Verket föreslår att kommunerna mer aktivt använder det s. k. planmonopolet för att förhindra olämplig bebyg-

gelse. Vidare anser verket att länsstyrelserna bör vägra fastställa detaljplan som strider mot angivna riktlinjer för berörda områden. Slutligen föreslås att kommunerna bör utarbeta generalplaner för de mest utsatta områdena. Verket betonar vidare nödvändigheten av att strandskyddet upprätthålls.

Lantmäteriverket har med stöd av uppgifter från överlantmätarmyndigheterna gjort bedömningen att mer än hälften av fritidsbebyggelsen kan väntas komma till utanför större planområden. Verket konstaterar att åtskilliga kommuner redovisar behov av mark för fritidsbebyggelse utanför områden med speciella riktlinjer. För att fullfölja dessa intentioner fordras betydande planeringsinsatser. Verket menar bl. a. att aktiva planeringsinsatser är angelägna inom de i rapporten (SOU 1975: 75) Hushållning med mark och vatten utpekade utvecklingsområdena för fritidsbebyggelse. Lantmäteriverket drar vidare slutsatsen att en ändrad och något positivare inställning till spridd fritidsbebyggelse har inträtt eller håller på att inträda. Frågan om storleken av fritidstomter där detaljplan saknas, främst glesbebyggelsetomter, är enligt verket av sådan vikt att den bör uppmärksammas i den fortsatta diskussionen om planeringsriktlinjer.

Lantbruksstyrelsen framhåller att det finns anledning att vara återhållsam med att medge spridd fritidsbebyggelse i jordbruksbygder, om den kan väntas medföra inskränkningar i jordbruksdriften. Det gäller även om bebyggelsen inte förläggs på jordbruksmark. Riksantikvarieämbetet anser att samhället bör ha ett större inflytande på etableringen av fritidsbebyggelse och att denna bör ske mera planmässigt, bl. a. med hänsyn till att den spridda fritidsbebyggelsen inte sällan kommer i konflikt med de kulturhistoriska intressena.

Skogsstyrelsen uppskattar att betydande skogsmarksarealer, i storleksordningen 50 000–100 000 ha, kan komma att beröras av fritidsbebyggelse inom den närmaste framtiden. Dessa arealer kommer enligt styrelsen att tas ur biologisk produktion. Man bör därför regelmässigt väga in skogsmarkens förhållanden och skogstillståndet när fritidsbebyggelsen skall lokaliseras.

Planverket erinrar om att verket i olika sammanhang har hävdat att valet av upplåtelseform är väsentligt när föreslagna exploateringar för fritidsbebyggelse skall lämplighetsbedömas ur planmässig synpunkt. En allmän princip bör enligt verket vara att fritidshus lokaliseras med hänsyn till förväntad utnyttjandegrad. I områden med stort rekreationsvärde bör därför korttidsuthyrning förekomma i de attraktivaste lägena, därnäst andelshus och långtidsuthyrning innan mark upplåts för enskild fritidsbebyggelse i traditionella former. För att underlätta den eftersträvade planmässigheten bör kommunerna enligt planverket bl. a. ges möjligheter att påskynda genomförandet av de fastställda, inte utbyggda byggnadsplaner som inte bör upphävas eller omarbetas.

Enligt lantbruksstyrelsen måste bebyggelse- och markanvändningsfrå-

gorna knytas också till den regionalpolitiska planeringen. Särskilt i glesbygdsregioner måste stor hänsyn tas till behovet av tillkommande bebyggelse. En förutsättning för fortsatt utveckling av de areella näringarna i sådana regioner kan enligt styrelsen vara att andra näringar, t. ex. fritidsbebyggelse och turism, ges goda utvecklingsmöjligheter för att bl. a. servicefunktionerna skall kunna upprätthållas. Planverket framhåller att fritidshus för uthyrning knutna till jordbruksföretag är en bebyggelseform som bör stödjas, om den långsiktigt gynnar både rekreationsintressena och jordbruksnäringen.

Planverket konstaterar att flera kommuner anför sysselsättningspolitiska motiv för omfattande utbyggnad av fritidsbebyggelse inom områden där återhållsamhet enligt riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen bör iakttas med ny fritidsbebyggelse. Det gäller t. ex. i delar av fjällområdet, vid Norrlandskusten och på Gotland. Verket anser att utbyggnad i sådana områden bör ske i sådan takt att sysselsättningen tryggas på lång sikt för dem som redan bor i trakten, och att fritidshusen bör upplåtas i sådana former att utnyttjandet blir så stort som möjligt.

Drygt hälften av länsstyrelserna samt lantmäteriverket och planverket konstaterar att omvandlingen av fritidshus till permanentbostäder är ett problem för många kommuner. Remissinstanserna anser att nuvarande styrmedel när det gäller att förhindra icke önskad funktionsomvandling är otillräckliga.

Vad gäller den motsatta omvandlingen, från permanentbostäder till fritidshus, intar länsstyrelserna i allmänhet en positiv hållning. De menar att bebyggelse som annars skulle förfalla härigenom kommer till nyttig användning. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län betonar emellertid de särskilda problem som denna funktionsomvandling innebär i fiskelägena i norra Bohuslän.

Länsstyrelsen i Jämtlands län framhåller att den stora efterfrågan på fritidsbostäder i fjällen innebär att också nyuppförda hus avsedda för helårsboende säljs som fritidsbostäder i Åreområdet och västra Härjedalen. Utvecklingen är enligt länsstyrelsen alarmerande och ställer kommunerna i en mycket svår situation. Både planverket och riksantikvarieämbetet anser att en fortsatt omvandling av detta slag kan få så negativa konsekvenser för de berörda samhällena att statsmakterna bör införa styrmedel som möjliggör för kommunerna att bevara miljöerna och att förhindra att samhällena utarmas både miljömässigt och socialt.

Planverket påtalar risken för att förutsättningarna för turism och friluftsliv minskar i vissa värdefulla områden i södra fjällområdet till följd av den stora ökningen av enskild fritidsbebyggelse. De tillgängliga ytorna i dalgångarna är begränsade och de efterfrågas för fritidshus samtidigt som de fungerar som utgångspunkter för fjällfärder. Verket anser att man inte bara för bevarandeintressena utan även för turismen bör ta undan större sammanhängande områden i fjällvärlden från exploatering. Verket menar att

orördheten i sig är av stort värde för många människor som vistas i fjällområdet.

Flera länsstyrelser och centrala verk är eniga om att statliga insatser är nödvändiga för att turismen skall utvecklas. Naturvårdsverket framhåller att uppgiften att planera och investera för en utveckling till förmån för besökare från hela landet inte utan väsentligt statligt stöd kan läggas på enskilda kommuner. Statens ansvar gäller enligt verket främst de primära rekreationsområdena och områden av riksintresse för friluftsliv. Verket föreslår att insatser med hjälp av beredskapsmedel i ökad utsträckning styrs över till de primära rekreationsområdena och till områden av riksintresse för friluftsliv.

Genom en lämplig hushållning med marken bör det enligt planverket vara möjligt att bereda utrymme för en omfattande utbyggnad av anläggningar för olika aktiviteter och för inkvartering utan att nämnvärt behöva inkräkta på de areella näringarna eller bevarandeintressena. Mark för turism och rekreation måste emellertid reserveras i attraktiva lägen. De lokala konflikterna kan bli omfattande och behöver mötas med en omsorgsfull planering.

Planverket anser vidare att det planeringsarbete som skall genomföras för de primära rekreationsområdena innebär att den kommunala politiken i fråga om exploaterings- och byggnadsverksamhet i hög grad måste ses över mot bakgrund av långsiktiga överväganden om hushållningen med värdefulla natur- och kulturresurser. Naturvårdsverket anser att kommunomfattande markdispositionsplaner bör upprättas för att väga olika markanvändningsintressen mot varandra.

Några länsstyrelser framhåller att som grund för planeringsarbetet i de primära rekreationsområdena behövs ytterligare vägledning och precisering från statsmakternas sida om huvudsaklig inriktning och storlek på framtida insatser för varje område. Naturvårdsverket anser att det för varje primärt rekreationsområde bör utarbetas ett utvecklingsprogram för turism och friluftsliv, där naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen särskilt beaktas. Dessa program bör utarbetas av berörda kommuner och regionala organ i samverkan.

Enligt planverket är det väsentligt att den översiktliga planering som skall genomföras för de primära rekreationsområdena som helhet ger underlag och ramar för de enskilda kommunernas planering. Kommunerna får sedan var för sig planera för utvecklingen av sina delområden och turistorter. Planverket ser det som angeläget att kommunernas planer på detta sätt kan fogas in i ett regionalt helhetsmönster.

Planverket konstaterar att de försök till detaljavgränsningar som har gjorts för de primära rekreationsområdena utgår från olika principer och i allmänhet betraktas som preliminära. Flera länsstyrelser framhåller svårigheten att slutgiltigt avgränsa områdena så länge inriktningen av en eventuell framtida utbyggnad är oklar. Naturvårdsverket anser att man bör av-

vakta mera konkreta utvecklingsprogram innan man tar ställning till de exakta gränserna. Även planverket avstår från att redovisa ställningstaganden till områdenas avgränsning.

Frågor som behandlas i annan ordning

Många av de frågor om fritidsbebyggelse och turism som har tagits upp av kommunerna och remissinstanserna är inte av den art att de behandlas inom ramen för den fysiska riksplaneringen. Vad gäller frågor om turism med särskild inriktning mot de primära rekreationsområdena pågår övervägande inom jordbruksdepartementet med anledning av rekreationsberedningens rapport (Ds Jo 1978: 2) Statliga insatser för turism och rekreation.

Vad gäller fritidsbebyggelsen har kommunerna i betydande omfattning behandlat exempelvis frågor om funktionsomvandling av bebyggelse och kommunalekonomiska konsekvenser av fritidsbebyggelse. Länsstyrelserna och vissa av ämbetsverken har bl. a. tagit upp frågor om ekonomiska och juridiska styrmedel för utveckling av olika boendeformer, fritidsbebyggelsens regionalpolitiska effekter och konsekvenser av funktionsomvandling av bebyggelse. Dessa frågor behandlas av den kommitté (Bo 1978: 01) som chefen för bostadsdepartementet har tillkallat och som har i uppgift att över ett brett fält utreda olika frågor rörande fritidsboendets utveckling.

Synpunkter har vidare förts fram av länsstyrelser och verk beträffande behovet av ändringar i byggnadslagen för att ge kommunerna ökade möjligheter att i vissa fall påskynda genomförandet av fastställda, ej utbyggda byggnadsplaner och i andra fall upphäva olämpliga sådana. Dessa frågor övervägs i arbetet med plan- och byggnadslagstiftningen.

3.7 Industri, gruvor och täkter

Planeringsarbetet och remissinstanserna

Drygt tjugo kustkommuner och några inlandskommuner har utfört planerings- och utredningsarbete avseende sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen. Flertalet av dessa kommuner avser driva planeringsarbetet vidare. Länsstyrelserna har på olika sätt deltagit i arbetet. I flera län har länsstyrelserna utvärderat tänkbara industrilägen samt lämnat förslag till prioriteringar mellan dessa. För de i proposition 1972: 111 angivna områdena där mark bör reserveras för särskilt resurskrävande och/eller miljöstörande industri (i det följande benämnd FRP-industri) finns i allmänhet antagna områdesplaner. För flertalet av dessa områden har vidare utförts särskilda miljöutredningar och vissa andra specialutredningar.

Länsstyrelserna i länen vid norra Svealands- och Norrlandskusten har i samråd med berörda kommuner utvärderat tänkbara områden för hamn-

bunden FRP-industri. Länsstyrelserna i Norrlandslänen och i vissa inlandslän har pekat ut ett antal områden som bedöms vara lämpliga för industrilokalisering. Länsstyrelserna anser att en utbyggnad av FRP-industri också kan komma i fråga på flera andra platser längs Norrlandskusten och i inlandet.

Riksdagens riktlinjer om att undanta s. k. obrutna kustområden från lokalisering av FRP-industri och att begränsa lokalisering av sådan industri vid högexploaterade kuster till vissa utpekade platser har enligt planverket tillgodosetts i kommunernas planering. Industriverket konstaterar att de framtidsbedömningar som har redovisats i de av verket utarbetade rapporterna om industrin i den fysiska riksplaneringen innebär att det för de närmaste 10 åren inte ställs några omfattande krav på markreservationer. En liknande bedömning görs av planverket, som anser att tillgängliga branschstudier tyder på ett litet behov av nya lägen för miljöstörande industri. Verket anser att det är angeläget med en god planberedskap på ett begränsat antal platser som har goda lokaliseringsförutsättningar för denna typ av industri. Verket finner det emellertid inte möjligt att utan ytterligare analys ta ställning till vilka platser som är särskilt lämpliga för en utveckling av FRP-industri. Naturvårdsverket motsätter sig att nya lägen för FRP-industri pekas ut om inte särskilda skäl föreligger. Verket anser att om sådana skäl föreligger så bör i första hand orter där industrinedläggning har skett komma i fråga. Industriverket och riksantikvarieämbetet för fram liknande synpunkter.

Flera remissinstanser, bl. a. planverket och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), anser att de områdesplaner och miljöutredningar som har utarbetats under planeringsskedet är värdefulla. Planverket anser att en översiktlig sammanställning av det material som nu föreligger är angelägen. Sammanställningen bör bl. a. utgöra underlag för ett urval av platser där statliga och kommunala insatser för fortsatt utredning och planering är önskvärda. Verket anser vidare att en närmare analys bör genomföras för de platser vid norra Svealands- och Norrlandskusten som berörda länsstyrelser och kommuner har angett som tänkbara för lokalisering av FRP-industri.

Möjligheterna att lokalisera FRP-industri till inlandet behandlas av flera remissinstanser. Enligt SMHI kan vattenrecipienten i vissa fall vara en begränsande faktor. Naturvårdsverket anser att förutsättningarna att lokalisera industri nära råvaruförekomster i inlandet sannolikt ökar allt efter som bättre process- och reningsteknik utvecklas. Liknande synpunkter förs fram av planverket, som bedömer att ytterligare någon eller några orter i inlandet kan komma att visa sig ha speciella förutsättningar för industriell utveckling. Särskilt gäller detta enligt verket områden i anslutning till ännu otillräckligt utvärderade råvaruförekomster.

Kommuner, länsstyrelser och centrala myndigheter har i viss utsträckning behandlat gruv- och täktfrågor. Några kommuner har redovisat in-

mutnings- och utmålsområden i kommunöversikter och markdispositionsplaner. Kommuner med alunskifferförekomster har endast i några fall uppmärksammat dessa i planeringsarbetet. Planering sker i flera kommuner för att klarlägga var fortsatt täktverksamhet avseende sand, grus och sten kan komma till stånd.

Flera länsstyrelser och centrala myndigheter anser att det behövs ett bättre underlagsmaterial beträffande malm- och mineraltillgångar inför det fortsatta planeringsarbetet. Önskemål om att i ökad utsträckning få del av prospekteringsresultat framförs bl. a. av länsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län. Några länsstyrelser framhåller behovet av en bättre kännedom om och mer långsiktig hushållning med grus-, sand- och stenfyndigheter. Flera länsstyrelser samt naturvårdsverket och planverket anser att gruvlagstiftningen bör ses över. Även industriverket framför synpunkter på lagstiftningen inom mineralområdet. Naturvårdsverket föreslår ändring i naturvårdslagen så att hushållningsaspekten kan beaktas i fråga om täktverksamhet.

Frågor som behandlas i annan ordning

Flera av de frågor som remissinstanserna har tagit upp i sina yttranden kräver ytterligare beredning. Ett omfattande underlag beträffande den fortsatta behandlingen av industrin i den fysiska riksplaneringen har lämnats av industriverket genom de studier om skilda industribranscher som verket har utarbetat. Redovisade förslag till kompletteringar och ändringar i gällande riktlinjer för den fysiska riksplaneringen kommer att övervägas i det pågående arbetet med en ny rapport om hushållning med mark och vatten. Rapporten kommer bl. a. att redovisa ett planeringsunderlag beträffande malmer och mineral. Vissa av här berörda frågor behandlas även inom den vid jordbruksdepartementet tillsatta kommittén (Jo 1978: 01) med uppdrag att utforma riktlinjer för den framtida naturresurs- och miljöpolitiken. Frågor rörande gruvindustrin övervägs också inom den pågående mineralpolitiska utredningen.

Förslag till ny eller ändrad lagstiftning bereds dels i anslutning till det pågående arbetet med plan- och byggnadslagstiftningen, dels i naturvårdskommittén (Jo 1970: 28), dels i särskild ordning inom regeringens kansli.

3.8 Energiförsörjning

Planeringsarbetet och remissinstanserna

Vattenkraftutbyggnader har behandlats i liten utsträckning av kommuner och länsstyrelser i avvaktan på främst statsmakternas ställningstaganden till pågående och nyligen avslutade utredningar. Ett fåtal kommuner redovisar ställningstaganden för eller emot aktualiserade vattenkraftutbyggnader.

I berörda kommunöversikter anges områden kring de fyra kärnkraftverken som har blivit föremål för planering och för vilka riktlinjer för nybebyggelse har beslutats. Några kommuner redovisar sin inställning till framförda förslag till nya kraftverkslägen.

Flertalet länsstyrelser behandlar behovet av mark för kraftledningar. Som underlag för kommunernas och länsstyrelsernas redovisning av kraftledningar har industriverket inventerat det befintliga stamlinjenätet och det regionala nätet. Vattenfallsverket har till länsstyrelserna redovisat planerat stamlinjenät, bl. a. en sträckning för ett 800 kV-nät som avses binda samman befintliga kärnkraftverk. Även övriga CDL-företag har till länsstyrelserna redovisat planerade kraftledningar. Flertalet länsstyrelser har redovisat av vattenfallsverket planerat stamlinjenät. En av verket planerad 800 kV-ledning mellan Forsmark och Oskarshamn har varit föremål för samråd i samtliga berörda län.

Vattenfallsverket finner det angeläget att planering för den mer detaljerade sträckningen av ett framtida 800 kV-nät kan påbörjas. Verket anför vidare att befintliga kraftledningsförbindelser med de nordiska grannländerna kommer att byggas ut under de närmaste åren. Verket påpekar att motiv för nya s. k. samkörningsledningar kan uppkomma till följd av energipolitiska beslut som påverkar förutsättningarna för kraftutbyte över gränserna.

Flera länsstyrelser redovisar konflikter med vattenfallsverkets planer på ett framtida kraftledningsnät. Bl. a. är länsstyrelsen i Stockholms län starkt negativ till en planerad 200–400 kV-ledning öster om Stockholm. Planverket anser att konflikterna med anledning av ett eventuellt 800 kV-nät bör utredas i samråd mellan berörda parter. Om principbeslut fattas om att bygga ett sådant nät bör enligt verket kommunala markreservationer därefter genomföras.

Flertalet länsstyrelser och flera centrala myndigheter anser det angeläget att samrådsförfarandet vid planering av kraftledningar utvecklas. Skogsstyrelsen framhåller att samråd bör ske med skogsbrukets företrädare på ett tidigt stadium innan huvudsträckningarna bestäms. Företrädare för skogsbruket bör enligt skogsstyrelsen delta redan vid den övergripande planering som sammanbinder kraftledningsnäten över länsgränserna. Enligt planverket bör kraftledningsplaneringen integreras i den kommunala fysiska planeringen. Lantbruksstyrelsen anför liknande synpunkter. Industriverket anser att de samråd som föregår koncessionsprövning av överföringsledningar bör förbättras. Bl. a. industriverket och naturvårdsverket pekar på sambanden mellan kraftledningsplanering, kommunal energiplanering och fysisk planering.

Frågor som behandlas i annan ordning

Flera remissinstanser tar upp frågor av långsiktig karaktär. Det gäller t. ex. eventuella konflikter mellan olika framtida energiproduktionssystem

å ena sidan och naturvården och andra motstående intressen å den andra. Dessa frågor övervägs i det pågående arbetet med den nya rapporten om hushållning med mark och vatten, där även frågor om markreservation för energiproduktion tas upp. Behandlingen av frågorna är avhängig de beslut om energipolitiken som f. n. förbereds. Den framtida energipolitiken påverkar också frågan om ett 800 kV-nät för eldistribution.

Planverket, industriverket, vattenfallsverket och naturvårdsverket har gemensamt utarbetat rapporten Kraftledningar i fysisk planering (statens planverk, rapport 46, år 1978). I rapporten behandlas bl. a. kraftledningsfrågornas samordning med den fysiska planeringen och formerna för samråd mellan kraftproducent, länsstyrelse och kommun. Samordningen av kraftledningsplaneringen med den fysiska planeringen övervägs närmare i arbetet med plan- och byggnadslagstiftningen.

Frågor som behandlas i annan ordning

Flera remissinstanser tar upp frågor av långsiktig karaktär. Det gäller t. ex. eventuella konflikter mellan olika framtida energiproduktionssystem å ena sidan och naturvården och andra motstående intressen å den andra. Dessa frågor övervägs i det pågående arbetet med den nya rapporten om hushållning med mark och vatten, där även frågor om markreservation för energiproduktion tas upp. Behandlingen av frågorna är avhängig de beslut om energipolitiken som för närvarande förbereds. Den framtida energipolitiken påverkar också frågan om ett 800 kV-nät för eldistribution.

Planverket, industriverket, vattenfallsverket och naturvårdsverket har gemensamt utarbetat rapporten Kraftledningar i fysisk planering (statens planverk, rapport 46, år 1978). I rapporten behandlas bl. a. kraftledningsfrågornas samordning med den fysiska planeringen och formerna för samråd mellan kraftproducent, länsstyrelse och kommun. Samordningen av kraftledningsplaneringen med den fysiska planeringen övervägs närmare i arbetet med plan- och byggnadslagstiftningen.

3.9 Kommunikationer

Planeringsarbetet och remissinstanserna

I de kommunöversikter och markdispositionsplaner som kommunerna har antagit under planeringsskedet har väsentliga problem i samband med vägsträckningar behandlats. Såväl befintliga som planerade vägar har tagits upp. Vägverket och planverket konstaterar att planeringsarbetet har skett på ett tillfredsställande sätt.

Flera länsstyrelser berör i sina yttranden konflikter om markanvändningen mellan planerade vägföretag och andra intressen. Det gäller i första hand konflikter mellan planerade trafikleder och naturvårdens, friluftslivets eller kulturminnesvårdens intressen samt intresset att skydda jord-

bruksmark.

De i underlagsmaterialet för den fysiska riksplaneringen redovisade tänkbara nya djuphamnslägena har i huvudsak beaktats i den kommunala planeringen. Ett flertal av dessa lägen anges som utredningsområden i kommunöversikterna, varför markanvändningen ännu inte är klarlagd. Sjöfartsverket anför att lägen för djuphamnar är en starkt begränsad resurs som bör reserveras för verksamheter med särskilda krav på djupförhållanden.

Både sjöfartsverket och planverket anser att statsmakterna bör vidta åtgärder för att styra utbyggnaden av hamnar, bl. a. för att undvika olämpliga investeringar. Planverket finner det nödvändigt att ett kommande ställningstagande till hamnutbyggnader grundas på övergripande bedömningar så att planeringen av hamnar anpassas till samhällsplaneringen i övrigt och så att överkapacitet och inte önskad konkurrens undviks.

Befintliga flygplatser, planerade utbyggnader och nya flygplatslägen har i allmänhet behandlats i det kommunala materialet. Markanvändningskonflikter kring befintliga flygplatser och nya flygplatslägen har behandlats av länsstyrelserna, luftfartsverket och planverket.

Frågor som behandlas i annan ordning

Vägverket, luftfartsverket och sjöfartsverket betonar liksom planverket, naturvårdsverket och några länsstyrelser behovet av att samordna utbyggnader inom transportsektorn med annan samhällsplanering – främst den regionalpolitiska och fysiska planeringen – på lokal, regional och central nivå. Enligt planverket måste det samordningsarbete på central nivå som är en förutsättning för sådana samlade sektorövergripande bedömningar utvecklas vidare.

Planverket påpekar vidare, liksom även sjöfartsverket, att det föreligger brister i fråga om planeringen och samordningen av utbyggnaden av hamnar.

Nu nämnda trafikplaneringsfrågor har behandlats inom ramen för den utvärdering som företagits inom kommunikationsdepartementet av den under åren 1972–1974 genomförda landsomfattande regionala trafikplaneringen. I anslutning härtill har bl. a. utarbetats två departementspromemorior, Planering av de svenska hamnarna (Ds K 1975: 9) och Planering av de svenska flygplatserna (Ds K 1975: 10), innehållande bl. a. skiss till riksplan för hamn- resp. flygplatsväsendet. Promemoriorna har remissbehandlats.

Regeringen bemyndigade den 25 maj 1978 chefen för kommunikationsdepartementet att tillsätta en utredning med uppgift att utreda vissa frågor beträffande luftfartens roll i en samordnad trafikpolitik (K 1978: 07). Utredningen skall bl. a. med utgångspunkt i en översiktlig analys av det inrikes flyglinjenätet föreslå en lämplig flygplatsstruktur som i första hand tillgodoser kraven på tillfredsställande interregionala flygtransporter.

Regeringen kommer även inom kort att meddela direktiv och riktlinjer

för trafikplaneringen inom ramen för den av regeringen den 15 juni 1978 beslutade fullständiga länsplaneringsomgången (länsplanering 1980). Vidare kommer regeringen att ge särskilda direktiv och riktlinjer för länsstyrelsernas medverkan i genomförandet av en hamn- och flygplatsplanering, som skall redovisas till regeringen senast den 1 april 1981. Inom ramen för denna planering kommer närmare att studeras frågan om ny- och utbyggnad av mindre flytplatser, de s. k. region- och lokalflygplatserna, samt den lämpliga framtida hamnstrukturen.

Naturvårdsverket och länsstyrelserna i Älvsborgs och Norrbottens län ifrågasätter om inte större flygplatser borde prövas enligt miljöskyddslagen eller 136 a § byggnadslagen. Frågan om prövningsplikt för flygplatser övervägs i pågående översyn av miljöskyddslagen (1969: 387 omtryckt 1972: 782, ändrad senast 1975: 727).

Luftfartsverket, planverket och naturvårdsverket samt flera länsstyrelser påtalar bullerproblem kring olika kommunikationsanläggningar och framför önskemål om att de av trafikbullerutredningen föreslagna riktvärdena skall gälla som riktvärden för högsta tillåtna bullernivå. Trafikbullerutredningen har under åren 1974–76 lagt fram förslag till normer vad avser flygtrafikbuller, vägtrafikbuller och buller från fritidsbåtar.

3.10 Försvar

Planeringsarbetet och remissinstanserna

Försvarets intresseområden har behandlats i kommunöversikter och markdispositionsplaner. Länsstyrelser och militära myndigheter har ställt samman underlagsmaterial för kommunernas planering. Exempel på sådant material är redovisning av försvarets markinnehav, riskområden och bullerzoner vid skjutfält och målplatser.

Samråd har i stor utsträckning skett mellan företrädare för länsstyrelser, kommuner och militära myndigheter. Flertalet länsstyrelser har samrått med chefen för flygvapnet rörande områden och stråk för lågflygning.

Överbefälhavaren (ÖB) konstaterar liksom planverket och flera länsstyrelser att försvarets markbehov i flertalet fall har beaktats i den kommunala planeringen och vägts in på ett med andra samhällsintressen jämbördigt sätt.

Ungefär hälften av länsstyrelserna redovisar intressekonflikter mellan försvaret å ena sidan och friluftslivet och naturvården å den andra. I flera yttranden sägs att konflikterna bäst löses genom att försvarets verksamhet på sikt omlokaliseras eller genom att former utvecklas för samutnyttjande av berörda områden. Såväl ÖB som naturvårdsverket och riksantikvarieämbetet betonar möjligheterna till att samutnyttja försvarets övningsområden.

Planverket och ÖB anser att de samrådsrutiner som har tillämpats sedan år 1975 mellan chefen för flygvapnet och länsstyrelserna nu börjar fungera

tillfredsställande.

Flera länsstyrelser påtalar bullerstörningar från arméns och flygvapnets övningsområden. Enligt planverket bör ÖB fortlöpande biträda länsorgan och kommuner med kartläggning av aktuella bullersituationer.

I flera kommuner föreligger intressekonflikter mellan försvarets markbehov och tätortsintressen. Vissa av dessa konflikter kvarstår från programskedet. Planverket anser att det är viktigt att försvaret på sikt söker begränsa sitt behov av sådana markområden nära tätorter som behövs för andra ändamål. ÖB fäster stort avseende vid att det mellan försvaret och vissa kommuner föreligger s. k. intressegränsavtal om markanvändningen i närheten av befintliga övnings- och skjutfält för att förebygga konflikter mellan tätbebyggelse och militära övningsområden.

Frågor som behandlas i annan ordning

I det pågående arbetet med den nya rapporten om hushållning med mark och vatten kommer flera av de frågor som remissinstanserna har tagit upp att behandlas. Det gäller bl. a. fredsorganisationens markanvändning och markansprak på längre sikt. Vidare kommer omgivningskonsekvenserna av militär verksamhet samt möjligheterna till samutnyttjande av övningsområden att behandlas. Vissa föreslagna ändringar i byggnadslagen vad gäller befästningsbegreppet m. m. behandlas i arbetet med plan- och byggnadslagstiftningen. Vissa markförvärv för armén m. m. skall behandlas av riksdagen hösten 1978 (prop. 1978/79: 5).[1]

4 Planeringen inom områden med geografiska riktlinjer

4.1 Obruten kust

Planeringsarbetet

Riktlinjerna för obruten kust berör tre kustområden i landet, nämligen Höga Kusten, Kalmar och Östergötlands skärgårdar samt Norra Bohusläns skärgård. Planeringen inom de obrutna kustområdena har bedrivits av särskilda kommittéer med representanter från främst de berörda kommunerna och länsstyrelserna.

Höga Kusten-kommitténs huvudrapport år 1974 innehåller ett utvecklingsprogram för främst friluftslivets, naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen. Vidare ingår en s. k. bevarandeplan för kusten. Rapporten avses ligga till grund för kommande områdesplanering inom kustområdet i Kramfors och Örnsköldsviks kommuner.

Kalmar och Östergötlands skärgårdsutredning (KÖSU) har i sin slutrapport år 1976 redovisat en s. k. zonplan där kustområdet delas in i olika om-

[1] FöU 1978/79: 9, rskr 1978/79: 56.

råden med varierande intressen och restriktivitet mot ny bebyggelse. I zonplanen föreslås att större anläggningar för friluftsliv samlas i fem s. k. basorter för friluftslivet. Valdemarsviks, Söderköpings och Västerviks kommuner har med utgångspunkt från KÖSU:s zonplan upprättat markdispositionsplaner för kustområdet, vilka har antagits av kommunfullmäktige. Zonplanen har även legat till grund för den del av den kommunomfattande markdisposionsplanen för Oskarshamns kommun som behandlar kustområdet. Kommunfullmäktige har antagit planen. I Norrköpings kommun har zonplanen godkänts av fullmäktige som underlag för fortsatt planering.

Norra Bohusläns kustutredning (NBK) har bl. a. avgränsat s. k. utvecklingsområden för turism och områden som skall bevaras. Utifrån gemensamma planeringsriktlinjer har kommunfullmäktige i Strömstads, Tanums och Sotenäs kommuner antagit markdispositionsplaner för kustområdet. Fullmäktige i Lysekils kommun har tidigare antagit en kommunomfattande markdispositionsplan, vilken behandlar kustområdet.

Remissinstansernas synpunkter

Planverket konstaterar att antalet fritidshus inom landets s. k. obrutna kustområden har ökat kraftigt under perioden 1970–1975. Enligt lantmäteriverkets inventering var ökningen 22 % i dessa kustområden under nämnda period. En fortsatt utbyggnad av enskild fritidsbebyggelse i samma takt skulle enligt verket äventyra de obrutna kustområdenas värden för rekreation. Föreliggande kommunöversikter och markdispositionsplaner visar dock enligt planverket på en minskad utbyggnadstakt under den kommande femårsperioden.

Verket framhåller att en del av tillskottet av fritidshus sker genom omvandling av helårsbostäder till fritidshus, men att även omvandling av fritidshus till helårsanvändning förekommer. Kommunerna saknar enligt verket styrmedel för att motverka en olämplig omvandling.

En koncentrerad utbyggnad av turismen i s. k. basorter kan enligt planverket bidra till fler arbetstillfällen och bättre service, samtidigt som de areella näringarnas, naturvårdens och friluftslivets intressen påverkas i mindre omfattning. Enligt verket bör friluftslivet kanaliseras till attraktiva och tåliga områden så att naturvårdsområden som är känsliga för påverkan lättare kan skyddas.

Planverket anser att de gemensamma kustutredningar som har utarbetats för landets obrutna kustområden bör ligga till grund för den fortsatta planeringen. Samarbetet mellan berörda kommuner och länsstyrelser bör fortsätta.

Riksantikvarieämbetet anser att kulturminnesvårdens intressen har tillgodosetts på ett tillfredsställande sätt i planeringsarbetet för de obrutna kustområdena i landet. Ämbetet framhåller att det är viktigt att nya anläggningar för turism och friluftsliv lokaliseras främst i anslutning till befintliga

serviceorter i en för resp. ort lämplig omfattning. Utbyggnaden av småbåtshamnar utgör enligt ämbetet ett problem i miljöer som har särskild betydelse för kulturminnesvården.

Enligt fiskeristyrelsen bör särskilda länsövergripande riktlinjer utarbetas för bl. a. kusterna i syfte att tillgodose fiskets intressen. Med utgångspunkt från sådana riktlinjer bör länsvisa program upprättas som anger hur fiskets intressen skall beaktas. Också planverket anser att program för fisket bör upprättas för kusterna.

Naturvårdsverket har inte lämnat några samlade synpunkter på planeringen inom de obrutna kustområdena. Verkets synpunkter redovisas därför under resp. län i avsnitt 6.

4.2 Högexploaterad kust

Planeringsarbetet

Riktlinjerna för högexploaterad kust berör 45 kommuner i landet.

Planeringen inom de högexploaterade kustområdena har i flera län samordnats genom länsstyrelsen, interkommunala förbund eller särskilda samarbetsorgan. Samordningen har oftast gällt sammanställningar av gemensamt underlagsmaterial eller av de markdispositionsplaner som har upprättats.

För större delen av de högexploaterade kustområdena finns nu markdispositionsplaner vilka har antagits av fullmäktige i resp. kommun. I flertalet fall är dessa planer kommunomfattande. Många kommuner i bl. a. Malmöhus, Kristianstads och Göteborgs och Bohus län har upprättat markdispositionsplaner för kustområdet vilka har godkänts av fullmäktige som underlag för fortsatt planering. Planeringsarbete pågår dessutom inom några kommuner i Uppsala, Södermanlands och Östergötlands län. I ett par kommuner har arbetet ännu inte påbörjats.

Remissinstansernas synpunkter

Planverket anser att den omfattande fritidsbebyggelsen utgör den ojämförligt största planeringsfrågan i de högexploaterade kustområdena i landet. Fritidsbebyggelsen har ökat kraftigt inom dessa områden under perioden 1970–1975. Enligt den inventering som har genomförts av lantmäteriverket var nettoökningen av fritidshus under nämnda period 13% inom de högexploaterade kustområdena i landet.

För att friluftslivets förutsättningar inte skall försämras ytterligare i de högexploaterade kustområdena anser planverket att en översyn bör ske av helt eller delvis outbyggda detaljplaner för fritidsbebyggelse. Vidare bör de i den översiktliga planeringen föreslagna utbyggnadsområdena för enskild fritidsbebyggelse begränsas eller utgå. Ny enskild fritidsbebyggelse bör enligt verket medges endast som mindre kompletteringar inom befintliga planområden där andra intressen inte motverkas. Andra boendeformer,

som stugbyar för uthyrning, semesterhem och vandrarhem, bör ges företräde i de högexploaterade kustområdena.

Omvandlingen av fritidshus till permanentbostäder är enligt planverket ett stort planeringsproblem i de högexploaterade kustområdena. Kommunerna bör i samband med en revidering av gällande byggnadslagstiftning ges erforderliga instrument för att styra denna omvandling. Planverket framhåller att även omvandling av helårsbebyggelse till fritidshus förekommer utan att kommunerna har erforderliga möjligheter att påverka processen.

Riksantikvarieämbetet betonar att denna funktionsomvandling, som bl. a. förekommer i flera äldre fiskesamhällen, innebär att möjligheterna att bevara samhällenas karaktär begränsas.

All tillkommande permanentbosättning i de högexploaterade kustområdena bör enligt planverket ske i enlighet med en av kommunerna antagen målsättning för framtida bebyggelse- och tätortsstruktur.

För de delar av de högexploaterade kustområdena i landet som saknar antagen markdispositionsplan anser planverket att planeringsarbetet snarast bör fullföljas. Detsamma gäller för de områden som i kommunöversikterna betecknas som områden där fortsatt planering resp. utredning om den framtida markanvändningen skall ske. En viktig förestående planeringsuppgift i de högexploaterade kustområdena är enligt planverket att reservera mark för sådana anläggningar som medför att den allmänna tillgängligheten till stränderna ökar. Det gäller bl. a. vägar, campingplatser och parkeringsplatser.

Friluftslivets intressen i kustområdena bör enligt planverket i första hand tillgodoses genom att de av länsstyrelser och kommuner föreslagna förordnandena enligt naturvårdslagen genomförs och genom att kommuner och landsting förvärvar och planlägger sådan mark som är av särskilt intresse för friluftslivet. Enligt naturvårdsverket krävs skyddsförordnanden och vårdåtgärder för de områden som är av riksintresse för naturvården och friluftslivet.

De redovisade planerna på utbyggnad av småbåtshamnar kan enligt planverket inte genomföras utan att områden av stort värde för naturvården och kulturminnesvården äventyras. Riskerna för konflikter mellan intresset att bygga ut småbåtshamnar och intresset att bevara befintliga badstränder är också stora i de delar av de högexploaterade kustområdena som saknar skärgård och till stor del består av flacka sandstränder.

Riksantikvarieämbetet konstaterar att underlagsmaterial beträffande kulturminnesvårdens intressen har saknats vid huvuddelen av den planering som har genomförts för de högexploaterade kustområdena i landet. Ämbetet framhåller att tätortsutvecklingen i dessa områden i flera fall står i konflikt med kulturminnesvårdens intressen. Också planverket påpekar att vissa tätorters expansion berör områden av riksintresse för kulturminnesvård och naturvård. Inga riktlinjer har dock getts från centralt håll för

tätortsutvecklingen i de högexploaterade kustområdena. Verket finner det därför förklarligt att konflikterna kvarstår.

Enligt fiskeristyrelsen bör särskilda länsövergripande riktlinjer utarbetas för bl. a. kusterna i syfte att tillgodose fiskets intressen. Med utgångspunkt från sådana riktlinjer bör länsvisa program upprättas som anger hur fiskets intressen skall beaktas. Också planverket anser att program för fisket bör upprättas för kusterna.

Naturvårdsverket har inte lämnat några samlade synpunkter på planeringen inom de högexploaterade kustområdena. Verkets synpunkter redovisas därför under resp. län i avsnitt 6.

4.3 Övrig kust

Planeringsarbetet

Riktlinjerna för övrig kust berör 24 kommuner i landet. I fyra av dessa har kommunfullmäktige antagit markdispositionsplaner för kustområdet, medan i sex kommuner kustområdet innefattas i antagna kommunomfattande markdispositionsplaner. För kustområdet i Norrbottens län, som dessutom är ett primärt rekreationsområde, har länsstyrelsen i samråd med kommunerna utarbetat gemensamma riktlinjer för den kommunala planeringen. I övriga kommuner har planeringsarbete påbörjats eller avses påbörjas.

Remissinstansernas synpunkter

De tillgängliga delarna av stränderna i de kustområden i landet som betecknas som övrig kust är enligt planverket i dag nästan helt spärrade av fritidsbebyggelse. Planverket konstaterar att antalet fritidshus har ökat betydligt under perioden 1970–1975 i dessa kustområden. Enligt den inventering som har genomförts av lantmäteriverket var nettoökningen av fritidshus under nämnda period 14 % inom de övriga kustområdena. En betydande andel av expansionen har skett inom områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv.

Det fortsatta planeringsarbetet inom landets s. k. övriga kustområden bör enligt planverket inriktas på att bevara och förbättra tillgängligheten till kvarvarande bebyggelsefria strandområden. Utrymme torde finnas för kompletteringar av fritidsbebyggelse i de inre delarna av kustområdet.

Restriktiviteten mot tillkommande fritidsbebyggelse bör enligt naturvårdsverket vara stor även i många kustområden som betecknas som övrig kust. Särskilt gäller detta kustområden av riksintresse för friluftsliv och naturvård. Verkets övriga synpunkter på planeringen inom de s. k. övriga kustområdena redovisas under resp. län i avsnitt 6.

Riksantikvarieämbetet anser att fritidsbebyggelsens expansion utgör det största problemet från kulturhistorisk synpunkt i de s. k. övriga kustområdena. Ämbetet förutsätter att den återhållsamhet som i stor utsträckning

präglar redovisade planer skall medföra en betydligt restriktivare inställning till ytterligare fritidsbebyggelse, i varje fall i anslutning till befintliga kulturmiljöer.

Enligt fiskeristyrelsen bör särskilda länsövergripande riktlinjer utarbetas för bl. a. kusterna i syfte att tillgodose fiskets intressen. Med utgångspunkt från sådana riktlinjer bör länsvisa program upprättas som anger hur fiskets intressen skall beaktas. Också planverket anser att program för fisket bör upprättas för kusterna.

4.4 Fjällen

Planeringsarbetet

Riktlinjerna för fjällområdet berör 15 kommuner i Kopparbergs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Samtliga berörda länsstyrelser har tagit fram underlag för planeringen i fjällen. Inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län har samarbete skett mellan kommuner och länsstyrelser inom ramen för särskilda projekt och utredningar.

Kommunerna i Jämtlands län har antagit markdispositionsplaner för fjällområdet. Två av dessa, nämligen Åre och Östersunds kommuner, är kommunomfattande. I övrigt har ett fåtal markanvändningsplaner redovisats för fjällområden. Samtliga fjällkommuner har dock antagit kommunöversikter vilka behandlar riksintressena.

Remissinstansernas synpunkter

Resultatet av det planeringsarbete som har bedrivits i landets fjällområden är enligt planverket i stort sett gott och innebär en väsentlig höjning av kommunernas planberedskap. Det fortsatta planeringsarbetet torde inom större delen av fjällkommunerna kunna bedrivas med utgångspunkt från de planer som föreligger.

Planverket konstaterar att planeringsförutsättningarna varierar mellan olika delar av landets fjällområden. De fortsatta planeringsinsatserna bör i första hand göras i de områden som är utsatta för omfattande exploateringsönskemål dvs. fjällområdena i Kopparbergs och Jämtlands län samt de primära rekreationsområdena i den övriga fjällkedjan. För dessa områden bör markdispositionsplaner som är baserade på samordnade planeringsprogram utarbetas. Planeringsprogrammen, som bör upprättas i samarbete mellan kommuner och länsstyrelser, bör enligt planverket innehålla en målsättning för den framtida bebyggelseutvecklingen vad gäller struktur, volym, upplåtelseformer etc. För övriga områden bör planeringsresurserna i första hand inriktas på att de befintliga kommunöversikterna skall utvecklas och att de åtgärder som har angetts i dessa skall genomföras.

Följande frågor bör enligt planverket beaktas särskilt vid fullföljandet av planeringsarbetet i fjällområdena.

De områden som är särskilt lätt tillgängliga och som har de största natur-

värdena bör inte tas i anspråk för fritidsbebyggelse. De få återstående orörda dalgångarna och de större sammanhängande orörda delarna av övriga dalgångar bör inte exploateras.

Övriga attraktiva områden som är lämpade för bebyggelse bör enligt planverket i första hand reserveras för anläggningar för friluftslivet, t. ex. stugbyar, vandrarhem och pensionat. Det gäller särskilt i de primära rekreationsområdena.

Tillkommande större områden för fritidsbebyggelse bör enligt planverket av energi- och resurshushållningsskäl planeras så att de kan försörjas med kollektivtrafik och så att organiserade former för uthyrning underlättas. Utbyggnaderna bör också anpassas till och understödja befintlig infrastruktur och service. Utbyggnader i anslutning till befintliga samhällen i en skala som är anpassad till resp. orts förutsättningar är i regel att föredra.

Planverket anser vidare att en reglering av allmänflyget i fjällområdena är angelägen. Man bör överväga restriktioner som innebär att flygtrafiken begränsas till sin omfattning och endast tillåts längs vissa stråk.

Planverket påminner om att statsmakternas beslut om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för de obrutna fjällområdena bl. a. innebär att större kraftledningar inte bör dras i de obrutna områdena med tanke på inverkan på landskapsbilden. I de obrutna fjällområdena bör man överväga en tillståndsprövning av vägar. På detta sätt kan man enligt verket även reglera tillkomsten av enskilda vägar.

Naturvårdsverket konstaterar att ett fåtal översiktliga planer har upprättats för fjällområdena i landet. De planmässiga överväganden som har förutsatts ske inom ramen för den fysiska riksplaneringen har således enligt naturvårdsverket i stor utsträckning uteblivit. En betydelsefull förutsättning för att planmässiga överväganden skall kunna göras i fjällområdena är enligt naturvårdsverket att det finns tillgång till översiktliga naturinventeringar. Det är angeläget att sådana inventeringar genomförs så snart som möjligt. Detta förutsätter dock enligt verket att särskilda resurser ställs till berörda länsstyrelsers förfogande. Verkets övriga synpunkter på planeringen inom fjällen redovisas under resp. län i avsnitt 6.

Riksantikvarieämbetet framhåller att kulturminnesvårdens kunskapsunderlag i fjällområdena är utomordentligt bristfälliga. Direkta konflikter med kulturminnesvården har därför noterats endast i samband med utbyggnad för fritidsbebyggelse i det södra fjällområdet.

4.5 Älvdalar

Planeringsarbetet

Riktlinjerna för älvdalar omfattar dalgångarna i de 14 större Norrlandsälvarna samt Dalälven, Klarälven och Göta älv.

För älvdalarnas dalgångar har endast ett fåtal markdispositionsplaner upprättats. Delar av dalgångarna, främst i Västernorrlands och Jämtlands

län, har behandlats i kommunomfattande markdispositionsplaner. Härutöver pågår planeringsarbete för några dalgångar eller delar av sådana inom ramen för särskilda interkommunala planeringskommittéer.

Remissinstansernas synpunkter

Planverket konstaterar att nettoökningen av antalet fritidshus i huvudälvarnas dalgångar var 24% under perioden 1970–1975. Fritidsbebyggelsen är dock i stor utsträckning lokaliserad i spridd form, och en stor del av tillskottet har skett genom omvandling av permanentbostäder till fritidshus.

Planverket bedömer att statsmakternas riktlinjer i stor utsträckning kommer att tillgodoses genom de planeringsåtgärder som kommunerna avser att vidta för huvudälvarnas dalgångar mellan fjällområde och kustland i de två nordligaste länen. I övre Norrlands skogsland och i vissa fjällområden är efterfrågan på mark för bebyggelse liten. Den markanvändning som pågår kan bedömas fortsätta under överblickbar tid. Kommunernas redovisning av den långsiktiga markanvändningen i älvdalarna bör därför enligt verket kunna ske i förenklad form. I de mer bebyggelseexpansiva områdena där även motstående intressen föreligger bör dock en markanvändningsplanering genomföras.

Inom övriga dalgångar där bebyggelsetrycket och anspråken från friluftslivet och naturvården är betydande bör enligt verket markanvändningsplaneringen fullföljas.

Det är enligt naturvårdsverket angeläget att markanvändningsplaneringen snarast kommer i gång i de älvdalar där arbetet ännu inte har påbörjats. Verkets övriga synpunkter på planeringen inom älvdalarna redovisas under resp. län i avsnitt 6.

Riksantikvarieämbetet konstaterar att kulturminnesvårdens inventeringsunderlag är bristfälligt för älvdalarna. För de älvdalar där planering har genomförts synes dock kulturminnesvårdens intressen ha tillgodosetts på ett nöjaktigt sätt.

Enligt fiskeristyrelsen bör särskilda länsövergripande riktlinjer utarbetas för bl. a. vissa älvdalar i syfte att tillgodose fiskets intressen. Med utgångspunkt från sådana riktlinjer bör länsvisa program upprättas som anger hur fiskets intressen skall beaktas. Också planverket anser att program för fisket bör upprättas för de områden där fiskets intressen enligt statsmakternas beslut bör uppmärksammas i planeringen.

4.6 Insjöar

Planeringsarbetet

Riktlinjerna för insjöar berör 75 kommuner vid de större insjöarna Vänern, Vättern, Hjälmaren och Mälaren samt vid 13 andra sjöar i landet.

För flertalet sjöar i landet har ett omfattande inventerings- och utredningsarbete bedrivits. Arbetet har för ca hälften av sjöarna bedrivits av

särskilda kommittéer med representanter från berörda kommuner och länsstyrelser. För flera andra sjöar, bl. a. Vänern, Vättern, Hjälmaren och Mälaren, har de berörda länsstyrelserna haft en samordnande roll genom att ställa samman underlagsmaterial samt de markdispositionsplaner som har upprättats av resp. kommun.

För stora delar av landets sjöområden föreligger markdispositionsplaner, vilka har antagits av kommunfullmäktige i resp. kommun. Heltäckande markdispositionsplaner har antagits av resp. kommunfullmäktige för några insjöområden. För flera andra sjöområden har de särskilda planeringskommittéerna utarbetat förslag till markdispositionsplaner, vilka i regel har godkänts av resp. kommunfullmäktige som underlag för fortsatt planeringsarbete.

Remissinstansernas synpunkter

Planverket konstaterar att fritidsbebyggelsen har utvecklats mycket olika i landets insjöområden. Redovisade planer för insjöområden visar enligt planverket i regel en restriktiv inställning till fritidsbebyggelse i de delar av områdena som har särskilt värde för friluftslivet. I planerna uttrycks en ambition att i större utsträckning kräva planmässig utbyggnad. Den fysiska riksplaneringens belysning av olika markanvändningsintressen har enligt verket i vissa fall medfört att planeringen i mindre utsträckning än tidigare inriktas mot exploatering för fritidsbebyggelse.

Konflikter mellan friluftslivets och naturvårdens intressen torde enligt planverket kunna lösas genom aktivare naturvårdsinsatser samt information och kanalisering av friluftslivet.

Markdispositionsplaner bör enligt planverket upprättas för de insjöområden där sådana saknas. Utredningar om behovet av anläggningar för turism och friluftsliv bör utföras och planer som innehåller markreservationer för sådana anläggningar upprättas. Även områdesplaner för basorter för turism och friluftsliv kan aktualiseras. Bebyggelse och anläggningar bör enligt verket planeras med hänsyn till deras inverkan på känsliga delar av sjöarna.

Riksantikvarieämbetet anger att konflikter med kulturminnesvården inte har noterats i de fall planeringen av landets insjöområden har genomförts.

Naturvårdsverket har inte lämnat några samlade synpunkter på planeringen inom insjöområdena. Verkets synpunkter redovisas därför under resp. län i avsnitt 6.

Enligt fiskeristyrelsen bör särskilda länsövergripande riktlinjer utarbetas för bl. a. de större insjöarna i syfte att tillgodose fiskets intressen. Med utgångspunkt från sådana riktlinjer bör länsvisa program upprättas som anger hur fiskets intressen skall beaktas. Också planverket anser att program för fisket bör upprättas för de områden där fiskets intressen enligt statsmakternas beslut bör uppmärksammas i planeringen.

5 Planeringen inom de fem redovisningsområdena

5.1 Hogdalsnäset

Regeringens beslut med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen

I regeringens beslut år 1975 framhölls att enligt tidigare fastlagda riktlinjer bör etablering av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen (s. k. FRP-industri) inte ske inom det obrutna kustområdet norr om Brofjorden. Riksdagen har dock uttalat att intresset att bevara djuphamnsmöjligheterna i området vid Hogdalsnäset i Strömstads kommun bör kunna tillgodoses inom ramen för dessa riktlinjer. Hamnmöjligheterna bör dock enligt riksdagens uttalande inte utnyttjas på så sätt att s. k. FRP-industri förläggs till området. Regeringen har medgivit att ett område på Hogdalsnäset, Kålviksområdet, kan tas i anspråk för tillverkning av oljeutvinningsplattformar. Om behov av ökat utrymme för tillverkningen uppstår avser regeringen att underställa riksdagen frågan om även Sundsvik kan innefattas i Kålviksområdet.

Regeringen beslutade enligt bestämmelserna i 10 a § byggnadslagen att det för Hogdalsnäset skall finnas generalplan som tillgodoser syftet att området skall disponeras så att ett allsidigt utnyttjande för rekreationsändamål blir möjligt. Generalplanen skall bygga på förutsättningarna att tillverkningen av oljeutvinningsplattformar kommer att ske i Kålviksområdet under viss tid, men att återställningsåtgärder skall kunna vidtas när verksamheten har upphört. Vidare bör inget nytt område för djuphamnskrävande verksamhet tas i anspråk så länge verksamheten vid Kålvik pågår. Området vid Lunneviken skall reserveras för naturvård och fritidsändamål.

Med anledning av riksdagens behandling av prop. 1975/76:1 (CU 1975:76:1, rskr 1975/76:45) ändrades delvis genom ett nytt regeringsbeslut förutsättningarna för generalplanen för Hogdalsnäset. Planen skall enligt detta beslut bygga på förutsättningen att tillverkning av oljeutvinningsplattformar kommer att ske vid Kålvik under viss tid och att återställningsåtgärder skall vidtas där när tillverkningen har upphört. Vidare skall en sådan planeringsberedskap upprätthållas att man kan välja mellan alternativa lösningar inom området fr. o. m. Lunneviken t. o. m. Kålvik om samtidigt tillverkning i djupvattenläge av flera oljeutvinningsplattformar aktualiseras. Vid studier av alternativa lösningar skall särskilt beaktas möjligheterna att begränsa de bestående miljöingreppen, att vidta återställningsåtgärder när verksamheten upphör samt att för fritidsändamål använda de delar av området som inte utnyttjas för verksamheten.

Arbetet under planeringsskedet

Strömstads kommun har beslutat att som generalplan för Hogdalsnäset redovisa fem olika planer som var för sig har antagits av kommunfullmäktige. Planerna berör eller innefattar delar av Hogdalsnäset. Dessa är en kommunomfattande markdispositionsplan, en markdispositionsplan för kustområdet, områdesplaner för Strand och Kålvik–Lunneviken samt kommunöversikten. Vid upprättandet av planerna har kommunen samrått med bl. a. länsstyrelsen och andra regionala myndigheter.

Markdispositionsplanerna redovisar vid Kålvik–Lunneviken ett stort område som betecknas som utbyggnadsområde för s. k. icke tätortsanknuten industri. I markdispositionsplanen för kustområdet anges bl. a. lägen på Hogdalsnäset för anläggningar för friluftslivet, t. ex. bad, campingplatser och småbåtshamnar. I texten i anslutning till planen betecknas området vid Kålvik–Lunneviken som utvecklingsområde.

I områdesplanen för Kålvik–Lunneviken redovisas ett reservområde för etablering av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen. För verksamheter med särskilda krav avsätts ett område. Två områden i anslutning till detta avsätts för provisoriska bostäder och campinganläggning, medan den s. k. Sundsviksdalgången reserveras för friluftsliv. Övriga delar av planområdet anges i huvudsak vara jord- och skogsbruksområden av stort värde för naturvård och kulturminnesvård. I områdesplanen diskuteras vidare förutsättningarna för bergrum och tunnlar samt möjligheterna att bygga ut en handelshamn efter avslutad tillverkning av oljeutvinningsplattformar.

Områdesplanen för Strand behandlar främst förutsättningarna för en utveckling av friluftslivet.

Remissinstansernas synpunkter

Strömstads kommun har enligt länsstyrelsen genomfört ett omfattande planeringsarbete för Hogdalsnäset. Generalplanen för Hogdalsnäset är emellertid enligt länsstyrelsen svåröverskådlig och inte helt entydig när det gäller redovisningen av markanvändningen. Enligt länsstyrelsens tolkning finns det dock inget att invända mot generalplanens sakinnehåll om man bl. a. beaktar att områdesplanen för Kålvik–Lunneviken redovisar markanvändningen efter det att tillstånd har lämnats för etablering av industri enligt 136 a § byggnadslagen. Den planberedskap för tillverkning av oljeutvinningsplattformar i området som regeringen har begärt är enligt länsstyrelsen väl uppfylld. Länsstyrelsen delar kommunens uppfattning att ett dockläge för oljeutvinningsplattformar bör kunna anläggas i Lunneviken som ersättning för nuvarande dockläge vid Kebal. Länsstyrelsen anser, liksom landstinget, att det är mycket angeläget att skapa bästa möjliga förutsättningar för offshoreverksamhet i Kålvik–Lunnevikenområdet. Åtgärder i detta syfte torde dock enligt länsstyrelsen fordra ändrade riktlinjer från statsmakterna.

Länsstyrelsen framhåller att den redovisade generalplanen i formellt avseende inte torde motsvara generalplaneinstitutet i byggnadslagen. För att regeringens föreläggande enligt 10 a § byggnadslagen skall uppfyllas bör kommunen sammanställa och enligt byggnadslagens regler anta en enkel och entydig plan. Denna bör bestå av karta och bestämmelser med tillhörande beskrivning och ange markens användning för olika ändamål.

Landstinget anser att det är angeläget att de speciella förutsättningar som Kålvik–Lunneviken har för tillverkning inom offshoreindustrin kan utnyttjas. Detta bör innebära att såväl dockläge som djupvattenläge förläggs till området. Området kan utnyttjas för sådan tillverkning först sedan vissa förberedande åtgärder, bl. a. markarbeten, har utförts. Landstinget anser att möjligheterna att genomföra förberedande åtgärder bör prövas i särskild ordning.

Strömstads kommun har enligt planverket endast i begränsad omfattning beaktat statsmakternas riktlinjer i den planering som har genomförts för Hogdalsnäset. Den redovisade generalplanen bör enligt planverket ses över vad gäller markanvändningen i Kålvik–Lunnevikenområdet. De områden som kommunen har reserverat för verksamheter med särskilda krav bör i enlighet med statsmakternas riktlinjer inte utnyttjas för annat ändamål än tillverkning av oljeutvinningsplattformar. Detta bör framgå av planbestämmelserna. Det reservområde för industri som har redovisats några kilometer från Kålvik–Lunneviken torde inte behöva tas i anspråk för plattformstillverkning och bör därför begränsas. Av bestämmelserna till generalplanen bör vidare enligt planverket framgå att området skall disponeras så att ett allsidigt utnyttjande för friluftslivsändamål blir möjligt tills området eventuellt tas i anspråk för plattformstillverkning.

Lunneviken bör enligt naturvårdsverket inte kunna tas i anspråk för permanent dockläge, handelshamn eller annan industriell verksamhet än plattformstillverkning. Enligt verket bör generalplaneringen för Hogdalsnäset endast syfta till att upprätthålla en planberedskap i det fall ytterligare plattformsbeställningar blir aktuella. Inga anläggningsarbeten bör enligt verket få sättas igång innan det är klart att en plattform skall byggas. Vidare bör det område som utnyttjas för plattformstillverkning återställas i så ursprungligt skick som möjligt när tillverkningen är avslutad.

Riksantikvarieämbetet anser att den planerade etableringen av industri på Hogdalsnäset kan genomföras utan konflikter med kulturminnesvården.

Sjöfartsverket påpekar att de detaljerade sjömätningar som har utförts vid Hogdalsnäset inte omfattar Lunneviken. Kompletterande sjömätning kan därför komma att erfordras.

Strömstads kommun hävdar att generalplanen för Hogdalsnäset inte behöver ses över vad gäller markanvändningen i Kålvik–Lunnevikenområdet. Kommunen har i planeringen tillgodosett bevarandeintressena i den utsträckning som statsmakternas riktlinjer anger. Det redovisade reserv-

området för industri behövs enligt kommunen för att en rimlig handlingsfrihet skall kunna upprätthållas. Det råder vidare enligt kommunen fortfarande osäkerhet om innehållet i statsmakternas riktlinjer när det gäller möjligheterna att utnyttja Kålvik–Lunnevikenområdet för ett permanent dockläge för oljeutvinningsplattformar. Kommunen anser att riktlinjerna bör förtydligas i detta avseende. Om ett sådant förtydligande innebär att förutsättningar inte skapas i området för offshoreverksamhet i vid bemärkelse bör riktlinjerna ändras.

5.2 Vänern

Regeringens beslut med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen

I regeringens beslut år 1975 underströks behovet av en samordnad planering för Vänern och dess kustområden. Länsstyrelserna i Skaraborgs, Älvsborgs och Värmlands län, berörda kommuner och olika berörda samarbetsorgan m. fl. skall enligt beslutet överlägga om riktlinjer för denna planering. Kommunerna bör redovisa sina ställningstaganden på ett sätt som ger en översiktlig bild av avsedd markanvändning för hela Vänerområdet. Industrifrågorna bör ägnas särskild uppmärksamhet för att få fram ett förbättrat underlag för statsmakternas överväganden om möjligheterna att till Vänern lokalisera sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen. Härvid skall enligt beslutet miljövårdens och fiskets intressen beaktas.

Regeringen uttalade i beslutet att sambanden i planeringsfrågorna mellan västkusten och Vänerområdet motiverade samråd mellan de tre berörda länsstyrelserna och länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län.

Regeringen ansåg vidare att samtliga berörda kommuner i Älvsborgs län bör utveckla sina program beträffande planeringen för Vänern. Inom Skaraborgs län bör särskild vikt tillmätas planeringen för de större öarna och skärgårdsområdena. Även kust- och skärgårdsområdet i Värmlands län bör tillmätas särskild vikt.

Arbetet under planeringsskedet

Vänerutredningen

De tre berörda länsstyrelserna i Älvsborgs, Skaraborgs och Värmlands län har sedan år 1972 gemensamt bedrivit den s. k. Vänerutredningen. En ledningsgrupp bestående av länsråden, länsarkitekterna, planeringsdirektörerna och naturvårdsdirektörerna har lett arbetet som har samordnats av länsstyrelsen i Skaraborgs län.

Utredningens syfte var främst att översiktligt ange förutsättningarna för en utveckling av näringslivet med hänsyn till bl. a. bevarande- och rekrea-

tionsintressen. Materialet skulle utgöra underlag för den fortsatta, samordnade kommunala planeringen. Utredningsmaterialet redovisades samlat i en lägesrapport, Vänerredovisningen – juni-76. Rapporten får även ses som en redovisning av länsstyrelsernas uppfattning beträffande vissa riksintressen. Rapporten innehåller en sammanställning av tillgängligt underlagsmaterial på regional nivå. Vidare redovisas en studie av metoder för lokalisering av fritidsbebyggelse, friluftsliv och industri.

Vänervattenkommittén

Vänervattenkommittén organiserades år 1973 på initiativ av naturvårdsverket för att genomföra ett forsknings-, undersöknings- och utredningsprojekt främst beträffande Vänerns vattenområde. Kommittén är ett informations- och kontaktorgan med representanter för fiskeristyrelsen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, naturvårdsverket och berörda länsstyrelser. Det långsiktiga målet för verksamheten är att få fram sådana kunskaper som krävs för en rationell hushållning med sjön som naturresurs.

Resultatet från projektet har successivt redovisats från medverkande myndigheter. I rapporten Vänern – en naturresurs (statens naturvårdsverk, år 1978) lämnas en sammanfattande redovisning av det genomförda forsknings- och utredningsarbetet. I rapporten redovisas vidare konflikterna mellan olika intressen och de särskilda problem som har noterats. Den framtida användningen av Vänern som naturresurs diskuteras mot bakgrund av fyra alternativ till huvudsaklig användning av Vänerns vattenområde, nämligen vattenförsörjning, fiske, naturskydd och rekreation. Avslutningsvis ger rapporten förslag till planering, kontroll, tillsyn samt fortsatt forskningsarbete.

Interkommunalt planeringsarbete

På initiativ av länsstyrelserna tillsatte de tretton Vänerkommunerna i januari 1976 en ledningsgrupp för att genomföra ett gemensamt planeringsarbete för Väneområdet. För planeringsarbetet anlitades en särskild konsult.

Arbetet har delvis bedrivits med statliga bidrag för översiktlig planering. Ledningsgruppen har under arbetet haft kontinuerliga samråd med bl. a. de berörda länsstyrelserna, Vänervattenkommittén samt centrala myndigheter.

En lägesrapport redovisades i februari 1977. I Vänerredovisningen (slutrapport, april 1978) lämnar ledningsgruppen en sammanfattning av tillgängligt planeringsunderlag samt riktlinjer för fortsatt kommunal planering vid Vänern. I rapporten redogörs för Väneområdets förutsättningar för olika verksamheter, bl. a. industri, rekreation och turism samt fritidsbebyggelse. Vidare redovisas vissa gemensamma utgångspunkter för framtida mark- och vattenanvändning. Rapporten avslutas med en redovisning

av förutsättningarna för etablering av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen (s. k. FRP-industri) inom vissa avgränsade områden vid Vänern. För samtliga områden ges en översikt över bl. a. befintlig FRP-industri, hamn- och djupförhållanden, beredskap för ytterligare industri samt marktillgångar, transportsystem och eventuella konflikter med annan markanvändning. Två av dessa områden, nämligen Grästorp och Timmerviken, saknar idag helt FRP-industri. Mariestads, Melleruds och Säffle kommuner föreslås reservera mark för nyetablering av hamnberoende industri. Vänerredovisningens slutrapport har godkänts av kommunfullmäktige i Vänerkommunerna.

Remissinstansernas synpunkter

Bedömningar av genomfört planerings- och utredningsarbete

I ett särskilt yttrande till regeringen den 13 december 1978 över Vänerredovisningens slutrapport framhåller länsstyrelserna i Älvsborgs, Skaraborgs och Värmlands län att Vänerplaneringen nu har fullföljts under samråd med främst länsstyrelserna. De synpunkter som tidigare har framförts har i huvudsak beaktats. De riktlinjer för den fortsatta kommunala planeringen som redovisas i rapporten bör i allt väsentligt kunna godtas. Rapporten ger enligt länsstyrelserna tillsammans med Vänervattenkommitténs slutrapport möjligheter att utarbeta riktlinjer för Vänerområdet. Först när markdispositionsplaner har upprättats och kommunöversikterna omarbetats anser länsstyrelserna att man kan erhålla en översiktlig bild av avsedd markanvändning för Vänerområdet.

I den fortsatta planeringen anser länsstyrelserna att formerna för upplåtelse av fritidsbebyggelse bör ägnas ökad uppmärksamhet och att eventuella konflikter mellan friluftsliv och fritidsbebyggelse bör beaktas. Mot bakgrund av fritidsfiskets omfattning bör behovet av skydd för vissa fiskarters lek- och uppväxtområden vägas in i den kommunala planeringen. Det är enligt länsstyrelserna väsentligt att kommunerna i sina markanvändningsplaner redovisar preliminärt avgränsade bulleromräden i anslutning till militära övnings- och målområden samt flygbullerzoner och lågflygningsstråk.

Länsstyrelserna avser att i samverkan med kommunerna utarbeta förslag till säkerställande och markanvändning inom de för naturvården mest intressanta områdena vid Vänern, främst inom de attraktiva skärgårdsområdena. Behovet av att reglera skogsbruket är enligt länsstyrelserna akut. Sådana åtgärder bör göras innan satsningar på turism och rekreation kommer till stånd. Skogsbrukets ekonomiska aspekter bör enligt länsstyrelserna klarläggas i ett större sammanhang.

Länsstyrelserna anser det angeläget att samordningen mellan fysisk planering och andra planeringsformer vidgas och ges fastare former på lokal, regional och central nivå. Samhällsutvecklingen kan enligt länsstyrelserna

innebära att förutsättningarna för Vänerområdets planering snabbt förändras. Länsstyrelserna avser därför regelbundet se över materialet och ställa samman aktuella lägesrapporter, förslagsvis i samband med redovisningen av länsplaneringen och kommande redovisningar av den fysiska riksplaneringen.

Planverket delar den i Vänerredovisningen[1] framförda uppfattningen att återhållsamhet bör iakttas med att tillåta ytterligare bebyggelse på skärgårdsöarna och att obebyggda öar helt bör undantas från ny bebyggelse. Verket betonar vidare att det är angeläget att de föreslagna utvecklingsområdena för friluftsliv och turism inte tas i anspråk för enskild fritidsbebyggelse. Även för Vänerkusten bör enligt planverket en restriktiv syn tillämpas beträffande fritidsbebyggelse.

Naturvårdsverket påpekar att en sammanfattande slutrapport från det femåriga forsknings-, undersöknings- och utredningsprojekt som har bedrivits om Vänern under ledning av Vänervattenkommittén kommer att läggas fram under våren 1978.[2] I avvaktan på de förslag som kommer att redovisas i rapporten, framhåller verket att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att begränsa spridningen av giftiga ämnen eller ämnen med tendens att anrikas i näringskedjorna, att åtgärder bör vidtas för att säkra reproduktionen av lax och gös samt att avvägningar bör göras mellan naturskydds- och friluftslivsintressen, främst inom det centrala skärgårdsområdet.

Riksantikvarieämbetet anser i likhet med berörda länsstyrelser att kulturminnesvården bör ägnas betydligt större uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet. Från kulturhistorisk synpunkt är det enligt ämbetet angeläget att bl. a. Vänersnäs i största möjliga utsträckning undantas från ytterligare exploatering för enskild fritidsbebyggelse.

Fiskeristyrelsen betonar Vänerns betydelse för såväl yrkes- som fritidsfiske. Styrelsen konstaterar att föroreningssituationen successivt har förbättrats, men att kvicksilverbelastningen alltjämt utgör ett svårt hot mot fisket. Nyetablering av miljöstörande industri som påverkar vattenkvaliteten till men för fisket kan enligt fiskeristyrelsen inte godtas. Fiskets intressen bör enligt styrelsen ägnas större uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet. Åtgärder till skydd för viktiga reproduktionsområden bör vidtas. Möjligheterna att restaurera för fisket potentiellt viktiga vattendrag bör enligt fiskeristyrelsen undersökas av länsstyrelserna i samarbete med fiskenämnderna. Styrelsen anser vidare att yrkesfiskets markanspråk bör utredas och säkerställas i samarbete mellan resp. kommun och fiskenämnd. Fiskeristyrelsen föreslår också att riktlinjer beträffande fisket utarbetas för Vänern.

[1] Avser lägesrapporten i februari 1977. De centrala ämbetsverkens yttranden grundar sig på tillgängligt planeringsmaterial för Vänerområdet 1977-12-15.

[2] Rapporten "Vänern – en naturresurs" lades fram våren 1978.

Bedömningar av industrilägen

Länsstyrelserna i Älvsborgs, Skaraborgs och Värmlands län anför att Vänerredovisningen visar att den tyngre industrins markanspråk bör kunna tillgodoses även med hänsyn till bevarandeintressena. En mer heltäckande studie av förutsättningarna för vattenberoende, arealkrävande och/eller miljöpåverkande industri hade enligt länsstyrelserna varit av stort intresse. Transportfrågorna torde kräva ytterligare överväganden i den fortsatta planeringen.

De tre redovisade reservområdena för industriutbyggnad bör enligt länsstyrelserna kunna tillgodose behovet under överskådlig tid. Länsstyrelserna har dock inte kunnat ta slutlig ställning till markanvändningen inom dessa områden. Handlingsfriheten bör dock upprätthållas genom att områdena inordnas i de kommunala markanvändningsplanerna.

Länsstyrelserna framhåller sjöns känslighet för anrikningsbara föroreningar. Föroreningsbilden bör enligt länsstyrelserna utredas särskilt vid etablering av större industri vid Vänern.

Det material[1] som har presenterats ger enligt planverket inte tillräckligt underlag för en jämförelse mellan olika tänkbara lägen för miljöstörande och resurskrävande industri. Under förutsättning att bl. a. miljöförhållandena så medger, bör enligt planverket utbyggnad t. v. ske i anslutning till redan ianspråktagna områden, t. ex. Otterbäcken, som har betydande markreserver.

Vid en eventuell lokalisering av miljöstörande industri till Otterbäcken bör enligt naturvårdsverket hänsyn tas framför allt till risken för långsiktiga negativa effekter på Vänern. Frågor om industrilokalisering till Vänern bör vidare bedömas mot bakgrund av en övergripande Vänerplanering som tar sin utgångspunkt bl. a. i Vänervattenkommitténs slutrapport. Hänsyn bör därvid enligt naturvårdsverket tas till Vänerns framtida användning som vattentäkt för betydande delar av Västsverige och till Vänerns betydelse för insjöfisket och för naturskydds- och friluftslivsändamål.

Sjöfartsverket framhåller att de resultat av nya sjömätningar som väntas föreligga efter år 1978 kommer att ge möjlighet till bättre underbyggda bedömningar än hittills beträffande hamnlokaliseringar.

5.3 Skåne

Regeringens beslut med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen

Enligt regeringens beslut år 1975 bör kommunerna i Malmöhus och Kristianstads län samarbeta med varandra och samråda bl. a. med länsstyrel-

[1] De centrala ämbetsverkens yttranden grundar sig på tillgängligt planeringsmaterial 1977-12-15.

serna och lantbruksnämnderna i syfte att utarbeta program för hushållning med jordbruksmarken. De två kommunalförbunden bör få ett betydande ansvar för detta arbete. Jordbrukets intressen bör enligt beslutet ges en vidare avgränsning än under programskedet. Studierna rörande jordbrukets intressen i förhållande till tätorternas expansion bör sättas i samband med bl. a. överväganden rörande den begränsade tillgången inom länen på mark för friluftsliv. Jordbruks- och skogsbruksfrågorna bör därför behandlas i ett sammanhang i regional skala. Programmet bör ge ett för hela Skåne gemensamt underlag för att långsiktigt tillgodose jordbruks-, skogsbruks- och friluftsintressena med beaktande av möjligheterna att åstadkomma ändamålsenliga tätortsbildningar.

Arbetet under planeringsskedet

Nordvästra Skånes kommunalförbund (NSK) och Sydvästra Skånes kommunalförbund (SSK) har tagit fram planeringsunderlag åt medlemskommunerna (19 av Skånes 33 kommuner) samt samrått med och biträtt dessa i planeringsarbetet. I sydvästra Skåne har planeringsunderlaget i huvudsak utgjorts av en regionplan från år 1972 samt ett utbyggnadsprogram från år 1975. Befolkningsantagandena i dessa planer har dock reviderats. Nordvästra Skånes kommunalförbund har presenterat en åkermarksgradering i nordvästra Skåne (NSK, rapport 1975: 3). I en särskild rapport (NSK, rapport 1975: 4) redovisas markutnyttjandet och tätortsutvecklingen år 1960 och år 1975 för 65 tätorter i nordvästra Skåne. Kommunalförbundet har vidare i Markhushållningsprogram i regionalt perspektiv (NSK, rapport 1976: 4) redovisat tätortsutvecklingens långsiktiga anspråk på jordbruksmark fram till år 2000. Även skogsbrukets och friluftslivets intressen berörs kortfattat. I en särskild promemoria i februari 1977 redovisar förbundet en sammanfattning och en jämförande studie av kommunernas förslag till jordbruksmarksprogram.

Kommunerna har under planeringsarbetet samarbetat med varandra. Länsstyrelserna och andra berörda regionala myndigheter har på olika sätt bistått kommunerna, främst genom information, utarbetande av planeringsunderlag samt samråd. Samtliga kommuner i Skåne har utarbetat program för hushållning med jordbruksmarken. Endast ett fåtal kommuner har hunnit upprätta översiktliga planer för s. k. expansiva tätorter. I Malmöhus län har av kommunfullmäktige antagna områdesplaner redovisats för Arlövs och Åkarps tätorter i Burlövs kommun och för Eslövs tätort i Eslövs kommun. Länsstyrelserna i Malmöhus och Kristianstads län har i ett gemensamt yttrande redogjort för arbetet med program för hushållning med jordbruksmarken.

I Skåne finns ca 452 000 ha jordbruksmark i klass 4–10 enligt lantbruksnämndernas gradering. Arealen skogsmark i bonitetsklass I och II uppgår till ca 317 000 ha. De sammanlagda anspråk på mark för tätortsutbyggnad

fram till år 1990 som redovisas i kommunernas jordbruksmarksprogram berör enligt länsstyrelsernas uppskattning ca 2,0 % av jordbruksmarken och 0,6 % av skogsmarken. I nedanstående tabell redovisas länsstyrelsernas sammanställning av tätortsutbyggnaden under den senaste 15-årsperioden samt markbehoven för perioderna 1976–1980 och 1976–1990 enligt kommunernas markhushållningsprogram.

	Utbyggd areal under den senaste 15-årsperioden (–1976) ha	Markbehov 1976–1980 ha	Markbehov 1976–1990 ha
Malmöhus län			
totalt	8 600	3 750	10 100
varav jordbruksmark	6 850 (all åkermark)	2 600 (klass 4–10)	7 900 (klass 4–10)
skogsmark	0	0	100
Kristianstads län			
totalt	4 750	1 750	4 300
varav jordbruksmark	2 450 (all åkermark)	500 (klass 4–10)	1 250 (klass 4–10)
skogsmark	uppgift saknas	750 (bonitetsklass 1–2)	1 850 (bonitetsklass 1–2)
Skåne			
totalt	13 500	5 500	14 400
varav jordbruksmark	9 300 (all åkermark)	3 100 (klass 4–10)	9 150 (klass 4–10)
skogsmark	uppgift saknas	750	1 950

Frågor som rör friluftsliv och skogsbruk har behandlats av de interkommunala samarbetsorganen som finns för Söderåsen, Linderödsåsen, Romeleåsen samt de nordöstskånska och sydvästskånska sjölandskapen. De båda länens naturvårdsplaner har möjliggjort en regional bedömning av friluftslivets intressen. I kommunernas program för hushållning med jordbruksmarken behandlas även friluftslivets intressen. Med vissa undantag redovisar programmen inga konflikter mellan bebyggelse och friluftslivets intressen. Nästan genomgående anges att friluftsliv kan kombineras med de areella näringarna utan större konflikter. I några fall hänvisas till den s.k. hänsynsregeln i skogsvårdslagen, som särskilt kan tillämpas inom skogsområden i västra och södra Skåne, där friluftslivets intressen är betydande.

Remissinstansernas synpunkter

Länsstyrelserna i Kristianstads och Malmöhus län betonar i sin gemensamma redovisning av arbetet med markhushållningsprogram för Skåne att den redovisade sammanställningen av kommunernas program inte utgör ett samlat markhushållningsprogram av det slag som antyddes i regeringsbeslutet över programskedet. I det redovisade materialet har målsättningen beträffande befolkningsfördelningen samt avvägningen mellan de areella näringarnas intressen och andra samhällsintressen utarbetats av varje kommun för sig. Materialet bör enligt länsstyrelserna uppfattas som en första etapp i arbetet med att utarbeta ett markhushållningsprogram för Skåne.

Kommunernas redovisning av markbehov för tätortsutbyggnad för perioden 1976–1980 innebär enligt den sammanställning som har gjorts av länsstyrelserna att 3 100 ha jordbruksmark i klasserna 4–10 och 750 ha skogsmark i bonitetsklasserna 1–2 tas i anspråk. Under perioden 1976–1990 beräknas 9 150 ha jordbruksmark och 1 950 ha skogsmark tas i anspråk. De redovisade markanspråken fram till år 1990 utgör ca 2 % av jordbruksmarken och 0,6 % av skogsmarken i Skåne i dag.

De antaganden om befolkningsutvecklingen som har legat till grund för kommunernas beräkningar av markåtgången ger enligt länsstyrelserna en befolkning i Skåne på ca 1 125 000 personer år 1990. En schablonmässig framskrivning till denna tidpunkt av länsstyrelsernas riktvärden i länsplanering 1974 för befolkningstalen år 1985 ger ca 1 027 000 personer. Enligt länsstyrelsernas beräkning motsvarar denna folkmängsskillnad på ca 100 000 personer ungefär en tredjedel av det redovisade markbehovet fram till år 1990.

Länsstyrelserna anser att omfattningen av de redovisade markanspråken för tätortsutbyggnad fram till och med år 1980 i princip bör godtas för att möjliggöra en jämn bostadsproduktion. Länsstyrelserna förutsätter därvid att kommunerna gör alla de ändringar i markbesparande syfte som är planmässigt möjliga.

Kommunernas redovisade markanspråk för tiden efter år 1980 bör enligt länsstyrelserna betraktas som preliminära uppskattningar som inte bör föranleda ställningstaganden från statsmakternas sida. Välgrundade avvägningar mellan de areella näringarna och övriga samhällsintressen kan göras först när ett genomarbetat markhushållningsprogram för Skåne föreligger. Ett planeringsarbete för att färdigställa ett sådant program bör därför snarast komma till stånd.

I det fortsatta arbetet med markhushållningsprogrammet bör kommunerna enligt länsstyrelserna eftersträva att uppnå en likartad syn på grundläggande planeringsförutsättningar. Det gäller framför allt avvägningen mellan de areella näringarnas intressen och andra samhällsintressen, befolkningsfördelningen samt principerna för dimensionering av bostads-,

verksamhets- och reservområden. Arbetet med markhushållningsprogrammet bör vidare enligt länsstyrelserna vara nära samordnat med tätortsplaneringen. Kommunerna har hittills endast i liten omfattning hunnit upprätta eller omarbeta översiktliga planer för expansiva tätorter enligt regeringsbeslutet över programskedet. Oklarheter rörande tätorternas utbyggnad har lett till att kommunerna i många fall har lagt ut stora intresseområden för att hålla alternativa utbyggnadsmöjligheter öppna.

Kommunerna behöver enligt länsstyrelserna samarbeta på ett mera utvecklat sätt än hittills för att skapa förutsättningar för ett samordnat markhushållningsprogram. Det fortsatta arbetet bör därför inledas med överläggningar kring samarbets- och samordningsfrågor mellan kommunerna, de interkommunala planeringsorganen och länsstyrelserna.

Som ett led i det fortsatta arbetet anser länsstyrelserna att följderna för samhällsutvecklingen av alternativa åtgärder för att spara mark, förutsättningar för markbesparande byggnadssätt samt möjligheterna att lägga ut tillväxtgränser för tätorterna måste utredas ytterligare. Länsstyrelserna är beredda att i samverkan med kommunerna svara för detta arbete.

Länsstyrelsen i Malmöhus län konstaterar att det i länsprogram 1974 framhålls att största möjliga samlokalisering av arbetsplatser och bostäder bör eftersträvas i såväl olika regioner som de enskilda kommunerna. Vidare framhålls att en koncentration av bebyggelsen inom varje kommun är önskvärd med hänsyn till serviceförsörjningen och möjligheterna att bygga upp ett fungerande kollektivtrafiknät. Länsstyrelsen anser att detta inte innebär att man skall satsa enbart på de stora tätorterna. En försiktig utbyggnad av vissa mindre tätorter kan vara lämplig från bl. a. markhushållningssynpunkt. Utbyggnaden av dessa mindre tätorter bör dock begränsas till ett fåtal hus per år. De områdesplaner som kommunerna avser att upprätta för de mindre tätorterna bör därför begränsas till sin geografiska utbredning och inriktas mot förtätnings- och miljöfrågor. Länsstyrelsen anser vidare att det är mycket angeläget att förhindra att helt nya tätorter för permanentbebyggelse uppkommer.

Landstinget i Malmöhus län anser att beräkningarna av markbehov i arbetet med markhushållningsprogrammet måste ske med utgångspunkt från de i länsplaneringen fastlagda befolkningsramarna. Landstinget stryker under att markhushållningsprogrammet bör utarbetas snarast möjligt och framhåller att de av länsstyrelserna föreslagna utredningarna inte får göras så omfattande att de försenar arbetet med markhushållningsprogrammet.

Landstinget i Kristianstads län anser att länsstyrelserna med hänsyn till regeringens uppdrag borde ha verkat för en hårdare styrning av kommunernas arbete mot ett samordnat markhushållningsprogram. Landstinget finner att länsstyrelserna i sitt ställningstagande till kommunernas arbete inte redovisar någon klar målsättning beträffande de regionala fördelningsfrågorna. Landstinget motsätter sig inte att länsstyrelserna accepterar kommunernas markanspråk fram till år 1980 men anser att anspråken i

första hand bör riktas mot områden där jordbruksmarken och skogsmarken är av sämre kvalitet. Beträffande det fortsatta arbetet med markhushållningsprogram stryker landstinget kraftigt under behovet av att de av länsstyrelserna föreslagna utredningarna snarast genomförs.

Planverket anser att det är angeläget att samtliga kommuner i Skåne i kommunomfattande markdispositionsplaner tar ställning till markhushållningsproblemen mot bakgrund av de betydande konflikter om markanvändningen som har dokumenterats i länsstyrelsernas redovisning. Arbetet med ett regionalt markhushållningsprogram bör drivas vidare av länsstyrelserna i samverkan med kommuner, kommunalförbund, lantbruksnämnder och skogsvårdsstyrelser så att ett samlat program kan redovisas till statsmakterna under hösten 1981. En utgångspunkt i arbetet bör vara länsplaneringens befolkningsramar. Vid länsstyrelsernas översyn av dessa bör markhushållningsfrågorna beaktas som en viktig faktor. Länsstyrelserna bör i programmet redovisa vilka långsiktiga ställningstaganden till tätortsutbyggnad som bör göras, i vilken teknisk form de bör göras samt i vilken omfattning ställningstaganden från statsmakternas sida erfordras.

Planverket tillstyrker att de av länsstyrelserna föreslagna utredningarna i anslutning till markhushållningsprogrammet genomförs.

Lantbruksstyrelsen framhåller att hushållningen med värdefull jordbruksmark framledes bör vara en av de faktorer som påverkar regionalpolitikens utformning och tillämpning och att detta är särskilt angeläget i Skåne. Länsstyrelsernas redovisning visar enligt lantbruksstyrelsen att någon nämnvärt förbättrad hushållning med jordbruksmark i Skåne som helhet knappast kan åstadkommas utan en regional omfördelning av tätorternas utbyggnad. Lantbruksstyrelsen finner det angläget att ett samlat markhushållningsprogram för Skåne redovisas av berörda länsstyrelser under år 1981.

Skogsstyrelsen anser att skogsbrukets betydelse hittills inte har uppmärksammats tillräckligt i arbetet med markhushållningsprogram för Skåne. Som underlag för kommunernas prioriteringar av olika markanspråk borde enhetliga riktlinjer utarbetas för såväl de areella näringarna som byggande, naturvård och friluftsliv.

Naturvårdsverket framhåller att man i arbetet med markhushållningsprogrammet särskilt måste behandla den allemansrättsligt tillgängliga marken och belysa konsekvenserna av olika utbyggnadsalternativ vad gäller markåtgång för friluftsliv och rekreation. De begränsade allemansrättsligt tillgängliga markområdena i framför allt västra Skåne har fått en mer utsatt position än tidigare genom den restriktiva synen på att ta i anspråk jordbruksmark för bl. a. bebyggelse och vägar. Verket anser att markbristen i västra Skåne måste leda till att områdena för bebyggelse och vägar inte bör utökas nämnvärt i förhållande till dagens situation. Möjligheterna att genom markbesparande byggnadssätt och förtätning av befintlig bebyggelse undvika att ta nya markområden i anspråk måste studeras.

Riksantikvarieämbetet anser att möjligheterna att regionalt omfördela tätortsutbyggnaden i Skåne bör undersökas. I samband därmed bör kollek-

tivtransportsystemet ses över. Den mark i västra Skåne som inte är högproduktiv jordbruksmark har stort värde för kulturminnesvård, naturvård och friluftsliv. Möjligheterna att avsevärt öka exploateringen av befintliga tätorter är enligt ämbetet också begränsade, bl. a. av miljöskäl och kulturhistoriska skäl.

Sydvästra Skånes kommunalförbund (SSK) förutsätter att detaljplaner inte kommer att undantas från fastställelse med motivering att ett samlat markhushållningsprogram för Skåne ännu inte har redovisats. Detaljplaner måste kunna granskas mot bakgrund av det material som redan har tagits fram av kommunerna och kommunalförbundet. Kommunalförbundet kommer att pröva de intressekonflikter som kommunerna har redovisat i sina markhushållningsprogram i 1978 års regionplan. Detta innebär enligt kommunalförbundet att regionplanen även kommer att innehålla ett regionalt markhushållningsprogram.

Förbundet Aktion Skåne-miljö och Centerns ungdomsförbund i södra Skånes distrikt anser att de markanspråk som redovisas i kommunernas markhushållningsprogram måste skäras ned avsevärt för att statsmakternas riktlinjer skall kunna tillgodoses. En fortsatt expansion på jordbruksmark fram till år 1990 av samma omfattning som under den senaste femtonårsperioden kan inte accepteras. Centerns ungdomsförbund som enbart kommenterar förhållandena i Malmöhus län framhåller att detta i första hand gäller de kommuner i sydvästra Skåne som planerar för en fortsatt expansion motsvarande den under 1960-talet. Den utbyggnad som kommunerna i Mellanskåne planerar berör relativt sett sämre mark. Befolkningsutvecklingen i dessa kommuner har också stagnerat under sydvästra Skånes expansionsperiod.

Båstads och Simrishamns kommuner berör arbetet med markhushållningsprogrammet i sina synpunkter på länsstyrelsernas redovisning. Båstads kommun anser att de utredningar i anslutning till markhushållningsprogrammet som länsstyrelserna vill göra är mycket angelägna. Simrishamns kommun är tveksam till den form av regionalt markhushållningsprogram för Skåne som innebär att länsstyrelserna får samordningsansvaret och att länsplaneringens befolkningsramar används som utgångspunkt.

De sju kommuner i Malmöhus län, som har kommit in med synpunkter på länsstyrelsernas redovisning, kommenterar samtliga markhushållningsfrågorna. Malmö kommun är tveksam till om det behövs ett samlat markhushållningsprogram för hela Skåne. Däremot kan ett markhushållningsprogram enligt kommunen behövas för de mera tätbefolkade västra delarna av landskapet. Mål och arbetsformer för ett sådant program bör dock studeras noggrant innan programarbetet påbörjas. Kommunernas och planeringsförbundens roll i arbetet måste preciseras. Uppläggningen av de av länsstyrelserna föreslagna utredningarna bör enligt kommunen diskuteras i detta sammanhang. Kommunerna bör ges möjlighet att delta i utredningsarbetet. Malmö kommun anser inte att det är möjligt att redovisa ett färdigt markhushållningsprogram till hösten 1981 om detta förutsätter att områ-

desplaner dessförinnan skall hinna utarbetas för samtliga planområden som berör jordbruksmark.

Kommunen framhåller att de markanspråk som har redovisats måste ses i relation till att Malmö stad är mycket högt exploaterat och rymmer funktioner som landsdels- och regioncentrum. Kommunen menar att det trots stora ansträngningar har visat sig svårt att begränsa markåtgången framför allt för industrier och andra verksamheter. Kommunen bedömer att det finns möjlighet att ytterligare något begränsa de redovisade osäkerhetszonerna för tätortsexpansion. En markreserv måste dock finnas för att möta ändrade utvecklingstendenser eller nya planfaktorers inverkan på behovet av mark. För att minska osäkerheten för jordbruket i de områden som berörs av osäkerhetszonerna för tätortsexpansion föreslår kommunen ett mer utvecklat samrådsförfarande mellan kommunen och företrädare för jordbrukets intressen vad gäller förutsättningarna för investeringar inom jordbruket.

Kommunen stryker under att en fördelning av befolkningsramarna som innefattar hänsynstagande till markhushållningsfrågorna skulle få allvarliga konsekvenser för slättbygdskommunerna i sydvästra Skåne.

Malmö kommun anser slutligen att de kommunala markhushållningsprogram som har utarbetats bör utgöra tillräckligt underlag för fastställelseprövning av detaljplaner. En ytterligare fördröjning av fastställelseprövningen medför försämrad planberedskap i kommunen.

Helsingborgs kommun anser att markhushållningsfrågorna måste belysas i regional skala och med ett relativt långsiktigt perspektiv. För kommunens del är det viktigt att en samlad analys av dessa frågor omfattar hela den nordvästskånska region inom vilken Helsingborg är huvudort. Ett samarbete över länsgränsen är därför nödvändigt enligt kommunen och kan lämpligen ske genom kommunalförbundets medverkan. Kommunen betonar vikten av att ett samlat markhushållningsprogram främst fullföljs som en kommunalt förankrad arbetsuppgift.

Staffanstorps kommun framhåller att riktlinjer för det fortsatta planeringsarbetet som innebär att länsstyrelsens befolkningsramar skall följas och att bebyggelse på jordbruksmark i största utsträckning skall begränsas får allvarliga konsekvenser för kommunen. Kommunen, som inom sina gränser rymmer enbart högvärdig jordbruksmark, har ett strategiskt läge i Malmö-Lundregionen. Kommunen är attraktiv som bostadsort och har god planberedskap för industrimark. Kommunen betonar att en fortsatt planering självklart måste ske under stort hänsynstagande till jordbrukets intressen. Avvägningar måste dock kunna göras gentemot övriga angelägna samhällsintressen.

Eslövs kommun anser att det inte är förenligt med den kommunala självbestämmanderätten att den kommunala planeringen skall utgå från länsstyrelsens befolkningsramar. Sjöbo kommun stryker under att det är mycket angeläget att markhushållningsaspekterna beaktas i de regionalpolitiska övervägandena om befolkningsramar och bebyggelsefördelning. Härvid bör särskild hänsyn tas till den regionala variationen i åk-

tet. Kommunen efterlyser klarare riktlinjer för hur jordbrukets intressen skall vägas in i områdesplaneringen. Bl. a. är det enligt kommunens uppfattning angeläget att de utredningar som länsstyrelserna föreslår genomförs. Planeringsunderlaget behöver kompletteras genom mer detaljerade redovisningar av jord- och skogsbrukets intressen liksom av naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen.

Landskrona kommun framhåller att en undersökning pågår i kommunen om möjligheterna att med hänsyn till jordbruksintressena och andra samhällsintressen komplettera bebyggelsen i vissa mindre orter. Resultatet av undersökningen kan enligt kommunen innebära att behovet att ta i anspråk områden där konflikter med jordbruksintressen föreligger minskas eller förskjuts i tiden. Kommunen anser att det behövs ett mer preciserat underlagsmaterial för att tillgodose jordbrukets intressen i områdesplaneringen.

Trelleborgs kommun menar att det kan bli nödvändigt att ta jordbruksmark i anspråk för bebyggelse om Trelleborgs ställning som regioncentrum skall kunna bibehållas. I stort sett all mark i kommunen är högvärdig jordbruksmark.

Fortsatt arbete med markhushållningsprogram

Länsstyrelserna i Malmöhus och Kristianstads län bedriver med särskilt stöd av regeringen ett arbete, det s. k. MARK-projektet, vilket syftar till att förse kommunerna med ett bättre och mer enhetligt underlagsmaterial för den områdesplanering m. m. som enligt statsmakternas beslut bör genomföras för de expansiva tätorterna.

I projektet behandlas främst tre frågor:

- konsekvenserna för samhällsutvecklingen av olika principer för tätortsutbyggnad
- möjligheterna till markbesparande byggnadssätt
- möjligheterna att i planer sätta gränser för tätorternas tillväxt.

För att ytterligare förbättra underlagsmaterialet genomför lantbruksnämnderna och skogsvårdsstyrelserna i Skåne en mer detaljerad gradering av jordbruks- och skogsmarken. Vidare har länsstyrelserna inom länsplaneringens ram gett kommunerna förslag om befolkningsramar för år 1990.

5.4 Sydbillingen

Regeringens beslut med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen

I regeringens beslut år 1975 underströks behovet av samlade överväganden beträffande den framtida markanvändningen m. m. inom södra Billingen. Enligt beslutet skulle länsstyrelsen så långt möjligt samordna de olika arbetsinsatser som berör området och göra en samlad utvärdering av de anspråk som riktas mot området. Vidare skulle länsstyrelsen ge förslag till fortsatta åtgärder och lämpliga former för att reglera markens användning. Frågan om avvägningar mellan bevarandeintressena och önskemål om brytning av kalk, diabas och uran skulle härvid behandlas med förtur.

Regeringen beslutade vidare att planeringsarbetet i de berörda kommunerna, dvs. Falköping, Skara och Skövde kommuner, skulle ge en översiktlig bild av avsedd markanvändning för de delar av södra Billingen där förutsättningarna kunde preciseras i rimlig utsträckning. På sikt borde hela området omfattas av samordnade översiktliga markanvändningsplaner, kompletterade med erforderliga förordnanden enligt naturvårdslagen.

Arbetet under planeringsskedet

Statliga utredningar

Regeringen tillsatte år 1976 en särskild kommitté med uppgift att utreda ett antal olika alternativ för den ekonomiska utvecklingen i området kring Sydbillingen. Utredningen har överlämnat sitt betänkande, Billingen – 4 exempel (SOU 1977: 47). De redovisade utvecklingsalternativen är knutna till skifferexploatering av olika omfattning och inriktning. Alternativen har bedömts i förhållande till utvecklingen i regionen i övriga avseenden och även i förhållande till miljöfrågorna.

Statens industriverk fick år 1975 regeringens uppdrag att utreda vissa frågor angående utvinning av kalksten m. m. Utredningens resultat redovisas i Kalksten och dolomit i den fysiska riksplaneringen (Fysisk riksplanering, Underlagsmaterial 1977: 7). I utredningen redovisas för olika områden i landet värdet för täktverksamhet, omfattningen av motstående intressen samt risken för konflikter med dessa intressen. Avsikten är att utarbeta ett planeringsunderlag som ger möjlighet till jämförelser mellan olika alternativ för täkt av kalksten och för lokalisering av industri baserad på kalksten som råvara.

I utredningen konstateras bl. a. att intressen av kalkstenstäkt i Sydbillingen har redovisats och att flera starka motstående intressen finns inom området. Det är dock enligt utredningen för tidigt att ange utgångspunkter för områdets framtida utnyttjande.

I en lägesrapport år 1976 framhöll länsstyrelsen särskilt behovet av övergripande bedömningsunderlag för utnyttjandet av diabas- och skiffertillgångarna i landet. Regeringen gav därefter statens industriverk i uppdrag att utreda dessa frågor.

Statens industriverk redovisar i Alunskifferutredningen (Fysisk riksplanering, Underlagsmaterial 1978: 1) en analys av förutsättningarna på längre sikt för brytning av alunskiffer i Sverige. Utredningen kartlägger områden med intressanta fyndigheter, samt de utredningsinsatser som krävs inför framtida beslut om tillstånd för utvinning. Vidare behandlas konflikter mellan olika intressen inom områdena.

Alunskifferområdena i Skaraborgs län, däribland inom Sydbillingen, innefattar enligt utredningen områden av riksintresse för naturvård och i flera fall även för friluftsliv. Vidare konstaterar utredningen att områdena utgör gamla kulturbygder som delvis omfattar jord- och skogsbruksintressen samt andra motstående exploateringsintressen. Vattenfrågorna måste av flera skäl speciellt uppmärksammas, med tanke på den varierande vattentillgången och den delvis hårda föroreningsbelastningen.

I Diabasutredningen (Fysisk riksplanering. Underlagsmaterial 1977:13) belyses olika alternativ för lokalisering av täkt för diabas och diabasanvändande industri.

Utredningsarbetet har inriktats på att redovisa områden i landet med mer betydande diabasförekomster inom vilka täkter förekommer eller kan bli aktuella. Vidare ingår en redovisning av de konflikter som kan tänkas uppstå mellan olika intressen. Bl. a. konstaterar utredningen att intresse av diabastäkt finns inom Sydbillingen som delvis berörs av starka motstående intressen.

Kommunernas planeringsarbete

Länsstyrelsen tog år 1975 initiativ till bildandet av en gemensam planeringsorganisation, Sydbillingenkommittén, för de tre berörda kommunerna, nämligen Falköpings, Skara och Skövde kommuner. Planeringsarbetet har successivt fått anpassas till ändrade planeringsförutsättningar, bl. a. vad gäller Ranstadsprojektet. Arbetet delades under planeringens gång upp i ett utrednings- och ett planskede.

I utredningsskedet preciserades och avgränsades olika markanvändnings- och bevarandeintressen inom området. Riktlinjer för att reglera olika verksamheters miljöpåverkan utformades. Med utgångspunkt i tänkbara utvecklingsalternativ beskrevs olika markanvändningskonflikter under olika perioder.

I planskedet studerades markanvändningsregleringen i Sydbillingenområdet i samråd med länsstyrelsen, främst i syfte att samordna och precisera kommunöversikterna.

Planeringsarbetet har redovisats i två rapporter under år 1976, som efter utställning och samråd har godkänts av kommittén som underlag för fortsatt planering inom resp. kommun. Materialet behandlades under år 1977 av kommunfullmäktige i de tre kommunerna.

Kommunfullmäktige i Falköping, Skara och Skövde kommuner har antagit kommunöversikter där större delen av Sydbillingen redovisas som utredningsområde med hänvisning till den pågående interkommunala planeringen. I rapporten Sydbillingen – sammanställningskarta 1976 ges en samlad bild av restriktionerna för markanvändningen i utredningsområdet samt förslag till riktlinjer för bebyggelse inom olika delområden.

Aktuella projekt inom Sydbillingen

Skjutfält

Tre alternativ för anskaffning av ett nytt skjutfält för Skövde garnison redovisades under planeringsskedet av chefen för armén. Länsstyrelsen och Falköpings kommun förordade i sitt yttrande ett genomförande av det s. k. Bjärsjöalternativet, p. g. a. dess mindre inverkan på de areella näringarna. I prop. 1978/79: 5 föreslogs att detta område skulle tas i anspråk. Försvarsmakten och sedermera även Skövde kommun förordade området

skall byggas ut till ett kombinerat skjut- och övningsfält för Skövde garnison (FöU 1978/79: 9, rskr 1978/79: 56).

Brytning av alunskiffer

I juni 1975 ansökte LKAB, AB Atomenergi och statens vattenfallsverk om tillstånd enligt 136 a § byggnadslagen till brytning och bearbetning av alunskiffer i Ranstad. Skifferuttaget beräknades till ca 6 milj. ton per år, dels i dagbrott i anslutning till det befintliga brottet, dels i en underjordisk gruva. Under pågående remissarbete återtogs ansökan i november 1975 för kompletteringar och bearbetning.

I maj 1977 inlämnades en ny ansökan enligt 136 a § byggnadslagen för det s. k. Mineralprojekt Ranstad, som inkluderade en komplettering av de befintliga anläggningarna för fullt utnyttjande med hänsyn till uppställda miljökrav. Skifferuttaget om ca 1 milj. ton per år beräknades kunna ske i anslutning till det befintliga dagbrottet.

De berörda kommunerna avstyrkte vid remissbehandlingen tillstånd till bolagets ansökan. Det framgick dock av yttrandena att kommunerna var positiva till viss framtida forskningsverksamhet vid Ranstadsverket.

Enligt 136 a § byggnadslagen får tillstånd till verksamhet som prövas enligt lagrummet lämnas endast om kommunerna har tillstyrkt detta. Regeringen avslog därför genom beslut den 19 januari 1978 bolagets ansökan.

Aktiebolaget Svensk Alunskifferutveckling (ASA) har i skrivelse den 1 februari 1978 ansökt om medel för ett treårigt forskningsprogram som syftar till att efter periodens slut ha underlag för att kunna bygga en försöksanläggning i kommersiell skala för full utvinning av Ranstadskiffer och en försöksanläggning i liten skala för Kvarntorpskiffer.

I regeringens proposition 1977/78: 124 om lån och forskningsverksamhet i Ranstad konstateras att det är av stort samhälleligt intresse att utvecklingsarbetet rörande utvinning av energi och mineralråvaror ur alunskiffer fortsätter. Det ger enligt propositionen ökad handlingsfrihet vid val av områden om en exploatering i framtiden blir aktuell. En grundläggande förutsättning för framtida kommersiellt utnyttjande av dessa fyndigheter måste dock enligt propositionen vara att olika slag av miljöfrågor kan lösas på ett tillfredsställande sätt. Dåvarande departementschefen fann det väsentligt att ingen skifferbrytning startas – med undantag av den brytning som erfordras för forskningsverksamheten – innan en full utvinningsprocess har utvecklats. Ställningstagandena till medel för forskningsverksamhet i Ranstad innebär enligt propositionen inte något ställningstagande till frågan om eventuell framtida utvinning av alunskiffer. Riksdagen godtog regeringens förslag (NU 1977/69, rskr 1977/78: 342).

I en skrivelse daterad den 19 februari 1979 lämnade ASA i enlighet med regeringens regleringsbrev för budgetåret 1978/79 en lägesrapport för den verksamhet som har bedrivits under andra halvåret 1979.

Av skrivelsen framgår bl. a. att verksamheten hittills har inskränkt sig till planering av en framtida prospekteringsinsats. För Projekt Ranstad på-

går enligt skrivelsen arbete med att ta fram underlag för projektering och beslut om en anläggning i Ranstad som medger sådana försök i industriell skala som behövs för att ta ställning till kommersiell produktion med processer för fullständigare utvinning. Vidare pågår bl. a. arbete med återställning till jordbruksmark av tidigare dagbrottsområde. Slutligen nämns att arbetet med att ta fram underlag för en ny ansökan om tillstånd till industriell verksamhet i Ranstad har påbörjats.

I regeringens proposition 1978/79:115 om riktlinjer för energipolitiken anförs att det är viktigt att klarlägga förutsättningarna för utvinning från uranfyndigheter inom Sverige. Enligt propositionen bör undersökning av skiffrar på uran i första hand riktas mot sådana förekomstområden där konflikter med annan markanvändning av riksintresse är mindre uttalade. För att redan från början åstadkomma en miljömässigt acceptabel skifferbrytning, om en sådan skulle bli aktuell, bör enligt propositionen en utredning tillkallas för att studera och utvärdera de hittills genomförda undersökningarna på detta område och de tekniska metoder som finns tillgängliga eller kan förutsättas komma till användning under 1980-talet.

Brytning av diabas

F. n. bryts diabas i Billingenområdet i Ryd norr om Skövde. Två ansökningar om nya täktplatser har avslagits av länsstyrelsen. Länsstyrelsen åtog sig i samband härmed att inventera lämpliga områden för diabastäkter. Länsstyrelsen framhåller att slutlig ställning till diabasbrytningens omfattning och lokalisering bör kunna tas efter det att industriverkets diabasutredning har avslutats.

Naturreservat

Länsstyrelsen beslöt år 1975 att i avvaktan på naturreservatsbildning förordna om ett s. k. interimistiskt naturreservat över de centrala delarna av Sydbillingens platå. På grund av fastighetsindelningen har området inte kunnat avgränsas tillfredsställande ur naturvårdssynpunkt.

Remissinstansernas synpunkter

Länsstyrelsen i Skaraborgs län konstaterar att utredningsarbetet röran-de Sydbillingen har varit omfattande och ännu inte har avslutats i alla delar. I utredningsarbetet har olika markanvändningsintressen avgränsats och studerats ingående. Arbetet har enligt länsstyrelsens uppfattning visat att olika motstående markanvändningsintressen kan rymmas på Sydbillingen. Således torde mark för eventullt skjutfält och naturreservat kunna avsättas enligt genomförda utredningar. Några konflikter med tätortsintressena synes inte föreligga. Enligt länsstyrelsens uppfattning förefaller det även möjligt, om så anses lämpligt, att förverkliga Mineralprojekt Ranstad i området. Jord- och skogsbruket synes bli inskränkt i begränsad omfattning och då främst inom det planerade naturreservatet och vid Ranstadsverket. Marken inom Ranstadsområdet kommer dock endast till-

fälligt att tas ur jordbruksproduktion. Kulturminnesvårdens och naturvårdens intressen berörs enligt länsstyrelsen endast i begränsad omfattning av de olika exploateringsintressena.

Länsstyrelsen framhåller att någon ytterligare utredningsverksamhet f. n. inte synes vara påkallad inför förestående beslut om aktuella projekt. En fullständig redovisning av samtliga nu pågående utredningar rörande Sydbillingen bör dock ske i samband med regeringens och riksdagens ställningstaganden till planeringen i området.

Fastighetsförhållanden och kommungränser inom Sydbillingenområdet är enligt länsstyrelsen mycket komplicerade och motverkar en ändamålsenlig planläggning. En justering av kommungränserna skulle underlätta genomförandet av det föreslagna naturreservatsförordnandet och det eventuella militära skjutfältet. För att erforderlig samordning skall komma till stånd vid ett genomförande av naturreservat och skjutfält föreslår länsstyrelsen att en arbetsgrupp tillsätts med representanter från länsstyrelsen och berörda kommuner. Under förutsättning att skjutfältet på södra Billingen kommer till stånd bör även representanter för försvaret ingå. Arbetsgruppen skulle även kunna behandla frågan om justering av kommungränserna i detta område.

Många planeringsfrågor kommer enligt länsstyrelsen även i fortsättningen att vara av interkommunal karaktär. Kommunernas gemensamma planeringsorganisation bör därför inte avvecklas.

Kommunerna föreslår att markanvändningen inom Sydbillingen t. v. regleras genom de samordnade kommunöversikter som har utarbetats. Enligt länsstyrelsens uppfattning är detta en rimlig form för reglering av markanvändningen under en övergångsperiod tills dess slutliga beslut har fattats beträffande främst naturreservat, militärt skjutfält och Mineralprojekt Ranstad. Markanvändningen i anslutning till dessa projekt bör regleras i fastställd generalplan. Mineralprojekt Ranstad bör dessutom helt eller delvis regleras i stadsplan. Planerna bör omfatta de områden där resp. verksamhet bedrivs samt erforderliga risk- och störningsområden. Om både skjutfält och mineralutvinningsprojekt kommer till stånd torde planerna enligt länsstyrelsen behöva samordnas bl. a. vad gäller skyddszonernas utformning. Kommunöversikterna bör ses över i de delar som inte berörs av generalplan eller stadsplan. Målsättningen bör vara att de utredningsområden som har angetts i kommunöversikterna helt skall kunna ersättas med riktlinjer i kommunöversikt eller erforderlig reglering enligt naturvårdslagen. Detta gäller enligt länsstyrelsen även om inget av de berörda projekten kommer till stånd. Den interkommunala planeringsorganisationen har här en viktig samordningsuppgift.

Riksantikvarieämbetet anser att de utredningar som har utförts beträffande Sydbillingen visar att de exploateringsintressen som f. n. har redovisats synes vara möjliga att samordna med kulturminnesvårdens intressen utan väsentliga konflikter.

Naturvårdsverket hänvisar till de synpunkter på Sydbillingenområdets planering som verket framförde i sitt remissvar över Mineralprojekt Ranstad.

Planverket delar i allt väsentligt den i länsstyrelsens redovisning framförda uppfattningen om utredningsarbetet för Sydbillingen och de åtgärder som bör vidtas.

Skövde miljöforum anser att det inte är förenligt med riksplaneringens allmänna grundtankar och särskilda intentioner för Sydbillingenområdet att acceptera det exploateringsalternativ som redovisas i den interkommunala rapporten från september 1976. För att riksplaneringens intentioner skall kunna förverkligas förordar Skövde miljöforum att kommunerna snarast i fastställda generalplaner lägger fast markanvändningen efter de principer som skisseras i rapportens bevarandealternativ.

Länsstyrelsen framhåller i sitt kompletterande yttrande att det utredningsmaterial som har presenterats sedan länsstyrelsens redovisning av planeringsskedet inte ändrar länsstyrelsens grundinställning till markanvändningsfrågorna i området.

5.5 Bråviken

Regeringens beslut med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen

I regeringens beslut år 1975 underströks behovet av ett samlat studium av kusten söder om Nyköping och Bråviken. Planeringen borde enligt regeringen bl. a. inriktas på att allsidigt klargöra förutsättningarna för lokalisering av resurskrävande och miljöstörande industri till de platser som har angetts i riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen.

Arbetet under planeringsskedet

Hösten 1975 bildades Bråvikenkommittén med representanter från Norrköpings, Nyköpings och Oxelösunds kommuner samt länsstyrelserna i Södermanlands och Östergötlands län. Dessutom medverkade experter från bl. a. naturvårdsverket, Sveriges geologiska undersökning, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, fiskeristyrelsen och bostadsdepartementet.

Arbetet inriktades huvudsakligen mot att sammanställa och utvärdera kända miljödata rörande vatten och luft samt markens känslighet för påverkan. Resultatet av kommitténs arbete presenterades den 10 mars 1977 i rapporten Studie av Bråviken och kusten söder om Nyköping. Rapporten behandlar i tre avsnitt luftens, markens och sötvattnens samt kustvattnets miljö. Tidigare miljöundersökningar har bearbetats och så långt möjligt utvärderats.

Under hösten 1976 beslutade de berörda kommunerna att gemensamt upprätta en översiktlig markdispositionsplan för Bråvikenområdet. En

kommitté bildades, ledningsgruppen för interkommunal planering av Bråvikenområdet, med representanter från kommunerna och länsstyrelserna. För själva planeringsarbetet anlitades konsult.

Planeringsunderlaget har förutom miljöundersökningen utgjorts av sammanställningar av pågående mark- och vattenanvändning, olika markanspråk samt en redogörelse för förutsättningar och restriktioner för etablering av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen.

Planarbetet har i november 1978 resulterat i ett förslag till markdispositionsplan, Bråviken – gemensam kommunal planering inom ramen för fysisk riksplanering. Planförslaget har efter ett omfattande remissförfarande godkänts av kommunfullmäktige i resp. kommun.

I planen föreslås vissa områden där lokalisering av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen bör kunna prövas mot bakgrund av vissa grundläggande villkor. Vidare behandlas utnyttjande och skydd av särskilt värdefulla vattenområden samt större exploateringar för fritidsbebyggelse och fritidsanläggningar. I ett förslag till åtgärdsprogram anges bl. a. var områdesplanering för tätortsutbyggnad bör ske.

Remissinstansernas synpunkter

Länsstyrelsen i Södermanlands län bedömer att lokalisering till länets kustområde av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen endast kan medges i Oxelösund-Tunabergsområdet vid Bråviken.

Miljöundersökningens största betydelse ligger enligt länsstyrelsen i Södermanlands län i att den har samlat och bearbetat faktauppgifter från tidigare i skilda sammanhang utförda undersökningar vilka inte har varit tillgängliga för planerande myndigheter eller företag som kan vara intresserade av industrietablering. Rapporten ger också underlag för bedömning av behovet av nya undersökningar m. m. Av rapporten framgår enligt länsstyrelsen att genomförda och planerade skyddsåtgärder vid befintliga miljöstörande industrier innebär väsentliga avlastningar på vatten- och luftmiljön.

Länsstyrelsen anser att kravet på en god planberedskap inom Bråvikenområdet uppfylls om markanvändningsplaneringen fullföljs enligt tidsplanen och programmet för planeringen.

Länsstyrelsen betonar att det är angeläget att planeringen bedrivs så att resultatet blir direkt praktiskt användbart, dvs. att det kan tjäna som underlag för konkreta ställningstaganden vid framtida önskemål om industrietablering. För detta erfordras att konsekvenserna för annan markanvändning av föreslagna markreservationer för industriändamål noga redovisas. Om framtida lokaliseringsbeslut skall vila på en ekologisk grund erfordras enligt länsstyrelsen också kompletterande miljöutredningar i den omfattning som anges i det principprogram för undersökningar av naturförhållanden vid vissa industrilägen (PNI-programmet) som har redovisats i en stencil från bostadsdepartementet (Ds B 1974: 2).

Enligt länsstyrelsen i Östergötlands län klargör miljöundersökningen de övergripande miljöförutsättningarna för etablering av resurskrävande och miljöstörande industri inom Bråvikenområdet. Den kommunala markanvändningsplaneringen bedrivs enligt länsstyrelsens mening på ett tillfredsställande sätt efter ett väl genomarbetet program.

Planverket anser att naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen bör väga mycket tungt i avvaktan på att planeringen för Bråvikenområdet slutförs. Osäkerheten om förutsättningarna för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen är stor, speciellt vad gäller möjligheterna att öppna helt nya områden för industrietablering. Industriområdena i Oxelösund bör enligt verket i första hand studeras utifrån möjligheterna att reservera mark för utbyggnad av befintlig industri. De fysiska och miljömässiga förutsättningarna är enligt verket sådana att lokalisering av nya, större industrianläggningar inte bör ske till Oxelösund.

Naturvårdsverket framhåller att kommunerna i arbetet med en översiktlig markdispositionsplan för Bråvikenområdet bör beakta naturvårdens intressen i högre grad än vad som har skett i den redovisade miljöutredningen.

Riksantikvarieämbetet bedömer att kulturminnesvårdens intressen kan tillgodoses på ett tillfredsställande sätt i den kommunala planeringen för Bråvikenområdet.

Fiskeristyrelsen pekar på försurningsproblemen i Södermanlands län och anser att länsstyrelsens sjöundersökning bör beaktas vid överväganden om industrilokalisering i länet.

Oxelösunds kommun framhåller med anledning av verkens yttranden att förutsättningarna för lokalisering av nya industrianläggningar till Oxelösund är beroende av eventuell framtida utbyggnad av den befintliga industrin. Oxelösund har från vissa utgångspunkter goda förutsättningar för lokalisering av nya industrier. Tillgång till industrimark i anslutning till befintliga och utbyggbara hamnlägen, goda kommunikationer och en god planberedskap gör området till en värdefull resurs för framtida industrietableringar. Kommunen framhåller därför att handlingsfrihet bör upprätthållas som möjliggör nylokalisering av industrier till Oxelösundsområdet.

6 Planeringsskedets resultat län för län

6.1 Stockholms län

Redovisat material

I 20 av Stockholms läns 23 kommuner antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. För Stockholms län fattades beslut den 27 februari 1975.

Samtliga de kommuner i Stockholms län som upprättade program för de planeringsåtgärder som borde vidtas till följd av statsmakternas riktlinjer för hushållning med mark och vatten har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja dessa riktlinjer.

Av de 20 kommuner i länet som har deltagit i planeringsskedet har 15 redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter. Nacka kommun har redovisat av fullmäktige godkänd kommunöversikt.

Botkyrka, Ekerö, Haninge, Lidingö, Nynäshamns, Solna, Södertälje, Tyresö, Upplands-Bro, Vaxholms och Värmdö kommuner har redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunomfattande markdispositionsplaner. Huddinge kommun har redovisat kommunomfattande markdispositionsplan vilken har godkänts av fullmäktige i de delar som berörs av riksintressen.

I Stockholms län omfattas kusten och Mälaren av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Länet berörs även av de primära rekreationsområdena Mälaren och Sörmlands skärgård.

Riktlinjerna för kustområdet berör åtta kommuner i länet. Kustområdena i Botkyrka, Haninge, Nynäshamns, Södertälje, Tyresö, Vaxholms och Värmdö kommuner innefattas i de av resp. kommun redovisade kommunomfattande markdispositionsplanerna. Norrtälje kommun har redovisat av kommunfullmäktige antagen markdispositionsplan för kustområdet.

Mälarområdet innefattas i de kommunomfattande markdispositionsplaner som har redovisats av de berörda kommunerna, nämligen Botkyrka, Ekerö, Södertälje och Upplands-Bro.

För de primära rekreationsområdena har inget samordnat planeringsarbete redovisats av berörda kommuner.

Förslag till områdesplan för Norvik-Kalvö har redovisats av Nynäshamns kommun. Sollentuna kommun har redovisat förslag till områdesplan för Överby.

Av fullmäktige behandlade program för hushållning med jordbruksmar-

ken har redovisats av tio av länets elva berörda kommuner. Norrtälje kommun har redovisat av kommunstyrelsen behandlat program.

Av fullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunerna vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av sex kommuner i länet.

Länsstyrelsen i Stockholms län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Efter hörande av landstinget har länsstyrelsen den 15 september 1977 avgett slutligt sammanfattande yttrande.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats en gemensam redogörelse från länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län för Mälarområdets behandling i kommunernas översiktliga planering. Länsstyrelsen har även bifogat länsredovisningar rörande kommunernas jordbruksmarksprogram, behandlingen av naturvårdens och kulturminnesvårdens intresseområden, landskapsrum i Vallentuna kommun präglade av kulturminnesvårdens intressen, tätortsexpansion som berör fritidsbebyggelse, länsstyrelsens säkerställandeåtaganden samt lantmäteriverkets fritidsbebyggelseinventering. Till länsstyrelsens redovisning har vidare fogats yttranden från statens järnvägar, militärbefälhavaren för östra militärområdet, försvarsområdesbefälhavaren för Uppsala och Västmanlands försvarsområden, vägförvaltningen, lantbruksnämnden, skogsvårdsstyrelsen, fiskerikonsulenten, länsbostadsnämnden och landstinget samt från Lantbrukarnas länsförbund i Stockholms län, Stockholms länsförbund av Svenska naturskyddsföreningen, Stockholms distriktsförbund av Friluftsfrämjandet och Stockholms hembygdsförbund.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.) Beträffande Stockholms län har skrivelser kommit in från Resarö miljöstiftelse och enskilda personer i Norrtälje kommun.

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Stockholms län har synpunkter lämnats av länsstyrelsen, landstingets regionplane- och näringslivsnämnd samt Haninge, Norrtälje, Solna och Södertälje kommuner.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Enligt länsstyrelsens bedömning har kommunerna i sin planering i huvudsak beaktat riksplaneringens intentioner. Kommunerna har, trots bristande planeringsresurser, lagt fram ett omfattande och väl genomarbetat planeringsmaterial. Länsstyrelsen anser dock att det behövs en större en-

hetlighet i de olika kommunöversikterna när det gäller områdesindelning och utformning av riktlinjer. Denna fråga bör enligt länsstyrelsen uppmärksammas vid en kommande överarbetning av föreliggande kommunöversikter.

Högexploaterad kust

Länsstyrelsen anser att kommunerna i sina ställningstaganden till den framtida markanvändningen i kustområdet har beaktat de av statsmakterna fastlagda riktlinjerna på ett i huvudsak godtagbart sätt. Stora områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv har säkerställts eller avses bli säkerställda med stöd av naturvårdslagen. Samtliga kommuner har reserverat mark för eventuella anläggningar för turism och friluftsliv. Friluftslivets intressen har enligt länsstyrelsen överlag tillgodosetts väl.

Kommunernas inställning till nyexploatering för enskild fritidsbebyggelse har enligt länsstyrelsen blivit betydligt mera restriktiv. Frånsett några mindre detaljplaner i Värmdö kommun, som länsstyrelsen anser sig kunna godta, har kommunerna i stort sett inte föreslagit några ytterligare detaljplaner för fritidsbebyggelse söder om Norrtäljeviken. Norrtälje kommun har enligt länsstyrelsen väsentligt skurit ned sina tidigare omfattande planer för fritidsbebyggelse. Kommunen redovisar nu 15 planområden med sammanlagt drygt 1 300 tillkommande fritidshus. Planarbetet för dessa områden har pågått i många år och kommunfullmäktige har tidigare antagit flera av de nu föreslagna detaljplanerna.

Inom länets kustområde söder om Norrtäljeviken bör enligt länsstyrelsen största restriktivitet iakttas med att tillåta enskild fritidsbebyggelse. Två av de föreslagna planområdena i Norrtälje kommun ligger inom denna del av kustområdet. Länsstyrelsen har vid samråd med kommunen bestämt motsatt sig fastställelse av detaljplanen för Håtö-Brevik som berör ett område av riksintresse för naturvården. Håtö-Breviksområdet är enligt länsstyrelsen redan alltför hårt exploaterat med hänsyn till friluftslivets intressen på södra delen av Rådmansölandet.

Inom vissa delar av kustområdet norr om Norrtäljeviken är friluftslivets intressen enligt länsstyrelsen förhållandevis begränsade. Länsstyrelsen motsätter sig därför inte en viss tillkommande fritidsbebyggelse inom denna del av kustområdet. För att tillgängliga strandnära områden skall bevaras kan det dock enligt länsstyrelsens preliminära bedömning krävas en reducering av det av Norrtälje kommun föreslagna antalet fritidshus med cirka en tredjedel.

Länsstyrelsen framhåller att det inom det högexploaterade kustområdet finns ca 8 500 outnyttjade tomtplatser inom redan fastställda detaljplaner. Inom skärgårdsområdet i Värmdö och Vaxholms kommuner, där behovet av mark för friluftsliv är störst, finns ca 3 000 outnyttjade tomtplatser. Ett ytterlighetsexempel är Marsätra i Vaxholms kommun med omkring 600 outnyttjade byggnadsrätter. Länsstyrelsen har under planeringsskedet dis-

kuterat med kommunerna om olika problem som är förknippade med att upphäva byggnadsplaner. En möjlig lösning, vilken prövas i Värmdö kommun, är enligt länsstyrelsen att genomgripande omarbeta planerna.

Kommunerna har i många fall i markdispositionsplanerna redovisat utredningsområden, där man ännu inte har hunnit ta ställning till hur en eventuell utveckling av fritidsbebyggelse bör avvägas mot andra intressen. Länsstyrelsen anser att det är angeläget att planeringen för dessa utredningsområden fullföljs. För flertalet av de utredningsområden som ligger söder om Norrtäljeviken bör detta innebära att detaljplaneläggningen för enskild fritidsbebyggelse inte förs vidare. Detaljplanearbetet för fritidsbebyggelse på Ornö i Haninge kommun bör enligt länsstyrelsen avvakta de ställningstaganden som kommer att göras inom ramen för planeringen av det primära rekreationsområdet Sörmlands skärgård.

Norrtälje kommun redovisar ett stort antal utredningsområden för enskild fritidsbebyggelse. En förutsättning för en positiv bedömning från länsstyrelsens sida av de planområden i övrigt som kommunen redovisar norr om Norrtäljeviken är att inga ytterligare detaljplaner föreslås inom dessa utredningsområden.

Värmdö kommun har angett att inga ytterligare detaljplaner för fritidsbebyggelse skall läggas fram och att riksintressena skall beaktas inom det utredningsområde som kommunen har redovisat på Runmarö. Länsstyrelsen finner det angeläget att det påbörjade arbetet med områdesplan för Runmarö förs vidare.

I planeringen för kustområdet kvarstår enligt länsstyrelsen viktiga planeringsuppgifter för att tillgodose turismens och friluftslivets intressen. Dessa bör behandlas i en regionalt samordnad planering. Inom länsstyrelsen pågår arbete med att ta fram ett underlag för en sådan planering. Genomförandet av en utbyggnad av stugbyar och andra anläggningar för turism och rekreation kommer enligt länsstyrelsen att kräva stöd från landsting och stat. Länsstyrelsen understryker behovet av vägledning från statsmakternas sida om inriktning och ambitionsnivå för planeringen av de olika rekreationsområdena.

Det primära rekreationsområdet Sörmlands skärgård bör enligt länsstyrelsen utvidgas till att omfatta även Tyresö, Värmdö, Vaxholms och Norrtälje kommuner. Samtliga kommuner inom rekreationsområdet, och även de ovan nämnda kommunerna har i sina markdispositionsplaner ett förhållandevis gott underlag för den fortsatta planeringen. Berörda länsstyrelser i skärgårdsområdet avser att tillsammans med kommunerna bilda en samarbetsgrupp för att behandla gemensamma planeringsproblem.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom de högexploaterade kustområdena redovisas i avsnitt 4.2. Beträffande Stockholms län anförs därutöver följande.

Enligt den inventering som har genomförts av lantmäteriverket var nettoökningen av fritidshus under perioden 1970–1975 24 % inom det högex-

ploaterade kustområdet i Stockholms län. Planverket anser att kust- och skärgårdsområdet i Stockholms län bör betraktas som i princip fullbyggt med enskild fritidsbebyggelse.

Naturvårdsverket anser att en mycket restriktiv inställning bör gälla till ytterligare fritidsbebyggelse i kust- och skärgårdsområdet i Stockholms län. Planer, som ännu inte har genomförts och som strider mot den fysiska riksplaneringens intentioner, bör enligt verket omprövas. Enskild fritidsbebyggelse bör i första hand byggas ut inom områden som redan är påverkade av bebyggelse. I högre grad än hittills bör man bygga ut fritidsbebyggelse i form av stugbyar för uthyrning. Detta bör enligt verket speciellt gälla i Norrtälje kommun. Verket anser att kommunens önskemål om att få bygga ca 1 300 nya fritidshus i planområden inte kan accepteras. Stor restriktivitet med att tillåta utbyggnad av enskilda fritidshus bör vidare gälla i de av kommunen redovisade utredningsområdena. Enskild fritidsbebyggelse bör i framtiden till stor del kunna förläggas till de inre delarna av kommunen. Ingen ytterligare fritidsbebyggelse bör enligt verket komma till stånd inom Håtö-Breviksområdet, som är av riksintresse för naturvården.

Enligt naturvårdsverket bör eventuella ytterligare anläggningar för fritidsboende på Ornö i Haninge kommun i första hand få formen av uthyrningsstugor eller campingplatser, vilket möjliggör ett mer allmänt utnyttjande.

Detaljplanen för Marsätra i Vaxholms kommun bör enligt naturvårdsverket ses över. Den strider enligt verket mot riktlinjerna för högexploaterad kust.

Naturvårdsverket anser att man närmare bör studera om det är lämpligt att utöka det primära rekreationsområdet Sörmlands skärgård i enlighet med länsstyrelsens förslag. Stockholms skärgård rymmer enligt verket omfattande rekreationsresurser trots den exploatering som har skett för fritidsbebyggelse. Oavsett hur man kommer att avgränsa det primära rekreationsområdet är det enligt verket angeläget att ett utvecklingsprogram för friluftsliv och turism utarbetas för Stockholms skärgård i samverkan mellan berörda kommuner och länsstyrelsen. I avvaktan på ett sådant program bör planer för fritidsbebyggelse behandlas mycket restriktivt.

Landstingets regionplane- och näringslivsnämnd påpekar att de två alternativa förslagen till ny regionplan skiljer sig när det gäller omfattningen av den fritidsbebyggelse som bör tillkomma i Norrtälje kommun och i kust- och skärgårdsdelen i länet i övrigt. Landstingets ställningstagande till en utbyggnad av fritidsbebyggelse kan väntas först då landstinget tar ställning till regionplaneförslagen i deras helhet.

Norrtälje kommun anför att man i markdispositionsplanen för kustområdet har gjort en avvägning mellan skilda intressen med utgångspunkt i statsmakternas riktlinjer för högexploaterad kust. Kommunen påpekar dock att man f. n. saknar ett enigt kommunalt ställningstagande till den

framtida markanvändningen i utvecklings- och utredningsområdena för fritidsbebyggelse. Kommunen motsätter sig länsstyrelsens preliminära bedömning att man bör undanta en tredjedel av antalet tomtplatser för fritidshus i de angivna planområdena. Detaljplanernas slutliga utformning bör avgöras från fall till fall.

De två detaljplaneområdena söder om Norrtäljeviken innebär enligt kommunen en begränsad exploatering. Tillskottet i Håtö-Brevikområdet blir ca 30 nya tomtplatser. Detta kan enligt kommunen inte innebära en överexploatering till nackdel för friluftslivet. Kommunen anser att det redovisade området av riksintresse för naturvård inte berörs av detaljplanen för Håtö-Brevik.

En komplettering av fritidsbebyggelse inom några av de föreslagna utredningsområdena skulle enligt kommunen innebära möjligheter att förbättra standarden för befintlig bebyggelse, bl. a. när det gäller vatten och avlopp, hamnförhållanden och vägar.

Omvandlingen av fritidshus till helårsbostäder försvårar enligt kommunen möjligheterna att uppnå en lämplig lokalisering av permanentbebyggelsen. Dessutom innebär omvandlingen att priserna på fritidshus drivs upp till en oacceptabel nivå.

Norrtälje kommun tillstyrker länsstyrelsens förslag till utökning av det primära rekreationsområdet i skärgården.

Haninge kommun anser att ett antal fritidshus kan tillkomma i kustområdet, framför allt på Ornö, utan nämnvärda konflikter med friluftslivs- och bevarandeintressen. I avvaktan på eventuella förslag till lokalisering av anläggningar för turism och rekreation inom det primära rekreationsområdet har områden där kommunen bedömt att en utveckling av fritidsbebyggelse är lämplig angetts som utredningsområden. Det är enligt kommunen sannolikt att man bara i ett fåtal av dessa utredningsområden kan göra sådana satsningar på anläggningar för turism och friluftsliv att en utbyggnad av fritidsbebyggelse omöjliggörs.

Länsstyrelsen framhåller i sitt kompletterande yttrande att den av lantmäteriverket redovisade nettoökningen av fritidshus i Stockholms län inte är helt tillförlitlig, eftersom olika beräkningsmetoder har använts vid de två undersökningstillfällena. Det är enligt länsstyrelsen omöjligt att med utgångspunkt från föreliggande uppgifter om ökningen av antalet fritidshus dra slutsatser om hur statsmakternas riktlinjer för utvecklingen av fritidsbebyggelse i det högexploaterade kustområdet har tillgodosetts. Huvuddelen av den nytillkomna fritidsbebyggelsen ligger troligen inom tidigare fastställda detaljplaner. Även den framtida ökningen av antalet fritidshus kommer enligt länsstyrelsen huvudsakligen att ske genom att outnyttjade tomtplatser i fastställda detaljplaner tas i anspråk.

Mälaren

Länsstyrelsen anser att de berörda kommunerna i Mälarområdet har be-

aktat riksintressena på ett i huvudsak godtagbart sätt. Kommunerna avser enligt länsstyrelsen inte att upprätta några ytterligare detaljplaner för fritidsbebyggelse. Det huvudsakliga problemet när det gäller fritidsbebyggelsen i Mälarområdet är den snabbt ökande omvandlingen av befintliga fritidshus till helårsbostäder.

Viktiga planeringsuppgifter kvarstår enligt länsstyrelsen för att tillgodose turismens och friluftslivets intressen i det primära rekreationsområdet. Dessa planeringsuppgifter bör på motsvarande sätt som för Sörmlands skärgård genomföras i en regionalt samordnad planering. Frågan om att bilda en samarbetsgrupp för detta ändmål kommer att behandlas av berörda kommuner och länsstyrelser.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom landets insjöområden redovisas i avsnitt 4.6. Beträffande Mälaren anförs därutöver följande.

Planverket anser att det fortsatta planeringsarbetet för Mälarområdet bör ges den inriktning som berörda länsstyrelser anger. Samordnade insatser bl. a. i form av markreservationer för kollektiva anläggningar i det primära rekreationsområdet torde enligt verket erfordras.

Jordbruk

Den skärpta tolkningen av riktlinjerna för jordbrukets behandling i den fysiska riksplaneringen har enligt länsstyrelsen inneburit nya planeringsproblem som kommunerna inte har hunnit lösa under arbetet med program för hushållning med jordbruksmarken. De redovisade programmen bör därför ses som en probleminventering och som ett förberedande steg mot tätortsomfattande områdesplaner.

Kommunerna har i jordbruksmarksprogrammen i regel avgränsat vissa särskilt värdefulla samlade jordbruksområden som man avser att bevara på lång sikt. Haninge och Norrtälje kommuner har dock endast uttalat att all jordbruksmark utanför utbyggnadsområdena bör reserveras för fortsatt jordbruksdrift. Länsstyrelsen anser liksom lantbruksnämnden att de viktigaste jordbruksområdena dessutom bör skyddas genom att de redovisas som bevarandeområden i av kommunfullmäktige antagna markdispositionsplaner.

De redovisade jordbruksmarksprogrammen anger enligt länsstyrelsen att relativt stora arealer åkermark, ca 3 700 ha, kan komma att tas i anspråk fram till år 1990 för annan markanvändning, främst tätortsutbyggnad. Omkring en tredjedel av denna åkerareal ingår i utredningsområden där kommunerna ännu inte har tagit ställning till den framtida markanvändningen. I många fall har även alternativa utbyggnadsområden redovisats i jordbruksmarksprogrammen. Detta har enligt länsstyrelsens och lantbruksnämndens bedömning lett till att orealistiskt stora utbyggnadsområden har redovisats till år 1990, framför allt i Sigtuna och Upplands-Bro kommuner. Den totalt sett omfattande åkerareal som man enligt programmen beräknar att

ta i anspråk bör enligt länsstyrelsen ses som ett uttryck för den osäkerhet om den framtida markanvändningen som präglar översiktlig planering på lång sikt.

De flesta kommunerna har i jordbruksmarksprogrammen redovisat mycket små arealer jordbruksmark som man avser att ta i anspråk för bebyggelse inom den närmaste femårsperioden. Haninge, Sigtuna, Upplands-Bro och Vallentuna kommuner redovisar dock relativt stora arealer jordbruksmark som kommunfullmäktige har beslutat skall tas i anspråk inom denna period. Upplands-Bro kommun har under planeringsskedet övervägt möjligheten att ompröva vissa fastställda, ännu outnyttjade, detaljplaner för industribebyggelse vilka berör jordbruksmark. Länsstyrelsen stöder kommunens beslut att inte ompröva planerna med hänsyn till behovet av sysselsättning i kommunen och problemen i samband med ett upphävande.

I det fortsatta arbetet med områdesplaner för de expansiva tätorterna bör kommunerna enligt länsstyrelsen studera alternativa utbyggnadsmöjligheter dels för resp. tätortsområde, dels för kommunerna i deras helhet. Detta arbete bör samordnas med det pågående regionplanearbetet, där bl. a. frågor om eventuell regional omfördelning av av den framtida bebyggelsen med hänsyn till jordbruksintressena kommer att prövas. Målsättningen för den fortsatta planeringen bör enligt länsstyrelsen vara att helt avveckla de utredningsområden som har redovisats samt att för år 1990 ange utbyggnadsområden som har en realistisk omfattning.

Även Norrtälje kommun bör enligt länsstyrelsen åläggas att utarbeta översiktliga planer för expansiva tätorter. Som grund för denna planering bör kommunen utveckla sitt jordbruksmarksprogram vidare.

För att jordbruksmarksprogrammen skall kunna utgöra ett godtagbart underlag för jordbrukets planering bör de angivna osäkerhetszonerna för tätortsutveckling enligt planverket begränsas. Bl. a. gäller detta i Haninge kommun. Planverket anser liksom länsstyrelsen att behovet av en eventuell regional omfördelning av tätortstillväxten bör studeras inom ramen för pågående regionplanearbete.

Lantbruksstyrelsen framhåller att de redovisade jordbruksmarksprogrammen i landet visar på en oförändrad eller t. o. m. ökad efterfrågan på jordbruksmark under den närmaste 15—20-årsperioden. Risken för en sådan utveckling synes vara särskilt stor i bl. a. vissa kommuner i Stockholms län. Det är enligt lantbruksstyrelsen angeläget att kommunerna i den fortsatta markanvändningsplaneringen studerar utbyggnadsriktningar, tätortsutformning och en tätortsstruktur som så långt möjligt minskar förbrukningen av värdefull jordbruksmark. Kommunernas planeringsresultat bör i några regioner knytas samman till ett samlat markhushållningsprogram. Ett sådant program kan enligt lantbruksstyrelsen på sikt behöva övervägas för Mälardalen.

Norrtälje kommun anser att kommunen inte bör jämställas med vissa

andra kommuner i länet när det gäller krav på översiktlig planering för tätorterna. Den areal jordbruksmark som kommer att tas i anspråk för tätortsutbyggnad i beslutade planer är enligt kommunen mycket liten jämförd med motsvarande arealer i övriga kommuner i länet. De översiktsplaner som föreligger för vissa tätorter har utarbetats i nära samråd med företrädare för jordbruket.

Haninge kommun anser att kommunen inom några år bör kunna ta ställning till markanvändningen i de utredningsområden som har redovisats inom stora delar av tätortens intresseområden.

Skogsbruk

Kommunerna har enligt länsstyrelsen i stor utsträckning prioriterat friluftslivets intressen framför skogsbrukets i de storstadsnära skogsområdena. De flesta kommuner har förutsatt att de allmänna hänsynsreglerna i skogsvårdslagen skall tillämpas i avvägningen mellan olika markanvändningsintressen. Bl. a. Haninge och Vallentuna kommuner har dock begärt förordnanden enligt naturvårdslagen för att säkerställa friluftslivets intressen. Länsstyrelsen anser att förordnanden enligt naturvårdslagen bör användas endast om andra åtgärder inte anses till fyllest.

Skogsvårdsstyrelsen anser att kommunernas utbyggnadsplaner berör alltför stora arealer skogsmark och föreslår att man överväger behovet av att upprätta program för att tillvarata möjligheterna till skogsproduktion. Länsstyrelsen avser att ta upp överläggningar i denna fråga.

Fiske

Fiskeristyrelsen framhåller att fisket inte har behandlats i nämnvärd omfattning i kommunernas planering. De tolv kommuner i Stockholms län som berörs av fiskets viktigare intresseområden bör vid kommande revidering av kommunöversikter och markdispositionsplaner redovisa hur man avser att skydda dessa områden.

Den internationella utvecklingen på fiskets område kommer enligt fiskeristyrelsens bedömning att medföra en expansion av fisket i Östersjön. En förutsättning för en utveckling av Östersjöfisket är dock förbättrade landnings- och avsättningsmöjligheter. Kommunerna i skärgårdsområdet bör enligt styrelsen i samråd med fiskenämnden utreda och precisera yrkesfiskets behov av markområden för skilda ändamål. Också planverket anser att kommunerna bör uppmärksamma fiskets och dess följdindustriers ökade anspråk på mark i anslutning till hamnarna.

Fiskeristyrelsen finner det angeläget att man i den fortsatta kommunala planeringen för de primära rekreationsområdena vidtar åtgärder för att utveckla möjligheterna till fritidsfiske. Efterfrågan på sådana aktiviteter är mycket stor i Stockholmsregionen.

Landstingets regionplane- och näringslivsnämnd framhåller att vattenområdesfrågorna, bl. a. fiskets intressen, bör behandlas mer ingående i den

fortsatta fysiska översiktsplaneringen. I den pågående regionplaneringen, som har karaktär av markanvändningsplanering, har vattenområdenas användning inte beaktats särskilt.

Naturvård och kulturminnesvård

Kommunerna har enligt länsstyrelsen under planeringsskedet krävt att stora områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv snarast skall säkerställas genom förordnanden enligt naturvårdslagen. Det gäller bl. a. Erstaviks-, Ågesta- och Bornsjöområdena. Den tidskrävande handläggning av bl. a. naturreservatsärenden har dock inneburit att endast en mindre andel av föreslagna åtgärder har kunnat fullföljas. Det kommer enligt länsstyrelsen att ta ca tio år att genomföra samtliga föreslagna förordnanden. Länsstyrelsen behöver utökade personella och ekonomiska resurser för att kunna säkerställa de områden som kommunerna har angett inom rimlig tid.

Inom länet finns stora områden av kulturlandskapskaraktär som är av riksintresse för såväl naturvård som kulturminnesvård. Länsstyrelsen framhåller att en förutsättning för att dessa riksintressen skall kunna tillgodoses oftast är att områdena hålls i fortsatt hävd genom att de odlas eller betas. Hagmarkerna, som är mycket uppskattade strövområden, och dessutom rymmer många fornminnen kan bibehållas eller återskapas endast genom aktiva landskapsvårdande insatser. Det är enligt länsstyrelsen angeläget att statliga medel ställs till förfogande för att säkerställa dessa riksintressen. Olika metoder för att med begränsade resurser uppnå godtagbara resultat bör prövas i länet.

Naturvårdsverket bedömer att den fysiska riksplaneringens planeringsskede har gett ett i huvudsak godtagbart resultat i länet. Bristen på översiktliga naturinventeringar är dock ett allvarligt problem. Verket förordar att länsstyrelsen och landstinget gemensamt ser över möjligheterna att snarast utnyttja material från den inom landstinget pågående naturresursinventeringen som underlag för fortsatt planerings- och säkerställandearbete. Det är enligt verket otillfredsställande att det kommer att ta så lång tid som länsstyrelsen anger att genomföra föreslagna förordnanden.

Naturvårdsverket anser att länsstyrelsen snarast bör se över förbudstiderna för fågelskyddsområdena i skärgården. Dagens kunskap om de biologiska förhållandena i skärgården och önskemålen från allmänheten om enhetligare förbudstider motiverar enligt verket en sådan översyn.

Länsstyrelsen framhåller i sitt kompletterande yttrande att man har påbörjat arbetet med ett naturvårdsprogram för länet. Att genomföra programmet kräver dock särskilda resurser. Vidare pågår inom länsstyrelsen en översyn av gällande bestämmelser för fågelskyddsområdena.

Landstingets regionplane- och näringslivsnämnd framhåller att den pågående naturresursinventeringen i länet beräknas vara färdig under år 1978.

Industri

Det har enligt planverket kommit fram olika begränsningar i möjligheterna att allsidigt utnyttja industriområdet i Nynäshamn. Förutsättningarna för att till Nynäshamn lokalisera annan än oljebaserad industri bör enligt verket klarläggas ytterligare, framför allt från miljösynpunkt.

Landstingets regionplane- och näringslivsnämnd framhåller att konsekvenserna av ytterligare etablering av oljebaserad industri i Nynäshamn har studerats ingående. Andra miljöpåverkande verksamheter bör enligt nämnden naturligtvis behandlas på ett likvärdigt sätt även om någon alternativ etablering inte är aktuell i området.

Energiförsörjning

Länsstyrelsen framhåller att Sigtuna och Upplands-Bro kommuner inte har reserverat mark för den av vattenfallsverket föreslagna 800 kV-kraftledningen mellan Forsmark och Oskarshamn. Botkyrka kommun har redovisat kraftledningen på plankartorna till markdispositionsplanen. Kommunfullmäktige uttalade dock när planen antogs att kommunen inte är beredd att ta ställning till den föreslagna ledningen. Enligt länsstyrelsen bör en kraftledning få komma till stånd i huvudsak i den sträckning som vattenfallsverket föreslår. Berörda kommuner bör reservera mark för ledningen i sina planer.

Länsstyrelsen motsätter sig en av vattenfallsverket föreslagen 220–400 kV-ledning som skulle beröra länets östliga delar. Länsstyrelsen ifrågasätter om ledningen behövs. Den påverkan ledningen skulle innebära på den känsliga skärgårdsnaturen gör den vidare olämplig i föreslagen sträckning. Inte heller de berörda kommunerna har enligt länsstyrelsen godtagit kraftledningen.

Kommunerna i länet bör enligt länsstyrelsens uppfattning kunna kräva en väl underbyggd behovsplan av vattenfallsverket som grund för ett förslag till kraftledningsnät för Stockholmsregionen. Behovsplanen bör utarbetas i nära samråd med landstinget. Det är enligt länsstyrelsen nödvändigt att en samrådsrutin utarbetas som tillgodoser såväl kraftproducenternas som kommunernas och enskilda människors intressen. Ett förslag till en sådan rutin utarbetas inom länsstyrelsen. Naturvårdsverket delar länsstyrelsens uppfattning om behovet av samrådsrutin vid kraftledningsplanering.

Planverket anser att de konflikter som föreligger rörande den föreslagna kraftledningen mellan Forsmark och Simpevarp bör utredas i samråd mellan berörda parter så att markreservationer kan göras i den kommunala planeringen om principbeslut fattas om en utbyggnad av ledningen.

Landstingets regionplane- och näringslivsnämnd påpekar att de olika regionplanealternativen redovisar olika förslag till utbyggnad av nya större kraftledningar. Endast det ena alternativet redovisar 800 kV-ledningen från Forsmark. 220–400 kV-ledningen i skärgården återfinns inte i något

alternativ. Osäkerheten om hur det framtida elförsörjningssystemet i regionen skall utformas kan enligt nämnden till en del klaras ut genom det fortsatta arbetet med regionplanen.

Haninge kommun erinrar om att kommunen tidigare har avstyrkt industriverkets förslag till plan för Storstockholms elförsörjning mot bakgrund av de ställningstaganden kommunen har gjort i arbetet med den fysiska riksplaneringen.

Länsstyrelsen anför i sitt kompletterande yttrande att det för den långsiktiga planeringen av kraftledningsutbyggnaden i ett län krävs centrala direktiv med utgångspunkt från den energipolitik som läggs fast av riksdagen. Den arbetsgrupp som har studerat samrådsrutiner för kraftledningsplaneringen i länet har bl. a. föreslagit att en s. k. referensgrupp skall ansvara för att tidiga kontakter tas mellan berörda intressenter.

Kommunikationer

Statens järnvägar (SJ) konstaterar att Södertälje kommun inte har reserverat mark för den av SJ föreslagna s. k. Grödingebanan. Det är enligt SJ nödvändigt med lagregler som ger möjligheter att genomföra projekt i de fall då riksintressen eller regionala intressen bör gå före kommunala intressen. Södertälje kommun anser att SJ som alternativ till Grödingebanan bör utreda en utbyggnad av parallellspår till befintliga fjärrspår. En avveckling av fjärrtågsförbindelserna till Södertälje skulle innebära en mycket stor olägenhet för kommunen. Kommunen är därför inte beredd att i nuvarande läge se över kommunöversikten i syfte att reservera mark för banan.

Planverket anser att en omlokalisering av Bromma flygplats bör övervägas med hänsyn till bullerproblemen. För att en eventuell framtida flyttning av flygplatsen inte skall motverkas bör inga nya investeringar göras i Bromma flygplats.

Försvar

Länsstyrelsen påpekar att Solna kommun i en antagen generalplan har redovisat området Östra Frösunda som grönområde. Enligt regeringens beslut med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen skall Östra Frösunda t. v. användas av försvaret. Länsstyrelsen delar kommunens uppfattning att området från allmän synpunkt är lämpat som rekreationsområde. Länsstyrelsen anser dock att man inte kan ta slutlig ställning till den framtida markanvändningen i Östra Frösunda innan den utredning som pågår inom landstinget om lokalisering av post- och godsterminaler i Stockholmsområdet har avslutats. Utredningens resultat kan komma att påverka markanvändningen i Östra Frösundaområdet.

Överbefälhavaren anser att fortsatta överläggningar mellan försvarsmyndigheterna, länsstyrelsen och Solna kommun bör kunna leda till en acceptabel lösning av markanvändningskonflikterna i Östra Frösundaområdet.

Landstingets regionplane- och näringslivsnämnd anser att Östra Frösunda bör utnyttjas som rekreationsområde om regeringen beslutar att försvaret inte skall behålla området.

Solna kommun påpekar att målsättningarna i läns- och regionplaneringen innebär att fler bostäder bör byggas i den del av regionen som kommunen tillhör. Kommunen bör därför få disponera försvarets mark för bostäder, serviceanläggningar och rekreationsområden. De militära intressena torde kunna avvecklas efter hand. Kommunen anser att ett avtal om att överföra statens mark till kommunen snarast bör träffas.

6.2 Uppsala län

Redovisat material

I samtliga sex kommuner i Uppsala län antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. För Uppsala län fattades beslut den 20 februari 1975.

Samtliga kommuner i Uppsala län har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningarna har behandlats av kommunfullmäktige.

Av länets sex kommuner har fem redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter. Uppsala kommun har redovisat av kommunfullmäktige godkänd kommunöversikt.

Av kommunfullmäktige antagen kommunomfattande markdispositionsplan har redovisats av Älvkarleby kommun. Tierps kommun har redovisat av kommunfullmäktige antagen kommunplan, vilken enbart består av en textdel.

I Uppsala län omfattas kusten, Dalälvens dalgång och Mälaren av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Kusten söder om Öregrund har därvid betecknats som högexploaterad kust, medan kusten norr om Öregrund har betecknats som övrig kust. Länet berörs även av de primära rekreationsområdena Nedre Dalälven och Mälaren.

Kustområdet och Dalälvens dalgång innefattas i den kommunomfattande markdispositionsplan som Älvkarleby kommun har redovisat. För Mälaren har Enköpings kommun redovisat av kommunfullmäktige antagen markdispositionsplan. I övrigt har markdispositionsplaner inte redovisats för områden med geografiska riktlinjer.

För det primära rekreationsområdet Nedre Dalälven antog Tierps och Älvkarleby kommuner tillsammans med övriga berörda kommuner i Västmanlands, Kopparbergs och Gävleborgs län under våren 1976 ett gemensamt handlingsprogram. En lägesrapport från det interkommunala planeringsarbetet för nedre Dalälven har redovisats i februari 1977.

För det primära rekreationsområdet Mälaren har inget samordnat plane-

ringsarbete redovisats av berörda kommuner.

Av fullmäktige behandlade program för hushållning med jordbruksmarken har redovisats av fyra av länets fem berörda kommuner. Östhammars kommun har redovisat ett program för hushållning med jordbruksmarken som inte har behandlats av kommunfullmäktige.

Av kommunfullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunerna har vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av fem av länets sex kommuner.

Länsstyrelsen i Uppsala län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Preliminärt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 16 september 1977. Detta har tillsammans med länsstyrelsens övriga redovisning sänts för yttrande till landstinget och för kännedom till kommunerna. Slutligt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 28 november 1977.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats en särskild redovisning av studier av industrilägen vid norra Upplandskusten som har utförts enligt överenskommelse med bostadsdepartementet. Vidare har bifogats yttrande från landstinget.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.)

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Uppsala län har synpunkter lämnats av Uppsala kommun.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Riksintressena i länet har enligt länsstyrelsen behandlats på ett tillfredsställande sätt i det planeringsarbete som hittills har genomförts i kommunerna. De målsättningar som angavs i kommunernas riksplaneprogram har dock på grund av bristande resurser i kommunerna ännu inte helt kunnat uppfyllas.

Det planeringsmaterial som kommunerna har redovisat är enligt länsstyrelsen ännu relativt schematiskt. Kommunöversikterna bör utvecklas vidare i det fortsatta arbetet. Bl. a. bör underlagsmaterialet förbättras. Markanvändningsplaneringen i de områden som berörs av geografiska riktlinjer bör enligt länsstyrelsen också drivas vidare och fördjupas.

Länsstyrelsen framhåller att de regionalpolitiska målsättningarna i fortsättningen i högre grad måste tillåtas påverka planeringsarbetet inom ramen för den fysiska riksplaneringen.

Kustområdet

Det är enligt länsstyrelsen angeläget att markanvändningsplaneringen för kustområdet i Östhammars kommun drivs vidare. En huvudfråga i det fortsatta planeringsarbetet är hur fritidsbebyggelsens intressen skall avvägas mot friluftslivets intressen.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom de högexploaterade och de övriga kustområdena i landet redovisas i avsnitt 4.2 resp. 4.3. Beträffande Uppsala län anförs därutöver följande.

Naturvårdsverket anser att regeringen bör uppmärksamma de problem som föreligger i kustområdet i Östhammars kommun. Det är enligt verket angeläget att kommunen fullföljer markanvändningsplaneringen för kusten och därvid iakttar återhållsamhet med att tillåta utbyggnad av enskild fritidsbebyggelse. Den kommunomfattande markdisposisitionsplan som har redovisats för Tierps kommun bör enligt verket kompletteras när det gäller kustområdet. En utbyggnad av fritidsbebyggelse i kommunens kustområde bör ske först efter noggranna avvägningar mot andra markanvändningsintressen.

Dalälvens dalgång

De översiktliga planer som har redovisats för Tierps och Älvkarleby kommuner bör enligt länsstyrelsen t. v. kunna godtas när det gäller ställningstaganden till markanvändningen i Dalälvens dalgång. En komplettering och bearbetning av planerna kan dock bli aktuell när arbetet inom samarbetskommittén för Nedre Dalälven har redovisats.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom älvdalarna redovisas i avsnitt 4.5. Beträffande Uppsala län anförs därutöver följande.

Naturvårdsverket anser att en översyn av planeringen för Dalälvens dalgång i Tierps kommun bör ske när arbetet inom Dalälvskommittén och den översiktliga naturinventeringen för området har redovisats.

Planverket anser att markanvändningsplaneringen bör fullföljas för Dalälvens dalgång eftersom efterfrågan på mark för bebyggelse och anspråken från friluftslivet och naturvården där är betydande. Naturvårdsverket anför liknande synpunkter.

Det är enligt fiskeristyrelsen en brist att Älvkarleby kommun i sin planering inte har behandlat fiskets intressen i nedre Dalälvsområdet. Fiskeriintendenten har i sitt yttrande framhållit nedre Dalälvens betydelse för fritidsfisket och konflikterna vid Skutskär mellan fiskets intressen och industrin.

Mälaren

Den markanvändningsplan för Mälarområdet som Enköpings kommun har redovisat utgör enligt länsstyrelsen ett gott underlag för fortsatt planering. Det är angeläget att en markanvändningsplanering genomförs även för den del av Mälarområdet som faller inom Håbo kommun.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom landets insjöområden redovisas i avsnitt 4.6. Beträffande Mälaren anförs därutöver följande.

Planverket konstaterar att samtliga kommuner i Mälarområdet utom Håbo kommun har upprättat markdispositionsplaner. Det fortsatta planeringsarbetet för Mälarområdet bör inriktas på bevarandefrågor samt frågor om friluftsliv och turism. Samordnade insatser torde enligt planverket behöva genomföras för det primära rekreationsområdet, bl. a. i form av markreservationer för kollektiva anläggningar.

Håbo kommun bör enligt naturvårdsverket snarast upprätta en markanvändningsplan för Mälarområdet. Härvid bör frågan om hur fritidsbebyggelse bör utvecklas med hänsyn till naturvårdens och friluftslivets intressen ägnas stor uppmärksamhet.

Jordbruk och skogsbruk

Uppsala och Enköpings kommuner bör enligt länsstyrelsen upprätta översiktliga markanvändningsplaner för centralorterna i resp. kommun.

Lantbruksstyrelsen framhåller att de redovisade jordbruksmarksprogrammen i landet visar på en oförändrad eller t. o. m. ökad efterfrågan på jordbruksmark under den närmaste 15–20-årsperioden. Risken för en sådan utveckling synes vara särskilt stor i bl. a. vissa kommuner i Uppsala län. Det är enligt lantbruksstyrelsen angeläget att kommunerna i den fortsatta markanvändningsplaneringen studerar utbyggnadsriktningar, tätortsutformning och tätortsstruktur i syfte att så långt möjligt minska förbrukningen av värdefull jordbruksmark. Kommunernas planering bör i några regioner knytas samman till ett samlat markhushållningsprogram. Ett sådant program kan enligt lantbruksstyrelsen på sikt behöva övervägas för Mälardalen.

Fiske

Fiskeristyrelsen konstaterar att fiskets intressen i mycket liten utsträckning har behandlats i de kommunala planer som nu har redovisats. De sex kommuner i länet som berörs av fiskets viktigare intresseområden bör vid kommande revidering av kommunöversikter och markdispositionsplaner redovisa hur man avser att skydda dessa områden. Kommunerna i skärgårdsområdet bör enligt fiskeristyrelsen inför det fortsatta planeringsarbetet i samråd med fiskenämnden utreda och precisera yrkesfiskets behov av markområden för skilda ändamål.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

En grundläggande inventering och utvärdering av kulturminnesvårdens intressen saknas enligt länsstyrelsen ännu för stora delar av länet. Det är angeläget att ett sådant arbete genomförs så att man får ett underlag för att avgränsa och säkerställa skyddsvärda områden. Riksantikvarieämbetet

understryker att det i Uppsala län finns stora brister i det inventeringsmaterial som rör kulturminnesvården.

Naturvårdsverket bedömer att planeringsskedet har gett ett i huvudsak godtagbart resultat i länet. En heltäckande naturvårdsplan bör enligt verket upprättas för länet. I de delar av länet där naturinventeringar ännu inte har genomförts bör arbetet påbörjas snarast möjligt.

Det är enligt länsstyrelsen angeläget att en planering av vattenresurserna genomförs i anslutning till den fortsatta fysiska riksplaneringen eftersom konflikterna om utnyttjandet av vattenresurserna börjar bli tydligt märkbara i länet.

Industri

Länsstyrelsen har i en särskild rapport redovisat förutsättningarna längs norra Upplandskusten för lokalisering av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen.

Enligt länsstyrelsens bedömning bör sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen kunna etableras längs kusten i de orter där sådan verksamhet redan finns. Etablering av andra typer av industri bör begränsas till befintliga industriorter och till Hargshamn i Östhammars kommun.

Fiskets intressen har enligt fiskeriintendenten helt förbigåtts i den redovisade rapporten om förutsättningarna för lokalisering av industri längs norra Upplandskusten.

Planverket anser att en närmare analys bör göras av de industrilägen vid Norrlands- och norra Svealandskusten vilka har angetts av kommuner och länsstyrelser. Analysen bör syfta till att klarlägga var fortsatta planerings- och utredningsinsatser är önskvärda.

Energiförsörjning

Formerna för planeringen av kraftledningsdragningar bör enligt länsstyrelsen ses över. Större kraftledningar medför stora ingrepp i miljön och innebär att mark av värde för de areella näringarna tas i anspråk.

Flygplatser

En flyttning av Sundsbro flygplats i Uppsala kommun, vilken ligger på högvärdig jordbruksmark, bör enligt planverket utredas. Uppsala kommun framhåller att flygplatsen inte kan flyttas förrän man kan finna ett godtagbart alternativ.

Försvar

Verksamheten vid Veckholms skjutfält i Enköpings kommun bör enligt landstinget avvecklas. Verksamheten begränsar starkt möjligheterna att utnyttja Mälarområdet för friluftsliv såväl till lands som till sjöss.

Enligt länsstyrelsen saknas f. n. förutsättningar för att avveckla verksamheten vid Veckholms skjutfält. Möjligheterna till annan användning av

skjutfältet bör dock enligt länsstyrelsen övervägas i den fortsatta planeringen med hänsyn till friluftslivets intressen i Mälarområdet.

Överbefälhavaren anser att länsstyrelsen genom överläggningar med berörda militära myndigheter bör pröva möjligheterna att öka allmänhetens tillträde till Veckholms skjutfält.

6.3 Södermanlands län

Redovisat material

I samtliga sju kommuner i Södermanlands län antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. För Södermanlands län fattades beslut den 3 april 1975.

Samtliga kommuner i Södermanlands län har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten.

Samtliga kommuner utom Oxelösunds kommun har redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter. Oxelösunds kommun har redovisat en sammanställningskarta över av fullmäktige antagna generalplaner för hela kommunens yta.

Av fullmäktige antagna kommunomfattande markdispositionsplaner har redovisats av Flens, Strängnäs och Vingåkers kommuner. Katrineholms kommun har redovisat en kommunomfattande markdispositionsplan vilken har godkänts av fullmäktige.

I Södermanlands län omfattas kusten och sjöarna Mälaren, Hjälmaren och Båven av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Kusten har härvid betecknats som högexploaterad kust. Länet berörs även av de primära rekreationsområdena Sörmlands skärgård och Mälaren.

Enligt riktlinjerna bör mark reserveras i anslutning till Nyköping–Oxelösund för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen. Vidare har regeringen i beslutet över programskedet föreskrivit att länsstyrelserna i Södermanlands och Östergötlands län gemensamt skall lämna en särskild redogörelse till regeringen för planeringsläget för kustområdet söder om Nyköping inkl. Bråviken.

För länets kustområde har en ledningsgrupp med representanter för Nyköpings och Oxelösunds kommuner samt länsstyrelsen och landstinget i Södermanlands län antagit ett program för fortsatt planeringsarbete. Arbetet för kustområdet, vilket också är ett primärt rekreationsområde, avses resultera i markanvändningsplaner och ett utvecklingsprogram för turism och rekreation samt ett regionalpolitiskt handlingsprogram för befolkningen i kustområdet.

Eskilstuna kommun har för sin del av Mälaren och dess stränder redovisat en av kommunfullmäktige antagen markdispositionsplan. Strängnäs kommun har förutom den kommunomfattande markdispositionsplanen, vilken behandlar kommunens del av Mälarområdet, redovisat en av kommunfullmäktige antagen områdesplan för Selaö-Tosteröområdet.

För det primära rekreationsområdet Mälaren har inget samordnat planeringsarbete redovisats av berörda kommuner.

Eskilstuna kommun har redovisat en av fullmäktige antagen markdispositionsplan för sin del av Hjälmarområdet. De av Katrineholms och Vingåkers kommuner redovisade kommunomfattande markdispositionsplanerna behandlar Hjälmarområdet.

Flens och Nyköpings kommuner har utarbetat markdispositionsplaner för Båvenområdet. Planerna beräknas bli antagna av kommunfullmäktige under år 1979.

Områdesplaner vilka har godkänts av kommunfullmäktige har redovisats för Katrineholms tätort och för Valla, Sköldinge–Kanntorp, Bie, Äsköping, Strångsjö, Forsjö och Björvik i Katrineholms kommun.

Av kommunfullmäktige behandlade program för hushållning med jordbruksmarken har redovisats av Eskilstuna, Nyköpings och Strängnäs kommuner.

Av fullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunerna har vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av Eskilstuna, Flens och Nyköpings kommuner.

Länsstyrelsen i Södermanlands län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Preliminärt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 14 september 1977. Detta har tillsammans med länsstyrelsens övriga redovisning sänts för yttrande till landstinget och för kännedom till kommunerna. Slutligt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 12 oktober 1977.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats en rapport om det utredningsarbete som har bedrivits för området kring Bråviken och kusten söder om Nyköping. Detta arbete har bedrivits i samarbete mellan länsstyrelserna i Södermanlands och Östergötlands län samt Nyköpings, Oxelösunds och Norrköpings kommuner (den s. k. Bråvikenkommittén). Länsstyrelsen har även redovisat en miljöundersökning av sjöar i Södermanland. Vidare har länsstyrelsen bifogat landstingets yttrande.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, intresseorganisationer m. fl. (Se avsnitt 1).

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsver-

kens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Södermanlands län har synpunkter lämnats av länsstyrelsen, landstinget samt Eskilstuna och Oxelösunds kommuner.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Länsstyrelsen anser att samtliga kommuner i länet har redovisat planeringsmaterial i den omfattning som har föranletts av de kommunala programmen och riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen. De kommunala planerna har enligt länsstyrelsen upprättats med utgångspunkt från den fysiska riksplaneringens riktlinjer. Planerna innebär att nuvarande markanvändning i huvudsak bibehålls.

Enligt länsstyrelsen har dock kommunernas begränsade planeringsresurser medfört att samtliga uppgifter inte har kunnat slutföras. En av de mest angelägna planeringsuppgifter som kvarstår är planeringen för kust- och skärgårdsområdet. Enligt länsstyrelsens bedömning medger inte kommunernas planeringsresurser att planeringsarbetet kan slutföras förrän flera år in på 1980-talet.

Det genomförda planeringsarbetet har enligt länsstyrelsen fört med sig en stark utveckling av plansamråden mellan länsstyrelsen och kommunerna. Även samarbetet med olika regionala myndigheter och andra organ har intensifierats. Ansvarsfördelningen i den fysiska planeringen mellan stat och kommun och samordning mellan statlig och kommunal sektorplanering har getts klarare uttryck än tidigare, vilket i sin tur har inneburit en värdefull precisering för det fortsatta planeringsarbetet.

Länsstyrelsen anger att åtgärder för att samordna den fysiska riksplaneringen i länet med den regionalpolitiska planeringen har vidtagits i samband med löpande ärenden, vid plansamråd och i planeringsprojekt där länsstyrelsen deltar. En successivt ökande samordning mellan dessa planeringsformer måste enligt länsstyrelsen eftersträvas.

Högexploaterad kust

Länsstyrelsen konstaterar att någon markanvändningsplan för länets kustområde inte föreligger. Kommunöversikten för Nyköpings kommun är vidare förhållandevis allmänt hållen. Riktlinjerna i kommunöversikten bör enligt länsstyrelsen preciseras, speciellt för kustområdet.

Kommunöversikten för Nyköpings kommun karakteriseras dock enligt länsstyrelsen av stor restriktivitet när det gäller att tillåta ytterligare fritidsbebyggelse inom kustområdet. Pågående detaljplanearbeten vilar till dess översiktsplaneringen har slutförts. Länsstyrelsen anser att den stora återhållsamheten är befogad. Den måste emellertid snarast byggas under och eventuellt nyanseras genom en markanvändningsplan om man skall kunna

bibehålla trovärdighet och vinna förståelse hos markägare, exploatörer och allmänhet. I planeringen bör vad gäller fritidsboende tonvikten läggas vid utbyggnad av stugbyar och andra alternativa former till enskild fritidsbebyggelse.

Oxelösunds kommun har föreslagit en viss omlokalisering på sikt av fritidsbebyggelse på öarna, bl. a. till Hasselö. Länsstyrelsen anser att om fritidsbebyggelsen inte kan omlokaliseras till fastlandet, Hasselö kan accepteras under förutsättning att ny fritidsbebyggelse sker som förtätning av befintlig bebyggelse.

Länsstyrelsen anger att avsikten med den av kommunerna och länsstyrelsen påbörjade kust- och skärgårdsutredningen är att närmare studera sambandet mellan friluftsliv och den bofasta befolkningens utkomstmöjligheter samt att med beaktande av bevarandeintressena söka former för turismens och friluftslivets utveckling som ökar sysselsättningen och förbättrar servicen för de bofasta. Det föreligger enligt länsstyrelsen ett stort behov av mera preciserade ställningstaganden på central nivå vad gäller avsikten med de primära rekreationsområdena innan en mer omfattande planering och samordning kan komma till stånd på läns- och kommunal nivå. Flera viktiga typer av anläggningar – t. ex. stugbyar och andra boendeformer – kan inte uppföras utan bidrag till byggande och drift. Den ekonomiska ansvarsfördelningen mellan stat och kommun är enligt länsstyrelsen ännu mycket oklar.

Länsstyrelsen är beredd att inom befintliga resursramar prioritera sin insats till planeringen för kustområdet. Det är enligt länsstyrelsen viktigt att arbetet sker så skyndsamt som möjligt och resulterar i en konkret och realistisk plan där främst avvägningen mellan bevarande och exploatering klarläggs.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom de högexploaterade kustområdena redovisas i avsnitt 4.2. Beträffande Södermanlands län anförs därutöver följande.

Planverket konstaterar att enligt den inventering som har genomförts av lantmäteriverket var nettoökningen av fritidshus under perioden 1970–1975 17 % inom det högexploaterade kustområdet i Södermanlands län. Verket anser att kust- och skärgårdsområdet i länet bör betraktas som i princip fullbyggt med enskild fritidsbebyggelse. Planverket anser att alternativ till kustlokalisering av fritidsbebyggelse kan sökas i de skog- och sjörika delar av inlandet som inte berörs av påtagliga bevarandeintressen.

Kustområdet i länet är enligt naturvårdsverket i sin helhet känsligt för åtgärder som innebär ändrad markanvändning. Det hittills framtagna planeringsmaterialet reglerar endast bebyggelsefrågorna. Behovet är enligt verket stort av en markanvändningsplan för hela kusten där även övriga frågor och intressekonflikter behandlas.

Naturvårdsverket betonar vikten av att fritidsboendeformerna utreds i den fortsatta planeringen med särskilt beaktande av andra boendeformer

än enskild fritidsbebyggelse. Även lämpligheten av att genomföra tidigare aktualiserade fritidsbebyggelseprojekt bör utredas. Verket anser att det är angeläget att Nyköpings kommun konkretiserar sin inställning till ytterligare fritidsbebyggelse i kustområdet.

Kusten söder om Nyköping samt Bråviken

Remissinstansernas synpunkter redovisas i avsnitt 5.5.

Mälaren

Berörda länsstyrelser har samordnat redovisningen av genomfört planeringsarbete vid Mälaren. Planeringsarbetet tillgodoser enligt länsstyrelsen i Södermanlands län riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen.

Länsstyrelsen konstaterar i likhet med berörda kommuner att Mälarområdet i stor omfattning redan har tagits i anspråk för bebyggelse. Den restriktiva inställning som redovisas av kommunerna vad gäller att tillåta ytterligare fritidsbebyggelse inom området är väl motiverad. Länsstyrelsen anser emellertid att behov finns av ett översiktligt studium av hela Mälarområdet avseende bl. a. fritidsbebyggelse, friluftsliv, turism och bevarandefrågor samt i fråga om det primära rekreationsområdets omfattning. Ett sådant arbete bör ske i samarbete mellan berörda kommuner och länsstyrelser. Eventuell fritidsbebyggelse vid Granlund mellan Stallarholmen och Mälsåker i Strängnäs kommun bör enligt länsstyrelsen särskilt prövas i den närmare planeringen.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom landets insjöområden redovisas i avsnitt 4.6. Beträffande Mälaren anförs därutöver följande.

Planverket anser att det fortsatta planeringsarbetet för Mälarområdet bör ges den inriktning som berörda länsstyrelser anger. Samordnade insatser, bl. a. i form av markreservationer för vissa anläggningar för turism och rekreation, torde enligt verket erfordras.

Enligt naturvårdsverket bör ytterligare fritidsbebyggelse i princip inte medges vid Mälarstränderna. Verket betonar också att skogsbruksfrågorna vid Mälaren bör uppmärksammas, bl. a. med hänsyn till lövskogens betydelse för landskapsbilden.

Hjälmaren

Som underlag för kommunernas arbete under planeringsskedet har länsstyrelserna i Södermanlands, Örebo och Västmanlands län ställt samman en särskild promemoria med bl. a. uppgifter om förordnanden enligt naturvårdslagen, fastställda detaljplaner utanför tätort samt intresseområden för naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård. Med utgångspunkt från detta underlagsmaterial har de berörda kommunerna i Södermanlands län, dvs. Eskilstuna, Katrineholms och Vingåkers kommuner, utarbetat markdispositionsplaner för sina resp. delar av Hjälmarområdet.

Den hittills genomförda planeringen motsvarar enligt länsstyrelsen det krav som ställdes i regeringens beslut med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen på att planeringen skulle ge en översiktlig bild av avsedd markanvändning inom området. Länsstyrelsen bedömer att konflikterna om markanvändningen inom strandområdena är begränsade. En vidareutvecklad interkommunal planering behövs därför inte. Fortsatt planering, bl. a. i form av områdesplanering, bör enligt länsstyrelsen kunna redovisas av resp. kommun i samråd med länsstyrelsen efter hand som behov av sådan planering uppkommer.

Fiskets intressen har emellertid enligt länsstyrelsen inte kunnat tillgodoses i det genomförda planeringsarbetet. Naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen är däremot väl tillgodosedda.

Vad gäller fritidsbebyggelsens utveckling finner länsstyrelsen att den nyansskillnad som kan utläsas i regeringens beslut över programskedet mellan planeringsriktlinjerna för Mälaren å ena sidan och för Hjälmaren å den andra även avspeglas i de kommunala planerna i form av en mindre restriktiv syn på exploatering för fritidsbebyggelse vid Hjälmarens stränder. I markdispositionsplanerna redovisas att en fortsatt utveckling av fritidsbebyggelsen skall ske i huvudsak genom förslag om komplettering av befintliga områden för sådan bebyggelse i samband med områdes- eller detaljplanering.

Frågor om fiske, vattenvård och vattenreglering bör enligt länsstyrelsen bli föremål för en kontinuerlig översyn. Denna bör liksom hittills kunna ske i samverkan mellan kommunerna, länsstyrelserna och kommittén för Mälarens vattenvård samt i samråd med bl. a. fiskemyndigheterna.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom landets insjöområden redovisas i avsnitt 4.6. Beträffande Hjälmaren anförs därutöver följande.

Planverket instämmer i huvudsak i de berörda länsstyrelsernas bedömning av den genomförda planeringen i Hjälmarområdet. Verket anser dock att det sätt på vilket planerna är redovisade gör det svårt att få en bild av avsedd markanvändning. Stora delar av stränderna upptas av områden där fritidsbebyggelse kan tillkomma och där avvägning mellan olika intressen skall göras i kommande planer. Verket förutsätter att friluftslivets intressen beaktas vid denna avvägning. Större sammanhängande bebyggelsefria zoner bör enligt verket eftersträvas.

Båven

Länsstyrelsen konstaterar att friluftslivets intressen i Båvenområdet har fått stå tillbaka alltmer under planeringsarbetets gång till förmån för den vetenskapliga naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen. Detta ligger enligt länsstyrelsen i linje med vad som uttalades av regeringen i beslutet med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen.

Enligt naturvårdsverket har planeringsarbetet för Båvenområdet varit

förenat med betydande svårigheter. Det har enligt verket bl. a. gällt former för säkerställande enligt naturvårdslagen och behandlingen av tidigare aktualiserad fritidsbebyggelse. Den ökade båt- och kanotsporten i Båvenområdet har medfört påtagliga konflikter med naturvårdsintressen, främst fågellivet. Verket betonar att lämpliga skyddsåtgärder bör vidtas och att restriktioner för båtsporten är nödvändiga. Enligt verket kan mer omfattande anläggningar för friluftslivet inte accepteras.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom insjöområdena redovisas i avsnitt 4.6. Beträffande Båven anförs därutöver följande.

Planverket konstaterar att fritidsbebyggelsen har utvecklats mycket olika i landets insjöområden. Vid exempelvis Båven ökade antalet fritidshus under perioden 1970–1975 med ca 120 %. En stor del av ökningen skedde dock enligt verket inom områden med detaljplaner som fastställdes före år 1970.

De påtalade konflikterna mellan friluftslivets och naturvårdens intressen torde enligt planverket kunna lösas genom aktivare naturvårdsinsatser samt information och kanalisering av friluftslivet. Verket påpekar vidare att det numera är möjligt att införa fartbegränsningar för båtsporten av miljöskäl.

Länsstyrelsen framhåller i sitt kompletterande yttrande att det pågående planeringsarbetet skall resultera i en för Flens och Nyköpings kommuner gemensam plan för hela Båvenområdet.[1] Länsstyrelsen anser inte att riksintressena längre är hotade av bebyggelse och påpekar att arbetet med att bilda naturreservat har inletts. Den bild av konflikterna mellan friluftslivets och naturvårdens intressen som naturvårdsverket ger är enligt länsstyrelsen riktig.

Jordbruk

De kommunala jordbruksmarksprogrammen visar enligt länsstyrelsen att viss begränsad jordbruksareal kommer att tas i anspråk för tätortsutbyggnad även i fortsättningen. De framlagda planerna innebär emellertid att åkermark som inte är oundgänglig för tätortsutbyggnad kommer att bevaras. Enligt länsstyrelsen kommer behovet att öka av metoder för att mäta värdet av jordbruksmarken och dess avkastning i förhållande till värdet av ändamålsenliga tätorter och annan markanvändning.

Länsstyrelsen påpekar att någon regional omfördelning av tätortsutbyggnaden med hänsyn till jordbrukets intressen inte har övervägts. De kommunala planerna visar att tätortsutbyggnaden i stort kan ske inom resp. kommun utan att jordbruksarealen begränsas påtagligt. En regional omfördelning av tätortstillväxten skulle enligt länsstyrelsen kunna komma

[1] Ett planförslag – ”Förslag till områdesplan för Båvenområdet inom Flens och Nyköpings kommuner” – som inte har behandlats inom kommunerna föreligger i februari 1979.

i strid med målen för den regionalpolitiska planeringen om regional balans och goda livsbetingelser i alla kommuner.

Planverket och lantbruksstyrelsen påpekar att hushållningen med värdefull jordbruksmark i fortsättningen bör vara en av de faktorer som påverkar utformningen och tillämpningen av regionalpolitiken.

Enligt lantbruksstyrelsen är det angeläget att kommunerna snabbt och förutsättningslöst i en fortsatt markanvändningsplanering söker utbyggnadsriktningar, tätortsutformningar och en tätortsstruktur som så långt möjligt minskar förbrukningen av värdefull jordbruksmark. Kommunernas planeringsresultat bör i några regioner knytas samman till ett samlat markhushållningsprogram. Ett sådant program kan enligt lantbruksstyrelsen på sikt behöva övervägas för Mälardalen.

Skogsbruk

Kommunernas planer på ändrad markanvändning som berör skogsbrukets viktigare produktionsområden och skogsnäringens svårigheter med virkesförsörjningen kan enligt länsstyrelsen och skogsvårdsstyrelsen ge anledning till att man upprättar särskilda program för att ta tillvara skogens produktionsmöjligheter under de närmaste åren. Länsstyrelsen anger att man i den närmare planeringen kommer att pröva möjligheterna att minska konsumtionen av skogsmark eller hänvisa anspråken till andra marker.

Enligt länsstyrelsen bör resurser skapas för en samordning av skogsbruk, naturvård och friluftsliv inom särskilda områden, bl. a. genom att naturvårdsinriktade skogsbruksplaner upprättas genom skogsvårdsstyrelsens försorg. Det är också angeläget att skogsvårdsstyrelsen, kommunerna och länsstyrelsen så snart som möjligt avgränsar de områden där man skall tillämpa särskilda hänsyn enligt skogsstyrelsens anvisningar och samrådsförfarande enligt 4 § i kungörelsen om anmälan av skogsavverkning.

Fiske

Länsstyrelsen konstaterar att bedömningar av fiskets intressen saknas i de framlagda kommunala planerna. Större delen av fritidsfisket i länet är inte som i andra landsdelar knutet till begränsade platser med speciella markreservations- och omgivningskrav. Yrkesfiskets anspråk innebär för den fysiska planeringen att främst viktiga landningsplatser för fångsten bör säkras. Detta sker också enligt länsstyrelsen i den kommunala tätortsplaneringen. Nackdelarna med att fiskeintressena inte har behandlats i kommunöversikterna m. m. i länet synes enligt länsstyrelsen därför vara förhållandevis ringa.

Länsstyrelsen bedömer att förutsättningarna för fortsatt yrkes- och fritidsfiske är goda i Mälaren, Hjälmaren, Båven samt i Yngaren och Öljaren. Fiskets förutsättningar i Östersjön är oförändrade. Länsstyrelsen anser att Oxelösund är ett särskilt lämpligt läge för en eventuell ny landningsplats för västkusttrålare om fisket i Östersjön ökar i omfattning.

Fiskeristyrelsen framhåller liksom länsstyrelsen att fisket inte har behandlats i nämnvärd omfattning i kommunernas planering. De kommuner i Södermanlands län som berörs av fiskets viktigare intresseområden bör vid kommande revidering av kommunöversikter och markdispositionsplaner redovisa hur man avser att skydda dessa områden.

Den internationella utvecklingen på fiskets område kommer enligt fiskeristyrelsens bedömning att medföra en expansion av fisket i Östersjön. En förutsättning för en utveckling av Östersjöfisket är dock förbättrade landnings- och avsättningsmöjligheter. Kommunerna i skärgårdsområdet bör enligt styrelsen i samråd med fiskenämnden utreda och precisera yrkesfiskets behov av markområden för skilda ändamål. Också planverket anser att kommunerna bör uppmärksamma fiskets och dess följdindustriers ökade anspråk på mark i anslutning till hamnarna.

Fiskeristyrelsen finner det angeläget att man i den fortsatta kommunala planeringen för de primära rekreationsområdena vidtar åtgärder för att utveckla möjligheterna till fritidsfiske.

Naturvård och kulturminnesvård

Länsstyrelsen framhåller svårigheterna att ge naturvårdens intresseområden erforderligt skydd. Inget av de inom ramen för den fysiska riksplaneringen planerade åtta naturreservaten i länet är bildat.

Områden och objekt av riksintresse för naturvård och kulturminnesvård har emellertid enligt länsstyrelsen fått ett preliminärt skydd genom att ställningstaganden i kommunala planer tills vidare hindrar bebyggelse och andra förändringar i markanvändningen. Åtgärder inom jord- och skogsbruket kan dock motverka bevarandeintressena.

För att länsstyrelsen och kommunerna på ett tillfredsställande sätt skall kunna fullgöra sina åligganden inom ramen för den fysiska riksplaneringen krävs enligt länsstyrelsen en snabb och kraftfull resursförstärkning inom främst naturvårdens och kulturminnesvårdens sektorer.

I fråga om de områden som är av riksintresse för den vetenskapliga naturvården anser länsstyrelsen att skyddsåtgärder bör vidtas för i första hand sjön Båven och dess omgivningar samt områdena i skärgården. Inom dessa områden är risken stor för exploatering. Behovet av vård är vidare särskilt framträdande.

Som regel förekommer enligt länsstyrelsen inte några konflikter mellan den vetenskapliga naturvården å ena sidan och turism och friluftsliv å den andra. Inom olika typer av områden som är betydelsefulla för djurlivet måste emellertid friluftslivets intressen vika under vissa tider av året om inte djurliv och andra naturvärden skall utarmas. Det får enligt länsstyrelsen anses vara en av den fysiska riksplaneringens viktigaste uppgifter att avgränsa och skydda speciellt känsliga områden och att vid plangenomförandet genom bestämmelser och bevakning styra friluftslivet så att störningar undviks. Inom Södermanlands län är det i första hand för områden i

skärgården samt vid Båven och Mälaren som konflikter mellan vetenskaplig naturvård och friluftsliv kan uppstå.

Det krävs enligt länsstyrelsen en väsentlig breddning och fördjupning av kulturminnesvårdens faktaunderlag, främst beträffande bebyggelsen och kulturlandskapet. En huvuduppgift för kulturminnesvården i den fortsatta fysiska riksplaneringen är därför att man genomför olika typer av inventeringar och att man på grundval av insamlat faktamaterial utarbetar en länsomfattande plan för kulturminnesvården.

Naturvårdsverket bedömer att den fysiska riksplaneringens planeringsskede har gett ett i huvudsak godtagbart resultat i länet. Bristen på översiktliga naturinventeringar för stora delar av länet skapar emellertid osäkerhet beträffande den planering som har genomförts. Planerna bör därför enligt naturvårdsverket revideras sedan inventeringsunderlag har utarbetats. Verket förordar att översiktliga naturinventeringar snarast utförs som underlag för en heltäckande naturvårdsplan för länet.

Naturvårdsverket anser liksom länsstyrelsen att det i vissa delar av länet, t. ex. inom kustområdet, vid Båven och inom Mälarområdet, finns exploateringsintressen eller förslag till ändrad markanvändning som kan motverka främst de naturvetenskapliga riksintressena. Inom dessa områden bör enligt verket återstående naturinventeringar påskyndas och genomförandearbetet prioriteras.

Riksantikvarieämbetet anser att riktlinjer i kommunöversikt i vissa fall måste betraktas endast som ett första steg mot ett säkerställande av kulturminnesvårdens riksintressen. Behovet av skydd för den fysiska kulturmiljön får dock i huvudsak tillgodoses inom ramen för en fortsatt kommunal planering. En förutsättning är självfallet att denna planering sker i överensstämmelse med riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen. Enligt riksantikvarieämbetet bör kommunöversikterna inte bara tjäna som vägledande underlag för planmässiga bedömningar utan också ges mera direkta verkningar.

Fritidsbebyggelse

Länsstyrelsen bedömer att den restriktivitet som präglar samtliga kommuners inställning till fritidsbebyggelse inom de områden som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer troligen kommer att leda till en ökad efterfrågan på fritidshustomter inom övriga delar av länet. För att man skall kunna möta en sådan efterfrågan ställs krav på relativt god planberedskap i dessa områden.

Den restriktiva inställningen till fritidsbebyggelse i områden med geografiska riktlinjer bidrar enligt länsstyrelsen till den under senare år snabba prisstegringen på tomter och fritidshus. Det måste ligga i samhällets intresse att dels söka motverka prisstegringen och dels skapa en viss beredskap för ytterligare fritidsbebyggelse. Ett visst mått av planeringsberedskap finns enligt länsstyrelsen i de kommunala planerna. Markanvändningspla-

nerna redovisar sålunda vissa tänkbara utvecklingsområden för koncentrerad eller spridd bebyggelse. I kommunöversikterna anges närmare olika delområdens förutsättningar för ytterligare fritidsbebyggelse. Länsstyrelsen bedömer emellertid att det krävs betydande fortsatta planeringsinsatser innan man har kommit så långt att underlag finns för att bedöma lämpligheten av en mer omfattande bebyggelse. Förutom själva markanvändningsplaneringen är det enligt länsstyrelsen angeläget med en särskild undersökning av lämpliga bebyggelse- och upplåtelseformer. Möjligheterna att utnyttja det befintliga byggnadsbeståndet bör studeras. Det bör vidare undersökas om särskilda åtgärder behövs för att stimulera och göra det möjligt för intresserade fastighetsägare att ställa i ordning och upplåta mark och bostäder för uthyrning. Länet äger enligt länsstyrelsen mycket goda förutsättningar för ett varierat fritidsboende.

Länsstyrelsen anger ett särskilt område i de inre delarna av länet som bör bli föremål för en särskild undersökning beträffande förutsättningarna för utveckling av fritidsbebyggelsen. Stora delar av detta område sammanfaller med områden där förberedelser för kommunomfattande fysisk planering pågår, bl. a. inom Eskilstuna och Nyköpings kommuner. Det är naturligt, menar länsstyrelsen, att planering för fritidsbebyggelse tas upp även i detta sammanhang.

Frågan om val av olika upplåtelseformer för mark och bebyggelse för fritidsboende berörs enligt länsstyrelsen inte i kommunernas planering, men länsstyrelsen bedömer att frågan om alternativa boendeformer troligen kommer att aktualiseras i samband med fortsatt planering för de primära rekreationsområdena. Förutsättningen härför är dock enligt länsstyrelsen att de ekonomiska villkoren för sådana boendeformer radikalt förbättras.

Den redovisning av tänkbara fritidsbebyggelseområden som finns i kommunernas planmaterial är enligt länsstyrelsen alltför grovskalig för att en bedömning av omfattningen av konflikter med andra markintressen skall vara möjlig att genomföra. I ett översiktligt sammanhang anser länsstyrelsen att redovisade avvägningar mellan motstående intressen förefaller rimliga. Vid ett fortsatt, mer detaljerat planarbete kan emellertid konflikter uppkomma. Kommunerna har dock uttalat ambitionen att i sådana fall ta hänsyn till motstående intressen. Detta i förening med de goda erfarenheterna av ett utvecklat samrådsförfarande gör att länsstyrelsen bedömer möjligheterna som goda att lösa eventuella konflikter.

Länsstyrelsen konstaterar också att funktionsomvandling av fritidsbebyggelse till helårsbostäder skapar planeringsproblem med ekonomiskt kännbara konsekvenser på vissa håll i länet. Kommunerna bör enligt länsstyrelsen få medel som ger dem möjlighet att styra bosättningen.

Länsstyrelsen uttalar att den fäster stort avseende vid de antagna planerna och kommunöversikterna som bedömningsunderlag vid prövning av detaljplaner och byggnadsärenden. Detaljplaneförslag för t. ex. enskild fritidsbebyggelse som upprättas i strid mot antagen markdispositionsplan

kan sålunda enligt länsstyrelsen inte fastställas utan att den avsedda exploateringen först prövats lämplig genom ändring av markdispositionsplanen.

Energiförsörjning

Befintliga kraftledningar och behov av mark för nya sådana har enligt länsstyrelsen i stort beaktats i de kommunala planerna. Samråd har skett om en eventuell 800 kV-ledning genom Södermanlands län. Vid samråden har länsstyrelsen framhållit att ledningen i så stor utsträckning som möjligt bör följa den befintliga 400 kV-ledningen. Detta innebär att den nya ledningen i princip bör gå parallellt med den äldre ledningen från Stockholms läns gräns till Sibro mellan Båven och Lidsjön. Frågan om ledningens sträckning från Sibro och söderut till Stigtomta är enligt länsstyrelsen öppen.

I samband med diskussionerna om den planerade kraftledningen har det enligt länsstyrelsen från markägare framförts att östra Långhalsen utgör en unik rast- och sträcklokal för flyttfåglar. Länsstyrelsen har därför startat en fågelinventering för hela sjön. Resultatet av undersökningen skall tjäna som underlag vid bedömning av alternativa sträckningar av den aktuella ledningen vid Långhalsen och dess omgivningar.

För den planerade delen av kraftledningen mellan Stigtomta och länsgränsen till Östergötlands län har det enligt länsstyrelsen under de förberedande överläggningarna inte framförts några invändningar mot sträckningen i stort.

Planverket påpekar i sitt yttrande att några kommuner i bl. a. Södermanlands län inte har reserverat mark för den planerade 800 kV-ledningen. Verket anser att konflikterna bör utredas i samråd mellan berörda parter så att markreservation kan göras i händelse av att principbeslut fattas om att bygga ledningen.

Länsstyrelsen framhåller i sitt kompletterande yttrande att samråden i fråga om kraftledningar mellan statens vattenfallsverk och Nyköpings kommun fortsätter.

Kommunikationer

Befintliga och planerade vägar är enligt länsstyrelsen beaktade på ett lämpligt sätt i de kommunala planerna och kommunöversikterna.

Befintliga och nya hamnar behandlas enligt länsstyrelsen i den pågående områdesplaneringen för Oxelösunds industriområden och i planeringen av Bråvikenområdet. Sjöfartsverkets farleds- och hamnlägesinventering år 1976 utgör därvid planeringsunderlag.

Försvar

Länsstyrelsen bedömer att de militära övningsskjutfälten vid Strängnäs har redovisats på ett lämpligt sätt i markdispositionsplaner och kommunöversikt.

6.4 Östergötlands län

Redovisat material

I samtliga tolv kommuner i Östergötlands län antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. För Östergötlands län fattades beslut den 20 februari 1975.

Samtliga kommuner i Östergötlands län har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningarna har behandlats av kommunfullmäktige.

Samtliga kommuner i länet utom Linköpins kommun har redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter. Linköpings kommun har redovisat av fullmäktige godkänd kommunöversikt.

I Östergötlands län omfattas kusten, Vättern och Sommen av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Kusten vid Bråviken har därvid betecknats som högexploaterad kust, medan kusten söder därom (Kalmar-Östergötlands skärgårdsområde) har betecknats som obruten kust. Den obrutna kusten har också betecknats som primärt rekreationsområde.

Enligt riktlinjerna bör mark reserveras i anslutning till Norrköping för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen. Vidare har regeringen i beslutet över programskedet föreskrivit att länsstyrelserna i Östergötlands och Södermanlands län gemensamt skall lämna en särskild redogörelse till regeringen för planeringsläget för kustområdet vid Bråviken.

För den obrutna kusten har utrednings- och planeringsarbete bedrivits av en kommitté, Kalmar och Östergötlands läns skärgårdsutredning (KÖSU) bestående av representanter för berörda kommuner och länsstyrelser. Slutrapport har avgetts i juni 1976. Söderköpings och Valdemarsviks kommuner har med utgångspunkt i den av KÖSU utarbetade s. k. zonplanen utarbetat och antagit markdispositionsplaner för sina resp. delar av kustområdet. Norrköpings kommun har antagit den del av zonplanen som berör kommunen som markdispositionsplan för sin del av det obrutna kustområdet.

För Vätterns stränder har Motala och Ödeshögs kommuner redovisat av fullmäktige antagna markdispositionsplaner.

För området kring sjön Sommen har Boxholms, Kinda, Ydre och Tranås kommuner gemensamt utarbetat en markdispositionsplan. Fullmäktige i Boxholms, Kinda och Ydre kommuner har antagit sina delar av markdispositionsplanen.

Ydre kommun har vidare redovisat en av kommunfullmäktige antagen markdispositionsplan för Östra Lägern.

Av kommunfullmäktige behandlade program för hushållning med jordbruksmarken har redovisats av samtliga 11 berörda kommuner.

Av kommunfullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunerna har vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av samtliga kommuner i länet.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Länsstyrelsen har efter hörande av landstinget avgett sammanfattande yttrande den 9 september 1977.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats en rapport om det utredningsarbete som har bedrivits för området kring Bråviken och kusten söder om Nyköping. Detta arbete har bedrivits i samarbete mellan länsstyrelserna i Östergötlands och Södermanlands län samt Norrköpings, Nyköpings och Oxelösunds kommuner (den s. k. Bråvikenkommittén). Vidare har länsstyrelsen bifogat yttranden från landstinget, försvarsområdesbefälhavaren, vägförvaltningen, lantbruksnämnden, skogsvårdsstyrelsen och Lantbrukarnas länsförbund i Östergötlands län.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.)

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Östergötlands län har synpunkter lämnats av Linköpings och Norrköpings kommuner.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Länsstyrelsen anser att planeringsskedet har inneburit ett stort steg framåt för den kommunala översiktsplaneringen. Alla kommuner har antagit kommunöversikter. Markanvändningsplaner har av resp. kommun antagits för skärgårdsområdet, Sommenområdet och Vätterområdet. Planerna stämmer enligt länsstyrelsen överens med intentionerna i den fysiska riksplaneringen. Planerna är dock mycket översiktliga, varför fortsatta planeringsinsatser är angelägna, bl. a. i form av områdesplanering för delar av nämnda områden.

Den fysiska riksplaneringen har enligt länsstyrelsen ökat insikten om betydelsen av planering på översiktlig nivå. Formerna för samråd mellan myndigheter på olika nivåer har utvecklats och intensifierats. Den utvecklade samråds- och samarbetsverksamheten är enligt länsstyrelsen ett av de viktigaste resultaten av planeringsskedet.

Obruten kust

Länsstyrelsen anser att översiktsplanerna för skärgårdsområdet i stort stämmer överens med riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen för hur om-

rådet bör utnyttjas. Det är dock enligt länsstyrelsen beklagligt att Norrköpings kommun inte som övriga kommuner har vidareutvecklat KÖSU:s zonplan till en markanvändningsplan för kommunens del av området. Detta innebär enligt länsstyrelsen att vissa oklarheter om avsedd markanvändning kvarstår, bl. a. inom vilka delområden jord- och skogsbruket avses bestå. Länsstyrelsen finner det önskvärt att Norrköpings kommun så snart som möjligt utarbetar och antar en markanvändningsplan för sin del av skärgårdsområdet.

Norrköpings kommun har enligt länsstyrelsen i sin kommunöversikt vad gäller Arkö, Gränsö och Hästö hänvisat till den områdesplan för öarna som antogs år 1971. Länsstyrelsen sätter ifråga om den planen stämmer överens med den fysiska riksplaneringens riktlinjer eftersom dessa öar enligt KÖSU:s förslag ingår i ett s. k. utvecklingsområde för friluftslivet. Kommunen bör enligt länsstyrelsen ytterligare överväga om planen bör ligga till grund för bebyggelseutvecklingen i området.

Länsstyrelsen anser att det krävs fortsatta planeringsinsatser inom de angivna utvecklingsområdena för friluftsliv främst kring de angivna basorterna.

Enligt länsstyrelsen är en samordning angelägen mellan den fysiska och den regionalekonomiska planeringen för skärgårdsområdet. Förbättrade levnadsförhållanden för den bofasta befolkningen är en förutsättning för att den fysiska riksplaneringens intentioner skall kunna genomföras. En särskild regionalpolitisk utredning inom länsstyrelsen skall senare ligga till grund för åtgärdsförslag i dessa frågor. Utredningen har enligt länsstyrelsen visat på behovet av samhälleliga insatser inom skärgårdsområdet. Skärgårdsstödet är ett viktigt steg bl. a. för att nå en regionalpolitiskt lämplig utveckling. Länsstyrelsen anser emellertid att det finns starka behov av att vidta ytterligare åtgärder.

Länsstyrelsen anför att kust- och skärgårdsområdets mycket begränsade kapacitet när det gäller campingplatser, stugbyar och båthamnar motiverar en väsentlig utbyggnad av sådana anläggningar. Behovet av kraftfulla statliga insatser för planering och uppförande av sådana anläggningar framhålls med eftertryck av länsstyrelsen. Åtgärder för turism och friluftsliv bör enligt länsstyrelsen genomföras på ett sådant sätt att de medverkar till att förbättra förhållandena för den bofasta befolkningen. Störningarna för de areella näringarna samt för natur- och kulturminnesvårdens intressen bör begränsas så långt som möjligt.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom de obrutna kustområdena redovisas i avsnitt 4.1. Beträffande Östergötlands län anförs därutöver följande.

Naturvårdsverket accepterar inte den av KÖSU förordade principen att ange utvecklingsområden för turism från basorter på fastlandet genom inner- och mellanskärgården till ytterskärgården. Verket betonar att ytterskärgården är olämplig för friluftsliv bl. a. på grund av avsaknaden av ham-

nar, det oskyddade läget och den slitagekänsliga naturen. Friluftslivet bör enligt verket styras mot fastlandskusten och innerskärgården.

Naturvårdsverket framhåller vidare att Norrköpings kommun ännu inte har utarbetat någon markdispositionsplan för kust- och skärgårdsområdet. Verket delar länsstyrelsens uppfattning om behovet av statliga insatser för planering och genomförande av åtgärder för att främja turism och friluftsliv i skärgårdarna. Verket pekar särskilt på betydelsen av ett planeringsunderlag som bygger på en ekologisk grundsyn.

Planverket ställer sig i princip bakom de gemensamma planeringsriktlinjer som har dragits upp för Kalmar-Östergötlands skärgårdsområde. Verket anser att kustutredningen kan ligga till grund för den fortsatta kommunala planeringen. Berörda kommuner bör enligt verket utarbeta åtgärdsprogram som anger inriktning och prioritering av åtgärder för de utvecklingsområden som har angetts i KÖSU:s zonplan. En områdesplanering bör enligt verket genomföras med dessa åtgärdsprogram som grund.

Bråviken

Ämbetsverkens synpunkter på planeringen inom Bråvikenområdet redovisas i avsnitt 5.5.

Vättern

Länsstyrelsen konstaterar att markanvändningsplaneringen för området vid Vättern i princip har bedrivits av varje kommun för sig. Länsstyrelsen har svarat för samordningen av planeringen mellan berörda kommuner och länsstyrelser kring sjön. En sammanställning av de kommunala planerna till en sammanhängande plan för hela Vätterområdet har utförts av länsstyrelsen i Örebro län.

Länsstyrelsen anser att markanvändningsplanerna för Vätterområdet inom länet svarar mot statsmakternas riktlinjer om att planerna skall ge en översiktlig bild av pågående markanvändning och av större förväntade förändringar i denna. Planerna visar att pågående markanvändning i huvudsak skall bestå. De areella näringarna prioriteras med få undantag inom högproduktiva jord- och skogsbruksområden. Inga mer omfattande önskemål om exploatering för fritidsbebyggelse har redovisats. Konflikterna om markanvändningen framstår enligt länsstyrelsen som mycket begränsade.

Frågor som rör Vätterns vatten och vattnets utnyttjande för olika ändamål bearbetas enligt länsstyrelsen av kommittén för Vätterns vattenvård. Vattenvårds- och fiskefrågorna samt frågan om sjöns användning för militär övningsverksamhet bör enligt länsstyrelsen bli föremål för en fortlöpande översyn. Dessutom bör båthamnsfrågorna ägnas särskild uppmärksamhet.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom landets insjöområden redovisas i avsnitt 4.6. Beträffande Vättern anförs därutöver följande.

Planverket instämmer i stort i berörda länsstyrelsers bedömning av det pågående planeringsarbetet och de åtgärder som bör vidtas.

Naturvårdsverket anser att länsstyrelserna och kommunerna bör vidta kompletterande åtgärder för att tillgodose de starka naturvårdsintressena vid Vättern. Härvid avser verket förordnanden enligt naturvårdslagen samt planmässiga åtgärder för att främja fisket.

Verket framhåller vidare att motsättningen mellan de militära intressena och rekreationsintressena måste lösas på ett sådant sätt att resp. intresse kan tillgodoses.

Fortsatta överläggningar mellan försvarsmakten, berörda länsstyrelser, kommuner och fiskemyndigheter fordras enligt överbefälhavaren för att lösa de konflikter som föreligger mellan den militära skjutverksamheten, friluftslivets och fiskets intressen.

Fiskeristyrelsen framhåller Vätterns stora betydelse för såväl yrkes- som fritidsfisket och konstaterar att föroreningssituationen successivt har förbättrats. Nyetablering av industri som påverkar vattenkvaliteten till men för fisket bör enligt styrelsen inte godtas. Styrelsen betonar att fisket i den fortsatta planeringen bör ägnas ökad uppmärksamhet. Yrkesfiskets särskilda markanspråk bör säkerställas i den kommunala planeringen. Konflikterna mellan fisket och den militära verksamheten bör särskilt uppmärksammas.

Sommen

Länsstyrelsen anser att markanvändningsplanerna för Sommenområdet i stort stämmer överens med statsmakternas riktlinjer för områdets utnyttjande. Länsstyrelsen tillstyrker att en permanent interkommunal samrådsgrupp bildas, vilket föreslås i den av berörda kommuner gemensamt utarbetade markanvändningsplanen.

Bland angelägna planeringsuppgifter i Sommenområdet nämner länsstyrelsen särskilt utarbetandet av områdesplaner för basorterna Malexander i Boxholms kommun och Norra Vi i Ydre kommun. Vidare är en fortsatt planering för Sommens vattenområde och öarna angelägen. Viktiga frågor är härvid att skydda vattnet mot föroreningar samt att behandla frågor om fiske och skydd för fågellivet. Även båttrafiken bör behandlas vad gäller hamnmöjligheter, krav på hastighetsbegränsningar m. m.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom landets insjöområden redovisas i avsnitt 4.6. Beträffande Östergötlands län anförs därutöver följande.

Fiskeristyrelsen konstaterar att konkreta planeringsåtgärder inte har kommit till stånd i syfte att tillgodose fiskets intressen i länets insjöområden. Planeringen för sjöområdena bör därför utvecklas med avseende på fiskets intressen.

Jordbruk

Länsstyrelsen konstaterar att samtliga berörda kommuner har upprättat jordbruksmarksprogram. Programmen har emellertid på grund av tidsbrist i huvudsak fått karaktären av konfliktredovisningar. Ingen av de fem kommuner som förutom jordbruksmarksprogram skall upprätta översiktsplaner för expansiva tätorter har hunnit färdigställa sådana planer. Planarbete pågår dock i samtliga fem kommuner.

Enligt länsstyrelsen ligger de prognoser för befolkningsutvecklingen som har bildat utgångspunkt för de kommunala jordbruksmarksprogrammen i samtliga fall inom de ramvärden som har lagts fast i länsplaneringen.

Länsstyrelsen bedömer att det inte finns behov av att omfördela befolkningstillväxten mellan kommunerna i länet till följd av statsmakternas krav på hushållning med jordbruksmarken. Vissa kommuner bör dock enligt länsstyrelsen ompröva sina jordbruksmarksprogram eftersom hänsyn till jordbrukets intressen i vissa fall kan föranleda behov av omfördelning av befolkningstillväxten inom kommunerna.

Viss jordbruksmark kommer enligt länsstyrelsen att behöva tas i anspråk för tätortsutbyggnad på grund av fattade kommunala beslut och gjorda investeringar. Enligt länsstyrelsen bör de anspråk på jordbruksmark som framförs i de kommunala programmen i flertalet fall accepteras i ett övergångsskede.

Länsstyrelsen framhåller vidare att det är angeläget att kommunerna i det fortsatta planeringsarbetet inte bara diskuterar nya utbyggnadsområden utan även undersöker möjligheterna att komplettera och förtäta bebyggelsen inom befintliga tätorter. Särskilt inom de medelstora tätorterna bör det enligt länsstyrelsen finnas sådana möjligheter.

Samtliga kommuner inom det centrala slättområdet utom Norrköpings kommun har enligt länsstyrelsen pekat ut de områden som är av primärt intresse för jordbruket. Särskilda riktlinjer som innebär hänsyn till jordbrukets intressen har dessutom angetts av fyra kommuner inom slättområdet.

Länsstyrelsen påpekar att Lantbrukarnas riksförbund anser att flera kommuner i länet har reserverat mycket stora områden för tätortsexpansion. Enligt länsstyrelsen inrymmer områdena flera utbyggnadsalternativ till vilka kommunerna ännu inte har ansett sig kunna ta slutlig ställning. Det är enligt länsstyrelsen högst angeläget att utbyggnadsområdena preciseras i den fortsatta översiktliga markanvändningsplaneringen.

Också planverket anser att osäkerhetszonerna för tätortsutveckling bör begränsas för att man skall skapa ett godtagbart underlag för jordbrukets planering. Bl. a. Norrköpings kommun bör i den fortsatta planeringen se över jordbruksmarksprogrammet i detta avseende.

Lantbruksstyrelsen konstaterar att jordbruksmarksprogrammen allmänt sett ger en bild av oförändrad eller t. o. m. ökad exploatering av jordbruksmarken för de närmaste 15–20 åren. Risken för en sådan utveckling är enligt styrelsen särskilt stor bl. a. för enstaka kommuner i Östergötlands län.

Skogsbruk

För den kommunala översiktliga planeringen är det enligt länsstyrelsen önskvärt att ett mera detaljerat inventeringsmaterial kan utarbetas för skogsbrukets intresseområden. Skogsvårdsstyrelsen bedömer att skogsbruket under planeringsskedet har getts en högre prioritet i den kommunala planeringen än tidigare.

Fiske

Länsstyrelsen anser att fiskets intressen i huvudsak har behandlats på ett godtagbart sätt i den hittills genomförda markanvändningsplaneringen. Länsstyrelsen understryker dock vikten av att kommunerna i den fortsatta planeringen beaktar de störningar på fisket som en ökad exploatering framför allt i skärgården kan medföra.

Också fiskeristyrelsen anser att fiskefrågorna i länet har fått ett förhållandevis stort utrymme i de kommunala planerna, även om konkreta säkerställandeåtgärder oftast saknas. Behandlingen av fisket i kommunöversikterna är enligt styrelsen inte tillfredsställande. Samtliga kommuner som berörs av för fisket viktiga områden bör i det fortsatta planeringsarbetet redovisa hur man avser att säkerställa dessa områden.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

Länsstyrelsen konstaterar att omfattande åtgärder återstår att genomföra innan man har säkerställt områden av riksintresse för naturvården. Många områden har dock fått ett visst skydd genom riktlinjer i kommunöversikt. Länsstyrelsen anger att det med nuvarande ekonomiska och personella resurser inom länsstyrelsen kommer att dröja flera tiotal år innan samtliga riksintressanta naturområden kan anses vara helt tillfredsställande säkerställda.

Läget beträffande naturinventeringar är enligt länsstyrelsen tillfredsställande. Hela länet täcks av översiktliga inventeringar som har utförts i samarbete mellan resp. kommun och länsstyrelsen.

Det utredningsarbete för sjön Yxningen som förutsattes i regeringens beslut med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen har enligt länsstyrelsen inte kommit till stånd. Då ett sådant arbete har karaktären av grundforskning anser länsstyrelsen att naturvårdsverket bör initiera och driva arbetet i samråd med länsstyrelsen och de berörda kommunerna. Naturvårdsverket instämmer i detta och uppger att verket skall ta initiativ till en närmare undersökning i Yxningenområdet.

Länsstyrelsen pekar på turist- och rekreationsfrågornas regionalpolitiska betydelse och framhåller att de områden som är mest intressanta för turism och friluftsliv i länet samtidigt är de mest problematiska med tanke på befolknings- och sysselsättningsutvecklingen. I första hand gäller detta skärgården och Sommenområdet där länsstyrelsen anser att det är angeläget att turism och rekreation stimuleras. En viktig förutsättning är härvid

att det sker en utbyggnad av vägnätet och de kollektiva förbindelserna till och inom dessa områden.

Det är enligt länsstyrelsen en riktig princip att som i planerna för Sommenområdet och skärgården styra intensiva friluftsaktiviteter till vissa delområden. Härigenom kan störningarna på naturmiljön och de areella näringarna begränsas.

Länsstyrelsen påpekar att ett större område kring Kolmården vid norra Bråvikenstranden som tidigare har klassificerats som riksintressant för friluftslivet har utgått ur naturvårdsverkets förteckning över riksintressen. Länsstyrelsen anser att området har sällsynt goda naturgivna förutsättningar för friluftsliv och betonar att området bör kvarstå som riksintresse för friluftslivet trots att området utgör en del av Bråvikenområdet som har betecknats som högexploaterad kust. Såväl planverket som naturvårdsverket delar länsstyrelsens uppfattning. Enligt naturvårdsverket bör länsstyrelsen särskilt bevaka skogsbruk och bebyggelseexploatering och medverka till konstruktiva åtgärder för att främja friluftslivet i området.

Länsstyrelsen anser vidare att Kinda kanalområde bör betraktas som riksintressant för friluftslivet.

Naturvårdsverket bedömer att den fysiska riksplaneringens planeringsskede har gett ett i huvudsak godtagbart resultat i länet. Enligt verket bör en naturvårdsplan för länet upprättas och med utgångspunkt från denna bör ett åtgärdsprogram utarbetas. Verket konstaterar nämligen att det för flertalet av de riksintressanta områdena behöver vidtas skydds- och vårdåtgärder innan naturvårdsintressena kan anses tillgodosedda.

Det är enligt naturvårdsverket angeläget att åtgärder vidtas för att stimulera turismen och friluftslivet bl. a. i skärgården och Sommenområdet. Verket påpekar samtidigt att vissa inskränkningar för friluftslivet är befogade i områden med känslig natur.

För inventering och säkerställande av miljöer av riksintresse för kulturminnesvården återstår enligt länsstyrelsen betydande arbetsinsatser för vilka såväl länsstyrelsen som kommunerna saknar resurser. Länsstyrelsen tillstyrker Ydre kommuns förslag om att Torpa Kyrkby bör anges som riksintressant för kulturminnesvården.

Riksantikvarieämbetet anser att flertalet av de s. k. större områdena av betydelse för kulturminnesvården bör kunna avföras i planeringssammanhang så snart skyddsbehovet inom dessa områden har preciserats och tillgodosetts i den kommunala planeringen. Skyddsbehovet i vissa av dessa områden, där det kulturhistoriska intresset har särskild tyngd, bör dock anses knutet till området som helhet och i första hand avse skydd mot strukturförändringar i stor skala. Ämbetet nämner bland dessa områden de kulturhistoriskt intressanta områdena i Östergötlands län som ingår i ett öst-västligt stråk från Slätbaken till Vättern.

Fritidsbebyggelse

Länsstyrelsen konstaterar att många attraktiva strandområden, framför allt i skärgården och Sommenområdet, har tagits i anspråk för fritidsbebyggelse. Orörda stränder finns dock kvar i betydande omfattning såväl vid insjöarna som i skärgården.

Av den kommunala redovisningen framgår enligt länsstyrelsen att kommunerna genomgående har en restriktiv inställning till enskild fritidsbebyggelse inom områden som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer eller områden som är av riksintresse för naturvården och friluftslivet. I de inre delarna av den södra länsdelen, där fritidsbebyggelse har tagit endast begränsade naturresurser i anspråk, anser länsstyrelsen och de berörda kommunerna att betydande utrymme finns för enskild fritidsbebyggelse utan att den attraktiva naturmiljön väsentligen påverkas. Länsstyrelsen har låtit utarbeta ett förslag till principer för översiktlig planering för fritidsbebyggelse inom det s. k. utvecklingsområdet för fritidsbebyggelse i den södra länsdelen. För detta område arbetar länsstyrelsen även med en regionalpolitisk utredning som också behandlar fritidsbebyggelsens utveckling.

Energiförsörjning

Genom ett omfattande samrådsförfarande har berörda intressenter enligt länsstyrelsen enats om ett förslag till sträckning av en eventuell 800 kV-ledning i länet. Länsstyrelsen anser att förslaget innebär att intrången så långt som möjligt begränsas vad gäller bevarandeintressena och de areella näringarna. Utredningsläget bedöms av länsstyrelsen som tillfredsställande i avvaktan på principbeslut om ett eventuellt genomförande av projektet.

Planverket påpekar att några kommuner, bl. a. i Östergötlands län, i kommunöversikterna inte har reserverat mark för en eventuell 800 kV-ledning. Verket anser att de konflikter som föreligger beträffande ledningens sträckning bör utredas i samråd mellan berörda parter så att markreservationer kan göras i händelse av att principbeslut fattas om att bygga ledningen.

Flygplatser

En särskild flygplatskommitté har föreslagit lokalisering av en framtida regional flygplats till Gistad i Linköpings kommun. De berörda kommunerna, Linköpings och Norrköpings kommuner, har av kommittén rekommenderats att i kommunöversikterna ta in bestämmelser som innebär stor restriktivitet mot ny bebyggelse inom ett större område vid Gistad.

Länsstyrelsen konstaterar att Linköpings kommun inte har markerat detta område i kommunöversikten. Det är enligt länsstyrelsen motiverat att båda de berörda kommunerna medverkar till att bevara handlingsfriheten för framtiden. I första hand bör detta innebära att man iakttar återhåll-

samhet med att tillåta ny bebyggelse inom det område som kan bli stört av buller från en eventuell regional flygplats.

Planverket anser sig inte ha möjlighet att ta ställning till frågan om lokalisering av den diskuterade flygplatsen vid Gistad. Verket bedömer att möjligheterna till en framtida lokalisering kvarstår eftersom det i den kommunala planeringen inte förutsätts några förändringar i pågående markanvändning inom området.

För att man skall kunna förbättra bullersituationen i Norrköping anser planverket att en omlokalisering av Kungsängens flygplats bör övervägas. Enligt verket bör i första hand undersökas möjligheterna att samordna den civila och militära flygtrafiken på flygvapnets flygfält vid F 13.

Luftfartsverket påpekar att man i ett tidigare yttrande över frågan om regional flygplats har tagit ställning mot att en flygplats i Gistad byggs i en nära framtid. I stället förordar luftfartsverket en upprustning av Kungsängens flygplats. Verket betonar dock att de långsiktiga markreservationerna i Gistadsområdet diskuteras ytterligare även om en lokalisering av en flygplats inom detta område enligt verket inte blir aktuell under 1900-talet om Kungsängens flygplats rustas upp.

Linköpings kommun betonar att man står fast vid beslutet att inte lägga fast några restriktioner mot bebyggelse inom det aktuella området vid Gistad.

Norrköpings kommun påpekar med anledning av planverkets yttrande att luftfartsverkets ställningstagande för en upprustning av Kungsängens flygplats grundas på ett omfattande utredningsarbete där bl. a. en samlokalisering av civil och militär flygtrafik har diskuterats. Kommunen har inte tagit ställning till utredningen men anser när det gäller Kungsängens flygplats att utredningsmaterialet styrker vad luftfartsverket har förordat.

6.5 Jönköpings län

Redovisat material

I samtliga 11 kommuner i Jönköpings län antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. För Jönköpings län fattades beslut den 17 april 1975.

Samtliga kommuner i Jönköpings län har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningarna har behandlats av kommunfullmäktige.

Samtliga kommuner i länet har redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter.

Av fullmäktige antagna kommunomfattande markdispositionsplaner har redovisats av Eksjö och Jönköpings kommuner.

I Jönköpings län omfattas sjöarna Vättern, Sommen, Bolmen och Fegen av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer.

Vätterns kustområde i Jönköpings kommun behandlas i den av kommunen redovisade kommunomfattande markdispositionsplanen.

För området kring sjön Sommen har Tranås, Boxholms, Kinda och Ydre kommuner gemensamt utarbetat en markdispositionsplan. Fullmäktige i Tranås kommun har antagit markdispositionsplanen för kommunens del av Sommenområdet.

För sjön Bolmen och dess omgivningar har en planeringskommitté med representanter för Gislaveds, Ljungby, Värnamo och Hylte kommuner utarbetat ett program för markdispositionsplanering i kommunerna. Gislaveds och Värnamo kommuner har godkänt programmet.

Fegenkommittén med representanter för Gislaveds, Falkenbergs och Svenljunga kommuner har utarbetat ett förslag till gemensamt ställningstagande till markanvändningen kring sjön Fegen. Svenljunga kommun i Älvsborgs län har reserverat sig mot kommitténs förslag. Gislaveds kommun har med utgångspunkt från förslaget upprättat och antagit en markdispositionsplan för sin del av området.

Gislaveds kommun har vidare redovisat av fullmäktige antagna markdispositionsplaner för Hestra- Isabergsområdet och Stengårdshultsområdet.

Eksjö kommun har redovisat av fullmäktige antagen områdesplan för Ingarps- och Kvarnarpsområdet.

Vetlanda kommun har redovisat av fullmäktige antaget program för översiktlig planering kring Vetlanda centralort.

Av kommunfullmäktige behandlat program för hushållning med jordbruksmarken har redovisats av Värnamo kommun.

Av fullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunerna har vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av samtliga kommuner i länet.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Preliminärt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 26 augusti 1977. Detta har tillsammans med länsstyrelsens övriga redovisning sänts för yttrande till landstinget och för kännedom till kommunerna. Slutligt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 18 november 1977.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats länsstyrelsens yttrande över förslag till markanvändningsplan och kommunöversikt för Jönköpings kommun samt länsstyrelsens yttrande över förslag till utvidgning av Skillingaryds skjutfält. Vidare har bifogats yttranden från landstinget, vägförvaltningen, lantbruksnämnden, fiskerikonsulenten, Lantbrukarnas länsförbund i Jönköpings län, Smålands orienteringsförbund och Södra Vätterbygdens miljögrupp.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.) Beträffande Jönköpings län har yttranden kommit in från avdelningen för ekologisk botanik vid Lunds universitet och Lantbrukarnas länsförbund i Jönköpings län.

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Jönköpings län har synpunkter lämnats av Vaggeryds kommun.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Länsstyrelsen framhåller att kommunöversikten har blivit ett viktigt instrument för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner i landet. I kommunöversikterna redovisas riksobjekten i de flesta fall som områden med förordnanden enligt naturvårdslagen eller byggnadslagen eller som s. k. utredningsområden. De åtgärder som har vidtagits kan enligt länsstyrelsen med få undantag anses tillfredsställande för att tillgodose riksintressena.

Länsstyrelsen bedömer dock att den saknar tillräckliga resurser för det omfattande arbete som erfordras under de närmaste åren för att genomföra inventeringar, utredningar, förslag till förordnanden eller andra åtgärder som erfordras för att säkerställa riksintressena.

Bolmen, Fegen och Sommen

Berörda kommuner i Bolmenområdet har i en gemensam rapport (Bolmen 76) lämnat bl. a. en allmän beskrivning av området samt förslag till utgångspunkter för fortsatt planeringsarbete. Länsstyrelsen bedömer att planeringen kommer att fullföljas på ett tillfredsställande sätt. En sammanställning av de enskilda kommunernas planer kan dock komma att medföra vissa problem varför länsstyrelsen betonar behovet av samråd och samordning mellan berörda kommuner och länsstyrelser.[1]

Länsstyrelsen påpekar att man i tidigare yttrande över Bolmenutredningen bl. a. har påtalat att tillgängligt material från den naturinventering som har genomförts inte tillräckligt har beaktats samt att klassificeringen av landskapets attraktivitet och av områden för friluftsliv och fritidsbebyggelse är mindre lämplig. Vidare har länsstyrelsen framfört att formerna för fritidsbebyggelsens utveckling bör diskuteras mer ingående. De berörda kommunerna har upprättat ett program för fortsatt planeringsarbete enligt

[1] Kommunerna har under år 1978 redovisat ett gemensamt förslag till markdispositionsplan för Bolmenområdet – "Bolmen 78".

vilket nödvändiga kompletteringar av utredningsmaterialet skall utföras. Det finns därvid enligt länsstyrelsen anledning att närmare diskutera områdets användning för olika ändamål med hänsyn till effekten på vattenkvalitet. Även möjligheterna att skapa ett fiskevårdsområde som omfattar hela sjön bör övervägas.

Markdispositionsplaneringen för Fegenområdet är enligt länsstyrelsen inriktad på att pågående markanvändning i huvudsak skall bibehållas. Den s. k. Fegenkommittén har lämnat ett för berörda kommuner gemensamt förslag till ställningstagande rörande markanvändningen i området kring Fegen. Förslaget är avsett att ligga till grund för den fortsatta kommunala planeringen. Berörda länsstyrelser har i ett gemensamt yttrande inte haft någon erinran mot förslaget. Gislaveds kommun har fullföljt Fegenkommitténs förslag och har antagit en markdispositionsplan för sin del av området.

Länsstyrelsen har i sitt yttrande till kommunen över markdispositionsplanen uttryckt sin tillfredsställelse över att konkreta åtgärder till skydd för riksintressena inom Fegenområdet har vidtagits. Länsstyrelsen har emellertid samtidigt erinrat om behovet av fortsatt samråd och samarbete i vissa genomförandefrågor. Till dessa hör bl. a. slutliga förslag till förordnanden, detaljplanering för stugbyar i Sandvik, anpassning av bebyggelsen till den kulturhistoriskt värdefulla miljön samt bildandet av ett fiskevårdsområde. Länsstyrelsen framhåller vidare att försurning av sjöar och vattendrag sannolikt ger negativa effekter på fiskbeståndet i Fegen.

Länsstyrelsen har i tidigare yttrande över markdispositionsplanen för Sommenområdet framhållit att man delar kommunernas uppfattning att friluftslivets intressen bör väga tungt, särskilt i de centrala och strandnära delarna av området. Även fiskets betydelse och kraven på skydd för viktiga reproduktionsområden bör betonas. Länsstyrelsen har vidare lämnat synpunkter på behandlingen av bebyggelsefrågorna och har därvid efterlyst bl. a. markreservationer för fritidsbebyggelse i attraktiva lägen. Länsstyrelsen har också betonat att en översiktlig analys behövs om förutsättningarna för turism i området. Dessutom påtalar länsstyrelsen att nuvarande reglering av Sommens vatten medför negativa effekter på fisket i sjön. Fortsatt planering bör enligt länsstyrelsen ske för Sommenområdet.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom landets insjöområden redovisas i avsnitt 4.6. Beträffande Jönköpings län anförs därutöver följande.

Naturvårdsverket konstaterar att ett omfattande utredningsmaterial har utarbetats för att belysa Fegenområdets värden från olika synpunkter. När det gäller Bolmen anser verket att utredningen "Bolmen 76" utgör ett tillfredsställande planeringsunderlag som emellertid bör kompletteras med analyser av olika delområdens tålighet och lämplighet för rekreationsanläggningar. Anläggningar för friluftslivet i Bolmenområdet bör prioriteras framför att planera för ytterligare fritidsbebyggelse.

Fiskeristyrelsen konstaterar att konkreta planeringsåtgärder inte har kommit till stånd i syfte att tillgodose fiskets intressen i länets insjöområden. Planeringen för sjöområdena bör därför utvecklas med avseende på fiskets intressen.

Vättern

Länsstyrelsen konstaterar att planeringen för områdena kring Vättern har skett med stöd av vissa interkommunala samråd. De berörda länsstyrelserna har tillsammans med företrädare för försvaret, fiskeristyrelsen och kommittén för Vätterns vattenvård utarbetat ett underlag för planeringen. Länsstyrelsen i Örebro län har ställt samman de kommunala planerna till en sammanhängande plan för hela Vätterområdet.

Länsstyrelsen anser att markanvändningsplaneringen för Vätterns kustområde ger en översiktlig bild av den pågående markanvändningen och av de större förändringar i denna som kan bli aktuella. Konflikter om markanvändningen är enligt länsstyrelsen begränsade varför en fortsatt planering i form av t. ex. områdesplanering bör kunna ske efter behov av resp. kommun i samråd med länsstyrelsen. Åtgärder för att skydda viktiga reproduktionsområden för fisket bör enligt länsstyrelsen inarbetas i kommunernas översiktsplaner.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom landets insjöområden redovisas i avsnitt 4.6. Beträffande Vättern anförs därutöver följande.

Planverket instämmer i stort i berörda länsstyrelsers bedömning av det pågående planeringsarbetet och de åtgärder som bör vidtas.

Naturvårdsverket anser att länsstyrelserna och kommunerna bör vidta kompletterande åtgärder för att tillgodose de starka naturvårdsintressena vid Vättern. Härvid avser verket förordnanden enligt naturvårdslagen samt planmässiga åtgärder för att främja fisket.

Verket framhåller vidare att motsättningen mellan de militära intressena och rekreationsintressena måste lösas på ett sådant sätt att resp. intresse kan tillgodoses.

Fortsatta överläggningar mellan försvarsmakten, berörda länsstyrelser, kommuner och fiskemyndigheter fordras enligt överbefälhavaren för att lösa de konflikter som föreligger mellan den militära skjutverksamheten, friluftslivets och fiskets intressen.

Fiskeristyrelsen framhåller Vätterns stora betydelse för såväl yrkes- som fritidsfisket och konstaterar att föroreningssituationen successivt har förbättrats. Nyetablering av industri som påverkar vattenkvaliteten till men för fisket bör enligt styrelsen inte godtas. Styrelsen betonar att fisket i den fortsatta planeringen bör ägnas ökad uppmärksamhet. Yrkesfiskets särskilda markanspråk bör säkerställas i den kommunala planeringen. Konflikterna mellan fisket och den militära verksamheten bör särskilt uppmärksammas.

Smålands Taberg

Länsstyrelsen erinrar om att man i länsplanering 1974 har påpekat att bevarandeintressena för Smålands Taberg kan komma i konflikt med framtida önskemål om utvinning av vissa mineralförekomster. Området omfattas av ett naturvårdsförordnande till skydd för landskapsbilden. Länsstyrelsen konstaterar att enligt regeringsbeslut skall gruvbrytning vid Taberg prövas enligt 136 a § byggnadslagen.

Jordbruk

Behovet av en planering med hänsyn till jordbrukets intressen är enligt länsstyrelsen mest framträdande i Jönköpings kommun där önskemålen om exploatering är omfattande och där länets bästa åkermark finns. I yttranden över kommunens markanvändningsplan har länsstyrelsen uttalat att planen synes innebära en rimlig avvägning mellan jordbruks- och tätortsintressena. För Vetlanda och Värnamo kommuner bedömer länsstyrelsen att planeringen kommer att ge ett för jordbruksintressena tillfredsställande resultat inom rimlig tid. Beträffande Eksjö och Tranås kommuner anser länsstyrelsen att det är angeläget att den översiktliga planeringen kommer i gång så att en allsidig bedömning av tätorternas utveckling bl. a. med hänsyn till jordbruket blir möjlig.

Lantbruksnämnden anser att behandlingen av jordbruket i det redovisade materialet i allmänhet är allför kortfattad och summarisk.

Skogsbruk

Underlagsmaterialet om skogsbruket har enligt länsstyrelsen inte varit tillfredsställande för kommunernas arbete under planeringsskedet. Länsstyrelsen uppger emellertid att skogsvårdsstyrelsen har påbörjat en noggrannare klassificering av skogsmarken.

Länsstyrelsen påpekar att byggande av kraftledningar leder till produktionsbortfall i skogsbruket. Inom länsstyrelsen har utarbetats ett förslag till former för samråd vid planeringen av kraftledningar.

Fiske

Länsstyrelsen framhåller att försurningen av sjöar och vattendrag är allvarligast i de södra och sydöstra delarna av länet. Fiskefaunans sammansättning har där ändrats i en stor del av vattenområdena. För att man skall kunna rädda de mest hotade eller försurade sjöarna och vattendragen bör enligt länsstyrelsen ökade resurser ställas till förfogande för kalkning. Länsstyrelsen har tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att utarbeta förslag till åtgärder mot försurningen.

Fiskeristyrelsen konstaterar att fiskets intressen har behandlats mycket kortfattat av de berörda kommunerna. Samtliga nio kommuner i länet som berörs av områden av särskilt intresse för fisket bör i det fortsatta arbetet redovisa hur man avser att säkerställa fiskets intressen. Fiskeristyrelsen

delar länsstyrelsens uppfattning att särskilda åtgärder vidtas för att lösa problemen med bl. a. försurning och förorening av sjöar och vattendrag.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

Inom länet pågår enligt länsstyrelsen arbete med översiktliga naturinventeringar för resp. kommun. Detta arbete skall genom länsstyrelsens försorg resultera i en samlad redovisning av skyddsvärd natur i länet.

Länsstyrelsen anger vidare att länsmuséet på uppdrag av kommunerna utför kulturhistoriska bebyggelseinventeringar som skall ligga till grund för kommunala kulturvårdsplaner.

De åtgärder som har vidtagits kan enligt länsstyrelsen i allmänhet anses tillfyllest för att tillgodose riksintressena. Länsstyrelsen understryker dock behovet av ökade resurser för att man inom rimlig tid skall kunna genomföra de av kommunerna föreslagna förordnandena.

Naturvårdsverket bedömer att planeringsskedet har gett ett i huvudsak gott resultat i länet. Det är enligt verket av största vikt att naturinventeringar ligger till grund för kommunöversikter och markdispositionsplaner. Arbetet med en länstäckande naturvårdsplan samt säkerställandet av riksintressena bör enligt verket ges hög prioritet.

Fritidsbebyggelse

Länsstyrelsen konstaterar att antalet fritidshus i länet ökade från 9 200 till 13 900 under perioden 1970–1975. Fritidsbebyggelse är i allmänhet belägen nära sjöarna. Mindre än 5 % av de fritidshus som har tillkommit under femårsperioden ligger i område med fastställd detaljplan. Ett fortsatt byggande inom de sjönära områdena som inte har sin utgångspunkt i den planmässiga bedömningen kommer enligt länsstyrelsen sannolikt att leda till konflikter med bl. a. naturvård och friluftsliv. Detta innebär på lång sikt en dålig hushållning med länets resurser för rekreation.

Länsstyrelsen intar en positiv attityd till fritidsbebyggelse eftersom man anser att attraktiva alternativ behövs till en fortsatt fritidsbebyggelseexploatering vid landets kuster och skärgårdar. Länsstyrelsen anser att möjligheterna till bebyggelseutveckling skall utredas förutsättningslöst. Vid upprättande av markdispositionsplaner bör fritidsbebyggelse medges i en utsträckning som inte innebär väsentliga inskränkningar för övriga intressen.

Täktverksamhet

Inom länet finns ett betydande antal torvtäkter. Länsstyrelsen framhåller att länets torvmarker i vissa fall är intressanta från naturvårdssynpunkt. Enligt länsstyrelsens uppfattning bör redan nu en kraftigare styrning av verksamheten eftersträvas så att man får en bättre hushållning med tillgängligt material.

Försvar

Länsstyrelsen har haft regeringens uppdrag att utreda den konflikt om markens användning som uppstod genom militära önskemål om utvidgning av Skillingaryds skjutfält i Vaggeryds kommun. Länsstyrelsen har härvid försökt att verka för en rimlig avvägning mellan de civila och militära intressena. Det av länsstyrelsen förordade alternativet berör Svenarumsåsen som är av riksintresse för den vetenskapliga naturvården. Länsstyrelsen anser dock att detta intresse bör kunna tillgodoses inom ramen för styrelsens förslag.

Vaggeryds kommun avvisar såväl arméchefens förslag till utvidgning av skjutfältet som länsstyrelsens kompromissförslag. Kommunen anser bl. a. att bullerfrågorna inte har uppmärksammats tillräckligt. Det är enligt kommunen nödvändigt att utreda de olägenheter som bullret förorsakar befolkningen i de närbelägna tätorterna.

Överbefälhavaren framhåller att försvarsmakten har behov av ytterligare mark i Vaggeryds kommun.

Planverket konstaterar att försvaret ställer anspråk på nya markområden på flera håll i landet. Allvarliga motsättningar mellan civila och militära intressen har inte kunnat lösas i samband med utredningarna om en utvidgning av Skillingaryds skjutfält. Verket har tidigare uttalat att arrendering av mark, ökat samutnyttjande och ökad användning av simulatorer kan minska försvarets markbehov. För bl. a. Skillingaryds skjutfält torde dock sådana lösningar inte finnas enligt planverket.

6.6 Kronobergs län

Redovisat material

I samtliga åtta kommuner i Kronobergs län antog kommunfullmäktige program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. För Kronobergs län fattades beslut den 27 februari 1975.

Samtliga kommuner i Kronobergs län har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningarna har behandlats av kommunfullmäktige.

Samtliga kommuner i länet har redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter.

I Kronobergs län omfattas Åsnen-Mienområdet, Möckeln och Bolmen av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Länet berörs även av det primära rekreationsområdet Åsnen–Listerlandet.

Alvesta, Tingsryds och Växjö kommuner har gemensamt redovisat en av resp. fullmäktige antagen markdispositionsplan för Åsnen–Mienområdet. För samordning av planeringen av det primära rekreationsområdet

Åsnen–Listerlandet har en samarbetsgrupp bildats med representanter för samtliga berörda kommuner i Kronobergs, Blekinge och Kristianstads län.

Älmhults och Ljungby kommuner har gemensamt utarbetat en markdispositionsplan för området kring sjön Möckeln. Planen har antagits av fullmäktige i resp. kommun.

För sjön Bolmen och dess omgivningar har en planeringskommitté med representanter för Ljungby, Gislaveds, Hylte och Värnamo kommuner utarbetat ett program för markdispositionsplanering i kommunerna. Ljungby kommun har godkänt programmet.

Av fullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunerna har vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av Alvesta, Ljungby, Tingsryds, Växjö och Älmhults kommuner.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Preliminärt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 29 augusti 1977. Detta har tillsammans med länsstyrelsens övriga redovisning sänts för yttrande till landstinget och för kännedom till kommunerna. Slutligt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 17 oktober 1977.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats yttranden från landstinget, vägförvaltningen, lantbruksnämnden, skogsvårdsstyrelsen och Lantbrukarnas länsförbund i Kronobergs län.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.)

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Kronobergs län har synpunkter lämnats av Växjö kommun.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Länsstyrelsen konstaterar att samtliga kommuner i länet har upprättat kommunöversikter enligt anvisningarna. Kommunöversikterna är väl förankrade i kommunerna. De angivna riksintressena har i stor utsträckning behandlats i överensstämmelse med vad som angavs i de kommunala programmen för fullföljande av riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Urvalet av riksintressen under programskedet skedde emellertid enligt länsstyrelsen utan klara utgångspunkter och under tidspress. Det är därför enligt länsstyrelsen viktigt att riksintressena senare kan bli föremål

för vissa omprövningar.

Av länets åtta kommuner har enligt länsstyrelsen sju på olika sätt behandlat förhållandet mellan ny permanentbosättning på landsbygden och tillgången på olika slag av service, kommunikationer och arbetstillfällen. De problem som på detta sätt aktualiseras i kommunöversikterna och som rör sambanden med regionalpolitisk planering m. m. kommer enligt länsstyrelsen att bevakas fortlöpande i samband med länsplaneringen, den regionala trafikplaneringen och särskilda projekt som länsstyrelsen medverkar i.

Länsstyrelsen stryker kraftigt under statsbidragens betydelse för planeringens genomförande. Bidragen har haft en allmänt stimulerande effekt och har i många fall varit en förutsättning för engagemang i planeringsfrågor som enligt länsstyrelsen ligger helt eller delvis utanför det direkta kommunala intressområdet.

Länsstyrelsen betonar att den fysiska riksplaneringen avsevärt har ökat medvetenheten om planeringsfrågorna utanför tätortsområdena. Många problem är dock olösta, t. ex. vad gäller fritidsbebyggelsens utveckling och de primära rekreationsområdenas utbyggnad.

Landstinget konstaterar att den fysiska riksplaneringen behandlar översiktliga planeringsfrågor och bebyggelsefrågor utanför tätorterna. Den kommunala tätortsplaneringen och frågor om industri m. m. bör enligt landstinget också behandlas inom ramen för den fysiska riksplaneringen.

Bolmen, Åsnen–Mien och Möckeln

Berörda kommuner i Bolmenområdet har i en gemensam rapport (Bolmen 76) lämnat bl. a. en allmän beskrivning av området samt förslag till utgångspunkter för fortsatt planeringsarbete. Länsstyrelsen påpekar att man i tidigare yttranden har framhållit Bolmenutredningens värde som planeringsunderlag. Det är enligt länsstyrelsen angeläget att planeringsarbetet bedrivs så att en markdispositionsplan för Bolmenområdet kan föreligga enligt det tidsschema som har redovisats av kommunerna.[1]

Länsstyrelsen konstaterar att den mest omfattande fritidsbebyggelsen i länet finns vid Bolmen. Kommunerna har antagit en efterfrågan på ca 1 000 nya fritidshus i området inom en tidsperiod av 15–20 år. Länsstyrelsen förutsätter att en närmare avvägning mellan antalet fritidshus och övriga markanspråk inom Bolmens närområde sker i det fortsatta planeringsarbetet. Planeringen bör enligt länsstyrelsen bedrivas med hänsyn till att området är av potentiellt intresse som rekreationsområde för befolkningen i hela Sydsverige. Vidare bör bebyggelse planeras så att ytterligare utsläpp av avloppsvatten i sjön inte sker eftersom Bolmen inom några år kommer att vara vattentäkt för en stor del av Skåne.

[1] Kommunerna har under år 1978 redovisat ett gemensamt förslag till markdispositionsplan för Bolmen-området – "Bolmen 78".

Länsstyrelsen anser att markdispositionsplanen för sjön Möckeln och dess strandområden uttrycker en allmän restriktivitet mot spridd fritidsbebyggelse. Utvecklingen av fritidsbebyggelse har hittills varit ganska måttlig i området. Kommunerna är enligt länsstyrelsen f. n. inte beredda att ställa i ordning planlagd mark för fritidsbebyggelse.

Naturvårdsintressena inom Möckelnområdet är enligt länsstyrelsen endast översiktligt kartlagda. Det har i samband med planeringsarbetet framkommit att sjön har större betydelse för fågellivet än vad som har varit känt tidigare. En inventering av fågellivet utförs därför på uppdrag av länsstyrelsen. Friluftslivets intressen är enligt länsstyrelsen relativt väl tillgodosedda i markdispositionsplanen och i kommunöversikterna. Länsstyrelsen påpekar att Möckelsnäs utgör ett attraktivt läge för en turistanläggning inom området. Flera utredningar om en sådan turist- och friluftslivsanläggning har genomförts men man har inte kunnat finna någon lösning på bl. a. frågan om huvudmannaskap för anläggningen.

Beträffande Åsnen–Mienområdet har enligt länsstyrelsen bl. a. en särskild utredning om turism och rekreation (Åsnen–Mienutredningen 1976) legat till grund för den markdispositionsplan som har antagits av Alvesta, Tingsryds och Växjö kommuner. Utredningen har genomförts av en samordningsgrupp med representanter för berörda kommuner och länsstyrelsen. Länsstyrelsen konstaterar att markdispositionsplanen i hög grad är inriktad på att bevara områdets nuvarande karaktär eftersom inga större förändringar i pågående markanvändning förväntas inom överblickbar tid.

Behovet av att säkerställa mark för friluftslivet inom Åsnen–Mienområdet har enligt länsstyrelsen beaktats både i markdispositionsplanen och genom restriktiva riktlinjer i kommunöversikterna mot bebyggelse inom ett avstånd på mellan 500 och 2 000 m från strandlinjen. Länsstyrelsen framhåller att även det småkuperade och sjörika området mellan Åsnen och Mien är av stort värde för friluftslivet. Tingsryds kommun har inte bedömt det som möjligt att ge detta område särskilda bebyggelsereglerande riktlinjer i kommunöversikten, vilket enligt länsstyrelsen vore önskvärt.

Länsstyrelsen påpekar att Åsnen–Mienområdet innehåller flera riksintressen för naturvården. Några säkerställandeåtgärder enligt naturvårdslagen har inte genomförts under planeringsskedet. Länsstyrelsen betonar att frågan om Åsnens reglering måste lösas på ett från miljösynpunkt tillfredsställande sätt för att sjön skall behålla sin attraktivitet för friluftslivet.

Åsnen–Mienområdet utgör en betydande del av det primära rekreationsområdet Åsnen–Listerlandet för vilket ett planeringsprogram har utarbetats av de berörda kommunerna i Kronobergs, Blekinge och Kristianstads län. Länsstyrelsen påpekar att förutsättningarna för att vidta särskilda åtgärder i syfte att utveckla rekreationsområdet är oklara, bl. a. beträffande frågor om huvudmannaskap och finansiering. I kommunerna råder det enligt länsstyrelsen stor osäkerhet huruvida det är en kommunal uppgift att uppföra och driva turist- och rekreationsanläggningar. Kommuner-

na menar dock att turismen ger förutsättningar för att bevara en levande landsbygd och att den kan vara ett medel för att stödja och förbättra servicen i glesbygderna. Länsstyrelsen bedömer att kommunerna avvaktar åtgärder från staten, t. ex. nya former av statsbidrag.

Tillgången på stugor för korttidsuthyrning är enligt länsstyrelsen otillräcklig inom det primära rekreationsområdet och efterfrågan på sådana stugor kommer troligen att öka. Länsstyrelsen påpekar att stugbyanläggningar kan vara ett sätt att öka övernattningskapaciteten, men menar att olika säsongsförlängande åtgärder samtidigt är nödvändiga. Förutsättningarna för att bygga mindre grupper av stugor, t. ex. i anslutning till enskilda lantbruk, bör enligt länsstyrelsen ytterligare belysas.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen för landets insjöområden redovisas i avsnitt 4.6. Beträffande Kronobergs län anförs därutöver följande.

Naturvårdsverket anser att det är särskilt angeläget att insatser för att bevara värdefull natur vid sjöarna Möckeln och Åsnen görs parallellt med åtgärder för att kanalisera friluftslivet. Vidare bör man enligt verket prioritera anläggningar för friluftslivet i Bolmenområdet framför att planera för ytterligare fritidsbebyggelse.

Det planerings- och utredningsmaterial som har presenterats för länets insjöområden utgör enligt naturvårdsverket i huvudsak ett tillfredsställande planeringsunderlag. Materialet bör emellertid kompletteras med analyser av olika delområdens tålighet och lämplighet för rekreationsanläggningar.

Fiskeristyrelsen konstaterar att fisket har berörts i markdispositionsplanerna för länets insjöområden. Konkreta planeringsåtgärder har emellertid inte kommit till stånd. Planeringen för sjöområdena bör enligt styrelsen utvecklas med avseende på fiskets intressen. Fiskeristyrelsen betonar särskilt det önskvärda i planering för fritidsfisket inom Åsnen–Mienområdet där fisket torde kunna utvecklas till en av de dominerande aktiviteterna.

Jordbruk

Länsstyrelsen konstaterar att sex av länets åtta kommuner har redovisat särskilda riktlinjer i kommunöversikterna för de bästa jordbruksområdena. Samtliga kommuner har dessutom angett generella riktlinjer för hur jordbrukets intressen skall beaktas.

Konflikter mellan jordbruksintressen och tätortsutbyggnad förekommer enligt länsstyrelsen i begränsad omfattning i länet. Lantbruksnämnden anser att problemen i regel kan lösas. Kommunerna har enligt länsstyrelsen fått ökad förståelse för jordbruket och dess betydelse genom arbetet med kommunöversikterna.

Skogsbruk

Länsstyrelsen konstaterar att den största delen av Kronobergs län be-

står av produktiv skogsmark. Inom delar av dessa områden kan bebyggelse tillåtas utan olägenhet för skogsbruket. Detta gäller även inom de högproduktiva skogsområdena. Förhållandena gör det enligt länsstyrelsen nästan omöjligt att avgränsa områden med särskilda riktlinjer för skogsbruket. Skogsbruket har enligt länsstyrelsen i kommunöversikterna beaktats genom generella riktlinjer enligt skogsvårdsstyrelsens rekommendationer. Ny bebyggelse inom större sammanhängande skogsområden bör således undvikas. Bebyggelse bör lokaliseras i anslutning till befintlig bebyggelse, vid ägoslagsgränser samt till skogsmark med låg produktionsförmåga.

Länsstyrelsen anser att friluftsliv och skogsbruk ofta kan kombineras utan större restriktioner för skogsbruket. I livligt frekventerade skogsområden nära tätorter eller större fritidsanläggningar kan dock inskränkningar i skogsbruket erfordras.

Skogsvårdsstyrelsen anser att den spridda bebyggelsen utgör den största inskränkningen i skogsbrukets produktionsmöjligheter. Också kraftledningsgator förorsakar ofta onödigt stora intrång i skogsbruket.

Skogsbrukets samhällsekonomiska betydelse och den befarade bristen på skogsråvara är enligt länsstyrelsen starka motiv för att man skall begränsa intrången på skogsmark. Skäl talar därför för att man genomför en noggrann analys av hur olika exploateringsföretag och andra inskränkningar i skogsbruket inverkar på skogens avkastning. Av särskilt intresse är härvid att analysera hur ett rationellt skogsbruk, fritidsbebyggelse och friluftsliv skall kunna förenas.

Fiske

Det kan enligt länsstyrelsen utläsas av de kommunala redovisningarna att det är ett kommunalt intresse att fiskevårdsområden bildas för i första hand de vatten som är av riks- och länsintresse. Några konkreta bevarande- eller utvecklingsåtgärder för fisket har inte genomförts under planeringsskedet. Länsstyrelsen framhåller emellertid att riktlinjer för områden av stort intresse för friluftslivet även tillgodoser fiskets intressen. Behovet av åtgärder för fisket bör enligt länsstyrelsen ytterligare klargöras.

Fiskeristyrelsen anser att det är positivt att flera kommuner har uppmärksammat behovet av att bilda fiskevårdsområden. Styrelsen anser emellertid att fiskets intressen inte har beaktats tillräckligt i länet. Samtliga kommuner som berörs av fiskets viktigare områden bör i det fortsatta arbetet redovisa hur man avser att skydda dessa områden.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

Inom länet redovisas enligt länsstyrelsen sammanlagt 24 områden av riksintresse för den vetenskapliga naturvården och 3 områden av riksintresse för friluftslivet. För 7 av områdena finns gällande förordnanden om naturreservat. Sådana förordnanden beräknas kunna bli genomförda för

flertalet övriga områden under de närmaste åren.

Länsstyrelsen anser att riktlinjerna i kommunöversikterna i stort sett tillgodoser naturvårdens och friluftslivets intressen. Enighet har som regel rått mellan länsstyrelsen och kommunerna om vilka områden som bör säkerställas med förordnanden enligt naturvårdslagen.

Kulturminnesvårdens intressen har enligt länsstyrelsen inte kunnat tillräckligt klargöras och beaktas. Enbart riktlinjer i kommunöversikt är många gånger otillräckligt för att säkerställa dessa intressen. Resurser behövs för att utarbeta en kulturminnesvårdsplan för länet. Vidare behöver kulturminnesvårdens speciallagstiftning förstärkas vad gäller möjligheterna att bevara kulturhistoriskt värdefulla miljöer.

Länsstyrelsen betonar att den starka försurningen av länets sjöar kräver genomgripande samhällsinsatser. De åtgärder som vidtas genom att man kalkar sjöarna är otillräckliga för att på längre sikt motverka försurningen. Länsstyrelsen avser att mer systematiskt kartlägga situationen och föreslå åtgärder på kort och lång sikt.

Naturvårdsverket bedömer att arbetet under planeringsskedet har gett ett i huvudsak godtagbart resultat i länet vad gäller naturvården. Verket framhåller värdet av länets naturvårdsplan. Planen bör dock enligt verket kompletteras med en rullande åtgärdsplan.

Fritidsbebyggelse

Länsstyrelsen konstaterar att det enligt lantmäteriets inventering vid årsskiftet 1975/1976 fanns drygt 10 000 fritidshus i länet. Den årliga tillväxten är ca 400 hus varav en stor del är byggnader som tidigare har varit permanentbostäder. Länsstyrelsen konstaterar också att den mellersta och sydöstra delen av länet berörs av ett av de fem s. k. sjörika inlandsområden, som i rapporten (SOU 1971:75) Hushållning med mark och vatten anges som lämpliga utvecklingsområden för fritidsbebyggelse.

Efterfrågan på mark för fritidsbebyggelse i länet kommer enligt länsstyrelsen sannolikt att öka, bl. a. som en följd av den restriktiva inställningen till fritidsbebyggelse i kustområdena. Länet har goda förutsättningar för fritidsbebyggelse. Länsstyrelsen anser emellertid att det är angeläget att utbyggnaden av fritidsbebyggelse sker med beaktande av övriga markanspråk, t. ex. de areella näringarna och friluftslivet.

Arbetet med markdispositionsplaner och kommunöversikter har enligt länsstyrelsen lett till en ökad kännedom om fritidsbebyggelsen i länet. Intresset i kommunerna för en ökad planläggning för fritidsbebyggelse är dock enligt länsstyrelsen begränsat, främst av ekonomiska skäl. Däremot är kommunerna som regel positiva till mindre grupper av fritidsbebyggelse som inte kräver gemensamma anläggningar eller fastställd detaljplan samt till gles fritidsbebyggelse. Med denna inställning kommer enligt länsstyrelsen sannolikt den dominerande delen av tillskottet av fritidsbebyggelse att ske i form av glesbebyggelse eller begränsad tätbebyggelse. Det är således

enligt länsstyrelsen tveksamt om vidtagna planeringsåtgärder leder till en sådan planmässig utveckling av fritidsbebyggelsen som förordas i riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen.

Länsstyrelsen berör olägenheter med en omfattande spridd fritidsbebyggelse, bl. a. den stora markkonsumtionen och inskränkningar för skogsbruket. Inom vissa delar av länet, exempelvis vid de större sjöarna, bör enligt länsstyrelsen mer bestämda riktlinjer anges för den spridda fritidsbebyggelsen. Planlagd mark för fritidsbebyggelse bör tillhandahållas i större omfattning och i en skala som är anpassad till de lokala bebyggelse- och miljöförutsättningarna.

Länsstyrelsen betonar att fritidsbebyggelsens utveckling behöver utredas och diskuteras ytterligare. Nya former av fritidsbebyggelse bör utvecklas varvid särskilt kommunernas möjligheter att påverka lokaliseringen bör beaktas. Länsstyrelsen avser att i samarbete med övriga länsstyrelser i södra Sverige, med kommunerna och andra intressenter undersöka alternativa former för ytterligare fritidsbebyggelse i länet.

Naturvårdsverket anser att mer bestämda riktlinjer bör anges av kommunerna för den spridda fritidsbebyggelsen. Naturvårdens och friluftslivets intressen är enligt verket i vissa fall otillräckligt beaktade, bl. a. inom det riksintressanta Åsnen–Mienområdet.

Kraftledningar

En fortsatt utbyggnad av kraftledningsnätet innebär enligt länsstyrelsen väsentliga förändringar i landskapet och betydande intrång i pågående markanvändning, främst för skogsbruket. Länsstyrelsen framhåller att det är angeläget att samråden förbättras vid planering av nya ledningar och att konsekvenserna av ledningssträckningarna blir noggrant utredda, t. ex. genom att man upprättar alternativa förslag till sträckningar. Företrädare för berörda intressen bör ges möjlighet att påverka linjesträckningarna i ett tidigt skede av planeringen.

Försvar

Länsstyrelsen konstaterar att länet rymmer ett stort antal försvarsanläggningar samt ett antal övningsfält. Kommunerna har enligt länsstyrelsen i allt väsentligt följt anvisningarna för redovisningen. Några påtagliga markanvändningskonflikter föreligger inte i anslutning till de militära intresseområdena.

6.7 Kalmar län

Redovisat material

I samtliga 12 kommuner i Kalmar län antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli

fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. För Kalmar län fattades beslut den 17 april 1975.

Samtliga kommuner i Kalmar län har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningarna har behandlats av kommunfullmäktige.

Samtliga kommuner i länet har redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter.

Av kommunfullmäktige antagna kommunomfattande markdispositionsplaner har redovisats av Borgholms, Emmaboda, Högsby, Mönsterås, Mörbylånga, Nybro, Oskarshamns, Torsås och Vimmerby kommuner.

I Kalmar län omfattas kusten och Öland av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Kusten norr om Simpevarp i Oskarshamns kommun har härvid betecknats som obruten kust, medan kuststräckan söder därom har betecknats som övrig kust. Länet berörs även av de primära rekreationsområdena Öland och Småland–Östgöta skärgård.

Mönsterås, Oskarshamns och Torsås kommuner har behandlat kustområdet i sina kommunomfattande markdispositionsplaner. Västerviks kommun har redovisat av kommunfullmäktige antagen markdispositionsplan för sitt kustområde. Kalmar kommun har inte redovisat någon markdispositionsplan för kustområdet inom kommunen.

För det primära rekreationsområdet Småland–Östgöta skärgård har planeringsarbete bedrivits av en kommitté, Kalmar och Östergötlands läns skärgårdsutredning (KÖSU), bestående av representanter för berörda kommuner och länsstyrelser. En slutrapport från kommittén redovisades i juni 1976.

För Öland har Borgholms och Mörbylånga kommuner redovisat kommunomfattande markdispositionsplaner. Något särskilt planeringsarbete med anledning av att Öland är ett primärt rekreationsområde har inte redovisats.

Områdesplaner vilka har antagits av kommunfullmäktige har redovisats för Borgholm – Köpingsvik och Högsrum – Rälla – Stora Rör i Borgholms kommun, för Stora Rör – Mörbylånga i Mörbylånga kommun och för Frödinge tätort i Vimmerby kommun. Av fullmäktige godkända områdesplaner har redovisats för Torsås, Söderåkra, Gullabo och Bergkvara i Torsås kommun.

Program för hushållning med jordbruksmarken har inte redovisats av någon av de sex berörda kommunerna i länet.

Borgholms och Mörbylånga kommuner har emellertid redovisat av fullmäktige behandlade s. k. tätortsprogram vilka anger utbyggnadsområden för de mindre tätorterna i kommunerna.

Av fullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunerna har vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av Kalmar, Oskarshamns och

Vimmerby kommuner.

Länsstyrelsen i Kalmar län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Preliminärt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 26 september 1977. Detta har tillsammans med länsstyrelsens övriga redovisning sänts för yttrande till landstinget och för kännedom till kommunerna. Slutligt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 14 november 1977.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats yttranden från försvarsområdesbefälhavaren för Östergötlands försvarsområde, försvarsområdesbefälhavaren för Kronobergs och Kalmar försvarsområde, vägförvaltningen, lantbruksnämnden, skogsvårdsstyrelsen, fiskeriintendenten i Österhavets distrikt, landstinget samt Lantbrukarnas länsförbund i norra och södra Kalmar län. Vidare har länsstyrelsen bifogat överlantmätarmyndighetens fritidshusinventering år 1976, samt länsstyrelsens promemoria angående program för hushållning med jordbruksmarken.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer, m. fl. (Se avsnitt 1.)

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Kalmar län har synpunkter lämnats av Borgholms, Hultsfreds, Mörbylånga och Västerviks kommuner.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Länsstyrelsen anser att de markdispositionsplaner och kommunöversikter som kommunerna har utarbetat med ett par undantag beaktar den fysiska riksplaneringens riktlinjer. Vissa brister föreligger dock mera generellt i kommunernas redovisningar. Detta gäller främst åtgärdsprogram för hur den fysiska riksplaneringens intentioner skall fullföljas och program för hushållning med jordbruksmarken. Länsstyrelsens allmänna bedömning är ändå att kommunerna har lagt ner ett omfattande och engagerat arbete på att utarbeta planer och riktlinjer för att säkerställa riksintressena. Arbetet har enligt länsstyrelsen i stor utsträckning kommit att behandla markanvändningsfrågor av allmänt intresse vid sidan av de direkta riksplanefrågorna. Planeringsarbetet har ökat förståelsen för behovet av långsiktiga och allsidiga bedömningar av lämplig användning av mark och vatten.

Obruten kust

Västerviks och Oskarshamns kommuner har genomfört planeringen för det s. k. obrutna kustområdet på ett sätt som enligt länsstyrelsen i stort tillgodoser de av statsmakterna uppställda riktlinjerna. Planeringen för turism och friluftsliv bör emellertid drivas vidare och i första hand syfta till att avgränsa områden inom vilka mer aktiva åtgärder bör vidtas samt utveckla program och tidsplan för sådana åtgärder. Länsstyrelsen pekar särskilt på att utvecklingen av den s. k. basorten Loftahammar i Västerviks kommun måste studeras ingående. För att förutsättningarna för rekreation inom det obrutna kustområdet skall kunna tas till vara krävs enligt länsstyrelsen investeringar i turistanläggningar.

Kommunernas planer för kustområdet och för utvecklingen av det primära rekreationsområdet stämmer enligt länsstyrelsen överens med de regionalpolitiska målen för kustområdet. Det finns dock risk för att utvecklingen av turism och friluftsliv, främst det ökande båtlivet kan komma i konflikt med yrkesfiskets intressen i skärgårdsområdet. Länsstyrelsen stryker under att området måste utvecklas på ett sådant sätt att även den bofasta befolkningens intressen tillgodoses.

Kommunerna inom det obrutna kustområdet har enligt länsstyrelsen accepterat de restriktioner som gäller i detta område mot lokalisering av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen. Länsstyrelsen betonar att dessa restriktioner stärker motiven för regionalpolitiskt stöd till etablering av annan industri inom området.

I syfte att utreda förutsättningarna för den bofasta befolkningen i skärgårdsområdet främst vad gäller arbete och service påbörjade länsstyrelserna i Kalmar och Östergötlands län i samverkan ett utredningsarbete. Arbetet pågår fortfarande. Länsstyrelsen framhåller att enligt en delrapport från utredningsarbetet bör ett mål vara att skapa förutsättningar för att behålla en bofast befolkning i skärgården av minst nuvarande storlek. Länsstyrelsen konstaterar att utvecklingen av det primära rekreationsområdet påverkar möjligheten att uppnå ett sådant mål. Samtidigt är enligt länsstyrelsen en levande skärgård en förutsättning för att området skall vara attraktivt och kunna utnyttjas för turism och friluftsliv.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom de obrutna kustområdena i landet redovisas i avsnitt 4.1. Beträffande Kalmar län anförs därutöver följande.

Naturvårdsverket accepterar inte den av KÖSU förordade principen att ange utvecklingsområden för turism från basorter på fastlandet genom inner- och mellanskärgården till ytterskärgården. Verket betonar att ytterskärgården är olämplig för friluftsliv bl. a. på grund av avsaknaden av hamnar, det oskyddade läget och den slitagekänsliga naturen. Friluftslivet bör enligt verket styras mot fastlandskusten och innerskärgården.

Planverket konstaterar att enligt den inventering som har genomförts av lantmäteriverket var nettoökningen av fritidshus under perioden 1970–

1975 34 % inom det obrutna kustområdet i Kalmar län.

Såväl naturvårdsverket som planverket anser att Västerviks kommun inte har iakttagit tillräcklig restriktivitet när det gäller att tillåta ytterligare enskild fritidsbebyggelse inom det obrutna kustområdet. Kommunen har enligt verken föreslagit omfattande fritidsbebyggelse i områden som inte bör exploateras.

Föreslagen tät fritidsbebyggelse kan enligt planverket i vissa fall minska tillgängligheten till de viktiga bevarandeområdena och utvecklingsområdena för friluftsliv. Verket anger som exempel Stora Askö och Helgerum–Porsö. Kvarvarande friområden i anslutning till Loftahammar bör enligt planverket inte tas i anspråk för fritidsbebyggelse utan reserveras för friluftsliv och turism. Planverket anför dessutom liksom länsstyrelsen att ny fritidsbebyggelse inom bekvämt pendlingsavstånd från Västerviks tätort är olämplig med hänsyn till risken för omvandling av fritidsbebyggelse till permanentbostäder.

Planverket ställer sig i princip bakom de gemensamma planeringsriktlinjer som har dragits upp för Småland–Östgöta skärgård. Verket anser att kustutredningen kan ligga till grund för den fortsatta kommunala planeringen. Berörda kommuner bör enligt verket utarbeta åtgärdsprogram som anger inriktning och prioritering av åtgärder för de utvecklingsområden som har angetts i KÖSU:s zonplan. En områdesplanering bör enligt verket genomföras med dessa åtgärdsprogram som grund.

Västerviks kommun framhåller att avvägningen mellan fritidsboende och friluftsliv är en väsentlig fråga i kommunens planering. Inom kommunen finns viktiga rekreationsområden samtidigt som efterfrågan på fritidshus är stor i kustområdet. Den övervägande delen av tillskottet av fritidshus under perioden 1970–1975 har enligt kommunen varit föremål för en planmässig bedömning.

Övrig kust

Oskarshamns och Torsås kommuner har enligt länsstyrelsen för sina resp. kustområden redovisat markdispositionsplaner på ett sådant sätt att man får en översiktlig bild av den långsiktiga markanvändningen. Mönsterås kommun har också redovisat en markdispositionsplan för kustområdet i kommunen, men har enligt länsstyrelsen i kommunöversikten lagt ut stora s. k. utredningsområden utmed kusten. Inom dessa områden är enligt länsstyrelsen den långsiktiga markanvändningen inte klarlagd. Kalmar kommun avser att upprätta en områdesplan för den norra delen av kommunens kustområde. Motsvarande planering bör enligt länsstyrelsen också genomföras för det södra kustområdet i kommunen.

Planverket anser i likhet med länsstyrelsen att Mönsterås och Kalmar kommuner bör klarlägga den långsiktiga markanvändningen i sina kustområden med hänsyn till naturvårdens och friluftslivets intressen.

Friluftslivets, kulturminnesvårdens samt naturvårdens intressen inom

det s.k. övriga kustområdet har enligt länsstyrelsen beaktats på ett tillfredsställande sätt genom riktlinjer i kommunöversikterna och förslag till förordnanden enligt naturvårdslagen. Kommunöversikterna redovisar i allmänhet också en restriktiv inställning till ny fritidsbebyggelse. Länsstyrelsen är dock tveksam till lämpligheten av delar av den planerade fritidsbebyggelsen inom kustområdet i Torsås kommun. Länsstyrelsen anger vidare att oklarhet råder om den avsedda markanvändningen i de områden som enligt kommunöversikterna skall bli föremål för områdesplanering i Mönsterås och Kalmar kommuner.

De planeringsåtgärder som Oskarshamns kommun föreslår för området i närheten av kärnkraftverket i Simpevarp är enligt länsstyrelsen lämpliga och visar inte på några konflikter med andra verksamheter.

Ett område vid Mönsterås bruk har enligt länsstyrelsen redovisats som utredningsområde där industrins markanspråk skall vägas mot jord- och skogsbruksintressen, friluftslivets intressen och önskemål om bebyggelse. Inga ytterligare markreservationer för miljöstörande industri anges inom det s.k. övriga kustområdet i länet. Den befintliga och föreslagna markanvändningen för kustområdet söder om Kalmar innebär dock enligt länsstyrelsen inte hinder för eventuell framtida industrilokalisering. Planverket anser att industriområdet i anslutning till Mönsterås bruk bör avgränsas med beaktande av de starka bevarandeintressen som finns i närheten.

Länsstyrelsen bedömer sammanfattningsvis att kommunerna i den hittills utförda planeringen för det s.k. övriga kustområdet har redovisat godtagbara avvägningar mellan olika markanvändningsintressen, även om planeringen ännu inte helt motsvarar de förväntningar som statsmakterna har.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom de övriga kustområdena redovisas i avsnitt 4.3.

Öland

Länsstyrelsen konstaterar att Öland omfattas av betydande områden av riksintresse för naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård. Ön är också mycket attraktiv för fritidsbebyggelse och har stor betydelse för turismen. Dessa förhållanden ställer enligt länsstyrelsen stora krav på kommunernas planering.

I kommunernas planering har enligt länsstyrelsen jordbrukets intressen och bebyggelseutvecklingen ägnats stor uppmärksamhet. Vissa områden av intresse för naturvård och friluftsliv har markerats i markdispositionsplanerna. Länsstyrelsen anser dock att de planeringsåtgärder m.m. som har vidtagits inte motsvarar de krav som måste ställas för att man skall kunna säkerställa riksintressena eller för att man skall få till stånd en lämplig avvägning mellan turismens, fritidsbebyggelsens, naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen.

Naturvårdens intressen har enligt länsstyrelsen inte behandlats på ett

godtagbart sätt i den kommunala planeringen. Vissa riksintressanta områden i Borgholms kommun har över huvud taget inte behandlats i den kommunala planeringen och några större sammanhängande områden har behandlats mycket översiktligt. I Mörbylånga kommun finns enligt länsstyrelsen flera områden av riksintresse för naturvården som helt saknar skydd och som inte heller föreslås få något sådant.

Länsstyrelsen anser att områden som är viktiga för friluftslivet har avgränsats för snävt i kommunernas markdispositionsplaner. Friluftslivets intressen bör enligt länsstyrelsen utredas ytterligare.

Lokala markanvändningsintressen av olika slag har enligt länsstyrelsen prioriterats framför kulturminnesvårdens riksintressen på ett sätt som inte är godtagbart. Vissa av de kulturhistoriskt värdefulla miljöerna kan dock enligt länsstyrelsen anses säkerställda till viss del genom de riktlinjer som har föreslagits i kommunöversikterna. Länsstyrelsen påpekar att underlag för mera preciserade avgränsningar av de områden som är av riksintresse för kulturminnesvården kommer att erhållas genom det utredningsarbete som pågår inom riksantikvarieämbetet och länsstyrelsen.

Länsstyrelsen ifrågasätter om inte Borgholms kommuns planer på fortsatt utbyggnad av fritidshus i den takt som har skett under första hälften av 1970-talet strider mot den fysiska riksplaneringens riktlinjer. En sådan utveckling skulle enligt länsstyrelsen innebära att antalet fritidshus i kommunen fördubblas från år 1970 till år 1985. Mörbylånga kommuns förslag om 600 fritidshustomter inom nya planområden i den nordöstra delen av kommunen strider enligt länsstyrelsen mot kommunens egen målsättning att man skall vara restriktiv med att anvisa nya planområden innan befintliga planområden har byggts ut. Den pågående utvecklingen av spridd, oplanerad fritidsbebyggelse i de norra delarna av kommunen finner länsstyrelsen oroande. Riktlinjerna för fritidsbebyggelse i kommunöversikterna är enligt länsstyrelsen för allmänt hållna och ger stort utrymme för tolkning. I sin nuvarande utformning motverkar inte riktlinjerna konflikter mellan fritidsbebyggelse, naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård.

Någon särskild utredning med anledning av att Öland är angett som primärt rekreationsområde har enligt länsstyrelsen inte utförts. En utveckling av områden och anläggningar för turism och rekreation skulle stämma överens med de regionalpolitiska målsättningarna för Öland. Länsstyrelsen konstaterar dock att dessa frågor har studerats endast i mycket begränsad omfattning i den kommunala planeringen. Markreservationerna för turistanläggningar är t. ex. på längre sikt otillräckliga. Antalet turister på Öland har sedan Ölandsbrons tillkomst ökat kraftigt, utan att motsvarande ökning av mottagningskapaciteten har skett. Konkreta projekt för en utbyggnad av den öländska turistnäringen bör därför enligt länsstyrelsen snarast arbetas fram. Det är härvid angeläget att statliga medel anslås för ändamålet. Enligt länsstyrelsen avser Ölands kommunalförbund att genomföra en utredning om turismen på Öland. Länsstyrelsen förutsätter att

erforderliga områden för turism och rekreation kommer att avsättas i kommunernas planer när resultat av denna utredning föreligger.

Länsstyrelsen anser sammanfattningsvis att, trots att omfattande arbetsinsatser har gjorts, vidtagna åtgärder inte är tillfyllest för att man skall kunna säkerställa riksintressena på Öland och få till stånd en lämplig avvägning mellan turismens, fritidsbebyggelsens, naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen. För att främja en från rikssynpunkt angelägen utveckling anser länsstyrelsen att regeringen bör överväga ett föreläggande om att kommunerna skall upprätta en generalplan för Öland. En sådan generalplan bör enligt länsstyrelsen beakta både lokala intressen och naturvårdens och kulturminnesvårdens riksintressen samt främja en lämplig utveckling av turismen.

Planverket konstaterar att antalet fritidshus i Borgholms och Mörbylånga kommuner har ökat med 44 % resp. 21 % under perioden 1970–1975. En fortsatt utbyggnad av fritidsbebyggelse i denna takt hotar enligt planverket allvarligt det öländska landskapet med dess starka bevarandeintressen, särskilt om utbyggnaden sker i form av gles fritidsbebyggelse. En sådan utveckling kan även innebära konflikter med jordbruket. Det finns enligt verket också stor risk för att Ölands värden för rekreation och förutsättningarna för en bestående turistnäring försämras av en fortsatt utveckling av fritidsbebyggelse. Verket anser att Öland bör betraktas som i princip fullbyggt med enskild fritidsbebyggelse.

Kommunöversikternas riktlinjer är enligt planverket i regel allmänt hållna och ger stort utrymme för tolkningar. Riktlinjerna bör preciseras, framförallt inom jordbruksområden. Verket förutsätter även att kommunerna upprättar jordbruksmarksprogram till grund för den fortsatta planeringen. Natur- och kulturminnesvårdens intressen är enligt verket ofullständigt behandlade, särskilt i Mörbylånga kommun.

Den fortsatta planeringen bör enligt planverket grundas på översiktliga överväganden om bl. a. den framtida bebyggelsestrukturen samt turist- och rekreationslivets utveckling. Verket menar att bebyggelsesituationen och den stora efterfrågan på främst fritidsbebyggelse på Öland motiverar krav på detaljplan för all tillkommande bebyggelse. Ett förordnande om byggnadsförbud enligt 87 § byggnadslagen kan enligt verket undanröja oklarheter beträffande tätbebyggelsesituationen.

Planverket konstaterar att Öland är det mest besökta av landets primära rekreationsområden. Verket anser att en mycket angelägen planeringsuppgift är att bedöma det framtida rekreationslivets struktur. Det är av utomordentligt stor vikt att den kommunala planeringen bevarar handlingsfriheten för framtiden genom att reservera områden för turism och rekreation i attraktiva lägen. Planverket anser att kommunerna redan har ett fullgott underlag för att man genom fysiska planeringsåtgärder skall kunna göra markreservationer inom eftersökta områden, bl. a. på norra Öland, där en del av utbyggnadsresurserna i befintliga och föreslagna detaljplaneområ-

den borde inriktas på fritidsboende i uthyrningsform. Det är enligt verket också av stor vikt att sysselsättningen på Öland främjas genom fortsatta regionalpolitiska åtgärder, bl. a. genom statliga insatser som förbättrar förutsättningarna för turistnäringen.

I kommunöversikten för Borgholms kommun har enligt naturvårdsverket vissa områden av riksintresse för naturvård behandlats ofullständigt. Vidare har Mörbylånga kommun inte tagit ställning till hur områdena av riksintresse för naturvården skall säkerställas. Verket anser att länsstyrelsens förslag till naturvårdsplan bör ligga till grund för att säkerställa riksintressena. Naturvårdsverket anser också att friluftslivets intressen har tillmätts alltför liten vikt av kommunerna. Vidare delar verket länsstyrelsens uppfattning att vidtagna åtgärder beträffande fritidsbebyggelsen inte tillgodoser den fysiska riksplaneringens syften.

Riksantikvarieämbetet påpekar att Ölandskommunerna under planeringsskedet inte har haft tillgång till ett bättre utrednings- och inventeringsmaterial beträffande kulturminnesvården än vad man hade under programskedet. Kommunernas planeringsåtgärder är enligt ämbetet inte tillräckliga för att hindra konflikter mellan kulturminnesvård och tätortsutbyggnad, fortsatt utbyggnad av fritidsbebyggelse eller strukturförändringar inom jordbruket. Ämbetet anser att den glesa fritidsbebyggelsen inom vissa områden på Öland utgör ett direkt hot mot kulturhistoriskt värdefulla miljöer och minskar tillgängligheten till stora delar av kulturlandskapet som har stort värde från rekreations- och turistsynpunkt.

Planverket, naturvårdsverket och riksantikvarieämbetet anser att de planeringsåtgärder som har vidtagits av Ölandskommunerna inte tillgodoser statsmakternas riktlinjer för den fysiska riksplaneringen. Verken anser liksom länsstyrelsen att regeringen bör föreskriva att det för Borgholms och Mörbylånga kommuner skall finnas generalplaner som tillgodoser riktlinjerna. Kommunerna och länsstyrelsen bör enligt planverket överväga i vilka delar dessa generalplaner bör fastställas.

Borgholms och Mörbylånga kommuner framhåller med anledning av länsstyrelsens och verkens yttranden att det inte är nödvändigt med ett föreläggande från regeringen om upprättande av generalplaner för Öland. Den nu genomförda planeringen uppfattar kommunerna som ett led i en rullande planering. Åtgärder för fortsatt planeringsarbete har vidtagits. Kommunerna avser bl. a. att upprätta områdesplaner som tillsammans skall täcka hela Öland. Tidsplanen för planeringsarbetet har enligt kommunerna varit alltför pressad, vilket har medfört att särskilt jordbrukets och naturvårdens intressen har fått en ofullständig behandling. Kommunerna hävdar också att planeringens omfattning är beroende av storleken på de statliga bidrag som kan utgå. Regionalpolitiska åtgärder är vidare nödvändiga för att främja sysselsättningen på Öland. Kommunerna motsätter sig planverkets förslag om krav på detaljplan för all tillkommande bebyggelse på Öland samt förslaget om förordnande om byggnadsförbud enligt 87 §

byggnadslagen.

Planeringsunderlaget för natur- och kulturminnesvården har enligt Borgholms och Mörbylånga kommuner varit bristfälligt. Kulturminnesvårdens intressen kan dock enligt kommunernas bedömning beaktas i det fortsatta planeringsarbetet. Kommunerna framhåller att jordbrukets intressen måste tillmätas största betydelse vid konflikter med kulturminnesvården. Den avsedda områdesplaneringen kommer enligt kommunerna att behandla hur ny bebyggelse kan lokaliseras i känsliga kulturmiljöer.

Naturvårdens riksintressen kan enligt Mörbylånga kommun tillgodoses genom befintliga förordnanden och ett aktivt jordbruk. Borgholms kommun anför att länsstyrelsens naturvårdsenhet inte längre har några invändningar beträffande naturvårdens behandling i kommunens planering.

Kommunerna hävdar att främst vatten- och avloppsförhållandena innebär vissa begränsningar för utveckling av turism och friluftsliv på Öland. Turismens utveckling behandlas enligt kommunerna i ett utredningsarbete som har påbörjats under ledning av Ölands kommunalförbund. Mörbylånga kommun anser att befintliga områden för friluftslivet har tillräcklig omfattning. Borgholms kommun framhåller att man i den översiktliga planeringen har angett två områden lämpliga för större turistanläggningar.

Jordbrukets betydelse för näringslivet har enligt Borgholms och Mörbylångas kommuner starkt betonats i planeringsarbetet. Kommunerna ifrågasätter dock lämpligheten av att upprätta fristående jordbruksmarksprogram utan sammanvägning med andra intressen.

Kommunerna framhåller att frågor om fritidsbebyggelsens utveckling kommer att behandlas i den kommande områdesplaneringen. Möjligheterna att uppföra fritidshus för uthyrning knutna till jordbruksnäringen bör utredas ytterligare. Mörbylånga kommun understryker att kommunens markdispositionsplan föreskriver restriktivitet vad gäller nya planområden för fritidsbebyggelse. Borgholms kommun påpekar att restriktioner har angetts beträffande nyetablering av fritidshus. T. ex. ställs krav på friytor och hänsyn till jordbruksmark vilket enligt kommunen i praktiken innebär att det finns ett mycket begränsat utrymme för ytterligare enskild fritidsbebyggelse.

Jordbruk

Länsstyrelsen konstaterar att ingen av de berörda kommunerna i länet har upprättat jordbruksmarksprogram. Kalmar kommun har dock redovisat utgångspunkter för ett sådant programarbete. Kommunerna bör enligt länsstyrelsen upprätta jordbruksmarksprogram. Översiktliga planer för expansiva tätorter har upprättats av Borgholms och Mörbylånga kommuner. Länsstyrelsen förutsätter att de två övriga berörda kommunerna, Kalmar och Mönsterås, beaktar jordbrukets intressen i den kommande områdesplaneringen.

Samtliga kommuner i länet berörs av jordbrukets primära intresseområ-

den. Kommunerna har enligt länsstyrelsen i huvudsak beaktat jordbrukets intressen utanför tätorternas expansionsområden. I de båda Ölandskommunernas planering har jordbruksfrågorna och bebyggelseutvecklingen ägnats stort intresse. I de södra delarna av länet kan enligt länsstyrelsen konflikter mellan tätortsutbyggnad och jordbrukets intressen inte helt undvikas.

Inom länet föreligger vissa konflikter mellan planerad vägutbyggnad och jordbruk. Länsstyrelsen anser att jordbrukets intressen har tillgodosetts så långt detta har varit möjligt.

Berörda kommuner i Kalmar län som inte har färdigställt program för hushållning med jordbruksmark bör enligt lantbruksstyrelsen och planverket snarast göra detta.

Skogsbruk

Länsstyrelsen bedömer att kommunernas redovisning av skogsbrukets produktionsområden ger en tämligen rättvisande bild av skogsbrukets huvudsakliga intresseområden. Bristen på mer detaljerade inventeringar försvårar emellertid möjligheterna att bedöma hur skogsbruket påverkas av t. ex. viss exploatering. I många fall måste enligt länsstyrelsen skogsmark tas i anspråk för tätortsexpansion.

Olämpligt lokaliserad fritidsbebyggelse kan enligt länsstyrelsen innebära konflikter med skogsbruket. Fritidsbebyggelsens intressen bör enligt länsstyrelsens mening vika för skogsbrukets intressen.

Fiske

Fiskeristyrelsen anser inte att redovisningen av fiskets intressen i länet är godtagbar. I det fortsatta planeringsarbetet bör samtliga kommuner som berörs av fiskets viktigare områden redovisa hur man avser att skydda dessa områden.

Den internationella utvecklingen på fiskets område kommer enligt fiskeristyrelsen att medföra en expansion av fisket i Östersjön. En förutsättning för en utveckling av Östersjöfisket är dock förbättrade landnings- och avsättningsmöjligheter. Kommunerna i kustområdet bör enligt styrelsen i samråd med fiskenämnden utreda och precisera yrkesfiskets behov av markområden för skilda ändamål. Också planverket anser att kommunerna bör uppmärksamma fiskets och dess följdindustriers ökade anspråk på mark i anslutning till hamnarna.

Fiskeristyrelsen finner det angeläget att man i den fortsatta kommunala planeringen för de primära rekreationsområdena vidtar åtgärder för att utveckla möjligheterna till fritidsfiske.

Naturvård och kulturminnesvård

I den kommunala planeringen föreslås enligt länsstyrelsen att naturvårdens och kulturminnesvårdens riksintressen i betydande omfattning säkerställs genom förordnanden enligt naturvårdslagen. Genomförandet av de

föreslagna förordnandena kommer enligt länsstyrelsen att med nuvarande resurser ta minst 30 år.

För kulturminnesvården finns det enligt länsstyrelsen ett omfattande behov av underlag för den fortsatta planeringen. Länsstyrelsen pekar särskilt på att kulturminnesvårdens intressen i tätorterna inte har redovisats. Fortsatt utredning av kulturminnesvårdens intressen i tätorterna är därför enligt länsstyrelsen en av de mest angelägna uppgifterna i den fortsatta fysiska riksplaneringen. Program för kulturminnesvården bör utarbetas för hela länet.

Naturvårdsverket bedömer att arbetet under planeringsskedet har gett ett i huvudsak godtagbart resultat i länet med undantag för Öland. Enligt verket är det angeläget att resurser tillförs länsstyrelsen så att säkerställandet av naturvårdens intressen kan genomföras snabbare. För Öland behövs enligt verket särskilt stora insatser.

Riksantikvarieämbetet framhåller att det bl. a. inom stora delar av Kalmar län finns brister i inventeringsmaterialet rörande kulturminnesvården. Ämbetet anser att flertalet av de s. k. större områdena av betydelse för kulturminnesvården bör kunna avföras i planeringssammanhang så snart skyddsbehovet inom dessa områden har preciserats och tillgodosetts i den kommunala planeringen. Skyddsbehovet i vissa av dessa områden, där det kulturhistoriska intresset har särskild tyngd, bör dock anses knutet till området som helhet och i första hand avse skydd mot strukturförändringar i stor skala. Ämbetet nämner bland dessa områden Öland och en del av fastlandskusten inom Kalmar län.

Fritidsbebyggelse

Länsstyrelsen påpekar att kommunerna i länets inland enligt regeringens beslut med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen bör förbättra sin planeringsberedskap för fritidsbebyggelse. Efterfrågan på fritidshus i dessa områden har enligt länsstyrelsen hittills varit relativt begränsad och en stor del av nytillskottet av fritidshus har där tillkommit genom funktionsomvandling av helårsbostäder. Enligt länsstyrelsens bedömning kommer efterfrågan på fritidshus i inlandet sannolikt att öka genom de restriktioner som måste läggas på fritidsbebyggelsens utveckling inom kustområdet och på Öland. Samtliga kommuner i länets inland har redovisat riktlinjer för fritidsbebyggelsen. Riktlinjerna medger i allmänhet mindre grupper av fritidshus i anslutning till befintliga byar utan krav på detaljplan. Länsstyrelsen anser därmed att planeringsberedskapen i viss mån har ökats och att kommunerna har förbättrat möjligheterna till lokalisering av fritidsbebyggelse i inlandet.

Energiförsörjning

Oskarhamns kommuns planeringsåtgärder för området närmast kärnkraftverket i Simpevarp är enligt länsstyrelsen lämpliga. I kommunöversikten finns riktlinjer för bebyggelse inom en zon av 10 km från kärnkraft-

verket. Riktlinjerna ger enligt länsstyrelsen klara anvisningar om hur säkerhetsfrågorna skall beaktas.

Samråd mellan berörda intressenter har enligt länsstyrelsen genomförts om sträckningen av en eventuell 800 kV-ledning norrut från kärnkraftverket. Länsstyrelsen bedömer att en eventuell ledning genom detta område inte behöver medföra allvarligare konflikter med andra intressen. Sträckningen av en eventuell 800 kV-ledning mot söder från Oskarshamn har enligt länsstyrelsen inte redovisats i kommunernas material.

Kommunöversikten för Kalmar kommun innehåller enligt länsstyrelsen inte någon markreservation för en ifrågasatt lokalisering av ett fossileldat kraftverk. Befintlig och föreslagen markanvändning innebär emellertid beträffande kustområdet söder om Kalmar inte något hinder för eventuell framtida industrilokalisering.

6.8 Gotlands län

Redovisat material

Kommunfullmäktige i Gotlands kommun antog under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till kommunernas program genom beslut län för län under våren 1975. För Gotlands län fattades beslut den 3 april 1975.

Gotlands kommun har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningen, som har behandlats i kommunfullmäktige den 14 mars 1977, består av kommunöversikt och kommunomfattande markdispositionsplan, vilka har antagits av kommunfullmäktige den 11 oktober 1976.

Gotlands kuster med Fårö, Sudret och Östergarnslandet omfattas av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Hela Gotland har dessutom betecknats som primärt rekreationsområde. Kustområdet behandlas i den kommunomfattande markdispositionsplanen vilken också innehåller ett avsnitt med förslag till åtgärder som bör vidtas med anledning av att Gotland är ett primärt rekreationsområde.

Vidare har Gotlands kommun redovisat ett av kommunfullmäktige godkänt program för områdesplanering för Gotlandskusten med Fårö, Sudret och Östergarnslandet.

Länsstyrelsen i Gotlands län har ställt samman och utvärderat kommunens redovisning samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Preliminärt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 16 september 1977. Efter hörande av Gotlands kommun har länsstyrelsen avgett slutligt sammanfattande yttrande den 24 oktober 1977.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats länsstyrelsens yttrande den 15

mars 1976 angående pansarövningsfält på Gotland och länsstyrelsens yttrande den 16 september 1977 över förslag till nytt övningsfält för Gotlands regemente. Vidare har bifogats Gotlands kommuns yttrande över länsstyrelsens redovisning.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.).

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Gotlands län har synpunkter lämnats av länsstyrelsen och Gotlands kommun.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Länsstyrelsen anger att redovisningen av den fysiska riksplaneringens planeringsskede i Gotlands kommun har inordnats i den samlade redovisning som kommunen har gjort av det regionplanearbete som har bedrivits för Gotland. Vissa övergripande regionalpolitiska mål för utvecklingen har därvid angetts, bl. a. att en utjämning av levnadsstandard och servicenivå bör ske mellan olika delar av Gotland.

De kommunala planerna har enligt länsstyrelsen utarbetats med hänsyn till den fysiska riksplaneringens intentioner. Planeringen har grundats på ett omfattande inventerings- och utredningsmaterial. De områden som har redovisats för tätortsutbyggnad har varit föremål för ingående samråd mellan kommun och länsstyrelse. Därvid har enligt länsstyrelsen såväl bebyggelsefrågor som naturvårdsintressen beaktats.

Gotlandskusten med Fårö, Sudret och Östergarnslandet

Gotlands kommun avser att upprätta områdesplaner för Fårö, Sudret, Östergarnslandet samt det övriga kustområdet. Planeringsarbetet skall enligt länsstyrelsen inriktas på att samordna en utveckling av planlagd fritidsbebyggelse med en utveckling av turism och friluftsliv. Länsstyrelsen förutsätter att natur- och kulturminnesvårdens intressen kommer att beaktas på ett tillfredsställande sätt i denna planering.

Inom vissa delar av Sudret är planeringsbehovet enligt länsstyrelsen särskilt framträdande. Det är viktigt att kommunen i den påbörjade områdesplaneringen samordnar exploaterings- och naturvårdsintressena bl. a. inom de känsliga landskapen i Vamlingbo och vid Fidenäset.

Länsstyrelsen pekar på att de mindre fiskelägena gradvis omvandlas till fritidsboendeområden. Detta medför vissa konflikter med yrkesfisket och kan påverka fiskelägenas kulturhistoriska värde.

Beträffande fritidsbebyggelsens lokalisering m. m. stöder länsstyrelsen

kommunens bedömning att i princip endast tätare former av fritidsbebyggelse skall tillåtas i strandnära områden, medan själva strandområdena skall lämnas helt fria från bebyggelse.

Behovet av ytterligare campingplatser är enligt länsstyrelsen stort, i synnerhet på södra Gotland. Den omfattande oreglerade husvagnscamping som förekommer innebär ofta sanitära problem, parkerings- och trafiksvårigheter, markslitage etc. Detta leder ofta till konflikter med den bofasta befolkningen och med naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen. Det är enligt länsstyrelsen svårt att förhindra långtidsuppställning av husvagnar i de kustområden som är attraktiva för friluftslivet. I dessa kustområden gäller enligt riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen att man skall iaktta stor återhållsamhet med att tillåta utbyggnad av fritidsbebyggelse. Det är därför enligt länsstyrelsen mycket otillfredsställande att samma mark så lätt kan tas i anspråk för ett omfattande husvagnsboende.

Länsstyrelsen framhåller att det gotländska landskapet, särskilt närmast havet, är mycket känsligt för påverkan och förändringar. För att man skall kunna bevara ännu opåverkad natur är det enligt länsstyrelsen angeläget att begränsa spridd bebyggelse i sådana områden.

Naturvårdsverket anser att det är positivt att Gotlands kommun försöker styra fritidsbebyggelsen på ett planmässigt sätt. Verket har emellertid en helt annan uppfattning än kommunen om vilka mål som bör gälla för bebyggelsens omfattning, utformning och lokalisering för att den fysiska riksplaneringens intentioner skall kunna tillgodoses.

Naturvårdsverket konstaterar att utbyggnad av fritidsbebyggelse på Gotland i stor utsträckning föreslås ske nära kusten samtidigt som kustområdet som helhet är av riksintresse för friluftslivet. Sudret, Östergarnslandet och Fårö är dessutom av riksintresse för naturvården. Hela Gotland är ett primärt rekreationsområde. Gotland är också av riksintresse för kulturminnesvården. Naturvårdsverket anser att friluftslivets, turismens och naturvårdens intressen skall sättas före den enskilda fritidsbebyggelsens. Enskild fritidsbebyggelse bör enligt verket inte byggas inom strandnära områden. En strandzon på ca 300–500 m bör hållas fri från bebyggelse. Utbyggnadsområdena för fritidsbebyggelse bör vara koncentrerade. Särskild återhållsamhet med ny fritidsbebyggelse bör enligt verket iakttas på Sudret, Östergarnslandet och Fårö med hänsyn till områdenas stora naturvärden. Länsstyrelsen bör överväga att utöka strandskyddet längs de mest värdefulla kustavsnitten.

Kommunens planering bör enligt naturvårdsverket inriktas på att goda övernattningsmöjligheter i form av campingplatser, vandrarhem och stugor för korttidsuthyrning skapas på lämpliga platser.

Även planverket anser att stor återhållsamhet med att tillåta enskild fritidsbebyggelse bör iakttas inom Gotlands kustområde. Verket stöder kommunens bedömning att strandområdena skall lämnas fria från bebyggelse. Gotlandskusten bör enligt verket i princip betraktas som fullbyggd

med enskild fritidsbebyggelse. Större exploateringar för fritidsbebyggelse bör inte tillåtas på Fårö, Sudret eller Östergarnslandet om dessa områden skall kunna behålla sina stora bevarandeintressen. En översiktlig planering av områdena är enligt planverket angelägen. En utgångspunkt för planeringen bör vara att nya områden inte tas i anspråk för fritidsbebyggelse och att utbyggnaden inriktas på en begränsad komplettering av befintliga bebyggelseområden.

Det är enligt planverket viktigt att den fortsatta områdesplaneringen för Gotlands kustområden med Fårö, Sudret och Östergarnslandet inriktas på att avsätta tillräckliga och välbelägna områden för semesterbyar, campingplatser och anläggningar av skilda slag. Verket framhåller särskilt att problemen med oreglerad camping i strandområden, långtidsuppställning av husvagnar etc. inte bara bör mötas med ordningsregler och effektivare tillsyn. Enligt verket medför dessa problem också krav på investeringar i campingplatser, upprustning av vägar till attraktiva friluftsområden, iordningställande av badplatser, sopmajor, toaletter m. m.

Planverket konstaterar vidare att ett flertal kommuner har anfört sysselsättningspolitiska skäl för omfattande exploateringar för fritidsbebyggelse. Detta gäller i hög grad för Gotlands kommun. Verket anser att utbyggnad av enskild fritidsbebyggelse inte har ett sådant samhällsekonomiskt värde att det motiverar att värdefulla naturresurser får tas i anspråk. Det ekonomiska utbytet blir enligt planverket dessutom kortsiktigt om utbyggnaden minskar områdenas värde för turism och friluftsliv.

Riksantikvarieämbetet ifrågasätter om utbyggnad av fritidsbebyggelse på Fårö och Storsudret på längre sikt får de regionalpolitiska effekter som kommunen hävdar. Från kulturhistorisk synpunkt är en omfattande utbyggnad av fritidsbebyggelse och en privatisering av marken inom dessa områden förenlig med varken intresset att skydda kulturmiljön eller önskemålet att göra denna miljö tillgänglig. I den fortsatta områdesplaneringen bör kommunen därför enligt ämbetet utgå från att endast en begränsad komplettering av befintliga bebyggelseområden får ske – och då i första hand i form av uthyrningsstugor, som på längre sikt kan bidra till den bofasta befolkningens försörjning.

Gotlands kommun anför med anledning av ämbetsverkens synpunkter att det finns fler lämpliga områden för fritidsbebyggelse vid kusten än i de inre delarna av ön, där en utbyggnad kan stå i strid med jord- och skogsbrukets intressen. Kommunen accepterar inte verkens inställning att man bör vara ytterst återhållsam med att tillåta enskild fritidsbebyggelse i avvaktan på planering för semesterbyar m. m. Kommunen anser att den planering som har utförts visar att det finns mycket god plats för både enskild fritidsbebyggelse och för semesterbyar m. m. för uthyrning.

Jordbruk

Länsstyrelsen konstaterar att det på Gotland finns betydande områden

av primärt intresse för jordbruket. Stora delar av dessa är av intresse också för tätortsutbyggnad och för militär användning.

Jordbrukets intressen har enligt länsstyrelsen beaktats väl i den kommunala planeringen. De intressemotsättningar som kan uppstå mellan behovet av mark för tätortsutbyggnad och jordbrukets intressen kommer enligt länsstyrelsen att behandlas i den fortsatta markanvändningsplaneringen. Detta gäller bl. a. utbyggnaden av Roma tätort där fortsatta samråd i planarbetet bör kunna leda till att såväl jordbruks- som bebyggelseintressen kan beaktas.

Skogsbruk

Gotlands skogsområden är svårföryngrade. Avverkning för avsalu får endast ske efter skogsvårdsstyrelsens medgivande. Länsstyrelsen konstaterar därför att behovet är begränsat av att särskilt reglera skogsbruket inom naturreservat och naturvårdsområden.

Fiske

Länsstyrelsen påpekar att kommunen under den fysiska riksplaneringens programskede behandlade fiskets intressen kortfattat. Kommunen har under planeringsskedet inte berört fiskets intressen ytterligare.

I havet runt Gotland finns viktiga fångstområden för yrkesfisket. Några särskilda åtgärder för att säkerställa dessa områden har enligt länsstyrelsen inte bedömts nödvändiga i den kommunala planeringen. Fritidsfiskets krav på tillgänglighet till stränderna tillgodoses genom att strandområdena vid kusten nästan helt är samfällt ägda.

Det är enligt länsstyrelsen av sysselsättningsskäl angeläget att stödja fiskenäringen på Gotland. Detta gäller särskilt för sydöstra kusten där behovet av upprustning av fiskehamnarna är stort.

Den ökade jordbruksbevattningen och andra ingrepp i vattensystemen på Gotland påverkar enligt länsstyrelsen fiskbeståndet och fisket negativt. I för yrkesfisket viktiga lek- och fångstområden utanför kusten anser länsstyrelsen att oljeborrning, sandtäkt, militär verksamhet m. m. innebär betydande inskränkningar.

Fiskeristyrelsen anser att fiskets intressen inte har beaktats tillräckligt i kommunens redovisning av arbetet under planeringsskedet. Kommunen bör vid kommande revidering av kommunöversikten och markdispositionsplanen redovisa hur man avser att skydda fiskets viktigare intresseområden. De konflikter med andra intressen som har berörts av länsstyrelsen bör enligt fiskeristyrelsen belysas närmare i den fortsatta planeringen. Även behovet av mark för hamnanläggningar bör beaktas.

Naturvård och kulturminnesvård

Länsstyrelsen konstaterar att intresset att bevara Gotlands unika kulturlandskap och naturmiljö betonas i kommunens markdispositionsplan.

Kommunen anger enligt länsstyrelsen att landskapsvårdande insatser i huvudsak måste ske inom ramen för jordbrukets verksamhet på grund av bristande ekonomiska resurser. Inkomster från fritidsbebyggelse och turism kan enligt länsstyrelsen också bidra till att man kan genomföra bevarandeåtgärder. Ökade personella resurser erfordras emellertid enligt länsstyrelsen för att det inom rimlig tid skall vara möjligt att genomföra föreslagna naturvårdsförordnanden.

Länsstyrelsen framhåller att det för kulturminnesvården saknas såväl ett systematiskt kunskapsunderlag som åtgärdsprogram. Det är därför osäkert i vilken utsträckning kulturminnesvårdens intressen kan bli tillgodosedda.

I Gotlands glesbygd förekommer enligt länsstyrelsen ett omfattande bostadsbyggande. Den gotländska bebyggelsen har unika kulturhistoriska värden som på sikt kan hotas om man inte anpassar nybebyggelsens lokalisering och utformning till den befintliga kulturmiljön.

En inventering av kulturlandskap och bebyggelse har påbörjats för Fårö och skall utföras även för Östergarnslandet och Sudret. Det är enligt länsstyrelsen angeläget att inventeringsarbetet kan fullföljas. Det bör vidare utvecklas till att omfatta hela Gotland, som är ett s. k. större område av intresse för kulturminnesvården. Syftet med inventeringen bör enligt länsstyrelsen vara att precisera kulturminnesvårdens intressen så att de s. k. större områdena i enlighet med statsmakternas beslut kan ersättas med delområden för vilka särskilda riktlinjer för kulturminnesvården bör gälla. Inventeringsarbetet bör enligt länsstyrelsen leda fram till en kulturvårdsplan för Gotland.

Gotlands särpräglade naturmiljö och kulturlandskap motiverar enligt naturvårdsverket största restriktivitet med att tillåta ny bebyggelse, särskilt inom de riksintressanta områdena. Också i de inre delarna av Gotland, som har stor betydelse för kulturminnesvården, är det enligt verket väsentligt att den enhetliga landskapsbilden bevaras. Även planverket anser att olämpligt lokaliserad och utformad bebyggelse är ett påtagligt problem på Gotland. De försök som pågår med att uppföra typhus anpassade till den lokala byggnadstraditionen finner verket vara intressanta.

Den länsomfattande, översiktliga naturinventering som har genomförts utgör enligt naturvårdsverket ett värdefullt planeringsunderlag. Verket anser att det fortsatta arbetet med naturvårds- och kulturminnesvårdsfrågorna bör inriktas på att upprätta en med kulturminnesvården samordnad naturvårdsplan.

Vidare bör enligt naturvårdsverket områdesplanering ske i första hand inom de områden som är föremål för starka exploateringsintressen. Planeringen bör kompletteras med att man säkerställer värdefulla objekt med stöd av naturvårdslagen.

Riksantikvarieämbetet konstaterar med tillfredsställelse att kommunen avser att utföra en bebyggelseinventering och en historisk landskapsanalys för de riksintressanta områdena Fårö och Storsudret. Riksantikvarieämbe-

tet påpekar liksom länsstyrelsen att det saknas ett systematiskt kunskapsunderlag om Gotlands kulturmiljö. Kulturminnesvårdens riksintressen har i allmänhet inte kunnat preciseras varför kommunen har haft tillgång till ett bristfälligt planeringsunderlag. Riksantikvarieämbetet anser ändå att behovet av skydd för värdefulla kulturlandskap och karaktäristiska miljöer har beaktats i kommunens planering. Kvarstående skyddsbehov kommer enligt ämbetets bedömning att kunna tillgodoses i den förestående områdes- och detaljplaneringen.

Det är enligt riksantikvarieämbetet viktigt att jordbruksdriften bibehålls för att kulturlandskapet skall kunna hållas öppet. Motsättningar mellan kulturminnesvårdens och jordbrukets intressen bör enligt ämbetet i allmänhet kunna lösas utan men för jordbruket. Ämbetet anser med anledning av att hela Gotland är ett s. k. större område av betydelse för kulturminnesvården att flertalet av dessa områden i landet bör kunna avföras i planeringssammanhang så snart skyddsbehovet inom områdena har preciserats och tillgodosetts i den kommunala planeringen. Skyddsbehovet i vissa av dessa områden, där det kulturhistoriska intresset har särskild tyngd, bör dock anses knutet till området som helhet och i första hand avse skydd mot strukturförändringar i stor skala. Ämbetet nämner bland dessa områden Gotland.

Gotlands kommun anser att en fördjupad inventering bör genomföras för åtminstone samtliga områden av riksintresse för kulturminnesvården. Dessutom behövs en heltäckande inventering av bebyggelsen.

Naturvårdsverkets redovisning av arealer med förordnanden enligt naturvårdslagen är enligt Gotlands kommun mindre lämplig som mått på hur naturvårdens intressen har säkerställts. Områdena av riksintresse för naturvården är enligt kommunen mycket grovt avgränsade. Kommunen anser vidare att naturreservat i vissa fall kan vara en felaktig form av säkerställande om inte erforderliga medel ställs till förfogande för vård- och skötselåtgärder.

Turism och friluftsliv

Länsstyrelsen konstaterar att frågor om turism och friluftsliv behandlas i ett särskilt avsnitt i den kommunomfattande markdispositionsplanen. Länsstyrelsen och kommunen har vidare gemensamt påbörjat en särskild planering för utveckling av turism och rekreation på Gotland. Konkreta utbyggnadsalternativ skall enligt länsstyrelsen redovisas avseende boende, service, aktiviteter och kommunikationer. Länsstyrelsen understryker behovet av statliga insatser för att det skall bli möjligt att genomföra de förslag som kommer att föras fram i denna planering.

Enligt planverket utgör den genomförda planeringen på Gotland ett gott underlag för en fortsatt utveckling av turism och rekreation. Det är enligt verket angeläget att områden för semesterbyar, campingplatser och andra anläggningar reserveras i den fortsatta områdesplaneringen.

Planverket anser att det är önskvärt att utbyggnaden av anläggningar för fjärrekreation inom landets primära rekreationsområden anpassas till skalan i den lokala miljön. Det borde enligt verket vara möjligt att t. ex. utveckla vissa större befintliga turistorter, som t. ex. Visby, med nya och kompletterande anläggningar utan att fysiska, sociala och kulturella miljövärden behöver äventyras. De mindre fiskelägena är däremot betydligt känsligare för en omfattande utbyggnad.

Naturvårdsverket efterlyser aktiva planeringsinsatser för lokalisering av anläggningar för rekreation på Gotland. Verket framhåller härvid att kusten utgör det mest attraktiva området för friluftslivet.

Fritidsbebyggelse

Gotlands kommun har enligt länsstyrelsen i sin markdispositionsplan angett vissa planeringsriktlinjer för fritidsbebyggelsens utveckling. Kommunen anger att den, med ett antaget program för sådan bebyggelse, har vissa möjligheter att påverka lokaliseringen av fritidsbebyggelse i regionalpolitiskt syfte.

Länsstyrelsen påpekar att områden av riksintresse för natur- och kulturminnesvården ofta sammanfaller med de utvecklingssvagare delarna av Gotland. Enligt länsstyrelsen är det svårt att förena återhållsamhet med ny fritidsbebyggelse med de regionalpolitiska målen för dessa områden.

Det är enligt länsstyrelsen väsentligt att utbyggnad av fritidsbebyggelse föregås av planering så att den tillkommande bebyggelsen kan koncentreras till vissa områden. Regionalpolitiskt innebär de koncentrerade fritidsbebyggelseområdena att underlaget för teknisk försörjning, service och kommunikationer förbättras. Tillstånd till glesare fritidsbebyggelse bör enligt länsstyrelsen lämnas ytterst sparsamt bl. a. i syfte att skydda den natur som alltjämt är orörd på Gotland.

Spridd bebyggelse bör enligt planverket undvikas i områden som ännu är opåverkade av bebyggelse. Verket anser att kommunöversiktens allmänna rekommendation om att man bör kunna tillåta ett fritidshus per 5–25 ha byggbar mark är alltför generell och kan innebära en ogynnsam utveckling av spridd bebyggelse.

Markanvändningsplaneringen på Gotland måste enligt naturvårdsverket ges en annan inriktning om den fysiska riksplaneringens syften skall kunna tillgodoses. Enligt verket bör övernattningsmöjligheter i form av campingplatser, vandrarhem och uthyrningsstugor komma till stånd på lämpliga platser. Utbyggnaden av enskild fritidsbebyggelse bör minskas och behovet av andra boendeformer bör tillgodoses på ett bättre sätt.

Riksantikvarieämbetet anser liksom planverket att kommunöversiktens rekommendation beträffande spridd bebyggelse kan inneböra en ogynnsam bebyggelseutveckling inom vissa delar av Gotland. Poblemet kan enligt ämbetet klaras bara om kommunen någorlunda konsekvent kan hävda att nya fritidshus får byggas endast i anslutning till befintlig bebyg-

gelse. Utbyggnaden av fritidsbebyggelse bör vidare enligt ämbetet huvudsakligen ske i närheten av Visby eftersom en stor del av fritidshusägarna kommer från fastlandet.

Gotlands kommun betonar med anledning av verkens yttranden att planeringen för fritidsbebyggelse har varit synnerligen omsorgsfull. Ett noggrant studium av varje enskilt läge samt ett omfattande samråds- och remissarbete har inneburit att friluftslivets och naturvårdens intressen har kunnat beaktas fullt ut. Enskild fritidsbebyggelse kommer enligt kommunen sannolikt att vara den dominerande formen för fritidsboende också i fortsättningen. Vissa möjligheter finns dock att planera för andra upplåtelseformer, t.ex. fritidshus för korttidsuthyrning. Gotlands kommun avser att anlägga en stugby i Burgsvik samt rusta upp och komplettera befintliga stugbyar. Kommunen påpekar att man nyligen har antagit en plan för utveckling av turismen, vilken bl.a. klargör att de höga kostnaderna begränsar möjligheterna att bygga stugbyar i kommunal regi. Frågan om uthyrningsstugor i anslutning till jordbruk är föremål för en särskild utredning inom kommunen.

Industri

I kommunens markdispositionsplan har markerats fem lägen som är avsedda att hållas i reserv för eventuella framtida större, s.k. hamnberoende verksamheter. Mot bakgrund av kommunens begränsade möjligheter att styra industrilokalisering är det enligt länsstyrelsen angeläget med en plan- och markberedskap som möjliggör att alternativ kan erbjudas företag som vill om- eller nylokalisera.

Särskilt för de reserverade lägena vid Klintehamn och Slite är det enligt länsstyrelsen angeläget att man översiktligt utreder frågor om markutnyttjande, skyddsåtgärder, kommunikationer och övrig teknisk försörjning.

Länsstyrelsen framhåller att cementtillverkningen i Slite har stor betydelse för energiförbrukningen och resurshushållningen på Gotland. Regeringen har lämnat tillstånd enligt 136 a § byggnadslagen för en utbyggnad av anläggningen. Tillstånd enligt naturvårdslagen har vidare erhållits för täkt av råmaterial för cementtillverkningen. Det är enligt länsstyrelsen viktigt att man i den pågående detaljplaneringen tillräckligt uppmärksammar buller och luftföroreningar från cementfabriken.

Täktverksamhet och oljeprospektering

På Gotland finns flera naturresurser av intresse för exploatering. Länsstyrelsen nämner främst kalksten, sand och grus i havet samt eventuella oljefyndigheter. Enligt länsstyrelsen kvarstår konflikter mellan intressena att bryta kalksten och att bevara miljön inom flera områden på norra Gotland. Länsstyrelsen anser att det är angeläget att förutsättningarna för lokalisering av nya kalkbrott till mindre känsliga områden utreds vidare. Därvid bör man särskilt uppmärksamma eventuella följdverkningar på de

vattenförekomster som har stor betydelse för vattenförsörjningen.

Länsstyrelsen har i samråd med flera statliga myndigheter upprättat förslag till program för hur undersökningar bör bedrivas i syfte att få till stånd den utredning om sand- och grustäkter i havet som länsstyrelsen enligt statsmakternas beslut med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen skall genomföra. Länsstyrelsen anger att den saknar ekonomiska resurser att driva utredningsarbetet vidare. Utredningen är enligt länsstyrelsen angelägen med hänsyn till de starka bevarandeintressena som finns i havet, främst norr och öster om Fårö.

Borrningar efter olja har skett framför allt på Gotlands fastland men även i havet öster och sydost om Gotland. Länsstyrelsen konstaterar att dessa havsområden har stort värde som lek- och uppväxtområden för fisk. Där finns också flera uppehållsplatser för alfågel vintertid. Det kan enligt länsstyrelsen därför uppstå direkta konflikter mellan oljeprospekteringen och fiske- och naturvårdsintressena eftersom säkerhetsfrågorna vid oljeborrning till havs ännu inte har lösts.

Industriverket anför att det är svårt att genom föreskrifter uppnå total säkerhet vid oljeprospektering. De säkerhetsföreskrifter som har gällt för verksamheten uppfyller enligt industriverket de krav som det är rimligt att samhället ställer.

Naturvårdsverket anser att de utredningar om alternativa platser för kalkbrytning som har genomförts är otillräckliga från naturvårdssynpunkt.

Intresset för exploatering av oljeförekomster och sandtäkter på havsbotten utanför Fårö bör enligt naturvårdsverket ägnas särskild uppmärksamhet. Utöver de undersökningar av miljökonsekvenser som bör föregå en exploatering, bör man enligt verket utreda effekterna på samhällsbyggandet i stort av t. ex. eventuella större oljefynd.

Sötvattentillgångar

Flera områden på Gotland har enligt länsstyrelsen begränsad tillgång på konsumtionsvatten. Länsstyrelsen framhåller mot den bakgrunden att följdverkningarna bör uppmärksammas av ingrepp som kan påverka vattenförekomsterna. Verksamheter som härvid berörs är större kalkbrott, dikningsföretag och bevattning av åkerarealer. Beträffande utdikningar av våtmarker anser länsstyrelsen att det är mycket otillfredsställande att de utredningar som länsstyrelsen i regeringens beslut över programskedet fick i uppdrag att genomföra, inte har kunnat påbörjas. En närmare utredning om dikningarnas och magasineringarnas effekt för naturvården och vattenvården beräknas med nuvarande resurser inte kunna genomföras så snabbt som borde ske.

Energiförsörjning

En utbyggnad av kraftvärmeverket i Slite har enligt länsstyrelsen bedömts kunna tillgodose energibehovet för utbyggnaden av cementfabri-

ken.[1] Härutöver pågår utredningar om ett kolkraftverk med eventuell lokalisering till Slite. Ett sådant verk kan enligt länsstyrelsen sannolikt inte inrymmas inom det befintliga kraftverksområdet. Vidare planeras enligt länsstyrelsen ett nytt kraftvärmeverk i Visby.

Länsstyrelsen påpekar att Gotland har goda naturliga förutsättningar för försöksverksamhet med alternativa energikällor, i första hand vindkraft men även sol- och vågenergi. Planverket anser att det är angeläget att man genom försöksprojekt studerar såväl teknologiska aspekter som konflikter med annan markanvändning av t. ex. vindkraftverk.

Hamnar

Gotland är enligt länsstyrelsen särskilt beroende av goda hamnar för mindre djupgående fartyg. Trafiken är koncentrerad till hamnarna i Visby, Slite och Klintehamn.

Kraven på bättre och säkrare sjöförbindelser med fastlandet är enligt länsstyrelsen ständigt aktuella på Gotland. Visby hamn behöver enligt länsstyrelsen utvidgas och förses med ett nytt vågskydd och i Klintehamn pågår utbyggnad och fördjupning av hamnen. En utbyggnad av hamnen i Slite prövas f. n. enligt vatten- och miljöskyddslagstiftningen.

Tippning av muddermassor från utbyggnaden av hamnen i Slite har föreslagits ske i havet ca 10 km sydost om Slite. Länsstyrelsen bedömer i detta fall att konflikter med fiskets eller naturvårdens intressen är mindre sannolika.

Flygplatser

En omlokalisering eller en kortare förskjutning av banan på Visby flygplats har enligt länsstyrelsen diskuterats i syfte att man skall kunna minska flygbullerproblemen för omkringliggande bostadsbebyggelse. Inget av dessa alternativ har enligt länsstyrelsen kunnat genomföras på grund av de höga kostnader som en flyttning skulle medföra. Visby tätort har dock ytterst begränsade utbyggnadsmöjligheter och det finns starka önskemål om att ta i anspråk flygfältet för tätortsutbyggnad. Undersökningar av bullersituationen visar enligt länsstyrelsen att samtliga aktuella utbyggnadsområden för Visby tätort i det ogynnsammaste fallet kan komma att beröras av flygbuller till nivåer som anses störande.

Planverket anser att en omlokalisering av flygplatsen i Visby bör övervägas mot bakgrund av tätortens begränsade expansionsmöjligheter. För att en eventuell framtida flyttning av flygplatsen inte skall motverkas bör inga nya investeringar nu göras i flygplatsen.

Luftfartsverket anser att en flyttning av Visby flygplats är orealistisk av ekonomiska skäl. Det är dessutom enligt verket osäkert vart flygplatsen

[1] Kraftvärmeverket är f. n. under utbyggnad.

kan lokaliseras utan att konflikter t. ex. med jordbruksintressen uppkommer. I det fortsatta arbetet bör det alternativ som innebär att banan förlängs norrut, studeras vidare. Kostnaderna för en eventuell förlängning bör enligt luftfartsverket vägas mot fördelarna för den fortsatta tätortsutbyggnaden.

Gotlands kommun framhåller med anledning av myndigheternas yttranden att alternativa lägen för flygplatsen har studerats i markdispositionsplaneringen. Kommunen har därvid inte kunnat finna något acceptabelt alternativ till flygplatsens nuvarande läge. Däremot är kommunen positiv till att frågan om att förlänga banan prövas närmare.

Försvar

En särskild arbetsgrupp inom länsstyrelsen har utrett frågan om ett nytt pansarövningsfält på Gotland. Länsstyrelsen anser att en utvidgning av det befintliga skjutfältet vid Tofta är mest fördelaktigt med hänsyn till andra intressen. Gotlands kommun har i kommunöversikten angett vissa restriktioner mot bebyggelse inom de områden som har diskuterats för utvidgning av Tofta skjutfält.

Länsstyrelsen påtalar vidare att det föreligger viss oenighet om skyddszoner mot buller från den militära verksamheten. Enligt de militära myndigheterna bör skyddszoner avgränsas utanför övnings- och skjutfälten. Kommunen menar att zonerna bör ligga inom de militära markinnehaven. Länsstyrelsen anser att man bör lägga fast en princip som vägledning för den fortsatta behandlingen av denna fråga.

Tillträdesförbudet för utlänningar inom vissa av försvarets skyddsområden på norra Gotland, bl. a. på Fårö, innebär enligt länsstyrelsen allvarliga inskränkningar för turismen på Gotland. Förbudet motverkar enligt länsstyrelsen den regionalpolitiskt motiverade satsningen på turism i utvecklingssvaga delar av Gotland. Länsstyrelsen menar att tillträdesförbudet snarast bör omprövas.

Havsområdet utanför Tofta skjutfält utnyttjas som mål- och riskområde vid militära skjutningar. Länsstyrelsen påtalar att de tidsbegränsade fiskeförbud som är en följd av skjutverksamheten medför inskränkningar för yrkes- och fritidsfisket.

Överbefälhavaren anser att det är ett riksintresse att försvaret på Gotland har en god beredskap. Om inte ett godtagbart övningsfält kan skapas innebär detta operativa, ekonomiska och organisatoriska konsekvenser för utbildningsverksamheten inom östra militärområdet.

Försvarets övningsområde vid Visby är enligt överbefälhavaren för begränsat för att kunna inrymma bullerzoner. En lokalisering av bullerkänslig bebyggelse nära övningsfältets gränser skulle innebära inskränkningar för den militära verksamheten. Detta måste enligt överbefälhavaren anses strida mot byggnadslagstiftningen.

Avveckling helt eller delvis av ett visst militärt skyddsområde förutsätter enligt överbefälhavaren att frågan om samtliga skyddsområden i landet tas upp till förnyad prövning. En avveckling skulle vidare kräva tillträdesförbud inom begränsade områden i anslutning till militära anläggningar. Detta skulle enligt överbefälhavaren begränsa rörelsefriheten även för svenska medborgare inom delar av nuvarande skyddsområden.

Beträffande havsområdena utanför Tofta skjutfält har försvarsmakten enligt överbefälhavaren i stor utsträckning anpassat sin verksamhet till yrkes- och fritidsfisket. Det är inte möjligt att ytterligare inskränka mål- och riskområden utan att allvarliga konsekvenser uppkommer för försvarets utbildningsverksamhet.

Överbefälhavaren påpekar vidare att vissa av de öar som länsstyrelsen anser vara av stort värde för friluftslivet, inte kan göras tillgängliga på det sätt som länsstyrelsen förutsätter med hänsyn till försvarsmaktens verksamhet.

Planverket konstaterar att försvaret ställer anspråk på nya markområden på flera håll i landet. Allvarliga motsättningar mellan civila och militära intressen har inte kunnat lösas i samband med utredningarna om en utvidgning av Tofta skjutfält. Verket har tidigare uttalat att arrendering av mark, ökat samutnyttjande och ökad användning av simulatorer kan minska försvarets markbehov. För bl. a. Tofta skjutfält torde dock sådana lösningar enligt planverket inte vara möjliga.

Beträffande skyddszoner mot buller vid militär verksamhet påpekar planverket att kommunens förslag förusätter krav på inlösen av omgivande mark. En sådan princip är enligt verket inte helt i överensstämmelse med miljöskyddslagstiftningen. Kommunens begyggelseplanering bör enligt planverket ske med beaktande av faktiska omgivningsstörningar. Försvaret bör begränsa störningarna i skälig omfattning. Planverket förordar att berörda parter försöker nå fram till samförståndslösningar.

Planverket konstaterar vidare att havsområdet utanför Tofta skjutfält berörs av militära mål- och riskområden. Förbättringar för i synnerhet friluftslivet kan enligt verket åstadkommas genom att skjutningar undviks under semestermånader och veckoslut.

Gotlands kommun menar att de begränsade möjligheterna till utbyggnad av Visby tätort bör innebära att försvarets önskemål om skyddsavstånd inte kan beaktas. Kommunen är medveten om svårigheterna med att ompröva tillträdesförbudet för utlänningar inom det militära skyddsområdet på norra Gotland. Mot bakgrund av de möjligheter till fjärrspaning med avancerad teknik som numera finns, anser kommunen att tillträdesförbudet är mindre meningsfullt. Försvarsmakten bör ges i uppdrag att i samarbete med kommunen utreda i vilken omfattning skyddsområdet kan avvecklas. Avstängningen av småöar, framför allt vid södra Gotland, har enligt kommunen inneburit att utflyktsmålen för friluftslivet har reducerats starkt.

6.9 Blekinge län

Redovisat material

I samtliga fem kommuner i Blekinge län antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. För Blekinge län fattades beslut den 20 februari 1975.

Samtliga kommuner i Blekinge län har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningarna har behandlats av kommunfullmäktige.

Samtliga kommuner i länet har redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter och kommunomfattande markdispositionsplaner.

I Blekinge län omfattas kusten av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Kusten från Listerlandet till Torhamns udde har härvid betecknats som högexploaterad kust, medan kuststräckan norr om Torhamns udde har betecknats som övrig kust. Länet berörs även av det primära rekreationsområdet Åsnen-Listerlandet. Markdispositionsplaner har inte redovisats särskilt för dessa områden.

Enligt riktlinjerna bör mark reserveras i anslutning till Karlshamn för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen. Karlshamns kommun har för industriläget Sternö-Stilleryd-Vekerum redovisat en av kommunfullmäktige antagen kommundelsöversikt. Vidare har kommunen redovisat en lägesrapport från pågående områdesplanearbete och en separat åtgärdsredovisning för området.

Av fullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunerna har vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av samtliga kommuner i länet.

Länsstyrelsen i Blekinge län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Efter hörande av landstinget har länsstyrelsen den 5 september 1977 avgett slutligt sammanfattande yttrande.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats Miljööversikt av Stillerydsområdet i Karlshamns kommun samt en förteckning över tillgängligt inventerings- eller annat källmaterial. Vidare har bifogats yttranden från vägförvaltningen, lantbruksnämnden, skogsvårdsstyrelsen, fiskerikonsulenten, fiskeriintendenten i Västerhavets distrikt, fiskeriintendenten i Nedre södra distriktet, landstinget, domänverket södra regionen, Lantbrukarnas länsförbund i Blekinge län samt från enskilda personer.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.).

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Blekinge län har synpunkter lämnats av Karlshamns, Karlskrona, Ronneby och Sölvesborgs kommuner samt gemensamt av samtliga kommuner i länet genom Blekingekommunernas samarbetsgrupp för fysisk riksplanering.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Länsstyrelsen bedömer att kommunernas arbete under planeringsskedet i huvudsak har bedrivits enligt de centrala anvisningar som har getts för planeringsarbetet. Kommunerna har enligt länsstyrelsen ansett det nödvändigt att först upprätta kommunomfattande markdispositionsplaner innan man tar ställning till markanvändningen i de områden som berörs av riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen.

Högexploaterad kust och övrig kust

För stora delar av det högexploaterade kustområdet har kommunerna enligt länsstyrelsen beaktat statsmakternas riktlinjer om att stor återhållsamhet bör iakttas med att tillåta ytterligare fritidsbebyggelse. Detta har skett genom de kommunomfattande markdispositionsplaner som har redovisats och genom riktlinjer i kommunöversikterna. Inom andra delar av kustområdet har planeringsarbetet ännu inte kommit så långt att kommunernas slutliga målsättning för markanvändningen har kunnat anges i markdispositionsplanerna. Mer långsiktigt verkande riktlinjer för bebyggelseutvecklingen i dessa områden saknas därför enligt länsstyrelsen.

Länsstyrelsen har tillsatt en skärgårdsutredning som skall lägga fram förslag som möjliggör en fortsatt fast bosättning i skärgården. Målsättningen att bevara en levande skärgård inrymmer enligt länsstyrelsen bl. a. krav på en tidsenlig utveckling av skärgårdsbefolkningens bosättningsförhållanden samt möjligheter till sysselsättning, service och rekreation. Sedan länge pågår i skärgården en omvandling av permanentbostäder till fritidsbostäder. En väsentlig förutsättning för att fortsatt befolkningsminskning i skärgården skall förhindras är enligt länsstyrelsen att möjligheterna att uppföra permanentbostäder för skärgårdsbefolkningen underlättas. Vidare måste s. k. skärgårdsanknutna verksamheter etableras för att trygga försörjningsmöjligheterna.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom de högexploaterade och de övriga kustområdena redovisas under avsnitt 4.2 resp. 4.3. Beträffande Blekinge län anförs därutöver följande.

Planverket framhåller att enligt den inventering som har genomförts av lantmäteriverket var nettoökningen av fritidshus under perioden 1970–

1975 23 % resp. 24 % inom de kustområden i Blekinge som betecknas som högexploaterad resp. övrig kust. Verket anser att kust- och skärgårdsområdena i Blekinge län bör betraktas som i princip fullbyggda med enskild fritidsbebyggelse.

Fiskeristyrelsen anser att konflikterna rörande fisket bör ägnas särskild uppmärksamhet i Blekinge med hänsyn till att länet har det näst största yrkesmässiga saltvattenfisket i landet. Vattenföroreningar och olika typer av militär aktivitet vållar särskilda problem för fisket. Den av Karlskrona kommun planerade djuphamnen vid Tjurkö skulle enligt fiskeristyrelsen medföra ett avsevärt intrång för fisket.

Planverket anser att Karlskrona kommun bör klarlägga sin syn på den framtida markanvändningen i kustområdet med beaktande av naturvårdens och det rörliga friluftslivets intressen. Kommunen bör härvid enligt verket ompröva lämpligheten av föreslagen fritidsbebyggelse. Verket anser vidare att ett ianspråktagande av djuphamnsläget vid Tjurkö i Karlskrona kommun är olämpligt med hänsyn till motstående intressen, främst genom den negativa påverkan på vattenmiljön som ett sådant ianspråktagande skulle innebära.

Kommunerna i Blekinge betonar i ett gemensamt yttrande att lämpliga områden för utveckling av fritidsbebyggelse troligen finns på flera platser längs kusten, även efter det att naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen har tillgodosetts. Lämplig lokalisering och dimensionering av enskild fritidsbebyggelse och stugbyar studeras i den områdesplanering som pågår i kustområdet. Kommunerna påpekar att de tidigare planerade utvecklingsområdena för fritidsbebyggelse i Karlskrona kommun med hänsyn till naturvårdens m. fl. intressen har begränsats i den markdispositionsplan som har utarbetats efter kommunernas redovisning till länsstyrelsen av arbetet under planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen.

Det är enligt kommunerna nödvändigt med ytterligare helårsbebyggelse inom flertalet områden av riksintresse för naturvård och kulturminnesvård för att fortsatt avfolkning i kust- och skärgårdsområdena skall kunna hindras. De förslag om förordnanden och markförvärv för att skydda riksintressanta kustområden som har framförts av bl. a. planverket är enligt kommunerna orealistiska.

Karlskrona kommun framför med anledning av de statliga myndigheternas yttranden att kommunen vill satsa på en måttfull och väl avvägd åretrunt- och fritidsbebyggelse i områdena vid Torhamn och Kristianopel för att bl. a. stödja de areella näringarna. Kommunen vidhåller att djuphamnsresurserna vid Tjurkö bör beaktas vid fortsatt planering.

Åsnen-Listerlandet

Länsstyrelsen konstaterar att ett program för planering av det primära rekreationsområdet Åsnen-Listerlandet har utarbetats av berörda kommu-

ner i Blekinge, Kristianstads och Kronobergs län. Även Olofströms kommun, som inte berörs av rekreationsområdet enligt den preliminära avgränsningen, kommer att medverka i den förestående planeringen med anledning av de synpunkter som länsstyrelsen tidigare har framfört om att området bör utvidgas till att omfatta även denna kommun.

Planeringsarbetet bör enligt länsstyrelsen grundas på de naturinventeringar som har utförts. Som grund för en fortsatt planering för turism och rekreation bör en naturvårdsplan upprättas. En väsentlig del av området består enligt länsstyrelsen av ett från kulturminnesvårdens synpunkt känsligt och intressant område. De kulturhistoriska tillgångarna bör därför enligt länsstyrelsen inventeras i ett tidigt skede av planeringen. Åtgärder bör vidtas för att säkerställa de objekt och miljöer som är särskilt skyddsvärda från kulturminnesvårdens och friluftslivets synpunkt.

Jordbruk

Länsstyrelsen konstaterar att betydande områden har avsatts för tätortsexpansion på jordbruksmark i de av kommunerna upprättade markdispositionsplanerna. Det är enligt länsstyrelsen mycket angeläget att den områdesplanering som avses ske kring tätorterna snarast kommer till stånd för att man skall kunna undanröja den betydande osäkerhet som råder om det framtida markutnyttjandet. I samband med områdesplaneringen bör varje tätorts relativa betydelse och utvecklingsmöjligheter belysas och utvärderas. Frågan om att ge värdefull jordbruksmark ett fastare skydd genom att upprätta och fastställa generalplan bör enligt länsstyrelsen också övervägas i samband med områdesplaneringen.

Skogsbruk

Det är enligt länsstyrelsen angeläget att skogsbrukets intressen samordnas med naturvårdsintressena i de tätortsnära skogsområdena. Med tanke på det stora antalet tätorter i länet bedömer länsstyrelsen att skogsbrukets driftsformer behöver ses över på förhållandevis omfattande skogsareaier.

Kommunerna i Blekinge anser i sitt gemensamma yttrande med anledning av länsstyrelsens och verkens yttranden att det är angeläget att skogsmarkens kapacitet för ytterligare fritidsbebyggelse belyses i regional skala i samverkan med skogsbrukets företrädare.

Fiske

Fiskeristyrelsen konstaterar att fiskets intressen har behandlats i den översiktliga planeringen av samtliga fem kommuner i länet. I det fortsatta planeringsarbetet bör kommunerna enligt styrelsen också redovisa hur de avser att skydda de områden som har angetts vara av särskilt intresse för fisket.

Fiskeristyrelsen bedömer att den internationella utvecklingen på fiskets område kommer att medföra en expansion av fisket i Blekinge län. Mot

denna bakgrund bör behovet av utvidgning och nyetablering av fiskehamnar i länet studeras av kommunerna i samråd med fiskenämnden. Också planverket anser att kommunerna bör uppmärksamma fiskets och dess följdindustriers ökade anspråk på mark i anslutning till hamnarna.

Riksantikvarieämbetet befarar att konflikter kan uppstå med kulturminnesvårdens intressen genom att fisket i Östersjön kan komma att intensifieras. Det gäller i första hand vid nyanläggning och utvidgning av hamnar som ligger i anslutning till miljöer av särskilt intresse för kulturminnesvården och i samband med muddringsarbeten e. d. som kan skada marina lämningar.

Blekingekommunerna instämmer i vad fiskeristyrelsen och planverket har anfört om behovet av ytterligare planering för yrkesfiskets framtida behov. Kommunerna anser att en planering för att utveckla fiskerinäringen är ett nationellt intresse för vilket staten bör bära kostnadsansvaret.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

Naturvårdens intresseområden har enligt länsstyrelsen i de framlagda markdispositionsplanerna i stort sett fått en behandling som överensstämmer med de av statsmakterna uppställda riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen. Stor hänsyn har i allmänhet tagits till den vetenskapliga naturvårdens och det rörliga friluftslivets intressen. Länsstyrelsen har i vissa fall godtagit att ett område av riksintresse har säkerställts endast genom riktlinjer i kommunöversikt. I några fall föreslår dock länsstyrelsen att kommunerna bör överväga att förstärka riktlinjerna i kommunöversikterna med förordnanden enligt naturvårdslagen.

Grustäktverksamheten, som är relativt omfattande i länet, förorsakar enligt länsstyrelsen ofta konflikt med naturvårdsintressena. De större grusfyndigheterna är belägna i eller i omedelbar anslutning till ådalarna som ofta är av stort värde från naturvårdssynpunkt. Flera områden av riksintresse för naturvård eller rörligt friluftsliv berörs. Länsstyrelsen konstaterar att de formella möjligheterna att förbjuda täktverksamhet är goda. I fall då grustillgångarna är otillräckliga kan dock naturvårdsintresset enligt länsstyrelsen tvingas vika för ett starkt exploateringsintresse.

Luftföroreningarnas effekter, framför allt i form av försurning av mark och vatten, är enligt länsstyrelsen av sådan art att förutsättningarna för att kunna bevara vissa naturvårdsintressen m. m. på lång sikt kan slås undan. De näringar som är direkt beroende av naturgivna produktionsbetingelser kan enligt länsstyrelsen också drabbas allvarligt av den rubbning av den ekologiska balansen i mark och vatten som försurningen på sikt innebär. Försurningen av sjöar och vattendrag är ett stort problem i länet. En vid länsstyrelsen gjord utredning som omfattar 140 av länets större sjöar visar att mer än hälften av sjöarna, eller 84 % av sjöytan, är onaturligt försurade. Länsstyrelsen bedömer att försurningen också är en tänkbar orsak till de omfattande skador på granskog som sedan ett par år tillbaka uppträder i

Blekinge.

Länsstyrelsen anför att de i länet utförda vattenutredningarna inte har redovisats eller återspeglats i de antagna kommunala översiktsplanerna. Länsstyrelsen finner det angeläget att överväganden om vattenanvändningen ingår i den fortsatta fysiska riksplaneringen. Vattenplaneringen liksom miljövårdsplaneringen bör enligt länsstyrelsen på grund av sin övergripande karaktär i första hand utföras på regional nivå.

Naturvårdsverket anser att det är av största betydelse att arbetet med att säkerställa naturvårdens och friluftslivets intressen inriktas på de riksintressanta områdena. Särskilt bör stränder, våtmarker, ädellövskogar och urskogar uppmärksammas. Riktlinjer i kommunöversikt kan enligt verket inte tillgodose kvalificerade bevarandeintressen eftersom sådana riktlinjer saknar rättsverkan.

Blekingekommunerna påpekar att inventeringsläget vad gäller naturvården och kulturminnesvården är otillfredsställande i flera av kommunerna. Detta försämrar kommunernas möjligheter att effektivt genomföra utredningar och områdesplanering, framför allt i kustområdet.

Industri

Något slutligt förslag till områdesplan för området Sternö-Stilleryd-Vekerum har enligt länsstyrelsen inte kunnat utarbetas på grund av att betydande planeringsproblem återstår att lösa. De synpunkter och resultat som återges i den miljööversikt som har utarbetats för området har ännu inte kunnat samordnas med områdesplanearbetet. De av statsmakterna fastlagda riktlinjerna för området kan enligt länsstyrelsen tills vidare anses vara uppfyllda genom att fullmäktige i Karlshamns kommun har antagit ett förslag till kommundelsöversikt för Sternö-Stilleryd-Vekerum. Ytterligare studier måste enligt länsstyrelsen dock ske inom ramen för fortsatt områdesplanering för att de närmare förutsättningarna för lokalisering av miljöstörande och resurskrävande industri skall kunna klargöras. Länsstyrelsen föreslår en rad ytterligare utredningar som bör komma till stånd rörande miljösituationen i Karlshamnsområdet. Naturvårdsverket understryker betydelsen av att dessa utredningar genomförs. Länsstyrelsen framhåller att Stillerydsområdet har mycket stor betydelse som industriområde för såväl kommunen som regionen i stort. Området bör enligt länsstyrelsen reserveras främst för starkt hamnberoende verksamhet.

Planverket bedömer att olika begränsningar i möjligheterna att allsidigt utnyttja vissa av de utpekade industrilägena i södra Sverige har kommit fram under planeringsskedet. I Karlshamn utgör enligt verket försurande utsläpp det största problemet från plan- och miljösynpunkt. Fiskeristyrelsen anser, liksom länsstyrelsen, att orsakerna till fisksjukdomarna i Pukaviksbukten behöver utredas vidare. När det gäller frågan om ytterligare industrilokalisering till Karlshamnsområdet bör vidare enligt fiskeristyrelsen

försurningssituationen i regionen uppmärksammas.

Ytterligare belastning av Mörrumsån i form av föroreningar eller vattenuttag för t. ex. industriändamål kan enligt fiskeristyrelsen inte accepteras från fiskesynpunkt.

Kommunikationer

Det är enligt länsstyrelsen av väsentligt intresse för Blekinge län att riksväg 15 mellan Kalmar och gränsen till Blekinge ges samma standard som riksvägen har i övrigt.

Länsstyrelsen konstaterar att den tidigare föreslagna flygplatsen i Karlskrona kommun inte är behandlad i de antagna översiktsplanerna. Kommunen har i skrivelse till länsstyrelsen framhållit att det tidigare diskuterade läget för flygplatsen inte längre är aktuellt på grund av jordbruksintressena på Ramdalaslätten och de restriktioner för civil luftfart som gäller för området.

Försvar

Länsstyrelsen bedömer att konflikterna med naturvårdens och friluftslivets intressen i anslutning till skjutfältet vid Torhamns udde i Karlskrona kommun har lösts genom länsstyrelsens beslut om att bilda naturreservat för området.

Länsstyrelserna i Blekinge och Gotlands län framhåller att de begränsningar som gäller för bl. a. utländska medborgare att uppehålla sig inom de militära skyddsområdena har negativa effekter för det rörliga friluftslivet. Överbefälhavaren anser inte att dessa synpunkter utgör något bärande skäl för omprövning av skyddsområdenas omfattning. Avveckling helt eller delvis av ett visst skyddsområde förutsätter enligt överbefälhavaren att frågan om samtliga skyddsområden i landet tas upp till förnyad prövning.

Blekingekommunerna anser att en allsidig prövning av möjligheterna för utlänningar att röra sig fritt inom det militära skyddsområdet i östra Blekinge skärgård bör komma till stånd. Utländska fritidsbåtar som befinner sig i skärgården kan i dag endast gå in i handelshamnen i Trossö.

6.10 Kristianstads län

Redovisat material

I 11 av Kristianstads läns 13 kommuner antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. För Kristianstads län fattades beslut den 13 mars 1975.

Samtliga kommuner i Kristianstads län har redovisat sitt arbete under

planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningarna har behandlats av kommunfullmäktige.

Samtliga kommuner i länet har redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter.

Av fullmäktige antagna kommunomfattande markdispositionsplaner har redovisats av Båstads och Simrishamns kommuner. Ängelholms kommun har redovisat av fullmäktige godkänd kommunomfattande markdispositionsplan.

I Kristianstads län omfattas kusten och Ivösjön av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Länet berörs även av de primära rekreationsområdena Kullaberg - Hallandsåsen och Östskåne samt i begränsad omfattning även av Åsnen - Listerlandet. Vidare har regeringen i beslutet över programskedet föreskrivit att länsstyrelserna i Kristianstads och Malmöhus län skall lämna en särskild redovisning av arbetet med att upprätta markhushållningsprogram för Skåne.

Riktlinjerna för kustområdet berör fem kommuner i länet. Kristianstads och Bromölla kommuner har redovisat av kommunfullmäktige antagna markdispositionsplaner för kustområdet. Ängelholms kommun har redovisat av fullmäktige godkänd markdispositionsplan. Kustområdena i Båstads och Simrishamns kommuner innefattas i de kommunomfattande markdispositionsplanerna.

För Ivösjön har markdispositionsplan inte redovisats av de berörda kommunerna Bromölla och Kristianstad.

För det primära rekreationsområdet Kullaberg - Hallandsåsen har Båstads och Ängelholms kommuner gemensamt med Höganäs kommun i Malmöhus län och Laholms kommun i Hallands län redovisat ett program för planering av området. Fullmäktige i Båstads och Ängelholms kommuner har godkänt programmet.

Vad gäller det primära rekreationsområdet Östskåne har de tre berörda kommunerna Kristianstad, Tomelilla och Simrishamn gemensamt upprättat ett program för planering av området. Kommunerna har godkänt programmet i fullmäktige.

Av fullmäktige behandlade program för hushållning med jordbruksmarken har redovisats av samtliga kommuner i länet.

Av fullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunerna har vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av 3 av länets 13 kommuner.

Länsstyrelsen i Kristianstads län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Preliminärt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 31 augusti 1977. Detta har tillsammans med länsstyrelsens övriga redovisning sänts för yttrande till landstinget och för kännedom till kommunerna. Slutligt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrel-

sen den 7 november 1977.

I enlighet med regeringens beslut över programskedet har länsstyrelserna i Kristianstads och Malmöhus län lämnat en gemensam redovisning av arbetet med att upprätta markhushållningsprogram för Skåne. Vidare har till länsstyrelsens redovisning fogats yttranden från militärbefälhavaren för södra militärområdet, vägförvaltningen, lantbruksnämnden, skogsvårdsstyrelsen och landstinget samt från LRF:s provinsförbund i Skåne, Skånes handelskammare och Skånes skogsbranschråd. Länsstyrelsen har även redovisat kart- och tabellsammanställningar av det kommunala materialet.

Yttranden över materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.). Beträffande Kristianstads län har yttranden kommit in från Sydvästra Skånes kommunalförbund, LRF:s provinsförbund i Skåne, Skånes skogsbranschråd, LRF:s samrådsgrupp i Skåne, Förslövs LRF-avdelning, Förbundet Aktion Skåne-miljö samt från enskilda personer i Båstads kommun.

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Kristianstads län har synpunkter lämnats av Båstads och Simrishamns kommuner.

Remissinstansernas synpunkter

Markhushållningsprogram för Skåne

Remissinstansernas synpunkter redovisas i avsnitt 5.3.

Högexploaterad kust

Länsstyrelsen framhåller att de redovisade markdispositionsplanerna innebär att de återstående oexploaterade delarna av kustområdet med få undantag avses bli reserverade för friluftslivet. De av Kristianstads kommun redovisade områdena för fritidsbebyggelse inom Maglehem-Olseröds strandområde och Yngsjö strandområde överensstämmer dock inte med statsmakternas riktlinjer och bör därför utredas ytterligare. Båstads kommun redovisar mindre utbyggnader i kustområdet av tätorterna Båstad och Torekov. Länsstyrelsen motsätter sig inte dessa.

Ravlunda skjutfält bör enligt länsstyrelsen i större utsträckning än i dag öppnas för allmänheten.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom de högexploaterade kustområdena redovisas i avsnitt 4.2. Beträffande Kristianstads län anförs därutöver följande.

Naturvårdsverket understryker att den fritidsbebyggelse som Kristianstads kommun har föreslagit på flera platser vid Hanöbukten strider mot riksplaneringens intentioner.

Enligt den inventering som har genomförts av lantmäteriverket var nettoökningen av fritidshus på väst- och sydkusten i Kristianstads län 16 % resp. 22 % under denna period. Planverket anser att kustområdet i Skåne bör betraktas som i princip fullbyggt med enskild fritidsbebyggelse.

I de högexploaterade kustområdena finns en rad golfbanor i attraktiva strandnära lägen, bl. a. i Båstads kommun i Kristianstads län. Nya golfbanor bör enligt planverket inte komma till stånd i strandnära lägen. Vissa omdisponeringar bör vidare kunna göras inom befintliga banor för att öka tillgängligheten till stränderna för friluftslivet. Möjligheten att öka tillgängligheten för friluftslivet till de militära övnings- och skjutfälten i de högexploaterade kustområdena bör enligt planverket undersökas ytterligare på regional nivå.

Ivösjön

Länsstyrelsen anser att det är angeläget att en samordnad översiktlig markanvändningsplanering för området genomförs av berörda kommuner för att tillgodose naturvårdens och friluftslivets intressen. Kristianstads kommun anser enligt länsstyrelsen att riksintressena inom området tillgodoses genom de av kommunen beslutade riktlinjerna för bebyggelse i kommunöversikten. Naturvårdsverket och planverket delar länsstyrelsens uppfattning. Naturvårdsverket framhåller att förordnanden enligt naturvårdslagen krävs för vissa delar av området för att riksintressena skall tillgodoses.

Östskåne

Den avgränsning av det primära rekreationsområdet Östskåne, som har gjorts av den interkommunala samarbetsgruppen och som i stort överensstämmer med den avgränsning som redovisades i riksdagens beslut, är enligt länsstyrelsens uppfattning för snäv. Det avgränsade området innehåller bl. a. natur- och kulturvärden av sådan art att möjligheterna att bygga ut anläggningar och utnyttja marken för friluftsliv är begränsade.

Länsstyrelsen anser att en översiktlig utredning rörande sydöstra Skånes kapacitet för turism och rekreation bör göras för ett större område, som omfattar södra delen av Kristianstads kommun, Tomelilla och Simrishamns kommuner samt östra delen av Ystads kommun. Det område som har redovisats av den interkommunala samarbetsgruppen bör härvid betraktas som ett delområde av särskilt intresse för friluftslivet. I avvaktan på att områdets framtida utnyttjande klarläggs bör största restriktivitet iakttas med att tillåta ytterligare enskild fritidsbebyggelse.

Kullaberg-Hallandsåsen

Länsstyrelsen har inga principiella invändningar mot det förslag till avgränsning av det primära rekreationsområdet Kullaberg-Hallandsåsen som den interkommunala samarbetsgruppen har lagt fram. Förslaget innebär

att de båda områdena Kullaberg och Hallandsåsen binds samman genom att mellanliggande kustområde tas med. Länsstyrelsen förutsätter dock att avgränsningen av området studeras närmare i det fortsatta arbetet med hänsyn till bl. a. lokaliseringen av större anläggningar.

Länsstyrelsen påpekar att Båstads och Ängelholms kommuner i regeringens beslut över programskedet anmodades att se över befintliga dispositionsplaner för fritidsbebyggelse på Hallandsåsen. Båstads kommun har redovisat det tidigare dispositionsplaneområdet som utredningsområde. Ängelholms kommun har lagt fram en särskild utredning för Hallandsåsen, där bl. a. ytterligare fritidsbebyggelse föreslås i området söder om Västersjön. Vidare föreslås i utredningen att jord- och skogsbrukets intressen skall prioriteras inom åsens sluttningszon och att friluftslivets och naturvårdens intressen får tillgodoses inom ramen för dessa intressen.

Länsstyrelsen ställer sig tveksam till ytterligare fritidsbebyggelse söder om Västersjön med hänsyn till att området ingår i det primära rekreationsområdet för vilket särskild planering pågår. I avvaktan på denna bör inte ytterligare mark tas i anspråk för enskild fritidsbebyggelse. Ytterligare fritidsbebyggelse inom det utredningsområde som har lagts ut i Båstads kommun kommer vidare enligt länsstyrelsen att stå i konflikt med främst naturvårdens intressen.

Länsstyrelsen bedömer att västra delen av Hallandsåsens sydsluttning i Ängelholms kommun har sådana värden för friluftslivet och naturvården att det i enlighet med förslagen i länets naturvårdsplan bör skyddas med stöd av naturvårdslagen. Även delar av Hallandsåsen i Båstads kommun bör säkerställas med stöd av naturvårdslagen i enlighet med de förslag som har lagts fram i naturvårdsplanen.

Naturvårdsverket framhåller att de överväganden som kommunerna har gjort beträffande utbyggnad av fritidsbebyggelse på Hallandsåsen inte har lett till önskat resultat. Ytterligare utbyggnad av fritidsbebyggelse bör inte komma till stånd vid Västersjön i Ängelholms kommun. Området bör i stället säkerställas med stöd av naturvårdslagen. Verket påpekar att Båstads kommun inte har bundit sig för annan markanvändning än fritidsbebyggelse i det område som omfattas av dispositionsplanen. Verket anser vidare att förordnanden enligt naturvårdslagen bör genomföras för åsen i den omfattning som länets naturvårdsplan anger.

Båstads kommun framhåller att den av regeringen begärda översynen av dispositionsplanen kommer att ske så snart den diskussion om områdets framtida användning som pågår i kommunen har slutförts. Kommunen motsätter sig det föreslagna naturreservatsförordnandet på Hallandsåsen med motivering att pågående markanvändning i form av jord- och skogsbruk i kombination med det förordnande om landskapsbildsskydd som ligger över delar av området utgör tillräckligt skydd för bevarandeintressena. Liknande synpunkter framförs i skrivelser från LRF:s samrådsgrupp i Båstads kommun, Förslövs LRF-avdelning, Skånes skogsbranschråd och

boende i Förslöv.

Linderödsåsen

Det förslag till säkerställande av olika intressen på Linderödsåsen som har lagts fram av den interkommunala samarbetsgruppen kan enligt länsstyrelsen godtas med vissa undantag. Dessa gäller främst vissa områden som har redovisats som lämpliga för fritidsbebyggelse. Vidare har Kristianstads kommun inte tagit ställning till avgränsning och form för säkerställande av åsens norra sluttning som är av riksintresse för naturvården. Länsstyrelsen anser att det skydd som bokskogslagen ger för området inte är tillräckligt och att det bör säkerställas i enlighet med naturvårdsplanen.

Naturvårdsverket framhåller att det för sluttningszonen, förutom skydd enligt naturvårdslagen, behövs riktlinjer i kommunöversikt som garanterar att bebyggelse inte kommer till stånd i strid mot riksintressena.

Söderåsen

Länsstyrelsen konstaterar att det interkommunala planeringsarbete som har bedrivits i samråd med länsstyrelserna i Kristianstads och Malmöhus län i det närmaste är avslutat. Åsen säkerställs successivt med stöd av naturvårdslagen. I den kommunala planeringen har redovisats riktlinjer för bebyggelseutvecklingen som tar hänsyn till jord- och skogsbrukets intressen och bevarandeintressena i de områden som inte har skyddats med stöd av naturvårdslagen.

Jordbruk

Länsstyrelsen i Kristianstads län anser att jordbrukets intressen tillgodosetts i den utsträckning som f. n. är möjlig i planeringen i länets kommuner. Vissa smärre områden som har lagts ut för lokala flygplatser i Simrishamns och Tomelilla kommuner och vissa vägprojekt som har omnämnts i lantbruksnämndens yttrande bör dock bli föremål för förnyade överväganden med hänsyn till jordbrukets intressen.

Vad gäller konflikter mellan tätortsutbyggnad och jordbrukets intressen har länsstyrelsen redovisat sitt ställningstagande i yttrandet över kommunernas markhushållningsprogram. Länsstyrelsen anser att kommunerna har gjort stora ansträngningar för att undvika exploatering av den bästa åkermarken.

Kommunöversikterna innehåller överlag restriktioner mot tillkommande bebyggelse till skydd för det aktiva jordbruket. Kommunerna har i huvudsak använt sig av den riktlinje som lantbruksnämnden har rekommenderat. Hässleholms kommun har dock i sitt beslut framhållit att restriktionerna inte skall vara bindande utan endast vägledande.

Lantbruksnämnden och LRF:s provinsförbund i Skåne anser att jordbrukets intressen är otillräckligt tillgodosedda och att flera konflikter, främst med planerad tätortsutbyggnad, återstår att lösa. Den föreslagna

bebyggelsetätheten i kommunernas exploateringsplaner bör enligt lantbruksnämnden prövas närmare. Tillkommande bebyggelseområden bör studeras i ett regionalt perspektiv.

Skånes handelskammare anser att en avvägning måste göras mellan jordbrukets och det övriga näringslivets markanspråk. Jordbrukets intressen bör inte alltid få betraktas som överordnade andra intressen.

Skogsbruk

Länsstyrelsen anser att kommunerna i stor utsträckning har beaktat skogsbrukets intressen i sin planering. Vid den översyn av tätortsplaneringen som kommunerna har gjort i samband med markhushållningsprogrammet har skogsbrukets intressen enligt länsstyrelsen beaktats i görligaste mån. Områden med koncentrerad fritidsbebyggelse har minskats betydligt i förhållande till kommunernas tidigare planer. Dock kan konflikter befaras uppstå i vissa skogsområden i bl. a. Simrishamns och Kristianstads kommuner. Länsstyrelsen anser liksom skogsvårdsstyrelsen att skogsbrukets intressen bör prioriteras inom flertalet av dessa områden.

Kommunerna har enligt länsstyrelsen överlag utformat mycket restriktiva riktlinjer i kommunöversikterna för glesbebyggelse inom skogsområden.

Några kommuner har föreslagit betydande begränsningar av de områden med skogsbruk som enligt länsstyrelsens naturvårdsplan avses bli säkerställda enligt naturvårdslagen. I naturvårdsplanen har ca 12 000 ha skogsmark bedömts böra säkerställas som naturreservat och ca 36 000 ha skyddas enligt 19 och 20 §§ naturvårdslagen. Länsstyrelsen framhåller att avsikten med föreslagna förordnanden i första hand är att värna om lövskogen samt att begränsa ingrepp som skulle påverka landskapsbilden. Inskränkningarna för skogsbruket kommer att bli relativt måttliga. Länsstyrelsen anser att det är lika angeläget att bevara den produktiva skogsmarken som att bevara den bästa åkermarken.

Skogsvårdsstyrelsen och Skånes skogsbranschråd framhåller skogsnäringens samhällsekonomiska betydelse och dess stora sysselsättningsmässiga betydelse för länet. Enligt skogsvårdsstyrelsen betyder ett bortfall av produktiv skogsmark i länet relativt sett mer än i andra delar av landet genom att skogsmarkens virkesproducerande förmåga är den högsta i landet.

Fiske

Länsstyrelsen framhåller att fisket har behandlats mycket summariskt i kommunernas planer. Fritidsfisket kan dock enligt länsstyrelsen anses vara tillgodosett genom gällande strandskydd, de allmänna regler som gäller för naturvården och de reningsåtgärder som vidtas i sjöar och vattendrag och längs kusterna. Det yrkesmässiga fisket som bedrivs i Östersjön har ökat till följd av de begränsningar som har skett av Nordsjöfisket under senare år. Simrishamn är numera landets största landningsplats för fisk och

hamnens kapacitet har enligt kommunen blivit otillräcklig. Länsstyrelsen anser att behovet och möjligheterna att utöka kapaciteten både vad avser hamnutrymme och omhändertagande av den landade fisken bör utredas snarast.

Landstinget påpekar behovet av förbättrade vägförbindelser västerut och norrut från Simrishamn samt behovet av järnvägsförbindelse för att kunna göra hamnen tillräckligt konkurrenskraftig.

Fiskefrågorna har enligt fiskeristyrelsen inte beaktats i den kommunala planeringen. Styrelsen framhåller att Kristianstads län är mycket viktigt från såväl yrkes- som fritidsfiskesynpunkt. Yrkesfisket bedöms få en ännu större omfattning i framtiden. De nio kommuner i länet som berörs av fiskets viktigare intresseområden bör enligt styrelsen vid kommande revidering av kommunöversikter och markdispositionsplaner redovisa hur man avser att säkerställa dessa områden. Yrkesfiskets och beredningsindustrins behov av markområden bör i samarbete med fiskenämnden utredas och säkras i det framtida planeringsarbetet.

Planverket understryker behovet av att kommunerna vid revidering av föreliggande planer uppmärksammar fiskets och dess följdindustriers ökade anspråk på mark i anslutning till hamnarna på ostkusten.

Simrishamns kommun anser liksom fiskeristyrelsen och planverket att ytterligare planering behövs för att tillgodose yrkesfiskets och beredningsindustrins framtida behov av mark och anläggningar. Markanspråken bör utredas i samarbete mellan kommunen och statliga regionala organ. Kommunen anser dock att en planering för att utveckla fiskerinäringen är ett nationellt intresse för vilket staten bör bära ansvaret.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

Länsstyrelsen bedömer att naturvårdens och friluftslivets riksintressen i länet med vissa undantag har tillgodosetts i den omfattning som är möjlig inom ramen för den fysiska riksplaneringen. Som underlag för planeringen med avseende på naturvårdens intressen har legat länsstyrelsens naturvårdsplan. Länsstyrelsen uttalade vid godkännandet av naturvårdsplanen bl. a. att den bör tjäna som ledning i den översiktliga fysiska planeringen i kommunerna. Vid genomförande av planen skall vidare ingående samråd ske med kommunerna i fråga om de områden där kommunerna har avvikande mening i förhållande till planen.

Företrädare för jord- och skogsbrukets intressen, bl. a. LRF:s provinsförbund i Skåne och Skånes skogsbranschråd, har framfört invändningar mot att friluftslivs- och naturvårdsintressen säkerställs med stöd av naturvårdslagen inom områden med aktivt jord- och skogsbruk. Länsstyrelsen instämmer i att jord- och skogsbruket tillsammans med restriktioner för bebyggelse i många fall utgör tillräckligt skydd för dessa intressen. Vissa områden med särskilda kulturella och estetiska värden liksom attraktiva strövområden och områden med vetenskapligt naturvärde måste dock en-

ligt styrelsen ges ett starkare skydd genom säkerställande enligt naturvårdslagen. Förutom de tidigare nämnda delarna av Hallandsåsen i Båstads och Ängelholms kommuner bör även Bjärehalvöns jordbruksområde inom Båstads kommun säkerställas med stöd av naturvårdslagen enligt de förslag som finns i naturvårdsplanen. Därvid skall dock jord- och skogsbrukets intressen beaktas.

Vad gäller kulturminnesvården har kommunerna i sin planering i stor utsträckning anslutit sig till de rekommendationer som länsstyrelsen och landsantikvarien har gett angående säkerställandet av riks- och länsintressen. Säkerställandet har skett dels med stöd av naturvårdslagen och dels genom riktlinjer för bebyggelse i kommunöversikt. Länsstyrelsen framhåller dock att en stor del av kulturminnesvårdens intressen inte har kunnat presenteras i ett för kommunernas planeringsarbete användbart skick. Det är enligt länsstyrelsen angeläget att fullständiga kulturhistoriska inventeringar kan genomföras i länet som grund för en motsvarighet till naturvårdplanen.

Landstinget delar i huvudsak länsstyrelsens synpunkter beträffande säkerställandefrågorna i Båstads kommun. Landstinget vill dock ytterligare understryka vikten av att samråd sker mellan kommun och regional myndighet i varje särskilt fall. Kommunens synpunkter bör härvid beaktas i görligaste mån.

Planeringsskedet har enligt naturvårdsverket gett ett i huvudsak godtagbart resultat i länet från naturvårdens synpunkt. Simrishamns kommun utgör dock ett undantag. De i kommunens planer föreslagna områdena för fritidsbebyggelse på Österlen bör inte komma till stånd. Vidare framhåller verket att kommunen, i strid mot statsmakternas beslut, fortfarande planerar för en sträckning av väg 10 vid Brösarps backar som från naturvårdssynpunkt är oacceptabel.

Riksantikvarieämbetet anser att konflikter mellan kulturminnesvårdens och jordbrukets intressen i allmänhet kan lösas utan betydande men för jordbruket. Det öppna landskapet i Skåne är dock särskilt känsligt för strukturförändringar. Kulturminnesvårdens intressen i jordbrukets primära intresseområden bör enligt ämbetet i första hand redovisas i kommunernas markdispositionsplaner. Intresseredovisningen bör i annat fall kompletteras och preciseras. Också de riktlinjer som har utarbetats i kommunöversikterna för att tillgodose kulturminnesvårdens intressen kan i flera fall behöva preciseras.

Flertalet av de större områdena av betydelse för kulturminnesvården bör enligt ämbetet kunna avföras i planeringssammanhang så snart skyddsbehovet har preciserats och tillgodosetts inom ramen för den kommunala planeringen. Skyddsbehovet i ett antal av dessa områden, där det kulturhistoriska intresset har särskild tyngd, är dock knutet till området som helhet och bör i första hand avse skydd mot strukturförändringar i stor skala. Ämbetet nämner bland dessa områden Österlen och Bjärehalvön.

Båstads kommun motsätter sig de i naturvårdsplanen föreslagna säkerställandeåtgärderna för Bjärehalvön och, som tidigare nämnts, Hallandsåsen. Kommunen anser att pågående markanvändning i form av jord- och skogsbruk tillsammans med det förordnande om landskapsbildsskydd som ligger över delar av området är tillräckligt skydd för naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen. Liknande synpunkter framförs i skrivelser från LRF:s samrådsgrupp i Båstads kommun, Förslövs LRF-avdelning, Skånes skogsbranschråd och boende i Förslöv.

Simrishamns kommun anser att regionala statliga sektorsplaner för naturvården inte är förenliga med en demokratiskt förankrad kommunal planering.

Fritidsbebyggelse

Länsstyrelsen anser att kommunerna i sina nu framlagda planer redovisat en betydligt mer restriktiv inställning till fritidsbebyggelse än i den kommunomfattande planering som utfördes i slutet av 1960-talet.

Några av de områden för fritidsbebyggelse i koncentrerad eller spridd form som föreslås i kommunernas planer står enligt länsstyrelsen i konflikt med andra intressen och då främst naturvårdsintressena. Det gäller bl. a. områdena i Maglehem vid kusten i Kristianstads kommun och på Hallandsåsen i Ängelholms och Båstads kommuner. Flera kommuner har vidare redovisat utredningsområden där förutsättningarna för koncentrerad fritidsbebyggelse avses bli undersökta. Länsstyrelsen anser att stora delar av dessa områden i Simrishamns, Tomelilla, Kristianstads och Bromölla kommuner står i konflikt med såväl skogsbrukets som naturvårdens intressen.

Länsstyrelsen framhåller att en undersökning som har utförts inom ramen för Öresundsdelegationen visar att möjligheterna att tillgodose förväntad utländsk och inhemsk efterfrågan på fritidshus är mycket begränsad i länet liksom också i grannlänen. Det är därför angeläget att gemensamma principer för fritidsbebyggelsens utveckling utformas i samarbete mellan kommun och stat. Diskussioner härom har påbörjats inom ramen för det samarbete som bedrivs mellan de sju sydsvenska länen.

Vägar

Kristianstads kommun har föreslagit att tätorterna Tollarp och Önnestad med hänsyn till jordbrukets intressen skall byggas ut på andra sidan av de starkt trafikerade riksvägarna 15 resp. 21. Vägförvaltningen har erinrat mot en sådan lokalisering av bebyggelsen. Länsstyrelsen accepterar utbyggnadsplanerna under förutsättning att planfria korsningar anordnas på kommunens bekostnad.

Länsstyrelsen påpekar att Simrishamns kommun liksom i programskedet redovisar en planerad ny sträckning av riksväg 10 genom Brösarps backar. Såväl länsstyrelsen som regeringen har i samband med programskedet framhållit att denna sträckning med hänsyn till naturvärdena inte får kom-

ma till stånd.

Ytterligare ställningstagande från regeringens sida rörande riksväg 10 vid Brösarps backar erfordras inte enligt vägverket. Verket framhåller att utbyggnaden av vägen ligger långt fram i tiden. Endast det sydliga alternativet för vägsträckning bör redovisas i kommunens planer som en markering av ett framtida intresse.

Naturvårdsverket och planverket understryker att Simrishamns kommun i enlighet med regeringens beslut över programskedet bör planera för en sträckning av riksväg 10 som inte äventyrar naturvärdena vid Brösarps backar.

Simrishamns kommun framhåller att de olika förslagen till sträckning av riksväg 10 även berör andra intressen än naturvärdena vid Brösarps backar. Kommunen har på grundval av befintligt underlagsmaterial funnit att det norra alternativet till vägsträckning är det mest fördelaktiga från både miljösynpunkt och samhällsekonomisk synpunkt. Detta alternativ, som till större delen bygger på en upprustning av den befintliga vägen, kan få ett sådant utförande att regeringens beslut inte motverkas. Mot bakgrund bl. a. av att en utbyggnad av vägen inte har bestämts i tiden anser dock kommunen att båda handlingsalternativen tills vidare bör hållas öppna. Pågående områdesplanearbete vid Kivik har vidare visat att svårigheter kan uppstå med att ansluta det södra alternativet till nuvarande riksväg 10.

Hamnar

Länsstyrelsen och landstinget anser som tidigare nämnts att behovet och möjligheterna att bygga ut kapaciteten i Simrishamns hamn bör utredas. Landstinget anser vidare att en samlad utredning om länets hamnfrågor bör göras för att utröna behovet av att stärka olika hamnars kapacitet. För att hamnarna skall kunna bibehållas och utvecklas måste även landtransporterna tillgodoses.

En utbyggnad av en helt ny hamn söder om Simrishamn medför enligt naturvårdsverket konflikter med naturvårdsintressena.

Simrishamns kommun framhåller att en förstärkning av hamnresurserna övervägs som ett led i att förbättra sysselsättningsläget i kommunen. En förstärkning av hamnresurserna kräver sannolikt en helt ny hamnanläggning då den nuvarande hamnen saknar utbyggbara alternativ. Det alternativ för lokalisering av en ny hamn med tillhörande industriområde som redovisas i kommunens riksplanematerial är enligt kommunens uppfattning det mest gynnsamma från miljösynpunkt. Även om en utbyggnad av hamnen skjuts på framtiden eller inte kommer till stånd finner kommunen det absolut nödvändigt att det redovisade industriområdet på ca 100 ha får ligga kvar i kommunens planer.

Försvar

Överbefälhavaren påpekar att de i programskedet påtalade konflikterna

vid skjutplats Brösarp i Tomelilla kommun mellan naturvårdens och försvarets intressen och friluftslivets intressen inte längre föreligger.

6.11 Malmöhus län

Redovisat material

I samtliga 20 kommuner i Malmöhus län antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. För Malmöhus län fattades beslut den 13 mars 1975.

Samtliga kommuner i Malmöhus län har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningarna har behandlats av kommunfullmäktige.

Samtliga kommuner i länet har redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter.

Av fullmäktige antagna kommunomfattande markdispositionsplaner har redovisats av Burlövs och Kävlinge kommuner. Staffanstorps kommun har redovisat av fullmäktige godkänd kommunomfattande markdispositionsplan och Lunds kommun har redovisat av fullmäktige godkänt utkast till kommunomfattande markdispositionsplan.

I Malmöhus län omfattas kusten och Ringsjöarna av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Länet berörs även av de primära rekreationsområdena Kullaberg - Hallandsåsen och Sydskånes sjö- och åslandskap. Vidare har regeringen i beslutet över programskedet föreskrivit att länsstyrelserna i Kristianstads och Malmöhus län skall lämna en särskild redovisning av arbetet med att upprätta markhushållningsprogram för Skåne.

Riktlinjerna för kustområdet berör elva kommuner i länet. Burlövs, Kävlinge, Landskrona, Lomma, Skurups, Trelleborgs, Vellinge och Ystads kommuner har redovisat av kommunfullmäktige antagna markdispositionsplaner för kustområdet. Malmö och Höganäs kommuner har redovisat av fullmäktige godkända markdispositionsplaner. Helsingborgs kommun har inte redovisat markdispositionsplan för kustområdet.

Eslövs och Hörby kommuner har redovisat av fullmäktige antagna markdispositionsplaner för Ringsjöområdet. Höörs kommun har redovisat markdispositionsplan för Ringsjöområdet som inte har behandlats av fullmäktige.

För det primära rekreationsområdet Kullaberg - Hallandsåsen har Höganäs kommun gemensamt med Båstads och Ängelholms kommuner i Kristianstads län och Laholms kommun i Hallands län redovisat ett program för planering av området. Fullmäktige i Höganäs kommun har godkänt

programmet.

Vad gäller det primära rekreationsområdet Sydskånes sjö- och åslandskap har kommittén för planering av det sydvästskånska sjölandskapet och kommittén för planering av Romeleåsen gemensamt upprättat ett program för planering av området. Av de sex berörda kommunerna Lund, Sjöbo, Skurup, Svedala, Trelleborg och Ystad har alla utom Svedala kommun godkänt programmet i fullmäktige.

Områdesplaner som har antagits av fullmäktige har redovisats för Arlövs och Åkarps tätorter i Burlövs kommun och för Eslövs tätort i Eslövs kommun.

Av fullmäktige behandlade program för hushållning med jordbruksmarken har redovisats av samtliga kommuner i länet.

Av fullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunerna har vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av 19 av länets 20 kommuner. Kävlinge kommuns åtgärdsredovisning har inte behandlats av fullmäktige.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Preliminärt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 15 september 1977. Detta har tillsammans med länsstyrelsens övriga redovisning sänts för yttrande till landstinget och för kännedom till kommunerna. Slutligt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 29 november 1977.

I enlighet med regeringens beslut över programskedet har länsstyrelserna i Malmöhus och Kristianstads län lämnat en gemensam redovisning av arbetet med att upprätta markhushållningsprogram för Skåne. Vidare har till länsstyrelsens redovisning fogats yttranden från militärbefälhavaren för södra militärområdet, vägförvaltningen, lantbruksnämnden, skogsvårdsstyrelsen, fiskerikonsulenten och landstinget. Länsstyrelsen har även redovisat kart- och tabellsammanställningar av det kommunala materialet.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.). Beträffande Malmöhus län har yttranden kommit in från Sydvästra Skånes kommunalförbund, LRF:s provinsförbund i Skåne genom Lantbrukarnas riksförbund, Centerns ungdomsförbund i södra Skånes distrikt och Förbundet Aktion Skåne-miljö.

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Malmöhus län har synpunkter lämnats av länsstyrelsen samt Eslövs, Helsingborgs, Landskrona, Malmö, Sjöbo, Staffanstorps och Trelleborgs kommuner.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Länsstyrelsen anser att det hittills uppnådda resultatet av planeringsarbetet är gott med hänsyn till den korta tid som kommunerna har haft till sitt förfogande. Flera planeringsuppgifter återstår dock att genomföra. Kommunerna avser bl. a. att upprätta ett mycket stort antal områdesplaner för befintliga eller planerade nya tätorter. Länsstyrelsen stryker under att detta planeringsarbete har stor betydelse för utarbetandet av markhushållningsprogrammet för Skåne. Länsstyrelsen finner det angeläget att de kommunala planeringsresurserna i första hand koncentreras på att inom ramen för en fortsatt kommunomfattande planering upprätta områdesplaner för expansiva tätorter. Områdesplanerna bör föreligga minst ett år innan slutligt markhushållningsprogram för Skåne skall redovisas av länsstyrelserna till regeringen.

Enligt länsstyrelsen bör kommunernas åtaganden under programskedet tillsammans med de nu i åtgärdsredovisningarna angivna åtgärderna gälla som program för det fortsatta arbetet med att fullfölja statsmakternas riktlinjer för hushållning med mark och vatten. Länsstyrelsen framhåller att det är angeläget att samtliga kommuner snarast möjligt upprättar tidsprogram för detta arbete.

Den osäkerhet som f. n. råder om i vilken utsträckning jordbruksintressena skall prioriteras har enligt länsstyrelsen lett till en viss stagnation i såväl detaljplaneringen som den översiktliga planeringen. Under planeringsskedet har länsstyrelsen inte tagit ställning till långsiktiga planeringsfrågor. Särskilda principer för handläggning av översikts- och detaljplaner har däremot utarbetats och godkänts av länsstyrelsen. Bl. a. har särskilda krav på redovisning ställts för de stads- och byggnadsplaner som berör jordbruksmark.

Markhushållningsprogram för Skåne

Remissinstansernas synpunkter redovisas i avsnitt 5.3.

Högexploaterad kust

En samlad bedömning av kommunernas förslag till markanvändning inom kustzonen kan enligt länsstyrelsen inte göras f. n. En sådan bedömning bör avvakta den utvärdering av kommunernas planer för tätortsexpansion i kustzonen som länsstyrelsen avser att göra i det fortsatta arbetet med markhushållningsprogrammet.

Vissa frågor bör enligt länsstyrelsen uppmärksammas särskilt i det fortsatta planeringsarbetet för det högexploaterade kustområdet. Det gäller möjligheterna att bibehålla öppna luckor i strandbebyggelsen och att bevara de strandområden som ännu är orörda av bebyggelse. Stora delar av

länets kust är bebyggda eller tagna i anspråk på annat sätt, t. ex. av golfbanor, skjutbanor och militära övningsområden. Allmänhetens möjligheter att utnyttja stränderna för bad och rekreation är särskilt begränsade i kustområdena vid Skälderviken och öster om Trelleborg samt på Falsterbohalvön.

Höganäs kommun föreslår att aktiva åtgärder vidtas för att upphäva fastställda detaljplaner inom stora områden längs Skäldervikskusten. Trelleborgs kommun avser att vidta åtgärder för att underlätta passage genom bebyggelseområdena längs kusten. Länsstyrelsen anser att kommunernas strävanden på alla sätt bör understödjas.

Endast ett fåtal större sammanhängande och någorlunda orörda kustavsnitt återstår i länet. Till dessa hör ett område mellan Landskrona och Helsingborg vid Ålabodarna och Glumslöv. Området är av riksintresse för naturvård och kulturminnesvård och består dessutom av värdefull jordbruksmark. Länsstyrelsen anser, vilket framhölls redan under programskedet, att starka skäl talar mot en utbyggnad av såväl Glumslöv som Ålabodarna. Det fortsatta planeringsarbetet bör enligt länsstyrelsen syfta till att finna lämpligt avvägda slutliga utbyggnadsgränser för Glumslövs samhälle. I Ålabodarna bör endast mycket varsam komplettering av bebyggelsen komma i fråga. Expansion av bebyggelse inom och i nära anslutning till områden av riksintresse för naturvård och kulturminnesvård kan enligt länsstyrelsen inte accepteras. Naturvårdsverket och riksantikvarieämbetet instämmer i länsstyrelsens synpunkter beträffande Glumslöv och Ålabodarna.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom de högexploaterade kustområdena redovisas i avsnitt 4.2. Beträffande Malmöhus län anförs därutöver följande.

Naturvårdsverket finner det angeläget att Helsingborgs kommun i en markdispositionsplan redovisar sina ställningstaganden till markanvändningsfrågorna i kustområdet. Helsingborgs kommun framhåller att områdesplanearbete pågår för samtliga kustavsnitt i kommunen.

Den fortgående omvandlingen av fritidshus till permanentbostäder innebär enligt planverket att nettoökningen av antalet fritidshus i Malmöhus län har blivit måttlig. Verket anser att kustområdet i Skåne bör betraktas som i princip fullbyggt med enskild fritidsbebyggelse.

All tillkommande permanent bosättning i de högexploaterade kustområdena bör enligt planverket ske i enlighet med en av kommunerna antagen målsättning för framtida bebyggelse- och tätortsstruktur. Det gäller bl. a. Trelleborgs kommun, där en omfattande utveckling av helårsbebyggelse planeras utanför befintliga tätorter. Trelleborgs kommun påpekar i sitt kompletterande yttrande att en utredning visar att mellan 40 % och 70 % av fritidshusen i kommunen har övergått till permanentbostäder. Kommunen anser att denna funktionsomvandling inte kan förhindras. Frågor rörande bl. a. serviceförsörjningen i de funktionsomvandlade områdena

kommer att studeras i den kommunomfattande planeringen.

För de delar av de högexploaterade kustområdena som saknar antagen markdispositionsplan anser planverket att planeringsarbetet snarast bör fullföljas. Detsamma gäller för de områden som i kommunöversikterna betecknas som områden där fortsatt planering resp. utredning om den framtida markanvändningen skall ske. Malmö kommun anser inte att det är meningsfullt att kräva att en antagen markdispositionsplan för kustzonen skall redovisas inom en viss tid. I den mån vissa planerings- eller säkerställandefrågor behöver lösas kan detta ske genom att områdesplaner successivt upprättas med den fortsatta kommunomfattande generalplaneringen som grund.

I de högexploaterade kustområdena finns en rad golfbanor i attraktiva strandnära lägen, bl. a. i Höganäs, Landskrona, Trelleborgs och Vellinge kommuner i Malmöhus län. Nya golfbanor bör enligt planverket inte komma till stånd i strandnära lägen. Vissa omdisponeringar bör vidare kunna göras inom befintliga banor för att öka tillgängligheten till stränderna för friluftslivet. Möjligheten att öka tillgängligheten för friluftslivet till de militära övnings- och skjutfälten i de högexploaterade kustområdena bör enligt planverket undersökas ytterligare på regional nivå.

Ringsjöarna

Bebyggelsefrågorna på Bosjöklosterhalvön i Höörs kommun bör enligt länsstyrelsen uppmärksammas särskilt. Bebyggelsen i Bosjöklosterområdet, som ursprungligen planerades som fritidsbostäder, har övergått till helårsbostäder. Härigenom har en ny tätortsbildning uppstått som nästan helt saknar samhällelig service. Länsstyrelsen anser att tätortsbildningen är olämplig.

Kommunen avser att bygga ut området ytterligare. Länsstyrelsen anser att en fortsatt utbyggnad är olämplig med hänsyn till bl. a. bristen på mark för friluftsliv i Ringsjöområdet. En fortsatt utbyggnad skulle vidare direkt beröra områden med gällande eller föreslagna naturvårdsförordnanden. Naturvårdsverket och planverket delar länsstyrelsens uppfattning.

Höörs kommun har enligt länsstyrelsen beslutat att skogsbrukets intressen skall prioriteras bl. a. i det för friluftslivet mycket viktiga området vid Lillö. Länsstyrelsen och naturvårdsverket finner det angeläget att friluftslivets intressen i området säkerställs.

Kullaberg–Hallandsåsen och Sydskånes sjö- och åslandskap

Länsstyrelsen framhåller att ett för hårt utnyttjande av de primära rekreationsområdena i länet kan komma i konflikt med naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen. Dessa intressen bör särskilt beaktas vid lokalisering och dimensionering av eventuella anläggningar.

Det program för planering av det primära rekreationsområdet Kullaberg–Hallandsåsen som har lagts fram av den interkommunala samarbets-

gruppen kan enligt länsstyrelsen ligga till grund för fortsatt planeringsarbete. Programmet bör dock kompletteras med en tidsplan för det fortsatta arbetet. Förslaget till avgränsning, som innebär att kustzonen längs Skälderviken och Kullabergsområdet i Höganäs kommun kommer att ingå i det primära rekreationsområdet, finner länsstyrelsen lämpligt.

Länsstyrelsen påpekar att det förslag till avgränsning av det primära rekreationsområdet Sydskånes sjö- och åslandskap som har lagts fram av de båda planeringskommittéerna innebär vissa avvikelser jämfört med den schematiska avgränsning som har gjorts tidigare. Området på Romeleåsens nordöstra sida tas inte med. Däremot tillkommer hela det planeringsområde som utgörs av det sydvästskånska sjölandskapet samt området Svaneholm–Härkeberga på Romeleåsens sydvästra sluttningar. Länsstyrelsen ställer sig bakom den föreslagna avgränsningen.

Skogsbruk

Länsstyrelsen anger att de intressemotsättningar som förekommer i länet främst rör skogsbrukets förhållande till friluftsliv och naturvård. Skogsbrukets intresseområden berörs inte av planerad tätortsutbyggnad och endast i mycket liten utsträckning av annan exploatering såsom fritidsbebyggelse och vägar.

Den begränsade skogsareal som finns i länet utgör de viktigaste allemansrättsligt tillgängliga områdena för de tätbefolkade delarna av västra Skåne. Länsstyrelsen delar den uppfattning som har förts fram av några kommuner att skogsbrukets konflikter med friluftsliv och naturvård bör regleras med hjälp av naturvårdslagen. Med hänsyn till de starka friluftslivsintressena i länet bör skogsbruket anpassas efter dessa inom sådana områden där naturvårdsförordnande finns eller har föreslagits eller där friluftslivsintresset på annat sätt klart har dokumenterats. Det gäller bl. a. delar av Frostavallenområdet och Lillö vid Ringsjön i Höörs kommun där kommunen har beslutat att i stället prioritera skogsbruket.

Inom de områden som särskilt har utpekats som värdefulla för friluftsliv och naturvård bör enligt länsstyrelsen markanvändningen i stor utsträckning regleras med hjälp av naturvårdslagen, med de möjligheter till skötselbidrag som denna ger.

Länsstyrelsen anser emellertid, bl. a. med hänsyn till de begränsade resurserna, att nya former bör prövas för att lösa skogsbrukets konflikter med andra intressen, t. ex. de av flera kommuner föreslagna skogsbruksplanerna. Inga större arealer kommer enligt länsstyrelsen att regleras som naturreservat under den kommande två-treårsperioden.

Däremot överväger länsstyrelsen att i samarbete med kommunerna söka reglera de större skogsområden som är av riksintresse eller anges i naturvårdsplanen genom 20 § naturvårdslagen. Länsstyrelsen föreslår också att bokskogslagen skall utvidgas till att omfatta även andra typer av ädellövskog, i första hand ekskog. Naturvårdsverket tillstyrker detta förslag.

Fiske

Länsstyrelsen konstaterar att kommunerna överlag har avstått från att behandla fiskets intressen i sin planering. Anledningen härtill är enligt styrelsen att kommunerna är osäkra om hur markanvändningen i fiskevattnens omgivning påverkar eller påverkas av fisket. Fortsatt information om hur fiskets intressen kan säkerställas är därför angelägen.

Konflikter med fiskets intressen förekommer enligt länsstyrelsen huvudsakligen i Öresund, där framför allt vissa industrier i Landskrona- och Helsingborgsområdena menligt kan inverka på fisket genom förorenade utsläpp. En viss förbättring håller emellertid på att inträda. Till kvarstående problem som rör fisket hör främst planerna på utfyllnader av grunda vikar och bukter i Öresund.

Fiskeristyrelsen konstaterar att fiskefrågorna i viss mån har omnämnts i de kommunala planerna men att förslag till åtgärder för att säkerställa fiskets intressen oftast saknas. Samtliga 15 kommuner i Malmöhus län som berörs av fiskets viktigare intresseområden bör enligt fiskeristyrelsen vid kommande revidering av kommunöversikter och markdispositionsplaner redovisa hur man avser att skydda dessa områden.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

Länsstyrelsen anser att riksintressena för naturvård och friluftsliv i stort har tillgodosetts genom de åtgärder som har föreslagits av kommunerna. En samlad syn på naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen är naturlig i ett län som uteslutande består av kulturlandskap. Styrelsen konstaterar att större sammanhängande arealer än de som tidigare har angetts i länets naturvårdsplan föreslås erhålla skydd enligt naturvårdslagen genom att flera kommuner har föreslagit sådant förordnande även för att säkerställa kulturminnesvårdens intressen.

Endast några få områden har under planeringsskedet kunnat säkerställas genom förordnanden enligt naturvårdslagen. Bortsett från ett begränsat antal objekt, som kommer att säkerställas under de närmaste åren, menar länsstyrelsen att den på grund av bristande resurser bara kan utöva en viss kontrollerande verksamhet. Länsstyrelsen kommer därför att besluta om samrådsskyldighet enligt 20 § naturvårdslagen för flertalet av de områden som kommunerna har föreslagit för säkerställande. Vidare förutsätter styrelsen att samråd kommer att ske rörande möjligheterna att tillgodose naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen vid den fortsatta planeringen inom de s. k. O- och U-områdena i kommunöversikterna.

Miljöer och områden av riksintresse för kulturminnesvården har enligt länsstyrelsen i stort sett fått en tillfredsställande behandling i kommunernas planering. Länsstyrelsen påpekar emellertid att det inom vissa områden i tätorternas närhet kan uppstå konflikter med kulturminnesvårdens intressen. Vissa miljöer och landskapsavsnitt av riksintresse för kulturminnesvården kan därför inte anses vara säkerställda i ett längre tidsper-

spektiv.

Den fortsatta planeringen bör enligt länsstyrelsen bl. a. inriktas på att närmare avgränsa kulturminnesvårdens intressen inom de områden som är av intresse för tätortsutbyggnad och att ge dem ett starkt och långsiktigt skydd. Vidare behöver kulturminnesvårdens anspråk preciseras inom de områden där rationellt jord- och skogsbruk bedrivs. Samrådet med de areella näringarnas företrädare bör enligt länsstyrelsen utvecklas.

Länsstyrelsen bedömer att konflikterna mellan kulturminnesvårdens intressen och exploateringsintressena troligen kommer att öka inom tätorter med kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. De starkt betonade kraven på markhushållning leder till att frågan om sanering och förtätning av befintliga tätorter blir aktuell.

Länsstyrelsen framhåller vidare att formerna för säkerställande av miljöer och områden av riksintresse behöver utvecklas. Kommunerna bör intensifiera arbetet med bevarandeplaner. De båda länsstyrelserna i Skåne avser att i samverkan med kommuner och regionala och centrala myndigheter utarbeta ett kulturminnesvårdsprogram för Skåne.

Det är enligt länsstyrelsen angeläget att öppna stråk i landskapet behålls mellan bebyggelseområdena i de tätbefolkade västra delarna av Skåne. Dessa stråk har stor betydelse för landskapsbilden men innebär också att reservområden för framtida transportleder kan behållas. Tendenserna till sammanväxning av tätorterna är enligt styrelsen särskilt starka i områdena norr om Malmö. I det ännu relativt orörda området söder om Arlöv har Burlövs kommun redovisat ett reservområde för framtida bostadsbebyggelse som berör områden av riksintresse för kulturminnesvården. Kommunen bör enligt länsstyrelsen i det fortsatta planeringsarbetet så långt möjligt försöka begränsa framtida bebyggelse i området. Styrelsen anser likaså att det öppna landskapspartiet mellan Åkarp och Hjärup i Burlövs resp. Staffanstorps kommuner inte bör bebyggas. Den interkommunala utredning som pågår bör omfatta samtliga obebyggda arealer mellan de båda tätorterna och behandla såväl frågan om reservat för vägar och ledningssystem som frågan om lämplig bebyggelsefri zon.

Naturvårdsverket anser att planeringsskedet har givit ett i huvudsak mycket gott resultat i länet. Länsstyrelsens sammanställning över säkerställandeläget inom riksintressanta områden visar att förordnanden enligt naturvårdslagen erfordras inom ca 40 områden. Tidsplan för genomförandet har inte angetts. Verket avser att ta upp överläggningar med länsstyrelsen om prioritering av riksobjekten vid säkerställandearbetet.

Riksantikvarieämbetet framhåller att viss oklarhet råder beträffande säkerställandeläget för kulturminnesvårdens riksintressen inom Helsingborgs kommun. Det är särskilt angeläget att kulturlandskapet söder och sydost om Kulla-Gunnarstorp bevaras öppet.

Ämbetet anser att konflikter mellan kulturminnesvårdens och jordbrukets intressen i allmänhet kan lösas utan betydande men för jordbruket.

Det öppna landskapet i Skåne är dock särskilt känsligt för strukturförändringar. Kulturminnesvårdens intressen i jordbrukets primära intresseområden bör enligt ämbetet i första hand redovisas i kommunernas markdispositionsplaner. Intresseredovisningen bör i annat fall kompletteras och preciseras. Också de riktlinjer som har utarbetats i kommunöversikterna för att tillgodose kulturminnesvårdens intressen kan i flera fall behöva preciseras. Riksantikvarieämbetet och planverket anser liksom länsstyrelsen att det är angeläget att bevara de öppna stråken i landskapet och att bebyggelseområdena bör förhindras att växa ihop. Ämbetet framhåller att starka skäl talar för att en utbyggnad söder om Arlöv i Burlövs kommun inte bör komma till stånd.

Fritidsbebyggelse

Länsstyrelsen konstaterar att antalet fritidshus i länet uppgår till ca 23 000. Från år 1970 till år 1977 har det tillkommit ca 2 000 fritidshus. På grund av den fortgående funktionsomvandlingen av fritidshus till permanentbostäder har knappast någon nettoökning av fritidshus skett i kustzonen. Styrelsen bedömer att tillväxten under den kommande tioårsperioden kommer att bli något långsammare än hittills främst på grund av den restriktiva inställning till spridd bebyggelse som kommunerna har redovisat i sina planer.

Möjligheterna att tillgodose anspråk på ytterligare fritidsbebyggelse i länet är enligt länsstyrelsen ytterst begränsade. Friluftslivets intressen måste prioriteras på kvarvarande obebyggd mark. Endast i de inre, östliga delarna av länet, på Linderödsåsen i gränstrakterna mot Kristianstads län, kan restriktionerma mot glesare former av fritidsbebyggelse möjligen utformas något friare. Styrelsen anser att det interkommunala planeringsarbete som pågår för Linderödsåsen, i vilket dessa frågor studeras, bör fortsätta.

Länsstyrelsen bedömer att omvandlingen av fritidshus till permanentbostäder har blivit ett mycket stort problem i länet. De korta avstånden och de goda kommunikationerna har medfört att många fritidsbebyggelseområden har blivit attraktiva för permanent bosättning. Det är därför enligt styrelsen nödvändigt att ny fritidsbebyggelse i såväl översiktsplaner som detaljplaner prövas som om det är fråga om permanentbebyggelse.

Industri

Ytterligare miljöpåverkande industrianläggningar bör enligt länsstyrelsen i första hand lokaliseras till redan etablerade industriområden inom och i anslutning till tätorterna vid Öresundskusten. Långtgående krav på reningsåtgärder måste härvid ställas för att förhindra en ökning av förorenande utsläpp till vatten och luft.

Länsstyrelsen konstaterar att områden för utvidgning eller nyetablering av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen finns i

Malmö kommun. I Landskronaområdet kan vissa områden göras tillgängliga genom en utfyllnad i anslutning till Landskrona hamn. Vid en sådan utfyllnad måste enligt länsstyrelsen begränsningar emellertid göras så att naturvårdens intressen vid Laxåns mynning kan säkerställas. Fiskets intressen i det viktiga reproduktionsområdet i Lundåkrabukten måste också beaktas. I övrigt finns enligt länsstyrelsen endast mycket begränsade utbyggnadsområden i länet för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen.

Planverket bedömer att en utveckling av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen i Landskrona är förenad med fysiska och miljömässiga svårigheter. De av statsmakterna utfärdade riktlinjerna vad gäller industrilokalisering bör enligt verket kunna gälla också i framtiden.

Energiförsörjning

Länsstyrelsen anser att de planeringsåtgärder som har vidtagits av Kävlinge och Lomma kommuner beträffande markanvändningen för Barsebäcksverket och dess kraftledningar på ett tillfredsställande sätt reglerar markanvändningen. I Kävlinge kommuns markdispositionsplan har ett reservområde för utbyggnad av kärnkraftverket avsatts. Markanvändningen i detta område regleras med riktlinjer avseende tillkommande bebyggelse i kommunöversikten. Kommunen har vidare i kommunöversikten reserverat områden för hetvattenledningar från verket.

Länsstyrelsen konstaterar att viss utbyggnad av befintliga orter inom 10 km-zonen kring Barsebäcksverket planeras. Det gäller Löddeköpinge och Ålstorp-Hofterup i Kävlinge kommun och Borgeby, Flädie och Bjärred i Lomma kommun.

I övrigt har det befintliga och planerade kraftledningsnätet i länet enligt länsstyrelsen fått en varierande behandling i kommunöversikterna. Reservat för planerade kraftledningar har förutom beträffande Kävlinge och Lomma redovisats i Lunds, Burlövs och Eslövs kommunöversikter.

Industriverket påpekar att något konkret förslag om att försörja vissa orter med fjärrvärme via hetvattenledningar från Barsebäcksverket inte föreligger. Detta förutsätter en annan typ av turbiner än de som nu finns installerade i verket. Industriverket noterar att lokalisering av ett stort kolkondenskraftverk till Landskrona har aktualiserats. Orten har enligt industriverket en lämplig djuphamn för kolimport.

Riksantikvarieämbetet anser att ett distributionssystem av det slag som de diskuterade hetvattenledningarna utgör bör följa vägsträckningarna och samordnas med vägbyggandet.

Vägar

Nu gällande planer för vägutbyggnad innebär enligt länsstyrelsen att en mindre areal åkermark än tidigare kommer att tas i anspråk. Länsstyrelsen framhåller emellertid att vissa planerade vägutbyggnader står i konflikt

med naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen. Såväl områden med förordnande enligt naturvårdslagen som andra områden av riksintresse berörs. Länsstyrelsen betonar att hänsyn måste tas till riksintressena vid planering och genomförande av dessa projekt. Det gäller främst väg 12 öster om Dalby, väg 100 norr om Höllviksnäs, väg 104 norr om Övedskloster och väg 110 öster om Löddeköpinge.

Nya vägutbyggnader bör enligt länsstyrelsen föregås av utredningar i vilka transportekonomi och trafiksäkerhet vägs mot bevarandeintressen och önskemålet om att hushålla med värdefull jordbruksmark.

Naturvårdsverket ser allvarligt på de konflikter som föreligger mellan planerad utbyggnad av vägar och naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen. Verket anser att man i stället för att ta ny mark i anspråk bör överväga att bygga om befintliga vägar.

Länsstyrelsen anser att det f. n. inte är möjligt, för berörda kommuner att i detalj behandla frågan om reglering av markanvändningen kring de vägreservat som har lagts ut för anslutningarna till en eventuell Öresundsbro.

Planverket menar att det är angeläget att man i den fortsatta planeringen i Helsingborgs och Malmö kommuner bevarar handlingsfriheten för en eventuell fast Öresundsförbindelse. Vägverket framhåller att ytterligare ställningstaganden från regeringens sida inte behövs vad gäller planeringen i anslutning till vägreservaten för en Öresundsbro.

Helsingborgs kommun pekar på den otillfredsställande plansituation som råder genom oklarheten beträffande fasta förbindelser över Öresund. De reservat som har lagts ut för att hålla olika handlingsalternativ öppna blir med tiden kostsamma och förhindrar ett effektivt markutnyttjande. Kommunen anser dock liksom planverket att reservaten måste behållas.

Hamnar

Länsstyrelsen påpekar att förutsättningarna för en hamnlokalisering till Landskrona har studerats av kommunen inom ramen för det s. k. Sundshamnsprojektet. Kommunen avser att upprätta en särskild områdesplan i vilken förutsättningarna för djuphamnsberoende, icke miljöstörande, industri skall undersökas. Länsstyrelsen framhåller att den mark som tas i anspråk inom det planerade utfyllnadsområdet endast bör avse djuphamnsberoende verksamhet. Utbyggnadsåtgärder som är direkt förknippade med det aktuella projektet bör enligt länsstyrelsen anstå tills konkreta lokaliseringsbeslut föreligger. För det område som berörs av utbyggnadsplanerna bör finnas fastställd generalplan och av länsstyrelsen godkänd landskapsplan. Ekologiska undersökningar bör genomföras i Lundåkrabukten.

Länsstyrelsen konstaterar att den inventering av hamnförutsättningarna i länet som har gjorts av sjöfartsverket förutom Landskrona även upptar Helsingborg och Malmö. Dessa kommuner behandlar emellertid inte

hamnintressena i sin redovisning. Ett genomförande av de föreslagna farlederna till dessa hamnar kräver enligt länsstyrelsen muddring och andra fördjupningsåtgärder som generellt innebär konflikter med främst fiskets intressen.

En utbyggnad av hamnen i Landskrona enligt det s. k. Sundshamnsprojektet skulle enligt planverket bli starkt miljöstörande och strida mot statsmakternas riktlinjer för Öresundskusten. Farledsfördjupningar vid en hamnutbyggnad i Helsingborg och Malmö skulle vidare medföra avsevärda miljöstörningar. Verket bedömer att det för västkusten och Öresundskusten behövs en allsidig utredning som underlag för kommande beslut om hamnutbyggnader.

Naturvårdsverket framhåller att en hamnutbyggnad i Landskrona innebär konflikter med naturvårdsintressena. Mot bakgrund av den betydande överkapacitet som råder på hamnsidan anser verket att det är tveksamt om ytterligare utbyggnader bör komma till stånd. Riksantikvarieämbetet anser att föreslagna verksamheter vid en utbyggd hamn i Landskrona inte är önskvärda från kulturhistorisk synpunkt.

Sjöfartsverket påpekar att förslag om järnvägstunnel mellan Helsingborg och Helsingör kommer att läggas fram av 1975 års svenska Öresundsdelegation. Ett förverkligande av förslaget påverkar förutsättningarna för sådan industri- och hamnverksamhet vid Öresund som kräver möjligheter att ta emot fartyg med stort djupgående.

Landskrona kommun framhåller att det är angeläget att regeringens lokaliseringsprövning av Sundshamnsprojektet snarast slutförs så att den planerade områdesplanen för Sundshamnen kan upprättas. Vid prövningen måste enligt kommunen även sysselsättningsfrågorna liksom konsekvenserna för sjöfarten av en eventuell järnvägstunnel mellan Helsingborg och Helsingör beaktas.

Flygplatser

Länsstyrelsen konstaterar att lokalisering av en ny flygplats i länet är aktuell i Viarp i Landskrona kommun. Nordvästra Skånes kommunalförbund har i samband med detaljplanen för Viarpsfältet uttalat att fältet tillgodoser behovet av allmänflygplatser i nordvästra Skåne. Länsstyrelsen anser därför att någon ytterligare utredning i denna fråga f. n. inte behöver genomföras.

Behovet av markreservationer för Sturups flygfält är enligt länsstyrelsen tillgodosett i den kommunala planering som har genomförts i Svedala och Lunds kommuner. En ny utredning har gjorts om flygbullerzonen kring fältet. Den nu avgränsade zonen, som är arealmässigt mindre än den tidigare angivna, bör inarbetas i kommunöversikterna för de berörda kommunerna Svedala, Lund och Trelleborg. Luftfartsverket framhåller att den i länsstyrelsens redovisning angivna bullerzonen kring Sturup bygger på ett av flera möjliga lägen för ny tvärbana. I den fysiska planeringen för området kring

Sturup bör hänsyn tas även till alternativa lägen. Läget för en eventuell andra bana kommer enligt planerna att fastställas kring årsskiftet 1978/1979.

Försvar

Flera områden för försvarets fredsverksamhet berör naturvårdens och friluftslivets intressen. De naturvårdsförordnanden som har föreslagits för vissa övnings- och skjutfält bör enligt länsstyrelsen genomföras. Bestämmelserna torde enligt länsstyrelsen kunna utformas så att både försvarets och naturvårdens intressen kan säkerställas.

Överbefälhavaren framhåller att naturreservat eller naturvårdsområden som syftar till att tillgodose friluftslivets intressen inte bör komma ifråga inom försvarets övnings- och skjutfältsområden. Den vetenskapliga naturvårdens intressen och andra bevarandeintressen i dessa områden bör enligt överbefälhavaren kunna säkerställas genom föreskrifter som utfärdas av försvaret.

6.12 Hallands län

Redovisat material

I samtliga sex kommuner i Hallands län antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. För Hallands län fattades beslut den 13 mars 1975.

Samtliga kommuner i Hallands län har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningarna har behandlats i kommunfullmäktige.

Samtliga kommuner i länet utom Kungsbacka har redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter.[1]

Av fullmäktige antagna kommunomfattande markdispositionsplaner har redovisats av Laholms och Varbergs kommuner.

I Hallands län omfattas kusten samt sjöarna Lygnern, Fegen och Bolmen av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Länet berörs även av det primära rekreationsområdet Kullaberg–Hallandsåsen.

Riktlinjerna för kustområdet berör samtliga kommuner i länet utom Hylte kommun. Kungsbacka, Falkenbergs och Halmstads kommuner har redovisat av kommunfullmäktige antagna markdispositionsplaner för kustområdet. Laholms och Varbergs kommuner har i sina kommunomfattande markdispositionsplaner gjort särredovisningar för kustområdet. Dessa särredovisningar har godkänts av fullmäktige i resp. kommun.

[1] Kungsbacka kommun har fattat beslut om kommunöversikt 1978-11-09.

Kungsbacka kommun har tillsammans med Marks kommun i Älvsborgs län gjort en sammanställning av planeringsförutsättningarna för sjön Lygnern och dess omgivningar. Kungsbacka kommun har på grundval av denna sammanställning utarbetat och antagit en markdispositionsplan för sin del av området med undantag för en mindre del av Fjärås bräcka. Kommunen har därefter beslutat att utarbeta en särskild områdesplan för området vid Fjärås bräcka som innefattar det i nämnda markdispositionsplan undantagna området.

Fegenkommittén med representanter för Falkenbergs, Gislaveds och Svenljunga kommuner har utarbetat ett förslag till gemensamt ställningstagande till markanvändningen kring sjön Fegen. Svenljunga kommun i Älvsborgs län har reserverat sig mot kommitténs förslag. Falkenbergs kommun har med utgångspunkt från förslaget upprättat och antagit en markdispositionsplan för sin del av området.

För sjön Bolmen och dess omgivningar har en planeringskommitté med representanter för Hylte, Gislaveds, Värnamo och Ljungby kommuner utarbetat ett program för markdispositionsplanering i kommunerna. Hylte kommun har godkänt programmet.

För det primära rekreationsområdet Kullaberg-Hallandsåsen har Halmstads och Laholms kommuner gemensamt med Båstads, Ängelholms och Örkelljunga kommuner i Kristianstads län och Höganäs kommun i Malmöhus län redovisat ett program för planering av området. Fullmäktige i Laholms kommun har godkänt programmet.

Enligt riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör mark reserveras på Väröhalvön för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen. Varbergs kommun har för industriläget Värö redovisat en av kommunfullmäktige godkänd särredovisning av den kommunomfattande markdispositionsplanen.

Av fullmäktige behandlat program för hushållning med jorbruksmarken har redovisats av Halmstads kommun. Kungsbacka, Varbergs, Falkenbergs och Laholms kommuner har redovisat av fullmäktige behandlade arbetsprogram för upprättande av program för hushållning med jordbruksmarken.

Av fullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunerna har vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av samtliga kommuner i länet.

Länsstyrelsen i Hallands län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Preliminärt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 25 augusti 1977. Detta har tillsammans med länsstyrelsens övriga redovisning sänts för yttrande till landstinget och för kännedom till kommunerna. Slutligt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 27 oktober 1977.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats yttrande från landstinget, försvarsområdesbefälhavaren för Hallands försvarsområde, försvarsområdesbefälhavaren för Göteborgs och Bohus försvarsområde, vägförvaltningen, landsantikvarien, lantbruksnämnden och skogsvårdsstyrelsen samt från Lantbrukarnas länsförbund i Hallands län och Näringslivskommittén i Hallands län.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.). Beträffande Hallands län har yttrande kommit in från Steninge Natur- och Miljöförening.

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Hallands län har synpunkter lämnats av Falkenbergs, Halmstads, Kungsbacka, Laholms och Varbergs kommuner samt gemensamt för samtliga kommuner i länet genom Hallands länsavdelning av Svenska kommunförbundet.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Kommunernas redovisning av arbetet under planeringsskedet tillgodoser enligt länsstyrelsen så gott som helt de beslut som fattades under programskedet. Genom att arbetet med den fysiska riksplaneringen har prioriterats av kommunerna har efterföljande detaljplanearbete många gånger underlättats. Den överblick och planeringskapacitet som kommunerna har skaffat sig, är enligt länsstyrelsen ett av de bästa resultaten av arbetet med den fysiska riksplaneringen.

Länsstyrelsen framhåller emellertid att flera planeringsproblem kvarstår att lösa, samtidigt som arbetet under planeringsskedet har blottlagt nya intressekonflikter. Detta gäller framför allt i kustområdet, där många intressen konkurrerar om ett knappt markutrymme och där också vattenfrågorna kräver sin lösning. Konkurrensen om marken längs kusten har enligt länsstyrelsen inte kunnat belysas fullständigt, främst beroende på att tätorternas markanvändning och markanspråk endast har kunnat redovisas schematiskt.

Länsstyrelsen anser att det finns ett påtagligt behov av samordning mellan fysisk riksplanering och regionalpolitisk planering. Ett av de viktigaste samordningsinstrumenten mellan dessa planeringsformer är jordbruksmarksprogrammen. Det krävs dock enligt länsstyrelsen mer ingående analyser av bl. a. tätorternas struktur, varvid såväl fysiska som regionalekonomiska aspekter måste beaktas. Länsstyrelsen betonar härvid behovet av såväl tidsmässig samordning som samordning av mål för planeringen och

bedömningar av resursanvändningen.

Högexploaterad kust

Länsstyrelsen betonar att planeringsproblemen är mycket stora längs Hallandskusten. Kustområdet är av stort naturvetenskapligt och kulturhistoriskt intresse och innefattar samtidigt delar av länets bästa åkermark samt områden av betydelse för försvaret. De större tätorterna ligger inom kustområdet liksom huvuddelen av länets fritidsbebyggelse. Det mest intensiva friluftslivet är också riktat mot kusten. En särskilt omsorgsfull hushållning med återstående marktillgångar i kustområdet är därför motiverad. På Väröhalvön kompliceras bilden ytterligare av lokaliseringen av miljöstörande industri.

Kommunerna har enligt länsstyrelsen en god överblick över planeringsproblemen längs kusten. De komplicerade förhållandena kräver dock ett fortsatt utvecklings- och planeringsarbete.

Tätortsutvecklingen bör enligt länsstyrelsen studeras särskilt inom ramen för den kommunomfattande markdispositionsplaneringen och genom områdesplanering. Efterfrågan på tomtmark inom kustområdet är stor. Falkenbergs kommun har föreslagit ett större tillskott av fritidsbebyggelse vid kusten och motiverat detta med att kostnaderna för ett utbyggt vatten- och avloppssystem skall kunna bäras av ett tillräckligt antal fastigheter. Kommunen har vidare föreslagit utbyggnad av en ny tätort i Ugglarp. Kostnaderna för den nödvändiga saneringen av vatten- och avloppsnätet kan enligt länsstyrelsen motivera en viss komplettering av bebyggelsen. Utbyggnaden inom det s. k. Bobergsområdet samt av en ny tätort i Ugglarp bör studeras ytterligare av kommunen.

Vissa planeringsfrågor i kustområdet, främst beträffande mark och anläggningar för turism och friluftsliv, bör enligt länsstyrelsen behandlas i en för länet samordnad planering. Härvid bör bl. a. behandlas campingplatser och småbåtshamnar samt väg- och parkeringsfrågor.

Den korta nyttjandetiden, de höga markpriserna etc. begränsar enligt länsstyrelsen möjligheterna att bygga stugbyar och vandrarhem i kustområdet. Efterfrågan på campingplatser längs kusten är stor och möjligheterna att anlägga sådana bör klarläggas. Den stora efterfrågan på campingplatser samt hänsyn till bevarandeintressen innebär att andra alternativ till lokalisering än i strandnära områden också kan behöva övervägas. Detta gäller enligt länsstyrelsen bl. a. i Halmstads och Laholms kommuner där föreslagna campingplatser kommer i konflikt med andra intressen. Länsstyrelsen föreslår vidare att reservområden för camping tillfälligt anordnas för att möta efterfrågan under högsäsong.

Det är enligt länsstyrelsen svårt att finna lämpliga lägen för utbyggnad av småbåtshamnar i den södra delen av länets kustområde. I denna del kan olika begränsningar av småbåtstrafiken vara motiverade med hänsyn till kuststräckans attraktivitet för bad. Förutsättningarna för hamnar i Landa-

bukten i Kungsbacka kommun och i Busör i Halmstads kommun samt en vidare utbyggnad i Stensjöhamn i Falkenbergs kommun bör enligt länsstyrelsen utredas varvid inverkan på landskapsbilden bör uppmärksammas. Den föreslagna utbyggnaden vid Fylleåns mynning i Halmstads kommun är olämplig bl. a. med hänsyn till fågellivet.

Tillgängligheten till stränderna för allmänheten begränsas enligt länsstyrelsen genom att vägnätet är dåligt utbyggt och till stor del består av enskilda vägar. Länsstyrelsen anser att väghållningen i kustområdet i större omfattning bör övertas av staten. Ett förslag till regionalt basvägnät bör utarbetas. I samband därmed bör parkeringsmöjligheterna utredas.

Länsstyrelsen anser att det största och svåraste planeringsproblemet i kustområdet gäller fritidsbebyggelsen. Länsstyrelsen konstaterar att antalet fritidshus i Hallands län enligt lantmäteriets inventering vid årsskiftet 1975/1976 uppgick till ca 26 500. Det stora flertalet av fritidshusen – drygt 80 % – är belägna i kustområdet. Vissa strandnära områden, främst i den norra delen av länets kustområde, är till följd av den omfattande fritidsbebyggelsen inte tillgängliga för allmänheten.

Inom områden med fastställda detaljplaner finns enligt länsstyrelsens beräkningar ca 4 000 obebyggda tomter för fritidsändamål. Kommunerna bör enligt länsstyrelen undvika ytterligare planering för enskild fritidsbebyggelse i kustområdet. Planmässig utbyggnad av sådan fritidsbebyggelse bör enligt länsstyrelsen kunna ske inom vissa av länets inre delar.

Inom länets kustområde pågår en omfattande omvandling av fritidshus till permanentbostäder. Omvandlingen innebär enligt länsstyrelsen att de begränsade friytor som finns kvar måste tas i anspråk för utbyggnad av vägar och service för helårsbebyggelse i stället för att kunna disponeras för anläggningar som ökar allmänhetens tillgång till stränderna. Omvandlingen innebär vidare att man får en oplanerad tätortstillväxt som ofta ger kommunerna ett ökat serviceansvar i områden som från kommunalekonomisk synpunkt inte borde utvecklas för helårsboende. Länsstyrelsen anser att det är angeläget att kommunerna ges medel för att motverka en oönskad omvandling.

Den översyn som pågår av detaljplaneområden som endast delvis eller inte alls har tagits i anspråk för bebyggelse bör enligt länsstyrelsen fullföljas. Kustkommunerna bör vidare erhålla statsbidrag för inlösen av obebyggd mark inom fastställda planer.

Länsstyrelsen anser att den samordnade regionala planeringen för vård och skydd av sanddynområdena vid kusten bör fortsätta. En förutsättning för ett kontinuerligt statligt stöd är enligt länsstyrelsen att dynerna skyddas enligt naturvårdslagen.

Länsstyrelsen konstaterar att Kungsbacka kommun inte har föreslagit någon bebyggelseutveckling inom en zon av 5 km från Råö rymdobservatorium. Ett särskilt skyddsområde bör emellertid enligt länsstyrelsen avgränsas kring rymdobservatoriet och bestämmelser bör formuleras för det-

ta område så att kravet på störningsfrihet tillgodoses. I avvaktan härpå bör riktlinjerna i kommunöversikten uttrycka en stark restriktivitet mot tillkommande bebyggelse.

För att man skall kunna komma till klarhet om orsakerna till de tidvis stora algförekomsterna i Laholmsbukten anser länsstyrelsen att de pågående vattenundersökningarna bör fortsätta. En fortsatt hög algförekomst skulle enligt länsstyrelsen spoliera buktens värde för friluftslivet, naturvården och fiskreproduktionen.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom de högexploaterade kustområdena redovisas i avsnitt 4.2. Beträffande Hallands län anförs därutöver följande.

Planverket anser att kustområdet i Hallands län bör betraktas som i princip fullbyggt med enskild fritidsbebyggelse.

Planverket konstaterar att det enligt lantmäteriets inventeringar fanns ca 4000 obebyggda tomter år 1976 i Hallands län. Verket anser att kommunerna bör ges möjlighet att påskynda genomförandet av sådana fastställda, ej utbyggda byggnadsplaner som inte bör upphävas eller omarbetas. Härigenom skulle berörda kommuner få tid att på ett samlat sätt ta ställning till omfattning och inriktning av ytterligare fritidsbebyggelse.

All tillkommande permanent bosättning i de högexploaterade kustområdena bör enligt planverket ske i enlighet med en av kommunerna antagen målsättning för framtida bebyggelse- och tätortsstruktur. Detta bör uppmärksammas av bl. a. Falkenbergs och Laholms kommuner, där en omfattande utveckling av helårsbebyggelse sker eller planeras utanför befintliga tätorter. Kostnader för vatten- och avloppssanering kan enligt verket motivera en begränsad komplettering av bebyggelse men bör inte leda till omfattande nyexploateringar i de högexploaterade kustområdena.

I de högexploaterade kustområdena finns en rad golfbanor i attraktiva strandnära lägen, bl. a. i Kungsbacka och Halmstads kommuner i Hallands län. Nya golfbanor bör enligt planverket inte komma till stånd i strandnära lägen. Vissa omdisponeringar bör vidare kunna göras inom befintliga banor i syfte att öka tillgängligheten till stränderna för friluftslivet. Möjligheten att öka tillgängligheten för friluftslivet till de militära övnings- och skjutfälten bör enligt verket undersökas ytterligare på regional nivå.

Planverket och naturvårdsverket anser liksom länsstyrelsen att stat och kommun bör ta ökat väghållningsansvar för att trygga allmänhetens tillgång till stränderna inom kustområdet. Enligt naturvårdsverket är detta särskilt angeläget i Kungsbacka kommun.

Enligt naturvårdsverket krävs särskilda skyddsförordnanden och vårdåtgärder för områden som är av riksintresse för naturvården och friluftslivet i kustområdena. En utbyggnad av småbåtshamnar vid Fylleåns mynning skulle enligt naturvårdsverket komma i konflikt med den känsliga naturmiljön. En utvidgning av hamnen i Stensjöhamn skulle innebära konflikter med såväl naturvårds- som friluftslivsintressen.

Naturvårdsverket anser att eventuella campingplatser inom befintliga eller planerade naturreservat samt inom Hökafältet i Laholms kommun bör utredas med hänsyn till konsekvenserna på naturmiljön. Verket anser liksom länsstyrelsen att sanddynområdena längs kusten bör ges ett särskilt skydd.

Halmstads kommun betonar med anledning av de statliga myndigheternas yttranden vikten av en utbyggd samhällsservice i kustområdet. Enligt kommunen saknas resurser för att genomföra den påbörjade interkommunala planeringen. Kommunen anser inte att en utbyggnad av småbåtshamnar vid Fylleån strider mot naturvårdsintressena.

Laholms kommun anser att helårsbosättning i kustområdet är nödvändig eftersom en utbyggnad av tätorterna i kommunens västra delar begränsas av god jordbruksmark. Statlig väghållning eller särskilda statliga bidrag är enligt kommunen en förutsättning för att man skall kunna genomföra den pågående planeringen av campingplatser och basvägnät. Kommunen framhåller också att man har en god planberedskap för fritidsbebyggelse i de inre delarna av kommunen.

Det finns enligt Falkenbergs kommun utrymme för ytterligare fritidsbebyggelse inom kustområdet i kommunen. En utbyggnad av fritidsbebyggelsen skulle ge underlag för att genomföra den planerade utbyggnaden av vatten- och avloppsnätet. Den föreslagna utbyggnaden i Ugglarp skulle enligt kommunen bl. a. förbättra ortens servicenivå. Möjligheterna till utbyggnad av angränsande tätorter är dessutom begränsade. Kommunen framhåller att man genom utbyggnaden i Ugglarp vill söka förhindra en omvandling av fritidshus till permanentbostäder inom övriga delar av kustområdet. En utbyggnad av småbåtshamnen i Stensjöhamn skulle enligt kommunen få stor betydelse för hela kuststräckan mellan Falkenberg och Halmstad, där det i övrigt nästan helt saknas skyddade småbåtshamnar.

Steninge Natur- och Miljöförening anser att oexploaterade delar inom kustområdet i Halmstads kommun bör behandlas med stor varsamhet. Föreningen motsätter sig särskilt planerna på båthamn, camping etc. vid Busör, som har stor betydelse för djurlivet.

Kullaberg-Hallandsåsen

Länsstyrelsen anger att samråd har skett med länsstyrelserna i Kristianstads och Malmöhus län beträffande det primära rekreationsområdet vid Laholmsbukten och Hallandsåsen. Det är enligt länsstyrelsen angeläget att det förväntade ökande intresset för rekreatiOn på Hallandsåsen möts med en förutseende kommunal planering. Förutsättningarna för turism i området bör enligt länsstyrelsen klarläggas ytterligare.

I flera primära rekreationsområden har enligt planverket ordningsproblem och slitageproblem uppkommit som vållar kostnader och olägenheter för kommuner och markägare. Omfattande oreglerad camping i strandområden, trafikfarlig och miljömässigt olämplig uppställning av husvagnar,

nedskräpning och skadegörelse på naturmiljön förekommer. I flera fall överskrids också kapacitetsgränserna för befintliga vatten- och avloppsanläggningar. Problemen bör enligt verket inte mötas bara med ordningsregler och effektivare tillsyn utan ställer också krav på investeringar i campingplatser, uppställningsplatser för husvagnar, upprustning av allmänna eller enskilda vägar till attraktiva friluftsområden, iordningställande av leder, badplatser, småbåtsbryggor, sopmajor, toaletter m. m.

Fiskeristyrelsen understryker vikten av att fritidsfiskets intressen beaktas i planeringen inom området Kullaberg-Hallandsåsen.

Lygnern, Fegen och Bolmen

Enligt länsstyrelsen har samråd skett med övriga berörda länsstyrelser om planeringen för områdena kring sjöarna Lygnern, Fegen och Bolmen. Länsstyrelserna har också deltagit i sammanträden med de interkommunala planeringskommittéerna för dessa områden.

Planeringsområdena är till största delen skogsbevuxna och skogsbruket är enligt länsstyrelsen ett mycket starkt markanvändningsintresse i områdena. Vattenkvaliteten i sjöarna är hög och det är angeläget att den bevaras med hänsyn till sjöarnas stora betydelse för vattenförsörjningen samt med hänsyn till fritidsfisket och friluftslivet. Dessa intressen har enligt länsstyrelsen beaktats i den kommunala planeringen.

Markdispositionsplanen för Lygnernområdet är enligt länsstyrelsen inriktad på att pågående markanvändning skall fortsätta, att vissa bevarandevärden skall säkerställas och att åtgärder skall vidtas för friluftslivet. Ingen ny fritidsbebyggelse planeras. Området Fjärås bräcka är ett angeläget bevarandeobjekt med hänsyn till vetenskaplig naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård. Den planerade utvidgningen av grustäkten bör enligt länsstyrelsen inte få påverka bräckans krön.

Också markdispositionsplaneringen för Fegenområdet är inriktad på att pågående markanvändning skall fortsätta. Några större planeringsproblem föreligger inte enligt länsstyrelsen. Det är emellertid angeläget att det interkommunala samarbetet fullföljs. Ett säkerställande av riksintresset kräver att kommunerna kommer fram till en enhetlig syn på markanvändningen inom Fegenområdet. Naturvårdsverket anser att den fortsatta planeringen för Fegenområdet bör inriktas på att säkerställa riksintresset för naturvård.

I planeringen för Bolmenområdet undersöks enligt länsstyrelsen bl. a. om ca 1 000 nya fritidshus, varav drygt 100 hus i Hylte kommun i Hallands län, kan tillkomma inom en tidsperiod av 15–20 år utan att övriga intressen motverkas.[1] Antalet nya hus synes enligt länsstyrelsen vara godtagbart med hänsyn till planområdets storlek. Det är emellertid angeläget att åtgär-

[1] Kommunerna har under år 1978 redovisat ett gemensamt förslag till markdispositionsplan för Bolmenområdet – "Bolmen 78".

der vidtas även för turismen och friluftslivet och att markreservationer görs för dessa intressen.
Naturvårdsverket anser att anläggningar för friluftslivet i Bolmenområdet bör prioriteras framför ytterligare fritidsbebyggelse.

Jordbruk

Länsstyrelsen bedömer att avvägningen mellan tätortsutbyggnad och hushållning med jordbruksmark kommer att bli det svåraste planeringsproblemet i länet under de närmaste åren. Åkermarken utgör ungefär en fjärdedel av länets totala areal och är koncentrerad till kustområdets slättbygder där godhetsklasserna i en översiktlig gradering varierar mellan 5 och 8 i en 10-gradig skala. Endast en fjärdedel av rikets åkerjord är av klass 5 eller bättre. Länets största och mest expansiva tätorter ligger inom dessa för jordbruket primära intresseområden.

Arbetet med kommunala program för hushållning med jordbruksmarken har enligt länsstyrelsen påbörjats men inte hunnit färdigställas. Efter samråd med länsstyrelsen har den kommunala redovisningen inriktas på en redogörelse för uppläggning och tidsplan för fortsatt arbete. Programarbetet är enligt länsstyrelsen också svårt att genomföra så länge tydligt formulerade mål för framtida tätortsstruktur saknas. Samtliga kustkommuner avser emellertid att under de närmaste åren upprätta kommunomfattande markdispositionsplaner. Inom ramen för det arbetet kommer det enligt länsstyrelsen att bli möjligt att närmare behandla olika utbyggnadsintressen som därefter får vägas mot det redan starkt uttalade intresset att bevara värdefull jordbruksmark.

Länsstyrelsen anser att markhushållningsfrågorna inte kan lösas på ett tillfredsställande sätt utan en mera ingående analys av ortsstruktur och av sambandet mellan tätorterna i länet som helhet. En sådan analys bör innefatta såväl de regionalekonomiska aspekterna, t. ex. arbetsplatsernas läge, befolkningsfördelning och kommunikationer mellan orterna, som markanvändningsfrågorna.

Enligt lantbruksnämnden har riktlinjerna till skydd för jordbruksmarken i kommunöversikterna fått en tänjbar utformning och ger därmed inte ett gott skydd för jordbruket. Tätortsutvecklingen bör redovisas i realistisk omfattning och inte grunda sig på överskattningar av befolkningsutveckling och utrymmesstandard. Lantbruksnämnden stryker under att de kommuner som inte har utarbetat jordbruksmarksprogram snarast bör göra detta.

Näringslivskommittén i Hallands län anser att man vid avvägningen mellan kravet på markhushållning och behovet av mark för boende och näringsliv inte alltid bör prioritera jordbrukets intressen.

Lantbrukarnas länsförbund i Hallands län anser att det är nödvändigt att den fysiska och den regionalpolitiska planeringen samordnas. Förbundet

konstaterar att frågan om tätortsutvecklingen upptar en stor del av kommunernas redovisning av arbetet under planeringsskedet. Konflikter mellan mark avsedd för tätortsutbyggnad och jordbruksmark finns i flera fall. Prioriteringar i en konfliktsituation gynnar enligt förbundet inte sällan endast tätortsintresset utan att motiv för detta presenteras eller alternativa förslag till tätortsutbyggnad övervägs. Utbyggnad av tätorterna sker i en del fall på kommunernas bästa åkermark. Förbundet anser att detta strider mot riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen.

De kommuner i Hallands län som inte har färdigställt program för hushållning med jordbruksmark bör enligt lantbruksstyrelsen och planverket snarast göra detta.

I de kommuner där man ännu inte har tagit ställning till expansionsriktningar och tätortsstrukturens framtida utformning kan enligt lantbruksstyrelsen stora expansionsområden ge utrymme för olika alternativ. Därmed kan också handlingsutrymme finnas kvar för att man i den fortsatta planeringen skall kunna hushålla med värdefull åkermark. Styrelsen framhåller dock starkt att fortsatt planering som bringar klarhet i den framtida markanvändningen måste bedrivas med största skyndsamhet i de kommuner som redovisar stora osäkerhetszoner.

Lantbruksstyrelsen betonar också att vägplaneringen bör inriktas på att finna vägsträckningar som innebär minsta möjliga ianspråktagande av jordbruksmark. Det är enligt styrelsens uppfattning angeläget att alternativa vägsträckningar som ger så begränsade skador som möjligt på åkermarken och på jordbruket utarbetas på ett tidigt stadium i planeringen. Lantbruksstyrelsen fäster regeringens uppmärksamhet på frågan om den framtida sträckningen av väg E 6 i Hallands län, särskilt vad gäller sträckan Halmstad-Falkenberg, som ett exempel på en olöst konflikt mellan jordbruks- och vägintressen.

Kungsbacka kommun och Hallands länsavdelning av Svenska kommunförbundet anger med anledning av de statliga myndigheternas yttranden att jordbruksmarksfrågorna måste behandlas som ett sektorintresse bland andra i den kommunala planeringen.

Skogsbruk

Med hänsyn till skogsbrukets stora betydelse för länet och riket anser länsstyrelsen att särskilda program för hushållning med skogsmarken bör utarbetas för samtliga kommuner i länet. Programmen bör samordnas med jordbruksmarksprogrammen och de bör ange vilka områden som inom överskådlig tid behöver tas i anspråk för andra ändamål, t. ex. bebyggelse och kraftledningar. Vidare bör anges de områden för vilka vissa restriktioner måste läggas på skogsbruket för att man skall kunna beakta naturvårds- och rekreationsintressen enligt naturvårds- och skogsvårdslagarna.

Konflikter mellan skogsbruk och olika former av friluftsliv förekommer enligt länsstyrelsen inom stora delar av länet. Länsstyrelsen anser att en

styrning av friluftslivet till vissa områden och en tillämpning av skogsvårdslagen kan bidra till att minska störningarna för skogsbruket samt öka tillgängligheten inom attraktiva strövområden.

Utbyggnad av fritidsbebyggelse bör enligt länsstyrelsen ske i koncentrerad och planlagd form så att olägenheter av en omfattande och spridd glesbebyggelse i skogsbruksområden inte uppstår. Även andra åtgärder kan enligt länsstyrelsen bidra till att minska konflikterna mellan skogsbruk och fritidsbebyggelse, bl. a. planering av tillfarts- och skogsbilvägar.

Fiske

Frågor om vattenhushållning bör enligt länsstyrelsen bli en huvudfråga i den fortsatta fysiska riksplaneringen. För att man skall kunna säkerställa lax- och öringbeståndets uppvandring i vattendrag och fiskreproduktionen kan bl. a. gällande regleringstillstånd behöva omprövas. Länsstyrelsen berör även följderna för fiskbeståndet av höjning av växtnäringskoncentrationerna och försurning av sjöar och vattendrag i länet.

Fiskeristyrelsen anser att fiskets intressen inte har beaktats tillräckligt i den kommunala planeringen. Styrelsen finner detta beklagligt eftersom det i länet finns mycket viktiga fiskeintressen varav ett flertal hotas av andra verksamheter. Den tilltagande jordbruksbevattningen hotar bl. a. det riksintressanta laxbeståndet i Stensån.

I det fortsatta planeringsarbetet bör enligt fiskeristyrelsen samtliga länets kommuner som alla berörs av fiskets viktigare intresseområden redovisa hur de avser att säkerställa dessa områden. Yrkesfiskets och beredningsindustrins behov av markområden bör i samarbete med fiskenämnden utredas och säkras i den fortsatta planeringen. För större allmänna vatten bör översiktliga riktlinjer för fiskevården föreslås.

Laholms kommun anger att vissa brister i underlagsmaterialet är orsaken till att fiskets intressen inte har beaktats i tillräcklig omfattning av kommunen under planeringsskedet.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

Naturvårdens och friluftslivets intressen är enligt länsstyrelsen väl dokumenterade i det inom länsstyrelsen utarbetade förslaget till naturvårdsplan. Förordnanden om naturreservat har hittills varit den mest använda formen för säkerställande. Mellan fem och tio naturreservat har bildats varje år. Länsstyrelsen räknar med att kunna bilda naturreservat i samma takt även under de närmaste åren.

Enligt länsstyrelsen kan bristen på resurser innebära att säkerställandet kommer att ta mycket lång tid i anspråk. Vid det fortsatta arbetet bör man därför överväga att i vissa fall ersätta förordnande enligt naturvårdslagen med en strikt tillämpning av skogsvårdslagen och bokskogslagen, bl. a. genom preciserade bestämmelser i antagna kommunala planer eller genom civilrättsliga avtal.

Länsstyrelsen framhåller att olika exploateringsåtgärder, t. ex. kraftledningsdragningar och skogsavverkningar, ofta medför negativa förändringar i landskapsbilden. Hänsyn till landskapsbilden bör vägas in i valet mellan olika exploateringsalternativ.

Säkerställande av kulturminnesvårdens intressen är enligt länsstyrelsen ofta svårt och tidskrävande. De inom länet påbörjade och delvis avslutade inventeringarna av kulturhistoriskt intressanta objekt och miljöer bör enligt länsstyrelsen även omfatta områden som är av regionalt och lokalt intresse. Vidare bör vissa tätortsområden bli föremål för en översiktlig bevarandeplanering. Det samlade inventeringsmaterialet bör enligt länsstyrelsen efter utvärdering bilda ett program för kulturminnesvården för kommunerna och länet.

En kanalisering av friluftslivet och en konsekvent tillämpning av anvisningarna till 1 § skogsvårdslagen kan enligt länsstyrelsen bidra till att minska störningarna för jord- och skogsbruk samt öka attraktiviteten och tillgängligheten till eftertraktade strövområden. Det är dessutom viktigt att öka kunskaperna hos de besökande om naturen samt dess vård och skötsel.

Naturvårdsverket anser att planeringsskedet har givit ett gott resultat i länet. Det är enligt verket angeläget att länsstyrelsen antar förslaget till naturvårdsplan och att vissa kompletterande inventeringar utförs. Förslaget till åtgärdsprogram för att säkerställa naturvårdens intressen är enligt verket väl ägnat att ligga till grund för det fortsatta arbetet.

Riksantikvarieämbetet anser att det finns betydande brister i inventeringsmaterialet för kulturminnesvården, bl. a. i Hallands län. Avgränsningar och preciseringar av kulturminnesvårdens intressen har enligt ämbetet skett på ett tillfredsställande sätt inom flertalet av de s. k. större områdena av betydelse för kulturminnesvården. Inventeringsarbetet har dock inte till alla delar slutförts, t. ex. inom Ätradalen i Hallands län. Ämbetet anser att flertalet av de större områdena bör kunna avföras som särskilda planeringsområden så snart skyddsbehovet inom dessa har preciserats geografiskt och tillgodosetts i den kommunala planeringen.

Fritidsbebyggelse

Länsstyrelsen anser att en fortsatt utveckling av fritidsbebyggelse bör få en ny inriktning, vilket också i stort överensstämmer med kommunernas uppfattning. Inom kustområdet bör man undvika att upprätta ytterligare planer för enskild fritidsbebyggelse.

Ny fritidsbebyggelse bör enligt länsstyrelsen kunna utvecklas inom vissa inlandsområden. För att man i största utsträckning skall kunna undvika konflikter med exempelvis skogsbruk och naturvård bör bebyggelsen ske efter planläggning, varvid man kan pröva frågor om t. ex. täthet, vatten- och avloppsförsörjning, renhållning, tillfartsvägar och övrig service. Fritidsbebyggelsen kan medföra att sysselsättningstillfällen skapas och att un-

derlaget för befintlig service förstärks, vilket har stor betydelse i länets skogsbygd.

Industri

De utredningar som har genomförts under planeringsskedet visar enligt länsstyrelsen att en fortsatt etablering av tung och miljöstörande industri i Väröområdet är förenad med svårigheter med hänsyn till att befintliga anläggningar, såväl Ringhals kärnkraftverk som Värö bruk, ställer stora säkerhetskrav på omgivningen. Andra begränsningar för en fortsatt etablering av tung industri är de geologiska förhållandena samt den otillräckliga råvattentillgången. Nya etableringsintressen för tung industri till Väröområdet har enligt länsstyrelsen inte kunnat iakttas under planeringsskedet.

Det är enligt länsstyrelsen angeläget att statsmakterna stödjer en utveckling av andra verksamheter i Väröområdet, bl. a. med hänsyn till etableringssvårigheterna för tung industri samt önskemålet om en mera differentierad arbetsmarknad.

För att en fortsatt planering i Väröområdet skall vara möjlig krävs enligt länsstyrelsen att riksdagen tar ställning till omfattningen av den framtida kärnkraftutbyggnaden och att säkerhetsmyndigheternas rekommendationer preciseras och fastställs. Det är angeläget att den nuvarande planeringsberedskapen upprätthålls och att förutsättningarna för bostadsbebyggelse i hela Väröområdet med hänsyn till säkerhetsfrågorna ytterligare klarläggs. Därefter bör enligt länsstyrelsen befolkningsramar för olika delområden bestämmas i en antagen områdesplan som godkänns av säkerhetsmyndigheterna.

Statens kärnkraftinspektion åberopar som sitt yttrande det sammanfattande avsnittet i rapporten Användning av marken kring kärnkraftverk. I rapporten konstateras att de säkerhetssynpunkter som efter hand har preciserats vid Ringhals, begränsar utbyggnaden av samhället Bua till en lägre nivå än vad kommunen önskar. Behov föreligger här av fortsatt meningsutbyte mellan berörda intressenter, varvid argumenten för en större utbyggnad bör vägas mot de säkerhetsmässiga olägenheterna, vilka kan tänkas kompenseras av t. ex. en höjd beredskap. Säkerhetsmyndigheterna vill också enligt rapporten bevaka att industriprocesser, lager eller transporter inte förekommer så nära kraftverket, att dess säkra drift kan störas genom t. ex. explosioner, brand eller hindrad kylvattentillförsel. Explosiva och brandfarliga ämnen utgör ett hot mot ett kärnkraftverk. Säkerhetskraven för ett planerat hamnläge och vissa planerade industriarealer i Värö har klarlagts sent under den fysiska riksplaneringens planeringsskede. Detta har begränsat möjligheterna att skapa en hamn på Väröhalvön och har komplicerat kommunens planeringsarbete.

Planverket anför att arbetet under planeringsskedet har klarlagt att betydande miljöproblem föreligger även i sådana områden som särskilt har angetts för lokalisering av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplа-

neringen. Detta gäller bl. a. Väröområdet. Enligt verkets mening är det därför inte möjligt att utan ytterligare analys ta ställning till vilka platser som är särskilt lämpliga för en utveckling av sådan industri. Det är i stället angeläget att översiktligt ställa samman det material som föreligger. Planberedskapen i Väröområdet är enligt verket god, men säkerhetskraven kring kärnkraftverket, den otillräckliga råvarutillgången m. m. försvårar en framtida industriutveckling.

Varbergs kommun delar planverkets upfattning om behovet av en sammanställning och utvärdering av befintligt material för områden avsedda för miljöstörande industri. Kommunen stryker under att en sådan utvärdering bör innefatta ett förnyat ställningstagande till områdenas planmässiga och miljömässiga förutsättningar för ytterligare miljöstörande industri.[1]

Energiförsörjning

Behov av markreservationer för regionala kraftledningar har diskuterats av länsstyrelsen i samråd med berörda kraftproducenter och kommuner. Reservat har enligt länsstyrelsen angetts på kommunernas planmaterial i den mån kraftproducenterna har kunnat ange en preciserad sträckning. Större kraftledningar, exempelvis del i ett eventuellt framtida 800 kV riksnät har också diskuterats med kommuner och kraftproducenter. Arbetet är inte avslutat men synes enligt länsstyrelsen kunna infogas i kommunernas fortsatta fortlöpande översyn av planen i samråd med länsstyrelsen, vattenfallsverket och övriga kraftproducenter.

Länsstyrelsen konstaterar att utbyggnad av kraftledningar i Halland i hög grad berör de areella näringarna. Skogsbrukets intressen berörs i stor omfattning. Planerade huvudledningar vid utbyggnad av stamlinjenätet kommer att genomkorsa områden med högproduktiv skogsmark. Även för jordbruket innebär kraftledningsutbyggnad vissa störningar.

Översiktliga studier beträffande lokalisering av vindkraftaggregat har enligt länsstyrelsen under planeringsskedets senare del bedrivits av nämnden för energiproduktionsforskning. Med hänsyn till att Hallandskusten redan är hårt utnyttjad för bebyggelse och att landskapet i övrigt är flackt med känsliga naturpartier torde det enligt länsstyrelsen bli mycket svårt att finna lämpliga områden vid kusten för sådana eventuella anläggningar.

Länsstyrelsen anger att en pipeline för gas planeras från länets södra gräns till Halmstad som en gren av ett ledningssystem i Skåne. Ledningarna är avsedda att grävas ner 1,5 m och marken ovan kan därefter odlas. Det är därför en fördel att dra ledningar genom åkermark jämfört med skogsmark.

Industriverket framhåller att det torde vara svårt att anlägga den hetvat-

[1] Varbergs kommun har i skrivelse den 29 augusti 1978 till chefen för bostadsdepartementet hemställt att regeringen i beslutet med anledning av planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen klargör vad som bör gälla för Väröområdet bl. a. som lokaliseringsområde för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen.

tenledning från Ringhals till Göteborg som har diskuterats. Verket påpekar vidare liksom länsstyrelsen att det torde vara mycket svårt att lokalisera vindkraftverk till Hallandskusten. Liknande synpunkter framförs av naturvårdsverket.

Laholms kommun anser att de planerade kraftledningarna inom kommunen kan få negativa konsekvenser för skogsbruket och landskapsbilden. Kommunen framhåller att det är mycket otillfredsställande att inte någon formell samrådsskyldighet föreligger på ett tidigt stadium då ledningarnas sträckning diskuteras. Kommunen menar vidare att vindkraftverk i rimligt antal och med lämplig placering inte behöver innebära lika stor negativ effekt på landskapsbilden som de stora kraftledningarna.

Väg E 6

Länsstyrelsen framhåller att osäkerheten beträffande utbyggnaden av väg E 6 orsakar problem i kommunernas planering. Länsstyrelsen stryker därför kraftigt under att den sträckning av E 6 bör stå fast som baseras på ett förslag från en särskild samrådsgrupp med representanter för berörda kommuner, länsstyrelsen, landstinget och vägverket.

Hallands länsavdelning av Svenska kommunförbundet anger liksom länsstyrelsen att det är viktigt att den huvudsakliga sträckningen av väg E 6, som har utretts av nämnda samrådsgrupp, ligger fast.

Flygplatser

Bullerstörningar från den nya flygplatsen Landvetter i Göteborgs och Bohus län bör enligt länsstyrelsen föranleda Kungsbacka kommun att utarbeta motsvarande bebyggelsereglerande bestämmelser som de angränsande kommunerna gör.

Länsstyrelsen anger vidare att utbyggnad har föreslagits för Halmstads flygplats med en förlängning av landningsbanan mot norr. Utbyggnaden skulle innebära att bullerolägenheterna minskar för tätorten men att samtidigt högproduktiv åkermark tas i anspråk. En diskuterad utbyggnad av flygplatsen på Getterön i Varbergs kommun skulle komma i konflikt med naturvården. Flygplatsen ligger i direkt anslutning till ett naturreservat som är av mycket stor betydelse som rastplats för flyttfåglar.

Luftfartsverket förutsätter att en eventuell utbyggnad av flygplatsen på Getterön, som har uppgetts stå i konflikt med naturvårdsintressen, behandlas i samband med den fortsatta tätortsplaneringen.

Hamnar

De tre handelshamnarna i Halmstad, Falkenberg och Varberg genomgår enligt länsstyrelsen en expansiv utveckling. Den planerade och pågående utbyggnaden står inte i nämnvärd konflikt med bevarandeintressena i den fysiska riksplaneringen. Vid en eventuell fortsatt utveckling kan emellertid väsentliga tätortsnära rekreationsområden komma att hotas.

Möjligheterna att anlägga djuphamnar i de lägen som sjöfartsverket har angivit som lämpliga ur navigationssynpunkt påverkas enligt länsstyrelsen inte nämnvärt av annan föreslagen markanvändning i kommunernas markdispositionsplaner.

Länsstyrelsen anger att en särskild undersökning av djuphamnsmöjligheterna vid Väröhalvön har genomförts av Varbergs kommun. Flera lägen i anslutning till Väröhalvön är tänkbara enligt sjöfartsverkets inventeringar. Möjligheter att anlägga en djuphamn vid södra delen av halvön kvarstår enligt länsstyrelsen, men de är mindre gynnsamma med hänsyn till bl. a. tillfarter och befintlig bebyggelse. På Väröhalvöns nordvästra del, intill kärnkraftverket, finns tekniska möjligheter för hamnutbyggnad men en sådan blir mycket kostnadskrävande. Dessutom innebär en djuphamn i detta läge, liksom tillkommande tung industri, störnings- och säkerhetsrisker för kärnkraftverket och dess kylvattensystem.

Planverket bedömer att det för västkusten och Öresundskusten behövs en allsidig utredning som underlag för kommande beslut om hamnutbyggnader.

Naturvårdsverket framhåller att en hamnutbyggnad i Halmstad innebär konflikter med naturvårdsintressena. Mot bakgrund av den betydande överkapacitet som befintliga hamnar har, anser verket att det är tveksamt om ytterligare utbyggnader bör komma till stånd.

En utbyggnad av hamnen i Halmstad är enligt Halmstads kommun av stor betydelse för näringslivet i en betydligt större region än kommunen. Kommunen anser inte att utbyggnaden står i konflikt med naturvårdsintressena.

Varbergs kommun påpekar att varken sjöfartsverket eller industriverket har kommenterat det föreslagna reservområdet för djuphamn norr om Värö.

Försvar

Försvarets behov av övnings- och skjutfält i Hallands län kan enligt länsstyrelsen inte tillgodoses utan att störningar uppstår för befolkningen i det område som berörs. Länsstyrelsen delar den uppfattning som försvarets fredsorganisationsutredning har redovisat, nämligen att det är nödvändigt att Hallands regemente erhåller bättre övnings- och skjutfält än de befintliga. De regionala myndigheterna har förordat att ett område vid Mästocka i Laholms kommun tas i anspråk för ändamålet.

Överbefälhavaren anför att Laholms kommun inte har redovisat några särskilda riktlinjer för bebyggelseutvecklingen för det diskuterade alternativet till skjutfält vid Mästocka. Vidare har kommunen inte redovisat konsekvenserna av den militära användningen av Hökafältet, där kommunens förslag om en anläggning för friluftsliv söder om skjutfältet kvarstår. Intill dess möjligheterna till flyttning av den militära verksamheten har utretts, bör kommunen enligt överbefälhavaren i sin planering utgå från verksam-

hetens nuvarande omfattning.

Laholms kommun noterar med tillfredsställelse överbefälhavarens initiativ till utredning om en eventuell flyttning av verksamheten vid Hökafältet.

Överbefälhavaren motsätter sig Halmstads kommuns förslag om anläggningar för friluftslivet inom de bullerstörda områdena vid Ringenäs skjutfält. Det är enligt överbefälhavaren inte möjligt att ytterligare tillmötesgå friluftslivets intressen vid fältet. Ytterligare inskränkning av utbildningsverksamheten får inte ske.

Halmstads kommun tillstyrker anordnandet av ett nytt skjutfält för Hallands regemente. När markproblemet är löst för regementet anser kommunen att Skedalaheds övningsområde bör öppnas för civil användning. Kommunen vidhåller sina synpunkter vad gäller olägenheterna med Ringenäs skjutfält.

6.13 Göteborgs och Bohus län

Redovisat material

I samtliga 15 kommuner i Göteborgs och Bohus län antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. För Göteborgs och Bohus län fattades beslut den 3 april 1975.

Samtliga kommuner i Göteborgs och Bohus län har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningarna har behandlats av kommunfullmäktige.

Av länets 15 kommuner har 13 redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter. Härryda kommun har redovisat av fullmäktige godkänd kommunöversikt. I Mölndals kommun pågick vid redovisningen arbete med att upprätta kommunöversikt.[1]

Av fullmäktige antagna kommunomfattande markdispositionsplaner har redovisats av Lysekils, Mölndals, Orusts och Strömstads kommuner.

I Göteborgs och Bohus län omfattas kusten och Göta älvs dalgång av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Kuststräckan norr om Brofjorden har härvid betecknats som obruten kust, medan kuststräckan söder om Brofjorden har betecknats som högexploaterad kust. Länet berörs även av det primära rekreationsområdet Norra Bohusläns skärgård. Vidare har regeringen i beslutet över programskedet enligt bestämmelserna i 10 a § byggnadslagen beslutat att det för Hogdalsnäset i Strömstads kommun

[1] Kommunöversikt för Mölndals kommun har antagits av kommunfullmäktige 1978-09-27.

skall finnas generalplan som tillgodoser i beslutet angett syfte samt föreskrivit att länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län skall lämna en särskild redovisning av planeringsarbetet för Hogdalsnäset.

För kuststräckan norr om Brofjorden har övergripande riktlinjer för planeringen utarbetats av Norra Bohusläns kustutredning, med representanter för Lysekils, Sotenäs, Strömstads och Tanums kommuner, Bohusläns samarbetskommitté, landstinget samt länsstyrelsen. Lysekils, Sotenäs, Strömstads och Tanums kommuner har med de gemensamma planeringsriktlinjerna som grund upprättat och antagit markdispositionsplaner för kustområdet. Inom ramen för Norra Bohusläns kustutredning har också utarbetats en rapport avsedd att belysa förutsättningarna för en fortsatt utveckling av turism och rekreation inom det primära rekreationsområdet Norra Bohusläns skärgård.

För kuststräckan söder om Brofjorden har Bohusläns samarbetskommitté och Göteborgsregionens kommunalförbund gemensamt lämnat en redovisning av den markanvändningsplanering för kustområdet som pågår i berörda kommuner. De kommuner som ingår i Bohusläns samarbetskommitté, dvs. Lysekils, Munkedals, Orusts och Uddevalla kommuner, har inte behandlat redovisningen i kommunfullmäktige. Av kommuner som ingår i Göteborgsregionens kommunalförbund har Göteborgs, Öckerö, Kungälvs och Tjörns kommuner i kommunfullmäktige godkänt redovisningen som underlag för fortsatt kommunal planering. Stenungsunds kommun har inte behandlat redovisningen i kommunfullmäktige.

För Göta älvs dalgång har berörda kommuner i Göteborgs och Bohus län och Älvsborgs län under ledning av Göteborgsregionens kommunalförbund utarbetat förslag till översiktlig markanvändningsplan. De berörda kommunerna i Göteborgs och Bohus län, nämligen Göteborgs och Kungälvs kommuner, har godkänt förslaget som underlag för fortsatt kommunal planering.

Områdesplaner som har antagits av kommunfullmäktige har redovisats för Brofjorden och Skaftö i Lysekils kommun, för Råssöhamn, Strömstad, Kosteröarna, Strand och Kålvik-Lunneviken i Strömstads kommun samt för Slottet-Heestrand i Tanums kommun. För Seläter i Strömstads kommun har redovisats en av kommunfullmäktige antagen reviderad version av tidigare områdesplan. Munkedals kommun har redovisat en av kommunstyrelsen godkänd markdispositionsplan för Tungenäset.

Strömstads kommun har som generalplan för Hogdalsnäset redovisat kommunöversikt, kommunomfattande markdispositionsplan, markdispositionsplan för kustområdet samt områdesplaner för Strand och Kålvik-Lunneviken. Kommunfullmäktige i Strömstads kommun har, i samband med att förslaget till områdesplan för Kålvik-Lunneviken antogs, uttalat att kommunen genom att anta de ovan nämnda planerna har antagit den av regeringen begärda generalplanen för Hogdalsnäset.

Enligt regeringens beslut med anledning av programskedet i den fysiska

riksplaneringen omfattas ingen av kommunerna i länet av krav på att upprätta program för hushållning med jordbruksmarken. Av kommunfullmäktige behandlat program för hushållning med jordbruksmarken har dock redovisats av Mölndals kommun. Göteborgs kommun har redovisat förslag till plan för vården av odlingsmark.

Av kommunfullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunera har vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av 10 av länets 15 kommuner.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Preliminärt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 19 september 1977. Detta har tillsammans med länsstyrelsens övriga redovisning sänts för yttrande till landstinget och för kännedom till kommunerna. Slutligt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 16 november 1977.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats den av regeringen i dess beslut med anledning av den fysiska riksplaneringens programskede begärda särskilda redovisningen av planeringsarbetet för Hogdalsnäset. Länsstyrelsen har även lämnat särskilda redovisningar av planeringsarbetet för kustområdet, Göta älvs dalgång och Gullmarn. Vidare har länsstyrelsen bifogat yttranden dels från försvarsområdesbefälhavaren för Göteborgs och Bohus försvarsområde, vägförvaltningen, lantbruksnämnden, skogsvårdsstyrelsen, fiskerikonsulenten och landstinget, dels från Lantbrukarnas provinsförbund i västra Sverige, Svenska naturskyddsföreningens länsförbund och Tanums naturskyddsförening.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.). Beträffande Göteborgs och Bohus län har yttranden kommit in från Tanums naturskyddsförening, Johanssongruppen genom Lars Johansson samt fastighetsägare i Valla socken, Tjörns kommun.

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Göteborgs och Bohus län har synpunkter lämnats av länsstyrelsen samt Göteborgs, Kungälvs, Munkedals, Orusts, Stenungsunds, Strömstads, Tanums och Tjörns kommuner.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Kommunernas arbete under planeringsskedet har enligt länsstyrelsen i

hög grad följt de uppställda riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. De planeringsåtgärder som kommunerna har vidtagit i de områden som berörs av riksintressen har i regel kunnat samordnas väl med kommunernas övriga fysiska planering. I de flesta kommuner har man bedrivit kommunomfattande markdispositionsplanering parallellt med arbetet med den fysiska riksplaneringen.

Länsstyrelsen anser dock inte att riksintressena är helt säkerställda genom det planeringsarbete som nu har genomförts av kommunerna. En markdispositionsplan kan enligt länsstyrelsen inte anses vara kommunalt förankrad om den inte har antagits av kommunfullmäktige. Som instrument för att långsiktigt säkerställa riksintressen är även kommunöversikterna, som i allmänhet har antagits för en period på tre år, av begränsat värde. Kommunernas åtgärdsredovisningar ger enligt länsstyrelsen inte heller i samtliga fall en entydig bild av hur kommunerna avser att fullfölja sina riksplaneprogram. Länsstyrelsen bedömer dock att kommunerna kommer att fullfölja programmen inom ramen för den löpande kommunala planeringen.

Obruten kust

I det planeringsarbete som har genomförts för kustområdet har man enligt länsstyrelsen i huvudsak tillämpat principen att förlägga tillkommande permanent- och fritidsbebyggelse samt andra verksamheter till tätortsanknutna utvecklingsområden. Härigenom har man enligt länsstyrelsen så långt möjligt försökt bevara sammanhängande kustavsnitt från exploatering. Kommunerna avser att klarlägga markanvändningen i de utvecklingsområden som har angetts i planerna för kustområdet genom att upprätta områdesplaner. Mycket arbete återstår enligt länsstyrelsen med att genomföra denna områdesplanering, vilken ännu bara har påbörjats för vissa områden.

I den utredning om turismens utveckling i det primära rekreationsområdet som har utförts inom ramen för kustplaneringen har man gjort beräkningar av de anspråk på mark för turism och friluftsliv som kan komma att riktas mot området. De utbyggnadsområden för fritidsboende av olika slag som kommunerna har angett i sina kustplaner kommer enligt dessa beräkningar att helt tas i anspråk inom en period som varierar mellan 5 och 20 år, beroende på hur den allmänna utvecklingen inom rekreationssektorn blir och vilken bebyggelsetäthet som tillämpas vid exploateringen.

Länsstyrelsen stöder den uppfattning som förs fram i turistutredningen att en avsevärd ökning av utbyggnadsområdena för rekreationsändamål skulle äventyra de naturvärden som utgör den främsta förutsättningen för områdets rekreationsvärde. En sträng hushållning med tillgängliga utbyggnadsresurser är därför nödvändig. Kommunerna bör enligt länsstyrelsen planmässigt styra utbyggnaden för turism och friluftsliv både vad gäller former och utbyggnadstakt. De möjligheter till sysselsättning som turis-

men ger bör tas tillvara. Kommunerna bör genom statliga bidrag ges ekonomiska resurser att genomföra utbyggnaden för turism och friluftsliv.

Strömstads kommun har i områdesplanen för Råssöhamn, som är ett av de utbyggnadsområden som redovisas i kustplaneringen, föreslagit en omfattande utbyggnad av permanentbebyggelse, enskild fritidsbebyggelse, uthyrningsstugor och campinganläggningar. Konsekvenserna för naturmiljön av en så kraftig exploatering har dock enligt länsstyrelsen inte klarlagts. I flera områden i norra Bohuslän, bl. a. i Tjärnöarkipelagen och på Resö, finns motsvarande problem.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom de obrutna kustområdena i landet redovisas i avsnitt 4.1. Beträffande Göteborgs och Bohus län anförs därutöver följande.

Planverket konstaterar att antalet fritidshus enligt lantmäteriverkets inventering under perioden 1970–1975 ökade 21% i norra Bohuslän.

Det interkommunala planeringsarbete som har genomförts för norra Bohusläns kustområde utgör enligt planverket en god grund för det fortsatta planeringsarbetet på kommunal nivå. De områden som man i kustplanerna föreslår skall utnyttjas för fritidsboende av olika slag bör enligt planverket reserveras för uthyrningsstugor och andra anläggningar som tillgodoser friluftslivets behov. Enskild fritidsbebyggelse bör endast medges i form av mindre kompletteringar av befintlig bebyggelse. Planverket anser att det är särskilt viktigt att prioritera turismens och friluftslivets intressen i de angivna utbyggnadsområdena mot bakgrund av de beräkningar av den framtida efterfrågan på mark för dessa ändamål som har gjorts inom ramen för turistutredningen. Verket anser att en ökning av utbyggnadsområdena för fritidsboende skulle äventyra kustområdets naturvärden.

Kommunerna i norra Bohuslän bör enligt planverket i det fortsatta planeringsarbetet utarbeta ett program som anger vilka åtgärder som bör vidtas för de i planeringen utpekade bas- och utvecklingsområdena och hur dessa åtgärder bör prioriteras. Den områdesplanering som har påbörjats bör fullföljas med de utarbetade åtgärdsprogrammen som grund.

Enligt riksantikvarieämbetet behövs kraftiga styrmedel för att stoppa den funktionsomvandling som äger rum bl. a. i de gamla bohuslänska fiskesamhällena och som leder till en utarmning av den byggda miljön. Priserna på äldre, centralt belägen bebyggelse har enligt ämbetet nått en sådan nivå att den bofasta befolkningen hänvisas till nyuppförda bostäder i samhällenas utkant.

Planverket och fiskeristyrelsen anser att en utbyggnad av industri vid Sannäsfjorden i Tanums kommun är olämplig. Vattenmiljön och därmed också fisket skulle påverkas av en sådan utbyggnad. Området är av riksintresse för naturvård och friluftsliv. Industriell verksamhet bör enligt planverket lokaliseras i anslutning till befintliga tätorter. Tanums kommun framhåller att kommunen står fast vid det utvecklingsområde för industri vid Sannäsfjorden som har redovisats i markdispositionsplanen för kust-

området. Med hänsyn till att kommunen har en svår ekonomisk situation och brist på sysselsättning är det nödvändigt att kommunen kan erbjuda lokaliseringsalternativ för industri som kräver läge vid vattnet.

Hogdalsnäset

Remissinstansernas synpunkter redovisas i avsnitt 5.1.

Högexploaterad kust

Mot bakgrund av det stora behovet av rekreationsområden för tätortsbefolkningen i Göteborgsregionen är en sträng hushållning med tillgängliga utbyggnadsresurser enligt länsstyrelsen angelägen i det högexploaterade kustområdet. De synpunkter som länsstyrelsen har fört fram rörande planeringen i det obrutna kustområdet gäller därför i stor utsträckning även det högexploaterade kustområdet.

Problemen kring en utbyggnad av hamnen i Vallhamn i Tjörns kommun bör enligt länsstyrelsen utredas särskilt i det fortsatta planeringsarbetet för kustområdet. Tjörns kommun har i förslaget till kustplan inte redovisat de konflikter med naturvårdsintressena och fiskets intressen som muddringarna och den väsentligt ökade fartygstrafiken kommer att innebära.

Landstinget framhåller att verksamheten i Vallhamn har stor betydelse för utvecklingen i Stenungsundsregionen. Landstinget understryker att det industriområde vid Vallhamn som Tjörns kommun har redovisat i sin planering ligger i anslutning till befintliga verksamheter. Enligt landstinget bör de ytterligare verksamheter som kan bli aktuella i Vallhamnsområdet bedömas även från regionalekonomisk synpunkt.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom de högexploaterade kustområdena redovisas i avsnitt 4.2. Beträffande Göteborgs och Bohus län anförs därutöver följande.

Planverket framhåller att den fortgående omvandlingen av fritidshus till permanentbostäder innebär att den redovisade nettoökningen av fritidsbebyggelse i det högexploaterade kustområdet i Göteborgs och Bohus län har blivit måttlig. Verket anser att kust- och skärgårdsområdet i Göteborgs och Bohus län bör betraktas som i princip fullbyggt med enskild fritidsbebyggelse.

En utbyggnad av hamnen i Vallhamn är enligt bedömningar som planverket tidigare har gjort inte godtagbar från miljösynpunkt på grund av de omfattande muddringsarbeten som skulle komma att krävas. Enligt verket kan endast en begränsad farledsfördjupning godtas. Planverket anser att det för västkusten och Öresundskusten behövs en allsidig utredning som underlag för kommande beslut om hamnutbyggnader.

Naturvårdsverket framhåller att en hamnutbyggnad i Vallhamn innebär konflikter med naturvårdsintressena. Det gäller också en utbyggnad av hamnen i Uddevalla. Mot bakgrund av den betydande överkapacitet som ryms i befintliga hamnar anser verket att det är tveksamt om ytterligare

hamnutbyggnader bör komma till stånd. Riksantikvarieämbetet anser att föreslagna verksamheter vid en utbyggd hamn i Vallhamn inte är önskvärda från kulturhistorisk synpunkt.

De muddringsarbeten och den deponering av muddringsmassor som man föreslår skall genomföras i Vallhamnsområdet kan enligt fiskeristyrelsen inte godtas från fiskets synpunkt. Sjöfartsverket anser att det vad gäller sjösäkerheten och godshanteringen inte finns någon allvarlig invändning mot en ökad fartygstrafik vid Vallhamn. Verket har dock tidigare påpekat de konsekvenser i form av muddring och deponering som en ytterligare farledsfördjupning innebär.

Tjörns kommun hävdar att en utbyggnad av industri- och hamnområdet i Vallhamn är av grundläggande betydelse för kommunens utveckling. Kommunen hemställer om regeringens stöd för den planering som bedrivs i Vallhamnsområdet. Vallhamnsområdet är enligt kommunen inte av intresse för friluftslivet. Alternativa områden för industrietablering finns endast i begränsad utsträckning i kommunen. Undersökningar som har utförts av Göteborgs universitet och länsstyrelsens naturvårdsenhet visar enligt kommunen att den relativt omfattande muddring och tippning av muddermassor som hittills har skett i Vallhamn inte har påverkat naturmiljön.

Länsstyrelsen och berörda kommuner har enligt länsstyrelsen i vissa fall haft olika uppfattningar om hur bevarandeintressena vid Gullmarsfjorden skall tillgodoses. En utbyggnad av industri- och hamnverksamhet vid Saltkällan och Korsvik i Munkedals kommun är enligt länsstyrelsen inte lämplig. Länsstyrelsen ifrågasätter vidare det principbeslut som med anledning av Bokenäs områdesplan har fattats i Uddevalla kommun om att allt kommunens avloppsvatten inom Gullmarsfjordens nederbördsområde skall tillföras fjorden.

Det är enligt landstinget angeläget att i det fortsatta planeringsarbetet för Gullmarsfjorden så långt möjligt förena skyddsåtgärder med rimliga lösningar av kommunernas problem när det gäller näringslivs- och bebyggelseutveckling samt vatten- och avloppsfrågor. Landstinget anser att de kostnader som kommunerna har för reningsåtgärder och andra åtgärder som hänger samman med skyddet av riksintressena vid Gullmarsfjorden bör bestridas av statsmakterna.

Naturvårdsverket och planverket anser att en utbyggnad av hamnverksamheten i Munkedals kommun är olämplig med hänsyn till bevarandeintressena vid Gullmarsfjorden. Enligt naturvårdsverket bör man vara mycket försiktig med att lokalisera sådana verksamheter till området kring Gullmarsfjorden som kan innebära ökade risker för fjordens naturvärden. Först när utredningen om Gullmarsfjorden har avslutats och man har kartlagt befintliga utsläppsförhållanden kan man slutligt ta ställning till vilka verksamheter som kan accepteras.

Munkedals kommun motsätter sig varje inskränkning i möjligheterna att

utnyttja Munkedals hamn för avsett ändamål. En utbyggnad av hamn- och industriverksamheten vid Saltkällefjorden är mycket viktig för kommunens utveckling.

Göta älv

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län framhåller att planeringen för Göta älvs dalgång har gett mycket olika resultat på ömse sidor om länsgränsen. På västra sidan – i Kungälvs kommun i Göteborgs och Bohus län – har bevarandeintressena enligt länsstyrelsen prioriterats genom att pågående markanvändning, huvudsakligen jord- och skogsbruk, föreslås bestå. På östra sidan – i Ale kommun i Älvsborgs län – har däremot betydande områden längs Göta älv föreslagits för industriutveckling, vilket enligt länsstyrelsen kan komma att påverka såväl landskapsbild som naturvetenskapliga värden.

Naturvårdsverket anser att planeringen av Göta älvs dalgång bl. a. bör syfta till att bibehålla dalgångens naturgivna karaktär med smala, flacka, oftast betade strandzoner, kantade av bergsområden. Flera strandängar är enligt verket av värde från ornitologisk synpunkt. Endast sådan industriell verksamhet som är absolut beroende av hamnläge bör därför enligt verket komma i fråga för lokalisering i omedelbar anslutning till älven. Naturvårdsverket påpekar också att älven är så smal att en verksamhet på ena sidan älven kraftigt kan påverka miljön på den andra sidan.

Planverket framhåller att många olika intressen konkurrerar om den av bl. a. geotekniska skäl begränsade byggbara marken i Göta älvs dalgång. Betydande anspråk ställs också enligt verket på att få bygga på högklassig jodbruksmark. Verket konstaterar att den redovisade markanvändningsplaneringen för älvdalgången har gett konkreta lösningar i vissa fall. Många markanvändningsfrågor kräver emellertid fördjupade studier. Det är därför enligt verket angeläget att fortsatt planering sker på det sätt som har föreslagits i den framlagda rapporten från det interkommunala planeringsarbetet.

Jordbruk

Jordbruksfrågorna har enligt länsstyrelsen i många fall behandlats utförligt i de redovisade kommunöversikterna och markdispositionsplanerna. De åtta kommuner som enligt regeringens beslut över programskedet skall utarbeta översiktliga planer som beaktar jordbrukets intressen har i kommunöversikterna avgränsat områden för vilka områdesplaner skall upprättas. Några kommuner har även utarbetat förslag till jordbruksmarksprogram.

Enligt lantbruksnämndens beräkningar ligger 30 % av den värdefulla åkermarken i länet inom områden där fortsatt planering eller utredning för tätorts- eller vägutbyggnad skall ske enligt de kommunala planerna. Omfattningen av dessa riskzoner för jordbruket bör enligt nämnden begränsas.

Lantbruksstyrelsen framhåller att det är angeläget att kommunerna i landet i en fortsatt markanvändningsplanering söker utbyggnadsriktningar, tätortsutformning och en tätortsstuktur som minimerar förbrukningen av för areell produktion värdefull mark. Kommunernas planeringsresultat bör i några regioner knytas samman till ett samlat markhushållningsprogram. Ett sådant program kan enligt lantbruksstyrelsen på sikt behöva övervägas i Göteborgsregionen.

Planverket finner det angeläget att frågan om hushållning med jordbruksmarken i Göteborgsregionen uppmärksammas i den fortsatta planeringen inom ramen för kommunalförbundet.

Fiske

Kommunerna har enligt länsstyrelsen i mycket olika utsträckning behandlat fiskevårdsfrågor och förslag till åtgärder för att tillgodose fiskets intressen i sin planering. Det gäller bl. a. åtgärder för att skydda viktiga reproduktionsområden. Enligt länsstyrelsen innebär det stora svårigheter att säkerställa yrkesfiskets intressen eftersom man saknar lämpliga planeringsformer och säkerställandemedel. Fiskenäringens behov av mark och hamnar har däremot kunnat tillgodoses i kommunernas planering.

Länsstyrelsen anser att möjligheterna att genom förordnanden enligt naturvårdslagen skydda vatten av betydelse för fiskreproduktion i högre grad borde ha tagits till vara av kommunerna. Sådana förordnanden har föreslagits endast i några fall. Några kommuner, bl. a. Tanum och Uddevalla, har i kommunöversikterna angett restriktiva riktlinjer för utveckling av bebyggelse i reproduktionsvattnens närområden. Åtskilliga kommuner har över huvud taget inte angett riktlinjer till skydd för reproduktionsområdena.

Möjligheten att utnyttja stränderna för fritidsfiske har enligt länsstyrelsen tillgodosetts bl. a. genom strandskyddsförordnanden.

Fiskerikonsulenten anser att delar av strandområdena vid kusten samt ett betydande antal sjöar har säkerställts för fritidsfisket. Det har skett genom att kommunerna har avsatt stora mark- och vattenområden för friluftslivets behov. Det för yrkesfisket viktiga kustvattnet och flera för fisket värdefulla vattendrag är dock enligt konsulenten inte tillfredsställande säkerställda. Yrkesfisket har i allt högre grad inriktats mot kustfiske. De ständigt ökade anspråken på kustvattenområdet från andra verksamheter innebär att kraftfulla insatser måste göras för att skydda kustfisket. För att fiskets intressen skall kunna göra sig gällande är det enligt fiskerikonsulenten nödvändigt att samråd mellan kommunerna och fiskets företrädare sker i samtliga fall då fiskets intressen berörs i planeringen.

Enligt landstinget är det angeläget att man i den fysiska riksplaneringen slår vakt om fiskerinäringens utvecklingsmöjligheter. Skyddet för värdefulla reproduktionsområden bör uppmärksammas särskilt i planeringen. Fiskets intressen bör även i övrigt uppmärksammas i planeringen när det

gäller bl. a. hamnar, förhållandet till fritidsbåtslivet och bebyggelseutvecklingen i skärgårdssamhällena. Landstinget betonar att det är angeläget att ökat samråd sker mellan kommunerna och fiskets företrädare.

Fiskeristyrelsen anser att det planeringsarbete som har genomförts i landet från fiskets synpunkt är mest tillfredsställande i Göteborgs och Bohus län. Fiskets intressen har getts ett betydande utrymme i de kommunala planerna. Uddevalla och Göteborgs kommuner har enligt fiskeristyrelsen f. n. på ett relativt tillfredsställande sätt säkerställt fiskets intressen. Övriga kommuner i länet bör enligt styrelsen vid kommande revidering av kommunöversikter och markdispositionsplaner närmare redovisa hur man avser att säkerställa fiskeintressena. Kustkommunerna bör i den fortsatta planeringen särskilt uppmärksamma yrkesfiskets intressen i kustvattenområdena.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

Länsstyrelsen har under planeringsskedet inom ramen för den naturvårdsplanering som bedrivs i länet sammanställt ett omfattande material rörande naturvården som underlag för kommunernas planering. Länsstyrelsen har vidare, bl. a. i samverkan med Stiftelsen för västsvenska fritidsområden, genomfört ett antal förordnanden enligt naturvårdslagen som i viss utsträckning säkerställer de områden i länet som är av riksintresse för naturvården. De områden som enligt kommunernas riksplaneprogram behöver säkerställas motsvarar enligt länsstyrelsen en areal som är mer än fyra gånger så stor som den som f. n. skyddas genom förordnanden enligt naturvårdslagen. Att säkerställa dessa områden av riksintresse genom olika åtgärder enligt naturvårdslagen och byggnadslagen är ett omfattande arbete.

Kommunerna har enligt länsstyrelsen i huvudsak varit positivt inställda till att genomföra åtgärder till skydd för naturvårdens intressen. När det gäller naturresurser som är ekonomiskt intressanta att exploatera, som t. ex. större grustillgångar, skogliga referensområden och vissa marina områden, har dock kommunerna ofta varit obenägna att tillgodose bevarandeintressena.

Länsstyrelsen och kommunerna har i vissa fall varit oeniga om hur områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv skall säkerställas i planeringen. Bl. a. har Munkedals kommun enligt länsstyrelsen inte behandlat Bärfendalen och landskapet kring Hajumsälven som riksintressanta områden i sin planering. Kommunen har inte heller tagit ställning till vilka åtgärder som bör vidtas för att skydda Kynnefjäll och Herrestadsfjället.

Fortsatta planeringsåtgärder erfordras enligt länsstyrelsen för att tillgodose friluftslivets intressen i Svartedalens naturområde. Stenungsunds kommun har i sin planering gjort en alltför snäv avgränsning av området. Länsstyrelsen anser att den avgränsning av Svartedalenområdet som kommunalförbundets kansli har gjort bör vara vägledande för den fortsatta pla-

neringen. De säkerställandeåtgärder som föreslås av Stenungsunds kommun är vidare otillräckliga.

Landstinget framhåller att Svartedalenområdet bör utvecklas för friluftslivets behov samtidigt som man tar hänsyn till jord- och skogsbrukets intressen. Enligt landstinget utgör de riktlinjer för markanvändningen och den avgränsning av området som berörda kommuner har redovisat en rimlig avvägning mellan olika intressen.

Enligt naturvårdsverkets bedömning har den fysiska riksplaneringens planeringsskede i länet gett ett i huvudsak godtagbart resultat.

Munkedals kommun bör enligt naturvårdsverket revidera sin kommunöversikt så att friluftslivets intressen i Bärfendalenområdet tillgodoses. Vidare bör kommunen snarast, i samråd med länsstyrelsen, påbörja en planering för Kynnefjäll och Herrestadsfjället. För att ett tillräckligt skydd av områdena skall kunna erhållas kommer det enligt verket att krävas förordnanden enligt naturvårdslagen.

Naturvårdsverket delar länsstyrelsens uppfattning om hur Svartedalens naturområde bör avgränsas. Stenungsunds kommun vidhåller sin ståndpunkt när det gäller avgränsningen av området.

Tanums naturskyddsförening framhåller att det stopp för att exploatera för fritidsbebyggelse som i princip gäller i kustområdet har förstärkt intresset av att exploatera i inlandet, främst kring insjöarna. Skyddet för sjölandskapet kring Bullaren och Kärnsjön i norra Bohuslän är mot denna bakgrund helt otillräckligt. Enligt föreningen bör ett minst 2–3 km brett område av det orörda sjö- och fjällandskapet i norra Bohuslän avgränsas som riksintressant för naturvården.

Mycket arbete återstår enligt länsstyrelsen med att säkerställa kulturminnesvårdens intressen i länet. Översiktliga inventeringar har kunnat genomföras endast i 6 av länets 15 kommuner. Som underlag för att säkerställa områden och objekt av riksintresse för kulturminnesvården behövs dessutom enligt länsstyrelsen fördjupade inventeringar och kompletterande utredningar.

Länsstyrelsen framhåller att kulturhistoriska miljöer i stor utsträckning måste säkerställas enbart genom riktlinjer i kommunöversikt eftersom lagstiftningen saknar instrument som ger ett effektivt skydd. Det är enligt länsstyrelsen angeläget att instrument skapas antingen i byggnadslagstiftningen eller i kulturminnesvårdens speciallagstiftning.

Riksantikvarieämbetet konstaterar att länsstyrelsen och Munkedals kommun har olika uppfattningar om hur den kulturhistoriska miljön av riksintresse kring kyrkan i Bärfendal skall avgränsas och säkerställas.

Fritidsbebyggelse

Två typer av funktionsomvandling vilka båda innebär planeringsproblem förekommer enligt länsstyrelsen i länet. I södra länsdelen dominerar omvandlingen av fritidshus till permanentbostäder. Helårshusens omvand-

ling till fritidshus medför problem framför allt i norra delen av länet.

Industri

Länsstyrelsen konstaterar att kommunerna i enlighet med statsmakternas riktlinjer har reserverat mark i Lysekils och Stenungsunds kommuner för fortsatt utbyggnad av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen. En utbyggnad av industri är enligt länsstyrelsen möjlig i Brofjorden och Stenungsund, men förutsätter att stora krav ställs på industrierna när det gäller att behandla utsläpp till luft och vatten. I Stenungsunds kommun har mycket stora markområden för fortsatt industriutbyggnad avgränsats i planeringen. Enligt länsstyrelsen förutsätter en fortsatt utveckling av petrokemisk industri i Stenungsund en förbättrad process- och reningsteknik, som innebär att ingen nämnvärt ökad belastning på områdets recipienter uppkommer. Liknande förutsättningar bör enligt länsstyrelsen gälla för en fortsatt utveckling av petrokemisk industri i Göteborg.

Länsstyrelsen anför att verksamheter som inte skall prövas av regeringen enligt 136 a § byggnadslagen kan betecknas som sådana icke miljöstörande verksamheter som enligt länsstyrelsen bör kunna etableras på ett flertal platser längs länets kust utan att komma i konflikt med riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. Sådana etableringar behöver enligt länsstyrelsen inte medföra konflikter med andra intressen då verksamheterna som regel förläggs i anslutning till befintliga samhällen. En förutsättning för etablering av industri vid kusten är dock att särskilda naturvärden inte förstörs och att långtgående reningsåtgärder vidtas.

Planverket konstaterar att arbetet under planeringsskedet har klarlagt att betydande miljöproblem föreligger även i områden som särskilt har pekats ut som lämpliga för utveckling av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen. Detta gäller bl. a. Stenungsund. Enligt verkets mening är det därför inte möjligt att utan ytterligare analys ta ställning till vilka platser som är särskilt lämpliga för en utveckling av sådan industri. Det är i stället angeläget att man översiktligt ställer samman det utrednings- och planmaterial som föreligger. Brofjordenområdet har enligt verket mycket god beredskap för lokaliseringsprövning av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen. Omfattande undersökningar har genomförts av miljöförhållanden, farleder m. m. Planberedskapen i området är god. Stenungsundsområdet har enligt verket också en god planberedskap. De miljöundersökningar som har genomförts tyder dock på att möjligheterna till fortsatt utbyggnad i området av industri som innebär ytterligare utsläpp till luft och vatten är begränsade.

Riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen, vilka bl. a. innebär att omfattande bevarandeintressen skall tillgodoses i stora delar av länet, kan enligt landstinget innebära svårigheter att få nya företag att etablera sig i länet. Sysselsättningsutredningen bör i sin översyn av de regionalpolitiska stödformerna enligt landstinget ägna särskild uppmärksamhet åt utvecklingen

av näringslivet i de områden som berörs av starka bevarandeintressen.

Vägar

Konflikterna mellan bevarandeintressena och olika alternativ för den framtida sträckningen av väg E 6 har enligt länsstyrelsen under planeringsskedet studerats av en arbetsgrupp med representanter för vägförvaltningen, länsstyrelsen och landstinget. Arbetsgruppen har valt ut två alternativ av de fyra som tidigare förelåg för fortsatt utredning. E 6:s framtida sträckning vid Tanumshede utreds av en särskild arbetsgrupp.

De kommuner som berörs av en broförbindelse mellan Orust och fastlandet har enligt vägverket endast redovisat ett av två möjliga alternativ för denna broförbindelse. I avvakten på att en allsidig utvärdering genomförs bör enligt verket båda alternativen redovisas.

Hamnar

Länsstyrelsen anser att de djuphamnsresurser som finns i länets kustområde utgör resurser av riksintresse som bör beaktas oavsett vilka riktlinjer som i övrigt gäller för kustområdet. Länsstyrelsen har därför, i samråd med berörda kommuner, medverkat till att djuphamnsresurserna i länet beaktas i de kommunöversikter och markdispositionsplaner som föreligger. I planeringen har de berörda områdena antingen försetts med riktlinjer som innebär att de inte får tas i anspråk för annat ändamål eller redovisats som områden vilka avses planeras för hamnändamål.

Försvar

En av de mest angelägna kvarstående planeringsuppgifterna i länet är enligt länsstyrelsen att skaffa ett ersättningsområde för Sisjöns skjutfält. Verksamheten vid skjutfältet innebär konflikter dels med friluftslivets intressen i Sandsjöbackareservatet, dels med planerad utbyggnad av Mölndals tätort. Skjutfältet bör enligt länsstyrelsen på sikt flyttas. Detta kan dock ske först när man har anskaffat ett likvärdigt skjutfält. Lokaliseringsalternativ utreds f. n. av Göteborgsregionens kommunalförbund.

Överbefälhavaren framhåller att en utgångspunkt för att Lv 6 skall kunna behållas i Göteborg är att övningsbetingelserna på bl. a. Sisjöns skjutfält inte förändras. Mölndals kommun bör därför enligt överbefälhavaren åläggas att utforma sin planering så att Sisjöns skjutfält kan behållas i nuvarande omfattning. Om ett förslag till alternativ lokalisering av skjutfältet som kan accepteras av försvaret läggs fram, bör försvarets fastighetsnämnd ges i uppdrag att utreda frågan.

Planverket anser att regeringen bör ta ställning till hur försvarets intressen när det gäller Sisjöns skjutfält bör avvägas mot andra angelägna samhällsintressen.

6.14 Älvsborgs län

Redovisat material

I samtliga 18 kommuner i Älvsborgs län antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. För Älvsborgs län fattades beslut den 3 april 1975.

Samtliga kommuner i Älvsborgs län har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningarna har behandlats av kommunfullmäktige.

Samtliga kommuner i länet har redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter.

I Älvsborgs län omfattas Vänern, Dalslands kanals sjösystem, Fegen, Lygnern och Göta älvs dalgång av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Dalslands kanals sjösystem är också utpekat som primärt rekreationsområde. Vidare har regeringen i beslutet över programskedet föreskrivit att länsstyrelserna i Älvsborgs, Skaraborgs och Värmlands län gemensamt skall lämna en särskild redovisning av planeringsarbetet för Vänern och dess kustområden.

Kommunerna kring Vänern har redovisat ett gemensamt planeringsunderlag i form av en lägesrapport, Vänerredovisningen – februari 1977. Fullmäktige i de i Älvsborgs län berörda kommunerna, nämligen Vänersborgs, Melleruds och Åmåls kommuner, har godkänt planeringsunderlaget.

För området i anslutning till Dalslands kanals sjösystem, det s. k. Dalsland–Nordmarkenområdet (DANO-området), har DANO-kommittén med representanter för Bengtsfors, Dals-Eds, Melleruds, Åmåls och Årjängs kommuner lagt fram ett förslag till översiktlig plan för markanvändningen. Bengtsfors, Dals-Eds, Melleruds och Åmåls kommuner i Älvsborgs län har godkänt de i förslaget framförda principerna för hur området bör utnyttjas. Dessa fyra kommuner har också beslutat att utredningens plan för markanvändningen t. v. skall utgöra resp. kommuns markanvändningsplan.

Fegenkommittén med representanter för Svenljunga, Gislaveds och Falkenbergs kommuner har utarbetat ett förslag till gemensamt ställningstagande till markanvändningen kring sjön Fegen. Svenljunga kommun har reserverat sig mot kommitténs förslag.

För sjön Lygnern har Marks kommun, på grundval av en tillsammans med Kungsbacka kommun i Hallands län utarbetad rapport, redovisat en av fullmäktige antagen markdispositionsplan.

För Göta älvs dalgång har berörda kommuner i Älvsborgs och Göteborgs och Bohus län under ledning av Göteborgsregionens kommunalför-

bund utarbetat förslag till översiktlig markanvändningsplan. De berörda kommunerna i Älvsborgs län, nämligen Ale, Lilla Edets, Trollhättans och Vänersborgs kommuner, har godkänt förslaget som underlag för fortsatt kommunal planering.

Av fullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunerna har vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av samtliga kommuner i länet.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Preliminärt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 15 augusti 1977. Detta har tillsammans med länsstyrelsens övriga redovisning sänts för yttrande till landstinget och för kännedom till kommunerna. Slutligt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 21 november 1977.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats den av regeringen i dess beslut med anledning av den fysiska riksplaneringens programskede begärda särskilda redovisningen av planeringsarbetet för Vänern och dess kustområden. Vidare har länsstyrelsen bifogat landstingets yttrande.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.).

Kommunerna har beretts tillfälle att komma med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Älvsborgs län har synpunkter lämnats av Lerums och Lilla Edets kommuner.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Länsstyrelsen anser att kommunöversikterna utgör ett viktigt led i arbetet med att tillgodose riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Beträffande t. ex. områden av riksintresse för naturvården och kulturminnesvården måste emellertid kommunöversikternas riktlinjer enligt länsstyrelsen i vissa fall följas upp med ytterligare åtgärder för att intressena skall kunna säkerställas varaktigt. Länsstyrelsen anser att en omprövning av kommunöversikternas riktlinjer bör ske inom några år och att det då är angeläget att en bättre samordning kommer till stånd över kommungränserna.

Länsstyrelsen påpekar att kommunöversikterna ofta har fått grundas på bristfälligt underlagsmaterial eftersom kommunomfattande markanvändningsplaner saknas. Länsstyrelsen fäster stor vikt vid att alla kommuner i

länet påbörjar eller fullföljer sådan markanvändningsplanering. Det är vidare enligt länsstyrelsen angeläget att den omfattande områdesplanering som har påbörjats för att bl. a. tillgodose olika riksintressen färdigställs och att områdesplanerna därefter antas av kommunerna.

Länsstyrelsen uttalar att den i det fortsatta arbetet avser att ägna stor uppmärksamhet åt komplettering och uppföljning av kommunernas åtgärdsredovisningar.

Lantmäteriverket erinrar om att överlantmätarmyndigheten i länet befarar att lång tid behövs för att klarlägga den avsedda markanvändningen för de områden i kommunöversikterna där fortsatt utredning krävs eller områdesplan skall upprättas.

Vänern och dess kustområden

Remissinstansernas synpunkter redovisas i avsnitt 5.2.

Fegen

Länsstyrelsen konstaterar att Svenljunga kommun inte har godtagit de förslag till riktlinjer för bebyggelseutvecklingen i Fegenområdet som har lagts fram av Fegenkommittén. Länsstyrelsen framhåller att en enhetlig syn på markanvändningen i Fegenområdet är nödvändig för att möjliggöra fortsatt arbete med att säkerställa områdets naturvärden. Regeringen bör enligt länsstyrelsen ta ställning i denna fråga.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom landets insjöområden redovisas i avsnitt 4.6. Beträffande Fegen anförs därutöver följande.

Naturvårdsverket påpekar att verket tillsammans med planverket tidigare har framhållit för Svenljunga kommun att en lokalisering av bebyggelse till Övre Backa är olämplig från såväl naturvårds- som friluftslivssynpunkt. Naturvårdsverket framför på nytt att eventuell fritidsbebyggelse bör förläggas i anslutning till befintlig tätbebyggelse, främst vid Kalvsjön. Planverket anser att Fegenkommitténs förslag bör ligga till grund för Svenljunga kommuns fortsatta planering.

Lygnern

Länsstyrelsen anser att rapporten från det interkommunala planeringsarbetet för Lygnern och de markanvändningsplaner som berörda kommuner på grundval av denna rapport har utarbetat, tillgodoser riktlinjerna enligt regeringens beslut med anledning av den fysiska riksplaneringens programskede. Det redovisade planeringsmaterialet bör enligt länsstyrelsen ligga till grund för fortsatt mer detaljerad planering och för säkerställande av värdefulla naturmiljöer.

Dalslands kanals sjösystem (Dalsland–Nordmarkenområdet)

Berörda kommuners gemensamma redovisning beträffande markan-

vändningen i området Dalsland–Nordmarken, det s. k. DANO-området, tillgodoser enligt länsstyrelsen riktlinjerna i regeringens beslut med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen. Den översiktliga planeringen bör dock följas upp, vilket DANO-kommittén och berörda kommuner också avser att göra. Värdefulla natur- och kulturmiljöer bör därvid enligt länsstyrelsen på ett bättre sätt än hittills inordnas i planeringen. Regionalpolitiskt stöd till jordbruket bör enligt länsstyrelsen kunna komma ifråga inom DANO-området.

Förutsättningar för att DANO-kommitténs förslag skall tillgodose riksplaneringens riktlinjer är enligt naturvårdsverket att överväganden görs om vilka delområden som bör skyddas mot exploatering och att åtgärder vidtas för att säkerställa dessa områden.

Planverket påpekar med anledning av att Årjängs kommun i Värmlands län har reserverat sig mot DANO-kommitténs förslag vad gäller riktlinjer för tillkommande fritidsbebyggelse, att kommitténs förslag bör ligga till grund för den fortsatta planeringen.

Göta älvs dalgång

Länsstyrelsen anser att den slutrapport som har redovisats från det interkommunala utrednings- och planeringsarbetet tillgodoser de utgångspunkter som angavs i regeringens beslut med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen. Rapporten utgör tillräckligt underlag för fortsatt arbete i kommunerna. Det är enligt länsstyrelsen angeläget att sådant fortsatt samarbete som föreslås i rapporten kommer till stånd. Länsstyrelsen uttalar att den kan ta slutlig ställning till markanvändningen i de olika delområdena först i samband med att resultat redovisas av den fortsatta kommunala planeringen.

Beträffande Ale kommun påpekar länsstyrelsen att näringslivets utveckling i kommunen kan komma att försvåras av att tillgängliga utbyggnadsområden för industri i älvdalen även är värdefulla jordbruks- eller naturvårdsområden. Länsstyrelsen menar att det är viktigt att de regionalekonomiska frågorna ägnas tillräcklig uppmärksamhet i samband med bedömning av bl. a. jordbrukets intressen.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län framhåller att planeringen för Göta älvs dalgång har gett mycket olika resultat på ömse sidor om länsgränsen. På västra sidan – i Kungälvs kommun i Göteborgs och Bohus län – har enligt länsstyrelsen bevarandeintressena prioriterats genom att pågående markanvändning, huvudsakligen jord- och skogsbruk, föreslås bestå. På östra sidan – i Ale kommun i Älvsborgs län – har däremot betydande områden längs Göta älv föreslagits för industriutveckling, vilket enligt länsstyrelsen kan komma att påverka såväl landskapsbild som naturvetenskapliga värden negativt.

Naturvårdsverket anser att planeringen av Göta älvs dalgång bl. a. bör syfta till att bibehålla dalgångens naturgivna karaktär med smala, flacka,

oftast betade strandzoner, kantade av bergsområden. Flera strandängar är enligt verket av värde från ornitologisk synpunkt. Endast sådan industriell verksamhet som är absolut beroende av hamnläge bör därför enligt verket komma i fråga för lokalisering i omedelbar anslutning till älven. Naturvårdsverket påpekar också att älven är så smal att en verksamhet på ena sidan älven kraftigt kan påverka miljön på den andra sidan.

Planverket framhåller att många olika intressen konkurrerar om den på grund av bl. a. geotekniska skäl begränsade byggbara marken i Göta älvs dalgång. Betydande anspråk ställs också enligt verket på att få bygga på högklassig jordbruksmark. Verket konstaterar att den redovisade markanvändningsplaneringen för älvdalgången har gett konkreta lösningar i vissa fall. Många markanvändningsfrågor kräver emellertid fördjupade studier. Det är därför enligt verket angeläget att fortsatt planering sker på det sätt som har föreslagits i den framlagda rapporten från det interkommunala planeringsarbetet.

Jordbruk

Länsstyrelsen bedömer att den planering som pågår i kommunerna i hög grad torde komma att tillgodose uppställda riktlinjer för behandlingen av jordbruksmarken. Jordbrukets intressen torde enligt länsstyrelsen i de flesta fall kunna tillgodoses utan att andra intressen behöver åsidosättas.

För flertalet tätorter pågår enligt länsstyrelsen områdesplanering som syftar till att tillgodose jordbrukets intressen. Länsstyrelsen stryker kraftigt under betydelsen av att konsekvenserna för tätorternas miljö och funktion av bl. a. hänsynen till jordbruksmarken ägnas stor uppmärksamhet i samband med områdesplaneringen.

Lantbruksstyrelsen framhåller att det är angeläget att kommunerna i landet i en fortsatt markanvändningsplanering söker utbyggnadsriktningar, tätortsutformning och en tätortsstruktur som minimerar förbrukningen av för areell produktion värdefull mark. Kommunernas planeringsresultat bör i några regioner knytas samman till ett samlat markhushållningsprogram. Ett sådant program kan enligt lantbruksstyrelsen på sikt behöva övervägas i Göteborgsregionen.

Skogsbruk

Det är enligt länsstyrelsen viktigt att skogsbruket inordnas i kommunernas översiktliga planering. För detta krävs underlagsmaterial som mera detaljerat än hittills redovisar skogsbrukets viktigare intresseområden.

Föreslagna kapacitetsökningar i sågverk och massafabriker motsvarar enligt länsstyrelsen en ökad avverkning med drygt 30% i länets skogar. Från skogsvårdssynpunkt är en sådan ökning inte möjlig. Behovet av överväganden för större regioner än enskilda län bör enligt länsstyrelsen uppmärksammas bättre än hittills.

Fiske

Riktlinjerna för fiskets behandling i den fysiska riksplaneringen har enligt länsstyrelsen inte kunnat tillgodoses i någon större grad under planeringsskedet. Länsstyrelsen erinrar om att fiskeristyrelsen tog ställning till redovisade fiskeintressen sent under planeringsskedet. Vidare har vattenfrågorna enligt länsstyrelsen kunnat behandlas av kommunerna i endast begränsad omfattning. Länsstyrelsen anser emellertid att fiske- och vattenfrågorna bör kunna inarbetas i kommunernas markanvändningsplaner med utgångspunkt i det arbete som nu bedrivs av regionala och kommunala organ. Länsstyrelsen framhåller att den fortgående försurningen och kvicksilverföroreningarna påverkar fisket starkt negativt och att något bör göras åt dessa problem.

Fiskeristyrelsen konstaterar att något direkt säkerställande i den kommunala planeringen av fiskets intressen inte har skett i de elva kommuner i länet, vilka berörs av fiskets viktigare intresseområden. Styrelsen framhåller att försurningssituationen i länet är besvärande och att det är viktigt att kommunerna även i fortsättningen aktivt deltar i arbetet med att söka begränsa skadorna av försurningen.

Fiskets intressen i Vänern och i det primära rekreationsområdet Dalslands kanals sjösystem bör enligt fiskeristyrelsen ägnas särskild uppmärksamhet i den fortsatta planeringen.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

Länsstyrelsen konstaterar att ett omfattande arbete återstår för att långsiktigt säkerställa de mest värdefulla naturmiljöerna i länet. Genom att riktlinjer i regel har angetts i kommunöversikterna torde emellertid enligt länsstyrelsen risken för en olämplig bebyggelseutveckling i värdefulla naturområden vara förhållandevis liten.

Länsstyrelsen konstaterar att interkommunalt planerings- och säkerställandearbete har bedrivits för vissa områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv. Beträffande Kroppefjäll är det enligt länsstyrelsen av stor vikt att samtliga berörda kommuner i första hand tar ställning till bebyggelsefrågorna och till markanvändningen i de delområden som är av särskilt värde för den vetenskapliga naturvården.

Den utredning om markanvändningen på Halle- och Hunneberg som år 1974 tillsattes av länsstyrelsen hade inte slutfört sitt arbete vid tidpunkten för länsstyrelsens yttrande över planeringsskedet. Länsstyrelsen framhåller i sitt yttrande att det är av stor vikt att ett samlat material beträffande markanvändningen läggs fram så snart som möjligt.[1]

[1] En slutrapport från arbetsgruppen för Halle- och Hunneberg – "Halle- och Hunneberg. sammanfattande rapport" – publicerades av länsstyrelsen i Älvsborgs län i maj 1978.

Länsstyrelsen anser beträffande Svartedalen att den bearbetning av förslaget till markanvändningsplan som pågår för det s. k. vildmarksområdet bör slutföras. Vad gäller Härskogenområdet har skilda uppfattningar redovisats beträffande områdets avgränsning och säkerställandeåtgärder. Det är enligt länsstyrelsen angeläget att regeringen tar ställning till hur statsmakternas riktlinjer för berörda verksamheter bör tillgodoses. Länsstyrelsen framhåller att en samordnad planering bör komma till stånd också för Risvedenområdet.

De flesta av länets kommuner har enligt länsstyrelsen under de senaste åren svarat för kulturhistoriska utredningar som har gjort det möjligt att närmare klarlägga de kulturhistoriska värdena och ge besked i fråga om bebyggelseutvecklingen. Det är enligt länsstyrelsen viktigt att sådana preciseringar kommer till stånd i samtliga kommuner.

Naturvårdsverket anser att nödvändiga skyddsåtgärder snarast bör vidtas för de objekt och områden som är av riksintresse för naturvården och friluftslivet. Beträffande utredningsarbetet för Halle- och Hunneberg framhåller verket att det är angeläget att utredningen redovisar hur naturvårdens intressen skall tillgodoses.

Lilla Edets kommun anser med anledning av länsstyrelsens yttrande att reservatsbildningen för Svartedalens centrala område bör påskyndas så att inte markägarna drabbas av förluster genom att inte kunna driva ett rationellt skogsbruk.

Fritidsbebyggelse

För att främja en utveckling enligt de sociala mål som anges i rapporten (SOU 1971:75) Hushållning med mark och vatten måste kommunerna enligt länsstyrelsen aktivt planera även för fritidsbebyggelse. Med utgångspunkt från bl. a. interkommunala utredningar bör det vara möjligt att i kommunernas markanvändningsplaner ange lämpliga områden för sådan bebyggelse. Kravet på att upprätta formella detaljplaner för fritidsbebyggelse bör enligt länsstyrelsen många gånger kunna hållas tillbaka. Lilla Edets kommun framhåller med anledning härav att detta krav inte kan minskas så länge styrmedel saknas i lagstiftningen beträffande omvandling av fritidsbebyggelse till permanent bostadsbebyggelse. Sådan omvandling är ett stort problem för kommunen.

Industri

Länsstyrelsen anser att förutsättningarna för lokalisering av ytterligare miljöstörande och resurskrävande industri (FRP-industri) till länet är begränsade med hänsyn till naturmiljöns känslighet för utsläpp, främst av försurande ämnen. En annan begränsande faktor är den bristande tillgången på råvara för skogsindustrin. De bästa möjligheterna till industrilokalisering torde enligt länsstyrelsen finnas längs Vänerkusten och Göta älvs dalgång.

Skillnaderna i lokaliseringsförutsättningar mellan sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen och annan industri blir enligt länsstyrelsen allt mindre, bl. a. som en följd av ökad rening av utsläpp. Analys av behov och förutsättningar för sådan industri bör därför också beakta förhållandena för övrig industri. Länsstyrelsen framhåller vidare att det är viktigt att planeringen av utbyggnad av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen samordnas med den regionalpolitiska planeringen och den regionala trafikplaneringen.

Flygplatser

Erfarenheterna från tillkomsten av Landvetters flygplats talar enligt länsstyrelsen för att flygplatsers lokalisering bör prövas i interkommunala och kommunala översiktsplaner. Länsstyrelsen anser att det kan sättas ifråga om inte flyget skall betraktas som miljöstörande verksamhet och omfattas av bestämmelserna i 136 a § byggnadslagen.

6.15 Skaraborgs län

Redovisat material

I samtliga 16 kommuner i Skaraborgs län antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. För Skaraborgs län fattades beslut den 24 april 1975.

Samtliga kommuner i Skaraborgs län har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningarna har behandlats av kommunfullmäktige.

Samtliga kommuner i länet har redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter.

Götene och Skara kommuner har redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunomfattande markdispositionsplaner. Karlsborgs kommun har redovisat av fullmäktige godkänd kommunomfattande markdispositionsplan.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats de av regeringen i dess beslut med anledning av den fysiska riksplaneringens programskede begärda särskilda redovisningarna av planeringsarbetet för Vänern och dess kustområden och för södra Billingen. Länsstyrelsen har även lämnat särskilda redovisningar av planeringsarbetet för Vättern och Tiveden och av arbetet med program för hushållning med jordbruksmarken. Vidare har länsstyrelsen bifogat dels yttranden från försvarsområdesbefälhavaren för Skaraborgs försvarsområde, vägförvaltningen, lantbruksnämnden, skogs-

vårdsstyrelsen och landstinget, dels Vänerutredningens och Vänerredovisningens lägesrapporter, skiss till generalplan för centrala Tiveden, Sydbillingenkommitténs rapporter, länsstyrelsens meddelande 7/74 Fritidshus–primärbostad samt lantmäterienhetens inventering av fritidsbebyggelse i Skaraborgs län 1976.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.). Beträffande Skaraborgs län har yttranden kommit in från Skövde Miljöforum och avdelningen för samhällsplanering vid arkitektursektionen, Chalmers tekniska högskola.

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Skaraborgs län har synpunkter lämnats av länsstyrelsen och Falköpings kommun.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Samtliga kommunöversikter tillgodoser enligt länsstyrelsens uppfattning i allt väsentligt de statliga intressena inom den fysiska planeringen i kommunerna under förutsättning att föreslagna utredningar och fortsatt markanvändningsplanering kommer till stånd. De synpunkter som de statliga länsorganen har framfört i samråd och i avgivna yttranden har i huvudsak kunnat beaktas i de kommunöversikter som nu har antagits. Riksintressena tillgodoses främst genom riktlinjer av olika slag. Förordnanden enligt byggnads- och naturvårdslagarna föreslås endast där länsstyrelsen och kommunen gemensamt bedömt det möjligt att genomföra dem under den närmaste treårsperioden.

Länsstyrelsen konstaterar att översiktliga planer som ger en bild av avsedd markanvändning i områden med geografiska riktlinjer ännu inte har hunnit utarbetas av berörda kommuner. Av de åtta kustkommunerna vid Vänern och Vättern har endast en, nämligen Götene, utarbetat en plan som har kunnat förankras genom antagande i fullmäktige. I de tre Vätterkommunerna och i Lidköpings och Mariestads kommuner har arbetet med kommunomfattande markdispositionsplaner påbörjats. Kommunerna har godkänt program för planeringen. Gullspångs kommun har utarbetat en områdesplan för Otterbäcken, vilken täcker en väsentlig del av kommunens Vänerkust.

De upprättade åtgärdsredovisningarna följer enligt länsstyrelsen de kommunala programmen och kommunöversikterna. För ett hundratal områden i länet diskuteras i åtgärdsredovisningarna olika säkerställandeåtgärder enligt naturvårdslagen och byggnadslagen. I en del fall berörs mycket

stora områden av föreslagna förordnanden. Länsstyrelsen framhåller att genomförandet av dessa åtgärder kommer att kräva betydande insatser i tid och pengar. Det är enligt länsstyrelsen nödvändigt att göra en angelägenhetsgradering av kulturminnes- och naturvårdsobjekten i länet som underlag för säkerställandearbetet.

Vänern

Remissinstansernas synpunkter redovisas i avsnitt 5.2.

Vättern

Länsstyrelsen anser att den pågående markanvändningsplaneringen för Vätterns kustområde i stort motsvarar statsmakternas krav. Då konflikterna rörande markanvändningen synes vara mycket begränsade är en vidareutvecklad övergripande planering enligt länsstyrelsen inte nödvändig. Frågorna om vattenvården, fisket och sjöns användning för militär verksamhet, sandtäkt m. m. måste fortlöpande uppmärksammas. Detta bör liksom hittills kunna ske i samverkan mellan berörda länsstyrelser och kommuner samt i samråd med kommittén för Vätterns vattenvård, militära myndigheter och fiskerimyndigheter. Förslag till säkerställande av för fisket viktiga reproduktionsområden bör enligt länsstyrelsen inarbetas i kommunernas översiktsplaner vid kommande revideringar. Länsstyrelsen framhåller att en förväntad ökning av båtsporten kommer att innebära ökade motsättningar i norra Vättern mellan den militära skjutverksamheten och friluftslivet. En anpassning av de militära skjutningarna, främst sommartid, är enligt länsstyrelsen önskvärd med hänsyn till friluftslivsintressena.

Landstinget framhåller att möjligheten att i framtiden mer effektivt utnyttja Vättern för fraktfart är beroende av framtida transportmöjligheter på Göta kanal. Det är enligt landstinget önskvärt att åtgärder inte vidtas som omöjliggör en eventuell framtida utbyggnad av Göta kanal.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom insjöområdena redovisas i avsnitt 4.6. Beträffande Vättern anförs därutöver följande.

Planverket instämmer i stort i länsstyrelsernas bedömning av det pågående planeringsarbetet och av de åtgärder som bör vidtas.

Naturvårdsverket framhåller att motsättningen mellan de militära intressena och rekreationsintressena måste lösas på ett sådant sätt att resp. intressen kan tillgodoses. Vätterns speciella värde från fiskerivetenskaplig synpunkt bör enligt verket också beaktas i den fortsatta planeringen.

Fortsatta överläggningar mellan försvarsmakten, berörda länsstyrelser, kommuner och fiskerimyndigheter fordras enligt överbefälhavaren för att lösa de konflikter som föreligger mellan den militära skjutverksamheten, friluftslivets och fiskets intressen.

Fiskeristyrelsen framhåller Vätterns stora betydelse för såväl yrkessom fritidsfisket och konstaterar att föroreningssituationen successivt har förbättrats. Nyetablering av industri som påverkar vattenkvaliteten till

men för fisket kan enligt styrelsen inte godtas. Styrelsen delar vidare länsstyrelsens uppfattning om vilka säkerställandeåtgärder som behöver vidtas för att tillgodose fiskets intressen och framhåller att fisket i den fortsatta planeringen bör ägnas ökad uppmärksamhet. Yrkesfiskets särskilda markanspråk bör säkerställas i den kommunala planeringen. Konflikterna mellan fisket och den militära verksamheten bör särskilt uppmärksammas. Fiskeristyrelsen föreslår även att riktlinjer för fisket utarbetas för Vättern.

Tiveden, Unden och Velen

Länsstyrelsen konstaterar att det interkommunala planeringsarbetet för centrala Tiveden ännu inte har resulterat i något konkret handlingsprogram. Förutsättningar finns dock för att arbetet skall kunna leda fram till en gemensam syn på markanvändningsfrågorna i det primära rekreationsområdet. Planeringsarbetet bör även i fortsättningen bedrivas i nära samråd med länsstyrelserna och andra berörda regionala organ i Skaraborgs och Örebro län. Konflikter föreligger enligt länsstyrelsen mellan friluftslivets intressen, bevarandeintressena och skogsbrukets intressen i centrala Tiveden. Konsekvenserna av olika inriktning på markutnyttjandet bör belysas i det fortsatta planeringsarbetet. Åtgärder för att främja fritidsfisket bör också föreslås.

Länsstyrelsen framhåller att det är mycket angeläget att den framställning som år 1972 gjordes av länsstyrelserna i Skaraborgs och Örebro län om att för delar av centrala Tiveden bilda naturreservat alternativt nationalpark snarast leder till åtgärd. Länsstyrelsen har under år 1977 förordnat om interimistiskt naturreservat för en del av detta område.

Kontakterna mellan Tiveden och Göta kanal, som ingår i samma primära rekreationsområde, försvåras enligt länsstyrelsen av den militära skjutverksamheten. Viss tidsmässig samordning torde krävas, särskilt under sommaren.

Länsstyrelsen stöder domänverkets planer på att förlägga ett centrum för rekreation och fritidsverksamhet till Granvik vid Vättern. En satsning på Granvik underlättar enligt länsstyrelsen en nödvändig kanalisering av friluftslivet i området. Landstinget ser också positivt på ett centrum för rekreation i Granvik.

Den planerade satsningen på turismen i Tiveden kan enligt landstinget medföra en välbehövlig stimulans för samhällsutvecklingen i Karlsborgs kommun. För att centrala Tiveden skall kunna svara mot kraven på ett primärt rekreationsområde, krävs att vägfrågorna får en tillfredsställande lösning. Landstinget understryker vidare vikten av att skyddsfrågorna för centrala Tiveden snarast blir lösta.

Naturvårdsverket framhåller att ett säkerställande av naturvårdsintresset inom centrala Tivedenområdet kräver en så stor ekonomisk satsning att det inte ens i ett längre tidsperspektiv ryms inom givna ramar. Verket avser därför att i särskild ordning underställa ärendet regeringens prövning.

Planverket framhåller att sjön Unden, som är av riksintresse för vetenskaplig naturvård och ligger i anslutning till det i stort sett oexploaterade Tiveden, bör hållas fri från fritidsbebyggelse.

Sydbillingen

Remissinstansernas synpunkter redovisas i avsnitt 5.4.

Jordbruk

De redovisade jordbruksmarksprogrammen ger enligt länsstyrelsen uttryck för en vilja att beakta jordbrukets intressen i den fortsatta planeringen. Jordbruksmarksprogrammen har enligt länsstyrelsen i stort sett upprättats i enlighet med givna anvisningar. Vid upprättandet av programmen har kommunerna samrått med länsstyrelsen, lantbruksnämnden och Lantbrukarnas riksförbund. Programarbetet är däremot inte samordnat över kommungränser i annan mån än att kommunerna har använt gemensamt underlag för bedömning av jordbruksmarkens värde.

Länsstyrelsen framhåller dock att jordbruksintressena inte har beaktats på ett tillfredsställande sätt vid de överväganden som har gjorts om tätortsutbyggnaden. Alternativa utbyggnadsriktningar har inte studerats i tillräcklig utsträckning. Kommunernas ställningstaganden bör enligt länsstyrelsen preciseras genom att kommunöversikterna ses över i detta avseende och genom en mer medveten tätortsplanering. Den framtida tätortsplaneringen bör enligt länsstyrelsen även grundas på mer realistiska befolkningsprognoser. Även i ett regionalt sammanhang anser länsstyrelsen att de areella näringarnas intressen är otillräckligt beaktade. Ett fortsatt interkommunalt planeringsarbete i form av en länsomfattande försöksplanering i samverkan mellan berörda kommuner, länsstyrelsen, lantbruksnämnden, skogsvårdsstyrelsen och de areella näringarnas organisationer bör därför komma till stånd.

Länsstyrelsen konstaterar att översiktliga planer för markanvändningen som tillgodoser jordbrukets intressen inte har upprättats i de i regeringsbeslutet angivna sju kommunerna med expansiva tätorter. De bedömningar som har gjorts grundas på redan befintliga planer. Det är enligt länsstyrelsen angeläget att se över befintliga planer varvid ökad hänsyn bör tas till jordbrukets intressen. Detta bör, förutom i de kommuner som har angetts i tidigare regeringsbeslut, även ske i Vara kommun. Det är vidare enligt länsstyrelsen med hänsyn till jordbrukets intressen av vikt att arbetet med kommunomfattande markdispositionsplanering förs vidare.

Lantbruksstyrelsen framhåller att de jordbruksmarksprogram som har redovisats av vissa kommuner i Skaraborgs län ger en bild av oförändrat eller till och med ökat exploateringstryck mot jordbruksmarken.

Lantbruksstyrelsen anser, liksom också länsstyrelsen och lantbruksnämnden, att även Habo och Hjo kommuner bör upprätta jordbruksmarksprogram.

Skogsbruk

Gällande och föreslagna förordnanden enligt naturvårdslagen innebär enligt länsstyrelsens bedömning måttliga inskränkningar för skogsbruket. Kommunernas målsättning att i planeringen ta hänsyn till jordbrukets behov vid samhällsutbyggnad medför dock enligt länsstyrelsen att exploateringsintressena i stället kommer att riktas mot skogsmarken. För att undvika en framtida virkesbrist bör åtgärder vidtas för att hushålla med skogsmarken. Bl. a. bör skogsbrukets intressen ägnas större uppmärksamhet i den fortsatta planeringen. Därvid bör även hänsyn tas till skogens stora betydelse för friluftslivet.

Länsstyrelsen framhåller att skogsbruket i Tiveden och på Hunneberg enligt regeringens beslut över programskedet skall bedrivas med särskild hänsyn till friluftsliv, naturvård och kulturminnesvård. Särskilda utredningar som syftar till att säkerställa riksintressena pågår för dessa områden.[1]

Landstinget anser att intensivare skogsvård måste sättas in om inte akut virkesbrist skall uppstå på längre sikt. Det är enligt landstinget angeläget att en förfinad skogsmarksgradering genomförs för hela länet i den fortsatta markanvändningsplaneringen.

Fiske

Fiskets intressen har enligt länsstyrelsen endast i mycket begränsad omfattning kunnat tillgodoses i den nuvarande etappen av den fysiska riksplaneringen. Den fysiska planeringen ger små möjligheter att påverka vattenområden utanför de strandnära partier som regleras enligt 15 § naturvårdslagen.

Länsstyrelsen delar den av flera kommuner framförda uppfattningen att åtgärder bör vidtas för att förbättra möjligheterna att utnyttja fritidsfiskevattnen. Första steget bör vara att åstadkomma en samlad planering för sjön eller vattendraget i dess helhet. Länsstyrelsen vill också påtala försurningen genom svavelnedfall. De värst drabbade områdena i länet, nämligen Tiveden och Hökensås, har stor betydelse för fritidsfisket.

Fiskeristyrelsen anser att betydande delar av fiskets problem kan lösas inom ramen för etablerade planeringsformer. Det är viktigt att fisket behandlas i kommunöversikter och markdispositionsplaner, eftersom markanvändningsbeslut som regel direkt eller indirekt påverkar vattenmiljön och därmed fiskets förutsättningar. I det fortsatta planeringsarbetet bör enligt fiskeristyrelsen samtliga 15 kommuner som berörs av fiskets viktigare intresseområden redovisa hur de avser att säkerställa dessa områden.

Länsstyrelsen påpekar att vattenkraftverket i Gullspång påverkar laxens

[1] En slutrapport från arbetsgruppen för Halle- och Hunneberg – "Halle- och Hunneberg, sammanfattande rapport" – publicerades av länsstyrelsen i Älvsborgs län i maj 1978.

lekområden. Hittills har de enligt vattendomen utförda åtgärderna inte varit tillräckliga för att garantera laxens fortbestånd.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

De områden och objekt som är av riksintresse för naturvården i länet har enligt länsstyrelsen beaktats i samtliga kommunöversikter. De säkerställandeåtgärder som föreslås av kommunerna kommer att i allt väsentligt tillgodose riksintressena när de har genomförts.

För att föreslagna åtgärder skall kunna genomföras inom rimlig tid avser länsstyrelsen att genomföra en detaljerad prioritering för länet. Av de större riksobjekten prioriterar länsstyrelsen f. n. Hornborgasjön, Tiveden, Sydbillingen, delar av Vänerskärgården och Mösseberg högst. Därnäst kommer Hunneberg, delar av Kinnekulle och ett antal områden i sluttningszonerna på Falbygdens platåberg. Inom de närmaste två till tre åren kan definitiva säkerställandeåtgärder i bästa fall ha genomförts för Tiveden, delar av Vänerskärgården och Kinnekulle. Naturvårdsverket ställer sig bakom den prioritering av riksobjekten som länsstyrelsen gör.

Länsstyrelsen framhåller att flertalet av de områden i länet som är av riksintresse för naturvården samtidigt är av riksintresse för kulturminnesvård, friluftsliv eller jord- och skogsbruk. I vissa fall föreligger konflikter mellan de olika intressena. Känsliga naturmiljöer av stort vetenskapligt värde hotas i vissa fall av friluftsliv i intensiva former eller av ett rationellt bedrivet skogsbruk. S. k. brukningshinder för jordbruket i form av stengärdsgårdar och liknande utgör vidare värdefulla inslag i miljön från både naturvårds- och kulturminnesvårdssynpunkt. De påbörjade metodstudierna i Falbygden om hur kulturminnesvården och naturvården kan inordnas i den kommunala markanvändningsplaneringen är enligt länsstyrelsen av stort principiellt intresse och bör stödjas även i fortsättningen.

Länsstyrelsen framhåller att det framtida behovet av aktiv naturvård i odlingsbygder endast delvis har kartlagts och att omfattningen av de stödåtgärder som behövs därför inte kan anges. Även för de områden som inte omfattas av förordnanden enligt naturvårdslagen är stödåtgärder enligt länsstyrelsen erforderliga.

De avgränsningar m. m. som under programskedet har gjorts av de områden och objekt som är av riksintresse för kulturminnesvården är enligt länsstyrelsen noggrant studerade på regional och lokal nivå. Ytterligare preciseringar av kulturminnesvårdens intressen har under planeringsskedet gjorts främst för Falbygden i samband med den tidigare nämnda metodstudien och för Sydbillingen genom det omfattande utredningsarbete som har bedrivits där.

Länsstyrelsen framhåller att riktlinjer i kommunöversikt i många fall har använts för att säkerställa kulturminnesvårdens intressen. I de flesta fall är dock riktlinjerna så vagt formulerade att riksintressena knappast kan anses vara säkerställda.

För att på länsnivå kunna planera de arbetsinsatser som erfordras måste enligt länsstyrelsen en länsomfattande prioritering ske av önskvärda åtgärder för att tillgodose kulturminnesvårdens intressen. Ytterligare inventeringar i begränsade områden behöver också genomföras.

Den upprustning av Göta kanal som riksdagen har beslutat om ger enligt länsstyrelsen helt nya möjligheter att bevara kanalens kulturhistoriska värde. Upprustningsarbetet bör ske i nära samråd mellan antikvariska myndigheter, länsstyrelse och berörda kommuner. En kulturhistorisk inventering av kanalen har under år 1977 utförts av länsmuséet.

Riksantikvarieämbetet anser att konflikter mellan kulturminnesvårdens och jordbrukets intressen i allmänhet bör kunna lösas utan betydande men för jordbruket. Ämbetet framhåller att det öppna odlingslandskapet i bl. a. Falbygden är särskilt känsligt för strukturförändringar.

Flertalet av de större områdena av betydelse för kulturminnesvården bör enligt ämbetet kunna avföras i planeringssammanhang så snart skyddsbehovet har preciserats och tillgodosetts inom ramen för den kommunala planeringen. Skyddsbehovet i ett antal av dessa områden, där det kulturhistoriska intresset har särskild tyngd, är dock knutet till området som helhet och bör i första hand avse skydd mot strukturförändringar i stor skala. Ämbetet nämner bland dessa områden Falbygden och Kinnekulle.

Fritidsbebyggelse

Länsstyrelsen konstaterar att antalet fritidshus i länet har ökat från ca 7 800 år 1967 till närmare 13 000 år 1976. En tredjedel av det totala antalet hus ligger i områden med koncentrerad fritidsbebyggelse.

Fritidsbebyggelsen har enligt länsstyrelsen inte i någon större utsträckning behandlats i den kommunala planeringen. I Vänerkommunerna, där efterfrågan på tomter är störst, innebär kommunöversikterna att ett restriktivt synsätt på tillkommande fritidsbebyggelse kommer att tillämpas, särskilt i områden där områdesplaner eller andra planer saknas. Skara kommun har i sin kommunöversikt angett vissa möjligheter till fritidsbebyggelseutveckling i Valleområdet. Länsstyrelsen ifrågasätter om annat än smärre tillskott av fritidsbebyggelse är lämpliga med hänsyn till att området är av riksintresse för vetenskaplig naturvård och friluftsliv.

Den procentuellt stora ökning av fritidshus som under senare år har skett i flera jordbrukskommuner anser länsstyrelsen bero på att en omvandling har skett av tidigare bostadshus för jordbruksändamål till fritidsbostäder.

Den fortlöpande omvandlingen av fritidshus till permanenthus i länet följs uppmärksamt av kommuner och länsstyrelse. Åtgärder i form av översyn av gällande detaljplan har i några fall varit nödvändiga.

Naturvårdsverket delar länsstyrelsens uppfattning om fritidsbebyggelseutvecklingen i Valleområdet.

Industri

Länsstyrelsen anser att den typ av industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen har fått en allsidig och tillfredsställande behandling i berörda kommuners planering. Sex större industrianläggningar av denna typ finns i länet. Av dessa har Gullspångs Elektrokemiska AB i Gullspång/Otterbäcken, Katrinefors bruk i Mariestad och industrin i Hällekis behandlats inom ramen för Vänerplaneringen, medan Ranstadsverket har behandlats i Sydbillingenutredningen och de båda kalkindustrierna Gullhögen i Skövde och Uddagården (Ytong AB) i Falköping har behandlats i resp. kommunöversikter. Gullspångs kommun har även utarbetat en områdesplan för Otterbäcken som ingående redovisar möjligheterna till mer omfattande industriell verksamhet.

Förändringar i pågående verksamhet är enligt länsstyrelsen aktuella för Katrinefors bruk som har ansökt enligt 136 a § byggnadslagen om en utvidgning av verksamheten och fått ett delbeslut av regeringen, för Cementa AB som lägger ned sin produktion i Hällekis under år 1978 och i Ranstad där Mineralprojekt Ranstad prövas enligt 136 a § byggnadslagen.[1] Vidare har enligt länsstyrelsen Ytong AB ansökt om koncession för undersökning av alunskiffer i Falköping och Tidaholm.

Länsstyrelsen anser att den typ av verksamhet som Rockwool AB bedriver i Skövde och som också planeras i Hällekis med hänsyn till omgivningspåverkan och råvarubehov bör prövas enligt 136 a § byggnadslagen.

Kraftförsörjning

Länsstyrelsen påpekar att det tidigare diskuterade kärnkraftverket vid Forshem i Götene kommun har utgått ur alla kommunala planer.

Sträckningen av den 800 kV-kraftledning mellan Hallsberg och Göteborg som kan bli aktuell efter år 1985 kan enligt länsstyrelsen ännu inte närmare preciseras. Länsstyrelsen föreslår att en särskild utredningsgrupp, med representanter för bl. a. berörda kommuner och länsstyrelsen, bildas för att behandla frågor rörande sträckningen av denna och andra större kraftledningar. Samarbete med kommuner och länsstyrelser i angränsande län är också önskvärt.

Vägar

Vägplaneringens anspråk på jord- och skogsbruksmark är enligt länsstyrelsen begränsade men kan ha viss betydelse från arronderingssynpunkt.

Vägplaneringen har enligt länsstyrelsen hittills spelat en relativt undanskymd roll i den fysiska riksplaneringen. Huvudvägnätet bör betraktas som ett riksintresse som bör inlemmas i en övergripande fysisk planering.

[1] Regeringen har i beslut 1978-01-19 lämnat Luossavaara-Kirunavaara Aktiebolags ansökan om tillstånd enligt 136 a § byggnadslagen till viss forsknings- och produktionsverksamhet vid Ranstad utan bifall.

Flygplatser

Den tidigare diskuterade länsflygplatsen i Viglunda i Skara kommun är enligt länsstyrelsen skjuten på framtiden. Handlingsfriheten har dock bevarats i de kommunala planerna genom riktlinjer i kommunöversikten för det aktuella området och genom markreservation i markdispositionsplanen.

Länsstyrelsen noterar planerna på en mindre utbyggnad av Skövde flygplats. Enligt länsstyrelsen förutsätter utvecklingen av Skövde som primärt centrum goda kommunikationer även med flyg.

Luftfartsverket konstaterar att endast tre primära centra, bland dem Skara/Skövde, idag saknar länsflygplats. Nya länsflygplatser kan tänkas tillkomma i anslutning till dessa tre primära centra. Verket konstaterar vidare att frågan om ny länsflygplats vid Viglunda med hänvisning till regeringens rekommendation har ställts på framtiden, men att handlingsfriheten har bevarats i de kommunala planerna.

Försvar

Försvarets intressen har enligt länsstyrelsen i allt väsentligt tillgodosetts i kommunöversiktsarbetet. Försvarets störningseffekter över vattenområden och konflikter med fiske och båtsport behandlas främst i Vätterplaneringen.

Det är enligt länsstyrelsen angeläget att åstadkomma ett samutnyttjande av den militära skjutfälts- och övningsmarken mellan försvaret och i första hand friluftslivet och de areella näringarna med hänsyn till knappheten på mark för militära ändamål. Frågan bör utredas ytterligare. Viss försöksverksamhet pågår i Skövde.

I frågan om nytt skjutfält för Skövde garnison har länsstyrelsen i yttrande förordat det s. k. Bjärsjöalternativet, som innebär att skjutfältet förläggs på södra Billingen.

Överbefälhavaren framhåller att de militära myndigheterna är beredda till fortsatt medverkan i den planering som kommer att ske för Vättern.

Beträffande skjutfält för Skövde garnison anför överbefälhavaren att ett nytt övnings- och skjutfält är nödvändigt för att tillförsäkra förbanden inom garnisonen godtagbara övningsbetingelser.

6.16 Värmlands län

Redovisat material

I samtliga 16 kommuner i Värmlands län antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län

för län under våren 1975. För Värmlands län fattades beslut den 3 april 1975.

Samtliga kommuner i Värmlands län har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningarna har behandlats av kommunfullmäktige.

Av länets 16 kommuner har 14 redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter. Grums och Säffle kommuner har redovisat av kommunfullmäktige godkända kommunöversikter.

Av fullmäktige antagna kommunomfattande markdispositionsplaner har redovisats av Eda, Storfors, Säffle, Torsby och Årjängs kommuner. Kristinehamns kommun har godkänt ett förslag till kommunomfattande markdispositionsplan. Sunne kommun har redovisat ett program för kommunomfattande markdispositionsplanering.

I Värmlands län omfattas Vänern, Dalslands kanals sjösystem, Fryksdalen och Klarälvens dalgång av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Dalslands kanals sjösystem och Fryksdalen är också utpekade som primära rekreationsområden. Vidare har regeringen i beslutet över programskedet föreskrivit att länsstyrelserna i Värmlands, Älvsborgs och Skaraborgs län gemensamt skall lämna en särskild redovisning av planeringsarbetet för Vänern och dess kustområden.

Kommunerna kring Vänern har redovisat ett gemensamt planeringsunderlag i form av en lägesrapport, Vänerredovisningen – februari 1977. I Värmlands län berörs Grums, Hammarö, Karlstads, Kristinehamns och Säffle kommuner. Fullmäktige i Grums och Säffle kommuner har godkänt planeringsunderlaget.

För området i anslutning till Dalslands kanals sjösystem, det s. k. Dalsland-Nordmarkenområdet (DANO-området), har DANO-kommittén med representanter för Bengtsfors, Dals-Eds, Melleruds, Åmåls och Årjängs kommuner lagt fram ett förslag till översiktlig plan för markanvändningen. Bengtsfors, Dals-Eds, Melleruds och Åmåls kommuner i Älvsborgs län har godkänt de i förslaget framförda principerna för hur området bör utnyttjas. Årjängs kommun i Värmlands län har redovisat avvikande uppfattning på vissa punkter i förslaget. Kommunfullmäktige i Årjängs kommun har därför beslutat att kommitténs förslag till markdispositionsplan med vissa undantag skall utgöra markdispositionsplan för kommunen.

Beträffande Fryksdalen har inte någon samordnad planering redovisats av kommunerna. En samarbetskommitté bestående av representanter för Kils, Sunne och Torsby kommuner har dock påbörjat programarbete för planering av det primära rekreationsområdet. Vidare har Torsby kommun redovisat en antagen kommunomfattande markdispositionsplan, vilken berör Fryksdalen. Sunne kommun har redovisat ett antaget program för att upprätta en kommunomfattande markdispositionsplan.

Inte heller för Klarälvens dalgång har någon samordnad planering redovisats av kommunerna.

Kristinehamns kommun har redovisat ett av fullmäktige behandlat program för hushållning med jordbruksmarken.

Av fullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunerna har vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av alla kommuner i länet utom av Karlstads och Sunne kommuner.

Länsstyrelsen i Värmlands län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Preliminärt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 19 september 1977. Detta har tillsammans med länsstyrelsens övriga redovisning sänts för yttrande till landstinget och för kännedom till kommunerna. Slutligt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 5 december 1977.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats den av regeringen i dess beslut med anledning av den fysiska riksplaneringens programskede begärda särskilda redovisningen av planeringsarbetet för Vänern och dess kustområden. Vidare har länsstyrelsen bifogat landstingets yttrande och en förteckning över naturvårdens och kulturminnesvårdens riksintressanta objekt samt vissa kartsammanställningar.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.).

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Värmlands län har synpunkter lämnats av Årjängs kommun.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Arbetet med den fysiska riksplaneringen har enligt länsstyrelsen inneburit en omfattande planläggningsverksamhet i kommunerna. Den kommunala planeringen har bl. a. resulterat i att stora områden med oklara eller komplicerade planeringsförutsättningar har redovisats som utredningsområden eller som områden för vilka fortsatt översiktlig planering (områdesplanering) erfordras. Totalt har enligt länsstyrelsen i kommunöversikterna angetts ett 80-tal resp. ett 70-tal sådana områden. Länsstyrelsen bedömer att de planeringsåtaganden m. m. som har gjorts av kommunerna inom ramen för den fysiska riksplaneringen i huvudsak bör kunna slutföras under den kommande treårsperioden.

Länsstyrelsen konstaterar att de åtgärder av länsstyrelsen i form av pla-

neringsinsatser, förordnanden och reservatsbildningar, som styrelsen i samband med redovisningen av den fysiska riksplaneringens programskede bedömde erforderliga, endast i liten utsträckning har kunnat genomföras på grund av bristande resurser.

Vänern och dess kustområden

Remissinstansernas synpunkter redovisas i avsnitt 5.2.

Klarälvens dalgång och Fryksdalens sjösystem

De riktlinjer beträffande Klarälvens dalgång som angavs i regeringens beslut med anledning av den fysiska riksplaneringens programskede har enligt länsstyrelsen fullföljts i endast begränsad omfattning under planeringsskedet. Någon mellan kommunerna samordnad planering har inte kommit till stånd. Endast Torsby kommun har redovisat ett förslag till framtida markanvändning. Planen bör dock enligt länsstyrelsen vidareutvecklas för att bl. a. klargöra var inom dalgången ytterligare bebyggelse kan komma att tillåtas och för att bättre beakta fiskets intressen. Forshaga, Karlstads och Munkfors kommuner har inte omarbetat sina i början av 1970-talet upprättade kommunomfattande markdispositionsplaner.

Länsstyrelsen framhåller att riktlinjerna beträffande Fryksdalens sjösystem enligt regeringens beslut med anledning av programskedet inte har fullföljts i den kommunala planeringen. Endast Torsby kommun har redovisat förslag till framtida markanvändning för Fryksdalens sjösystem. Förslaget bör dock enligt länsstyrelsen utvecklas vidare med avseende på behandlingen av fritidsbebyggelsen, friluftslivet och turismen. Sunne kommun har lagt fram program för upprättande av kommunomfattande markdispositionsplan.

De tre berörda kommunerna Kil, Sunne och Torsby har enligt länsstyrelsen påbörjat programskrivning för planering av det primära rekreationsområdet. Beträffande Torsby kommuns förslag om utvidgning norrut av rekreationsområdet, anser länsstyrelsen att avgränsningen av området får avgöras i den fortsatta planeringen på interkommunal nivå.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom älvdalarna redovisas i avsnitt 4.5. Beträffande Värmlands län anförs därutöver följande.

Planverket bedömer att bebyggelsetrycket, anspråken från friluftslivet samt naturvårds- och kulturminnesvårdsintressena är av sådan omfattning i bl. a. Klarälvens dalgång att en översiktlig markanvändningsplanering för älvdalen bör fullföljas. Verket anser att det är angeläget att planarbetet snarast kommer igång i de kommuner som inte har påbörjat planeringen.

Planverket konstaterar att frågan om utvidgning av det primära rekreationsområdet enligt statsmakternas beslut (prop. 1975:46, CU 1975/76:2, rskr 1975/76:46) skall prövas i den kommunala översiktliga planeringen. Mot denna bakgrund bedömer verket i likhet med länsstyrelsen att mark-

användningsplaneringen för Klarälvsdalen i Torsby kommun bör fördjupas och samordnas med planeringen i Sunne och Kils kommuner.

Dalslands kanals sjösystem (Dalsland–Nordmarkenområdet)

Berörda kommuners gemensamma redovisning beträffande markanvändningen i området Dalsland–Nordmarken, det s. k. DANO-området, tillgodoser enligt länsstyrelsen riktlinjerna i regeringens beslut med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen. Årjängs kommun har inte ställt sig bakom de delar av förslaget som anger riktlinjer för bebyggelseutvecklingen inom den s. k. kanalkontaktzonen. Länsstyrelsen anser att, sedan vissa preciseringar har gjorts i kommittéförslaget beträffande kanalkontaktzonens omfattning, de av kommittén föreslagna riktlinjerna bör ligga till grund för den fortsatta kommunala planeringen i Årjängs kommun. Länsstyrelsen bedömer liksom landstinget att kommunen i hittills upprättade planer inte har tillgodosett riksintressena för friluftsliv och turism i området. Planverket delar länsstyrelsens och landstingets uppfattning.

Förutsättningar för att DANO-kommitténs förslag skall tillgodose riksplaneringens riktlinjer är enligt naturvårdsverket att överväganden görs om vilka delområden som bör skyddas mot exploatering och att åtgärder vidtas för att säkerställa dessa områden.

Årjängs kommun anser med anledning av de statliga myndigheternas yttranden att även den avgränsning av kanalkontaktzonen till högst 1 km från vattnet som har föreslagits av länsstyrelsen medför allt för stora restriktioner mot bebyggelse inom kommunens del av sjösystemet. Kommunen vidhåller att de riktlinjer för bebyggelseutvecklingen som har angetts i kommunöversikten och i kommunens markdispositionsplan skall gälla för fortsatta överväganden om bebyggelse.

Jordbruk

Länsstyrelsen konstaterar att ställningstaganden i stort sett saknas till hur jordbruksintressena skall säkerställas i de tätortsnära områden som enligt regeringens beslut med anledning av programskedet skulle bli föremål för översiktlig planering med hänsyn till jordbrukets intressen. I kommunöversikterna har i regel relativt stora områden som skall bli föremål för områdesplanering redovisats kring tätorterna. I en del fall har framtida expansionsområden angetts som utredningsområden.

Den utredning med kartläggning av konflikterna mellan tätorts- och jordbruksintressen som har redovisats av Karlstadsregionens planeringsnämnd, vilken är ett samarbetsorgan för Forshaga, Hammarö, Karlstads, Kils och Grums kommuner, motsvarar enligt länsstyrelsen inte de krav på planering som angavs i regeringens beslut med anledning av programskedet. Fortsatt utredningsarbete krävs enligt länsstyrelsen i denna fråga.

Skogsbruk

Enligt länsstyrelsen har skogsbrukets intressen endast delvis uppmärksammats i den kommunala planeringen. Vid konflikter mellan skogsbruk och bebyggelse har dock i kommunöversikterna i regel angetts att hänsyn skall tas till skogsbrukets intressen.

Länsstyrelsen anger att den i samband med utbyggnaden inom massa- och pappersindustrin har pekat på behoven av att genom dels förbättrad skogsvård höja produktionen, dels teknisk utveckling öka den andel av den producerade fibermängden som tas tillvara. Detta torde enligt länsstyrelsen bl. a. kräva att man bedriver ett intensivt skogsbruk i plantagemässiga former med slutavverkningar på relativt stora ytor, att man använder gödselmedel och att man satsar på växtförädling m. m. Länsstyrelsen framhåller att det därutöver är synnerligen angeläget att stora insatser görs för att tillgodose de övriga intressen som är knutna till skogsmarkerna.

Fiske

Utvecklingen på det havsrättsliga området samt det ökade intresset för fritidsfiske har enligt länsstyrelsen medfört att Vänerns värde från fiskesynpunkt har ökat. Fiskets intressen bör därför enligt länsstyrelsen ägnas ökad uppmärksamhet i Vänern.

Fiskeristyrelsen konstaterar att fiskets intressen i liten utsträckning har beaktats i den kommunala planeringen. De 11 kommuner i Värmlands län som berörs av fiskets viktigare intresseområden bör enligt fiskeristyrelsen vid kommande revidering av kommunöversikterna redovisa hur dessa områden skall säkerställas.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

Länsstyrelsen bedömer att bristen på skogsråvara i länet kommer att driva fram ett intensivt skogsbruk. Det är därför viktigt att stora insatser samtidigt görs för att tillgodose naturvårdens och friluftslivets intressen i skogen.

Ett nätverk av orörda skogsmiljöer bör enligt länsstyrelsen bevaras i landet. Arbetet med att finna sådana områden inom Värmlands län har enligt länsstyrelsen kommit långt. Säkerställandet av områdena befinner sig däremot i ett inledningsskede.

Länsstyrelsen framhåller att konflikten mellan kulturminnesvårdens intressen och en ny vägsträckning för E 18 vid Alsterdalen i Karlstads kommun kvarstår sedan den fysiska riksplaneringens programskede. Vägverket anser inte att vägreservatet kan slopas. Verket anser inte heller att ställningstagande av regeringen behövs i frågan.

Naturvårdsverket konstaterar att det enligt länsstyrelsens redovisning av säkerställandeläget erfordras förordnanden enligt naturvårdslagen inom ca 12 områden i länet. Verket förordar att länsstyrelsen i det fortsatta arbetet med att säkerställa naturvårdsintressen prioriterar de riksintressanta

områdena, värdefulla myr- och urskogsområden samt orörda sjöar och vattendrag.

Riksantikvarieämbetet konstaterar att inventeringsarbetet för de s.k. större områdena av intresse för kulturminnesvården inte har slutförts i Värmlands län

Fritidsbebyggelse

Frågor om fritidsbebyggelse har enligt länsstyrelsen behandlats i liten utsträckning av kommunerna. Fortsatta studier är angelägna. Kommunala målsättningar för fritidsbebyggelsens behandling har enligt länsstyrelsen redovisats endast i några fall.

Industri

Förhållandet mellan tillgång och efterfrågan på virke i den värmländska skogsindustrins virkesfångstområde är enligt länsstyrelsen sådant att efterfrågan kraftigt överstiger vad som på lång sikt är möjligt att avverka. Förhållandet gäller barrved, medan situationen är den motsatta för lövved. Förbättrad avsättning för lövved skulle enligt länsstyrelsen bl. a. ge förutsättningar för en intensivare skogsvård och som följd härav en på sikt ökad skogstillväxt.

Enligt länsstyrelsens mening måste försiktighet iakttas när det gäller sådana utbyggnader inom skogsindustrin som medför ökad förbrukning av barrved. Den nuvarande strukturen inom skogsindustrin kan dock inte betraktas som slutlig. Det är enligt länsstyrelsen troligt att den strukturomvandling kommer att fortsätta som hittills har inneburit att tillverkningen i ökad omfattning koncentreras till allt färre och större enheter.

Länsstyrelsen anger att det område i Torsby kommun där industriell verksamhet i form av sprängfogning bedrivs har avgränsats och getts byggnadsreglerande bestämmelser i kommunöversikten. Härmed torde enligt länsstyrelsen eventuella konflikter på grund av lokalisering av bebyggelse inom bullerstört område kunna undvikas.

Kraftledningar

Länsstyrelsen framhåller vikten av att all möjlig hänsyn tas till andra intressen som berörs av planerade dragningar av kraftledningar. Det bör inte vara självklart att ledningar dras fram på det ur teknisk synpunkt bästa sättet. Hänsyn till exempelvis bebyggelse, intressant natur och landskapsbild bör enligt länsstyrelsen ges ökad tyngd och komma in på ett tidigt stadium i planeringsskedet.

Flygplatser

Planverket konstaterar att mark har reserverats på Jäverön för flyttning av Karlstads flygplats. En flyttning bör enligt verket snarast komma till stånd bl. a. med tanke på att ett sjukhus ligger inom det bullerstörda området.

6.17 Örebro län

Redovisat material

I samtliga 11 kommuner i Örebro län antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. För Örebro län fattades beslut den 17 april 1975.

Samtliga kommuner i Örebro län har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningarna har behandlats av kommunfullmäktige.

Av länets 11 kommuner har 9 redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter. Karlskoga och Laxå kommuner har redovisat av fullmäktige godkända kommunöversikter.

Av fullmäktige antagen kommunomfattande markdispositionsplan har redovisats av Lindesbergs kommun.

I Örebro län omfattas sjöarna Vättern, Hjälmaren och Unden av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Örebro län berörs även av de primära rekreationsområdena Tiveden och Malingsbo-Kloten.

Askersunds kommun har redovisat en av fullmäktige antagen markdispositionsplan för delar av Vätterns strandområde. Planen omfattar inte de delar av Vätterns stränder som ingår i planområdet för det primära rekreationsområdet Tiveden.

För Hjälmaren har länsstyrelsen i Örebro län ställt samman berörda kommuners markdispositionsplaner till en samlad markdispositionsplan för områdena kring sjön. Denna markdispositionsplan har inte antagits av kommunerna.

För centrala Tiveden, som utgör en del av det primära rekreationsområdet Tiveden, har en arbetsgrupp med representanter för Askersunds, Laxå och Karlsborgs kommuner redovisat ett preliminärt förslag till generalplan. Kommunfullmäktige i Laxå kommun har godkänt förslaget.

Områdesplaner som har antagits av fullmäktige har redovisats för Pålsboda, Vretstorp, Sköllersta, Östansjö och Hallsberg i Hallsbergs kommun samt för Vintrosa i Örebro kommun.

Av kommunfullmäktige behandlade program för hushållning med jordbruksmarken har redovisats av Hallsbergs, Kumla, Lindesbergs och Örebro kommuner.

Av fullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunerna har vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av samtliga kommuner i länet utom Ljusnarsbergs kommun.

Länsstyrelsen i Örebro län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet.

Preliminärt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 12 september 1977. Detta har tillsammans med länsstyrelsens övriga redovisning sänts för yttrande till landstinget och för kännedom till kommunerna. Slutligt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 24 oktober 1977.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats en förteckning över de områden som är av riksintresse för naturvården och kulturminnesvården. Vidare har länsstyrelsen bifogat yttranden från landstinget, chefen för Bergslagens militärområde, landsarkivet i Uppsala, lantbruksnämnden, skogsvårdsstyrelsen, LO-distriktet i Örebro län och Närkes-Östergötlands jordägareförening.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.).

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Örebro län har synpunkter lämnats av länsstyrelsen samt Askersunds, Kumla och Örebro kommuner.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Länsstyrelsen konstaterar att riksintressena delvis skyddas genom att samtliga kommuner i länet har upprättat kommunöversikter i vilka riktlinjer mot en olämplig bebyggelseutveckling ges. De planeringsåtgärder som statsmakterna har uppmanat kommunerna att vidta har enligt länsstyrelsen genomförts eller är långt framskridna.

Arbetet med den fysiska riksplaneringen har enligt länsstyrelsen i hög grad stimulerat kommunernas översiktliga planering. Härvid har även andra markanvändningsfrågor än de som berör riksintressena uppmärksammats.

Vättern

Länsstyrelsen påpekar att markanvändningsplaneringen av området vid Vättern i huvudsak har bedrivits av varje kommun för sig. Länsstyrelsen har ställt samman de kommunala planerna till en samlad redovisning för Vätterområdet.

Den pågående planeringen för Vättern och dess stränder svarar enligt länsstyrelsen i stort mot statsmakternas riktlinjer om att planerna skall ge en översiktlig bild av pågående markanvändning och av större förväntade förändringar i denna. Konflikterna om markanvändningen är enligt länsstyrelsen mycket begränsade varför styrelsen anser att en fortsatt interkommunal planering inte är nödvändig. Fortsatt planering, t. ex. utarbe-

tande av områdesplaner, bör enligt länsstyrelsen kunna ske efter behov av resp. kommun i samråd med länsstyrelsen.

Frågor om vattenvård, fiske samt sjöns användning för militär verksamhet, sandtäkt m. m. bör enligt länsstyrelsen fortlöpande ses över.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom landets insjöområden redovisas i avsnitt 4.6. Beträffande Vättern anförs därutöver följande.

Naturvårdsverket anser att länsstyrelserna och kommunerna bör vidta kompletterande åtgärder för att tillgodose de starka naturvårdsintressena vid Vättern. Härvid avser verket förordnanden enligt naturvårdslagen samt planmässiga åtgärder för att främja fisket.

Verket framhåller vidare att motsättningen mellan de militära intressena och rekreationsintressena måste lösas på ett sådant sätt att resp. intresse kan tillgodoses.

Fortsatta överläggningar mellan försvarsmakten, berörda länsstyrelser, kommuner och fiskemyndigheter fordras enligt överbefälhavaren för att lösa de konflikter som föreligger mellan den militära skjutverksamheten, friluftslivets och fiskets intressen.

Fiskeristyrelsen framhåller Vätterns stora betydelse för såväl yrkes- som fritidsfisket och konstaterar att föroreningssituationen successivt har förbättrats. Nyetablering av industri som påverkar vattenkvaliteten till men för fisket bör enligt styrelsen inte godtas. Styrelsen betonar att fisket i den fortsatta planeringen bör ägnas ökad uppmärksamhet. Yrkesfiskets särskilda markanspråk bör säkerställas i den kommunala planeringen. Konflikterna mellan fisket och den militära verksamheten bör särskilt uppmärksammas.

Planverket instämmer i stort i berörda länsstyrelsers bedömning av det pågående planeringsarbetet och de åtgärder som bör vidtas. Verket påpekar att områdesplaner för fritidsbebyggelse skall upprättas för mycket stora delar av strandområdena öster om Askersund. Även om friluftslivets intressen beaktas i dessa planer, bör enligt planverket behovet av större oexploaterade områden beaktas i den fortsatta planeringen. Fritidsbebyggelsen bör därför begränsas, speciellt i närheten av Askersunds tätort där risken för omvandling av fritidshus till permanentbostäder torde vara stor.

Askersunds kommun anser att friluftslivets viktigaste intressen har tillgodosetts genom att områden har lämnats fria mellan de redovisade exploateringsområdena för fritidsbebyggelse. Även inom dessa områden har friluftsintressena enligt kommunen bedömts som väsentliga närmast Vättern där fritidshus inte planeras. Däremot har de inre områdena vid de mindre vikarna inte bedömts ha samma intresse för friluftslivet. Kommunen påpekar vidare att planbestämmelserna kommer att utformas så att omvandling av fritidshus till permanentbostäder motverkas.

Hjälmaren

Länsstyrelsen anser att den hittills genomförda planeringen för Hjälmarområdet i stort svarar mot statsmakternas riktlinjer om att planeringen skall ge en översiktlig bild av pågående markanvändning och av större förväntade förändringar i denna.

Konflikterna om markanvändningen i strandområdena är enligt länsstyrelsen mycket begränsade varför styrelsen anser att en fortsatt interkommunal planering inte är nödvändig. Fortsatt planering, t. ex. utarbetande av områdesplaner, bör kunna ske efter behov av resp. kommun i samråd med länsstyrelsen.

Frågor om fiske, vattenvård och vattenreglering bör enligt länsstyrelsen bli föremål för en fortlöpande översyn. Denna bör liksom hittills kunna ske i samverkan mellan länsstyrelserna, kommunerna och kommittén för Mälarens vattenvård samt i samråd med bl. a. fiskemyndigheterna.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom landets insjöområden redovisas i avsnitt 4.6. Beträffande Hjälmaren anförs därutöver följande.

Planverket instämmer i huvudsak i de berörda länsstyrelsernas bedömning av den genomförda planeringen i Hjälmarområdet. Verket anser dock att det sätt på vilket planerna är redovisade gör det svårt att få en bild av avsedd markanvändning. Stora delar av stränderna upptas av områden där fritidsbebyggelse anges kunna tillkomma och där avvägning mellan olika intressen skall göras i kommande planer. Verket förutsätter att friluftslivets intressen beaktas vid denna avvägning. Större sammanhängande bebyggelsefria områden bör enligt verket eftersträvas.

Örebro kommun påpekar att man i samband med den senaste planläggningen avsevärt har minskat omfattningen av tillkommande fritidsbebyggelse. I stort sett föreslås en utbyggnad av redan befintliga områden. Kommunen anser att attraktiva områden i fortsättningen skall avsättas för friluftslivets behov.

Tiveden och sjön Unden

Länsstyrelsen påpekar att berörda länsstyrelser år 1972 gjorde en framställning till naturvårdsverket om att bilda ett naturreservat eller en nationalpark i centrala Tiveden. Detta har ännu inte kunnat genomföras. Det är enligt länsstyrelsen mycket angeläget att centrala Tiveden snarast ges erforderligt skydd.

Naturvårdsverket framhåller att ett säkerställande av naturvårdsintresset inom centrala Tivedenområdet kräver en så stor ekonomisk satsning att det inte ens i ett längre tidsperspektiv ryms inom givna ekonomiska ramar. Verket avser därför att i särskild ordning underställa ärendet regeringens prövning.

Planverket framhåller att sjön Unden, som är av riksintresse för vetenskaplig naturvård och som ligger i anslutning till den i stort sett oexploate-

rade Tiveden bör hållas fri från fritidsbebyggelse.

Malingsbo-Kloten

En översikt av Malingsbo-Klotenområdets förutsättningar för turism och rekreation har utarbetats av den s. k. trelänsutredningen. Den fortsatta planeringen av området och frågor om samordning, marknadsföring m. m. har övertagits av en särskild grupp, Samrådsgruppen för Fritidsland Bergslagen, som består av representanter för de berörda kommunerna och domänverket.

Jordbruk

Länsstyrelsen konstaterar att samtliga berörda kommuner har upprättat jordbruksmarksprogram. Länsstyrelsen anser att kommunernas planering för tätorterna har fått en ändrad inriktning som innebär att jordbruksmark i fortsättningen kommer att tas i anspråk för andra ändamål i mindre omfattning än tidigare. I avvaktan på fortsatt områdesplanering anser länsstyrelsen att kommunernas redovisning av intressezoner för tätortsutbyggnad kan godtas.

Lantbruksnämnden anser att jordbruksmarksprogrammen innebär en något förbättrad hushållning med åkermark jämfört med tidigare. Denna hushållning är emellertid enligt nämndens bedömning inte tillräcklig.

Lantbruksstyrelsen konstaterar att jordbruksmarksprogrammen allmänt sett ger en bild av oförändrad eller t. o. m. ökad exploatering av jordbruksmarken för de närmaste 15–20 åren. Risken för en sådan utveckling är enligt styrelsen särskilt stor bl. a. för enstaka kommuner i Örebro län.

Det är enligt lantbruksstyrelsen angeläget att kommunerna i den fortsatta planeringen söker utbyggnadsriktningar, tätortsutformning och tätortsstruktur som så långt möjligt minskar förbrukningen av värdefull jordbruksmark. Kommunernas planeringsresultat bör i några regioner knytas samman till ett samlat markhushållningsprogram. Ett sådant program kan enligt lantbruksstyrelsen på sikt behöva övervägas för Mälardalen.

Skogsbruk

Skogsbruket har enligt länsstyrelsen behandlats i mycket ringa omfattning i kommunernas redovisningar. För kommunernas fortsatta planeringsarbete är det därför angeläget att ett skogligt underlagsmaterial utarbetas. Skogsvårdsstyrelsen instämmer i länsstyrelsens synpunkter och anger att man kommer att bidra med underlagsmaterial för den fortsatta markdispositionsplaneringen.

Fiske

Lantbruksnämnden konstaterar att fisket endast i några fall omnämns i kommunöversikterna. Nämnden anser att kommunernas planer bör kompletteras med åtgärder till skydd för fisket.

Länsstyrelsen anser att kommunerna har beaktat fiskets intressen i den utsträckning som underlagsmaterial och planeringsmetoder medger. Det är dock enligt länsstyrelsen angeläget att både underlaget och metoderna för att behandla fisket i översiktlig planering förbättras.

Fiskeristyrelsen framhåller att fisket inte har behandlats i nämnvärd omfattning av kommunerna i länet. Samtliga sex kommuner som berörs av fiskets viktigaste intresseområden bör i det fortsatta arbetet redovisa hur man avser att säkerställa fiskets intressen.

Fiskets intressen i Vättern och Hjälmaren bör enligt fiskeristyrelsen ägnas ökad uppmärksamhet i den fortsatta planeringen. Viktiga reproduktionsområden i sjöarna och i tillflödena bör därvid säkerställas.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

Länsstyrelsen finner det otillfredsställande att man med tillgängliga resurser inte inom rimlig tid kan genomföra föreslagna åtgärder för att säkerställa områden av riksintresse för bl. a. naturvården. Endast ett tiotal av omkring 40 föreslagna förordnanden har kunnat slutföras.

Naturvårdsverket bedömer att planeringsskedet har gett ett i huvudsak godtagbart resultat i länet. I avvaktan på att erforderliga säkerställandeåtgärder kan genomföras bör enligt verket naturvårdsintressena bevakas genom att lämpliga åtgärder vidtas i den kommunala planeringen. Ett viktigt mål bör enligt verket vara att utarbeta en naturvårdsplan för länet.

Fritidsbebyggelse

Länsstyrelsen konstaterar att fritidsbebyggelsefrågorna har behandlats huvudsakligen i kommunöversikterna. För Vättern och Hjälmaren har fritidsbebyggelsen behandlats omsorgsfullt i områdesplanerna. Länsstyrelsen påpekar att interkommunalt samarbete pågår för att undersöka förutsättningarna för ytterligare fritidsbebyggelse i Bergslagen.

Länsstyrelsen understryker att det finns behov av fortsatta utredningar om fritidsbebyggelsens lokalisering och markbehov. För att man skall hushålla med mark och planeringsresurser är det angeläget att man iakttar restriktivitet med att ta i anspråk helt nya områden för fritidsbebyggelse innan befintliga planområden har byggts ut.

Industri och täktverksamhet

Länsstyrelsen betonar att inga hinder mot fortsatt utveckling av länets industrier har kommit fram i samband med den fysiska riksplaneringen. Det finns enligt länsstyrelsen såväl miljömässiga som areella resurser för en vidare industriutbyggnad i länet. Inlandet bör snarast bli föremål för studier och ställningstaganden vad avser förutsättningar för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen. Konkurrensen mellan skilda markanspråk är enligt länsstyrelsen avsevärt mindre i inlandsområdena än vid kusterna. Länsstyrelsen pekar särskilt på Kvarntorpsområdets speciel-

la förutsättningar för utveckling av tung industri, främst vad beträffar naturtillgångar och transportförutsättningar.

Planverket konstaterar att inlandet inte har behandlats lika ingående som kusterna vad gäller förutsättningar för utbyggnad eller nylokalisering av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen. Verket framhåller att Kvarntorpsområdet har vissa förutsättningar som inlandsläge. Recipientförhållandena är emellertid en starkt begränsande faktor.

Lokalisering av miljöstörande industri i stor skala till Kvarntorpsområdet kan enligt naturvårdsverket endast ske om föroreningarna från den befintliga verksamheten kraftigt begränsas samt om tillkommande industrier har långtgående skydd för utsläpp. Vattenrecipienten för Kvarntorpsområdet är enligt verket redan överbelastad och utsläppen av svavelhaltiga ämnen till luften är redan f. n. för höga.

Kumla kommun framhåller att miljöförhållandena i Kvarntorp har förbättrats under de senaste åren. Det är enligt kommunen rimligt att utgå från att belastningen på luft- och vattenrecipienten från befintliga industrier kommer att minska med mer än vad som motsvarar de utsläpp som kommer att tillåtas från eventuellt nya företag. Liknande synpunkter framförs av länsstyrelsen.

Med den process- och reningsteknik som successivt utvecklas kan enligt länsstyrelsen flertalet av de industrityper som behandlas i den fysiska riksplaneringen lokaliseras till Kvarntorpsområdet. Även regionalpolitiska skäl talar enligt länsstyrelsen för en lokalisering av tung industri till området som komplement till den lätta industrin i centrala Närke.

För brytning och utvinning av framför allt alunskiffer bör enligt länsstyrelsen metoder utvecklas dels för att begränsa störningarna på miljön, dels för att återställa landskapet efter avslutad brytning. Alunskifferbrytning är svårhanterlig ur miljösynpunkt. Områdena som kan bli aktuella för brytning är dessutom av betydande intresse för jordbruk, naturvård, kulturminnesvård och bostadsbebyggelse. Liknande synpunkter framförs av industriverket.

Energiförsörjning

Länsstyrelsen påpekar att länet berörs av statens vattenfallsverks långsiktiga planer på två 800 kV-ledningar samt en mycket stor transformatorstation i skärningen mellan dessa ledningar. Byggandet av ett sådant kraftledningsnät medför konsekvenser som enligt länsstyrelsen gör det nödvändigt med tidiga och omfattande samråd mellan kraftdistributören, länsstyrelsen och berörda kommuner.

Inom de områden som berörs av de planerade kraftledningarna finns enligt landstinget starka motstående intressen, bl. a. områden av stort intresse för friluftsliv, naturvård, kulturminnesvård och försvar. Landstinget understryker därför länsstyrelsens krav på samråd i ett tidigt skede av planeringen för kraftledningarna.

Försvar

Länsstyrelsen påpekar att norra delen av Kilsbergen som är av riksintresse för friluftslivet, gränsar till Villingsbergs skjutfält i Örebro kommun. Överläggningar mellan kommunen, länsstyrelsen och de militära myndigheterna har lett till att allmänhetens tillträde till den östra delen av skjutfältet har kunnat utsträckas i tiden. Länsstyrelsen anser att det är angeläget att samråden fortsätter för att man skall kunna undersöka om det finns ytterligare möjligheter för den militära verksamheten och friluftslivet att samutnyttja vissa delar av skjutfältet.

Överbefälhavaren anser att försvarsmakten har sträckt sig så långt som det är möjligt i syfte att bereda allmänheten tillträde till Villingsbergs skjutfält. Örebro kommun bör i sin fortsatta planering beakta detta förhållande. Något ytterligare ställningstagande i denna fråga av regeringen anser överbefälhavaren inte vara nödvändigt.

Örebro kommun anser att överläggningarna med försvaret bör fortsätta om utformningen av bestämmelserna för allmänhetens tillträde till skjutfältet.

6.18 Västmanlands län

Redovisat material

I samtliga 11 kommuner i Västmanlands län antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. För Västmanlands län fattades beslut den 24 april 1975.

Samtliga kommuner i Västmanlands län har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningarna har behandlats av kommunfullmäktige.

Samtliga kommuner i länet har redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter.

Av fullmäktige antagna kommunomfattande markdispositionsplaner har redovisats av Arboga, Kungsörs, Köpings, Skinnskattebergs och Västerås kommuner. Surahammars kommun har redovisat en av fullmäktige godkänd kommunomfattande markdispositionsplan som illustration till kommunöversikten.

I Västmanlands län omfattas Mälaren, Hjälmaren och Dalälven av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Västmanlands län berörs även av de primära rekreationsområdena Mälaren, Nedre Dalälven och Malingsbo-Kloten.

Mälarområdet behandlas i Västerås, Köpings och Kungsörs kommuners kommunomfattande markdispositionsplaner. Hallstahammars kommun har för området redovisat en av fullmäktige godkänd markdispositionsplan

som illustration till kommunöversikten.

Hjälmarområdet behandlas i Arboga kommuns kommunomfattande markdispositionsplan.

För Dalälvens dalgång har markdispositionsplaner inte redovisats av berörda kommuner.

För det primära rekreationsområdet Nedre Dalälven antog berörda kommuner under våren 1976 ett gemensamt planeringsprogram. Kommunerna har också redovisat en lägesrapport från planeringsarbetet för Nedre Dalälven. För de övriga primära rekreationsområdena i länet har ingen redovisning av planeringsarbetet skett.

Västerås kommun har redovisat av kommunfullmäktige antagen områdesplan för Västerås tätort.

Av kommunfullmäktige behandlade program för hushållning med jordbruksmarken har redovisats av Arboga, Hallstahammars, Heby, Kungsörs, Köpings, Sala och Västerås kommuner.

Av fullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunerna har vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av Arboga, Kungsörs, Köpings, Sala och Västerås kommuner.

Länsstyrelsen i Västmanlands län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Preliminärt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 15 september 1977. Detta har tillsammans med länsstyrelsens övriga redovisning sänts för yttrande till landstinget och för kännedom till kommunerna. Slutligt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 21 september 1977.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats yttranden från landstinget, vägförvaltningen, lantbruksnämnden, skogsvårdsstyrelsen och fiskerikonsulenten.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.).

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Västmanlands län har inga kompletterande synpunkter lämnats.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Länsstyrelsen finner att planeringsarbetet har gett ett gott resultat i länet. Kommunerna har nu i de flesta fall en översikt över markanvändning-

en i stort och över de konflikter eller det samordningsbehov som finns i skilda områden. För att det skall vara möjligt att närmare ta ställning till de redovisade konflikterna behövs dock i flera fall en fortsatt områdesplanering.

Länsstyrelsen framhåller att planeringsarbetet har fört med sig förbättrade kontakter mellan företrädare för olika intressen på kommunal och regional nivå.

Planeringen bör enligt länsstyrelsen i fortsättningen inriktas mera på bebyggelsefrågor och särskilt på frågor om tätortsutvecklingen. Länsstyrelsen betonar sambandet mellan den fysiska översiktsplaneringen och den regionalpolitiska planeringen och pekar bl. a. på att lokaliseringen av bostäder och arbetsplatser har betydelse för hur man kan lösa konflikterna mellan tätortsutveckling och hushållning med jordbruksmark.

Mälaren

Länsstyrelsen bedömer att behandlingen av Mälarområdet i kommunernas markdispositionsplaner och kommunöversikter stämmer överens med statsmakternas riktlinjer för planeringen inom primära rekreationsområden. De markreservationer som planerna innehåller möjliggör enligt länsstyrelsen en framtida utveckling av friluftsliv och turism.

En arbetsgrupp med representanter för kommunerna vid Mälaren bör enligt länsstyrelsen bildas för att diskutera mål för områdets utveckling och utarbeta ett program för utredningar och planering i syfte att utveckla förutsättningarna för friluftsliv och turism.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom landets insjöområden redovisas i avsnitt 4.6. Beträffande Mälaren anförs därutöver följande.

Planverket anser att det fortsatta planeringsarbetet för Mälarområdet bör ges den inriktning som berörda länsstyrelser anger. Samordnade insatser, bl. a. i form av markreservationer för vissa anläggningar för turism och rekreation, torde enligt verket erfordras.

Den planerade utbyggnaden av 550 fritidshus i Frösåker-Harkieområdet i Västerås kommun kan enligt planverket ifrågasättas. En så omfattande utbyggnad i detta läge torde medföra konflikter med friluftslivet och kan innebära risk för att permanent bosättning sker i området.

Enligt naturvårdsverket bör ytterligare fritidsbebyggelse i princip inte medges vid Mälarens stränder. Verket betonar också att skogsbruksfrågorna vid Mälaren bör uppmärksammas, bl. a. med hänsyn till lövskogens betydelse för landskapsbilden.

Hjälmaren

I länet berörs Arboga kommun av riktlinjerna för Hjälmarområdet. Kommunen har behandlat området i antagen kommunomfattande markdispositionsplan och kommunöversikt. Länsstyrelsen anser att kommunens

planer innebär en rimlig avvägning mellan fritidsbebyggelsens och friluftslivets intressen. Planerna tillgodoser enligt länsstyrelsen väl de givna riktlinjerna.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom landets insjöområden redovisas i avsnitt 4.6.

Nedre Dalälven

En samarbetsgrupp med representanter för sju kommuner inom de fyra län som berörs har utarbetat ett program för planeringen av det primära rekreationsområdet Nedre Dalälven. I avvaktan på att den gemensamma planeringen för området slutförs, anser länsstyrelsen att riktlinjerna i de kommunöversikter som har antagits av Heby och Sala kommuner är tillfyllest.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom älvdalarna redovisas i avsnitt 4.5. Beträffande Västmanlands län anförs därutöver följande.

Såväl naturvårdsverket som planverket anser att en översiktlig markanvändningsplanering bör fullföljas för Dalävens dalgångar.

Malingsbo-Kloten

Länsstyrelsen framhåller att den kommer att verka för en fortsättning av det samarbete som de berörda kommunerna har bedrivit vad gäller planeringen för det primära rekreationsområdet Malingsbo-Kloten.

Jordbruk

De överväganden som redovisas i de kommunala jordbruksmarksprogrammen tyder enligt länsstyrelsen på att man i flera kommuner har tagit avsevärd hänsyn till jordbrukets intressen. Kommunerna har försökt minska konflikterna mellan behovet av mark för tätortsutbyggnad och kravet på hushållning med jordbruksmark genom att beakta jordbrukets intressen vid val av utbyggnadsområden. Länsstyrelsen framhåller att åtgärder bör vidtas också för att söka minska tätorternas totala markanspråk. Sådana åtgärder har kommunerna inte diskuterat i jordbruksmarksprogammen.

Länsstyrelsen anser att kommunernas redovisning av intressezoner för tätsutortsbyggnad bör kunna godtas. Områden avsedda för tätortsutbyggnad resp. jordbruk bör enligt länsstyrelsen kunna avgränsas mer definitivt i den fortsatta områdesplaneringen.

Planverket och lantbruksstyrelsen påpekar att hushållningen med värdefull jordbruksmark i fortsättningen bör vara en av de faktorer som påverkar utformningen och tillämpningen av regionalpolitiken.

Lantbruksstyrelsen konstaterar att jordbruksmarksprogrammen allmänt sett ger en bild av oförändrad eller t. o. m. ökad exploatering av jordbruksmarken för de närmaste 15–20 åren. Risken för en sådan utveckling är enligt styrelsen särskilt stor bl. a. för enstaka kommuner i Västmanlands län.

Det är enligt lantbruksstyrelsen angeläget att kommunerna i den fortsatta markanvändningsplaneringen söker utbyggnadsriktningar, tätortsutformning och tätortsstruktur som så långt möjligt minskar förbrukningen av värdefull jordbruksmark. Kommunernas planeringsresultat bör i några regioner knytas samman till ett samlat markhushållningsprogram. Ett sådant program kan enligt lantbruksstyrelsen på sikt behöva övervägas för Mälardalen.

Skogsbruk

Länsstyrelsen bedömer att konflikter mellan skogsbruk och naturvård med få undantag kan lösas genom planering och samordning inom ramen för skogsvårds- och naturvårdslagstiftningarna. Fortsatta samråd mellan berörda parter kommer enligt länsstyrelsen att ske för att man skall kunna anpassa skogsbruksplaneringen till naturvårdsintressena.

Fiske

Kommunerna har enligt länsstyrelsen beaktat fiskets intressen i den utsträckning som nuvarande underlagsmaterial och planeringsmetod medger. Det är dock angeläget att både underlaget och metoderna för att behandla fisket i översiktlig planering förbättras.

Fiskeristyrelsen delar inte länsstyrelsens uppfattning att kommunerna har beaktat fiskets intressen så långt som planeringsförutsättningarna medger. De kommuner i Västmanlands län som berörs av fiskets viktigare intresseområden bör enligt styrelsen vid kommande revidering av kommunöversikter och markdispositionsplaner redovisa hur de avser att skydda dessa områden. Fiskeristyrelsen anser vidare att det är angeläget att man i den fortsatta kommunala planeringen för de primära rekreationsområdena vidtar åtgärder för att förbättra möjligheterna till fritidsfiske.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

Länsstyrelsen bedömer att naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen har behandlats på ett tillfredsställande sätt i den kommunala planeringen. Säkerställandet av de riksintressanta områdena kommer dock med länsstyrelsens begränsade resurser att ta mycket lång tid.

I de fall exploateringsintressen finns i områden av riksintresse för naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård anser länsstyrelsen att etablerade samrådsformer bör kunna leda till en rimlig avvägning mellan intressena. Beträffande Tinäsområdet vid Dalälven i Heby kommun, där skogsbrukets intressen strider mot bevarandeintresset, betonar dock naturvårdsverket att ingrepp som förändrar naturmiljön inte bör ske innan pågående planering har avslutats.

Riksantikvarieämbetet framhåller att Anundshögen och miljön kring denna i Västerås kommun är av mycket stort kulturhistoriskt värde. Plane-

ringen av en ny sträckning av väg E 18 i området bör ske i samråd med ämbetet.

Fritidsbebyggelse

Länsstyrelsen konstaterar att fritidsbebyggelsen inte har behandlats särskilt utförligt i den kommunala planeringen. Endast ett fåtal nya områden för fritidsbebyggelse har angetts av kommunerna.

Industri

Länsstyrelsen framhåller att man tidigare inom ramen för arbetet med den fysiska riksplaneringen har betonat att inlandet bör behandlas likvärdigt med kustområdena i fråga om industrins utveckling och lokalisering. Länsstyrelsen anser att det ur regionalpolitisk synpunkt är angeläget att frågan om lokalisering av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen till Bergslagsområdet får en framträdande plats i den fortsatta planeringen. Även planverket konstaterar att inlandet inte har behandlats lika ingående som kustområdena vad gäller förutsättningar för utbyggnad eller nylokalisering av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen.

Energiförsörjning

Länsstyrelsen anser att det är angeläget att samrådsformerna utvecklas vad gäller planering av anläggningar för kraftförsörjning. Detta är önskvärt inte minst mot bakgrund av att många relativt små ändringar i kraftledningsnätet sammantagna kan få stor betydelse för landskapsbild och annan markanvändning.

6.19 Kopparbergs län

Redovisat material

I samtliga 15 kommuner i Kopparbergs län antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. För Kopparbergs län fattades beslut den 24 april 1975.

Samtliga kommuner i Kopparbergs län har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningarna har behandlats av kommunfullmäktige.

Samtliga kommuner i länet har redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter.

I Kopparbergs län omfattas fjällområdet, Siljan, Orsasjön samt Österdalälvens, Västerdalälvens och Dalälvens dalgångar av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Länet berörs även av fyra primära rekreationsområden, nämligen Nedre Dalälven, Malingsbo–Kloten, Siljansbygden och Dalafjällen.

Markdispositionsplaner för områdena med geografiska riktlinjer har inte redovisats.

För Malingsbo–Kloten har Smedjebackens kommun redovisat ett av kommunfullmäktige antaget program för markdispositionsplanering. För det primära rekreationsområdet vid nedre Dalälven antog berörda kommuner under våren 1976 ett gemensamt planeringsprogram. Kommunerna har också redovisat en lägesrapport från planeringsarbetet för nedre Dalälven. För de övriga primära rekreationsområdena i länet har berörda kommuner bildat gemensamma arbetsgrupper för program- och planeringsarbete. Arbetet har påbörjats men någon redovisning har inte lämnats.

Av fullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunerna har vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av samtliga kommuner i länet.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Preliminärt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 19 september 1977. Detta har tillsammans med länsstyrelsens övriga redovisning sänts för yttrande till landstinget och för kännedom till kommunerna. Slutligt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 21 november 1977.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats en studie av industrilägen i Kopparbergs län som har utförts inom länsstyrelsen samt en rapport från lantbruksnämnden i Kopparbergs län. Vidare har bifogats yttranden från landstinget, vägförvaltningen, landsarkivet i Uppsala, lantbruksnämnden i Jämtlands län, skogsvårdsstyrelsen, domänverket i Falu region och Lantbrukarnas länsförbund i Dalarna.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.).

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Kopparbergs län har synpunkter lämnats av länsstyrelsen, Faluns, Leksands, Malungs, Mora, Orsa, Rättviks och Älvdalens kommuner samt av den planeringskommitté som har bildats för planering av Siljansområdet (Siljansgruppen).

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Planeringsskedet har enligt länsstyrelsen gett ett i huvudsak godtagbart resultat i länet. Samtliga kommuner har upprättat kommunöversikter i vilka riksintressena har tillgodosetts eller behandlats så att de vid planläggning och byggnadslovsgivning kan beaktas. Länsstyrelsen betonar emellertid att kommunerna inte har konkretiserat programmen vad gäller områdena med geografiska riktlinjer.

Länsstyrelsen framhåller att samtliga kommuner inför planeringsskedet förutsatte bistånd från länsstyrelsen och andra regionala organ i form av inventerings- och utredningsarbeten m. m. Länsstyrelsens kapacitet för sådana arbetsuppgifter är dock otillräcklig, varför planeringsavdelningens resurser enligt länsstyrelsen bör förstärkas avsevärt inför det fortsatta arbetet.

Planverket anser att, i de fall länsstyrelserna ansett sig ha otillräckliga resurser för att biträda kommunerna i erforderlig utsträckning, planeringsavdelningens resurser inte tycks ha utnyttjats på ett sätt som borde ha varit möjligt. Detta har enligt verket minskat kommunernas möjligheter att tillämpa statsmakternas riktlinjer i den kommunala planeringen. Verket menar att en olycklig följd av detta kan bli att en diskussion om riktlinjernas tillämpning kommer till stånd först i samband med fastställelseprövning av upprättade detaljplaner.

Fjällområdet

Länsstyrelsen anger att berörda kommuner har påbörjat inventerings- och planeringsarbete beträffande fjällområdet. En interkommunal arbetsgrupp har bildats för att studera för kommunerna gemensamma frågor och för att utarbeta gemensamma mål för arbetet.

Det är enligt länsstyrelsen synnerligen viktigt att kommunerna snarast fullföljer planeringsarbetet beträffande Dalafjällen. En förutsättning för att planeringen i fjällområdet, som är betecknat som ett primärt rekreationsområde, skall kunna genomföras är enligt länsstyrelsen att ytterligare statligt ekonomiskt stöd utgår.

Länsstyrelsen framhåller att ett flertal detaljplaner för fritidsbebyggelse har aktualiserats under det pågående planeringsarbetet för fjällområdet. Länsstyrelsen anger att dessa i avvaktan på att den övergripande planeringen slutförs, prövas efter hand mot bakgrund av riktlinjerna för hushållning med mark och vatten, tillgängligt inventeringsmaterial samt i samråd med regionala organ och berörda kommuner.

Det är enligt länsstyrelsen angeläget att Malungs och Älvdalens kommuner ger planeringsarbetet för fjällområdet hög prioritet eftersom intressemotsättningarna är stora när det gäller markanvändningen inom området. Landstinget anför liknande synpunkter.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom fjällen redovisas i avsnitt 4.4. Beträffande Kopparbergs län anförs därutöver följande.

Mycket stora förändringar i markanvändningen har enligt planverket skett i fjällområdena i Kopparbergs och Jämtlands län. Situationen är särskilt oroande i Kopparbergs län där omfattande exploateringar aktualiseras och prövas utan att en bedömning av resp. utbyggnadsplan kan ske mot bakgrund av översiktliga markdispositionsplaner.

I de södra fjällänen torde enligt planverket också samarbete erfordras över länsgränsen i syfte att nå samordnade bedömningar. Berörda kommuner bör ges fortsatt statligt ekonomiskt stöd för planeringen. Planverket är berett att samråda med länsstyrelser och kommuner om målsättningar m. m. för arbetet samt i mån av resurser även delta i arbetet.

Planverket anser att den snabba tillväxten av fritidsbebyggelse i södra fjällområdet inte stämmer överens med riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen. Flera kommuner har anfört sysselsättningspolitiska skäl för omfattande exploateringar för fritidsbebyggelse. Verket anser att enskild fritidsbebyggelse inte har sådant samhällsekonomiskt värde som kan motivera att värdefulla naturresurser får tas i anspråk. Det ekonomiska utbytet för kommunerna av sådan bebyggelse blir enligt verket dessutom kortsiktigt samtidigt som områdenas värde för turism och friluftsliv minskar.

Den fysiska riksplaneringen har enligt naturvårdsverket varit förenad med särskilda svårigheter i Kopparbergs län. Översiktliga markanvändningsplaner har inte upprättats av någon kommun i områden med geografiska riktlinjer, bl. a. fjällområdet. De planmässiga överväganden som har förutsatts ske inom ramen för den fysiska riksplaneringen har således enligt naturvårdsverket i stor utsträckning uteblivit. Verket ser detta som ett mycket allvarligt problem i synnerhet för det södra fjällområdet. Här är fritidsbebyggelsetrycket så stort att det enligt verket föreligger en uppenbar risk att områdets värden för friluftsliv och naturvård allvarligt försämras om inte radikala åtgärder vidtas.

Enligt naturvårdsverkets bedömning kan de stora svårigheterna i det södra fjällområdet inte lösas på annat sätt än genom att en översiktlig områdesplanering som grundas bl. a. på naturinventeringar snarast kommer till stånd för resp. kommuners fjällområden. Verket föreslår att regeringen med stöd av 10 a § byggnadslagen ålägger Älvdalens och Malungs kommuner i Kopparbergs län att upprätta generalplaner. I avvaktan på att dessa områdesplaner och generalplaner färdigställs bör enligt naturvårdsverket detaljplaner för fritidsbebyggelse inte antas eller fastställas.

Naturvårdsverket anser att en diskuterad ny väg intill Hundfjället skulle spoliera det största sammanhängande orörda området kring Sälen och Transtrandsfjället.

Den aktualiserade utbyggnaden av fritidsbebyggelse inom riksobjekten Särnaheden och Fulufjället i Älvdalens kommun bör enligt verket inte komma till stånd. För Särnaheden och Långfjället har även riksobjektens avgränsning diskuterats. Naturvårdsverket framhåller att avgränsningen bör göras med utgångspunkt i naturförhållandena. För Långfjället bör även hänsyn tas till förhållandena på den norska sidan så att ett sammanhängande område erhålls.

Riksantikvarieämbetet framhåller att kulturminnesvårdens kunskapsunderlag i fjällområdena är utomordentligt bristfälligt. Direkta konflikter med kulturminnesvården har därför noterats endast i samband med utbyggnad för fritidsbebyggelse i det södra fjällområdet.

Länsstyrelsen anför med anledning av verkens yttranden att fritidsbebyggelsens utveckling i fjällområdet har skett med beaktande av uppställda riktlinjer för hushållning med mark och vatten. Stora delar av fjällområdet, som saknar intresse för friluftsliv och turism, är enligt länsstyrelsen lämpliga för enskild fritidsbebyggelse. Alla detaljplaner för fritidsbebyggelse behöver enligt länsstyrelsen inte baseras på översiktliga planer. Lämpligheten bör kunna prövas i samråd mellan länsstyrelse och kommun.

Ett föreläggande enligt 10 a § byggnadslagen om att upprätta generalplan för fjällområdena i Malungs och Älvdalens kommuner är enligt länsstyrelsen omotiverat, eftersom översiktlig planering redan har påbörjats. Länsstyrelsen understryker åter behovet av särskilda medel för översiktsplanearbetet.

Liknande synpunkter framförs av Malungs och Älvdalens kommuner. Kommunerna framhåller att en gemensam arbetsgrupp har bildats för planeringsarbetet, som bl. a. skall resultera i markdispositionsplaner för fjällområdet. Malungs kommun betonar att fjällkommunerna sedan länge är medvetna om behovet av översiktlig planering för fjällområdet. Riktlinjerna i kommunöversikten innebär enligt kommunen att ny fritidsbebyggelse endast kan komma till stånd med stöd av detaljplan.

Älvdalens kommun framhåller att endast mindre exploateringar har släppts fram de senaste åren. Kommunen understryker samtidigt behovet av ekonomiskt stöd för att statsmakternas intentioner skall kunna förverkligas. Kommunen avser att upprätta områdesplaner för de områden där omfattande exploatering anses lämplig.

Siljansbygden

Länsstyrelsen anger att en interkommunal arbetsgrupp har bildats för planering inom Siljansområdet. Arbetsgruppen har enligt länsstyrelsen ge-

nomfört ett omfattande inventerings- och utredningsarbete.

Länsstyrelsen framhåller att det är synnerligen angeläget att kommunerna snarast fullföljer planeringsarbetet för Siljansområdet. Dessutom bör kommunerna i samråd med länsstyrelsen komplettera planeringsprogrammet med åtgärder för att säkerställa de areella näringarnas intresseområden. Länsstyrelsen framhåller vidare att det för att planeringen för Siljansområdet skall kunna genomföras erfordras ytterligare statligt ekonomiskt stöd. Problem kring fritidsbebyggelsens lokalisering och omfattning har enligt länsstyrelsen inte behandlats av kommunerna. Länsstyrelsen anger att den prövar aktualiserade detaljplaner för fritidsbebyggelsen inom Siljansområdet på motsvarande sätt som inom Dalafjällen.

Planverket framhåller att det är angeläget att en samlad översiktsplan för hela Siljansområdet snarast utarbetas och att berörda kommuner med ledning av denna tar ställning till avsedd markanvändning i området.

Verket anser att befintliga kommunöversikter i regel inte redovisar tillräcklig återhållsamhet med fritidsbebyggelse. Mycket stora strandpartier vid Siljan är i kommunöversikterna utlagda som områden inom vilka fritidsbebyggelse kan utvecklas efter områdesplanering eller särskild utredning, medan områden inom vilka friluftslivet prioriteras är av mindre omfattning.

Det fortsatta planeringsarbetet bör enligt planverket ha som mål att hålla de oexploaterade strandområdena tillgängliga för friluftslivet och vissa anläggningar för detta. Med anledning av vissa ställningstaganden i det kommunala materialet framhåller verket att rådande fastighetsindelning i regel inte är lämplig att använda som utgångspunkt för markdispositionsplanering. Detaljplaner för fritidsbebyggelse bör enligt verket i regel ej fastställas utan stöd av översiktlig markdispositionsplan.

Enligt lantmäteriverket har ägosplittringen i bl. a. Kopparbergs län försvårat möjligheterna att träffa överenskommelser om naturvårdsåtgärder. Ägosplittringen har enligt verket också negativ inverkan på fritidsbebyggelsens utveckling.

Naturvårdsverket lämnar liknande synpunkter beträffande Siljansområdet som för fjällområdet i länet. Verket bedömer således att det är en påtaglig risk att fritidsbebyggelsen till följd av att översiktliga planer saknas kommer att byggas ut i en sådan utsträckning att Siljansområdets värden för naturvård och friluftsliv allvarligt skadas.

Planeringsläget kring Siljan—Orsasjön innebär enligt naturvårdsverket att det är risk för att den fysiska riksplaneringens intentioner inte kan genomföras. Det krävs enligt verket därför att berörda kommuner och länsstyrelse inte antar eller fastställer ytterligare detaljplaner för fritidsbebyggelse i avvaktan på att en översiktlig planering har genomförts. Verket delar inte länsstyrelsens uppfattning att detaljplaner kan fastställas trots att översiktliga markdispositionsplaner saknas. För att påskynda planeringen föreslår verket att särskilda medel ställs till länsstyrelsens förfogande för

att genomföra erforderliga översiktliga naturinventeringar som underlag för planeringsarbetet.

Leksands, Rättviks, Mora och Orsa kommuner samt Siljansgruppen accepterar inte planverkets och naturvårdsverkets förslag till restriktioner för Siljansområdet. Planering för såväl kulturminnesvård som turism och rekreation har enligt kommunerna och Siljansgruppen sedan länge varit en förutsättning för bygdens utveckling. Kommunerna och Siljansgruppen anser att om verkens förslag följs av regeringen, detta skulle innebära ett kraftigt intrång i den kommunala självstyrelsen och i planmonopolet.

Dalälvens dalgångar

Länsstyrelsen konstaterar att berörda kommuner inte har redovisat pågående och planerad markanvändning längs Dalälven. Det är enligt länsstyrelsen synnerligen viktigt att så sker och att kommunerna i samråd med länsstyrelsen kompletterar planeringsprogrammen med åtgärder för att säkerställa de areella näringarnas intresseområden. Inom det primära rekreationsområdet vid nedre Dalälven har enligt länsstyrelsen vissa åtgärder vidtagits i syfte att säkerställa rekreationsintressena.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom älvdalarna redovisas i anvsnitt 4.5. Beträffande Kopparbergs län anförs därutöver följande.

Planverket konstaterar att den ojämförligt största ökningen av fritidsbebyggelse i älvdalarna har skett i Dalälvens dalgång i Kopparbergs län. Bebyggelsetrycket längs älven är enligt verket stort och anspråken på mark för friluftsliv samt naturvård och kulturminnesvård är betydande. Verket anser därför liksom länsstyrelsen att en översiktlig markanvändningsplanering bör fullföljas för Dalälvens dalgångar. Naturvårdsverket anför liknande synpunkter.

Malingsbo–Kloten

Vissa åtgärder har enligt länsstyrelsen vidtagits i syfte att säkerställa rekreationsintressena i det primära rekreationsområdet Malingsbo–Kloten. Säkerställandearbetet bör enligt länsstyrelsen snarast slutföras.

Jordbruk

Länsstyrelsen anser att jordbrukets intressen i hög grad har tillgodosetts genom att bebyggelserestriktioner har införts i kommunöversikterna. I anslutning till de större tätorterna inom Avesta, Hedemora, Säters, Borlänge, Faluns, Leksands och Orsa kommuner har konkurrens om marken uppstått mellan jordbruk och exploateringsintressen. Hittills har problemen enligt länsstyrelsen kunnat lösas i samråd mellan kommun, lantbruksnämnd och länsstyrelse. Kommunerna bör enligt länsstyrelsen genom fysisk översiktsplanering lösa de intressekonflikter som har uppstått så att jordbrukets intresseområden i största möjliga utsträckning säkerställs.

Länsstyrelsen anger att av nämnda kommuner är det endast Borlänge som i större omfattning har påbörjat ett sådant arbete.

Också landstinget framhåller att konkurrensen mellan jordbrukets markintressen och exploateringsintressena bör lösas i den översiktliga markanvändningsplaneringen.

Länsstyrelsen, landstinget och Lantbrukarnas länsförbund framhåller att en för jord- och skogsbruket gemensam och företagsanknuten redovisning av markområden av primärt intresse för jord- och skogsbruket skulle bilda ett avsevärt bättre underlag för den kommunala markanvändningsplaneringen än nuvarande underlagsmaterial.

Skogsbruk

Länsstyrelsen konstaterar att skogsbrukets produktionsområden i stort sett inte har behandlats av kommunerna, sannolikt beroende på den vaga redovisningen av skogsbrukets produktionsområden.

Länsstyrelsen och landstinget påpekar att redovisningen av skogsbrukets produktionsområden är mycket schematiserad. Som en följd av detta har i vissa delar av länet inte redovisats några områden av intresse för skogsbruket, trots att skogsbruket där är en huvudnäring. Samtliga kommuner i länet bör enligt länsstyrelsen i den fysiska översiktsplaneringen avgränsa och säkerställa de områden som är av primärt intresse för skogsbruket.

Naturvårdsverket framhåller att fjällbarrskogen på många håll utgör en ursprunglig skogsmiljö av omistligt värde för naturvården och friluftslivet. Verket föreslår att en särskild utredning tillsätts för att se över skogsfrågorna i fjällregionen. I avvaktan härpå bör ett tioårigt avverkningsförbud för området ovan skogsodlingsgränsen införas.

Enligt skogsstyrelsen är ett generellt förbud för skogsbruk i fjällnära områden inte motiverat. Styrelsen hänvisar i övrigt till de synpunkter som styrelsen har lämnat på naturvårdsverkets och planverkets utredning "Obrutna fjällområden".

Den lämplighetsprövning av planerade skogsvårdsåtgärder som länsstyrelsen i Norrbottens län föreslår kan enligt Svenska samernas riksförbund (SSR) vara en framkomlig väg att reglera förhållandet mellan storskogsbruket och renskötseln. Oberoende härav är det enligt SSR nödvändigt att skyndsamma åtgärder vidtas för att förhindra att en enskild sameby berörs av skogsvårdsåtgärder i sådan omfattning att renskötseln direkt hotas. Vinterbetesmarkerna bör enligt SSR generellt ges ett bättre skydd.

SSR påpekar att samernas erfarenheter hittills av samråd med skogsbrukets företrädare är mycket dåliga. Ett reellt samrådsförfarande bör enligt SSR innebära att även skogsbrukets företrädare är beredda att jämka sina intressen.

Svenska fjällklubben anser att barrskogarna i fjälldalarna är en väsentlig del av fjällandskapet. De bör inte få betraktas som mark för skogsproduktion.

Fiske

Länsstyrelsen och fiskeristyrelsen konstaterar att fiskets intressen har behandlats i mycket liten omfattning under planeringsskedet. Avesta, Gagnefs, Leksands, Malungs, Mora, Orsa, Rättviks, Vansbro och Älvdalens samt i viss mån Faluns kommun bör redovisa hur fiskets intresseområden skall säkerställas.

Rennäringen

Det råder enligt länsstyrelsen stark konkurrens om markanvändningen inom rennäringens intresseområden i Älvdalens kommun. Länsstyrelsen framhåller att kommunen bör avgränsa och säkerställa rennäringens viktigaste intresseområden.

Lantbruksnämnden och lantbruksstyrelsen påpekar att kravet på samråd med rennäringens företrädare inte har beaktats av Älvdalens kommun. Denna brist bör enligt lantbruksstyrelsen snarast rättas till. Kommunöversikten bör därefter revideras så att rennäringens intressen beaktas.

Planverket påpekar att de i rennäringslagen fixerade rättigheterna och statsmakternas uttalanden bl. a. i samband med den fysiska riksplaneringen ger rennäringen stöd för att bedriva verksamheten i alla berörda län i hittillsvarande omfattning.

Älvdalens kommun har enligt planverket skjutit ställningstaganden till vissa viktiga renskötselmarkers behandling på framtiden. Samråden med rennäringens företrädare bör fördjupas bl. a. i Älvdalens kommun. Den med ledning av jämtländska förhållanden utarbetade modellen för kommunöversikt i renskötselområdet bör utvecklas ytterligare. Vid revidering eller fortsatt bearbetning av kommunöversikter bör befintliga och eventuella framtida metodexempel utnyttjas.

Utvecklingen i de primära rekreationsområdena kan enligt lantbruksstyrelsen komma i stark motsatsställning till rennäringens intressen. Betydande renskötselintressen i bl. a. Idre i Älvdalens kommun ligger inom det primära rekreationsområdet som är mycket attraktiv för fjällturism. För att renskötselmarkerna skall kunna säkerställas bör en övergripande markanvändningsplan upprättas för det primära rekreationsområdet. Företrädare för rennäringen bör enligt lantbruksstyrelsen få möjlighet att påverka planeringen för de rekreationsområden som berör viktiga rennäringsintressen.

Svenska samernas riksförbund (SSR) påtalar behovet av centralt utfärdade direktiv och anvisningar för kommunernas planering vad gäller rennäringens intressen. I ett flertal kommunöversikter finns enligt förbundet betydande brister. SSR betonar att det är en nödvändig förutsättning för att renskötselns markanvändning skall beaktas i planeringen att föreskrivna samråd verkligen kommer till stånd. Härutöver måste sameby betraktas som sakägare i byggnadslagstiftningens mening i första hand inom de centrala och viktiga delarna av renskötselmarkerna.

Den negativa effekt som exploateringen för turism och rekreation har på renskötselns markanvändning har enligt SSR inte uppmärksammats i riksplanearbetet. Det är nödvändigt att instrument skapas för en samlad bedömning av hur rekreationsintressena och rennäringens intressen skall kunna samordnas.

Naturvård och kulturminnesvård

Länsstyrelsen anser att kommunerna i hög grad har beaktat naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen genom regler i kommunöversikterna. För flera av riksobjekten kvarstår emellertid utrednings- och planeringsbehov. Säkerställande av intressena bör enligt länsstyrelsen ske på det sätt som har föreslagits i de kommunala programmen. En förutsättning för att avsluta säkerställandet inom rimlig tid är dock att länsstyrelsen får ökade resurser för inventerings- och avgränsningsarbete.

Enligt naturvårdsverket har länsstyrelsen inte fått fram översiktligt inventeringsunderlag vad gäller naturvården i länet i tillräcklig utsträckning. Kunskaperna om länets naturvärden är därför bristfälliga. Säkerställandearbete inom riksobjekten har enligt verket bedrivits i mycket liten omfattning.

Naturvårdsverket förordar en prioritering av översiktliga naturinventeringar i länet bl. a. som grund för en länsomfattande naturvårdsplan.

Fritidsbebyggelse

Länsstyrelsen framhåller att fritidsbebyggelsen endast har behandlats i begränsad omfattning under planeringsskedet. Planberedskapen har inte höjts nämnvärt. Landstinget konstaterar att fritidsbebyggelsen har genomgått en kraftig expansion och att efterfrågan på mark för fritidsbebyggelse kan skapa många konflikter.

Enligt länsstyrelsen är det av största betydelse att kommunerna genom översiktlig fysisk planering väger intresset att exploatera för fritidsbebyggelse mot andra arealkrävande intressens anspråk på mark.

Industri

Frågor rörande nylokalisering av tung industri till Bergslagen och sysselsättnings- och miljöaspekter i samband härmed, behandlas enligt länsstyrelsen av en för Örebro, Västmanlands och Kopparbergs län gemensam arbetsgrupp. Länsstyrelsen har vidare i en särskild rapport redovisat studier av sysselsättnings- och miljöaspekter vid industrilägen i länet. Enligt länsstyrelsen har Ludvika och Smedjebackens kommuner angett markområden som kan komma i fråga för tung industri.

Landstinget ser med tillfredsställelse på den påbörjade utredningen om förutsättningarna för nylokalisering av tung industri till Bergslagen.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) framhåller att

för föreslagna inlandslägen för industri, bl. a. i Bergslagen, krävs särskilda studier av miljöförhållandena. Enligt SMHI bör man beträffande inlandslägen vara uppmärksam på att vattenrecepienten kan utgöra en begränsande faktor.

Naturvårdsverket konstaterar att det beträffande Bergslagsområdet inte finns någon samlad redovisning av förutsättningar för industrilokalisering. Enligt naturvårdsverkets mening är det största trycket inom Bergslagsområdet riktat mot Kvarntorpsområdet i Örebro län. Verket bedömer allmänt att den tekniska utvecklingen mot mindre vattenbehov, bättre process- och reningsteknik samt högre förädlingsgrad av produkterna leder till ökade förutsättningar för inlandslokaliseringar.

Flygplatser

Länsstyrelsen anser att flygplatserna med skyddsområden bättre bör beaktas i den fysiska översiktsplaneringen. Luftfartsverket anger behov av planeringsåtgärder för i första hand Borlänge flygplats. Verket konstaterar att den befintliga flygplatsen i Malungs kommun och den planerade i Älvdalens kommun inte har behandlats av kommunerna i deras redovisning av planeringsarbetet. Den planerade flygplatsen i Mora kommun har enligt luftfartsverket markerats på karta men har i övrigt inte behandlats.

6.20 Gävleborgs län

Redovisat material

I 9 av Gävleborgs läns 10 kommuner antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. För Gävleborgs län fattades beslut den 17 april 1975.

Samtliga kommuner i Gävleborgs län har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningarna har behandlats av kommunfullmäktige.

Samtliga kommuner i länet har redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter.

Av kommunfullmäktige antagen kommunomfattande markdispositionsplan har redovisats av Gävle kommun.

I Gävleborgs län omfattas kusten, Dellensjöarna samt Ljusnans och Dalälvens dalgångar av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Länet berörs även av de primära rekreationsområdena Ljusnans dalgång och Nedre Dalälven.

Kustområdet och Dalälvens dalgång innefattas i den kommunomfattande markdispositionsplan som Gävle kommun har redovisat. För Ljusnans dalgång har Ljusdals kommun redovisat av kommunfullmäktige antagen

markdispositionsplan. I övrigt har markdispositionsplaner inte redovisats för områden med geografiska riktlinjer.

För det primära rekreationsområdet Nedre Dalälven antog Gävle och Sandvikens kommuner tillsammans med övriga berörda kommuner i Uppsala, Västmanlands och Kopparbergs län under våren 1976 ett gemensamt planeringsprogram. En lägesrapport från det interkommunala planeringsarbetet för Nedre Dalälven har redovisats i februari 1977.

För det primära rekreationsområdet Ljusnans dalgång har ett gemensamt programarbete påbörjats av Bollnäs och Ljusdals kommuner. En lägesrapport från programarbetet har redovisats i juni 1977.

Områdesplaner som har antagits av fullmäktige har redovisats för Knåda och Kyrkbyn i Ovanåkers kommun samt för Söderala i Söderhamns kommun. Förslag till områdesplaner har redovisats för Ockelbo tätort i Ockelbo kommun och Edsbyn i Ovanåkers kommun.

Enligt regeringens beslut med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen omfattas ingen av kommunerna i länet av krav på att upprätta program för hushållning med jordbruksmarken. Av kommunfullmäktige behandlat sådant program har dock redovisats av Gävle kommun.

Av kommunfullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunerna har vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av alla länets kommuner utom Sandvikens kommun.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Efter hörande av landstinget har länsstyrelsen den 25 augusti 1977 avgett slutligt sammanfattande yttrande.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats en särskild redovisning av studier av industrilägen vid Norrlandskusten som har utförts enligt överenskommelse med bostadsdepartementet samt rapporterna Miljöer av riksintresse för kulturminnesvården och Kulturhistoriska miljöer. Vidare har bifogats yttranden från vägförvaltningen, lantbruksnämnden, skogsvårdsstyrelsen, fiskeriintendenten i Mellersta distriktet och landstinget samt från Lantbrukarnas länsförbund i Gävleborgs län.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.).

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Gävleborgs län har synpunkter lämnats av länsstyrelsen.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Länsstyrelsen bedömer att resultatet av kommunernas arbete under planeringsskedet är relativt tillfredsställande. Kommunöversikterna har utvecklats vidare under planeringsskedet. De tillgodoser enligt länsstyrelsen i huvudsak de anspråk som kan ställas från den fysiska riksplaneringens utgångspunkter. Ett relativt omfattande planeringsarbete återstår dock, i första hand med att fullfölja markanvändningsplaneringen inom områden med geografiska riktlinjer. De planeringsuppgifter som kvarstår bör med hänsyn till de relativt små intressekonflikter som finns i länet enligt länsstyrelsen kunna slutföras inom några år.

Länsstyrelsen konstaterar att den fysiska riksplaneringen hittills endast i begränsad omfattning har samordnats med länsplaneringen och den regionala trafikplaneringen. I mycket av det planeringsarbete som genomförs på regional nivå inom ramen för den fysiska riksplaneringen bör dock enligt länsstyrelsen ske en sammanvägning av de målsättningar som gäller för de olika planeringsformerna. Det gäller bl. a. studierna av industrilägen och planeringen för de primära rekreationsområdena.

Kusten

Den översiktliga markanvändningsplanering som pågår för kustområdet kan enligt länsstyrelsens bedömning fullföljas på det sätt som anges i kommunernas åtgärdsredovisningar.

Utsläppen från den miljöstörande industrin vid kusten innebär enligt länsstyrelsen stora konflikter med fiskets intressen, främst i Gävle, Söderhamns och Hudiksvalls kommuner. I dessa kommuners kustområden innebär även fritidsbebyggelsens lokalisering konflikter med fritidsfisket. Konflikterna mellan fritidsboende och fritidsfiske har enligt länsstyrelsen inte uppmärksammats tillräckligt i kommunernas planering.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom de s. k. övriga kustområdena redovisas i avsnitt 4.3.

Älvdalar, primära rekreationsområden

Det interkommunala utrednings- och planeringsarbete som har påbörjats för de två primära rekreationsområdena Nedre Dalälven och Ljusnans dalgång har enligt länsstyrelsen fått en i allt väsentligt riktig inriktning. Länsstyrelsen har inget att invända mot det förslag till ändring av områdesavgränsningen för Ljusnans dalgång som har lagts fram av de berörda kommunerna.

För att man skall få ett bättre underlag för fortsatta planeringsinsatser i de primära rekreationsområdena är det enligt länsstyrelsen angeläget att kommunernas markanvändningsplanering för älvdalgångarna fullföljs.

Länsstyrelsen anser, liksom landstinget, att det behövs statligt stöd för

planerings- och genomförandeåtgärder i de primära rekreationsområdena.

De naturinventeringar som har genomförts i planeringsarbetet för Nedre Dalälven kommer enligt länsstyrelsen att leda till att man vill avsätta vissa skogsområden som naturreservat. Det är enligt länsstyrelsen mycket angeläget att områdena kan skyddas. Naturvårdsverkets tillgängliga resurser för ersättning till markägare vid reservatsbildning bör med förtur satsas på Dalälvenområdet.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom älvdalarna redovisas i avsnitt 4.5. Beträffande Gävleborgs län anförs därutöver följande.

Det är enligt naturvårdsverket särskilt angeläget att markanvändningsplaneringen för älvdalarna kommer igång i Bollnäs och Sandvikens kommuner, där älvdalgångarna även ingår i de primära rekreationsområdena.

Fiskeristyrelsen framhåller att de två primära rekreationsområdena i länet har unika förutsättningar för fritidsfiske. Den fortsatta planeringen bör enligt styrelsen inriktas på att utveckla dessa förutsättningar.

Dellensjöarna

Hudiksvalls kommun har enligt länsstyrelsen påbörjat ett omfattande inventeringsarbete för området vid Dellensjöarna. Vidare har riktlinjer för den fortsatta planeringen utarbetats. Markanvändningsplaneringen bör enligt länsstyrelsen fullföljas med utgångspunkt i det inventeringsmaterial som tas fram.

Jordbruk

De flesta tätorterna i länet är enligt länsstyrelsen belägna inom eller i nära anslutning till jordbruksområden. Allvarliga konflikter mellan tätortsutbyggnad och jordbrukets intressen förekommer dock endast inom ett begränsat antal områden.

Det utrednings- och planeringsarbete som har genomförts i länet visar enligt länsstyrelsen att det inte finns behov av mer övergripande planeringsinsatser eller regional omfördelning av tätortstillväxten för att tillgodose jordbrukets intressen. Den jordbruksmark som kan behöva tas i anspråk för tätortsutbyggnad i länet kommer enligt länsstyrelsen inte att leda till att den totala produktionen inom jordbruket minskar nämnvärt.

De konflikter som föreligger mellan tätortsutbyggnad och jordbrukets intressen bör enligt länsstyrelsen studeras i den fortsatta översiktliga planeringen i kommunerna.

Skogsbruk

Länsstyrelsen framhåller att såväl skogsbruket som skogsindustrin har stor betydelse för länet. Skogsvårdsstyrelsen har i samarbete med länsstyrelsen gjort uppskattningar av hur mycket skogsmark som kan komma att beröras av förordnanden enligt naturvårdslagen eller av exploatering för

tätorts- och industriutbyggnad, fritidsbebyggelse, vägar etc. Befintliga och planerade naturreservat berör enligt dessa uppskattningar drygt 0,2 % av länets produktiva skogsmark. Den skogsmark som kan komma att tas i anspråk för exploatering under den närmaste 15-årsperioden uppskattas till knappt 0,3 % av länets produktiva skogsmark.

Skogsbruket bör enligt länsstyrelsen inordnas i den fortsatta planeringen i kommunerna på ett mer metodiskt sätt än hittills. Inför den fortsatta områdesplanering som kan väntas är det därför angeläget att ett planeringsunderlag avseende skogsmarken utarbetas.

Arbetet med att upprätta naturvårdsinriktade skogsbruksplaner i länet bör enligt länsstyrelsen utvecklas vidare.

Fiske

Det är enligt länsstyrelsen ytterst angeläget att kommunerna i sitt fortsatta planeringsarbete i högre grad än hittills beaktar fiskets intressen. Fiskets intressen är otillräckligt beaktade i de planer som föreligger bl. a. på grund av att arbetet med kommunöversikterna påbörjades innan redovisningen av fiskets intresseområden i länet förelåg.

Fiskeristyrelsen konstaterar att fiskets intressen inte har getts något större utrymme i de kommunala planerna. De sex kommuner i länet som berörs av fiskets viktigare intresseområden bör enligt styrelsen vid kommande revidering av kommunöversikter och markdispositionsplaner redovisa hur man avser att säkerställa dessa områden.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

De områden i länet som är av riksintresse för naturvården omfattar enligt länsstyrelsen ca 10 % av länets areal. Inom dessa områden är skogsbruk den huvudsakliga markanvändningen. Detta har inneburit vissa konflikter under planeringsskedet mellan naturvårdens och skogsbrukets intressen. Konflikter mellan naturvårdsintressen och andra intressen än skogsbruket har enligt länsstyrelsen förekommit endast i begränsad omfattning.

Intresset för att utnyttja myrar och våtmarker för skogsproduktion är enligt länsstyrelsen stort i länet. Stora arealer myrmark överförs f. n. till produktiv skogsmark. I Sandvikenområdet har försök med torveldning diskuterats. Det är enligt länsstyrelsen angeläget att man i den fortsatta planeringen beaktar kravet på hushållning med myrmarkerna. En inventering av myrar och våtmarker i länet krävs enligt länsstyrelsen som underlag för fortsatta säkerställandeåtgärder.

De flesta områden av riksintresse för kulturminnesvården i länet utgörs av öppna jordbruksbygder med äldre värdefull jordbruksbebyggelse. Det råder enligt länsstyrelsen osäkerhet om vilka instrument som kan användas för att säkerställa riksintressanta miljöer av denna typ i de fall man eftersträvar ett bättre skydd än riktlinjer i kommunöversikt. Länsstyrelsen

anser att fastställd, förenklad generalplan borde kunna prövas som säkerställandeinstrument.

De områden i länet som är av riksintresse för friluftslivet har enligt länsstyrelsens bedömning säkerställts genom de riktlinjer som har angetts i kommunöversikterna. Länsstyrelsen anser att en fortsatt planering som är inriktad på att tillgodose friluftslivets intressen förutom för de områden som har angetts som primära rekreationsområden bör genomföras även för Dellensjöarna och Hornslandet.

Naturvårdsverket bedömer att planeringsskedet har gett ett i huvudsak godtagbart resultat i länet. Verket delar länsstyrelsens uppfattning att inventering och skydd av myrmarker bör ske med förtur i det fortsatta naturvårdsarbetet. Kommunöversikternas riktlinjer kan enligt verket behöva kompletteras med generalplan eller förordnanden enligt naturvårdslagen för att naturområden som är särskilt värdefulla för friluftslivet skall kunna bevaras.

Riksantikvarieämbetet konstaterar att inventeringsarbetet inte har slutförts för norra Hälsingekusten i Gävleborgs län, som utgör ett s. k. större område av intresse för kulturminnesvården.

Fritidsbebyggelse

Enligt länsstyrelsens bedömning finns det utrymme för en betydande utbyggnad av fritidsbebyggelse i länet utan konflikter med bevarandeintressena eller de areella näringarnas intressen. Bl. a. bör det inom stora delar av länet finnas goda möjligheter för en utveckling av spridd fritidsbebyggelse i lämpliga former.

Flertalet kommuner redovisar enligt länsstyrelsen i kommunöversikterna en allmänt restriktiv inställning till ytterligare fritidsbebyggelse. Några kommuner har angett områden som bedöms lämpliga för utveckling av spridd eller koncentrerad fritidsbebyggelse. Överväganden om fritidsboendets framtida utveckling och om andra fritidsboendeformer än enskilt ägda fritidshus saknas enligt länsstyrelsen nästan helt i de kommunala planerna.

Kommunerna bör enligt länsstyrelsen för att bättre kunna styra fritidsbebyggelsens utveckling i stort och utvecklingen av olika fritidsboendeformer själva köpa in mark och planera områden för fritidsbebyggelse. Länsstyrelsen anser det vidare angeläget att kommunerna tar initiativ till att planmässigt reglera de kustområden nära tätorterna som rymmer oreglerad fritidsbebyggelse. Detta skulle förbättra möjligheterna att öka tillgängligheten till stränderna samtidigt som det skulle ge utrymme för en viss kompletterande fritidsbebyggelse.

Industri och hamnar

Länsstyrelsen har i en särskild rapport redovisat förutsättningarna längs kusten för lokalisering av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen. Fortsatt utredning och planering på kommunal nivå bör enligt

länsstyrelsen ske för industrilägena i Ljusne–Vallvik i Söderhamns kommun och Idenor i Hudiksvalls kommun.

Det i Västernorrlands län studerade industriläget vid Galtström i Sundsvalls kommun kan enligt länsstyrelsen under vissa förhållanden innebära konflikter med fiskets och friluftslivets intressen i Nordanstigs kommun.

De industristudier som hittills har genomförts i länet för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen har enbart behandlat djuphamnsberoende industri. Länsstyrelsen anser att motsvarande studier bör genomföras för övrig miljöstörande industri. Härvid bör särskilt lokaliseringsförutsättningarna för industri i länets inland kartläggas.

Utbyggnad av en djuphamn pågår enligt länsstyrelsen vid Stora Orrskär norr om Ljusnefjärden i Söderhamns kommun. I det kommande områdesplanearbetet bör man enligt länsstyrelsen studera hur en hamnutbyggnad i detta läge påverkar möjligheterna att lokalisera industri söder om Ljusnefjärden.

Ytterligare hamnutbyggnader i länet kan enligt länsstyrelsen bli aktuella i de områden som har studerats för lokalisering av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen.

Planverket anser att en närmare analys bör göras av de industrilägen vid Norrlands- och norra Svealandskusten vilka har angetts av kommuner och länsstyrelser. Analysen bör syfta till att klarlägga var fortsatta planerings- och utredningsinsatser är önskvärda.

Enligt naturvårdsverket har området Ljusne–Vallvik förutsättningar för de flesta typer av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen. Även Fredriksskans i Gävle kommun och Idenor i Hudiksvalls kommun är tänkbara lägen för sådan industri. Dessa områden har dock enligt verket vissa begränsningar när det gäller lokaliseringsförutsättningarna. I Fredriksskans gäller detta recipientförhållandena och i Idenor det korta avståndet till befintlig bebyggelse.

Överbefälhavaren framhåller att etablering av industri vid Norrlandskusten främst bör ske inom områden med utbyggda hamnanläggningar o. d. Nya stora industriområden skulle förändra förutsättningarna för kustförsvaret. Detaljplaneläggning av nytt område bör enligt överbefälhavaren föregås av samråd med de militära myndigheterna.

Länsstyrelsen framhåller i sitt kompletterande yttrande att man delar planverkets uppfattning om behovet av en fortsatt utvärdering av föreslagna industrilägen.

Energiförsörjning

Länsstyrelsen påpekar att det inom länet finns fyra platser som av Centrala driftledningen har angetts som huvudlägen för utbyggnad av kraftindustri. Dessa är Orarna och Lindön i Gävle kommun samt Sunnäs och Vallvik i Söderhamns kommun. Den naturinventering som har genomförts i länet visar att det finns starka naturvårdsintressen på ön Orarna. Orarna

bör därför enligt länsstyrelsen inte längre betraktas som huvudläge.

Vägar

Den i vägförvaltningens långtidsplan redovisade sträckningen av väg E 4 vid Hudiksvall berör enligt länsstyrelsen områden av intresse för jordbruket och kulturminnesvården. I vägförvaltningens behovsinventering finns vidare två större vägprojekt i Sandvikens och Söderhamns kommuner som kan komma att medföra konflikter med jordbrukets och kulturminnesvårdens intressen. Det är enligt länsstyrelsen angeläget att de planerade vägsträckningarna studeras i den fortsatta översiktliga markanvändningsplaneringen i berörda kommuner.

Flygplatser

Utredningar om att bygga ut allmänflygfält pågår enligt länsstyrelsen i Ljusdals, Ovanåkers och Hudiksvalls kommuner. En utbyggnad av flygplatserna i Ljusdals och Ovanåkers kommuner skulle komma att beröra områden av riksintresse. Enligt länsstyrelsens bedömning innebär detta dock inte några allvarliga konflikter.

6.21 Västernorrlands län

Redovisat material

I samtliga sju kommuner i Västernorrlands län antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. För Västernorrlands län fattades beslut den 13 mars 1975.

Samtliga kommuner i Västernorrlands län har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningarna har behandlats av kommunfullmäktige.

Samtliga kommuner i länet har redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter.

Av fullmäktige antagen kommunomfattande markdispositionsplan har redovisats av Ånge kommun.

I Västernorrlands län omfattas kusten samt Ljungans, Indalsälvens och Ångermanälvens dalgångar av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Kusten från Ångermanälvens utlopp till Köpmanholmen har därvid betecknats som obruten kust, medan kuststräckan söder om Ångermanälvens utlopp resp. norr om Köpmanholmen har betecknats som övrig kust. Länet berörs även av det primära rekreationsområdet Höga Kusten, vilket förutom den obrutna kusten även omfattar en del av länets kust norr om Köpmanholmen. Markdispositionsplaner har inte redovisats särskilt

för dessa områden.

För Höga Kusten har utrednings- och planeringsarbete bedrivits av en kommitté, Höga Kusten-kommittén, bestående av representanter för berörda kommuner och länsstyrelsen. En huvudrapport redovisades av kommittén år 1974. Örnsköldsviks kommun har redovisat en av kommunfullmäktige behandlad lägesrapport om det planeringsarbete som kommunen har bedrivit efter år 1974.

Örnsköldsviks kommun har vidare redovisat program för områdesplanering av kommunens hela kustområde samt centralort.

Av fullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunerna har vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av sex av länets sju kommuner. Härnösands kommun har redovisat en av kommunstyrelsen godkänd åtgärdsredovisning.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Preliminärt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 26 augusti 1977. Detta har tillsammans med länsstyrelsens övriga redovisning sänts för yttrande till landstinget och kommunerna. Slutligt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 4 november 1977.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats en särskild redovisning av studier av industrilägen vid Norrlandskusten som har utförts enligt överenskommelse med bostadsdepartementet samt en av länsstyrelsen och landsantikvarien utarbetad rapport om kulturminnesvårdens riksintressen i länet. Vidare har bifogats yttranden från vägförvaltningen, fiskeriintendenten i Nedre norra distriktet, fiskenämnden, länsstyrelsen i Gävleborgs län samt från Örnsköldsviks, Kramfors, Timrå och Härnösands kommuner.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.).

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Västernorrlands län har synpunkter lämnats av länsstyrelsen och Örnsköldsviks kommun.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Länsstyrelsen konstaterar att planeringsskedet har inneburit att den kommunala översiktsplaneringen har intensifierats främst för de områden

som berörs av riksintressen. Trots detta har inte den åsyftade planeringen helt genomförts, t. ex. vad gäller områdesplanering. Sådan planering kommer enligt länsstyrelsens bedömning att kräva avsevärd tid. Länsstyrelsen har därför föreslagit en prioritering av de fortsatta planeringsinsatserna. Behovet av förstärkta resurser för att planeringen skall kunna genomföras understryks av länsstyrelsen.

Planeringen på alla nivåer ger enligt länsstyrelsen uttryck för en stor medvetenhet om frågor som berörs i riksplaneringen, vilket bör ge långsiktiga resultat.

Länsstyrelsen påpekar att andra planeringsformer, bl. a. regionalpolitisk planering och trafikplanering, delvis har samordnats med olika utredningar inom ramen för den fysiska riksplaneringen. Det gäller bl. a. den studie som har genomförts av tänkbara industrilägen, i vilken även regionalpolitiska aspekter har beaktats samt Höga Kusten-utredningen, som har samordnats med såväl sysselsättningsplaneringen som trafikplaneringen.

Höga Kusten

Länsstyrelsen konstaterar att man i Höga Kusten-utredningen har konkretiserat målsättningarna för naturvård och friluftsliv samt turistisk utveckling i kustområdet. Huvuddelen av de mest angelägna naturvårdsförordnandena har genomförts. Medel har också satsats på att utveckla Höga Kusten till ett lättillgängligt och attraktivt rekreationsområde. Utvecklingen har emellertid enligt länsstyrelsen varit mindre gynnsam vad beträffar logikapaciteten. Staten bör ta större del av det ekonomiska ansvaret för turismens utveckling inom Höga Kusten-området.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom de obrutna kustområdena redovisas i avsnitt 4.1. Beträffande Västernorrlands län anförs därutöver följande.

Länsstyrelsen och planverket framhåller att man i planeringen för kustområdet har haft en restriktiv syn på frågan om ytterligare fritidsbebyggelse. Detta stämmer överens med statsmakternas intentioner för markanvändningen inom området.

Naturvårdsverket konstaterar att markanvändningsplanering har utförts endast i begränsad omfattning vid kusterna. En sådan planering är särskilt viktig inom bl. a. Höga Kusten-området.

Övrig kust

Länsstyrelsen anger att Härnösands, Sundsvalls och Timrå kommuner har påbörjat områdesplanering för kustområdena. Örnsköldsviks kommun avser att upprätta områdesplaner för sin del av det s. k. övriga kustområdet.

Enligt länsstyrelsen är det med hänsyn till genomförandet av den fysiska riksplaneringen angeläget att utredningsarbete och områdesplanering i första hand genomförs för vissa delar av kustområdet. Kommunerna bör

enligt länsstyrelsen eftersträva att genomföra en sådan planering inom en treårsperiod.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom de övriga kustområdena redovisas i avsnitt 4.3.

Älvdalar

Länsstyrelsen anger att den påbörjade Indalsutredningen syftar till att utveckla mål för naturvård, kulturminnesvård och rekreation i området. Liknande utredningar förutses för Ångermanälvens och Ljungans dalgångar.

Länsstyrelsen konstaterar att huvudälvarna, dvs. Ljungan, Indalsälven och Ångermanälven, är delvis hårt reglerade och att flera av länets utbyggnadsprojekt berör Ljungan. Länsstyrelsen framhåller bl. a. att Haverö strömmar och nedersta Ljungan rymmer stora värden för naturvården och friluftslivet. Även Gideälven har stort bevarandevärde, bl. a. genom sin lättillgänglighet. Älven har också de enda återstående forsarna av fallkaraktär i länet. Enligt länsstyrelsens mening kan vattenkraftutbyggnad i tätortsnära områden vid Viforsen (Ljungan) i Sundsvalls kommun spoliera områden med stort rekreationsvärde. Sådana älvsträckor bör i största möjliga omfattning bevaras outbyggda. Liknande synpunkter framförs av planverket.

Fiskeriintendenten i Nedre norra distriktet anser att man i kommun- och länsplanering tidigt bör redovisa sin ståndpunkt beträffande de outbyggda strömsträckorna i länets älvar. Det är enligt fiskeriintendenten väsentligt att även de mindre vattendragen tas med i bedömningen, eftersom vattenkraftutbyggnad kan tänkas bli attraktiv även där.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom älvdalarna redovisas i avsnitt 4.5. Beträffande Västernorrlands län anförs därutöver följande.

Planverket anser att markanvändningsplaneringen bör fullföljas för Ljungans och Indalsälvens dalgångar, för vilka bebyggelsetrycket och anspråken från friluftslivet och naturvården är betydande. Beträffande Ångermanälven bör redovisningen av markanvändningen kunna ske i förenklad form inom de delar av älvdalen där bebyggelsetrycket är lågt och pågående markanvändning kan komma att bestå under överblickbar tid. Inom områden med mer betydande bebyggelseutveckling, där även motstående intressen föreligger, bör dock markanvändningsplanering genomföras.

Jordbruk

Länsstyrelsen och lantbruksnämnden påpekar att de mest konkreta ställningstagandena vad gäller hushållning med jordbruksmarken kommer till uttryck i den pågående områdesplaneringen. Möjligheterna och formerna för att beakta jordbrukets intressen tidigt i planeringsarbetet har för-

bättrats. Länsstyrelsen och lantbruksnämnden understryker betydelsen av att olika utbyggnadsalternativ utarbetas och analyseras i den fortsatta områdesplaneringen. Lantbruksstyrelsen anser att en markanvändningsplanering av det slag som bedrivs i Sundsvalls kommun är ett bra exempel på hur markresursfrågorna kan beaktas vid översiktlig planering av bebyggelseutvecklingen.

Den minskade nedläggningstakten i jordbruket har enligt länsstyrelsen förbättrat förutsättningarna för landskapsvård i odlingsbygd.

Skogsbruk

Enligt länsstyrelsen har kommunerna i flera fall berört problem inom skogsbruket. Kommunerna saknar emellertid medel att konkret behandla skogsbruksfrågorna i sin planering.

Olika bevarandeintressen borde enligt länsstyrelsen kunna tillgodoses genom tillämpning av 1 § skogsvårdslagen. Länsstyrelsen framhåller även möjligheterna till ökad samordning genom att olika bevarandeaspekter beaktas redan i skogsbrukets produktionsplanering. Inom vissa av de större företagen i länet pågår försök i denna riktning.

Länsstyrelsen anser att vissa för länet generella problem, bl. a. inplanteringen av främmande trädslag, kan behöva belysas i ett mer långsiktigt tidsperspektiv. Länsstyrelsen framhåller vidare behovet av att skydda vissa urskogar i länet.

För att kunna bedöma riskerna för långsiktiga effekter av det moderna skogsbruket är det enligt länsstyrelsen angeläget att referensområden avsätts för att möjliggöra jämförande studier i framtiden.

Fiske

Fiskets intressen har enligt länsstyrelsen behandlats i liten omfattning i det kommunala planeringsarbetet. De miljövårdsplaner som flera kustkommuner har redovisat berör inte de negativa effekterna på fisket av vissa miljöstörande verksamheter. Det gäller främst cellulosaindustrin, vattenkraftindustrin, kommunala avlopp och deponeringsanläggningar samt föroreningar från jord- och skogsbruket. Liknande synpunkter framförs av fiskeriintendenten som dessutom anser att det krävs en detaljerad redovisning för inlandet av sådana vatten som är skyddsvärda för fritidsfisket.

Fiskets intressen har enligt fiskeristyrelsen inte tillgodosetts i den kommunala planeringen. Samtliga länets kommuner, som alla berörs av fiskets viktigaste intresseområden, bör i det fortsatta arbetet redovisa hur man avser att säkerställa dessa områden. Styrelsen anser att behovet av skydd för de få opåverkade vattendrag och strömsträckor som finns kvar bör beaktas.

Rennäringen

Länsstyrelsen anger att Sollefteå kommun har uppmärksammat rennä-

ringens markanspråk. Örnsköldsviks kommun har däremot inte gjort någon särskild redovisning av rennäringens intresseområden i kommunöversikten.

Örnsköldsviks kommun påpekar att kommunen har fått underlagsmaterial för rennäringen så sent att näringens markintressen inte har kunnat beaktas i kommunöversikten. Kommunen uppger att renskötselns intressen skall beaktas i samband med revidering av kommunöversikten.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

Ett angeläget inventeringsarbete har enligt länsstyrelsen de senaste åren bromsat upp genomförandet av planerade naturvårdsförordnanden. Endast ca en tredjedel av dessa, främst inom Höga Kusten, har kunnat genomföras. Länsstyrelsen påpekar att säkerställandearbetet med nuvarande resurser kommer att ta avsevärd tid i anspråk. För att t. v. få ett tillfredsställande skydd för kustområdet och älvdalarna har länsstyrelsen förordnat om samrådsskyldighet enligt 20 § naturvårdslagen. Den direkta kontakten mellan naturvårdsmyndigheten och skogsägarna är enligt länsstyrelsens bedömning ett effektivt sätt att hävda naturvårdshänsynen i skogsbruket.

Naturreservatsförordnanden övervägs av länsstyrelsen f. n. endast för två områden, Skuleskogen och Jämtgaveln, vilka är av vildmarkskaraktär och dessutom har speciella bevarandevärden. I bägge fallen är det i första hand skogsbruket som står i konflikt med naturvårdens och friluftslivets intressen.

Länsstyrelsen framhåller att endast ett fåtal av kulturminnesvårdens områden av riksintresse har getts ett visst skydd. Kunskaperna om kulturminnen är otillfredsställande. Inventerings- och utredningsbehovet är mycket omfattande. Det fortsatta arbetet bör enligt länsstyrelsen syfta till kommuntäckande kulturhistoriska utredningar som underlag för kulturvårdsprogram. För de tre s. k. större områdena av intresse för kulturminnesvården i länet bör enligt länsstyrelsen översiktliga inventeringar genomföras. Inom områden med naturvårdsförordnanden behövs ofta komplettering av skyddsföreskrifter av hänsyn till kulturminnesvården.

Länsstyrelsen anser att det krävs förstärkta resurser bl. a. för att man inom rimlig tid skall kunna säkerställa natur- och kulturminnesvårdens riksintressen.

Enligt naturvårdsverket är det angeläget att den pågående urskogsinventeringen fullföljs. På grundval av denna samt befintligt inventeringsmaterial bör snarast en naturvårdsplan för länet upprättas. Verket förordar att länsstyrelsen i det fortsatta arbetet riktar insatserna mot i första hand de riksintressanta områdena samt värdefulla myr- och urskogsområden.

Riksantikvarieämbetet framhåller att det bl. a. i Västernorrlands län finns stora brister i inventeringsmaterialet rörande kulturminnesvården.

Fritidsbebyggelse

Länsstyrelsen konstaterar att antalet fritidshus i länet vid årsskiftet 1975/76 uppgick till ca 22 000. Ökningen under perioden 1970–1975 var 3 500 fritidshus.

Kommunerna har enligt länsstyrelsen svarat mot intentionerna i den fysiska riksplaneringen vad gäller behandlingen av fritidsbebyggelsefrågor inom de områden i länet som berörs av geografiska riktlinjer. Friluftslivets intressen prioriteras enligt länsstyrelsen i större utsträckning än tidigare framför enskild fritidsbebyggelse inom dessa områden.

Länsstyrelsen framhåller att samtliga kommuner i länet har redovisat områden för lokalisering av fritidsbebyggelse. Dessa områden är främst belägna utanför områden med starka bevarandeintressen. Länsstyrelsen understryker vikten av att planintentionerna beträffande fritidsbebyggelsen följs upp i det kommunala genomförandet, eftersom stora delar av den kust- och sjönära marken intill de större tätorterna redan har tagits i anspråk för fritidsbebyggelse. Det finns enligt länsstyrelsen behov av andra fritidsboendeformer, vilket kommunerna avser att beakta i sin planering.

Länsstyrelsen anser sig inte kunna göra en prognos över fritidsbebyggelseutvecklingen, men framhåller att det redovisade materialet tyder på att lokaliseringen av fritidsbebyggelse i större utsträckning kommer att ske på längre avstånd från kusten och de större tätorterna.

Industri

Länsstyrelsen och kommunerna har i en särskild studie angett vissa lägen för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen (FRP-industri). Länsstyrelsen anser att ytterligare faktaunderlag om industrilägena behöver tas fram. Vidare är det angeläget att planerna på etablering och utveckling av de aktuella industribranscherna konkretiseras så att ett fastare underlag erhålls för eventuella markreservationer i de angivna industrilägena.

Frågor om att sanera miljön i nedlagda industriområden bör enligt länsstyrelsen behandlas från såväl tekniska som ekonomiska och administrativa synpunkter. Länsstyrelsen framhåller att en diskussion pågår inom länets kommuner i syfte att åstadkomma en bättre omgivningshygien i de bostadsområden som planeras nära industrierna i industriorterna.

Länsstyrelsen anför att antalet nya lägen för FRP-industri bör begränsas. För många lägen kan bl. a. onödigtvis hindra annan markanvändning. Länsstyrelsen anser att beslut bör fattas om vilka industriområden som bör planeras vidare för FRP-industri. En sammanfattning av de tunga industribranschernas utveckling i olika regioner skulle enligt länsstyrelsen vara ett värdefullt underlag för den fysiska och regionalekonomiska planeringen.

Också planverket anser att en närmare analys bör göras av de industrilägen vid Norrlands- och norra Svealandskusten vilka har pekats ut av kom-

muner och länsstyrelser. Analysen bör syfta till att klarlägga var fortsatta planerings- och utbyggnadsinsatser är önskvärda. Naturvårdsverket instämmer i stort i länsstyrelsens bedömning av de studerade industrilägena.

Överbefälhavaren framhåller att etablering av industri vid Norrlandskusten främst bör ske inom områden med utbyggda hamnanläggningar o. d. Nya stora industriområden skulle förändra förutsättningarna för kustförsvaret. Detaljplaneläggning av ett nytt område bör enligt överbefälhavaren föregås av samråd med de militära myndigheterna.

Örnsköldsviks kommun anför att endast ett fåtal lägen för etablering av miljöstörande industri bör anges och att arbete med områdes- och miljövårdsutredning m. m. bör koncentreras till de utpekade lägena. Kommunen anser att länsstyrelsen och centrala myndigheter bör göra ansträngningar för att realisera planerna på en industriutbyggnad i Husum.

Energiförsörjning

Flera planerade kraftledningar berör enligt länsstyrelsen områden med geografiska riktlinjer eller andra riksintressanta områden. Länsstyrelsen anser med tanke på kraftledningarnas anspråk på skogsmark att det är angeläget att framtida utbyggnader och ombyggnader av ledningsnätet samordnas. Ur markhushållningssynpunkt bör i största möjliga utsträckning ianspråktagande av mark för ledningsgator minskas.

Länsstyrelsen konstaterar att anläggningar för kraftförsörjning i regel inte har behandlats i det kommunala materialet.

Naturvårdsverket framhåller att utbyggnad av kraftledningar även innebär problem från naturvårdssynpunkt och rekommenderar att länsstyrelsen tar initiativ till ett mer ingående samarbete med kraftföretagen.

Flygplatser

Länsstyrelsen påpekar att länets topografiska förhållanden medför att det är svårt att finna lämpliga områden för en större flygplats i de centrala delarna av länet. Ett område norr om Sundsvallsbukten vid Söråker har aktualiserats som lämpligt för en sådan flygplats. Området är dessutom lämpat för bebyggelse. Det är enligt länsstyrelsen önskvärt att de centrala myndigheterna tar ställning till behovet av markreservation på lång sikt för en större flygplats i mellersta Norrland.

Luftfartsverket konstaterar att länsstyrelsen har aktualiserat frågan om markreservation för en framtida ersättningsflygplats på grund av vissa bullerproblem vid Sundsvall/Härnösands flygplats. Den befintliga flygplatsen är en knutpunkt i det norrländska flygplatssystemet och nuvarande banlängd kan accepteras även i framtiden. Verket anser inte att markreservation för en framtida länsflygplats behöver göras.

Försvar

Länsstyrelsen understryker försvarets regionalpolitiska betydelse och

anser att försvarets markbehov bör tillgodoses på ett tillfredsställande sätt. De flesta kommuner har enligt länsstyrelsen uppmärksammat behovet av hänsyn till försvarets markbehov. Förutsättningarna att finna former för samutnyttjande av mark för militär användning och friluftsliv har förbättrats.

Dessa möjligheter bör enligt länsstyrelsen främst tas till vara kring Sollefteå och Härnösands tätorter samt i kustområdet i Timrå kommun.

6.22 Jämtlands län

Redovisat material

I samtliga åtta kommuner i Jämtlands län antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. För Jämtlands län fattades beslut den 20 mars 1975.

Samtliga kommuner i Jämtlands län har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningarna har behandlats av kommunfullmäktige.

Samtliga kommuner i länet har redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter.

Av fullmäktige antagna kommunomfattande markdispositionsplaner har redovisats av Åre och Östersunds kommuner.

I Jämtlands län omfattas fjällområdena, Storsjöbygden samt Indalsälvens, Ljungans och Ljusnans dalgångar av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Länet berörs även av de primära rekreationsområdena Härjedalsfjällen och Åre.

Markdispositionsplaner har redovisats för områden med geografiska riktlinjer, med undantag för Indalsälvens dalgång inom Ragunda kommun och Storsjöbygden inom Krokoms kommun. Någon särskild redovisning av planeringsarbetet inom de primära rekreationsområdena har inte lämnats.

Områdesplaner som har antagits av kommunfullmäktige har redovisats för ett område i Ås i Krokoms kommun och för området mellan Östersund och Brunflo i Östersunds kommun.

Av fullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunerna har vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av sex av länets åtta kommuner. Krokoms kommun har lämnat en åtgärdsredovisning som har godkänts av kommunstyrelsen. Östersunds kommun har redovisat ett av byggnadsnämnden godkänt åtgärdsprogram.

Bräcke kommun har förutom åtgärdsredovisning också redovisat ett av

fullmäktige antaget åtgärdsprogram för Gimåområdet.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Preliminärt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 16 september 1977. Detta har tillsammans med länsstyrelsens övriga redovisning sänts för yttrande till landstinget och för kännedom till kommunerna. Slutligt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 24 oktober 1977.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats en förteckning över regionala utredningar. Vidare har bifogats yttranden från landstinget, försvarsområdesbefälhavaren för Jämtlands försvarsområde, vägförvaltningen, länsantikvarien, lantbruksnämnden och skogsvårdsstyrelsen.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.).

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Jämtlands län har synpunkter lämnats av länsstyrelsen och Åre kommun.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Den fysiska riksplaneringens riktlinjer har enligt länsstyrelsen fört med sig att den översiktliga planeringen i länet har tagit ett stort steg framåt, även om stora och betydelsefulla arbetsuppgifter kvarstår. Riksplanearbetet har ökat insikten om planeringsbehoven, fäst uppmärksamhet på väsentliga frågor som bör behandlas i planeringen och utvecklat metoder för hantering av planfrågorna.

Styrningen av arbetet från departement och ämbetsverk har emellertid enligt länsstyrelsen i vissa fall inneburit att områden i länet har behandlats för vilka kommunerna inte har varit mogna för ställningstaganden. Det gäller framför allt delar av områdena med geografiska riktlinjer för vilka samlade ställningstaganden till den framtida markanvändningen därför har blivit svagt underbyggda.

Det är enligt länsstyrelsen angeläget att de gynnsamma förutsättningar för översiktlig planering som har skapats genom det utförda arbetet under planeringsskedet tas till vara, bl. a. genom att det fortsatta planeringsarbetet inriktas på att utveckla kommunöversikterna och områdesplaneringen samt i övrigt koncentreras till de mest akuta planeringsproblemen.

Länsstyrelsen framhåller att det är angeläget att den fysiska riksplane-

ringen, den regionalpolitiska planeringen och den regionala trafikplaneringen samordnas. Förutsättningarna för samordning har emellertid varit mindre gynnsamma. Enligt länsstyrelsen är kommunöversikter och kommunomfattande markdispositionsplaner de fysiska planinstrument som lämpar sig bäst för samordning av olika planeringsformer på kommunal och regional nivå. Kommunerna tycks emellertid ännu inte vara beredda att ta ställning till strukturfrågorna och markanvändningen på ett sådant sätt att bättre samordning mellan de olika planeringsformerna uppnås. Länsstyrelsen anger att den har tagit initiativ till olika utredningar som på sikt möjliggör en bättre samordning. Som exempel nämns utredningen om förutsättningar för turismens utveckling i länet (TUR-75) samt utredningar om jord- och skogsbruket som utgör ett led i den fortsatta regionalpolitiska planeringen.

Fjällområdena

Länsstyrelsen anser att det finns betydande problem med att vidmakthålla de obrutna fjällområdenas vildmarkskaraktär. Ett exempel härpå är upprustnings- och utbyggnadsplanerna inom och i anslutning till Sylarna – Helagsområdet. De obrutna fjällområdena har olika karaktär och det finns stora skillnader mellan dem vad gäller åtkomlighet och påverkan från närliggande anläggningar för fjällturism. Länsstyrelsen anser därför att de obrutna områdena måste analyseras och behandlas var för sig och att varje områdes struktur och förhållande till omgivningen bör utredas i någon form av plan. Vid utformning av bestämmelser för resp. område bör effekterna på sysselsättningen särskilt uppmärksammas.

Statsmakternas beslut att ange särskilda s. k. primära rekreationsområden får enligt länsstyrelsen ses som ett nationellt anspråk på att få utnyttja dessa områden för ett varierat utbud av rekreationsmöjligheter för hela landets befolkning. Urvalet av områden kännetecknas inte endast av områdenas förutsättningar för friluftsliv utan även av deras karaktär i fråga om natur och landskap, befolkningens livsbetingelser samt miljöförhållanden, kulturtraditioner osv. Riktlinjerna för de primära rekreationsområdena bör uppfattas som ett skydd för områdenas särart. De bör ge underlag för bedömning av vad som är ett ändamålsenligt nyttjande av områdena för bl. a. rekreation och turism. Det kan enligt länsstyrelsen föreligga risk för att områdena uppfattas som tillgängliga för en utbyggnad av turismen på ett sätt som innebär att områdenas särart går förlorad. Risken förstärks av benägenheten att försöka dra kortsiktiga fördelar av en snabb och omfattande utbyggnad inom områdena. Det är därför enligt länsstyrelsen angeläget att betona att det nationella intresset att utnyttja områdena för rekreation vägs mot kravet på en god hushållning med mark och vatten enligt den fysiska riksplaneringens övriga riktlinjer.

Planeringen av de primära rekreationsområdena förutsätts bli utförd av kommunerna. Det finns emellertid enligt länsstyrelsen, mot bakgrund av

det starka riksintresset, skäl att överväga hur den kommunala planeringen kan stödjas så att en hög ambitionsnivå upprätthålls när det gäller att ta tillvara områdenas särart och naturresurser samt att tillgodose rekreationsintresset.

Länsstyrelsen framhåller att stora förhoppningar knyts till utvecklingen av fritidsbebyggelse och turism och till att effekterna härav huvudsakligen skall vara positiva för den berörda bygden och kommunen, t. ex. genom ökad sysselsättning, förbättrat serviceunderlag samt bättre vägar och kommunikationer. Exploateringsföretagens volym och inriktning styrs emellertid enligt länsstyrelsen mer av de ekonomiska och andra krav som verksamheten ställer, än av de anspråk på stimulans som finns i bygden och de förutsättningar som denna erbjuder. Den ursprungliga bygden får tjäna som lockbete för att därefter bli helt underordnad den nya verksamheten. Effekterna av en sådan utveckling kan enligt länsstyrelsen vara starkt negativa för lokalbefolkningens fysiska och sociala miljö, för kommunens ekonomi och administration och även strida mot den fysiska riksplaneringens ambitioner beträffande natur- och kulturminnesvård, friluftsliv m. m.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom fjällen redovisas i avsnitt 4.4. Beträffande Jämtlands län anförs därutöver följande.

Planverket konstaterar att översiktliga markdispositionsplaner har redovisats för hela fjällområdet i Jämtlands län. Den planerings- och utredningsverksamhet som har bedrivits av länsstyrelsen i Jämtlands län utgör enligt planverket en god grund för kommunernas fortsatta arbete.

I de södra fjälländen torde enligt verket samarbete över länsgränsen erfordras i syfte att nå samordnade bedömningar. Berörda komuner bör ges fortsatt statligt ekonomiskt stöd för planeringen. Planverket är berett att samråda med länsstyrelser och kommuner om målsättningar m. m. för arbetet samt i mån av resurser även delta i arbetet.

Planverket anser i likhet med länsstyrelsen att exploateringsverksamheten för fritidsbebyggelse har varit ett av kommunernas största planeringsproblem under senare år. I vissa fall har fritidsbebyggelse- och turistorter med en kapacitet av över 10 000 bäddar planerats. Som exempel nämner verket de ursprungliga planerna för Klövsjö-Vemdalen och Lofsdalen i Härjedalens kommun.

Verket anser allmänt att den snabba tillväxten av fritidsbebyggelse i södra fjällområdet inte stämmer överens med riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen. Flera kommuner har anfört sysselsättningspolitiska skäl för omfattande utbyggnad av fritidsbebyggelse. Verket bedömer att enskild fritidsbebyggelse inte har ett sådant samhällsekonomiskt värde som kan motivera att värdefulla naturresurser får tas i anspråk. Det ekonomiska utbytet för kommunerna av sådan bebyggelse blir enligt verket dessutom kortsiktigt samtidigt som områdenas värde för turism och friluftsliv minskar.

Vissa större aktuella exploateringsprojekt torde enligt planverket vara

svåra att bedöma beträffande bl. a. deras inverkan på naturen. I vissa fall kan även störningar på de areella näringarna uppstå. För att man skall kunna kontrollera utvecklingen och bevara handlingsfriheten bör enligt verket större exploateringsföretag utföras i etapper med möjlighet att efter utvärdering avbryta vidare utbyggnad. Till dessa etapper bör utbyggnad av infrastruktur och service kopplas. Planverket hänvisar till sitt yttrande över tidigare förslag till områdesplaner för utbyggnad i Klövsjö-Vemdalen och Lofsdalen där verket har föreslagit en sådan etappindelning kombinerad med en minskning av exploateringarnas totala omfattning.

Enligt naturvårdsverkets bedömning kan de stora svårigheterna i det södra fjällområdet inte lösas på annat sätt än genom att en översiktlig områdesplanering som grundas på bl. a. naturinventeringar snarast kommer till stånd för resp. kommuners fjällområden. I avvaktan på att områdesplanerna färdigställs bör detaljplaner för fritidsbebyggelse inte antas eller fastställas.

Riksantikvarieämbetet framhåller att kulturminnesvårdens kunskapsunderlag i fjällområdena är utomordentligt bristfälligt. Direkta konflikter med kulturminnesvården har därför noterats endast i samband med utbyggnad av fritidsbebyggelse i det södra fjällområdet, framför allt i Jämtlands län. Ämbetet anser t. ex. att även det omarbetade förslaget till områdesplan för Klövsjö-Vemdalen innebär sådana konflikter med kulturminnesvårdens intressen att det inte kan godtas.

Länsstyrelsen framhåller med anledning av verkens yttranden att behovet av resurser och styrmedel är stort om man skall kunna möta exploateringsönskemålen och genomföra planeringen inom fjällområdet på avsett sätt. Det är enligt länsstyrelsen bristen på resurser och styrmedel och inte bristande vilja hos kommunerna som inger oro för utvecklingen. Den fysiska riksplaneringen har medfört att inställningen till exploatering för fritidsbebyggelse har förändrats. Detta kan i sin tur enligt länsstyrelsen leda till en förändring av fritidsbebyggelsens utveckling.

Länsstyrelsen anger att frågan om planeringsprogram för fortsatt planering i bl. a. vissa delar av fjällområdet utreds inom länsstyrelsen av en särskild arbetsgrupp. Länsstyrelsen ifrågasätter lantmäteriverkets redovisning av antalet obebyggda tomter för fritidsbebyggelse. Verkets uppgifter tycks enligt länsstyrelsens bedömning betydligt överskrida det verkliga antalet obebyggda tomter.

Fritidsboendeanläggningar för uthyrning bör enligt länsstyrelsen stödjas i fjällområdet eftersom vistelsetiden i fjällen i regel är kort för varje hushåll, ofta högst en vecka.

Länsstyrelsen förutsätter att naturvårdsverkets förslag om områdesplanering inte avser heltäckande områdesplaner, vilket enligt länsstyrelsen skulle vara orealistiskt. Med tanke på de primära rekreationsområdenas grova avgränsning förefaller verkets anspråk på hur de skall behandlas vara alltför onyanserade. Exempelvis skulle verkets krav innebära att ingen

ytterligare enskild fritidsbebyggelse får tillåtas inom Åre kommun i avvaktan på sådan områdesplanering. Det torde enligt länsstyrelsen allmänt sett vara svårt att påvisa att en detaljplan för fritidsbebyggelse så uppenbart strider mot de hittills tämligen opreciserade riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen att fastställelse måste vägras.

Åre kommun anser att planverkets synpunkter på fritidsbebyggelse i fjällområdena är betydelsefulla och att de bör tjäna som underlag för den fortsatta planeringen.

Storsjöbygden

Det utredningsarbete beträffande Storsjöbygden som har genomförts av en kommitté med representanter för de berörda kommunerna ger enligt länsstyrelsen god ledning för att säkerställa riksintressena. Utredningen har belyst naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen samt förutsättningarna för fritidsbebyggelse och turism. Kommitténs förslag innehåller ett antal områden där tät fritidsbebyggelse bedöms kunna få komma till stånd. Områdena innehåller ofta betydande värden för friluftsliv och turism. Kommunerna har enligt länsstyrelsen i allt väsentligt anslutit sig till kommitténs förslag i sina planer.

Tätortsutvecklingen har dock enligt länsstyrelsen behandlats summariskt i utredningen. Den fortsatta planeringen i främst Östersunds och Krokoms kommuner bör därför bl. a. behandla frågor om tätortsutveckling och bebyggelsemönster. Länsstyrelsen konstaterar att planeringen inom Östersund-Krokomområdet är inriktad på att man skall ta stor hänsyn till jordbrukets intressen trots att sådan hänsyn kan leda till ett mycket splittrat bosättningsmönster.

Länsstyrelsen framhåller att viktiga strukturpåverkande åtgärder diskuteras och planeras i Storsjöbygden, t. ex. att ersätta färjförbindelser med broar och att flytta den civila flygstationen på Frösön med åtföljande förändringar i vägsystem och kommunikationsmöjligheter. Sådana åtgärder kan få stor betydelse för bygdens utveckling. Länsstyrelsen anser att det är angeläget att Storsjöbygden som helhet ägnas särskild uppmärksamhet i den fortsatta fysiska planeringen och i övrig regional utvecklingsplanering. Bevakningen av riksintressena bör i huvudsak kunna ske på regional nivå.

Planverket anser att det utredningsmaterial för Storsjöbygden som den interkommunala kommittén har utarbetat är mycket värdefullt. Det är angeläget att fortsätta arbetet med att belysa utvecklingen i Krokom-Östersundsområdet samt arbetet med markanvändningsplanering för området mellan Krokom och Östersund. De större områden för rekreation och fritidsbebyggelse som har föreslagits av kommittén bör enligt planverket disponeras så att strandområdena förblir tillgängliga för allmänheten. Förutsättningarna för anläggningar för friluftsliv bör undersökas ytterligare och mark reserveras för sådana anläggningar.

För ett stort antal områden inom Storsjöbygden har förordnanden enligt

naturvårdslagen föreslagits. Med tanke på de knappa resurser som finns för säkerställande bör enligt naturvårdsverket en prioritering ske som visar vilka områden som i första hand bör skyddas.

Älvdalar

Länsstyrelsen konstaterar att berörda kommuner har vidtagit planeringsåtgärder för huvudälvarnas dalgångar i den omfattning som har varit möjlig med tanke på den osäkerhet som råder om vattenkraftutbyggnad. Kraftförsörjningsanläggningarna med sina vattenmagasin har en betydande omfattning inom länet. Till bilden av påverkade vattenområden bör enligt länsstyrelsen läggas den förändring av naturmiljön som sker genom att vattenfall försvinner och älvsträckor torrläggs.

Anläggningar för kraftförsörjning har enligt länsstyrelsen inte diskuterats nämnvärt under planeringsskedet. Det har sannolikt att göra med de särskilda utredningar som har haft uppdrag att klargöra förutsättningarna för ytterligare kraftproduktion i Norrlandsälvarna. I Härjedalens kommun har emellertid en diskussion om konsekvenserna av olika utbyggnadsförslag förts även under planeringsskedet. Länsstyrelsen konstaterar att kommunen tidigt klargjorde sin negativa inställning till ytterligare kraftverksutbyggnader och regleringar av älvar. Kommunen har i sina planer försökt befästa de naturvårds-, friluftslivs- och kulturminnesvårdsintressen som finns inom aktuella områden.

Bergs, Bräcke och Östersunds kommuner behandlar enligt länsstyrelsen överhuvudtaget inte anläggningar för kraftförsörjning i sina planer. Ragunda kommun vill enligt länsstyrelsen avvakta med en slutlig planering av Ammerån tills utbyggnadsfrågan har avgjorts. Liknande tendenser kan påvisas även hos andra kommuner. Krokoms kommun accepterar enligt länsstyrelsen en utbyggnad av Granboforsen. Åre kommun avvisar bestämt en utbyggnad av Åreälven, Kvitsleströmmen och Dammån.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom älvdalarna redovisas i avsnitt 4.5. Beträffande Jämtlands län anförs därutöver följande.

Planverket anser att markanvändningsplaneringen bör fullföljas för Ljusnans, Ljungans och Indalsälvens dalgångar, där efterfrågan på mark för bebyggelse och anspråken från friluftslivet och naturvården är betydande. Utbyggnad av vattenkraft i tätortsnära områden kan enligt verket spoliera stora rekreativa värden. Älvsträckor inom sådana områden bör i största möjliga omfattning bevaras orörda.

Industriverket konstaterar att osäkerhet råder om ytterligare regleringar av vattendrag och kraftverksutbyggnader. Det krävs enligt industriverket beslut av statsmakterna som underlag för det fortsatta planeringsarbetet i kommunerna.

Jordbruk

Jordbrukets intressen har enligt länsstyrelsen ägnats stor uppmärksamhet under såväl den fysiska riksplaneringens programskede som dess planeringsskede. Flertalet primära intresseområden för jordbruket omfattas av riktlinjer som i stort avvisar ny bebyggelse om den kan utgöra ett hinder *för rationellt jordbruk*.

Tätortsutbyggnad på jordbruksmark utgör enligt länsstyrelsen inte något stort problem i länet, med undantag för Östersunds kommun samt delar av Krokoms kommun. För vissa små tätorter, t. ex. Hammarstrand i Ragunda kommun, kan jordbruksmark behöva tas i anspråk av ekonomiska och funktionella skäl. Planeringen inom området mellan Östersund och Krokom är enligt länsstyrelsen inriktad på att man skall ta stor hänsyn till jordbrukets intressen.

Skogsbruk

Länsstyrelsen bedömer i likhet med skogsvårdsstyrelsen att orsaker till konflikter mellan kommun och markägare om skogsbruket bör kunna elimineras på ett tidigt stadium genom en direkt dialog mellan parterna. Länsstyrelsen anser att kommunerna överlag har visat stor omsorg vad gäller skogsbruket och förståelse för skogsbrukets produktionsformer. Kommunernas planer på vissa restriktioner mot ett rationellt skogsbruk får därför enligt länsstyrelsen mera betraktas som ett önskemål om att man inom vissa avgränsade områden skall kunna reglera eller modifiera formerna för uttag av skogsråvara snarare än att man vill undanta vissa skogsarealer från ett produktivt skogsbruk.

Naturvårdsverket framhåller att fjällbarrskogen på många håll utgör en ursprunglig skogsmiljö av omistligt värde för naturvården och friluftslivet. Verket föreslår att en särskild utredning tillsätts för att se över skogsfrågorna i fjällregionen. I avvaktan härpå bör ett tioårigt avverkningsförbud för området ovanför skogsodlingsgränsen införas.

Enligt skogsstyrelsen är ett generellt förbud mot skogsbruk i fjällnära områden inte motiverat. Styrelsen hänvisar i övrigt till de synpunkter som styrelsen har lämnat på naturvårdsverkets och planverkets utredning Obrutna fjällområden.

Den lämplighetsprövning av planerade skogsvårdsåtgärder som länsstyrelsen i Norrbottens län föreslår, kan enligt Svenska samernas riksförbund (SSR) vara en framkomlig väg att reglera förhållandet mellan storskogsbruket och renskötseln. Oberoende härav är det enligt SSR nödvändigt att skyndsamma åtgärder vidtas för att förhindra att en enskild sameby berörs av skogsvårdsåtgärder i sådan omfattning att renskötseln direkt hotas. Vinterbetesmarkerna bör enligt SSR generellt ges ett bättre skydd.

SSR påpekar att samernas erfarenheter hittills av samråd med skogsbrukets företrädare är mycket dåliga. Ett reellt samrådsförfarande bör enligt SSR innebära att även skogsbrukets företrädare är beredda att jämka sina

intressen.

Svenska fjällklubben anser att barrskogarna i fjälldalarna är en väsentlig del av fjällandskapet. De bör inte få betraktas som mark för skogsproduktion.

Fiske

Länsstyrelsen konstaterar att länets sjöar och vattendrag är intressanta för fritidsfiske. Fisket har därför i stor utsträckning behandlats i samband med friluftsliv och turism. Flertalet kommuner avser enligt länsstyrelsen att under kommande planeringsperiod behandla fiskets intressen mer ingående.

Fiskeristyrelsen konstaterar att fiskets intressen inte har tillgodosetts i planeringsarbetet i länet. De sju kommuner i länet som berörs av fiskets viktigare intresseområden bör enligt styrelsen vid kommande revidering av kommunöversikter och markdispositionsplaner redovisa hur man avser att säkerställa dessa områden.

Åre kommun framhåller att bristerna beträffande fritidsfiskets behandling under planeringsskedet huvudsakligen beror på att varken länsstyrelsen eller kommunen funnit lämpliga former för att i den kommunala planeringen föreslå åtgärder som tillgodoser fiskets intressen. I samband med revidering av kommunöversikten avser kommunen att vidga samarbetet med företrädare för fiskets intressen.

Rennäringen

Rennäringen har enligt länsstyrelsen sådan omfattning och betydelse i länet att bevakningen av dess intressen har varit en viktig del i planeringsarbetet. Näringen har sitt bästa skydd genom rennäringslagen. Lagen ger emellertid enligt länsstyrelsen inte något skydd mot förändringar i markanvändningen inom de områden utanför åretruntmarkerna som disponeras med sedvanerätt. Dessa områden är samtidigt ofta de mest attraktiva för turism, fritidsbebyggelse och friluftsliv.

Länsstyrelsen anser att rennäringens företrädare har tillförsäkrats samrådsmöjlighet i länet genom riktlinjerna i kommunöversikterna med undantag för kommunöversikterna för Strömsunds och Härjedalens kommuner. Härjedalens kommuns beslut kan enligt länsstyrelsen uppfattas som att sedvanerätten sätts ifråga. Sedvanerättens innebörd och konsekvenser för markanvändningen bör därför studeras ytterligare.

Planverket påpekar att de i rennäringslagen angivna rättigheterna och statsmakternas uttalanden bl. a. i samband med den fysiska riksplaneringen ger rennäringen stöd för att bedriva verksamheten i alla berörda län i hittillsvarande omfattning.

Strömsunds och Härjedalens kommuner har enligt planverket skjutit ställningstaganden till vissa viktiga renskötselmarkers behandling på framtiden. Samråden med rennäringens företrädare bör fördjupas bl. a. i Ström-

sunds och Härjedalens kommuner. Den i länet utarbetade modellen för kommunöversikt i renskötselområdet bör utvecklas ytterligare. Vid revidering eller fortsatt bearbetning av kommunöversikter bör befintliga och eventuella framtida metodexempel utnyttjas.

Ett par kommuner i Jämtlands län har enligt lantbruksstyrelsen kommit längst när det gäller metoder att behandla renskötselmarkerna i kommunöversikterna. Metoder och samrådsformer för renskötselns behandling i den kommande planeringen bör dock ytterligare utvecklas. I första hand bör Strömsunds och Härjedalens kommuner i samråd med berörda samebyar komplettera sina kommunöversikter med riktlinjer till skydd för renskötseln.

Utvecklingen i de primära rekreationsområdena kan enligt lantbruksstyrelsen komma i stark motsatsställning till rennäringens intressen. Betydande renskötselintressen i bl. a. Jämtland och Härjedalen ligger inom primära rekreationsområden som är mycket attraktiva för fjällturism. För att renskötselmarkerna skall kunna säkerställas bör en övergripande markanvändningsplanering ske inom resp. primärt rekreationsområde. Företrädare för rennäringen bör enligt lantbruksstyrelsen få möjlighet att påverka planeringen för de rekreationsområden som berör viktiga rennäringsintressen.

Svenska samernas riksförbund (SSR) påtalar behovet av centralt utfärdade direktiv och anvisningar för kommunernas planering vad gäller rennäringens intressen. I ett flertal kommunöversikter finns enligt förbundet betydande brister. SSR betonar att det är en nödvändig förutsättning för att renskötselns markanvändning skall beaktas i planeringen att föreskrivna samråd verkligen kommer till stånd. Härutöver bör sameby betraktas som sakägare i byggnadslagstiftningens mening i första hand inom de centrala och viktiga delarna av renskötselmarkerna.

Den negativa effekt som exploateringen för turism och rekreation har på renskötselns markanvändning har enligt SSR inte uppmärksammats i riksplanearbetet. Förbundet påpekar att man i förslaget till områdesplan för Klövsjö-Vemdalen inte har redovisat områden för rennäringen. Det är nödvändigt att instrument skapas för en samlad bedömning av hur rekreationsintressena och rennäringens intressen skall kunna samordnas.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

Länsstyrelsen konstaterar att nästan halva länets yta berörs av områden som bedöms vara av riksintresse för naturvård, friluftsliv eller kulturminnesvård. Dessa intressen har haft en framträdande plats i den fysiska riksplaneringen i länet.

Många av de verksamheter som förekommer i dagens samhälle medför enligt länsstyrelsen stora förändringar i naturförhållandena. I vissa avseenden kan det ifrågasättas om verksamheterna står i samklang med ett ekologiskt synsätt. Bland verksamheter med kraftig miljöpåverkan nämner läns-

styrelsen vattenkraftutbyggnad, skogsbruk och i viss mån exploatering för fritidsändamål och turism. Skogsbrukets långsiktiga effekter på miljön och den ekologiska stabiliteten bör enligt länsstyrelsen klarläggas närmare.

I den diskussion som har förts under planeringsskedet om en anpassning av skogsbruket till miljö- och bevarandeintressena har förslagen till en början inriktats mot användning av de nya bestämmelserna i 19 och 20 §§ naturvårdslagen för att i ett slutskede ha gått över mot en reglering med stöd av den allmänna aktsamhetsregeln i 1 § skogsvårdslagen. Stor osäkerhet har präglat övervägandena eftersom större erfarenhet saknas om tillämpningen av de nya bestämmelserna. Länsstyrelsen bedömer att förutsättningarna att tillmötesgå kommunernas önskemål enligt kommunöversikterna om att använda 19 och 20 §§ naturvårdslagen av resursskäl är mycket begränsade.

Erfarenheterna från planeringsskedet visar enligt länsstyrelsen att en ökad samverkan mellan naturvård och kulturminnesvård skulle vara värdefull. I praktiken är dock en sådan samverkan svår att uppnå till följd av brist på resurser. Eftersom ett säkerställande av kulturminnesvårdens intressen i många fall har fört med sig anspråk på förordnanden enligt 19 och 20 §§ naturvårdslagen ökar belastningen ytterligare på länsstyrelsens naturvårdsresurser. I stället för samverkan uppstår enligt länsstyrelsen således en konkurrenssituation mellan naturvård och kulturminnesvård. Kulturminnesvården befinner sig därför enligt länsstyrelsen i en mycket svår situation. Behovet av snabba åtgärder för att beakta kulturhistoriska intressen är dessutom påtagligt. Länsstyrelsen anser att kulturminnesvårdens administrativa problem, ambitionsnivå och resursfrågor snarast bör övervägas av statsmakterna.

Länsstyrelsen bedömer att aktiva åtgärder för att tillgodose naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen inom odlingslandskapet erfordras framför allt inom länets fjällområden. Aktiva insatser erfordras för att man skall kunna bevara kulturhistoriskt värdefulla enskilda byggnader och miljöer. De största insatserna behövs enligt länsstyrelsen beträffande jordbrukets överloppsbyggnader och byggnader på de mindre, marginella jordbruken samt inom fäbodsområdena.

Möjligheterna att i fortsättningen vidta sådana förordnandeåtgärder som är en följd av riksplaneringen är enligt länsstyrelsen i det närmaste obefintliga om inte resurserna förbättras. Länsstyrelsen konstaterar således att den inte har möjlighet att motsvara de krav som ställs med anledning av de antagna kommunöversikterna.

Naturvårdsverket anser att avsaknaden av översiktliga naturinventeringar inom bl. a. Jämtlands län är ett allvarligt problem. Det är angeläget att resurserna för sådana inventeringar förstärks. Särskilda statliga medel bör ställas till länsstyrelsens förfogande. Verket framhåller att en naturvårdsplan bör upprättas i länet som handlingsprogram för bl. a. skydd och vård av från naturvårdssynpunkt värdefulla områden.

Åre kommun påpekar att avgränsning och säkerställande av bevarandeintressena inte har behandlats i detalj på grund av brister i inventeringsmaterialet. Kommunen förutsätter att resurser ställs till länsstyrelsens förfogande för fördjupade inventeringar.

Fritidsbebyggelse

Länsstyrelsen konstaterar att exploateringen för fritidsbebyggelse har varit ett av kommunernas största planeringsproblem under planeringsskedet. Behovet av större planmässighet i utvecklingen av fritidsbebyggelsen var enligt länsstyrelsen redan under programskedet erkänt i länet, särskilt i de kommuner som hade hunnit få erfarenhet av den kraftigt ökande efterfrågan på mark för exploatering. Samtidigt har kommunerna önskat ta till vara de gynnsamma förutsättningarna för friluftsliv och turism. De stora och omedelbara anspråk som riktas mot dessa resurser innebär enligt länsstyrelsen en svår påfrestning i kommunernas arbete med att förstärka sin planberedskap.

Fritidsbebyggelsen har enligt länsstyrelsen i första hand utvecklats inom tätorternas närområden samt inom de attraktiva fjällområdena. Även sjöområdena inom Bräcke och Östersunds kommuner har dragit till sig en omfattande bebyggelse. Koncentrationen är dock störst inom fjällområdet. Utvecklingen under de allra senaste åren har inneburit en kraftigt ökad belastning på fjällen.

Genom de kommunala insatserna under planeringsskedet har enligt länsstyrelsen sådana översiktliga planer som angavs i regeringens beslut med anledning av programskedet kommit till stånd inom huvudparten av områdena med geografiska riktlinjer. Genom arbetet med kommunöversikter har diskussionen kring enskilda områden kunnat ske mot bakgrund av utvecklingen i stort inom kommunen. Områden för nylokalisering av fritidsbebyggelse har på så sätt kunnat väljas med större säkerhet än tidigare. Kommunernas planering har dock enligt länsstyrelsen snarare varit anpassad till kända önskemål om exploatering än styrande med hänsyn till resurstillgång, arbetskraftsutbud etc. De områden som föreslås för fritidsbebyggelse sammanfaller ofta med tänkbara utvecklingsområden för turism. Markdispositionsplanerna innehåller i regel ingen närmare diskussion om önskvärda effekter av exploateringarna. Effekterna kan enligt länsstyrelsen vara starkt negativa, t. ex. för den fysiska och sociala miljön och för kommunens ekonomi.

Länsstyrelsen konstaterar att skillnaden i antalet fritidshus mellan år 1970 och 1975 antyder inom vilka delar av länet det råder en betydande efterfrågan på fritidshus. Utvecklingen har varit kraftigast inom fjällområdet i anslutning till redan etablerade turistanläggningar. Under de senaste åren har enligt länsstyrelsen initiativ tagits till stora exploateringar även inom tidigare opåverkade områden. Skälet härtill kan bl. a. sökas i att exploateringsverksamheten har fått en annan karaktär än tidigare. Stora byggnads-

företag har inriktat sitt intresse mot exploatering i fjällvärlden och har härvid sökt sig till områden med till synes friare förutsättningar för utveckling av fritidsboende och turism än redan bebyggda områden. Markpriserna och utbudet av mark kan därvidlag ha varit mer styrande än planmässiga synpunkter. Den kommunala planeringen har ofta stått oförberedd inför sådana initiativ.

Länsstyrelsen anser att denna nya inriktning av exploatering för fritidsbebyggelse i fjällvärlden – som kommunerna mer eller mindre restriktivt söker möta i sin planering – gör det ytterst vanskligt att bedöma utvecklingen på såväl kort som lång sikt. Sannolikheten för att aktuella initiativ och planer på fritidsbebyggelsen kommer att förverkligas är beroende av många svåröverskådliga omständigheter. Efterfrågan på fritidshus bör enligt länsstyrelsen rimligen påverkas av hur samhället lyckas med sin rekreationspolitik t. ex. vad gäller utbud av kollektiva boendeanläggningar. Samtidigt styrs bebyggelseutvecklingen av krafter, som endast delvis har sin näring i efterfrågan på logi eller som i vart fall inte säkert är i balans med denna efterfrågan sett i ett längre tidsperspektiv. Enligt länsstyrelsen är det därför svårt att bedöma behovet av anläggningar för fritidsboende och hur behovet skall tillgodoses på ett från samhällssynpunkt godtagbart sätt med hänsyn till nödvändig resurshushållning med både mark och vatten, ekonomi och energi. Länsstyrelsen menar att dessa problem bättre måste analyseras inför den fortsatta planeringen. Det är bl. a. i det sammanhanget som länsstyrelsens pågående utredning TUR-75 skall ses.

Det förs enligt länsstyrelsen inte någon diskussion om nya former av fritidsbebyggelse i markdispositionsplanerna eller kommunöversikterna. Parallellt med detta planeringsarbete har emellertid ett flertal kommuner bedrivit områdesplanering för de fritidsbebyggelseområden som expanderar mest. Förslagen till områdesplaner har gett vissa anvisningar om hur man tänkt sig fördelningen mellan kollektivt och enskilt boende samt om lokalisering och gruppering av bebyggelsen i terrängen. Länsstyrelsen anger att den i yttranden över dessa områdesplaneförslag har ifrågasatt den totala volymen på föreslagen exploatering, fördelningen mellan kollektivt och enskilt boende, anpassningen till naturmiljön etc.

Omvandlingen av bostäder för permanentboende till fritidsbostäder är enligt länsstyrelsen en företeelse som är av relativt sent datum i länet och har att göra med den kraftigt ökade efterfrågan på fritidsbostäder i fjällen. Effekterna är märkbara inom såväl Åreområdet som inom västra Härjedalen. Utvecklingen är alarmerande och ställer kommunerna i en mycket svår situation. Landstinget instämmer i denna bedömning och betonar att bl. a. kommunala investeringar i vägar, vatten och avlopp, bostadsmark etc. inte utnyttjas rationellt om sådan omvandling sker.

Gruvor och täkter

Industriverket konstaterar att betydande områden i länet är av intresse

för gruv- och mineralbrytning. Naturvårdsverket anger att verket i annat sammanhang har föreslagit att man bör göra en undersökning av alunskifferförekomsterna i en zon närmast fjällen i Jämtlands län, bl. a. i syfte att finna ett alternativ till brytning av alunskiffer i södra och mellersta Sverige.

Åre kommun anger att gruv- och mineralintressen har aktualiserats främst genom uranfyndigheter inom vissa områden. Kommunen stryker under behovet av utredningar som klarlägger samordningen mellan bergmästarstaten, länsstyrelsen och kommunerna.

Kraftledningar

Länet genomkorsas enligt länsstyrelsen av ett omfattande nät av kraftledningar, särskilt i de östra delarna. Nya ledningssträckor diskuteras inom Åre, Östersunds och Ragunda kommuner. Det befintliga nätet representerar en markkonsumtion som inte är obetydlig. Speciellt bör enligt länsstyrelsen bortfallet av produktiv skogsmark observeras. Ledningarna utgör dessutom i vissa områden ett störande inslag i landskapsbilden. En mer medveten planering av ledningssträckningar med hänsyn till markkonsumtion och påverkan på landskapsbild är enligt länsstyrelsen önskvärd.

Länsstyrelsen anser att exploateringarna för turism och fritidsbebyggelse i fjällområdet utgör en svårbedömbar faktor för kraftleverantörer och planerande myndigheter. Såväl utbyggnadstakt som slutlig volym av bostäder och anläggningar måste bedömas och ställas i relation till kostnaderna i olika utbyggnadsalternativ.

Flygplatser

Planverket anser att en omlokalisering av Östersunds flygplats bör övervägas med hänsyn till bl. a. bullerstörningar och de begränsningar som flygplatsens läge innebär för möjligheterna att bygga ut tätorterna. Nya lägen för en flygplats bör undersökas och mark bör reserveras för ändamålet.

De redovisade konflikterna i samband med en utbyggnad av Östersunds flygplats bör enligt luftfartsverket kunna lösas i den kommande områdesplaneringen. Verket konstaterar att det saknas redovisning av vidtagna planeringsåtgärder mot flygbullerstörningar.

Länsstyrelsen påpekar att omlokalisering av Östersunds flygplats har övervägts i en särskild utredning. Fysiska förutsättningar ansågs därvid inte föreligga inom rimligt avstånd från Östersund. Den nuvarande samlokaliseringen med flygflottiljen innebär dessutom sådana ekonomiska fördelar att en flyttning inte kan försvaras. Från bullersynpunkt är det enligt länsstyrelsen flygflottiljens verksamhet som är helt avgörande. Länsstyrelsen anser inte att hinder bör resas mot en utveckling av Östersunds civila flygfält i dess nuvarande läge.

Försvar

Länsstyrelsen konstaterar att det i anslutning till Östersunds tätort har redovisats omfattande områden för försvarsmaktens räkning. Områdena utgör övningsområden för de förband som har sin fredsverksamhet förlagd inom kommunens centrala delar.

Det är enligt planverket väsentligt att försvarsmakten på sikt söker reducera sådana markområden nära vissa tätorter, bl. a. Östersund, som uppenbart försvårar bebyggelseplaneringen.

Länsstyrelsen framhåller med anledning av planverkets yttrande att frågan om försvarets markområden i Östersund har övervägts noga av Östersunds kommun och försvarsmaktens företrädare. Enligt länsstyrelsens mening är frågan under betryggande kontroll genom de kontinuerliga kontakter som förekommer mellan parterna.

6.23 Västerbottens län

Redovisat material

I samtliga 12 kommuner i Västerbottens län antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län våren 1975. För Västerbottens län fattades beslut den 20 mars 1975.

Samtliga kommuner i Västerbottens län har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningarna har behandlats av kommunfullmäktige.

Samtliga kommuner i länet har redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter.

I Västerbottens län omfattas fjällen, kusten samt Byskeälvens, Skellefteälvens, Vindelälvens, Umeälvens och Ångermanälvens dalgångar av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Länet berörs även av de primära rekreationsområdena Vindelälven och Tärna–Graddis fjällvärld.

Områdesplan som har antagits av fullmäktige har redovisats för Sävars tätort i Umeå kommun.

Av fullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunerna har vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av tio av länets tolv kommuner.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Preliminärt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrelsen den 29 augusti 1977. Detta har tillsammans med länsstyrelsens övriga redovisning sänts för yttrande till landstinget och för kännedom till kommunerna. Slutligt sammanfattande yttrande har avgetts av länsstyrel-

sen den 31 oktober 1977.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats en särskild redovisning av studier av industrilägen vid Norrlandskusten som har utförts enligt överenskommelse med bostadsdepartementet samt yttranden över denna redovisning från sjöfartsverket och berörda kommuner. Vidare har länsstyrelsen bifogat dels yttranden från vägförvaltningen, lantbruksnämnden, skogsvårdsstyrelsen och landstinget, dels en förteckning över flygplatser i Västerbottens län och en sammanställning av markanvändningsplaner för områden med geografiska riktlinjer.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.).

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Västerbottens län har synpunkter lämnats av länsstyrelsen samt Lycksele, Sorsele, Storumans, Umeå och Vilhelmina kommuner.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Länsstyrelsen anser att kommunerna i sin planering i huvudsak har följt de tidigare upprättade programmen för den fysiska riksplaneringen. Bristen på lämpligt kartmaterial, främst inom fjällområdet, och på inventeringar rörande naturvården och kulturminnesvården har dock lett till att planeringen inte har kunnat genomföras i önskvärd omfattning. Länsstyrelsen anser att kommunerna med hjälp av byggnadslagen och naturvårdslagen i huvudsak kan tillgodose riksintressena. Allteftersom ytterligare utredningsmaterial tas fram ankommer det på länsstyrelsen att i samråd med kommunerna diskutera eventuella naturvårdsförordnanden.

Länsstyrelsen understryker vikten av att den fysiska planeringen samordnas med andra planeringsformer som regionalpolitisk planering, regional trafikplanering, ekonomisk planering och naturvårdsplanering. Bristen på ett samlat bedömningsunderlag för den översiktliga samhällsplaneringen upplevs enligt länsstyrelsen som högst otillfredsställande både på kommunal och regional nivå.

Fjällen

Länsstyrelsen framhåller att intresset för exploatering i fjällområdet är stort och väntas öka ytterligare. Samtidigt finns betydande bevarandeintressen. Det är enligt länsstyrelsens mening otillfredsställande att centrala sektorsorgan utför inventerings- och planeringsarbete utan övergripande

samordning. Länsstyrelsen har därför initierat projektet Västerbottensfjällen vilket syftar till att åstadkomma ett samlat bedömningsunderlag för den fortsatta markanvändningsplaneringen.

Det finns enligt länsstyrelsen utrymme för en utveckling av fritidsbebyggelse i planmässiga former i fjällområdets dalgångar utan att syftet med den fysiska riksplaneringen motverkas. Bebyggelseutvecklingen är relativt måttlig och kommunerna följer utvecklingen noga i sin planering. Utanför dalgångarna finns stora markområden med omfattande riksintressen. Förutsättningar för att riksintressena här skall kunna tillgodoses finns enligt länsstyrelsen genom att marken ägs av staten.

Den föreslagna fjällvägen mellan Ammarnäs och Tärnaområdet är enligt länsstyrelsen en viktig förutsättning för att åstadkomma en fungerande turistregion. Vidare skulle ett genomförande av den av Åsele kommun föreslagna vägförbindelsen från Avasjö–Borga till Stekenjokkvägen, den s. k. Storjolavägen få en avgörande betydelse för Borgafjälls fortsatta utveckling som turistort. Dessa vägar kan enligt länsstyrelsen innebära ett visst intrång för renskötseln.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom fjällen redovisas i avsnitt 4.4. Beträffande Västerbottens län anförs dörutöver följande.

Planverket anser att den planerings- och utredningsverksamhet som har bedrivits av länsstyrelsen i Västerbottens län utgör en god grund för kommunernas arbete. De detaljerade kommunöversikter som hittills har utarbetats för fjälldalgångarna i länet utgör en tillfredsställande form av markanvändningsredovisning.

Naturvårdsverket understryker betydelsen av att planeringsverksamheten och bebyggelseutvecklingen i fjällen följs med särskild uppmärksamhet. Planering i sig är inte någon garanti mot en olämplig utveckling av fritidsbebyggelse. Fritidsbebyggelse bör lokaliseras till från naturvårds- och friluftslivssynpunkt lämpliga områden. En bedömning av huruvida det finns utrymme för fritidsbebyggelse i fjällområdets dalgångar bör enligt verket anstå tills sådana inventeringar har utförts.

Naturvårdsverket anser att kommunöversikten för Vilhelmina kommun bör omarbetas så att man erhåller enhetliga riktlinjer för bl. a. fjällområdet. Även länsstyrelsen är på grund av svårigheter att tolka kommunöversikten tveksam till i vilken omfattning riksplaneringens intentioner kan tillgodoses i nuvarande skede. Vilhelmina kommun framhåller att en precisering av kommunöversiktens riktlinjer bör kunna ske i samråd med länsstyrelsen.

Svenska fjällklubben motsätter sig de föreslagna fjällvägarna mellan Avasjö–Borga och Stekenjokkvägen samt mellan Ammarnäs och Tärnaområdet, då dessa skulle göra intrång i det obrutna fjällområdet.

Enligt Svenska samernas riksförbund (SSR) kan s. k. sociala naturreservat innebära en exploatering som kommer i konflikt med renskötselns in-

tressen. I Vindelfjällens naturreservat finns exempelvis planer på en mycket omfattande exploatering för turism och rekreation. Länsstyrelsen framhåller att endast övernattningsstugor och vindskydd vid lederna samt smärre kompletteringar av befintligt lednät planeras i reservatet. Inom områden som är känsliga från rennäringens synpunkt kommer ingen utbyggnad av leder och stugor att ske. Också Sorsele kommun framhåller att den diskuterade utbyggnaden inom Vindelfjällens naturreservat inte kommer att innebära olägenheter för rennäringen.

Sorsele kommun anser att en korridor bör lämnas öppen för en väg mellan Ammarnäs och Tärnaområdet i det fortsatta arbetet med att närmare avgränsa de obrutna fjällområdena.

Kusten

De redovisade planerna för kustområdet, som länsstyrelsen anser kan likställas med markdispositionsplaner tillgodoser enligt länsstyrelsen i huvudsak riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen.

Fritidsbebyggelsens utveckling bör enligt länsstyrelsen uppmärksammas särskilt vid kusten där bebyggelsen kan vara till hinder för yrkesfisket.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom de övriga kustområdena i landet redovisas i avsnitt 4.3. Beträffande Västerbottens län anförs därutöver följande.

Planverket framhåller att de tillgängliga delarna av stränderna vid framför allt Norrlandskusten idag nästan helt är spärrade av fritidsbebyggelse. Den största ökningen av antalet fritidshus inom de övriga kustområdena i landet har skett i Västerbotten, där nettoökningen av fritidshus var 19% under perioden 1970–1975 enligt lantmäteriverkets inventering.

Länsstyrelsen framhåller i sitt kompletterande yttrande att det finns stora brister i den inventering av fritidsbebyggelse som utfördes år 1970 i vissa delar av länet. Den i lantmäteriverkets inventering redovisade utvecklingen mellan åren 1970 och 1975 har därför blivit felaktig. Det verkliga tillskottet av fritidshus i kustkommunerna är enligt länsstyrelsens uppgifter ca 2 000 fritidshus vilket skall jämföras med lantmäteriverkets uppgifter på ca 3 300 fritidshus.

Älvdalar

Kommunernas planeringsinsatser för huvudälvarnas dalgångar har enligt länsstyrelsen i första hand koncentrerats till områden med ett akut planeringsbehov. För vissa dalgångar kvarstår därför behovet av planering.

Länsstyrelsen påpekar vidare att anläggningar för vattenkraft endast delvis har berörts i kommunöversikterna, eftersom en samlad information om befintliga och planerade anläggningar har saknats.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom älvdalarna redovisas i avsnitt 4.5. Beträffande Västerbottens län anförs därutöver följande.

Det är enligt naturvårdsverket särskilt angeläget att markanvändningsplaneringen snarast kommer i gång i Vindelälvens dalgång som också utgör primärt rekreationsområde. Verket framhåller att de fyra outbyggda storälvarna Torne älv, Kalix älv, Pite älv och Vindelälven bör undantas från utbyggnad av vattenkraft. De bör inte heller påverkas genom överledning av vatten från ett vattendrag till ett annat.

Planverket anser att kommunerna för Ume älv inom Storumans och Lycksele kommuner, Ångermanälven, Byske älv samt Skellefte älv uppströms Skellefteå kommun bör kunna göra en förenklad redovisning av den långsiktiga markanvändningen. I de mer bebyggelseexpansiva områdena där även motstående intressen föreligger bör dock en markanvändningsplanering genomföras.

Enligt planverkets mening kan vattenkraftutbyggnad i tätortsnära områden, som exempelvis vid Volgsjöfors i Vilhelmina kommun, spoliera områden av stort rekreativt värde. Sådana älvsträckor bör i största möjliga omfattning bevaras orörda.

Vindelälven och Tärna–Graddis fjällvärld

Länsstyrelsen anser att Vindelfjällens naturreservat och de riktlinjer för markanvändningen som har angetts i kommunöversikterna f. n. tillgodoser statsmakternas riktlinjer för de två primära rekreationsområdena Vindelälven och Tärna–Graddis fjällvärld. Kommunerna har ännu inte gjort någon närmare avgränsning av de primära rekreationsområdena. Länsstyrelsen anser att avgränsningen bör avvakta den markanvändningsplanering som pågår.

Naturvårdsverket föreslår att utvecklingsprogram för turism utarbetas inom landets primära rekreationsområden. I avvaktan härpå bör man iaktta största återhållsamhet med att tillåta utbyggnad av fritidsbebyggelse.

Det finns enligt länsstyrelsen ingen anledning att införa ett totalstopp för fritidsbebyggelse i de primära rekreationsområdena. Kommunerna har i sina kommunöversikter angett restriktiva riktlinjer för tillkommande fritidsbebyggelse i dessa områden. Dessutom finns i områdena omfattande förordnanden enligt naturvårdslagen. Länsstyrelsen framhåller att det är nödvändigt att visa förtroende för den planering som pågår i kommunerna.

De primära rekreationsområdena i länet berör enligt länsstyrelsen kommuner i ekonomiskt svaga regioner. Stora investeringar har redan gjorts i rekreationsanläggningar som belastar den kommunala ekonomin bl. a. genom årliga driftunderskott. Länsstyrelsen understryker behovet av statliga insatser för att intentionerna för de primära rekreationsområdena skall kunna genomföras. Sorsele och Storumans kommuner stöder länsstyrelsens synpunkter.

Fiskeristyrelsen understryker fiskets betydelse i de primära rekreationsområdena. I Vindelälvsområdet bör fiskevårdsfrågorna snarast utredas och ett försöksprogram för utplantering av öring inledas. Styrelsen har be-

gärt särskilda medel för ändamålet.

Jordbruk och skogsbruk

Restriktioner i fråga om markanvändningen utgör enligt länsstyrelsen ofta hinder för jord- och skogsbruket som är basnäringar i länets landsbygd. Markens betydelse för sysselsättning och försörjning bör enligt länsstyrelsen tillmätas stor vikt i planeringen. Förutsättningarna för jord- och skogsbruk i kombination med bl. a. turism bör underlättas i inlandet, främst i fjällområdet. Därigenom skapas utkomstmöjligheter för den bofasta befolkningen och underlag för service.

Skogsnäringen kommer enligt länsstyrelsen även i framtiden att utgöra en viktig del av länets näringsliv. För att säkra virkesförsörjningen bör de produktionsbefrämjande åtgärderna inom skogsbruket ökas kraftigt. Restriktioner för skogsbruket bör enligt länsstyrelsen göras så begränsade och precisa som möjligt.

Naturvårdsverket framhåller att länets skogsmark till stora delar utgörs av urskogsartad fjällbarrskog ovanför skogsodlingsgränsen. Fjällbarrskogen utgör på många håll en ursprunglig skogsmiljö av omistligt värde för naturvården och friluftslivet. Med hänsyn till planeringsläget föreslår verket att en särskild utredning tillsätts för att se över skogsfrågorna i fjällregionen. I avvaktan härpå bör ett tioårigt avverkningsförbud för området ovanför skogsodlingsgränsen införas.

Ett generellt förbud mot skogsbruk i fjällnära områden är enligt skogsstyrelsen inte motiverat. Styrelsen hänvisar i övrigt till de synpunkter som har förts fram i yttrandet över naturvårdsverkets och planverkets utredning Obrutna fjällområden.

Svenska samernas riksförbund (SSR) framhåller att oberoende av hur förhållandet mellan storskogsbruket och rennäringen regleras bör skyndsamma åtgärder vidtas för att förhindra att en enskild sameby utsätts för skogsvårdsåtgärder i sådan omfattning att renskötseln direkt hotas. Vinterbetesmarkerna bör över huvud taget ges ett bättre skydd. SSR påpekar att erfarenheterna från samisk sida av hittillsvarande samråd med skogsbrukets företrädare är mycket dåliga. Ett reellt samrådsförfarande bör enligt SSR innebära att även skogsbrukets företrädare är beredda att jämka sina intressen.

Svenska fjällklubben anser att de högt belägna barrskogarna i fjälldalarna utgör en väsentlig del av fjällandskapet. De bör inte få betraktas som mark för skogsproduktion.

Det finns enligt länsstyrelsen inte motiv för att införa ett avverkningsförbud för fjällskogarna. All skog bör i princip falla in under skogsvårdslagens bestämmelser. Länsstyrelsen har påbörjat en utredning om de fjällnära barrskogarna inom ramen för projektet Västerbottensfjällen.

Sorsele, Storumans och Vilhelmina kommuner motsätter sig naturvårdsverkets förslag om avverkningsförbud ovanför skogsodlingsgränsen. Stor-

umans kommun framhåller att gränsen är schablonmässigt dragen. En utbyggnad av skogsbilvägnätet skulle innebära att många av de fjällnära barrskogsområdena blir intressanta för skogsbruket. Med hänsyn till näringslivet och sysselsättningen bör dessa områden enligt kommunen inte undantas från utnyttjande. Kommunen anser vidare att skogarna i allmänhet saknar betydelse för rekreation och naturvård. Vilhelmina kommun påtalar skogsbrukets betydelse för enskilda personer och anser att det inte finns någon risk för snabba och omfattande förändringar i fjällskogen.

Fiske

Flertalet kommuner har enligt länsstyrelsen inte behandlat fiskets intressen. Detta är otillfredsställande bl. a. med hänsyn till fiskets stora värde för turism och friluftsliv. Länsstyrelsen framhåller att det krävs klara anvisningar för hur fisket skall behandlas i planeringen.

Vattenföroreningar orsakar enligt länsstyrelsen problem för fisket, främst i kustområdet.

Fiskets intressen har enligt fiskeristyrelsen inte tillgodosetts i den kommunala planeringen. Samtliga kommuner som berörs av fiskets viktigare intresseområden bör vid kommande revidering av de kommunala översiktsplanerna redovisa hur man avser att säkerställa dessa områden.

Rennäringen

Renskötselns intressen har enligt länsstyrelsen i huvudsak kunnat tillgodoses genom de samråd som har ägt rum mellan kommuner, samebyar och lantbruksnämnd. Stora delar av länet utgör intresseområden för renskötseln. Det är enligt länsstyrelsen oundvikligt att den fortsatta samhällsutvecklingen kommer att innebära störningar för renskötseln. Länsstyrelsen anser det viktigt att dessa störningar begränsas så långt möjligt så att möjligheterna att i framtiden bedriva en lönsam renskötsel inte inskränks.

Lycksele och Skellefteå kommuner har enligt planverket ännu inte tagit ställning till hur vissa viktiga renskötselmarker skall behandlas i planeringen. I de berörda kommunerna bör samråden med rennäringens företrädare fördjupas. Den modell för kommunöversikt i renskötselområdet som har utarbetats med jämtländska förhållanden som utgångspunkt bör utvecklas ytterligare och anpassas särskilt till västerbottniska förhållanden. Vid fortsatt bearbetning och revidering av de hittills framtagna kommunöversikterna bör de metodexempel som föreligger utnyttjas.

Lantbruksstyrelsen konstaterar att några kommuner i länet har utpekat områden där samråd skall ske med rennäringens företrädare. Riktlinjerna i kommunöversikt behöver dock i allmänhet utvecklas ytterligare. I första hand bör enligt styrelsen Lycksele och Skellefteå kommuner i samråd med berörda samebyar komplettera sina kommunöversikter med riktlinjer till skydd för renskötseln.

Lantbruksstyrelsen pekar på risken för konflikter mellan renskötseln

och olika former av friluftsliv i renskötselområdets fjällregion. Bl. a. kan utvecklingen i de primära rekreationsområdena enligt styrelsen komma i konflikt med rennäringen. För att renskötselmarkerna skall kunna säkerställas bör en övergripande markanvändningsplan upprättas för varje primärt rekreationsområde. Friluftslivets och fritidsbebyggelsens inverkan på rennäringen i fjälldalgångarna i Västerbottens och Norrbottens län bör även uppmärksammas enligt styrelsen. Fjälldalgångarna rymmer framför allt viktiga flyttningsvägar, men även åretruntbetesmarker.

Svenska samernas riksförbund (SSR) påtalar behovet av centralt utfärdade direktiv och anvisningar för kommunernas planering vad gäller rennäringens intressen. I ett flertal kommunöversikter, däribland Lycksele, finns enligt förbundet betydande brister. SSR betonar att en nödvändig förutsättning för att renskötselns markanvändning skall beaktas i planeringen är att föreskrivna samråd verkligen kommer till stånd. Härutöver måste sameby betraktas som sakägare i byggnadslagstiftningens mening i första hand inom de centrala och viktiga delarna av renskötselmarkerna.

Den negativa effekt som exploateringen för turism och rekreation har på renskötseln har enligt förbundet inte uppmärksammats i riksplanearbetet. Det är nödvändigt att instrument skapas för en samlad bedömning av hur rekreationsintressena och rennäringens intressen skall kunna samordnas.

Vilhelmina kommun anser att rennäringen måste anpassas till de nya förutsättningar som samhällsutvecklingen medför. Kommunen framhåller vidare att samrådsskyldigheten inte kan innebära vetorätt i planärenden för samebyarna. Renskötsel och turism bör enligt kommunen kunna samordnas.

Sorsele kommun anser att en bedömning av rennäringens behandling i planeringen kan göras först när en mera detaljerad markanvändningsplan föreligger.

Storumans kommun framhåller att samråden med samebyarna inte har lett till en godtagbar redovisning, framför allt inte inom vinterbeteslanden. Kommunen säger sig vara beredd att samråda med berörda samebyar vid eventuella intressekonflikter, men påpekar att klara regler för tillämpning av lagstiftningen saknas.

Lycksele kommun anser att metodexempel för rennäringens behandling i kommuner inom området mellan fjäll- och kustområdena bör utarbetas. Länsstyrelsen framhåller i sitt kompletterande yttrande att samråd med rennäringens företrädare kan bli givande först i samband med konkret markanvändningsplanering. En förutsättning för att rennäringens intressen skall kunna beaktas i planeringen är dock att berörda samebyar deltar i de samråd man kallas till.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

För många områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv saknas enligt länsstyrelsen inventeringsmaterial som underlag för avgränsningar

och skyddsåtgärder. Bristen på personella resurser för sådana inventeringar innebär att föreslagna naturvårdsåtgärder kan vara genomförda tidigast i slutet av 1980-talet.

Länsstyrelsen framhåller att förutsättningarna för en ökad samverkan mellan kulturminnesvårdens, naturvårdens och friluftslivets intressen har förbättrats i och med att ansvaret för kulturminnesvården har lagts på länsstyrelsen. Kunskapsunderlaget beträffande kulturminnesvårdens intressen är enligt länsstyrelsen otillräckligt. Behovet av medel för upprustning av byggnadsbeståndet är också stort.

Även om det i länet finns stora skyddsvärda områden får planeringen enligt länsstyrelsen inte styras enbart av bevarandeintressena. Att ensidigt hävda olika sektorintressen och opreciserade riksintressen leder till att restriktioner för markanvändningen successivt förstärks och utvidgas.

Naturvårdsverket anser att bevarandeintressena i avvaktan på kunskapsunderlag måste prioriteras före de exploateringsintressen som hittills har styrt markutnyttjandet. Verket finner det otillfredsställande att endast begränsade delar av länet har inventerats och förordar att översiktliga naturinventeringar snarast genomförs. Det är enligt verket sannolikt att åtskilliga områden av riksintresse ännu inte har uppmärksammats.

Sorsele och Storumans kommuner anser att bevarandeintressena har getts alltför stor tyngd i hittillsvarande planering och betonar vikten av att även regionalpolitiska intressen beaktas. Storumans kommun framhåller att beslut om restriktioner för markanvändningen bör fattas i samråd med berörda kommuner. Sorsele kommun påpekar att betydande områden har angetts vara av riksintresse. Riksintressena är dock enligt kommunerna inte närmare preciserade till sitt innehåll.

Fritidsbebyggelse

Länsstyrelsen framhåller i sitt kompletterande yttrande att ökningen av antalet fritidshus i länet under perioden 1970–1975 enligt lantmäteriverkets inventering uppgår till ca 7 500 fritidshus. Den verkliga ökningen har dock enligt länsstyrelsens bedömning varit betydligt lägre, nämligen högst 4 500–5 000 fritidshus. Detta innebär att utvecklingen av fritidsbebyggelse i länet har minskat jämfört med tidigare år. Länsstyrelsen anser mot denna bakgrund att statsmakternas riktlinjer beträffande fritidsbebyggelsen har följts i planeringen.

Även Storumans och Lycksele kommuner ifrågasätter lantmäteriverkets redovisning av tillskottet av fritidshus. Storumans kommun menar sig ha utvecklingen av fritidsbebyggelse under kontroll och anser att inga ytterligare restriktioner krävs. Lycksele kommun framhåller att fritidsbebyggelsen inte utgör något planeringsproblem i kommunen eftersom antalet fritidshus är relativt litet. Sorsele kommun framhåller att inga ytterligare restriktioner mot fritidsbebyggelse krävs. Utvecklingen av fritidsbebyggelse i kommunen har varit måttlig.

Industri

Länsstyrelsen har i en särskild rapport översiktligt redovisat lokaliseringsförutsättningarna vid Västerbottenskusten för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen.

De industrilägen vid Norrlands- och norra Svealandskusten som har angetts av kommuner och länsstyrelser bör enligt planverket närmare analyseras för att det skall kunna klarläggas var fortsatta planerings- och utbyggnadsinsatser är önskvärda.

Naturvårdsverket instämmer i stort i länsstyrelsernas bedömningar av de studerade industrilägena vid Norrlandskusten. Verket anser dock att en lokalisering till Näsudden i Skellefteå kommun är mindre lämplig med hänsyn till de stora utsläpp som redan förekommer i området. En lokalisering till Järnäs–Bredvik skulle vidare enligt verket delvis beröra ett område av riksintresse för naturvården och är därför olämplig.

Överbefälhavaren framhåller att etablering av industri vid Norrlandskusten främst bör ske inom områden med utbyggda hamnanläggningar o. d. Nya stora industriområden skulle förändra förutsättningarna för kustförsvaret. Detaljplaneläggning av ett nytt område bör enligt överbefälhavaren föregås av samråd med de militära myndigheterna.

Gruvor och täkter

Länsstyrelsen framhåller att möjligheterna att utvinna malm och industrimineraler har stor betydelse för sysselsättningen i länet. Länsstyrelsen och andra sysselsättningsplanerande myndigheter har dock mycket dålig kännedom om fyndigheternas lokalisering och omfattning och om de ekonomiska förutsättningarna för eventuell exploatering.

Vilhelmina kommun understryker de planerande myndigheternas behov av en konkret redovisning av prospekteringsresultat för att undvika framtida konflikter mellan olika intressen. Kommunen föreslår vidare att staten ersätter prospekteringskostnaderna inom de obrutna fjällområdena i de fall gruvdrift inte kan beviljas. Lycksele kommun efterlyser ett förbättrat underlag för mineralsektorn inför en fortsatt fysisk riksplanering.

Industriverket framhåller att den information som föreligger efter den avslutande fasen i prospekteringen normalt är mycket osäker. Ytterligare utredningar av främst teknisk och ekonomisk art krävs ofta innan något beslut om brytning kan fattas. Verket anser dock att länsstyrelser och kommuner bör informeras redan vid utläggningen av utmål. Den definitiva avvägningen mellan gruvintressen och motstående intressen kan emellertid göras först vid den tidpunkt då beslut om gruvbrytning fattas.

Flygplatser

Flygplatsernas lokalisering bör enligt länsstyrelsen grunda sig på översiktliga bedömningar som ansluter till övrig trafikplanering. Eventuella konflikter vid flygplatsernas lokalisering kan bedömas först då resultat

föreligger av den utredning om flygtrafiken i länet som genomförs av länsstyrelsen.

Luftfartsverket framhåller att redovisning av planeringsåtgärderna för flygplatserna i länet, bl. a. Umeå och Skellefteå flygplatser, saknas.

Planverket anser att en omlokalisering av Umeå flygplats bör övervägas med hänsyn till bullerstörningar i Umeå tätort. Nya lägen bör undersökas och mark reserveras för ändamålet.

Umeå kommun anser inte att nuvarande förhållanden motiverar en utredning om alternativt flygplatsläge. För att bevara handlingsfriheten kan det dock vara motiverat att klarlägga lokaliseringsalternativ i kommande markanvändningsplanering. Kommunen påpekar att endast ett fåtal bostadshus berörs av den enligt flygbullerutredningen maximalt godtagbara bullernivån.

Länsstyrelsen anser i sitt kompletterande yttrande att planverkets förslag att omlokalisera Umeå flygplats är orealistiskt. Investeringarna har under de senaste åren varit omfattande. Några större nya bostadsområden är inte aktuella inom bullerstörda områden.

Storumans kommun framhåller att en ombyggnad av militärflygfältet vid Gunnarn skulle möjliggöra charterresor till turistorterna i fjällen.

Sorsele kommun konstaterar att luftfartsverket inte har bemött förslaget från Arjeplogs, Norsjö och Sorsele kommuner att anlägga ett flygfält i Slagnäsområdet.

Försvar

Länsstyrelsen anser att flygvapnets skjutverksamhet vid Lyxamyran i Sorsele och Storumans kommuner bör inskränkas under vissa perioder med hänsyn till fågellivet i området. Överbefälhavaren framhåller i sitt yttrande att så har skett.

6.24 Norrbottens län

Redovisat material

I samtliga 14 kommuner i Norrbottens län antog kommunfullmäktige under år 1974 program för hur den fysiska riksplaneringens riktlinjer avsågs bli fullföljda i den kommunala markanvändningsplaneringen och genom andra åtgärder. Regeringen tog ställning till programmen genom beslut län för län under våren 1975. För Norrbottens län fattades beslut den 20 mars 1975.

Samtliga kommuner i Norrbottens län har redovisat sitt arbete under planeringsskedet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Redovisningarna har behandlats av kommunfullmäktige.

Samtliga kommuner i länet har redovisat av kommunfullmäktige antagna kommunöversikter.

I Norrbottens län omfattas fjällen, kusten samt Muonioälvens, Torneälvens, Kalixälvens, Luleälvens, Piteälvens, Byskeälvens och Skellefteälvens dalgångar av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer. Länet berörs även av de primära rekreationsområdena Abisko–Kebnekaisefjällen, Tärna–Graddis fjällvärld och Norrbottens skärgård.

Haparanda kommun har redovisat en av kommunfullmäktige antagen generalplan för det inre skärgårdsområdet. I övrigt har inte markdispositionsplaner redovisats för områden med geografiska riktlinjer eller för de primära rekreationsområdena.

Av fullmäktige godkända redovisningar för åtgärder som kommunerna har vidtagit eller avser att vidta för att genomföra den fysiska riksplaneringens intentioner har lämnats av 10 av länets 14 kommuner.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har ställt samman och utvärderat de kommunala redovisningarna samt i yttrande till ämbetsverken och regeringen redovisat sina synpunkter med anledning av arbetet under planeringsskedet. Efter hörande av landstinget har länsstyrelsen den 15 september 1977 avgett slutligt sammanfattande yttrande.

Till länsstyrelsens redovisning har fogats en särskild redovisning av studier av industrilägen vid Norrlandskusten som har utförts enligt överenskommelse med bostadsdepartementet. Vidare har länsstyrelsen bifogat yttranden från militärbefälhavaren i övre Norrlands militärområde, vägförvaltningen, lantbruksnämnden, fiskeriintendenten i Övre norra distriktet och landstinget samt från Norrbottens läns TCO-distrikt.

Yttranden över det redovisade materialet har lämnats av berörda ämbetsverk, andra myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m. fl. (Se avsnitt 1.).

Kommunerna har beretts tillfälle att komma in med kompletterande synpunkter med anledning av länsstyrelsernas, landstingens och ämbetsverkens yttranden. Länsstyrelser och landsting har likaledes getts tillfälle att komma in med synpunkter på verkens yttranden. I Norrbottens län har synpunkter lämnats av länsstyrelsen samt Arjeplogs, Gällivare, Jokkmokks, Kiruna och Pajala kommuner.

Remissinstansernas synpunkter

Allmänt om planeringsskedets utfall

Riksplaneringens intentioner har enligt länsstyrelsen tillgodosetts väl i det planerings- och säkerställandearbete som har genomförts av kommunerna. Den översiktliga markanvändningsplaneringen, som tidigare var outvecklad, har genom planeringsskedet fått sitt genombrott i kommunerna. Kommunernas medvetenhet om resurshushållningsfrågorna har ökat. Trots att mycket arbete återstår med att upprätta översiktliga planer för markanvändningen inom områden med geografiska riktlinjer bedömer

länsstyrelsen genomförandeläget i länet som gott. Kommunöversikterna uttrycker i allt väsentligt kommunernas avsikter i markanvändningsfrågorna och utgör därför ett steg på vägen mot en mera fullständig markanvändningsplanering. De åtgärder som inte har kunnat genomföras under planeringsskedet bör enligt länsstyrelsens bedömning kunna avslutas under 1970-talet.

Länsstyrelsen betonar starkt behovet av en förbättrad samordning mellan den regionalpolitiska planeringen och den fysiska riksplaneringen. Det föreligger enligt länsstyrelsen risk för att två helt skilda planeringsformer med motstridiga mål utvecklas.

Vissa för länets näringsutveckling särskilt viktiga frågor måste enligt länsstyrelsen uppmärksammas och belysas ytterligare i det fortsatta planeringsarbetet. Det gäller bl. a. den långsiktiga utvecklingen inom fjällområdena och formerna för reglering av turismen, samordningen mellan rennäringens, skogsbrukets och naturvårdens intressen samt mineralutvinningens markanvändningsaspekter.

Länsstyrelsen framhåller att medborgarinflytandet i planeringen har varit svagt under planeringsskedet trots omfattande insatser från kommunerna och de regionala myndigheterna. Möjligheterna till insyn och medverkan måste enligt länsstyrelsen förbättras.

Fjällen

Länsstyrelsen framhåller att fjällkommunerna och länsstyrelsen gemensamt har formulerat vissa riktlinjer för resursanvändningen i fjällområdet. Utgångspunkten har varit riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen och de målsättningar som har formulerats i länsprogrammet. De närmare formerna för regleringen av markanvändningen i fjällområdet har enligt länsstyrelsen inte kunnat läggas fast under planeringsskedet eftersom beslut från statsmakterna om riktlinjer för de obrutna fjällområdena har saknats. Länsstyrelsen har rekommenderat kommunerna att i avvaktan på mer långsiktiga säkerställandeåtgärder vidta interimistiska skyddsåtgärder inom dessa områden.

Länsstyrelsen framhåller att den påverkan på naturmiljön i fjällområdet som den växande turismen medför måste uppmärksammas särskilt i den fortsatta markanvändningsplaneringen. Det gäller förutom vandringsturismen även den mer intensiva flyg- och scootertrafiken. En förhållandevis kraftig styrning av turistströmmarna är nödvändig för att förhindra en successiv förslitning av allt större delar av de värdefulla områdena.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom fjällen redovisas i avsnitt 4.4. Beträffande Norrbottens län anförs därutöver följande.

Planverket anser att den planerings- och utredningsverksamhet som har bedrivits av länsstyrelsen i Norrbottens län utgör en god grund för kommunernas arbete.

De riktlinjer för tillkommande bebyggelse i de obrutna fjällområdena

som redovisas i Jokkmokks och Gällivare kommuners kommunöversikter bör enligt planverket omformuleras. Bebyggelse som från riksplaneringssynpunkt eller andra planeringssynpunkter är olämplig bör inte kunna tillåtas av enbart regionalpolitiska skäl.

Svenska fjällklubben motsätter sig starkt den föreslagna utbyggnaden av vägsträckan Stenudden–Västerfjäll inom Arjeplogs kommun. Fjällplaneringen i Norrbottens län har dokumenterat Tjeggelvasregionens stora botaniska och geologiska intresse. Vägen skulle enligt fjällklubben dessutom göra intrång i det obrutna fjällområdet Sarek–Pite.

De kommuner som har lämnat synpunkter på inkomna yttranden framhåller att även regionalekonomiska bedömningar måste kunna vägas in i riksplaneringen.

Gällivare och Jokkmokks kommuner vidhåller sina ställningstaganden i kommunöversikterna att anläggningar inom obrutet fjällområde som är motiverade av regionalpolitiska skäl bör prioriteras högt i förhållande till allmänna bevarandeintressen. De arbetstillfällen turismen kan ge är ett nödvändigt komplement till den vikande sysselsättningen i andra näringar.

Gällivare kommun förutsätter att gränsen för det obrutna fjällområdet skall göra det möjligt att för turism och friluftsliv utnyttja de gjorda investeringarna i Ritsem, inkl. vägen mellan Suorva och Ritsem.

Jokkmokks kommun förutsätter att Ritsemvägen till Norge snarast färdigställs eftersom vägen anses nödvändig för kommunens utveckling. Beträffande det obrutna fjällområdet i övrigt vidhåller kommunen de tidigare framförda önskemålen om tillräckliga vägomland och övriga avgränsningar av området.

Arjeplogs kommun framhåller att avgränsningen av det obrutna fjällområdet i anslutning till Graddisvägen kommer att göras i enlighet med intentionerna i det pågående generalplanearbetet.

Kiruna kommun framhåller att den restriktiva syn som bör anläggas på fritidsbebyggelse i fjällområdena måste kunna nyanseras då det gäller att tillgodose lokalbefolkningens behov.

I sitt kompletterande yttrande framhåller länsstyrelsen att de riktlinjer för bebyggelse som har formulerats i Gällivare och Jokkmokks kommunöversikter inte stämmer överens med målsättningen i länets fjällplanering.

Länsstyrelsen påpekar vidare att översiktligt planarbete pågår för de områden, bl. a. Torne träsk och Graddisvägen, där önskemål om exploatering för en ökad turism kan förväntas. Särskilda överväganden om avgränsning och planeringsinsatser i de primära rekreationsområdena har inte gjorts under planeringsskedet. För detta krävs enligt länsstyrelsen ekonomiska bidrag från staten.

Länsstyrelsen anför med anledning av statsmakternas beslut om riktlinjer för de obrutna fjällområdena att styrelsen i avgränsningsfrågan kommer att hävda att gränsen får en sådan utsträckning att eventuella konflikter mellan anläggningar för turism och bevarandeintressen inte behöver avgö-

ras på central nivå. I kommunernas fortsatta översiktliga planering för områdena kring bl. a. Norgevägen och Graddisvägen kommer gränsen att detaljstuderas utifrån denna grundsyn.

Flygverksamheten i fjällen har inte blivit föremål för ställningstagande från statsmakterna. Länsstyrelsen anser att en konsekvent behandling av all verksamhet i fjällvärlden behövs för att statsmakternas riktlinjer skall kunna förverkligas.

Kusten

Länsstyrelsen framhåller att länsstyrelsen på likartat sätt som i fjällen tillsammans med kommunerna har bedrivit visst översiktligt planeringsarbete för kustområdet. De gemensamma planeringsriktlinjer som har utarbetats har förankrats i såväl kommunerna som länsstyrelsen. I de kommuner som inte har genomfört en egen markanvändningsplanering uttrycker riktlinjerna enligt länsstyrelsens bedömning kommunernas grundsyn i markanvändningsfrågorna.

Befolkningskoncentrationen i kustområdet ställer enligt länsstyrelsen krav på utrymme för såväl permanent bebyggelse som fritidsbebyggelse. Länsstyrelsen bedömer dock inte att detta innebär något direkt hot mot naturmiljön i skärgårdsområdet. De överläggningar som har hållits med kommunerna torde garantera att de naturvetenskapliga värdena i skärgården bevaras.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom de övriga kustområdena redovisas i avsnitt 4.3. Beträffande Norrbottens län anförs därutöver följande.

Planverket ställer sig i huvudsak bakom de principer för fortsatt planering i kustområdet som kommunerna och länsstyrelsen har enat sig om. Den restriktiva inställning till tillkommande fritidsbebyggelse som har redovisats för större delen av kustområdet bör dock gälla i samtliga kommuner. Ny enskild fritidsbebyggelse bör inte medges i det yttre skärgårdsområdet. Den planerade utbyggnaden av fritidsbebyggelse på öar i det inre skärgårdsområdet bör enligt verket begränsas starkt. I Kalix och Haparandas inre skärgårdsområden bör inga hittills oexploaterade öar tas i anspråk för fritidsbebyggelse. Ingen ytterligare fritidsbebyggelse bör heller lokaliseras till öar utan fast landförbindelse i dessa områden.

I Norrbottens kustområde som också är primärt rekreationsområde har Haparanda kommun enligt naturvårdsverket för sin del av skärgården föreslagit en utbyggnad med närmare 1 000 enskilda fritidshus under en femtonårsperiod. Inga andra boendeformer har föreslagits.

Länsstyrelsen anför i sitt kompletterande yttrande att de gemensamt formulerade planeringsriktlinjerna inte har tillämpats i planeringen för skärgården i Haparanda kommun. Efterfrågan på mark för fritidsbebyggelse är dock stor och länsstyrelsen har förståelse för att kommunen vill utnyttja även yttre skärgården för ett begränsat antal enskilt ägda fritidshus.

Den kritik som planverket riktar mot kustplaneringen i Kalix kommun är enligt länsstyrelsen starkt överdriven. I kommunen pågår områdesplanering för fastlandskusten och den inre skärgården. I områdesplaneringen kommer kommunen att pröva vilka områden som är lämpade för fritidsbebyggelse och vilka som bör avsättas för friluftslivet, de areella näringarna eller annan markanvändning. Länsstyrelsen bedömer att kommunen kommer att tillämpa de gemensamma planeringsriktlinjerna i denna planering.

Älvdalar

Länsstyrelsen framhåller att den slutliga regleringen av markanvändningen i älvdalarna ännu inte har kunnat genomföras. Ett förbättrat inventeringsunderlag för natur- och kulturmiljön måste tas fram för att behovet av åtgärder skall kunna preciseras. Avsaknaden av ställningstaganden från statsmakternas sida till fortsatt utbyggnad av vattenkraften har också inneburit att entydiga utgångspunkter för planeringen har saknats.

Ämbetsverkens allmänna synpunkter på planeringen inom huvudälvarnas dalgångar redovisas under avsnitt 4.5. Beträffande Norrbottens län anförs därutöver följande.

Naturvårdsverket framhåller att de fyra outbyggda storälvarna Torne älv, Kalix älv, Pite älv och Vindelälven bör undantas från utbyggnad av vattenkraft. De bör inte heller påverkas genom överledning av vatten från ett vattendrag till ett annat.

Planverket anser att kommunerna för huvudälvarnas dalgångar mellan fjällområde och kustland i Norrbottens län bör kunna göra en förenklad redovisning av den långsiktiga markanvändningen. Detta gäller för Torne och Muonio älvar inom Pajala och Kiruna kommuner, Kalix älv inom Gällivare och Kiruna kommuner, Pite älv uppströms Piteå kommun, Byske älv samt Skellefte älv. I de mer bebyggelseexpansiva områdena där även motstående intressen föreligger bör dock en markanvändningsplanering genomföras.

I sitt kompletterande yttrande framhåller länsstyrelsen att det har varit mycket svårt att tolka innebörden i statsmakternas riktlinjer för älvdalarna. Länsstyrelsen har inte bedömt de konflikter som kan uppstå mellan olika intressen som så allvarliga att en översiktlig markanvändningsplanering är motiverad. Statsmakterna bör enligt länsstyrelsen precisera riktlinjerna för älvdalarna så att de kan anpassas till de lokala och regionala förutsättningarna i olika delar av landet.

Jordbruk

Länsstyrelsen konstaterar att översiktliga planer för markanvändningen som beaktar jordbrukets intressen inte har kunnat redovisas av berörda kommuner under planeringsskedet. En redovisning av dessa frågor bör kunna ske under år 1978.

Skogsbruk och naturvård

Det är enligt länsstyrelsen nödvändigt att skogsbruket i länet tillåts att rationalisera i den omfattning som krävs för att skogsnäringen skall vidmakthållas och utvecklas. Till följd av efterfrågeutvecklingen på råvara inom skogsindustrin överstiger avverkningstakten i länets skogar nu tillväxttakten. Med hänsyn till skogsindustrins mycket stora betydelse för sysselsättningen i länet anser länsstyrelsen att åtgärder i form av dikning, skogsgödsling och liknande bör vidtas för att höja avkastningen i skogen.

Länsstyrelsen påpekar att företrädarna för rennäringen anser att det moderna storskogsbruket starkt kan försvåra näringens utövande. Samtidigt är skogsbruket enligt länsstyrelsen en förutsättning för att bibehålla de flesta orterna i länets inland. Möjligheterna att samordna rennäringens och skogsbrukets intressen bör enligt länsstyrelsen utredas av statsmakterna i nära samverkan med regionala organ. I avvaktan på resultat av en sådan utredning föreslår länsstyrelsen vissa handlingsprinciper. För att tillgodose rennäringens och även naturvårdens intressen bör man således införa en lämplighetsprövning av aktualiserade skogsbruksåtgärder. På det sättet kan man enligt länsstyrelsen garantera en allsidig belysning av den lämpligaste markanvändningen.

De mål för planeringen som länsstyrelsen i Norrbottens län redovisar stämmer enligt naturvårdsverkets uppfattning inte överens med de av riksdagen fastlagda målen för hushållning med naturresurserna. Det gäller särskilt skogsbruket där länsstyrelsen för att bibehålla sysselsättningen förordar ett intensifierat skogsbruk upp mot barrskogsgränsen. Verket framhåller att fjällbarrskogen på många håll utgör en ursprunglig skogsmiljö av omistligt värde för naturvården och friluftslivet.

Med hänsyn till planeringsläget föreslår naturvårdsverket att en särskild utredning tillsätts för att se över skogsfrågorna i fjällregionen. I avvaktan härpå bör ett tioårigt avverkningsförbud för området ovanför skogsodlingsgränsen införas.

Ett generellt förbud mot skogsbruk i fjällnära områden är enligt skogsstyrelsen inte motiverat. Styrelsen hänvisar i övrigt till de synpunkter som har förts fram i yttrandet över naturvårdsverkets och planverkets utredning Obrutna fjällområden.

Svenska samernas riksförbund (SSR) framhåller att den lämplighetsprövning av planerade skogsvårdsåtgärder som länsstyrelsen föreslår kan vara en framkomlig väg att reglera förhållandet mellan storskogsbruket och renskötseln. Oberoende härav måste skyndsamma åtgärder vidtas för att förhindra att en enskild sameby utsätts för skogsvårdsåtgärder i sådan omfattning att renskötseln direkt hotas. Exempel på en sådan situation finns bl. a. i Gällivareområdet. Vinterbetesmarkerna bör över huvud taget ges bättre skydd. SSR påpekar vidare att erfarenheterna från samisk sida av hittillsvarande samråd med skogsbrukets företrädare är mycket dåliga. Ett reellt samrådsförfarande bör enligt SSR innebära att även skogsbru-

kets företrädare är beredda att jämka sina intressen.

Svenska fjällklubben anser att de högt belägna barrskogarna i fjälldalarna utgör en väsentlig del av fjällandskapet. De bör inte få betraktas som mark för skogsproduktion.

Länsstyrelsen avvisar i sitt kompletterande yttrande naturvårdsverkets förslag om att införa ett tioårigt avverkningsförbud för fjällskogarna. Länsstyrelsen anser att möjligheterna att tillämpa samrådsplikt enligt 20 § NVL och naturvårdslagens normala säkerställandeinstrument bör prövas. Samrådstiden bör förlängas till ett år i stället för en månad.

Vissa områden i länet med gammal s. k. naturskog bör enligt länsstyrelsen avsättas som referens- och skyddsområden. Länsstyrelsen är beredd att ta ställning till skyddsområdenas omfattning först efter verkställda inventeringar och utredningar.

För att lösa konflikterna mellan rennäringen och skogsbruket föreslår länsstyrelsen bl. a. en särskild skötselplan för randzonerna mot fjällområdet. Vidare behövs en kartläggning av renbetestillgångarna i området. En utredning om den konfliktsituation som föreligger i randzonerna har redan påbörjats på initiativ av länsstyrelsen.

Arjeplogs, Gällivare, Kiruna och Jokkmokks kommuner tar avstånd från naturvårdsverkets förslag om avverkningsförbud ovanför skogsodlingsgränsen.

Gällivare kommun framhåller att detta område, som omfattar nära hälften av kommunens yta, utgör grundvalen för kommunens skogsnäring.

Jokkmokks kommun anser att statsmakterna bör slå vakt om arbetstillfällena i den förädlingsanläggning för skogsråvara som har etablerats i kommunen. Ett avverkningsförbud skulle vidare sätta stopp för ett i alla tider bedrivet privat skogsbruk i området.

Kiruna kommun anser att naturvårdsverkets förslag är ett åskådningsexempel på hur hänsynslöst sektorsintressena kan hävdas. Förslagets sociala och näringspolitiska effekter belyses över huvud taget inte.

Fiske

Länsstyrelsen anser att det på sikt bör klarläggas hur utbyggnaden av den miljöstörande industrin i kustområdet inverkar på förutsättningarna för fisket. Likaså måste konsekvenserna av en fortsatt utbyggnad av vattenkraften i älvarna klarläggas. Viktiga reproduktionsområden för laxfiske kommer att påverkas och i vissa fall förstöras.

Fiskets intressen har enligt fiskeristyrelsen inte tillgodosetts i den kommunala planeringen. Samtliga kommuner som berörs av fiskets viktigare intresseområden bör vid kommande revidering av de kommunala översiktsplanerna redovisa hur man avser att säkerställa dessa områden.

Rennäringen

Länsstyrelsen framhåller att konflikter mellan rennäringens intressen

och andra markanvändningsintressen föreligger på skilda håll i länet. Det gäller konflikter med såväl skogsbruket som samhällsutbyggnad i skilda former. Instrument för att bilägga uppkommande konflikter saknas i många fall. Framför allt är den under senare år allt mer utvecklade kommunala översiktliga planeringen bristfälligt relaterad till författningsrummen i rennäringslagstiftningen. De lagrum i denna lagstiftning som tillåter ändrad markanvändning i överensstämmelse med fastställd detaljplan bör enligt länsstyrelsen utvidgas till att avse också tillstånd till ändrad markanvändning om den sker i överensstämmelse med godtagen översiktsplan.

Länsstyrelsen hemställer att statsmakterna föranstaltar om en översyn av rennäringslagstiftningen och dess relationer till annan markanvändningslagstiftning, främst byggnads- och naturvårdslagstiftningarna.

Lantbruksnämnden och lantbruksstyrelsen framhåller att samrådet mellan kommunerna och samebyarna i det översiktliga planeringsarbetet har varit bristfälligt och bör utökas.

Planverket påpekar att de i rennäringslagen fixerade rättigheterna och statsmakternas uttalanden bl. a. i samband med den fysiska riksplaneringen ger rennäringen stöd för att bedriva verksamheten i alla berörda län i hittillsvarande omfattning.

Arvidsjaurs, Bodens och Piteå kommuner samt i viss utsträckning även Kiruna kommun har enligt planverket ännu inte tagit ställning till hur vissa viktiga renskötselmarker skall behandlas i planeringen. I de berörda kommunerna bör samråden med rennäringens företrädare fördjupas. Den modell för kommunöversikt i renskötselområdet som har utarbetats med jämtländska förhållanden som utgångspunkt bör utvecklas ytterligare och anpassas särskilt till norrbottniska förhållanden. Vid fortsatt bearbetning och revidering av de hittills framtagna kommunöversikterna bör de metodexempel som föreligger utnyttjas.

Lantbruksstyrelsen pekar på risken för konflikter mellan renskötseln och olika former av friluftsliv i renskötselområdets fjällregion. Bl. a. kan utvecklingen i de primära rekreationsområdena enligt styrelsen komma i konflikt med rennäringen. För att renskötselmarkerna skall kunna säkerställas bör en övergripande markanvändningsplan upprättas för varje primärt rekreationsområde.

Svenska samernas riksförbund (SSR) påtalar behovet av centralt utfärdade direktiv och anvisningar för kommunernas planering vad gäller rennäringens intressen. I ett flertal kommunöversikter, däribland Kirunas och Arvidsjaurs, finns enligt förbundet betydande brister. SSR betonar att en nödvändig förutsättning för att renskötselns markanvändning skall beaktas i planeringen är att föreskrivna samråd verkligen kommer till stånd. Härutöver bör sameby betraktas som sakägare i byggnadslagstiftningens mening i första hand inom de centrala och viktiga delarna av renskötselmarkerna.

Den negativa effekt som exploateringen för turism och rekreation har på

renskötseln har enligt förbundet inte uppmärksammats i riksplanearbetet. Det är nödvändigt att instrument skapas för en samlad bedömning av hur rekreationsintressena och rennäringens intressen skall kunna samordnas.

Vad gäller de förslag till ändring av rennäringslagen som läggs fram av länsstyrelsen vill SSR påminna om att liknande synpunkter fördes fram i en reservation till rennäringssakkunnigas betänkande och i en motion med anledning av propositionen om ny rennäringslag. Dessa tankegångar avvisades dock av riksdagen.

Arjeplogs, Gällivare och Jokkmokks kommuner framhåller, liksom också länsstyrelsen i sitt kompletterande yttrande, att en förutsättning för att kunna upprätthålla en minimiservice för den fasta befolkningen i fjällområdet är att sysselsättning skapas i andra näringsgrenar än rennäringen. De sysselsättningstillfällen som turismen kan ge är helt nödvändiga för kommunerna.

Industri

Länsstyrelsen har i en särskild rapport översiktligt redovisat lokaliseringsförutsättningarna vid Norrbottenskusten för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen. Enligt redovisningen skall i första hand utbyggnad av industri i Piteå, Luleå och Kalix kunna komma i fråga. Helt nya industrityper eller nya industrilägen behandlas inte.

Inga väsentliga fysiska eller miljömässiga hinder föreligger enligt länsstyrelsen för en utbyggnad av befintlig industri i dessa orter. Erforderligt markutrymme för industriutbyggnad kommer att redovisas i det översiktliga planarbete som pågår i de berörda kommunerna. Länsstyrelsens regionalpolitiska målsättning innebär dock att utbyggnaden av sågverksindustrin bör prioriteras i områden där sysselsättningsproblemen är svårast, dvs. i inlandet.

De industrilägen vid Norrlands- och norra Svealandskusten som har angetts av kommuner och länsstyrelser bör enligt planverket närmare analyseras för att det skall kunna klarläggas var fortsatta planerings- och utbyggnadsinsatser är önskvärda.

Överbefälhavaren framhåller att etablering av industri vid Norrlandskusten främst bör ske inom områden med utbyggda hamnanläggningar o. d. Nya stora industriområden skulle förändra förutsättningarna för kustförsvaret. Detaljplanering av ett nytt område bör enligt överbefälhavaren föregås av samråd med de militära myndigheterna.

Gruvor och täkter

Länsstyrelsen framhåller att länets tillgångar av brytningsvärda mineraler är ofullständigt kartlagda. Med hänsyn till mineralfyndigheternas stora näringspolitiska betydelse tillmäter länsstyrelsen möjligheterna till fortsatt mineralutvinning största vikt. Länsstyrelsens uppfattning stöds av berörda kommuner.

En allsidig belysning av lämpligheten av sådana ingrepp i marken som en brytningsverksamhet innebär behövs enligt länsstyrelsen. Länsstyrelsen föreslår därför att större mineralutvinningsprojekt prövas enligt 136 a § byggnadslagen. Länsstyrelsen anser vidare att det är angeläget att resultaten från pågående prospekteringsverksamhet i länet redovisas till länsstyrelsen tidigare än vad som sker i dag. Det är en förutsättning för att det föreslagna utvinningsområdets nyttjande skall kunna vägas mot andra önskemål om markens användning.

Industriverket framhåller att den information som föreligger efter den avslutande fasen i prospekteringen normalt är mycket osäker. Ytterligare utredningar av främst teknisk och ekonomisk art krävs ofta innan något beslut om brytning kan fattas. Verket anser dock att länsstyrelser och kommuner bör informeras redan vid utläggningen av utmål. Den definitiva avvägningen mellan gruvintressen och motstående intressen kan emellertid göras först vid den tidpunkt då beslut om gruvbrytning fattas.

Försvar

Överbefälhavaren framhåller att målplatsen för flygvapnets skjutverksamhet på Junkön i Luleå kommun t. v. måste behållas för försvarsmaktens räkning. Samråd har skett med länsstyrelsen och kommunen om en omdisponering av målplatsen i syfte att frilägga hela eller delar av Junköområdet för friluftslivets och naturvårdens behov. En avveckling kräver dock dels att en helt ny målplats anskaffas för att tillgodose flygvapnets behov, dels att Junkön kan röjas från ammunition till erforderlig säkerhet. Överbefälhavaren bedömer att detta inte kan ske inom överskådlig tid.

Länsstyrelsen anser att överbefälhavaren i sitt yttrande avviker från sin tidigare bedömning av Junköns framtid för civilt nyttjande. Enligt länsstyrelsen kräver överbefälhavarens ställningstagande ytterligare motiveringar från försvarsmakten och ett klart ställningstagande från statsmakterna.

Det är vidare enligt länsstyrelsen ytterst angeläget att försvaret påskyndar utredningsarbetet rörande den planerade utvidgningen av södra skjutfältet sydväst om Bodens centralort. Osäkerheten om skjutfältets framtida utbredning kommer annars att kraftigt försena generalplanearbetet för Bodens tätort.

Bilaga 2

Redovisning av planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen

Denna bilaga utgör utdrag ur regeringens beslut med anledning av planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen. Regeringen har angett allmänna utgångspunkter för det fortsatta arbetet och för behandlingen av vissa verksamheter i en promemoria, upprättad inom bostadsdepartementet den 7 september 1978 (benämns i det följande PM 1978-09-07). Dessa utgångspunkter redovisas i avsnitt 1 och 2. Regeringen har vidare i beslut för varje län, till vilka har fogats den ovan nämnda promemorian, angett utgångspunkter för det fortsatta arbetet inom resp. län. Regeringen har fattat sådana beslut under tiden den 7 december 1978 till den 29 mars 1979. Besluten för varje län återges i avsnitt 3.

1 Allmänna utgångspunkter för det fortsatta arbetet med att fullfölja statsmakternas riktlinjer för hushållning med mark och vatten

1.1 Allmänt om fortsatt arbete inom ramen för fysisk riksplanering

Som anfördes i prop. 1972: 111, bil. 2. Hushållning med mark och vatten och i prop. 1975/76: 1 Redovisning av programskedet i den fysiska riksplaneringen kan arbetet med den fysiska riksplaneringen delas upp i två huvudgrupper:

A. Uppgifter som måste genomföras för att fullfölja vad som har förordats i prop. 1972: 111 och prop. 1975/76: 1 angående bl. a. markreservationer för friluftsliv och vissa vetenskapliga intressen, reservationer för industri samt särskild planering i vissa områden.
B. Uppgifter som hänger samman med en fortsatt fysisk riksplanering inom ramen för en mera integrerad samhällsplanering.

De utgångspunkter för fortsatt arbete som anges i denna promemoria, gäller frågor som hänger samman med de uppgifter som måste genomföras för att statsmakternas beslut åren 1972 och 1975 om hushållning med mark och vatten skall fullföljas (gruppen A ovan).

Regeringen tar ställning till planeringsarbetet genom beslut län för län, till vilka denna promemoria bifogas. Regeringens beslut avser inriktningen av planeringsarbetet m. m. under de närmaste åren i avvaktan på bl. a. en ny plan- och byggnadslagstiftning och de eventuella ytterligare riktlinjer som kan följa av riksdagens ställningstaganden med anledning av den rapport om hushållning med mark och vatten som utarbetas inom bostadsdepartementet (gruppen B ovan).

De erfarenheter som har vunnits genom det hittills utförda arbetet utgör en väsentlig utgångspunkt för både den pågående översynen av byggnadslagstiftningen och den nyss nämnda rapporten. I rapporten kommer att ingå dels en utvärdering och uppföljning av det hittillsvarande arbetet med den fysiska riksplaneringen, dels en redogörelse för och utvärdering av nya inventeringar och utredningar samt eventuella förslag till nya eller reviderade riktlinjer för hushållning med mark och vatten.

Frågor rörande hushållning med mark och vatten i ett vidare perspektiv behandlas även i den av chefen för jordbruksdepartementet tillsatta naturresurs- och miljöutredningen (Jo 1978: 01).

Kommuner, länsstyrelser och centrala myndigheter har i sina redovisningar av och yttranden över planeringsskedet aktualiserat en rad nya frågor av betydelse för den fortsatta fysiska riksplaneringen. Direkta förslag beträffande inriktningen av det fortsatta arbetet har också lämnats. Statens

planverk har i mars 1978, mot bakgrund av de samlade erfarenheterna av arbetet under planeringsskedet, lämnat förslag beträffande den fortsatta fysiska riksplaneringen (statens planverk, Meddelande om fysisk planering, Dnr R 3040/77). Detta material beaktas i arbetet med den tidigare nämnda rapporten om hushållning med mark och vatten.

Länsstyrelser och centrala myndigheter har i sina yttranden tagit upp ett flertal frågor som är av sådan karaktär att de måste beredas i särskild ordning. De synpunkter och förslag gällande bl. a. komunöversiktens rättsliga status och vissa ändringar i marklagstiftningen som flera remissinstanser har fört fram beaktas sålunda i arbetet med en ny plan- och byggnadslagstiftning. Flera andra lagar berörs av frågor som remissinstanserna har aktualiserat. Exempel på sådana frågor är önskemål om ändrad lagstiftning för att tillgodose kulturminnesvårdens intressen och vissa preciseringar angående tillämpningen av 19 och 20 §§ naturvårdslagen (1964: 822, omtryckt 1974: 1025, ändrad senast 1975: 196). Behovet av ökade ekonomiska resurser för främst säkerställande och vård av områden som är intressanta för naturvården, kulturminnesvården och friluftslivet har också aktualiserats. I avsnitt 2 anges för resp. verksamhet exempel på sådana frågor som har kommit upp under planeringsskedet och som kräver fortsatt beredning.

1.2 Ställningstaganden till planeringsskedet som ankommer på regeringen

Kommunerna har utfört ett omfattande arbete under planeringsskedet. Planeringsaktiviteten har ökat inom kommunernas områden som helhet. Planeringen för att tillgodose statsmakternas riktlinjer för hushållning med mark och vatten har i flertalet fall inordnats i en kommunal planering där olika markanvändningsfrågor tas upp till behandling. Den planering som har skett under planeringsskedet har sålunda från kommunernas sida haft ett vidare syfte än att enbart tillgodose av statsmakterna fastlagda riktlinjer för hushållning med mark och vatten. Regeringen har således inte att ta ställning till allt material som har redovisats i samband med planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen.

Det finns skäl att erinra om den ansvarsfördelning m. m. som lades fast genom riksdagens ställningstagande till prop. 1972: 111 och prop. 1975/76: 1. Enligt riksdagsbeslutet år 1972 skall avgörandena på riksnivå begränsas till sådana frågor vilkas karaktär kräver bedömningar i större regional eller nationell skala. Vidare är det en huvudlinje att den fysiska riksplaneringen fullföljs och vidareutvecklas genom kommunal planering. Som grundläggande princip beträffande de statliga insatserna gäller enligt riksdagsbeslutet år 1975 att de samlade nationella intressena bör komma till uttryck och fullföljas inom ett system med tre olika statliga ansvarsnivåer. Dokumentation och bevakning av riksintressanta områden sett från den

enskilda samhällssektorns synpunkt har sin huvudsakliga centrala förankring på verksnivå. Nationella riktlinjer för planeringen av särskilda områden (geografiska riktlinjer) och för hur olika sektorsintressen bör beaktas i planeringen (verksamhetsanknutna riktlinjer) läggs fast av riksdagen efter förslag av regeringen. Regeringen lämnar anvisningar för tillämpningen av sådana riktlinjer och kan även ange geografiska områden där förhållandena är så komplicerade att planeringsåtgärder m. m. bör redovisas direkt till regeringen.

Enligt denna ansvarsfördelning kan regeringen inte besluta om nya riktlinjer utan riksdagens hörande. Regeringen tar nu inte heller ställning i enskilda frågor, t. ex. om behandlingen av enskilda riksintressanta objekt, annat än i vissa särskilda fall, t. ex. då kommuner, länsstyrelser eller centrala ämbetsverk har begärt ställningstagande från regeringen. Regeringens beslut inriktas på att översiktligt ta ställning till det utförda planeringsarbetet mot bakgrund av fastlagda riktlinjer. Regeringen anger de kompletteringar och preciseringar som bedöms erforderliga för att statsmakternas riktlinjer för hushållning med mark och vatten skall uppfyllas. Regeringens ställningstagande innehåller således följande moment:

- Ställningstagande till den *allmänna inriktningen* av planeringsarbetet i förhållande till statsmakternas riktlinjer för de verksamheter som behandlas i den fysiska riksplaneringen. Dessa ställningstaganden återfinns i avsnitt 2.
- Ställningstagande till om de *geografiska riktlinjerna* har beaktats i tillräcklig omfattning. Detta sker i regeringens beslut län för län angående arbetet under planeringsskedet.
- Ställningstagande till planeringsarbete m. m. för de fem särskilt utpekade *redovisningsområdena* i landet samt för vissa andra områden som uppvisar särskilda problem eller starka motstående intressen om att få utnyttja marken. Härvid bedömer också regeringen om närmare föreskrifter behöver ges för fortsatt planeringsarbete. Dessa ställningstaganden sker i länsbesluten.
- Ställningstagande i vissa *särskilda fall*, exempelvis då sådana konflikter om markanvändningen kvarstår att den fysiska riksplaneringens intentioner kan äventyras. Också dessa frågor tas upp i länsbesluten.

Verksamheten med fysisk riksplanering sker utan att dess former har lagfästs. De verksamhetsanknutna och geografiska riktlinjer som har antagits av riksdagen har således inte getts lagform. Den fysiska riksplaneringen innebär ett förberedande kunskapsinsamlande samt överväganden av översiktlig art. De översiktliga bedömningar som sker i anslutning till denna planering utgör en del av förberedelserna till beslut i detalj. Härvid är riktlinjerna för hushållning med mark och vatten att betrakta som vägledande men inte rättsligt bindande för myndigheterna. Vid beslut i detalj måste således gällande lagstiftning, t. ex. byggnadslag, naturvårdslag,

skogsvårdslag osv. tillämpas. Det är angeläget att berörda myndigheter noga beaktar detta förhållande. Beslut i det enskilda fallet kan alltså inte fattas enbart under hänvisning till överväganden i den fysiska riksplaneringen utan ett beslut måste i varje särskilt fall baseras på tillämpligt lagrum i berörd lagstiftning.

Regeringens ställningstaganden till resultatet av arbetet under planeringsskedet är således inte förenade med några rättsverkningar men kommer självfallet att inom ramen för gällande lagstiftning vara en utgångspunkt för regeringens ställningstaganden i enskilda plan- och tillståndsärenden.

1.3 Huvudpunkter i det fortsatta arbetet med att fullfölja fastlagda riktlinjer

Det är inte aktuellt att nu föra in nya frågor i det planeringsarbete som pågår i kommunerna. Det påbörjade arbetet bör fullföljas med beaktande av de utgångspunkter som lämnas i denna promemoria och i regeringens beslut län för län över planeringsskedet.

Det förutsätts att kommunernas arbete drivs vidare i huvudsak enligt kommunernas åtgärdsprogram m. m. Fortsatta överläggningar bör ske mellan kommuner, länsstyrelser och övriga berörda länsmyndigheter, bl. a. om behandlingen av riksintressanta områden i samband med den revidering av föreliggande kommunöversikter som torde aktualiseras i kommunerna inom något år. Det förutsätts vidare att kommunerna även fortsättningsvis för ut viktigare frågor om markens användning till bred diskussion bland kommuninvånarna.

Erfarenheterna visar att kommunerna i mycket stor omfattning har varit beredda att ta på sig ansvaret för att genomföra statsmakternas intentioner med den fysiska riksplaneringen. Erfarenheterna visar också att det är nödvändigt att länsstyrelserna och övriga länsmyndigheter aktivt biträder kommunerna i arbetet och ställer underlagsmaterial till förfogande.

Länsstyrelserna bör ha en samordnande roll i den fysiska riksplaneringen. I avvaktan på beslut med anledning av länsdemokratikommitténs arbete bör länsstyrelserna i ökad utsträckning biträda kommunerna i deras fortsatta planering genom att söka väga samman olika statliga anspråk på denna planering. Sambanden mellan den regionalpolitiska och den fysiska planeringen bör särskilt uppmärksammas. Länsstyrelserna bör också medverka till att kommunala förtroendemän och tjänstemän får allsidig information om de anvisningar och riktlinjer som regeringen anger för det fortsatta planeringsarbetet. Planverket har redovisat förslag om handläggning inom statlig länsförvaltning av kommunala fysiska översiktsplaner (statens planverk, Meddelande om fysisk planering Dnr R 158/77). Förslagen bör vara vägledande för länsmyndigheternas fortsatta arbete inom ramen för

fysisk riksplanering. Länsmyndigheternas uppgifter i det fortsatta planeringsarbetet beskrivs närmare i avsnitt 2 och i länsbesluten.

Planeringsskedet har medfört att markanvändningsfrågorna på ett bättre sätt än förut har uppmärksammats av de centrala verken. Det förutsätts att verken fortlöpande aktualiserar och vidareutvecklar de sammanställningar och översikter som har tagits fram under det hittillsvarande arbetet och att arbetet med att förse kommunerna med underlagsmaterial fortsätter. Ytterligare synpunkter på behovet av insatser från verken lämnas i avsnitt 2. Planverket har ett samordnande ansvar för de statliga myndigheternas insatser i det fortsatta planeringsarbetet.

Vissa frågor behöver få en fördjupad behandling i den fortsatta planeringen för att statsmakternas riktlinjer för hushållning med mark och vatten skall kunna fullföljas. Detta gäller framför allt hänsynstagande till jordbruksmark i bebyggelseplaneringen och behandlingen av fritidsbebyggelsen. Närmare utgångspunkter för behandlingen av jordbruksmarken och fritidsbebyggelsen ges i avsnitt 2.1 resp. 2.6. Vissa ytterligare preciseringar kommer att anges i länsbesluten.

En fråga av stor betydelse i det fortsatta arbetet med fysisk riksplanering är hur intresset av att skydda vissa natur- och kulturmiljöer samt friluftslivsområden bättre skall kunna beaktas. Denna fråga övervägs f. n. inom regeringskansliet. För det fortsatta arbetet med att fullfölja fastlagda riktlinjer anges i avsnitt 2.5 att nämnda intressen bör beaktas genom dels särskilda förordnanden, t. ex. enligt naturvårdslagen, dels en ökad allmän hänsyn från olika näringars sida till naturvårds- och kulturminnesvårdsintressen m. m. i den fortlöpande fysiska planeringen och vid ställningstaganden till enskilda frågor.

Ett annat viktigt led i det fortsatta arbetet med att fullfölja fastlagda riktlinjer är det arbete med översyn av kommunöversikterna som torde komma att bedrivas de närmaste åren. Regeringen tar självfallet inte ställning till de riktlinjer för bebyggelse m. m. som finns i kommunöversikterna, t. ex. till riktlinjer för bebyggelse i områden som inte berörs av den fysiska riksplaneringens riktlinjer. Där kommuner och länsstyrelser har varit överens om kommunöversikternas riktlinjer vad gäller riksintressanta områden, ser regeringen detta som ett uttryck för en gemensam uppfattning mellan stat och kommun om vilka utgångspunkter som bör gälla för behandlingen av dessa riksintressen. Regeringens ställningstagande beträffande kommunöversikterna begränsas således till sådana fall då kommunöversikternas riktlinjer bedöms strida mot riktlinjerna för hushållning med mark och vatten.

1.4 Länsstyrelsernas redovisning till regeringen av det fortsatta arbetet

Arbetet med att fullfölja den fysiska riksplaneringens intentioner kan som tidigare har nämnts anses genomfört i betydelsefulla delar. Fortsatt arbete erfordras emellertid i den utsträckning som anges i denna promemoria och i länsbesluten samt i övrigt i den utsträckning som kommunerna själva anger i åtgärdsprogrammen. Huvuddelen av arbetet bedöms kunna avslutas inom 3–4 år. Länsstyrelserna bör under år 1982 till regeringen, i den omfattning som anges nedan, redovisa hur långt arbetet då har fortskridit. Vissa frågor bedöms emellertid vara av sådan vikt dels för hushållningen med mark- och vattenresurserna, dels för att skapa klarhet för kommunernas fortsatta åtgärder att redovisning av vidtagna planeringsåtgärder bör ske redan i samband med redovisningen av länsplanering 1980.

Regeringen förutsätter att det sker en medveten prioritering av arbetet så att resultat kan redovisas beträffande de frågor som i denna promemoria och i länsbesluten anges som särskilt angelägna. En utgångspunkt skall härvid samtidigt vara att största möjliga anpassning sker till kommunernas löpande planeringsarbete.

Med anledning av den omfattning som redovisningen av arbetet under planeringsskedet och myndigheternas yttranden har fått, finns skäl att framhålla att länsstyrelserna och övriga myndigheter bör tillämpa ett översiktligt synsätt så att de övergripande syften som den fysiska riksplaneringen skall tillgodose inte skyms av mängden enskilda frågor. Samtidigt är det viktigt att betona att det ankommer på länsstyrelserna och övriga myndigheter att redovisa konflikter om markens användning i de fall riksintressen berörs och därvid så öppet som möjligt redovisa motsatta uppfattningar om tolkningen av statsmakternas riktlinjer för hushållning med mark och vatten. I övrigt bör en detaljerad redovisning kunna avvaras.

Länsstyrelserna bör kunna inhämta underlag för sina redovisningar utan någon särskild redovisningsskyldighet för kommunerna. Planverket bör lämna regeringen förslag beträffande den närmare uppläggningen av länsstyrelsernas redovisning och därvid överväga behovet av att hämta in uppgifter från kommunerna.

I samband med redovisningen av länsplanering 1980 bör länsstyrelserna lämna en redogörelse för vissa frågor som rör kravet på hushållning med jordbruksmarken, för fritidsbebyggelsens utveckling i vissa områden samt för andra markanvändningsfrågor som har ett nära samband med länsplaneringen. Vidare bör redovisas de frågor om markens användning som bör uppmärksammas särskilt inom ramen för länsplaneringen. Det förutsätts också att den årliga länsplaneringsrapporten vid behov innehåller överväganden och förslag rörande frågor om hushållning med mark och vatten. En precisering av vad som bör redovisas i samband med länsplanering 1980 kommer att göras i länsbesluten.

Redovisningen under år 1982 bör avse följande huvudpunkter:

1. Behandlingen av jordbruksmarksfrågor och fritidsbebyggelsefrågor. Utgångspunkter för redovisningen anges i avsnitt 2.1 och 2.6 och i länsbesluten, dvs. i avsnitt 3 i det följande.

2. Planeringsläget m. m. för de geografiska områden för vilka planeringsarbetet inte har avslutats eller där särskilda problem föreligger samt för primära rekreationsområden. Utgångspunkter för redovisningen anges i länsbesluten.

3. Vissa fortsatta studier om inlandslägen för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen. Vissa utgångspunkter för redovisningen anges i avsnitt 2.7.

4. Särskilda frågor vilka länsstyrelsen, mot bakgrund av det utförda planeringsarbetet och arbetet med att säkerställa riksintressanta områden för naturvården, kulturminnesvården och friluftslivet, anser att regeringen bör informeras om.

Vissa ytterligare frågor kan senare bli aktuella att föra in i redovisningen med anledning av statsmakternas ställningstaganden till den kommande rapporten om hushållning med mark och vatten.

2 Utgångspunkter för behandlingen av vissa verksamheter i det fortsatta planeringsarbetet

2.1 Jordbruk

Statsmakternas beslut om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken m. m. innebär vissa preciseringar vad gäller produktionsmålet som påverkar frågan om jordbruksmarkens omfattning. I beslutet betonas att det är angeläget att dessa preciseringar beaktas i den fortsatta fysiska riksplaneringen.

Produktionsmålet bör enligt statsmakternas beslut om jordbrukspolitiken (JoU 1977/78: 10, s. 19) utformas med hänsyn till livsmedelsberedskapen, den internationella livsmedelssituationen, regionalpolitiken, samhällsekonomin och miljövården. Beträffande åkerarealen bör gälla att den brukningsvärda åkerjorden bör utnyttjas för jordbruksproduktion, vilket innebär att ungefär nuvarande åkerareal bör bibehållas. Den brukningsvärda åkerjorden bör alltså skyddas mot exploatering för andra ändamål. Samtidigt är det, enligt vad utskottet med instämmande av riksdagen anför, ofrånkomligt att viss mindre del av vår nuvarande åkerareal även i framtiden kommer att tas i anspråk för andra angelägna samhällsändamål. Å andra sidan kan det finnas tidigare nedlagd åkermark som av bl. a. regionalpolitiska skäl åter bör kunna tas i bruk för jordbruksproduktion. Vidare betonas jordbrukets viktiga roll från regionalpolitisk synpunkt och att samhällets insatser inom jordbrukssektorn bör samordnas med och ingå som ett led i en aktiv regionalpolitik. Jordbrukets intresse av att kunna bedriva en rationell produktion bör beaktas i det fortsatta planeringsarbetet. I detta

sammanhang bör också erinras om det beslut som riksdagen nyligen har fattat om särskilt stöd till jordbruksföretag i glesbygd (prop. 1977/78: 113, JoU 1977/78: 22, rskr 1977/78: 271).

Många kommuner har gjort stora insatser under planeringsskedet för att få underlag för överväganden om hur man bättre skall kunna hushålla med jordbruksmarken. Ett stort antal kommuner har emellertid angett omfattande arealer jordbruksmark som intresseområden för tätortsutbyggnad. Ofta saknas i kommunernas redovisningar överväganden om den framtida tätortsstrukturen och om möjligheterna att på olika sätt minska tätorternas arealanspråk. Det finns mot denna bakgrund anledning att erinra om de utgångspunkter för planeringsarbetet som angavs i statsmakternas beslut över programskedet. I prop. 1975/76: 1 (s. 159 ff) betonas att det är vid översiktliga studier på ett tidigt stadium i planeringen som överväganden om hushållning med markresurserna får sin verkliga betydelse. I beslutet över programskedet betonas också att arbetet med att se över befintliga översiktliga planer med avseende på jordbruksintresset eller att i förekommande fall upprätta sådan planer borde inledas snarast möjligt. Vidare borde övervägas behovet av att för vissa områden ompröva äldre detaljplaner och att ge värdefull jordbruksmark ett fastare skydd genom att upprätta och fastställa generalplan.

Betydande fortsatta planeringsåtgärder m. m. är nödvändiga för att statsmakternas fastlagda riktlinjer beträffande hushållning med jordbruksmarken skall kunna fullföljas. En förutsättning härför och för att statsmakternas tidigare nämnda beslut om jordbrukspolitiken skall kunna följas, är att brukningsvärd jordbruksmark i fortsättningen inte tas i anspråk för andra ändamål med mindre än att alternativa möjligheter till tätortsutbyggnad m. m. har utretts och dessa utredningar visar att andra väsentliga samhällsintressen, t. ex. bostadsförsörjningsbehovet, intresset av väl fungerande lokala arbetsmarknader och hävdandet av viktiga naturvårds- och rekreationsintressen, inte kan tillgodoses på ett tillfredsställande sätt utan att kravet på hushållning med jordbruksmark får vika. Detta synsätt kommer i fortsättningen att ligga till grund för regeringens prövning av detaljplaner, byggnadslov m. m.

Som bl. a. lantbruksstyrelsen och planverket har framfört bör de närmaste årens arbete beträffande hushållning med jordbruksmarken inriktas främst på att upprätta översiktliga planer (områdesplaner) för de tätorter som förväntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan befaras.

De jordbruksmarksprogram som kommunerna har upprättat bör utgöra en av utgångspunkterna för arbetet med områdesplaner för tätorterna. Planeringsarbetet för enskilda tätorter bör innefatta överväganden om fördelning av byggandet mellan olika tätorter inom resp. kommun. Förutsättningarna för komplettering och utbyggnad av mindre orter i kommunerna bör härvid också övervägas. Vidare bör övervägas möjligheterna att på oli-

ka sätt minska tätorternas anspråk på mark med beaktande av kravet på en god boendemiljö. Förhållandet mellan bebyggelsemönstrets utveckling och energihushållning bör också uppmärksammas.

För vissa kommuner kvarstår arbete med att upprätta jordbruksmarksprogram i enlighet med uttalandena i regeringsbesluten över programskedet. Länsstyrelserna bör, mot bakgrund av de synpunkter som har lämnats av bl. a. planverket och lantbruksstyrelsen, överlägga med berörda kommuner om behovet att upprätta sådana program som underlag för fortsatt arbete med områdesplanering.

Av väsentlig betydelse vid övervägandena om vilken eller vilka tätorter som bör byggas ut, är det material som utarbetas inom ramen för länsplaneringen och som gäller de lokala arbetsmarknaderna. Närhet och väl fungerande samband mellan arbetsplatser, bostäder, friluftsområden och serviceinrättningar m. m. är centrala förutsättningar för att de regionalpolitiska målen skall uppnås. På motsvarande sätt bör intresset av att skydda jordbruksmarken särskilt beaktas vid övervägande inom ramen för det fortsatta arbetet med den regionalpolitiska planeringen. Chefen för industridepartementet har låtit utarbeta anvisningar för en ny fullständig länsplaneringsomgång där ökad vikt läggs vid sambanden mellan kommunernas planering och den regionalpolitiska planeringen.

Det arbete som har genomförts av kommunerna med jordbruksmarksprogram visar att det med hänsyn till bl. a. kravet på hushållning med jordbruksmark finns behov av att överväga hur befolkningstillväxten bör fördelas i Skåne och Stockholms- och Göteborgsregionerna. Det genomförda planeringsarbetet visar också att det i stora delar av landet finns behov av en bättre regional överblick över avsedd markanvändning och över det sätt på vilket intresset av att skydda jordbruksmarken beaktas. För landets viktigare jordbruksområden och för andra områden, där mera omfattande planer på tätortsutbyggnad på jordbruksmark har framlagts eller kan förväntas, bör därför länsstyrelserna efter samråd med bl. a. lantbruksnämnderna tillhandahålla ett aktuellt material som i ett regionalt perspektiv visar hur kravet på hushållning med jordbruksmarken fortlöpande beaktas i den kommunala planeringen. I de län där så inte redan har skett bör länsstyrelserna som en första åtgärd i detta syfte ställa samman och utvärdera de kommunala jordbruksmarksprogrammen.

I regeringens beslut för varje län anges behovet av en regional överblick för jordbruksbygderna i Mälardalen, Upplands slättområden, Arosbygden, Närkeslätten, slättområdena i Östergötlands län, vid södra Kalmarkusten och på Öland, Västgötaslätten, jordbruksbygden norr om Vänern i Värmlands län, Storsjöbygden samt för jordbruksbygden i Luleå, Bodens, Piteå och Älvsbyns kommuner.

Länsstyrelserna bör i förekommande fall lämna kommuner och interkommunala planeringsorgan underlagsmaterial och vägledning om behov

av överväganden i regional skala beträffande hushållning med jordbruksmarken och verka för att avvägningar kommer till stånd i fråga om tätortstillväxt m. m. mellan olika kommuner.

För i första hand Skåne och för Stockholms- och Göteborgsregionerna bör i förslaget till länsprogram 1980 särskilt redovisas hur överväganden om olika alternativ beträffande tätorternas tillväxt påverkar planeringstalen för kommunerna. Närmare utgångspunkter för fortsatt program- och planeringsarbete vad gäller Skåne och Stockholms- och Göteborgsregionerna kommer att anges i regeringens länsbeslut.

I regeringens beslut för varje län anges att överväganden i regional skala om markhushållningen bör ske för ovan nämnda län samt för kustkommunerna i Hallands län.

Enligt lantbruksstyrelsens och planverkets bedömningar torde det i ett stort antal kommuner i landet föreligga behov av översiktliga planer (områdesplaner) där hänsynen till jordbruksmarken särskilt redovisas. Det är, som har nämnts tidigare, angeläget att arbetet med sådana planer prioriteras så att en koncentration av insatserna kan ske till de tätorter m. m. där ett sådant arbete bedöms som mest angeläget.

Det bör ankomma på länsstyrelserna och kommunerna att gemensamt diskutera för vilka områden och orter det är mest angeläget att planeringsarbete snabbt kommer igång. Planeringsarbetet blir självfallet i första hand en angelägenhet för kommunerna. Länsstyrelserna och lantbruksnämnderna bör stödja kommunerna med underlag för planeringen i form av bl. a. ytterligare bedömningar av jordbruksmarkens värde och kartläggning av möjligheterna till sysselsättning i de lokala arbetsmarknaderna. Planverket och lantbruksstyrelsen bör gemensamt ge ut vägledning för och exempel på hur den kommunala planeringen kan utföras så att den tillgodoser intresset av att skydda jordbruksmarken i enlighet med vad som har angetts ovan. De två verken bör vidare vägleda länsmyndigheterna i deras fortsatta arbete med jordbruksmarksfrågorna.

Kommunernas planering för tätortsutbyggnad bör med hänsyn bl. a. till kravet på hushållning med jordbruksmarken ske inom ramen för en områdesplanering som anger behovet av mark för tätortsändamål fram till år 1990. Länsplaneringens planeringstal bör därvid tjäna som riktmärken.

Kommunernas och länsmyndigheternas fortsatta arbete som rör hushållningen med jordbruksmarken skall redovisas av samtliga länsstyrelser till regeringen i enlighet med vad som har angetts i avsnitt 1. Länsstyrelserna bör i sin redovisning bedöma i vad mån det finns konflikter mellan kravet på hushållning med jordbruksmarken och de regionalpolitiska ambitionerna som inte har varit möjliga att lösa i den kommunala planeringen. Länsstyrelserna bör vidare redovisa eventuella ytterligare åtgärder som behöver vidtas för att riktlinjerna i fråga om jordbruksmarken skall kunna uppfyllas. Det kan t. ex. gälla behovet att upprätta och fastställa generalplan som skydd för jordbruksintresset.

2.2 Skogsbruk

Enligt riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör all möjlig hänsyn tas till de areella näringarnas intressen. Erfarenheterna från planeringsskedet klarlägger vissa brister beträffande skogsbrukets behandling i planeringen. I det fortsatta planeringsarbetet bör eftersträvas att andra verksamheter inte lokaliseras så att de försvårar användningen av mark för skogsbruk. Vid lokalisering av bebyggelse m. m. till skogsmark bör största möjliga hänsyn tas till skogsmarkens produktionsförmåga och sådana lösningar eftersträvas som innebär att inskränkningarna i skogsbruket blir så små som möjligt.

För områden där skogsmark kan väntas bli tagen i anspråk för andra verksamheter behövs i det fortsatta planeringsarbetet ett mera detaljerat underlagsmaterial som belyser skogsbrukets intressen och förutsättningar. Skogsvårdsstyrelserna bör kunna tillhandahålla kommunerna ett sådant material.

Skogsbrukets driftsformer behöver i varierande utsträckning anpassas till naturvårdens, kulturminnesvårdens och friluftslivets intressen. I en del områden är dessa intressen så starka att förordnanden enligt naturvårdslagen bör utfärdas. Genom sådana förordnanden, bl. a. enligt 7, 19 och 20 §§ naturvårdslagen, kan föreskrivas inskränkningar i skogsbruksdriften som är mera långtgående än vad som följer av skogsvårdslagens allmänna hänsynsregler (prop. 1974: 166, JoU 1974: 52, rskr 1974: 405).

Erfarenheterna från planeringsskedet visar att det kan komma att ta avsevärd tid att genomföra alla föreslagna förordnanden. I avvaktan på detta är det angeläget att markanvändningen i berörda områden bedrivs så att områdenas bevarandevärden inte äventyras. Även andra vägar än att utnyttja naturvårdslagens instrument för att uppnå ett erforderligt skydd måste prövas. I samband med statsmakternas ställningstaganden år 1975 till den fysiska riksplaneringens programskede bedömdes att rationellt skogsbruk och friluftsliv oftas torde kunna kombineras, om riktlinjer för skogsbruket utarbetas i samråd mellan berörda parter. Enligt regeringens beslut över programskedet skulle länsstyrelserna inleda överläggningar med skogsvårdsstyrelser och kommuner rörande bl. a. behovet av säkerställandeåtgärder och föreskrifter om samrådsskyldighet enligt naturvårdslagen inom skogsområden. Syftet med överläggningarna skulle vara att precisera inom vilka områden och i vilka avseenden särskilda krav på skogsbruket är motiverade för att tillgodose andra intressen.

Arbetet med att utarbeta sådana riktlinjer bör drivas vidare med beaktande av att regeringen avser att lägga fram en proposition om den framtida skogspolitiken till riksdagen under våren 1979[1]. I propositionen behandlas

[1] Regeringen lade den 7 mars 1979 fram en proposition om riktlinjer för skogspolitiken (prop. 1978/79: 110).

bl. a. de allmänna hänsynsregler som skall gälla för skogsbruket i framtiden och frågan om information mellan berörda parter beträffande olika åtgärder inom skogsbruket. I avvaktan på statsmakternas ställningstaganden till den framtida skogspolitiken bör skogsvårdsstyrelse och länsstyrelse i samarbete med kommun och berörda markägare i de konkreta fall som uppstår söka komma fram till en gemensam syn på tillämpningen av de allmänna hänsynsreglerna i skogsvårdslagen.

2.3 Fiske

Enligt regeringens beslut om programskedet skall fisket inordnas i det kommunala planeringsarbetet på ett i förhållande till andra verksamheter likartat sätt. Flera remissinstanser anser att så inte har skett. I viss utsträckning torde detta bero på svårigheter att ge åtgärder för fisket samma konkreta uttryck som åtgärder för andra verksamheter. Fritidsfiskets intressen torde t. ex. i relativt stor utsträckning ha tillgodosetts i samband med åtgärder som har föreslagits eller vidtagits för naturvården och friluftslivet.

Det är angeläget att för fisket värdefulla vattenområden skyddas och att fisket som näring och fritidssysselsättning ges tillräckligt utrymme i förhållande till andra former av vattenanvändning. För att uppnå detta bör fiskets intressen beaktas i områden med särskilda fiskeintressen i samband med att översiktliga markanvändningsplaner utarbetas och revideras. Detta är speciellt viktigt för vissa kustområden, älvdalar och större insjöar samt för vissa mindre sjöar och sjösystem.

Berörda länsstyrelser och kommuner bör uppmärksamma vad som anförs i prop. 1977/78:112 om riktlinjer för fiskeripolitiken m. m. rörande bl. a. fiskets regionalpolitiska betydelse. I områden med mera omfattande yrkesfiske bör fiskets och fiskberedningsindustrins behov av mark i anslutning till hamnar beaktas i planeringsarbetet. Härvid erinras om att fiskeristyrelsen f. n. på regeringens uppdrag utreder behovet av hamnar för yrkesfiskets behov.

Samråd på regional nivå när det gäller att tillgodose fiskets intressen bör ske mellan bl. a. länsstyrelser och fiskenämnder. Det underlagsmaterial om fiskets intresseområden som därvid successivt tas fram bör delges kommunerna, bl. a. inför kommande revideringar av kommunöversikterna. Länsstyrelserna och fiskenämnderna bör i samband härmed bistå kommunerna med närmare råd om hur fiskets intressen kan beaktas i den fysiska planeringen. Fiskeristyrelsen och planverket bör överväga att gemensamt utarbeta lämpliga exempel på detta.

2.4 Rennäringen

Enligt riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör, som förut har nämnts, all möjlig hänsyn tas till de areella näringarnas intressen. Plane-

ringsarbetet skall, vad gäller rennäringen, utgå från den rätt att utöva renskötsel som läggs fast i rennäringslagen. Enligt regeringens beslut över programskedet bör samråd ske med berörda samebyar i ett tidigt skede av planeringsarbetet.

De insatser som kommunerna har gjort under planeringsskedet har förbättrat möjligheterna att ta hänsyn till rennäringens intressen. Samråden mellan företrädare för kommuner och samebyar har lett till goda resultat. För områden där samråd inte har skett bör sådana komma till stånd under det fortsatta planeringsarbetet.

Särskilda riktlinjer till skydd för renbetesmarker bör, i de fall så inte redan har skett, utarbetas och tas in i kommunöversikterna i samband med att dessa revideras. Sådana riktlinjer liksom de redan befintliga bör preciseras. Härvid bör övervägas att ange s. k. samrådsområden. Statsmakternas beslut om riktlinjer för vissa s. k. obrutna fjällområden (prop. 1977/78: 31) bör också utgöra en grund för det fortsatta arbetet.

I de fall kommunöversikter har utarbetats utan att samråd har skett med företrädare för samebyarna eller då väsentliga rennäringsintressen inte tillräckligt har beaktats, är kommunöversikterna inte skickade att ligga till grund för kommande områdes- och detaljplanering såvitt avser samordningen med rennäringens intressen. Det är därför angeläget att samråd med företrädare för samebyarna och rennäringsadministrationen kommer till stånd så att inte fortsatt arbete med områdes- och detaljplaner onödigtvis försenas.

I regeringens ställningstaganden till planeringsarbetet i resp. län anges att kommunöversikterna för Älvdalens kommun i Kopparbergs län, Härjedalens och Strömsunds kommuner i Jämtlands län, Lycksele och Skellefteå kommuner i Västerbottens län samt Arvidsjaurs, Bodens, Kiruna och Piteå kommuner i Norrbottens län inte är lämpade att ligga till grund för kommande områdesplanering, vad avser samordning med rennäringens intressen.

Flera remissinstanser har påtalat de problem som uppkommer för rennäringen i samband med rationellt skogsbruk på vinterbetesmarkerna.

De samråd som sedan en tid pågår mellan företrädare för skogsbrukets och rennäringens intressen bör fortsätta med syfte bl. a. att nå enighet om hur skogsbruket bör bedrivas inom olika delar av samebyarnas vinterbetesområden. Härvid kan man komma fram till att skogsbruksåtgärderna lokaliseras i tid och rum så att sammanhängade betesområden årligen finns tillgängliga för varje sameby i tillräcklig omfattning.

Lantbruksnämnderna bör snarast kartlägga samebyarnas vinterbetessituation i syfte att skapa underlag för beslut om eventuella åtgärder. Regeringen kommer senare att ange närmare utgångspunkter för detta arbete i ett uppdrag.

I prop. 1972: 111 uttalas att utvecklingen av bl. a. turismen inom fjällområdet bör styras i sådan riktning att samiska intressen inte skadas och helst

på ett sådant sätt att samerna själva får del av utvecklingens positiva sidor. Genom utvecklingen i fjällregionen har de för rennäringen viktiga störningsfria områdena successivt minskat i såväl antal som storlek. Det är därför angeläget att berörda kommuner kontinuerligt beaktar inverkan på rennäringen av nya eller utvidgade etableringar för turism och friluftsliv. Bl. a. genom en omsorgsfull planering av beskaffenhet, storlek och lokalisering bör anläggningarnas negativa inverkan på rennäringen i huvudsak kunna undvikas.

Markdispositionsplaner bör, där så inte redan har skett, utarbetas för de delar av de primära rekreationsområdena i fjällregionen, som ligger utanför de s. k. obrutna fjällområdena. I planerna bör områden för framtida utbyggnader för friluftsliv och fritidsbebyggelse anpassas till rennäringens intressen. Samråd med rennäringens företrädare bör ske i ett tidigt skede av planeringen. Detaljplanering av större byggnadsföretag i områdena bör ske med stöd av sådan översiktlig planering.

2.5 Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

Trots att ett omfattande inventeringsarbete har utförts finns det fortfarande brister i kunskapsunderlaget. Inventerings- och analysarbete blir därför viktiga moment även i det fortsatta planeringsarbetet. I takt med att nytt material kommer fram bör länsstyrelserna samråda med kommunerna om bl. a. behovet av preciseringar i kommunöversikterna.

Det är angeläget att arbetet med naturvårdsfrågorna drivs vidare och att handlingsprogram för naturvården kan upprättas också inom de län där så inte redan har skett. Ett motsvarande arbete är angeläget också för kulturminnesvården.

I många kommuner förestår nu arbete med att upprätta områdesplaner för tätortsutbyggnad m. m. Det är därvid av stor vikt att naturvårdens, kulturminnesvårdens och friluftslivets intressen i tid blir klarlagda och utvärderade så att de kan vägas mot andra intressen i planeringsarbetet.

I regeringens beslut över programskedet anges att bl. a. de s. k. större områdena av betydelse för kulturminnesvården bör bli föremål för fortsatta inventeringar och preciseringar. Så har också skett under planeringsskedet, varför flera av dessa nu bör kunna avföras som särskilt avgränsade områden i planeringssammanhang och ersättas med de delområden för vilka särskilda riktlinjer bör gälla. I takt med att erforderligt inventeringsmaterial kommer fram bör ytterligare sådana s. k. större områden kunna delas upp i mer hanterbara delområden.

Det är, vilket betonades redan i regeringens beslut över programskedet, angeläget med en samlad behandling av bl. a. den vetenskapliga naturvårdens, kulturminnesvårdens och friluftslivets intressen i syfte att skapa en bättre samordning av planerings- och säkerställandeåtgärder. Möjligheterna till en sådan samordning har ökat genom kulturminnesvårdens nya re-

gionala organisation. Det samarbete som riksantikvarieämbetet och naturvårdsverket nyligen har inlett för att utvärdera och samordna inventerings-, planerings- och vårdarbete inom främst kulturlandskapet bör även kunna resultera i en mera samlad syn på naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård.

I vissa av de s. k. större områdena av betydelse för kulturminnesvården har planeringsarbetet visat att det för områdena som helhet behövs ett visst skydd mot förändringar i stor skala av landskapsbild och bebyggelsemönster. I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten behöver främst de areella näringarnas, naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen samordnas bättre i sådana områden.

I regeringens beslut för varje län anges att de områden i Östergötlands län som ingår i ett öst-västligt stråk från Slätbaken till Vättern, Öland och delar av Kalmarkusten, Gotland, Österlen och Bjärehalvön i Kristianstads län, Bullarebygden, Granitområdets kulturlandskap och Tjörn-Orustområdet i Göteborgs och Bohus län samt Falbygden och Kinnekulle i Skaraborgs län utgör sådana områden.

För att bättre samordna nämnda intressen och därmed underlätta det fortsatta planeringsarbetet i kommunerna, är det angeläget att berörda centrala myndigheter ser över befintliga råd och anvisningar m. m. och i tillämpliga delar ersätter dessa med gemensamt utarbetade allmänna råd för hur inventerings-, planerings- och vårdarbetet för berörda verksamheter kan samordnas.

Erfarenheterna från planeringsskedet visar att alla de förslag till förordnanden enligt naturvårdslagen som har redovisats inte kan genomföras inom överskådlig tid. De statliga anslag som står till förfogande för säkerställande av värdefulla naturområden bör i första hand användas för sådana områden som är av riksintresse från naturvårdssynpunkt eller för friluftslivet och vars bevarandevärden är särskilt hotade eller som av annan anledning snarast behöver skyddas. Det ligger inom naturvårdsverkets ansvarsområde att ge råd och information beträffande sådana prioriteringar.

Den fortsatta planeringen bör även inriktas på att pröva i vilken utsträckning det finns andra vägar för att skydda områden av särskilt intresse för naturvården, friluftslivet och kulturminnesvården. Länsstyrelser och kommuner bör i samverkan bedöma hur dessa intressen i ökad utsträckning kan tillgodoses genom överväganden inom ramen för den kommunala planeringen. Länsstyrelserna bör också undersöka möjligheterna till ökad delegation av beslutsbefogenheter till kommunerna enligt reglerna i naturvårdslagen. Länsstyrelserna bör vidare verka för att de kommunala markanvändningsplanerna vidareutvecklas så att de i ökad utsträckning kan ge underlag för tillämpningen av hänsyns- och samrådsreglerna i skogsvårdslagen och naturvårdslagen. De allmänna regler om hänsyn till naturvården som finns i skogsvårdslagen kommer under våren 1979 att bli föremål för statsmakternas överväganden (se även avsnitt 2.2 Skogsbruk).

2.6 Fritidsbebyggelse och turism

Redovisningarna av arbetet under planeringsskedet visar att betydande utredningsarbete m. m. har påbörjats för de primära rekreationsområdena. Det förutsätts att planeringsarbetet fullföljs för dessa områden i enlighet med upprättade program och med beaktande av eventuella beslut med anledning av rekreationsberedningens rapport (Ds Jo 1978: 2) Statliga insatser för turism och rekreation, så att erforderliga markområden kan reserveras för att möjliggöra en utveckling på sikt av rekreationslivet inom områdena. Länsstyrelserna bör under år 1982 lämna regeringen en redovisning av planeringsläget och vidtagna åtgärder i övrigt beträffande de primära rekreationsområdena i den omfattning som anges i länsbesluten.

I regeringens beslut anges att en redovisning är särskilt angelägen för Mälaren, Sörmlands skärgård, Småland–Östgöta skärgård, Nedre Dalälven, Öland, Gotland, Kullaberg–Hallandsåsen, Östskåne, Sydskånes sjö- och åslandskap, Norra Bohuslän, Tiveden, Fryksdalen, Siljansbygden, Dalafjällen, Härjedalsfjällen, Åre, Tärna–Graddis fjällvärld, Abisko–Kebnekaisefjällen samt Norrbottens skärgård.

De allmänna förutsättningarna för en mer genomtänkt utveckling av fritidsbebyggelsen har förbättrats genom det utförda arbetet under planeringsskedet. Kommunerna har tagit ställning till fritidsbebyggelsens fortsatta utveckling i första hand genom riktlinjer i kommunöversikterna.

Kommunernas redovisningar visar att många områden i landet bedöms vara lämpliga för ytterligare fritidsbebyggelse. Som många kommuner och länsstyrelser anger, behövs vanligtvis inom dessa områden ett fortsatt planeringsarbete. Detta arbete bör prioriteras så att resultat kan redovisas för de områden för vilka det i länsbesluten anges att en planering är särskilt angelägen. I övrigt får arbetet bedrivas i den takt som omständigheterna i resp. kommun motiverar.

Regeringen har i sina beslut för inlandsområdena i södra och mellersta Sverige angett att det är önskvärt att kommunerna vidtar åtgärder för att möta en ökad efterfrågan på mark för fritidsbebyggelse. Planeringen bör enligt besluten anpassas till de skilda förutsättningar som finns i länens olika delar. Det är angeläget att överväganden om vilken planberedskap för fritidsbebyggelse som bör upprätthållas grundas på översiktliga planmässiga bedömningar.

Som framhölls i prop. 1972: 111 innebär kravet på en mer planmässig utveckling av fritidsbebyggelsen självfallet inte att den bara bör tillåtas i form av stora tätbebyggda fritidsbyar. Olika delar av landet erbjuder skillnader i naturtyper och andra förutsättningar för fritidsbebyggelse samt har olika exploateringstryck. Det stryks i propositionen under att kravet på större planmässighet utgår från önskemålet att dessa skilda förutsättningar

skall beaktas vid bebyggelseutvecklingen så att tillgängliga rekreationsresurser utnyttjas på ett för alla parter ändamålsenligt sätt.

Fritidsbebyggelse i form av enstaka hus eller mindre husgrupper i anslutning till befintlig bebyggelse på landsbygden är ofta en lämplig form för fritidsboende i stora delar av landet. Betydande möjligheter torde finns att för sådan bebyggelse utnyttja improduktiva arealer. Lämpligt utförd kan sådan fritidsbebyggelse på ett värdefullt sätt berika och komplettera tidigare befintlig fast bebyggelse och därigenom bidra till kulturlandskapets bevarande. Olika upplåtelseformer för sådan bebyggelse bör kunna komma i fråga. Riksantikvarieämbetet bör samråda med länsantikvarierna om behovet av allmänna råd för hur bebyggelsen kan utformas i olika delar av landet med hänsyn till bebyggelsetradition m. m.

För att på bästa sätt ta till vara positiva drag av en mera spridd fritidsbebyggelse bör den baseras på översiktliga bedömningar och i vissa fall även på bedömningar i detalj genom enklare utredningar. Sådana översiktliga bedömningar bör vanligtvis kunna ske inom ramen för fortsatt arbete med kommunöversikterna. Bedömningarna bör bl. a. belysa hur ett spritt lokaliseringsmönster för fritidsbebyggelsen inverkar på jordbruks- och skogsbruks- samt naturvårds-, friluftslivs- och kulturminnesvårdsintressen.

Med anledning av vad lantmäteriverket för fram i sitt yttrande över planeringsskedet rörande storleken på fritidstomter där detaljplan saknas erinras om att det i förarbetena till fastighetsbildningslagen (SFS 1970: 988, omtryckt 1971: 1035, ändrad senast 1977: 362) anfördes att till tomtplats inte bör läggas mera mark än vad som intensivt kan nyttjas för bostadsändamål (prop. 1969: 128, s. B 113 och B 1156–57).

Stor försiktighet bör iakttas med att tillåta spridd fritidsbebyggelse i områden med påtagligt bebyggelsetryck eller av betydande intresse för t. ex. naturvården och kulturminnesvården. Det finns skäl att erinra om uttalandena i förarbetena till den ändring i byggnadslagen varigenom reglerna om tätbebyggelse av mindre omfattning infördes. I prop. 1976/77: 122 stryks sålunda under att förhållandena i omgivningen skall påverka bedömningen av vad som är att anse som tätbebyggelse av mindre omfattning och att detta medför att utrymmet för icke detaljplanerad fritidsbebyggelse måste anses vara starkt begränsat inom exempelvis de områden som i samband med den fysiska riksplaneringen har pekats ut som högexploaterade eller obrutna kuster. Riksdagen anslöt sig till regeringens uppfattning i detta avseende (CU 1976/77: 35, rskr 1976/77: 310).

Länsstyrelserna anser att statsmakternas riktlinjer för fritidsbebyggelsens utveckling inom områden som berörs av geografiska riktlinjer till största delen har beaktats av kommunerna. Planverket, riksantikvarieämbetet och naturvårdsverket anser däremot att fritidsbebyggelsens utveckling i flera av dessa områden strider mot riktlinjerna.

I prop. 1972: 111 (bil. 2, s. 147) stryks under att det är angeläget att tillräckliga arealer i attraktiva lägen i den kommunala planeringen sätts av för

övernattningsanläggningar i form av exempelvis campingplatser och stugbyar. Det är enligt propositionen uppenbart att ett stort antal hushåll även i framtiden av olika skäl inte kommer att ha eget fritidshus. Andra möjligheter måste därför finnas för framför allt dessa människor att under längre eller kortare tid vistas i direkt kontakt med naturen. Särskilt i storstädernas närhet men också inom andra särskilt attraktiva områden i landet är det angeläget att den kommunala planeringen intriktas på att mark för t. ex. stugbyar och campingplatser skall kunna ställas till förfogande även i ett längre tidsperspektiv. Enligt propositionen föreligger det annars stor risk att möjligheterna att skapa tillräckliga sådana alternativ spolieras genom en alltför intensiv utveckling av den enskilda fritidsbebyggelsen. Riksdagen (CU 1972: 35) anslöt sig i dessa stycken till bedömningarna i propositionen.

I samband med regeringens beslut år 1975 över programskedet angavs som utgångspunkt för planeringsarbetet att restriktivitet skulle tillämpas i fråga om ytterligare fritidsbebyggelse inom områden med geografiska riktlinjer i avvaktan på översiktliga markanvändningsplaner som beaktar den fysiska riksplaneringens riktlinjer. Särskilt stor återhållsamhet borde iakttas vid de obrutna och högexploaterade kusterna, på Öland och Gotland samt i fjällvärlden.

Det material som har redovisats under planeringsskedet visar att kommunernas ambitioner vad gäller fritidsbebyggelsens utveckling i områden med geografiska riktlinjer varierar kraftigt. För många områden där det översiktliga planeringsarbetet har hunnit drivas långt uppvisar planerna i allmänhet god överensstämmelse med den fysiska riksplaneringens riktlinjer. Samtidigt framgår det av redovisningarna att antalet fritidshus har ökat kraftigt under första hälften av 1970-talet, främst längs södra och mellersta Sveriges kuster och i de södra fjällområdena. Även därefter har expansionen varit mycket kraftig inom vissa av dessa områden.

Fritidsbebyggelsen har inom flera av områdena med geografiska riktlinjer utvecklats på ett sätt som inte står i god överensstämmelse med riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Riktlinjerna tar sikte på att tillräckliga områden skall avsättas för bl. a. naturvård, friluftsliv och olika övernattningsanläggningar som stugbyar och campingplatser. Sådana överväganden bör enligt riktlinjerna ske samlat i översiktlig planering. Fortfarande saknas dock översiktliga planöverväganden för flera områden med geografiska riktlinjer samtidigt som många kommuner i dessa områden anvisar ett betydande antal områden för detaljplanerad fritidsbebyggelse.

Kravet på översiktlig plan som tillgodoser statsmakternas riktlinjer bör hävdas starkare inom sådana områden inför kommunernas fortsatta planeringsarbete. För områden med geografiska riktlinjer bör därför länsstyrelserna föra överläggningar med kommunerna om behovet av översiktlig planering i enlighet med statsmakternas beslut år 1975 över programske-

det. I planeringsarbetet bör förutsättningarna för olika bebyggelseformer och upplåtelseformer m. m. undersökas. I områden med stort rekreationsvärde bör beaktas önskvärdheten av att skapa förutsättningar för ett högt utnyttjande av bebyggelsen. Vidare bör beaktas förutsättningarna för att på sikt upprätthålla eller utveckla en stabil sysselsättning och möjligheterna att stödja och utveckla befintlig service. Länsstyrelserna bör rekommendera kommunerna att inte annat än undantagsvis föra fram detaljplaner för fritidsbebyggelse för fastställelseprövning innan en sådan översiktlig planläggning har genomförts och behandlats inom kommunerna.

Det fortsatta planeringsarbetet som rör fritidsbebyggelsens utveckling m. m. i områden med geografiska riktlinjer skall redovisas till regeringen. I regeringens ställningstaganden till planeringsarbetet i resp. län meddelas vissa närmare utgångspunkter för detta planeringsarbete och för redovisningen av det.

I regeringens beslut för resp. län anges närmare utgångspunkter för den fortsatta planeringen rörande fritidsboende för flertalet områden med geografiska riktlinjer. För det södra fjällområdet, Siljansbygden och Öland anges i besluten att samordnade planeringsprogram för bl. a. turismens och fritidsbebyggelsens utveckling bör upprättas som en del av det fortsatta planeringsarbetet. Liknande uttalanden görs också för andra primära rekreationsområden. Regeringen anger vidare att resp. länsstyrelse i samband med redovisningen av länsplanering 1980 skall redovisa om fortsatt planering för något eller några områden i fjällområdena i Kopparbergs och Jämtlands län, på Öland, vid Hallandskusten samt på Hallandsåsen bör ske med stöd av bestämmelserna i 10 a § byggnadslagen.

Länsstyrelserna bör samråda med och aktivt stödja kommunerna i det fortsatta planeringsarbetet beträffande fritidsbebyggelse och turism. Planverket bör, efter samråd med övriga berörda verk och med rekreationsberedningen, bistå kommuner och länsstyrelser med råd och vägledning för det fortsatta planeringsarbetet.

2.7 Industri, gruvor och täkter

Enligt prop. 1972: 111 gäller som grundläggande utgångspunkt vid lokalisering av FRP-industri att i första hand platser med befintlig sådan industri skall komma i fråga, såvida inte oacceptabla miljöförhållanden etc. därvid uppstår.

Med hänsyn till att konkurrensen om de fysiska resurserna vid södra Sveriges kuster redan var eller kunde förväntas bli särskilt framträdande angavs i prop. 1972: 111 vissa områden vid dessa kuster dit FRP-industri skulle kunna lokaliseras. I dessa områden är vidtagna markreservationer f. n. i huvudsak tillräckliga. Det är angeläget att handlingsfriheten bevaras genom att i nämnda områden sådan markanvändning undviks som kan försvåra en framtida industrietablering.

Fortsatt arbete med utredningar eller utvärderingar av bl. a. skilda miljöfrågor bör ske för vissa av de befintliga områdena för FRP-industri. Det närmare behovet av sådana åtgärder inom de olika områdena övervägs inom ramen för arbetet med den nya rapporten om hushållning med mark och vatten.

Av bl. a. regionalpolitiska skäl är det angeläget att industri kan lokaliseras till Norrlandskusten. Länsstyrelser och berörda kommuner har studerat utvecklingsmöjligheter för befintliga och tänkbara industriområden längs norra Svealands- och Norrlandskusten. Utförda studier visar att de miljömässiga förutsättningarna för lokalisering av FRP-industri till de studerade platserna varierar. En närmare utvärdering av de angivna lägena sker i det ovan nämnda rapportarbetet. I avvaktan på statsmakternas ställningstaganden till de förslag som kan väntas i rapporten, bör handlingsfriheten bevaras på de platser för vilka genomförda studier visar att goda förutsättningar för lokalisering av FRP-industri föreligger.

Vad gäller inlandet redovisar kommuner och länsstyrelser huvudsakligen allmänna uttalanden om det önskvärda i att till vissa delar av landet lokalisera FRP-industri. Ett antal platser har av kommuner och länsstyrelser angetts vara lämpade för sådan industri. Kommuner och länsstyrelser i Väneområdet och Bergslagen har härutöver redovisat vissa studier av lokaliseringsförutsättningar för industri. I prop. 1972: 111 (bil. 2, s. 158) framhålls att studier av förutsättningar och restriktioner för lokalisering av FRP-industri till inlandet bör ingå i det fortsatta arbetet med fysisk riksplanering och regionalpolitisk planering.

Förutsättningarna för inlandslokalisering av denna typ av industri är ännu inte tillräckligt klarlagda. Behov föreligger exempelvis av att ytterligare utreda vissa recipientfrågor. Det finns från den fysiska riksplaneringens utgångspunkter inte skäl att nu föreslå ytterligare kommunala insatser i form av planering eller markreservationer med undantag av följande. I regeringens beslut år 1975 med anledning av programskedet angavs beträffande Bergslagsområdet och Väneområdet att berörda län och kommuner i samråd bör studera förutsättningarna för att till dessa områden lokalisera FRP-industri. Detta arbete bör föras vidare av berörda kommuner och länsstyrelser i samråd. Studierna bör ske med inriktning på områden där goda lokaliseringsförutsättningar sannolikt föreligger och särskilda behov av sysselsättningsmöjligheter kan förutses. Arbetet bör som hittills bedrivas med utgångspunkt i studier och överväganden för större regioner än enskilda län. Resultaten av studierna bör redovisas särskilt till regeringen år 1982.

2.8 Energiförsörjning

I den kommunala energiplaneringen (prop. 1976/77: 129, CU 1976/77: 39, rskr 1976/77: 338) bör beaktas bl. a. de intressen som behandlas i den fysis-

ka riksplaneringen. Närmare anvisningar för kommunernas energiplanering utarbetas av industriverket.

Riksdagen har under hösten 1977 tagit ställning till riktlinjer i den fysiska riksplaneringen avseende vattendrag i norra Svealand och Norrland (prop. 1977/78: 57, CU 1977/78: 9, rskr 1977/78: 100). I beslutet undantas vissa älvar och älvsträckor från utbyggnad. Genom riksdagens beslut har förutsättningarna för den fortsatta planeringen i älvdalarna klarlagts i väsentliga delar. För de älvsträckor som inte har undantagits från utbyggnad enligt statsmakternas beslut och för vilka utbyggnadsplaner har redovisats, kan fastare utgångspunkter för planeringen anges först sedan aktuella vattenkraftprojekt har prövats enligt vattenlagen (1918: 523, ändrad senast 1978: 162). Den fortsatta planeringen för de älvar och älvsträckor som har undantagits från vattenkraftutbyggnad bör inriktas på att tillgodose de naturvårds-, friluftslivs- och kulturminnesvårdsintressen som har utgjort motiv för beslutet om att undanta älvarna och älvsträckorna från utbyggnad. Efter regeringens bemyndigande i beslut den 9 februari 1978 har en särskild utredningsman tillkallats med uppdrag att klarlägga förutsättningarna för överledning för vattenkraftändamål av vatten från Piteälven och Vindelälven (Bo 1978: 02).

Genom prop. 1977/78: 131 (NU 1977/78: 61, rskr 1977/78: 303) har stöd till små vattenkraftverk införts. Det är angeläget att länsstyrelserna och kommunerna uppmärksammar att frågan om de mindre vattendragens utnyttjande kan behöva behandlas i den fortsatta planeringen.

Ytterligare åtgärder i form av markreservationer m. m. i anslutning till lägen för kondenskraftverk torde f. n. inte vara nödvändiga.

Planverket, kärnkraftinspektionen och strålskyddsinstitutet har utarbetat rapporten Användning av marken kring kärnkraftverk (statens planverk, rapport 42). Rapporten har remissbehandlats. Remissinstanserna har ställt sig positiva till förslagen i rapporten. De utgångspunkter för planeringen och de former för samråd mellan berörda myndigheter som föreslås i rapporten bör tjäna som vägledning för den fortsatta planeringen. Härvid bör emellertid beaktas att samråd med säkerhetsmyndigheterna kan behöva ske även vid upprättande av områdesplan i de fall där utgångspunkterna i mer översiktlig plan inte lämnar tillräcklig vägledning för att bedöma säkerhetsfrågorna. Vidare bör uppmärksammas att krav på evakueringsmöjligheter i vissa fall kan leda till planmässiga konsekvenser även utanför det område inom 10 km från kärnkraftverk beträffande vilket samråd med säkerhetsmyndigheterna bör ske enligt rapporten.

Den handläggningsordning som föreslås i rapporten innebär att det i första hand ankommer på kärnkraftinspektionen och berörda länsstyrelser och kommuner att i samråd söka nå en rimlig avvägning mellan säkerhetskraven och de övriga önskemål beträffande markanvändningen som kan hävdas av kommuner och andra. Om myndigheterna inte är eniga om en sådan avvägning kan frågan hänskjutas till regeringen för avgörande, t. ex. i samband med fastställelse av plan.

Kommunerna har i flera fall beaktat behovet av mark för kraftledningar i sin planering. Ytterligare samråd mellan kraftföretagen och berörda kommuner, länsstyrelser och övriga berörda länsmyndigheter erfordras emellertid i flera fall.

I länsbesluten anges att sådana samråd är särskilt angelägna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Kronobergs, Hallands, Värmlands, Örebro, Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län.

Den handläggningsordning som planverket, naturvårdsverket, industriverket och vattenfallsverket föreslår i rapporten Kraftledningar i fysisk planering bör tjäna som vägledning vid planering för kraftledningar. Såvitt avser det av vattenfallsverket planerade 800 kV-nätet måste statsmakternas ställningstagande till att bygga ett sådant nät avvaktas innan krav på markreservationer kan formuleras. Planverket bör efter samråd med naturvårdsverket, industriverket, vattenfallsverket och berörda länsstyrelser senast den 31 maj 1979 lämna regeringen en översiktlig redogörelse för konsekvenserna från markanvändningssynpunkt av att bygga ett sådant nät.

2.9 Kommunikationer

Det är av stor vikt att de miljö- och markanvändningsproblem som har uppmärksammats under den fysiska riksplaneringens planeringsskede behandlas i länsstyrelsernas kommande arbete med den fortsatta trafikplaneringen. Länsstyrelsernas redovisningar av den fysiska riksplaneringens planeringsskede, de centrala ämbetsverkens yttranden över dessa samt regeringens länsvisa beslut anger frågor som bör beaktas i det fortsatta planeringsarbetet inom olika trafiksektorer.

I regeringens beslut över programskedet framhölls angelägenheten av att mark i anslutning till befintliga eller planerade flygplatser tas i anspråk bara för sådana ändamål som medger att en rimlig handlingsfrihet för flygverksamheten kan bibehållas. Länsstyrelserna bör se över sin redovisning av förhållandena kring flygplatser. Det är angeläget att det på länsnivå finns ett material av vilket markanvändning och markreservationer i anslutning till befintliga eller planerade flygplatser framgår. Ett sådant material är en del i det underlag som krävs för en i samhällsplaneringen integrerad flygplatsplanering. Härvid bör även erinras om vad som anfördes i prop. 1975/76: 1 om krav på översiktligt och detaljerat planunderlag vid beslut om nya flygplatser samt om kravet på hushållning med jordbruksmarken.

Flera remissinstanser har pekat på de intressekonflikter som uppstår i samband med vägdragningar på jordbruksmark och mark med bevarandeintressen. Det är angeläget att vägdragningar sker på ett sätt som medför

minsta möjliga ianspråktagande av god jordbruks- och skogsbruksmark eller mark av särskilt intresse för naturvården, friluftslivet eller kulturminnesvården. Största möjliga hänsyn bör tas till fastighetsstrukturen, arronderingen och brukningsförhållandena så att bärkraftiga enheter inte splittras.

Under år 1978 skall flerårs- och fördelningsplaner upprättas för vägbyggandet under den kommande tioårsperioden. Planerna skall upprättas med beaktande av de ändringar i handläggningsordningen som riksdagen har beslutat om (prop. 1977/78: 10, TU 1977/78: 10, rskr 1977/78: 95) samt den förordning (VVFS 1978:01) om flerårsplan och fördelningsplan rörande väg- och gatuhållning som regeringen har utfärdat. Ökad vikt kommer enligt statsmakternas beslut att ges åt ställningstaganden på regional nivå. Det är väsentligt att det kunskapsunderlag som har arbetats fram inom ramen för den fysiska riksplaneringen, och som finns på länsstyrelserna, utnyttjas vid kommande överväganden i vägplaneringsfrågor.

Planverket och sjöfartsverket har i sina yttranden framhållit brister vad gäller planeringsläget och samordningen av utbyggnaden av hamnar. För att mer samlade bedömningar skall möjliggöras, fordras ett relevant underlagsmaterial på regional och interregional nivå. Ett sådant material kommer att ställas samman inom ramen för den hamnplanering som kommer att genomföras under åren 1978–1981.

2.10 Försvar

Enligt regeringens beslut över programskedet skall försvarets markbehov och omgivningskrav vägas in i planeringen på ett med andra samhällsintressen jämbördigt sätt. Så har också skett i flertalet fall under planeringsskedet. I samband med sådana överväganden har vissa intressekonflikter mellan försvarets markbehov och andra intressen uppmärksammats och behandlats. Konflikterna rör främst naturvårdens och friluftslivets intressen, behovet av mark för tätortsexpansion samt det allmänna kravet att jordbruksmark skall användas för livsmedelsproduktion.

Kvarstående intressekonflikter torde i flera fall kunna lösas genom fortsatta samråd mellan kommuner, länsstyrelser och berörda militära myndigheter i det fortsatta planeringsarbetet. I viss utsträckning kommer utgångspunkter för dessa samråd att anges i regeringens länsbeslut. I några fall krävs att avvägningar görs av riksdagen. I regeringens proposition 1977/78: 65 om vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret, lämnas förslag till ändringar i arméns fredsorganisation. Riksdagens ställningstagande till dessa förslag (FöU 1977/78: 11, rskr 1977/78: 173) bör beaktas i det fortsatta planeringsarbetet i berörda kommuner och län. Ytterligare ställningstaganden av riksdagen är att vänta i samband med behandlingen av regeringens proposition om vissa markförvärv för armén m. m. (prop. 1978/79: 5).

I regeringens beslut för resp. län anges att fortsatta överläggningar på regional nivå bör ske beträffande den militära verksamheten vid Veckholms skjutfält i Uppsala län, på Gotland, vid Sisjöns skjutfält i Göteborgs och Bohus län samt vid Villingsbergs skjutfält i Örebro län. Vidare anges kvarstående intressekonflikter vid Vättern, Skillingaryds skjutfält i Jönköpings län, i Hallands län, i Östersundsområdet samt på Junkön och i Boden i Norrbottens län.

Prop. 1977/78: 65 innehåller vissa förslag om hur konflikter mellan försvaret och andra intressen bör hanteras. Enligt riksdagens beslut med anledning av propositionen bör bl. a. sådana rådgivande organ som f. n. finns inrättade vid vissa övnings- och skjutfält för behandling av frågor om skötsel av fälten samt allmänhetens tillträde till dem finnas för ett större antal fält.

Regeringen har uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att efter samråd med vederbörande försvarsgrenschef, länsstyrelse och kommun redovisa förslag för vilka ytterligare övnings- och skjutfält det bör fastställas särskilda bestämmelser och finnas rådgivande organ. Uppdraget ligger i linje med de önskemål som flera remissinstanser har framfört om ett ökat samutnyttjande av försvarets mark för att minska intressekonflikterna med friluftslivet och naturvården.

Enligt riksdagens beslut med anledning av prop. 1977/78: 65 bör också möjligheterna tas till vara att olika fredsförband och försvarsgrenar gemensamt utnyttjar övnings- och skjutfält i syfte att begränsa behovet att anskaffa ytterligare mark för försvaret.

Flera länsstyrelser har påtalat bullerstörningar från arméns och flygvapnets övningsområden. Risken för sådana bullerstörningar bör beaktas i den fortsatta kommunala planeringen. Företrädare för försvaret bör biträda länsstyrelser och kommuner med kartläggning av aktuella bullersituationer. Försvaret bör även, enligt riksdagsbeslutet med anledning av prop. 1977/78: 65, undersöka förutsättningarna för att ytterligare minska bullerstörningarna från den militära verksamheten.

Försvaret och länsstyrelserna har årliga samråd rörande stråk och områden för lågflygning. Vid de fortsatta samråden bör beaktas vad naturvårdsverket har anfört i sitt yttrande över planeringsskedet beträffande lågflygning över sälskyddsreservat i vissa skärgårdsområden samt över obrutna fjällområden.

3 Regeringens beslut län för län

3.1 Stockholms län

Beslut 1979-02-08

Beträffande följande områden skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Högexploaterad kust

Ställningstaganden till markanvändningen i kustområdet har redovisats av berörda kommuner i form av markdispositionsplaner vilka är antagna av kommunfullmäktige. Det är angeläget att planeringsarbetet drivs vidare för de i markdispositionsplanerna angivna utredningsområdena där markanvändningen ännu inte har klarlagts. I enlighet med vad som sägs i det följande behöver dock den markdispositionsplan som har redovisats av Norrtälje kommun ses över i vissa avseenden för att kunna ligga till grund för fortsatt planeringsarbete, bl. a. vad gäller omfattningen av den föreslagna utvecklingen av fritidsbebyggelse. Även den markdispositionsplan som har redovisats av Haninge kommun kan behöva ses över i detta avseende.

Med hänsyn till de starka naturvårds- och friluftslivsintressena i kust- och skärgårdsområdet bör följande utgångspunkter gälla för det fortsatta planeringsarbetet.

Kust- och skärgårdsområdet i länet tillhör de områden i landet där det är särskilt angeläget att friluftslivets och naturvårdens intressen säkerställs bl. a. genom förordnanden enligt naturvårdslagen.

Det är angeläget att utvecklingen av bebyggelse m. m. styrs på ett sådant sätt att av bebyggelse orörda områden bevaras och så att man behåller handlingsfriheten för framtida anspråk på mark och miljö. Möjligheterna att bevara eller genom olika åtgärder öka tillgängligheten till stränderna bör särskilt uppmärksammas.

Utvecklingen av bebyggelse och anläggningar för turism och friluftsliv i kust- och skärgårdsområdet bör vidare styras i en sådan riktning att den bofasta befolkningens intressen beaktas. Behovet av mark för permanentbostäder och verksamheter som tillgodoser den bofasta befolkningens behov bör uppmärksammas.

Utrymmet för ytterligare enskild fritidsbebyggelse är begränsat. Planeringen bör inriktas på att reservera mark för fritidsboende i andra former och för anläggningar som tillgodoser friluftslivets behov. Enskild fritidsbebyggelse bör som regel endast komma till stånd då det kan ske i form av

mindre kompletteringar av befintlig bebyggelse. För den fortsatta planeringen innebär detta att befintlig bebyggelsegrupp bör kunna kompletteras med enstaka hus. Enskild fritidsbebyggelse i övrigt bör endast komma till stånd i sådana fall då den innebär en naturlig avrundning av befintligt bebyggelseområde. I samtliga fall bör bebyggelse medges endast om den inte inverkar negativt på friluftslivets och naturvårdens intressen.

Den fritidsbebyggelse som föreslås tillkomma i de utrednings- och utvecklingsområden som har angetts i Norrtälje kommuns markdispositionsplan bör omprövas med beaktande av vad som har angetts ovan.

Som ett led i strävandena att bevara tillgängligheten till stränderna bör man också överväga att göra en översyn av helt eller delvis outbyggda detaljplaner för fritidsbebyggelse.

Det är angeläget att planeringsinsatser genomförs i samråd mellan berörda kommuner, länsstyrelsen och landstinget för att tillgodose turismens och friluftslivets intressen i kust- och skärgårdsområdet i länet. För den del av kust- och skärgårdsområdet som utgör primärt rekreationsområde bör planeringsarbetet samordnas med motsvarande planeringsarbete i Södermanlands län. Möjligheterna att med kollektiva trafikmedel försörja de anläggningar som planeras bör studeras särskilt i samarbete mellan länsstyrelse och landsting.

Förslag till områdesplan för industriläget Norvik-Kalvö har lagts fram av Nynäshamns kommun. Fortsatta miljöundersökningar kan erfordras för att ytterligare klarlägga lokaliseringsförutsättningarna i området. Kommunen bör i det fortsatta planeringsarbetet i samråd med länsstyrelsen bl. a. överväga behovet av sådana undersökningar.

Fiskets intressen bör i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 ägnas ökad uppmärksamhet i den fortsatta planeringen för kustområdet. De miljöer som har särskild betydelse för skilda fiskarter bör skyddas och fiskeutövandet bör ges tillräckligt utrymme i förhållande till andra former av vattenanvändning.

Resultatet av planeringsarbetet för kustområdet och det primära rekreationsområdet skall redovisas till regeringen under år 1982. Länsstyrelsen bör överväga om det finns behov att särskilt redovisa resultatet av planeringsarbetet för kustområdet i Norrtälje kommun i samband med redovisningen av länsplanering 1980.

Mälaren

Ställningstaganden till markanvändningen i Mälarområdet har redovisats av berörda kommuner i form av markdispositionsplaner vilka är antagna av fullmäktige. Planerna tillgodoser i stort intentionerna i den fysiska riksplaneringen. Det är nu angeläget att behovet av åtgärder för att tillgodose turismens och friluftslivets intressen i det primära rekreationsområdet studeras i ett samordnat planeringsarbete.

Arbetet bör bedrivas i samarbete mellan kommuner, länsstyrelsen och

landstinget och samordnas med motsvarande planeringsarbete i Södermanlands, Uppsala och Västmanlands län.

Markhushållning

Markanvändningsplaneringen i Stockholmsregionen har drivits framåt under planeringsskedet. Fortsatta planeringsåtgärder behöver emellertid vidtas för att kravet på hushållning med jordbruksmarken skall kunna tillgodoses. Betydande arbete återstår också med att säkerställa friluftslivets, naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen. Det är bl. a. angeläget att man vidtar fortsatta åtgärder för att i enlighet med vad som anfördes i regeringens beslut med anledning av programskedet ge rekreationsområdena för befolkningen i Stockholmsregionen ett tillräckligt skydd. Vidare bör samlade bedömningar göras beträffande användningen av marken i områden som har stort värde som kulturlandskap.

Markhushållningsfrågorna i Stockholmsregionen bör ägnas särskild uppmärksamhet i den fortsatta planeringen på kommunal och regional nivå. En samordnad planering som ger förutsättningar för en god markhushållning är särskilt angelägen för de delar av regionen där man behöver göra en avstämning av markhushållningskraven mot de regionalpolitiska målen om goda lokala arbetsmarknader och mot bostadsförsörjningsbehovet.

Som ett led i denna planering bör kommunernas arbete med områdesplaner fullföljas. Områdesplaneringen bör bygga på överväganden om lämplig tätortsstruktur inom resp. kommun och på överväganden i regional skala. Markhushållningsfrågorna bör uppmärksammas i regionplaneringen så att denna kan ge underlag för de avvägningar mellan olika markanspråk som kommunerna skall göra i sin fortsatta planering inom ramen för den fysiska riksplaneringen.

Det arbete med att säkerställa jordbrukets intressen som har inletts med att kommunala program för hushållning med jordbruksmarken har redovisats bör i enlighet med vad som har anförts ovan drivas vidare på kommunal nivå genom att områdesplaner upprättas för de tätorter som väntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan förutses. Länsstyrelsen, landstinget och kommunerna bör gemensamt diskutera för vilka områden och orter det är mest angeläget att sådant planeringsarbete snabbt kommer i gång.

Som anges i PM 1978-09-07 skall de förslag till planeringstal som länsstyrelsen skall redovisa i länsplanering 1980 bygga bl. a. på överväganden om olika alternativ beträffande tätorternas tillväxt. Resultatet av fortsatt planeringsarbete på kommunal och regional nivå för att tillgodose kravet på god markhushållning skall vidare redovisas av länsstyrelsen till regeringen år 1982.

Redovisning av fritidsbebyggelsens utveckling

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor som rör fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska

riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

Med hänsyn till det stora behovet av rekreationsområden i Stockholmsregionen finns särskild anledning att i skogsbruket beakta friluftslivets intressen. Det gäller särskilt i kust- och skärgårdsområdet, vid Mälaren och i de skogsområden i Storstockholmsområdet som har betydelse som rekreationsområden. Det bör därvid uppmärksammas att hänsynsreglerna i skogsvårdslagen inte alltid är tillräckliga för att tillgodose friluftslivets intressen. För områden som är av särskilt intresse för friluftslivet bör möjligheterna övervägas att ge områdena ett starkare skydd, t. ex. genom att meddela förordnanden enligt naturvårdslagen eller att få till stånd civilrättsliga avtal mellan kommuner och markägare angående formerna för att bedriva skogsbruk.

För att underlätta arbetet med att säkerställa områden av riksintresse för naturvården och friluftslivet är det angeläget att ett särskilt handlingsprogram för naturvården i länet upprättas.

Fritidsbebyggelse

Den restriktivitet som gäller i fråga om att tillåta ytterligare enskild fritidsbebyggelse i kust- och skärgårdsområdet och vid Mälaren innebär att kommunerna bör vidta åtgärder för att möta efterfrågan på mark för fritidsbebyggelse i de inre delarna av Stockholms län och angränsande län. I Stockholms län berörs främst Norrtälje kommun. Det är angeläget att överväganden om vilken planberedskap för fritidsbebyggelse som bör upprätthållas grundas på översiktliga planmässiga bedömningar. Särskild uppmärksamhet bör härvid ägnas åt att lokalisera bebyggelsen så att hänsyn tas till landskapets stora värde för naturvården, friluftslivet och kulturminnesvården.

Kraftledningar

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 är det angeläget att ytterligare samråd sker i Stockholms län mellan kraftföretag, kommuner, länsstyrelse och övriga berörda länsmyndigheter om behovet av mark för kraftledningar. De alternativ som föreligger till den av vattenfallsverket ursprungligen föreslagna 220–400 kV-ledningen i en sträckning öster om Stockholm bör i första hand övervägas med hänsyn till de starka naturvårds- och friluftslivsintressena i skärgården.

Planverket har regeringens uppdrag att lämna en översiktlig redogörelse för konsekvenserna från markanvändningssynpunkt av att bygga ett 800

kV-nät. Frågan om byggandet av en eventuell 800 kV-ledning i länet kommer vidare att prövas av regeringen i särskild ordning.

Försvar

Länsstyrelsen har angett att frågan om den framtida användningen av försvarets markområde i Östra Frösunda i Solna kommun bör uppmärksammas av regeringen. Förhandlingar i denna fråga samt om vissa andra markfrågor inom Solna kommun pågår f. n. mellan staten och kommunen.

3.2 Uppsala län

Beslut 1979-03-15

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Kustområdet

Det är angeläget att ställningstaganden till markanvändningen i kustområdet, där så inte redan har skett, redovisas av kommunerna i form av markdispositionsplaner vilka är antagna av fullmäktige. Den markanvändningsplanering som har påbörjats för kustområdet i Östhammars kommun bör fullföljas så snart som möjligt. Den kommunplan som har redovisats för Tierps kommun bör kompletteras med en redovisning i kartform av den översiktliga markanvändningen i kustområdet.

I den fortsatta planeringen för kustområdet bör följande utgångspunkter gälla.

Det är angeläget att friluftslivets och naturvårdens intressen säkerställs bl. a. genom förordnanden enligt naturvårdslagen.

Möjligheterna att bevara eller genom olika åtgärder öka tillgängligheten till stränderna bör särskilt uppmärksammas.

Enligt uppställda riktlinjer bör stor återhållsamhet iakttas med att tillåta ytterligare enskild fritidsbebyggelse i det högexploaterade kustområdet. Planeringen i Östhammars kommun för denna del av kustområdet bör inriktas på att reservera mark för fritidsboende i andra former och för anläggningar som tillgodoser friluftslivets behov. Enskild fritidsbebyggelse bör som regel endast komma till stånd då det kan ske i form av mindre kompletteringar av befintlig sådan bebyggelse. Som ett led i strävandena att bevara tillgängligheten till stränderna bör man också överväga att göra en översyn av helt eller delvis outbyggda detaljplaner för fritidsbebyggelse.

Riktlinjerna för de s. k. övriga kustområdena i landet förutsätter en omsorgsfull planering som tar sikte på att hushålla med de värdefulla markresurser som ännu står till förfogande, bl. a. genom en noggrann avvägning mellan fritidsbebyggelsens, friluftslivets och naturvårdens intressen. I de

strandnära områden och på de öar som är av stort värde för friluftslivet och naturvården bör man undvika ytterligare enskild fritidsbebyggelse. I de inre delarna av detta kustområde torde utrymme finnas för viss ytterligare fritidsbebyggelse.

En närmare bedömning av de lägen längs norra Upplandskusten som har angetts av länsstyrelsen och berörda kommuner för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen kommer i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 att göras i det pågående arbetet med en ny rapport om hushållning med mark och vatten.

För ett område i Hargshamn i Östhammars kommun har fastställts en detaljplan som redovisar områden för bl. a. industri och hamnverksamhet. Etablering av miljöstörande industri skall enligt de av riksdagen år 1972 uppställda riktlinjerna för hushållning med mark och vatten inte komma i fråga inom denna del av kustområdet. Det ankommer på länsstyrelsen och andra statliga myndigheter att, bl. a. mot bakgrund av riktlinjerna för hushållning med mark och vatten, till regeringen anmäla om en aktualiserad etablering kan behöva prövas enligt 136 a § byggnadslagen.

Fiskets intressen bör i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 ägnas ökad uppmärksamhet i den fortsatta planeringen för kustområdet i länet. De miljöer som har särskild betydelse för skilda fiskarter bör skyddas och fiskeutövandet bör ges tillräckligt utrymme i förhållande till andra former av vattenanvändning.

Resultatet av planeringsarbetet för kustområdet skall redovisas till regeringen under år 1982. Länsstyrelsen bör överväga om det finns behov att särskilt redovisa resultatet av planeringsarbetet för kustområdet i Östhammars kommun i samband med redovisningen av länsplanering 1980.

Mälaren

Markanvändningsplaneringen för Mälarområdet bör fullföljas enligt de riktlinjer som har angetts tidigare. Håbo kommun bör snarast redovisa ställningstagande till markanvändningen i form av markdispositionsplan som är antagen av kommunfullmäktige.

Det är angeläget att behovet av åtgärder för att tillgodose turismens och friluftslivets intressen i det primära rekreationsområdet studeras i ett samordnat planeringsarbete. Arbetet bör bedrivas i samarbete mellan kommunerna och länsstyrelsen och samordnas med motsvarande planeringsarbete i Stockholms, Södermanlands och Västmanlands län.

Nedre Dalälven

Det påbörjade program- och planeringsarbetet för det primära rekreationsområdet Nedre Dalälven bör fullföljas. Planeringen bör inriktas på att slå vakt om befintliga natur-, kultur- och rekreationsvärden. Det är bl. a. angeläget att de starka naturvårdsintressena vid nedre Dalälven kan säkerställas. Planläggning för ytterligare enskild fritidsbebyggelse bör undvi-

kas inom området. Restriktivitet bör också iakttas vad gäller spridd bebyggelse. Planeringen bör inriktas på att i lämplig omfattning skapa förutsättningar för fritidsboende i andra former och på att reservera mark för anläggningar som tillgodoser friluftslivets intressen.

De kommunomfattande planer som har redovisats av Tierps och Älvkarleby kommuner bör, när planeringsarbetet för det primära rekreationsområdet har fullföljts, kompletteras och preciseras när det gäller ställningstaganden till markanvändningen i nedre Dalälvenområdet.

Jordbruk

Fortsatta planeringsåtgärder behöver vidtas för att kravet på hushållning med jordbruksmarken skall kunna tillgodoses.

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör kommunerna upprätta områdesplaner för de tätorter som förväntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan förutses. Områdesplanerna bör belysa hur det fortsatta samhällsbyggandet kan ske med beaktande av bl. a. kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Länsstyrelsen och kommunerna bör gemensamt diskutera för vilka områden och orter det är mest angeläget att sådant planeringsarbete snabbt kommer i gång.

Jordbruksbygderna i Mälardalen samt Upplands slättområden tillhör de områden i landet för vilka länsstyrelserna efter samråd med bl. a. lantbruksnämnderna i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör tillhandahålla ett aktuellt material som i ett regionalt perspektiv visar hur kravet på hushållning med jordbruksmarken fortlöpande beaktas i den kommunala planeringen.

Redovisning av jordbruksmarkens behandling och fritidsbebyggelsens utveckling

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor som rör hushållning med jordbruksmarken i hela länet och fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Skogsbruk, naturvård och friluftsliv

Skogsbrukets intressen bör ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet i kommunerna. Länsstyrelsen bör uppmärksamma de utgångspunkter som anges i PM 1978-09-07 rörande skogsbrukets behandling i det fortsatta planeringsarbetet. Med hänsyn till det stora behovet av rekreationsområden för befolkningen i Stockholmsregionen finns särskild anledning att i skogsbruket beakta friluftslivets intressen. Detta gäller särskilt vid Mälaren. Det bör därvid uppmärksammas att hänsynsreglerna i skogsvårdslagen inte alltid är tillräckliga för att tillgodose friluftslivets in-

tressen. För områden som är av särskilt intresse för friluftslivet bör möjligheterna övervägas att ge områdena ett starkare skydd, t. ex. genom att meddela förordnanden enligt naturvårdslagen.

För att underlätta arbetet med att säkerställa områden av riksintresse för naturvården och friluftslivet är det angeläget att ett särskilt handlingsprogram för naturvården i länet upprättas.

Fritidsbebyggelse

Den restriktivitet som bör gälla i fråga om att tillåta ytterligare enskild fritidsbebyggelse i kust- och skärgårdsområdet, vid Mälaren och i nedre Dalälvenområdet gör det önskvärt att kommunerna vidtar åtgärder för att möta en ökad efterfrågan på mark för fritidsbebyggelse i de inre delarna av Uppsala län. Allmänna utgångspunkter för utveckling av fritidsbebyggelse i sådana områden anges i PM 1978-09-07. Det är angeläget att överväganden om vilken planberedskap som bör upprätthållas grundas på översiktliga planmässiga bedömningar.

Kraftledningar

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 är det angeläget att ytterligare samråd sker i Uppsala län mellan kraftföretag, kommuner, länsstyrelse och övriga berörda länsmyndigheter om behovet av mark för kraftledningar.

Planverket har regeringens uppdrag att lämna en översiktlig redogörelse för konsekvenserna från markanvändningssynpunkt av att bygga ett 800 kV-nät. Statens vattenfallsverks ansökan enligt ellagen om att bygga en 800 kV-ledning i länet kommer att prövas av regeringen i särskild ordning.

Hamnar och flygplatser

Överväganden rörande utbyggnad av hamnar och flygplatser bör göras inom ramen för den samordnade hamn- och flygplatsplanering som genomförs enligt särskilda riktlinjer från regeringen.

Försvar

Verksamheten vid Veckholms skjutfält i Enköpings kommun innebär begränsningar i möjligheterna att utnyttja denna del av Mälarområdet för friluftslivets behov. Överläggningar bör inledas på regional nivå mellan företrädare för försvaret, länsstyrelsen och kommunen om möjligheterna att öka allmänhetens tillträde till skjutfältet genom att man begränsar den militära verksamheten på skjutfältet.

3.3 Södermanlands län

Beslut 1979-03-01

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Högexploaterad kust

Det är angeläget att den översiktliga markdispositionsplanering för kust- och skärgårdsområdet som pågår i första hand inom Nyköpings kommun slutförs så snart som möjligt. Ställningstaganden till markanvändningen bör redovisas av kommunerna i form av markdispositionsplaner vilka är antagna av fullmäktige.

Det är också angeläget att markanvändningsplaneringen drivs vidare på en mer detaljerad nivå i form av områdesplanering, bl. a. för de delar av kust- och skärgårdsområdet som befinns lämpliga för fortsatt utbyggnad för turism och rekreation.

Med hänsyn till de starka naturvårds- och friluftslivsintressena i kust- och skärgårdsområdet bör följande utgångspunkter gälla för det fortsatta planeringsarbetet.

Kust- och skärgårdsområdet i länet tillhör de områden i landet där det är särskilt angeläget att friluftslivets och naturvårdens intressen säkerställs bl. a. genom förordnanden enligt naturvårdslagen.

Härvid bör både den vetenskapliga naturvårdens intressen, som är särskilt framträdande i vissa delar av skärgårdsområdet, och behovet av mark för friluftslivet tillgodoses. Båtturismens anspråk på mark och anläggningar bör särskilt studeras, varvid uppmärksamhet bör ägnas åt möjligheterna att styra denna turism så att hänsyn tas också till de vetenskapliga naturvårdsintressena i skärgårdsområdet.

Det är angeläget att utvecklingen av bebyggelse m. m. planeras så att större sammanhängande, och av bebyggelse orörda områden bevaras och så att man behåller handlingsfriheten för framtida anspråk på mark och miljö. Möjligheterna att bevara eller genom olika åtgärder öka tillgängligheten till stränderna bör särskilt uppmärksammas.

Den mark som bedöms lämplig för utveckling av fritidsbebyggelse bör i första hand reserveras för fritidsboende i andra former än enskild fritidsbebyggelse och för anläggningar som tillgodoser friluftslivets behov. Ytterligare enskild fritidsbebyggelse bör som regel endast övervägas i form av mindre kompletteringar av befintlig bebyggelse.

Som ett led i strävandena att bevara tillgängligheten till stränderna bör man också överväga att göra en översyn av helt eller delvis outbyggda detaljplaner för fritidsbebyggelse.

Det är angeläget att de särskilda program- och planeringsinsatser fullföljs som har påbörjats i samråd mellan kommunerna och länsstyrelsen

med anledning av att kust- och skärgårdsområdet i länet utgör ett primärt rekreationsområde. Planeringsarbetet bör i detta avseende samordnas med motsvarande planeringsarbete i Stockholms län.

Fiskets intressen bör i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 ägnas ökad uppmärksamhet i den fortsatta planeringen för kustområdet. De miljöer som har särskild betydelse för skilda fiskarter bör skyddas och fiskeutövandet bör ges tillräckligt utrymme i förhållande till andra former av vattenanvändning.

Resultatet av planeringsarbetet för kust- och skärgårdsområdet och det primära rekreationsområdet skall redovisas till regeringen under år 1982. Länsstyrelsen bör överväga om det finns behov att särskilt redovisa resultat av planeringsarbetet i samband med redovisningen av länsplanering 1980.

Kusten söder om Nyköping samt Bråviken

I regeringens beslut med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen underströks att planeringsarbetet för kusten söder om Nyköping och för Bråviken bör inriktas på att med beaktande av bl. a. naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen allsidigt klargöra förutsättningarna för lokalisering av resurskrävande och miljöstörande industri i anslutning till de platser som har angetts i riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Arbetet har ännu inte slutförts. Berörda kommuner beräknas att under år 1979 ta ställning till de planförslag som redovisas i "Bråviken – gemensam kommunal planering inom ramen för fysisk riksplanering", remissutgåva, november 1978.

Länsstyrelserna i Södermanlands och Östergötlands län skall så snart som möjligt efter det att kommunerna har tagit ställning till markanvändningen i kustområdet söder om Nyköping och vid Bråviken gemensamt redovisa och yttra sig till regeringen om kommunernas beslut om markanvändningen.

Mälaren

Ställningstaganden till markanvändningen i Mälarområdet har redovisats av berörda kommuner i form av markdispositionsplaner vilka är antagna av fullmäktige. Planerna tillgodoser i stort intentionerna i den fysiska riksplaneringen. Ytterligare enskild fritidsbebyggelse bör undvikas vid Mälarens stränder och på öarna. Det är angeläget att behovet av åtgärder för att tillgodose turismens och friluftslivets intressen i det primära rekreationsområdet studeras i ett samordnat planeringsarbete. Arbetet bör bedrivas i samarbete mellan kommunerna och länsstyrelsen och samordnas med motsvarande planeringsarbete i Stockholms, Uppsala och Västmanlands län.

Hjälmaren

Regeringen framhöll i sitt beslut år 1975 med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen att planering för Hjälmarområdet bör klargöra förutsättningarna för bebyggelseutvecklingen i området under hänsynstagande till friluftslivets, naturvårdens, kulturminnesvårdens m. fl. intressen.

Hjälmarområdet är ett viktigt rekreationsområde för en betydande del av befolkningen i de närbelägna tätortsregionerna. Inom området finns också betydande naturvärden och kulturminnen. Områdets värde för rekreation och friluftsliv kan förväntas öka. Detta motiverar att man iakttar restriktivitet med att tillåta ytterligare enskild fritidsbebyggelse inom området.

Det fortsatta planeringsarbetet inom resp. kommun bör syfta till att tillgodose naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen inom Hjälmarområdet. Stor hänsyn bör vidare tas till fiskets intressen. Frågor om vattenvård och vattenreglering bör uppmärksammas särskilt. Fritidsbebyggelse bör övervägas först sedan naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen har tillgodosetts. Det är angeläget att större sammanhängande obebyggda områden bevaras obebyggda.

Bäven

Det är angeläget att den markdispositionsplanering som pågår för Bävenområdet i Flens och Nyköpings kommuner slutförs på ett sådant sätt att ställningstaganden till markanvändningen redovisas i en gemensam plan för Bävenområdet, vilken för resp. kommuns del av området är antagen av kommunfullmäktige.

Regeringen förutsätter att kommunerna i markdispositionsplaneringen för Bävenområdet tillgodoser den vetenskapliga naturvårdens och friluftslivets intressen. Med hänsyn till dessa intressen bör ytterligare fritidsbebyggelse undvikas inom området.

Jordbruk

Fortsatta planeringsåtgärder behöver vidtas för att kravet på hushållning med jordbruksmark i länet skall kunna tillgodoses.

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör kommunerna upprätta områdesplaner för de tätorter som förväntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan förutses. Områdesplanerna bör belysa hur det fortsatta samhällsbyggandet kan ske med beaktande av bl. a. kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Länsstyrelsen och kommunerna bör gemensamt diskutera för vilka områden och orter det är mest angeläget att sådant planeringsarbete snabbt kommer i gång.

Jordbruksbygderna i Mälardalen tillhör de områden i landet för vilka länsstyrelserna efter samråd med bl. a. lantbruksnämnderna, i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör tillhandahålla ett aktuellt material

som i ett regionalt perspektiv visar hur kravet på hushållning med jordbruksmarken fortlöpande beaktas i den kommunala planeringen.

Redovisning av jordbruksmarkens behandling och fritidsbebyggelsens utveckling.

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor som rör hushållning med jordbruksmarken i hela länet och fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Skogsbruk, naturvård och friluftsliv

Skogsbrukets intressen bör ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet i kommunerna. Med hänsyn till det stora behovet av rekreationsområden för befolkningen i Stockholmsregionen finns för vissa delar av Södermanlands län särskild anledning att i skogsbruket beakta friluftslivets intressen. Det gäller särskilt kust- och skärgårdsområdet och vid Mälaren. Det bör därvid uppmärksammas att hänsynsreglerna i skogsvårdslagen inte alltid är tillräckliga för att tillgodose friluftslivets intressen. För områden som är av särskilt intresse för friluftslivet bör möjligheterna övervägas att ge områdena ett starkare skydd, t. ex. genom att meddela förordnanden enligt naturvårdslagen eller att få till stånd civilrättsliga avtal mellan kommuner och markägare angående formerna för att bedriva skogsbruk.

De områden vid sjön Båven och i skärgården som är av riksintresse för den vetenskapliga naturvården bör säkerställas med naturvårdslagens regler.

För att underlätta arbetet med att säkerställa områden av riksintresse för naturvården och friluftslivet är det angeläget att ett särskilt handlingsprogram för naturvården i länet upprättas.

Fritidsbebyggelse

Den restriktivitet som bör gälla i fråga om att tillåta ytterligare enskild fritidsbebyggelse i kust- och skärgårdsområdet och vid Mälaren, Hjälmaren och Båven gör det önskvärt att kommunerna vidtar åtgärder för att möta en ökad efterfrågan på mark för fritidsbebyggelse i vissa av de inre delarna av Södermanlands län. Allmänna utgångspunkter för utveckling av fritidsbebyggelse i sådana områden anges i PM 1978-09-97.

Det är angeläget att överväganden om vilken planberedskap för fritidsbebyggelse som bör upprätthållas grundas på översiktliga planmässiga bedömningar. Det område som länsstyrelsen har angett som lämpligt för lokalisering av ytterligare fritidsbebyggelse bör bli föremål för sådana översiktliga bedömningar av kommunerna och länsstyrelsen i samråd.

Kraftledningar

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 är det angeläget att ytterligare samråd sker i Södermanlands län mellan kraftföretag, kommuner, länsstyrelse och övriga berörda länsmyndigheter om behovet av mark för kraftledningar.

Hamnar

Överväganden rörande utbyggnad av hamnar bör göras inom ramen för den samordnade hamnplanering som genomförs enligt särskilda riktlinjer från regeringen.

3.4 Östergötlands län

Beslut 1979-03-15

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Obruten kust

Den översiktliga planering som har genomförts för det obrutna kustområdet i Östergötlands län kan i huvudsak bilda utgångspunkt för fortsatt planering på interkommunal och kommunal nivå. Söderköpings och Valdemarsviks kommuner har med utgångspunkt i det utrednings- och planeringsarbete som har bedrivits av Kalmar och Östergötlands läns skärgårdsutredning (KÖSU) utarbetat och antagit markdispositionsplaner för sina resp. delar av kust- och skärgårdsområdet. Också Norrköpings kommun bör upprätta en markdispositionsplan för det obrutna kustområdet inom kommunen.

Det är angeläget att markanvändningsplaneringen drivs vidare också på en mer detaljerad nivå i form av områdesplanering, bl. a. för de delar av kust- och skärgårdsområdet som befinns lämpliga för fortsatt utbyggnad för turism och rekreation. Särskilt inom de av KÖSU angivna utvecklingsområdena för friluftsliv samt för basorterna är en sådan områdesplanering angelägen.

Med tanke på att kust- och skärgårdsområdet utgör ett primärt rekreationsområde bör de framtida insatserna för turism och rekreation behandlas i ett särskilt åtgärdsprogram.

Med hänsyn till de starka naturvårds- och friluftslivsintressena i kust- och skärgårdsområdet bör följande utgångspunkter gälla för det fortsatta planeringsarbetet.

Kust- och skärgårdsområdet tillhör de områden i landet där det är särskilt angeläget att arbetet fortsätter med att säkerställa friluftslivets och naturvårdens intressen bl. a. genom förordnanden enligt naturvårdslagen. Härvid bör både den vetenskapliga naturvårdens intressen, som är särskilt

framträdande i vissa delar av skärgårdsområdet, och behovet av mark för friluftslivet tillgodoses.

Uppmärksamhet bör ägnas åt konsekvenserna för främst yrkesfisket och den vetenskapliga naturvården av att turismen och friluftslivet avses kunna nå attraktiva områden i inner- och mellanskärgård samt ytterskärgården från basorter på fastlandet. Friluftslivet och turismen bör utvecklas på ett sådant sätt att områden som är känsliga för slitage skyddas och så att erforderliga hänsyn tas till de vetenskapliga naturvårdsintressena i skärgårdsområdet.

Betydande anspråk ställs på marken i Östergötlands kust- och skärgårdsområde framför allt för fritidsbebyggelse i olika former. Det är angeläget att utvecklingen av bebyggelse m. m. planeras så att större sammanhängande och av bebyggelse orörda områden bevaras och så att man bibehåller handlingsfriheten för framtida anspråk på mark och miljö.

Den mark som bedöms vara lämplig för utveckling av fritidsbebyggelse bör i första hand reserveras för fritidsboende i andra former än enskild fritidsbebyggelse och för sådana anläggningar som sammanhänger med fritidsboende och som samtidigt kan tillgodose friluftslivets behov. Ytterligare enskild fritidsbebyggelse bör som regel endast övervägas i form av mindre kompletteringar av befintlig sådan bebyggelse.

Av kommunernas redovisningar framgår att turismens och friluftslivets intressen i huvudsak sätts före intresset att exploatera för enskild fritidsbebyggelse. Omfattningen av och formerna för den fritidsbebyggelse som föreslås tillkomma i de utbyggnadsområden som har angetts i områdesplanen för öarna Arkö, Gränsö och Hästö i Norrköpings kommun bör dock omprövas.

För utveckling av turism och rekreation i kust- och skärgårdsområdet erfordras också utbyggnad av campingplatser och båthamnar. Lämplig mark bör reserveras för sådana anläggningar.

Anläggningar för turism och friluftsliv bör ges en skala och utformning i övrigt som är anpassad till den lokala miljön. Större anläggningar av hotellkaraktär bör lokaliseras till befintliga samhällen.

Det är vidare angeläget att det förslag till regionalpolitiskt program som länsstyrelsen har utarbetat och som syftar till att skapa goda levnadsförhållanden för den bofasta befolkningen i kust- och skärgårdsområdet genomförs och samordnas med det fortsatta planeringsarbete som har angetts ovan.

Fiskets intressen bör i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 ägnas ökad uppmärksamhet i den fortsatta planeringen för kustområdet. De miljöer som har särskild betydelse för skilda fiskarter bör skyddas och fiskeutövandet bör ges tillräckligt utrymme i förhållande till andra former av vattenanvändning.

Resultatet av planeringsarbetet för kust- och skärgårdsområdet skall redovisas till regeringen under år 1982. Länsstyrelsen bör överväga om det

bl. a. mot bakgrund av förslaget till regionalpolitiskt program för kust- och skärgårdsområdet finns behov att särskilt redovisa resultat av planeringsarbetet i samband med redovisningen av länsplanering 1980.

Bråviken

I regeringens beslut med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen underströks att planeringsarbetet för Bråviken bör inriktas på att med beaktande av bl. a. naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen allsidigt klargöra förutsättningarna för lokalisering av resurskrävande och miljöstörande industri i anslutning till de platser som har angetts i riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Arbetet har ännu inte slutförts. Berörda kommuner beräknas att under år 1979 ta ställning till de planförslag som redovisas i rapporten "Bråviken – gemensam kommunal planering inom ramen för fysisk riksplanering", remissutgåva, november 1978.

Länsstyrelserna i Östergötlands och Södermanlands län skall så snart som möjligt efter det att kommunerna har tagit ställning till markanvändningen vid Bråviken gemensamt redovisa och yttra sig till regeringen om kommunernas beslut om markanvändningen.

Jordbruk

Fortsatta planeringsåtgärder behöver vidtas för att kravet på hushållning med jordbruksmark i länet skall kunna tillgodoses. Bl. a. bör de osäkerhetszoner som har redovisats för tätorternas tillväxt i flera av länets kommuner minskas.

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör kommunerna upprätta områdesplaner för de tätorter som förväntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan förutses. Områdesplanerna bör belysa hur det fortsatta samhällsbyggandet kan ske med beaktande av bl. a. kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Länsstyrelsen och kommunerna bör gemensamt diskutera för vilka områden och orter det är mest angeläget att sådant planeringsarbete snabbt kommer i gång.

Slättområdet i Östergötlands län tillhör de områden i landet för vilka länsstyrelserna efter samråd med bl. a. lantbruksnämnderna, i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07, bör tillhandahålla ett aktuellt material som i ett regionalt perspektiv visar hur kravet på hushållning med jordbruksmarken fortlöpande beaktas i den kommunala planeringen.

Redovisning av jordbruksmarkens behandling och fritidsbebyggelsens utveckling

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor som rör hushållning med jordbruksmarken i hela länet och fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Vättern

Den översiktliga planering som har genomförts av Motala och Ödeshögs kommuner för Vätterns kustområde kan i huvudsak bilda utgångspunkt för fortsatta planerings- och genomförandeåtgärder på kommunal och interkommunal nivå.

Fiskets intressen bör i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet. Bl. a. bör möjligheterna att skydda de för fiskreproduktion särskilt värdefulla områdena övervägas.

Ytterligare överväganden i regional skala behövs beträffande utnyttjandet av Vätterns vattenområde. En samlad bedömning av de konflikter som föreligger mellan den militära skjutverksamheten å ena sidan och fiskets och båtturismens intressen å den andra bör ske i syfte att få till stånd ett samutnyttjande som så långt möjligt tillgodoser de olika intressena. Härvid bör även frågor rörande vattenvård, särskilt Vätterns betydelse för vattenförsörjningen, och sandtäkt uppmärksammas. Vad gäller försvarets intressen bör en utgångspunkt vid övervägandena vara att den militära skjutverksamheten dels i minsta möjliga utsträckning skall påverka reproduktionsområden för fisk och andra områden av särskilt intresse för fisket, dels i största möjliga utsträckning skall inskränkas under de perioder då Vätterområdet utnyttjas särskilt intensivt för friluftsliv.

De regionala överväganden för Vättern som har angetts i det föregående bör göras i samverkan mellan berörda kommuner och länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Skaraborgs och Örebro län och efter samråd med militära myndigheter, fiskenämnden i Jönköpings län och Vätterns vattenvårdskommitté.

Sommen

Den översiktliga planering som har genomförts av kommunerna för Sommenområdet kan i allt väsentligt bilda utgångspunkt för fortsatta planerings- och genomförandeåtgärder på interkommunal och kommunal nivå.

Det är önskvärt att samarbetet mellan kommunerna och länsstyrelsen fortsätter och att arbetet drivs vidare bl. a. genom att åtgärder vidtas för att säkerställa naturvårdens, kulturminnesvårdens och friluftslivets intressen.

Sommenområdets värde för friluftsliv och rekreation motiverar att mark för fritidsbostäder för korttidsuthyrning samt andra friluftsanläggningar reserveras i anslutning till befintliga samhällsbildningar inom attraktiva områden. Enskild fritidsbebyggelse bör övervägas först sedan naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens samt de areella näringarnas intressen har beaktats.

Sommens stora värde för främst fritidsfiske motiverar att fiskets intressen ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet.

Skogsbruk, naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

Skogsbrukets intressen bör ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet i kommunerna. Länsstyrelsen bör uppmärksamma de utgångspunkter som anges i PM 1978-09-07 rörande skogsbrukets behandling i det fortsatta planeringsarbetet. I promemorian anges bl. a. att förordnanden enligt naturvårdslagen kan behöva utfärdas om längre gående inskränkningar i skogsbruket än vad som följer av hänsynsreglerna i skogsvårdslagen bedöms nödvändiga. Förordnanden enligt naturvårdslagen kan särskilt behöva utfärdas till skydd för naturskogsområden. I regeringens proposition om riktlinjer för skogspolitiken (prop. 1978/79: 110) behandlas bl. a. de allmänna hänsynsreglerna i skogsbruket.

De områden i Östergötlands län som ingår i ett öst-västligt stråk från Slätbaken till Vättern är sådana större områden av betydelse för kulturminnesvården som i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 behöver skyddas mot förändringar i stor skala av landskapsbild och bebyggelsemönster.

För att underlätta arbetet med att säkerställa områden av riksintresse för naturvården och friluftslivet är det angeläget att arbetet med att upprätta ett särskilt handlingsprogram för naturvården i länet fullföljs så snart som möjligt.

Fritidsbebyggelse

Den restriktivitet som bör gälla i fråga om att tillåta ytterligare enskild fritidsbebyggelse i kustområdet samt vid Vättern och Sommen gör det önskvärt att kommunerna vidtar åtgärder för att möta en ökad efterfrågan på mark för fritidsbebyggelse i vissa av de inre delarna av Östergötlands län, bl. a. i det sjörika området i den södra länsdelen. Allmänna utgångspunkter för utveckling av fritidsbebyggelse i sådana områden anges i PM 1978-09-07.

Det är angeläget att överväganden om vilken planberedskap för fritidsbebyggelse som bör upprätthållas grundas på översiktliga planmässiga bedömningar. Planeringen bör syfta till att åstadkomma en bebyggelseutveckling som är anpassad till de skilda förutsättningar som finns i länets olika delar.

Flygplatser

Fortsatt samråd bör ske mellan länsstyrelsen, Norrköpings kommun och luftfartsverket om det framtida utnyttjandet av Kungsängens flygplats. Linköpings och Norrköpings kommuner bör vidare beakta de beslut som kan komma att fattas med anledning av den pågående lufttransportutredningen.

3.5 Jönköpings län

Beslut 1979-03-15

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Bolmen

Regeringen framhöll i sitt beslut år 1975 med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen att planeringen för Bolmenområdet bör klargöra förutsättningarna för bebyggelseutvecklingen i området under hänsynstagande till friluftslivets, naturvårdens m. fl. intressen.

Genom det översiktliga förslag om markanvändningen för Bolmenområdet som har presenterats under våren 1978 (Bolmen 78) har förutsättningarna för markanvändningen i området getts en klarare belysning. Bolmenområdet är ett viktigt rekreationsområde för en betydande del av befolkningen i södra Sverige. Områdets värde för rekreation och friluftsliv kan förväntas öka. Detta motiverar att man iakttar restriktivitet med att tillåta enskild fritidsbebyggelse i området.

Det fortsatta planeringsarbetet inom resp. kommun bör syfta till att tillgodose naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen inom Bolmenområdet. Stor hänsyn bör vidare tas till jord- och skogsbrukets samt fiskets intressen och till Bolmens användning som vattentäkt. Enskild fritidsbebyggelse bör övervägas först sedan naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen har tillgodosetts samt med beaktande av de areella näringarnas intressen.

Jordbruk

Fortsatta planeringsåtgärder behöver vidtas för att kravet på hushållning med jordbruksmark i länet skall kunna tillgodoses.

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör kommunerna upprätta områdesplaner för de tätorter som förväntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan förutses.

Områdesplanerna bör belysa hur det fortsatta samhällsbyggandet kan ske med beaktande av bl. a. kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Länsstyrelsen och kommunerna bör gemensamt diskutera för vilka områden och orter det är angeläget att sådant planeringsarbete snabbt kommer i gång.

Redovisning av jordbruksmarkens behandling och fritidsbebyggelsens utveckling

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor som rör hushållning med jordbruksmarken i hela länet och fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Vättern

Den översiktliga planering som har genomförts av Jönköpings kommun för Vätterns kustområde kan i huvudsak bilda utgångspunkt för fortsatta planerings- och genomförandeåtgärder på kommunal och interkommunal nivå.

Fiskets intressen bör i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet. Bl. a. bör möjligheterna att skydda de för fiskreproduktion särskilt värdefulla områdena övervägas.

Ytterligare överväganden i regional skala behövs beträffande utnyttjandet av Vätterns vattenområde. En samlad bedömning av de konflikter som föreligger mellan den militära skjutverksamheten å ena sidan och fiskets och båtturismens intressen å den andra bör ske i syfte att få till stånd ett samutnyttjande som så långt möjligt tillgodoser de olika intressena. Härvid bör även frågor rörande vattenvård, särskilt Vätterns betydelse för vattenförsörjningen, och sandtäkt uppmärksammas. Vad gäller försvarets intressen bör en utgångspunkt vid övervägandena vara att den militära skjutverksamheten dels i minsta möjliga utsträckning skall påverka reproduktionsområden för fisk och andra områden av särskilt intresse för fisket, dels i största möjliga utsträckning skall inskränkas under de perioder då Vätterområdet utnyttjas särskilt intensivt för friluftsliv.

De regionala överväganden för Vättern som har angetts i det föregående bör göras i samverkan mellan berörda kommuner och länsstyrelserna i Jönköpings, Östergötlands, Skaraborgs och Örebro län och efter samråd med militära myndigheter, fiskenämnden i Jönköpings län och Vätterns vattenvårdskommitté.

Fegen

Med hänsyn till främst de starka naturvårdsintressena i Fegenområdet bör Fegenkommitténs förslag till riktlinjer för bebyggelseutvecklingen i området ligga till grund för den fortsatta planeringen i berörda kommuner, dvs. i Jönköpings län i Gislaveds kommun.

Sommen

Den översiktliga planering som har genomförts av kommunerna för Sommenområdet kan i allt väsentligt bilda utgångspunkt för fortsatta planerings- och genomförandeåtgärder på interkommunal och kommunal nivå.

Det är önskvärt att samarbetet mellan kommunerna och länsstyrelsen fortsätter och att arbetet drivs vidare bl. a. genom att åtgärder vidtas för att säkerställa naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen.

Sommenområdets värde för friluftsliv och rekreation motiverar att mark för fritidsbostäder för korttidsuthyrning samt andra friluftsanläggningar reserveras i anslutning till befintliga samhällsbildningar inom attraktiva områden. Enskild fritidsbebyggelse bör övervägas först sedan naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens samt de areella näringarnas intressen har beaktats.

Sommens stora värde för främst fritidsfiske motiverar att fiskets intressen ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet.

Smålands Taberg

Statens naturvårdsverk har regeringens uppdrag att följa frågan om skydd för Smålands Tabergs naturvärden. Naturvårdsverket har i september 1975 hemställt att regeringen beslutar att gruvbrytning i Taberg och anrikning av malm i närheten av Smålands Taberg skall prövas av regeringen enligt bestämmelserna i 136 a § byggnadslagen med hänsyn till de mycket stora negativa miljökonsekvenser som brytning och anrikning av malm inom området enligt verket skulle få.

Regeringen har den 27 november 1975 beslutat att gruvdrift i Taberg skall prövas enligt 136 a § byggnadslagen. F. n. föreligger dock inte någon ansökan om gruvdrift inom området.

Smålands Tabergs naturvärden är betydande. Berget är av riksintresse för såväl vetenskaplig som kulturell naturvård och för friluftslivet. En del av området vid berget är även en kulturhistorisk miljö av riksintresse. De åtgärder som har vidtagits under den fysiska riksplaneringens planeringsskede av statliga myndigheter och av Jönköpings kommun bekräftar ytterligare att det är angeläget att Smålands Tabergs natur- och kulturvärden bevaras och ges ett långsiktigt skydd.

Skogsbruk, naturvård och friluftsliv

Skogsbrukets intressen bör ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet i kommunerna. Länsstyrelsen bör uppmärksamma de utgångspunkter som anges i PM 1978-09-07 rörande skogsbrukets behandling i det fortsatta planeringsarbetet. I promemorian anges bl. a. att förordnanden enligt naturvårdslagen kan behöva utfärdas om längre gående inskränkningar i skogsbruket än vad som följer av hänsynsreglerna i skogsvårdslagen bedöms nödvändiga. Förordnanden enligt naturvårdslagen kan särskilt behöva utfärdas till skydd för naturskogsområden. I regeringens proposition om riktlinjer för skogspolitiken (prop. 1978/79: 110) behandlas bl. a. de allmänna hänsynsreglerna i skogsbruket.

För att underlätta arbetet med att säkerställa områden av riksintresse för naturvården och friluftslivet är det angeläget att arbetet med att upprätta ett särskilt handlingsprogram för naturvården i länet fullföljs så snart som möjligt.

Fritidsbebyggelse

Den restriktivitet som bör gälla i fråga om att tillåta ytterligare enskild fritidsbebyggelse vid Vättern, Bolmen, Fegen och Sommen gör det önskvärt att kommunerna vidtar åtgärder för att möta en ökad efterfrågan på mark för fritidsbebyggelse i andra delar av Jönköpings län. Allmänna utgångspunkter för utveckling av fritidsbebyggelse i sådana områden anges i PM 1978-09-07.

Det är angeläget att överväganden om vilken planberedskap för fritidsbebyggelse som bör upprätthållas grundas på översiktliga planmässiga bedömningar. Planeringen bör syfta till att åstadkomma en bebyggelseutveckling som är anpassad till de skilda förutsättningar som finns i länets olika delar.

Försvar

Försvarets fastighetsnämnd behandlar f. n. det förslag om utvidgning av Skillingaryds skjutfält som chefen för armén har avgett till regeringen.

3.6 Kronobergs län

Beslut 1979-03-01

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Bolmen

Regeringen framhöll i sitt beslut år 1975 med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen att planeringen för Bolmenområdet bör klargöra förutsättningarna för bebyggelseutvecklingen i området under hänsynstagande till friluftslivets, naturvårdens m. fl. intressen.

Genom det översiktliga förslag om markanvändningen för Bolmenområdet som har presenterats under våren 1978 (Bolmen 78) har förutsättningarna för markanvändningen i området getts en klarare belysning. Bolmenområdet är ett viktigt rekreationsområde för en betydande del av befolkningen i södra Sverige. Områdets värde för rekreation och friluftsliv kan förväntas öka. Detta motiverar att man iakttar restriktivitet med att tillåta enskild fritidsbebyggelse i området.

Det fortsatta planeringsarbetet inom resp. kommun bör syfta till att tillgodose naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen inom Bolmenområdet. Stor hänsyn bör vidare tas till jord- och skogsbrukets samt fiskets intressen och till Bolmens användning som vattentäkt. Enskild fritidsbebyggelse bör övervägas först sedan naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen har tillgodosetts samt med beaktande av de areella näringarnas intressen.

Jordbruk

I enlighet med vad som anges PM 1978-09-07 bör kommunerna upprätta områdesplaner för de tätorter som förväntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan förutses. Områdesplanerna bör belysa hur det fortsatta samhällsbyggandet kan ske med beaktande av bl. a. kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Länsstyrelsen och kommunerna bör gemensamt diskutera för vilka områden och orter ett sådant planeringsarbete bör genomföras.

Redovisning av jordbruksmarkens behandling och fritidsbebyggelsens utveckling

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor som rör hushållning med jordbruksmarken i hela länet och fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Åsnen-Mien och Möckeln

Den översiktliga planering som har genomförts av kommunerna för Åsnen-Mienområdet resp. Möckelnområdet kan i allt väsentligt bilda utgångspunkt för fortsatta planerings- och genomförandeåtgärder på interkommunal och kommunal nivå. Något ytterligare krav på redovisning till regeringen av fortsatta planeringsåtgärder inom dessa områden behöver därför inte ställas nu. Markdispositionsplanen och riktlinjerna i kommunöversikten för Tingsryds kommun bör dock förtydligas varvid naturvårdens och friluftslivets intressen i Åsnen-Mienområdet särskilt bör beaktas.

Det är önskvärt att samarbetet inom resp. område mellan kommunerna och länsstyrelsen fortsätter och att arbetet drivs vidare bl. a. genom att åtgärder vidtas för att säkerställa naturvårdens, kulturminnesvårdens och friluftslivets intressen.

Fiskets intressen bör beaktas i det fortsatta planeringsarbetet. Särskilt bör förutsättningarna för fritidsfisket uppmärksammas inom Åsnen-Mienområdet. Frågan om Åsnens reglering prövas f. n. av vattendomstol.

Åsnen-Listerlandet

Planeringsarbetet för det primära rekreationsområdet Åsnen-Listerlandet bör drivas vidare. Härvid bör naturvårdens, kulturminnesvårdens och friluftslivets intressen ägnas särskild uppmärksamhet. De synpunkter som har lämnats av statens planverk och statens naturvårdsverk om behovet av planering för rekreationsanläggningar bör beaktas.

Skogsbruk, naturvård och friluftsliv

Skogsbrukets intressen bör ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet i kommunerna. Länsstyrelsen bör uppmärksamma de utgångspunkter som anges i PM 1978-09-07 rörande skogsbrukets behandling i det fortsatta planeringsarbetet. I promemorian anges bl. a. att förordnanden enligt naturvårdslagen kan behöva utfärdas om längre gående inskränkningar i skogsbruket än vad som följer av hänsynsreglerna i skogsvårdslagen bedöms nödvändiga. Förordnanden enligt naturvårdslagen kan särskilt behöva utfärdas till skydd för naturskogsområden. I regeringens proposition om riktlinjer för skogspolitiken som avses att läggas fram under våren 1979 kommer bl. a. de allmänna hänsynsreglerna i skogsbruket att behandlas.

Länsstyrelsen har efter samråd med kommunerna fattat beslut om en naturvårdsplan. Denna bör ligga till grund för den fortsatta behandlingen av naturvårdens och friluftslivets intressen i länet.

Fritidsbebyggelse

Den restriktivitet som bör gälla i fråga om att tillåta ytterligare enskild fritidsbebyggelse vid Bolmen, Åsnen-Mien och Möckeln gör det önskvärt att kommunerna vidtar åtgärder för att möta en ökad efterfrågan på mark för fritidsbebyggelse i andra delar av Kronobergs län. Allmänna utgångspunkter för utveckling av fritidsbebyggelse i sådana områden anges i PM 1978-09-07.

Det är angeläget att överväganden om vilken planberedskap för fritidsbebyggelse som bör upprätthållas grundas på översiktliga planmässiga bedömningar. Planeringen bör syfta till att åstadkomma en bebyggelseutveckling som är anpassad till de skilda förutsättningar som finns i länets olika delar.

Kraftledningar

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 är det angeläget att ytterligare samråd sker i Kronobergs län mellan kraftföretag, kommuner, länsstyrelse och övriga berörda länsmyndigheter om behovet av mark för kraftledningar.

3.7 Kalmar län

Beslut 1979-03-29

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Obruten kust

Det utrednings- och planeringsarbete som har bedrivits av Kalmar och Östergötlands läns skärgårdsutredning (KÖSU) kan i huvudsak bilda ut-

gångspunkt för fortsatt planering på interkommunal och kommunal nivå för det obrutna kustområdet i Kalmar län.

Det är emellertid angeläget att markanvändningsplaneringen drivs vidare också på en mer detaljerad nivå i form av områdesplanering, bl. a. för de delar av kust- och skärgårdsområdet som befinns lämpliga för fortsatt utbyggnad för turism och rekreation. Särskilt inom de av KÖSU angivna utvecklingsområdena för friluftsliv samt för basorterna är en sådan områdesplanering angelägen.

Med tanke på att kust- och skärgårdsområdet utgör ett primärt rekreationsområde bör de framtida insatserna för turism och rekreation behandlas i ett särskilt åtgärdsprogram.

Med hänsyn till de starka naturvårds- och friluftslivsintressena i kust- och skärgårdsområdet bör följande utgångspunkter gälla för det fortsatta planeringsarbetet.

Kust- och skärgårdsområdet tillhör de områden i landet där det är särskilt angeläget att arbetet fortsätter med att säkerställa friluftslivets och naturvårdens intressen bl. a. genom förordnanden enligt naturvårdslagen. Härvid bör både den vetenskapliga naturvårdens intressen, som är särskilt framträdande i vissa delar av skärgårdsområdet, och behovet av mark för friluftslivet tillgodoses.

Uppmärksamhet bör ägnas åt konsekvenserna för främst yrkesfisket och den vetenskapliga naturvården av att turismen och friluftslivet anges kunna nå attraktiva områden i inner- och mellanskärgård samt ytterskärgården från basorter på fastlandet. Friluftslivet och turismen bör utvecklas på ett sådant sätt att områden som är känsliga för slitage skyddas och så att erforderliga hänsyn tas till de vetenskapliga naturvårdsintressena i skärgårdsområdet.

Betydande anspråk ställs på marken i norra Kalmar läns kust- och skärgårdsområde framför allt för fritidsbebyggelse i olika former. Det är angeläget att utvecklingen av bebyggelse m. m. planeras så att större sammanhängande och av bebyggelse orörda områden bevaras och så att man bibehåller handlingsfriheten för framtida anspråk på mark och miljö.

Den mark som bedöms vara lämplig för utveckling av fritidsbebyggelse bör i första hand reserveras för fritidsboende i andra former än enskild fritidsbebyggelse och för sådana anläggningar som sammanhänger med fritidsboende och som samtidigt kan tillgodose friluftslivets behov. Ytterligare enskild fritidsbebyggelse bör som regel endast övervägas i form av mindre kompletteringar av befintlig sådan bebyggelse.

För utveckling av turism och rekreation i kust- och skärgårdsområdet erfordras också utbyggnad av campingplatser och båthamnar. Lämplig mark bör reserveras för sådana anläggningar.

Anläggningar för turism och friluftsliv bör ges en skala och utformning i övrigt som är anpassad till den lokala miljön. Större anläggningar av hotellkaraktär bör lokaliseras till befintliga samhällen.

Naturvårdens, friluftslivets och turismens intressen kan komma att åsidosättas av den relativt omfattande fritidsbebyggelse som enligt upprättad markdispositionsplan föreslås tillkomma i kust- och skärgårdsområdet i Västerviks kommun. Planerna för den framtida markanvändningen i det obrutna kustområdet i Västerviks kommun bör omprövas i vissa avseenden med beaktande av vad som har angetts ovan.

Det är vidare angeläget att det utredningsarbete som pågår inom länsstyrelsen och som syftar till att skapa goda levnadsförhållanden för den bofasta befolkningen i kust- och skärgårdsområdet genomförs och samordnas med det fortsatta planeringsarbete som har angetts ovan.

Fiskets intressen bör i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 ägnas ökad uppmärksamhet i den fortsatta planeringen för kustområdet. De miljöer som har särskild betydelse för skilda fiskarter bör skyddas och fiskeutövandet bör ges tillräckligt utrymme i förhållande till andra former av vattenanvändning.

Resultatet av planeringsarbetet för kust- och skärgårdsområdet skall redovisas till regeringen under år 1982. Länsstyrelsen bör överväga om det bl. a. mot bakgrund av det pågående regionalpolitiska utredningsarbetet för kust- och skärgårdsområdet finns behov att särskilt redovisa resultat av planeringsarbetet i samband med redovisningen av länsplanering 1980.

Övrig kust

Den översiktliga markanvändningsplanering som har genomförts för det s. k. övriga kustområdet i Kalmar län behöver i vissa avseenden utvecklas vidare. Det är härvid angeläget att Kalmar kommun fullföljer en översiktlig markanvändningsplanering för sin del av kustområdet så snart som möjligt. De ställningstaganden som görs till markanvändningen i kustområdet bör redovisas av kommunerna i form av markdispositionsplaner vilka är antagna av kommunfullmäktige.

I den fortsatta planeringen för det s. k. övriga kustområdet bör följande utgångspunkter gälla.

Tätortsutvecklingen i stort i kustområdet och utvecklingen av permanent- och fritidsbebyggelse i de tätortsnära områdena bör ägnas särskild uppmärksamhet. Härvid bör naturvårdens, kulturminnesvårdens och friluftslivets intressen samt intresset att skydda jordbruksmarken vägas mot önskemålet om väl fungerande lokala arbetsmarknader och möjligheterna att tillgodose bostadsförsörjningsbehovet. Det är angeläget att markanvändningsplaneringen drivs vidare också på en mer detaljerad nivå i form av områdesplanering för tätorternas intresseområden. Ytterligare utgångspunkter för behandlingen av jordbruksmarken i den fortsatta planeringen lämnas i det följande.

Möjligheterna att bevara eller genom olika åtgärder öka tillgängligheten till stränderna längs kusten bör uppmärksammas. På öarna och i de strandnära områden som är av stort värde för friluftslivet och naturvården bör

man undvika ytterligare enskild fritidsbebyggelse. Inom övriga kustavsnitt bör fritidsbebyggelse övervägas endast om naturvårdens och friluftslivets intressen samtidigt kan tillgodoses. Lämpligheten av den fritidsbebyggelse som har föreslagits av kommunerna bör övervägas ytterligare med beaktande av vad som nu har angetts.

Vidare bör uppmärksammas att en del av kustområdet tillsammans med Öland utgör ett sådant större område av betydelse för kulturminnesvården som i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör skyddas mot förändringar i stor skala av landskapsbild och bebyggelsemönster.

Förutsättningarna för lokalisering av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen till det övriga kustområdet i Kalmar län har bara i begränsad utsträckning klarlagts under planeringsskedet. Tills vidare bör handlingsfriheten beträffande den framtida markanvändningen så långt möjligt bevaras på de platser som i planeringen anges för lokalisering av denna typ av industri.

Fiskets intressen bör på motsvarande sätt som för det obrutna kustområdet ägnas ökad uppmärksamhet i den fortsatta planeringen för det övriga kustområdet.

Öland

De utgångspunkter för planeringen för Öland som regeringen angav i sitt beslut med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen har i väsentliga avseenden inte följts i arbetet under planeringsskedet.

Länsstyrelsen och flera av ämbetsverken har anfört att den planering som har redovisats av kommunerna inte tillgodoser de riktlinjer som i den fysiska riksplaneringen har ställts upp för Öland och för primära rekreationsområden. Myndigheterna anser att främst kulturminnesvårdens men också i betydande delar naturvårdens intressen inte har behandlats på ett tillfredsställande sätt i kommunernas planering. Vidare har fritidsbebyggelsen utvecklats snabbt trots att stor återhållsamhet bör iakttas med att tillåta ny sådan bebyggelse i avvaktan på att översiktliga planer upprättas som beaktar riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Samlade överväganden har inte gjorts om behovet av olika former av anläggningar och övernattningsmöjligheter i anslutning till områden av stort värde för friluftsliv och rekreation.

Regeringen finner det angeläget att ett för hela Öland samordnat planeringsprogram för markanvändningen utarbetas med utgångspunkt i riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Arbetet bör bedrivas av kommunerna i samarbete med länsstyrelsen.

I planeringsprogrammet bör bl. a. analyseras utveckling och funktionssamband m. m. beträffande både helårsbebyggelse och fritidsbebyggelse samt turism och rekreation. Vidare bör i programmet anges mål för den framtida bebyggelsen vad gäller struktur, omfattning, upplåtelseformer för fritidsboende och särskilda anläggningar för turism m. m. Den av Ölands

kommunalförbund aviserade utredningen om turismen bör utgöra ett led i arbetet med att upprätta ett samordnat planeringsprogram för Öland. Arbetet med att fullfölja jordbruksmarksprogrammen bör också ses som ett led i arbetet med det samordnade planeringsprogrammet. Vidare bör särskilt beaktas de stora natur- och kulturvärden som finns på Öland samt de areella näringarnas intressen.

Kommunernas och länsstyrelsens arbete med att upprätta ett för Öland samordnat planeringsprogram bör bedrivas parallellt med en fortsatt, mer detaljerad markanvändningsplanering.

Länsstyrelsen bör aktivt biträda kommunerna i det fortsatta planeringsarbetet. Statens planverk, statens naturvårdsverk och riksantikvarieämbetet bör så långt möjligt biträda länsstyrelsen med det ytterligare underlagsmaterial som kan behövas och med allmänna råd om den närmare uppläggningen och inriktningen av arbetet.

Markdispositionsplaner bör med förtur upprättas för tre områden på Öland som har särskilt värde för turism och rekreation. Detta gäller för den nordligaste delen av Öland, för området i huvudsak väster om väg 136 mellan Borgholm och Färjestaden samt för området närmast Kalmarsund mellan Färjestaden och Mörbylånga.

Markdispositionsplanerna för dessa områden bör syfta till att områdena utanför tätorterna skall kunna användas allsidigt för turism och friluftsliv. Stor vikt bör fästas vid att beakta naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen och att bevara landskapets karaktär. Planläggning för ytterligare enskild fritidsbebyggelse bör inte ske. Stor restriktivitet bör också iakttas med att tillåta spridd bebyggelse. Vidare bör äldre preliminära planöverväganden omprövas och äldre detaljplaner ses över i syfte att öka områdenas tillgänglighet för turism och friluftsliv.

Områdesplaner bör vidare upprättas till ledning för efterföljande detaljplanering för de delar av resp. kommun där bebyggelse av större omfattning än enstaka hus bedöms lämplig. Sådan områdesplanering, i vilken bl. a. kravet på hushållning med jordbruksmarken bör beaktas, är särskilt angelägen för områdena vid Borgholm–Köpingsvik i Borgholms kommun samt Färjestaden–Torslunda och Mörbylånga i Mörbylånga kommun.

Borgholms och Mörbylånga kommuner har efter planeringsskedet påbörjat ett programarbete för områdesplanering i resp. kommun. Länsstyrelsen bör snarast överlägga med kommunerna om vilka åtgärder som bör vidtas för att kommunernas programarbete skall kunna stämmas av mot de utgångspunkter för det fortsatta planeringsarbetet som nu anges.

För övriga delar av Öland bör i första hand kommunöversikterna ses över med beaktande av de utgångspunkter för fortsatt planeringsarbete som regeringen anger i detta beslut.

Följande utgångspunkter bör vidare gälla för den fortsatta planeringen på Öland.

På Öland som helhet bör man vara ytterst restriktiv med att tillåta ny

icke planlagd bebyggelse i andra fall än då den samtidigt är knuten till den fasta bosättningen och näringslivet i trakten och på lämpligt sätt kan anslutas till redan befintlig bebyggelse.

Enskild fritidsbebyggelse bör endast komma till stånd då det kan ske i form av mindre kompletteringar av befintlig bebyggelse. Sådana mindre kompletteringar bör ske först efter en planmässig bedömning för större områden, i vilken övervägs den lämpliga omfattningen av bebyggelsen, behovet av va-anläggningar, belastning på vägar etc.

Planeringen för fritidsboende bör inriktas på att reservera mark för andra former än enskild fritidsbebyggelse och för vissa andra anläggningar som är önskvärda för turismens och friluftslivets utveckling, t. ex. campingplatser och vandrarhem. Utvecklingen av bebyggelse och anläggningar för turism och friluftsliv bör styras i en sådan riktning att den bofasta befolkningens intressen beaktas.

I samtliga fall bör bebyggelse medges endast om den inte motverkar naturvårdens, friluftslivets, kulturminnesvårdens och de areella näringarnas intressen. Kommunöversikterna för Borgholms och Mörbylånga kommuner bör ses över med utgångspunkt i vad som nu har angetts.

Öland tillhör de områden i landet där det är särskilt angeläget att friluftslivets och naturvårdens intressen säkerställs bl. a. genom förordnanden enligt naturvårdslagen. Det är angeläget att länsstyrelsen antar ett handlingsprogram för naturvården på Öland. Det förslag till naturvårdsplan för Öland som utarbetas inom länsstyrelsen bör kunna bilda utgångspunkt för ett sådant handlingsprogram.

Kulturminnesvårdens intressen på Öland är framträdande. Öland som helhet utgör en del av ett sådant större område av betydelse för kulturminnesvården som i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 behöver skyddas mot förändringar i stor skala av landskapsbild och bebyggelsemönster.

Ny bebyggelse och andra anläggningar för turism och friluftsliv bör ges en skala och utformning i övrigt som är anpassad till den lokala miljön och den särskilda bebyggelsetradition som finns på Öland. Större anläggningar av hotellkaraktär bör lokaliseras till befintliga samhällen. Vidare bör man uppmärksamma möjligheterna att förnya befintliga anläggningar för turism och rekreation främst med semesterbyar och enklare inkvarteringsformer med ensäsongsinriktning.

I det fortsatta planeringsarbetet bör vidare frågor om campingplatser, husvagnsuppställningar, förbättrad vägstandard, parkeringsplatser, markslitage och vatten- och avloppsanläggningar särskilt studeras. Det är angeläget att undersöka var anläggningar för friluftslivet kan lokaliseras i anslutning till stranden utan att naturvärden skadas. Vidare bör stor hänsyn tas till allmänhetens möjligheter att nyttja tillgängliga strandområden för bad och strövande.

Fiskets intressen bör på motsvarande sätt som för kustområdena i länet ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet för Öland.

Länsstyrelsen skall redovisa resultatet av det fortsatta planeringsarbetet för Öland till regeringen vid de två redovisningstillfällen som anges i PM 1978-09-07, dvs. i samband med redovisningen av länsplanering 1980 och under år 1982.

Redovisningen år 1980 får ses som en etappredovisning, dvs. en redovisning av hur långt arbetet med ett för Öland samordnat planeringsprogram och fortsatt markdispositionsplanering har kommit vid det tillfälle då redovisningen lämnas. Länsstyrelsen skall senast vid detta tillfälle också ange om fortsatt planering för något eller några områden på Öland bör ske med stöd av bestämmelserna i 10 a § byggnadslagen om upprättande av generalplan. I det fall länsstyrelsen anser att föreläggande enligt nämnda paragraf bör utfärdas skall länsstyrelsen ange de utgångspunkter som bör gälla för planeringen och avgränsa det eller de områden som därvid bör planeras.

Jordbruk

Fortsatta planeringsåtgärder behöver vidtas för att kravet på hushållning med jordbruksmark i länet skall kunna tillgodoses. Arbetet med att upprätta program för hushållning med jordbruksmarken bör fullföljas av berörda kommuner.

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör kommunerna upprätta områdesplaner för de tätorter som förväntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan förutses. Områdesplanerna bör belysa hur det fortsatta samhällsbyggandet kan ske med beaktande av bl. a. kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Sådan områdesplanering har i viss utsträckning genomförts i länet. Länsstyrelsen och kommunerna bör gemensamt diskutera för vilka ytterligare områden och orter det är mest angeläget att sådant planeringsarbete snabbt genomförs.

Jordbruksbygderna vid södra Kalmarkusten och på Öland tillhör de områden i landet för vilka länsstyrelserna efter samråd med bl. a. lantbruksnämnderna i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör tillhandahålla ett aktuellt material som i ett regionalt perspektiv visar hur kravet på hushållning med jordbruksmarken fortlöpande beaktas i den kommunala planeringen.

Redovisning av jordbruksmarkens behandling och fritidsbebyggelsens utveckling

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor som rör hushållning med jordbruksmarken i hela länet och fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Skogsbruk, naturvård och friluftsliv

Skogsbrukets intressen bör ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet i kommunerna. Länsstyrelsen bör uppmärksamma de utgångspunkter som anges i PM 1978-09-07 rörande skogsbrukets behandling i det fortsatta planeringsarbetet. I promemorian anges bl. a. att förordnanden enligt naturvårdslagen kan behöva utfärdas om längre gående inskränkningar i skogsbruket än vad som följer av hänsynsreglerna i skogsvårdslagen bedöms nödvändiga. Förordnanden enligt naturvårdslagen kan särskilt behöva utfärdas till skydd för naturskogsområden. I regeringens proposition om riktlinjer för skogspolitiken (prop. 1978/79: 110) behandlas bl. a. de allmänna hänsynsreglerna i skogsbruket.

För att underlätta arbetet med att säkerställa områden av riksintresse för naturvården och friluftslivet är det angeläget att ett särskilt handlingsprogram för naturvården upprättas också för länets fastlandsdel.

Fritidsbebyggelse

Den restriktivitet som bör gälla i fråga om att tillåta ytterligare enskild fritidsbebyggelse på Öland och i kustområdet gör det önskvärt att kommunerna vidtar åtgärder att möta en ökad efterfrågan på mark för fritidsbebyggelse i vissa av de inre delarna av Kalmar län, bl. a. i det sjörika område som gränsar mot Östergötlands län. Allmänna utgångspunkter för utveckling av fritidsbebyggelse i sådana områden anges i PM 1978-09-07.

Det är angeläget att överväganden om vilken planberedskap för fritidsbebyggelse som bör upprätthållas grundas på översiktliga planmässiga bedömningar. Planeringen bör syfta till att åstadkomma en bebyggelseutveckling som är anpassad till de skilda förutsättningar som finns i länets olika delar.

3.8 Gotlands län

Beslut 1979-03-29

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Kustområdet med Fårö, Sudret och Östergarnslandet

Gotlands kommun har tagit ställning till markanvändningen i kustområdet samt på Fårö, Sudret och Östergarnslandet i den kommunomfattande markdispositionsplan som har redovisats. Markdispositionsplanen ger en översiktlig bild av den avsedda markanvändningen i nämnda områden. I

planen anges ett stort antal områden som är avsedda för fritidsbebyggelse och där markanvändningen skall studeras närmare genom områdesplanering och detaljplanering eller planutredningar. I enlighet med vad som anges i det följande bör markdispositionsplanen ses över i vissa avseenden inför det fortsatta, mer detaljerade planeringsarbetet. Det är angeläget att den områdesplanering fullföljs som kommunen har initierat för Fårö, Sudret, Östergarnslandet och det övriga kustområdet.

Med hänsyn till de starka naturvårds-, friluftslivs- och kulturminnesvårdsintressena inom nämnda områden bör följande utgångspunkter gälla för det fortsatta planeringsarbetet.

Gotlandskusten med Fårö, Sudret och Östergarnslandet tillhör de områden i landet för vilka det är särskilt angeläget att friluftslivets och naturvårdens intressen säkerställs bl. a. genom förordnanden enligt naturvårdslagen. Länsstyrelsen bör överväga att utöka strandskyddet inom de kustavsnitt som det är mest angeläget att hålla fria från bebyggelse och andra anläggningar.

Behovet av mark för permanentbostäder och verksamheter för den bofasta befolkningen bör uppmärksammas. Utvecklingen av bebyggelse och anläggningar för turism och friluftsliv bör planeras så att den bofasta befolkningens intressen tillgodoses och så att större sammanhängande och av bebyggelse orörda områden bevaras.

Frågan om omvandling av helårsbostäder till fritidshus behandlas med förtur i den utredning om fritidsboendets framtida utveckling som regeringen har tillsatt (Bo 1978:01).

Omfattningen av och formerna för den fritidsbebyggelse som föreslås tillkomma enligt markdispositionsplanen bör övervägas ytterligare. Härvid bör den totala omfattningen av bebyggelseområden för fritidsändamål minskas.

På Fårö, Sudret och Östergarnslandet bör ytterligare enskild fritidsbebyggelse övervägas endast i form av mindre kompletteringar av befintlig bebyggelse. Den mark i dessa områden som därutöver befinns lämplig för fritidsboende bör reserveras för andra former än enskild fritidsbebyggelse och för vissa andra anläggningar som är önskvärda för turismens och friluftslivets utveckling, t. ex. campingplatser och vandrarhem.

Vid kustområdet i övrigt bör fritidsboendet kunna utvecklas i olika former. De områden som befinns lämpliga för fritidsbebyggelse och som är lättillgängliga och i övrigt attraktiva bör i erforderlig utsträckning reserveras för andra boendeformer än enskild fritidsbebyggelse.

Fritidsbebyggelsen och andra anläggningar för turism och friluftsliv bör ges en skala och utformning i övrigt som är anpassad till den lokala miljön och den särskilda bebyggelsetradition som finns på Gotland. Större anläggningar av hotellkaraktär bör lokaliseras till befintliga samhällen. Vidare bör man även fortsättningsvis uppmärksamma möjligheterna att förnya befintliga anläggningar för turism och rekreation främst med semesterbyar och enklare inkvarteringsformer med ensäsongsinriktning.

I det fortsatta planeringsarbetet för kustområdet med Fårö, Sudret och Östergarnslandet bör vidare frågor om campingplatser, husvagnsuppställning, förbättrad vägstandard, parkeringsplatser, markslitage och vatten- och avloppsanläggningar särskilt studeras. Det är angeläget att undersöka var anläggningar för friluftslivet kan lokaliseras i anslutning till stranden utan att naturvärden skadas. Vidare bör stor hänsyn tas till allmänhetens möjligheter att nyttja lättillgängliga strandområden för bad och strövande.

Gotlands kommun har i sin markdispositionsplan angett fem områden för större s. k hamnberoende verksamhet. Något område på Gotland för den typ av industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen har inte angetts i de av statsmakterna uppställda riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Ett ianspråktagande av områden för miljöstörande och resurskrävande industri vid Golandskusten skulle sannolikt innebära stora konflikter med motstående intressen. Huruvida en etablering av industriell eller liknande verksamhet får komma till stånd eller inte med hänsyn till uppställda riktlinjer beror på såväl verksamhetens art som förhållandena på den avsedda lokaliseringsplatsen. Det ankommer på länsstyrelsen och andra statliga myndigheter att till regeringen anmäla om en aktualiserad etablering kan behöva prövas enligt 136 a § byggnadslagen.

Kustvattnen kring Gotland tillhör de områden i landet som är särskilt viktiga för fisket. Fiskets intressen bör i enlighet med vad som anges PM 1978-09-07 ägnas ökad uppmärksamhet i planeringen för kustområdet. De miljöer som har särskild betydelse för fiskreproduktionen bör skyddas. Fiskeutövandet bör ges tillräckligt utrymme i förhållande till andra former av vattenanvändning.

Resultatet av det fortsatta planeringsarbetet för kustområdet med Fårö, Sudret och Östergarnslandet skall redovisas till regeringen under år 1982. Frågor som rör fritidsbebyggelsens utveckling skall härvid i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 redovisas särskilt. Länsstyrelsen bör vidare överväga om det finns behov att särskilt redovisa hur långt planeringsarbetet har kommit vid den tidpunkt då länsstyrelsen redovisar länsplanering 1980.

Turism

Gotland är ett av Sveriges viktigaste semesterområden. Turismen på Gotland har stor regionalpolitisk betydelse. Arbetet under planeringsskedet har visat att det för flera regioner i landet krävs särskilda överväganden om hur samordningen skall ske mellan riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen och de regionalpolitiska riktlinjerna. Gotlands län utgör en sådan region. De sysselsättningseffekter och möjligheter att stödja befintlig service som en planmässig utbyggnad av bl. a. anläggningar för turism och fritidsboende kan ge, bör analyseras närmare i det fortsatta planeringsarbetet.

Ett förslag till utvecklingsprogram för turismen på Gotland har presenterats av Gotlands kommun och länsstyrelsen i juni 1978. Det är angeläget

att arbetet med att utveckla turismen på ön drivs vidare bl. a. med utgångspunkt i detta program. Insatserna bör i första hand inriktas på upprustning och utbyggnad av stugbyar och campingplatser samt på stimulans till byggande av uthyrningsstugor m. m. i anslutning till jordbruksföretag.

Jordbruk

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör områdesplaner upprättas för de tätorter som förväntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan förutses. Områdesplanerna bör belysa hur det fortsatta samhällsbyggandet kan ske med beaktande av bl. a. kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Sådan områdesplanering har i viss utsträckning påbörjats av Gotlands kommun. Länsstyrelsen och kommunen bör gemensamt diskutera för vilka ytterligare områden sådan planering bör ske.

Frågor som rör hushållning med jordbruksmarken i länet skall i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

Täkt av sand och grus samt kalksten

Länsstyrelsen har ställt samman ett utredningsprogram vilket är avsett att ligga till grund för en plan som redovisar sådana områden utanför Gotlands kuster vilka av olika skäl bör undantas från täkt av sand eller grus. Vidare har Sveriges geologiska undersökning genomfört viss geologisk kartering av sand- och grusförekomsterna i havet utanför norra Gotland.

Länsstyrelsen skall i samråd med delegationen för samordning av havsresursverksamheten (SFS 1979: 34) och berörda ämbetsverk se över de programförslag som har utarbetats. Ett samlat program skall därefter i samband med länsstyrelsens redovisning av länsplanering 1980 redovisas till regeringen som ett underlag för regeringens ställningstagande till fortsatta åtgärder. Som en del av programarbetet bör länsstyrelsen göra en på tillgängliga kunskaper baserad preliminär redovisning av områden inom vilken täkt av sand och grus bör undvikas.

Länsstyrelsen skall vidare ställa samman ett material som visar var på Gotland särskilt stora konflikter mellan intresset av kalktäkt och motstående intressen kan komma att uppstå. Länsstyrelsen bör mot bakgrund av detta material föra överläggningar med Cementa AB om inriktningen av företagets fortsatta prospekteringsverksamhet.

Utbyggnad av Visby tätort

Konflikter föreligger mellan behovet av mark för utbyggnad av Visby tätort och försvarets och flygets markbehov.

Fortsatta överläggningar bör ske i samråd mellan länsstyrelsen, kommunen och luftfartsverket i syfte att närmare klarlägga förutsättningarna för att lösa markanvändningsproblemen vid Visby flygplats.

I prop. 1978/79: 5 om vissa markförvärv för armén m. m. anförde före-

dragande departementschefen att han mot bakgrund av konflikterna om marken inte kunde lägga fram förslag om att anordna ett nytt pansarövningsfält som tillgodoser P 18:s markbehov. Överbefälhavaren har regeringens uppdrag att se över organisation m. m. för utbildning av stridsvagnförband avsedda för Gotland och att till regeringen redovisa härav föranledda förslag. I uppdraget ingår även att undersöka möjligheterna att förbättra övningsbetingelserna för garnisonen i Visby genom att Tofta skjutfält utvidgas och att mark i skjutfältets närhet som inte ägs av staten disponeras.

Länsstyrelsen skall i samband med redovisningen av länsplanering 1980 göra en sammanställning av planeringsläget för Visby och dess omgivningar med hänsyn till de resultat som då föreligger från överläggningarna om Visby flygplats och från de utredningar som överbefälhavaren genomför. Länsstyrelsen bör därvid redovisa eventuella förslag med anledning av nämnda sammanställning.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja fastlagda riktlinjer för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Naturvård och kulturminnesvård

Gotland hyser stora och särpräglade natur- och kulturvärden. Gotland som helhet tillhör de områden i landet där det är särskilt angeläget att naturvårdens intressen säkerställs bl. a. genom förordnanden enligt naturvårdslagen. Hela Gotland utgör vidare ett sådant större område av betydelse för kulturminnesvården som i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 behöver skyddas mot förändringar i stor skala av landskapsbild och bebyggelsemönster.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör arbetet med att säkerställa de areella näringarnas, naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen samordnas. Vidare bör man av hänsyn till den unika landskapsbilden och de kulturhistoriska värdena iaktta försiktighet med att tillåta spridd bebyggelse. Sådan bebyggelse bör så långt möjligt undvikas i områden som är opåverkade av bebyggelse.

För att underlätta arbetet med att säkerställa områden av riksintresse för naturvården och kulturminnesvården på Gotland är det angeläget att ett särskilt handlingsprogram för naturvården upprättas, vilket så långt som möjligt bör samordnas med ett motsvarande handlingsprogram för kulturminnesvården.

I det fortsatta arbetet med att säkerställa naturvårdens intressen bör länsstyrelsen också fullfölja det uppdrag som gavs av regeringen i beslutet med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen om att ställa samman material för olika myrområden samt komplettera detta material med de ytterligare utredningar som bedöms erforderliga för att det skall bli

möjligt att göra långsiktiga avvägningar mellan naturvårdens och vattenvårdens intressen å ena sidan och jordbrukets å den andra. I sammanhanget erinras om att Gotland utgör ett av de områden som vattenplaneringskommittén (Jo 1977: 06) särskilt studerar.

Försvar

Utöver vad som tidigare har angetts om Visby tätort och Tofta skjutfält har ytterligare intressekonflikter mellan försvaret och olika markanvändningsintressen behandlats i kommunens redovisning av arbetet under planeringsskedet och i myndigheternas yttranden. Fortsatta samråd bör, med hänvisning till vad som anges i PM 1978-09-07, ske mellan kommunen, länsstyrelsen och de militära myndigheterna i syfte att så långt möjligt åstadkomma rimliga avvägningar mellan de civila och militära intressena på Gotland. Härvid bör särskilt övervägas möjligheterna att ompröva de tillträdesförbud för utlänningar som gäller för betydande områden på Gotland.

3.9 Blekinge län

Beslut 1978-12-07

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Högexploaterad kust och övrig kust

De kommunomfattande markdispositionsplaner som kommunerna har redovisat ger inte en sådan samlad bild av avsedd markanvändning i kustzonen som regeringen ansåg erforderlig i sitt beslut över den fysiska riksplaneringens programskede. Kommunerna bör därför i samråd med varandra och med länsstyrelsen vidareutveckla markdispositionsplanerna så att en samlad bild av markanvändningen i kustzonen erhålls. Härvid bör bl. a. redovisas ställningstaganden till markanvändningen inom de områden för vilka fortsatt utredning krävs enligt redovisade markdispositionsplaner.

Tätortsutvecklingen i stort i kustområdet och utvecklingen av permanent- och fritidsbebyggelse i de tätortsnära områdena bör ägnas särskild uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet. Härvid bör naturvårdens, kulturminnesvårdens och friluftslivets intressen samt intresset att skydda jordbruksmarken vägas mot önskemålet om väl fungerande lokala arbetsmarknader och möjligheterna att tillgodose bostadsförsörjningsbehovet. Med hänsyn till tätortsstrukturen i kustområdet bör särskild uppmärksamhet också ägnas åt frågan om anpassning av skogsbrukets driftsformer till behovet av strövområden i tätorternas närhet.

Det är också angeläget att markanvändningsplaneringen drivs vidare på en mer detaljerad nivå i form av områdesplanering för tätorternas intresseområden.

Följande allmänna utgångspunkter bör vidare gälla för det fortsatta planeringsarbetet rörande kustområdena i länet.

Kustområdena tillhör de områden i landet där det är särskilt angeläget att friluftslivets och naturvårdens intressen säkerställs bl. a. med stöd av naturvårdslagen.

Möjligheterna att bevara eller genom olika åtgärder öka tillgängligheten till stränderna bör uppmärksammas.

Vad gäller fritidsbebyggelse bör planeringen inriktas på att skapa förutsättningar för ett fritidsboende i sådana former som möjliggör ett högt utnyttjande av fritidsbostäderna och som ger förutsättningar för fritidsboende också för sådana grupper av befolkningen som inte äger fritidshus. Planeringen bör vidare inriktas på att tillgodose behovet av anläggningar för friluftslivet. Ytterligare enskild fritidsbebyggelse bör bedömas restriktivt och övervägas i första hand i form av kompletteringar av befintlig sådan bebyggelse. Som ett led i strävandena att bevara tillgängligheten till stränderna, bör också en översyn av helt eller delvis outbyggda detaljplaner för fritidsbebyggelse övervägas.

Planeringsarbetet bör samordnas med den skärgårdsutredning som länsstyrelsen bedriver. Härvid bör man överväga möjligheterna att genom utbyggnad av anläggningar för turism och friluftsliv skapa sysselsättningstillfällen för skärgårdsbefolkningen.

Vid utbyggnad av småbåtshamnar bör stor hänsyn tas till friluftslivets, naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen.

Riktlinjerna för s. k. övriga kuster förutsätter en omsorgsfull planering som tar sikte på att hushålla med de värdefulla resurser som ännu står till förfogande, bl. a. genom en väl avvägd fördelning mellan fritidsbebyggelsens, friluftslivets och naturvårdens intressen. Karlskrona kommun bör mot bakgrund härav ytterligare överväga planerna på utveckling av fritidsbebyggelse i kustområdet norr om Torhamns udde.

Kustområdena i Blekinge län tillhör de områden i landet som är särskilt viktiga för fisket. Fiskets intressen bör i enlighet med vad som anförs i bifogade promemoria ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet för kustområdena i länet. Planeringen för områdena vid Mörrumsån bör inriktas så att ytterligare belastning på ån genom förorenande utsläpp eller vattenuttag undviks.

Karlskrona kommun avser att närmare utreda förutsättningarna för att utnyttja djuphamnsläget vid Tjurkö för sådan industri eller annan verksamhet som är beroende av djuphamn. En lokalisering till området av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen är inte förenlig med uppställda riktlinjer för hushållning med mark och vatten.

Redovisning av jordbruksmarkens behandling och fritidsbebyggelsens utveckling.

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor som rör hushållning med jordbruksmarken i hela länet och fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Åsnen-Listerlandet

Planeringsarbetet för det primära rekreaktionsområdet bör drivas vidare. Härvid bör naturvårdens, kulturminnesvårdens och friluftslivets intressen ägnas särskild uppmärksamhet.

Naturvård och friluftsliv

För att underlätta arbetet med att säkerställa områden av riksintresse för naturvården och friluftslivet är det angeläget att ett särskilt handlingsprogram för naturvården i länet upprättas.

Industri

De undersökningar som har genomförts för Sternö-Stilleryd-Vekerumområdet i Karlshamn tyder på att lokaliseringsförutsättningarna för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen i flera avseenden är goda. Möjligheterna att tillåta ytterligare utsläpp till luft av försurande ämnen torde emellertid vara ytterst begränsade med hänsyn till den redan starkt påverkade mark- och sötvattenmiljön. Vissa förändringar i fiskbeståndet i Pukaviksbukten ger också anledning till att iaktta särskild försiktighet med att tillåta förorenande utsläpp till vattnet.

Områdesplaneringen för Sternö-Stilleryd-Vekerumområdet bör samordnas med en utvärdering av miljösituationen i syfte att närmare klargöra förutsättningarna för att till området lokalisera sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen. En sådan utvärdering bör göras av länsstyrelsen. Utvärderingen av miljösituationen torde i stor utsträckning kunna grundas på tillgängligt material.

3.10 Kristianstads län

Beslut 1978-12-07

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Markhushållningsprogram för Skåne

Arbetet med att upprätta ett program för markhushållning som omfattar hela Skåne bör fullföljas snarast möjligt. Den sammanställning av kommunernas program för hushållning med jordbruksmarken som länsstyrelserna i Kristianstads och Malmöhus län har redovisat innehåller inte de regionala bedömningar som förutsattes i statsmakternas beslut år 1975 med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen. Vad gäller de anspråk på mark för tätortsutbyggnad m. m. fram t. o. m. år 1980 som redovisas i de kommunala programmen bör kommuner och länsstyrelser gemensamt överväga på vilket sätt anspråken på främst jordbruksmark kan begränsas. De av kommunerna redovisade markanspråken fram till år 1990 står inte i överensstämmelse med riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Markanspråken för perioden 1981–1990 bör därför övervägas på nytt i det fortsatta arbetet med att upprätta ett markhushållningsprogram för Skåne.

Markhushållningsprogrammet syftar till att ge ett för hela Skåne gemensamt underlag som ger förutsättningar för att kravet på långsiktig markhushållning skall kunna tillgodoses. I arbetet med att utforma ett sådant program skall kravet på att tillgodose jordbrukets, skogsbrukets och friluftslivets intressen vägas mot möjligheterna att tillgodose bostadsförsörjningsbehovet och önskemålet om goda lokala arbetsmarknader.

Arbetet bör delas in i två etapper och redovisas till regeringen gemensamt av länsstyrelserna i Kristianstads och Malmöhus län vid de två redovisningstillfällen som anges i PM 1978-09-07, dvs. i samband med redovisningen av länsplanering 1980 och under år 1982.

Med utgångspunkt i den pågående områdesplaneringen för tätorterna i Skåne bör i den första etappen arbetet koncentreras till att bedöma det markbehov som oundgängligen erfordras för tätorternas expansion fram till år 1990. Vidare bör i denna etapp de närmaste årens behov av mark för samhällsbyggande klarläggas. Kommunerna och länsstyrelserna bör gemensamt ta ställning till för vilka orter områdesplaner i första hand bör upprättas. Ställningstagandena bör bygga på bedömningar om lämplig tätortsstruktur inom resp. kommun. Länsstyrelserna bör därvid föra överläggningar med berörda kommuner och kommunalförbund om behovet av regionala överväganden om tätortsstrukturen.

Med hänsyn till den begränsade tid som står till förfogande bör områ-

desplanerna kunna utformas relativt enkelt. Lantbruksnämnderna och skogsvårdsstyrelserna bör, där så inte redan har skett, efter samråd med länsstyrelserna och berörda kommuner göra ytterligare bedömningar av jordbruksmarkens och skogsmarkens värde som underlag för kommunernas områdesplanering.

Länsstyrelserna bör i största möjliga utsträckning söka anpassa det särskilda utredningsarbete rörande markhushållningsfrågor som bedrivs av länsstyrelserna så att det material som kommer fram kan utnyttjas av kommunerna i deras överväganden beträffande behovet av mark för tätortsutbyggnad.

Länsstyrelserna skall med utgångspunkt i en sammanställning och utvärdering av det år 1980 föreliggande resultatet av kommunernas arbete med områdesplaner analysera hur överväganden om olika alternativ beträffande tätorternas tillväxt inverkar på kravet på markhushållning. I arbetet med länsplanering 1980 skall med utgångspunkt i denna analys en avstämning göras mot de förslag till planeringstal för kommunerna som motiveras från regionalpolitiska utgångspunkter. Länsstyrelserna skall i förslaget till länsplanering 1980 redovisa resultatet av denna avstämning och översiktligt redogöra för hur den har skett.

Vid samma tidpunkt som länsplanering 1980 redovisas skall länsstyrelserna till regeringen redovisa resultatet av den första etappen i det fortsatta arbetet med markhushållningsprogrammet och redovisa utgångspunkterna för arbetet i den andra etappen. I redovisningen bör anges de fortsatta åtgärder, utöver den samordning som sker inom kommunalförbundens ram, som länsstyrelserna anser behöver vidtas för att ett markhushållningsprogram för Skåne skall kunna färdigställas och redovisas under år 1982. Härvid bör länsstyrelserna överväga om konflikterna om marken motiverar att hela Skåne eller delar därav på sikt bör bli föremål för en samlad regionplanering. Förslag härom, inbegripet förslag gällande huvudmannaskap för en sådan planering, bör också redovisas.

I avvaktan på att ett markhushållningsprogram för Skåne färdigställs och att kommunernas planering utvecklas vidare är det angeläget att utvecklingen av spridd bebyggelse ägnas särskild uppmärksamhet i områden där konflikter rörande markens användning är framträdande. Bl. a. bör tillkommande bebyggelse lokaliseras i direkt anslutning till befintliga samhällen och bebyggelsegrupper.

Lantbruksstyrelsen och statens planverk har genom särskilt beslut den 7 september 1978 fått regeringens uppdrag att gemensamt lämna kommunerna vägledning för och exempel på hur den kommunala planeringen kan utföras så att den tillgodoser intresset av att skydda jordbruksmarken. De båda verken bör lägga upp sitt arbete med anledning av detta uppdrag så att länsstyrelserna och kommunerna i Skåne med förtur får vägledning för det förestående arbetet med sådan områdesplanering som har angetts ovan. Samråd bör härvid ske med länsstyrelserna i Kristianstads och Malmöhus län.

Högexploaterad kust

Den översiktliga markanvändningsplanering som pågår i berörda kommuner bör utvecklas vidare. Det är angeläget att ställningstaganden till markanvändningen i kustområdet, där så inte redan har skett, redovisas av kommunerna i form av markdispositionsplaner vilka är antagna av fullmäktige.

Med hänsyn till de starka naturvårds- och friluftslivsintressena i kustområdet bör följande utgångspunkter gälla för det fortsatta planeringsarbetet.

Kustområdet i länet tillhör de områden i landet där det är särskilt angeläget att friluftslivets och naturvårdens intressen säkerställs bl. a. genom förordnanden enligt naturvårdslagen.

Möjligheterna att bevara eller genom olika åtgärder öka tillgängligheten till stränderna bör särskilt uppmärksammas.

Utrymmet för ytterligare enskild fritidsbebyggelse är begränsat. Planeringen bör inriktas på att reservera mark för fritidsboende i andra former och för anläggningar som tillgodoser friluftslivets behov. Enskild fritidsbebyggelse bör endast komma till stånd då det kan ske i form av mindre kompletteringar av befintlig bebyggelse. De i Kristianstads kommun föreslagna utbyggnadsområdena för fritidsbebyggelse i strandnära lägen bör omprövas.

Som ett led i strävandena att bevara tillgängligheten till stränderna bör också en översyn av helt eller delvis outbyggda detaljplaner för fritidsbebyggelse övervägas.

Vid utbyggnad av småbåtshamnar bör stor hänsyn tas till friluftslivets, naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen. Ytterligare arealkrävande anläggningar som begränsar möjligheterna att utnyttja den allemansrättsligt tillgängliga marken bör inte komma till stånd.

Möjligheten att i större utsträckning öppna Ravlunda skjutfält i Simrishamns kommun för allmänheten bör övervägas i samråd mellan kommun, länsstyrelse och militära myndigheter.

Kustområdet i länet tillhör de områden i landet som är särskilt viktiga för fisket. Fiskets intressen bör i enlighet med vad som anförs i PM 1978-09-07 ägnas ökad uppmärksamhet i den fortsatta planeringen för kustområdet.

Simrishamns kommun har i den kommunomfattande markdispositionsplanen redovisat ett område för utbyggnad av en ny hamnanläggning med tillhörande industriområde söder om Simrishamns tätort. Området är av riksintresse för naturvården. Även kulturminnesvårdens intressen berörs.

Det är angeläget att hamnplanering och hamnutbyggnad samordnas med övrig samhällsplanering. Riktlinjer för en sådan samordnad planering ges av regeringen. En planering för utbyggnad av en helt ny hamn i Simrishamn bör avvakta de ställningstaganden som kommer att göras i nämnda samordnade planering.

Kullaberg-Hallandsåsen och Östskåne

Vid riksdagsbehandlingen av regeringens proposition om planering och samordning av samhällets insatser för rekreation och turism (prop. 1975: 46, CU 1975/76: 2, rskr 1975/76: 46) betonades särskilt, att syftet att använda de primära rekreationsområdena på ett ändamålsenligt sätt för rekreation och turism i planeringen måste vägas mot den fysiska riksplaneringens övriga riktlinjer för dessa områden. Rekreationssyftet innebär bl. a. att betydande delar av de primära rekreationsområdena kan behöva avsättas för friluftslivets behov men också för vetenskaplig naturvård och kulturminnesvård. Vidare uttalades att de primära rekreationsområdena i första hand är tänkta att utnyttjas för fjärrekreation men att man i planeringen samtidigt bör ta hänsyn till behovet av närrekreation.

Som vägledning för det fortsatta planeringsarbetet i de två primära rekreationsområden som berör Kristianstads län bör, med stöd av vad som anges i det föregående, gälla följande.

Det stora behovet av områden för närrekreation i länet och den begränsade tillgången på mark lämpad för friluftsliv m. m., innebär att de berörda områdena bör planeras med särskild hänsyn till den närboende befolkningens rekreationsbehov. Planeringen bör inriktas på att försiktigt komplettera de anläggningar för friluftsliv som redan finns. Stor vikt bör fästas vid att tillgodose naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen och att bevara landskapets karaktär. Planläggning för ytterligare enskild fritidsbebyggelse bör inte ske. De utredningsområden för fritidsbebyggelse som har lagts ut inom Östskåneområdet i Simrishamns, Tomelilla och Kristianstads kommuner bör omprövas. Restriktivitet bör iakttas med att tillåta spridd bebyggelse, såväl fritidsbebyggelse som permanentbebyggelse.

Vissa planeringsfrågor som rör Hallandsåsen kräver särskild uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet i berörda kommuner. Båstads kommun har inte genomfört den översyn av dispositionsplanen för fritidsbebyggelse på Hallandsåsen som ansågs önskvärd i regeringens beslut med anledning av programskedet. De kommunala planerna anger att fortsatt utredning skall ske beträffande markanvändningen för delar av Hallandsåsen. Regeringen förutsätter att utredningsarbetet inte syftar till att föreslå lokalisering av nya områden för enskild fritidsbebyggelse, eller utveckling av spridd fritidsbebyggelse. Ängelholms kommun har föreslagit ett område för ytterligare fritidsbebyggelse vid Västersjön. Med hänsyn till friluftslivets intressen i området bör planerna på bebyggelse omprövas.

Ytterligare samråd bör ske mellan Båstads kommun och länsstyrelsen om formerna för beaktande av naturvårdens och friluftslivets intressen på Hallandsåsen. Därvid bör möjligheterna att genomföra de i länets naturvårdsplan föreslagna förordnandena enligt naturvårdslagen i första hand prövas.

Länsstyrelsen bör verka för att Båstads och Ängelholms kommuner redovisar sina ställningstaganden till markanvändningen på Hallandsåsen i

samordnade översiktliga planer i generalplanens form. Länsstyrelsen får härvid överväga om ett föreläggande enligt 10 a § byggnadslagen om upprättande av generalplan behövs för att komma till rätta med markanvändningsfrågorna på åsen. Länsstyrelsen bör snarast till regeringen redovisa sina överväganden i denna fråga. I det fall länsstyrelsen anser att ett föreläggande enligt nämnda paragraf bör utfärdas skall länsstyrelsen ange de utgångspunkter som bör gälla för planeringen och avgränsa det område som därvid bör planeras.

Redovisning av fritidsbebyggelsens utveckling

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor om fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Ivösjön

En samordnad översiktlig markanvändningsplanering bör enligt statsmakternas riktlinjer genomföras av berörda kommuner. Planeringen bör syfta till att tillgodose naturvårdens och friluftslivets intressen i området.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

Med hänsyn till det stora behovet av rekreationsområden i Skåne finns i vissa delar av Kristianstads län särskild anledning att i skogsbruket beakta friluftslivets intressen. Detta gäller särskilt i de delar av länet som gränsar till Malmöhus län. En särställning intar bokskogsområdena i hela länet.

Skiljaktiga uppfattningar föreligger mellan länsstyrelsen och vissa kommuner om de förslag till säkerställande av naturvårdens, kulturminnesvårdens och friluftslivets intressen inom områden med aktivt jord- och skogsbruk som har lagts fram i länets naturvårdsplan. Fortsatta samråd med naturvårdsplanen som grund bör ske mellan kommunerna och länsstyrelsen om vilka åtgärder som bör vidtas inom dessa områden.

Österlen och Bjärehalvön utgör sådana större områden av betydelse för kulturminnesvården som i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 behöver skyddas mot förändringar i stor skala av landskapsbild och bebyggelsemönster.

Väg 10 vid Brösarps backar

I enlighet med regeringens beslut med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen bör Simrishamns kommun i sin planering utgå från en vägsträckning vid Brösarps backar som inte äventyrar naturvärdena i området.

Flygplatser

Regeringen har i beslut den 6 juli 1978 gett länsstyrelsen i Malmöhus län uppdrag att utreda behovet och lokaliseringen av allmänflygfält i länet. Regeringen erinrar om att samråd enligt nämnda beslut skall ske mellan länsstyrelserna i Skåne om även vissa delar av Kristianstads län bör omfattas av utredningen. Utredningen bör så långt möjligt samordnas med det fortsatta arbetet med markhushållningsprogram för Skåne.

3.11 Malmöhus län

Beslut 1978-12-07

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Markhushållningsprogram för Skåne

Arbetet med att upprätta ett program för markhushållning som omfattar hela Skåne bör fullföljas snarast möjligt. Den sammanställning av kommunernas program för hushållning med jordbruksmarken som länsstyrelserna i Kristianstads och Malmöhus län har redovisat innehåller inte de regionala bedömningar som förutsattes i statsmakternas beslut år 1975 med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen. Vad gäller de anspråk på mark för tätortsutbyggnad m. m. fram t. o. m. år 1980 som redovisas i de kommunala programmen bör kommuner och länsstyrelser gemensamt överväga på vilket sätt anspråken på främst jordbruksmark kan begränsas. De av kommunerna redovisade markanspråken fram till år 1990 står inte i överensstämmelse med riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Markanspråken för perioden 1981–1990 bör därför övervägas på nytt i det fortsatta arbetet med att upprätta ett markhushållningsprogram för Skåne.

Markhushållningsprogrammet syftar till att ge ett för hela Skåne gemensamt underlag som ger förutsättningar för att kravet på långsiktig markhushållning skall kunna tillgodoses. I arbetet med att utforma ett sådant program skall kravet på att tillgodose jordbrukets, skogsbrukets och friluftslivets intressen vägas mot möjligheterna att tillgodose bostadsförsörjningsbehovet och önskemålet om goda lokala arbetsmarknader. Härvid bör självfallet även naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen beaktas.

Arbetet bör delas in i två etapper och redovisas till regeringen gemensamt av länsstyrelserna i Kristianstads och Malmöhus län vid de två redovisningstillfällen som anges i PM 1978-09-07, dvs. i samband med redovisningen av länsplanering 1980 och under år 1982.

Med utgångspunkt i den pågående områdesplaneringen för tätorterna i Skåne bör i den första etappen arbetet koncentreras till att bedöma det markbehov som oundgängligen erfordras för tätorternas expansion fram till år 1990. Vidare bör i denna etapp de närmaste årens behov av mark för samhällsbyggande klarläggas. Kommunerna och länsstyrelserna bör gemensamt ta ställning till för vilka orter områdesplaner i första hand bör upprättas. Ställningstagandena bör bygga på bedömningar om lämplig tätortsstruktur inom resp. kommun. Länsstyrelserna bör därvid föra överläggningar med berörda kommuner och kommunalförbund om behovet av regionala överväganden om tätortsstrukturen.

Med hänsyn till den begränsade tid som står till förfogande bör områdesplanerna kunna utformas relativt enkelt. Lantbruksnämnderna och skogsvårdsstyrelserna bör, där så inte redan har skett, efter samråd med länsstyrelserna och berörda kommuner göra ytterligare bedömningar av jordbruksmarkens och skogsmarkens värde som underlag för kommunernas områdesplanering.

Länsstyrelserna bör i största möjliga utsträckning söka anpassa det särskilda utredningsarbete rörande markhushållningsfrågor som bedrivs av länsstyrelserna så att det material som kommer fram kan utnyttjas av kommunerna i deras överväganden beträffande behovet av mark för tätortsutbyggnad.

Länsstyrelserna skall med utgångspunkt i en sammanställning och utvärdering av det år 1980 föreliggande resultatet av kommunernas arbete med områdesplaner analysera hur överväganden om olika alternativ beträffande tätorternas tillväxt inverkar på kravet på markhushållning. I arbetet med länsplanering 1980 skall med utgångspunkt i denna analys en avstämning göras mot de förslag till planeringstal för kommunerna som motiveras från regionalpolitiska utgångspunkter. Länsstyrelserna skall i förslaget till länsplanering 1980 redovisa resultatet av denna avstämning och översiktligt redogöra för hur den har skett.

Vid samma tidpunkt som länsplanering 1980 redovisas skall länsstyrelserna till regeringen redovisa resultatet av den första etappen i det fortsatta arbetet med markhushållningsprogrammet och redovisa utgångspunkterna för arbetet i den andra etappen. I redovisningen bör anges de fortsatta åtgärder, utöver den samordning som sker inom kommunalförbundens ram, som länsstyrelserna anser behöver vidtas för att ett markhushållningsprogram för Skåne skall kunna färdigställas och redovisas under år 1982. Härvid bör länsstyrelserna överväga om konflikterna om marken motiverar att hela Skåne eller delar därav på sikt bör bli föremål för en samlad regionplanering. Förslag härom, inbegripet förslag gällande huvudmannaskap för en sådan planering, bör också redovisas.

I avvaktan på att ett markhushållningsprogram för Skåne färdigställs och att kommunernas planering utvecklas vidare är det angeläget att utvecklingen av spridd bebyggelse ägnas särskild uppmärksamhet i områden

där konflikter rörande markens användning är framträdande. Bl. a. bör tillkommande bebyggelse lokaliseras i direkt anslutning till befintliga samhällen och bebyggelsegrupper.

Lantbruksstyrelsen och statens planverk har genom särskilt beslut den 7 september 1978 fått regeringens uppdrag att gemensamt lämna kommunerna vägledning för och exempel på hur den kommunala planeringen kan utföras så att den tillgodoser intresset av att skydda jordbruksmarken. De båda verken bör lägga upp sitt arbete med anledning av detta uppdrag så att länsstyrelserna och kommunerna i Skåne med förtur får vägledning för det förestående arbetet med sådan områdesplanering som har angetts ovan. Samråd bör härvid ske med länsstyrelserna i Kristianstads och Malmöhus län.

Högexploaterad kust

Den översiktliga markanvändningsplanering som pågår i berörda kommuner bör utvecklas vidare. Det är angeläget att ställningstaganden till markanvändningen i kustområdet, där så inte redan har skett, redovisas av kommunerna i form av markdispositionsplaner vilka är antagna av fullmäktige.

Med hänsyn till de starka naturvårds- och friluftslivsintressena i kustområdet bör följande utgångspunkter gälla för det fortsatta planeringsarbetet.

Kustområdet i länet tillhör de områden i landet där det är särskilt angeläget att friluftslivets och naturvårdens intressen säkerställs bl. a. genom förordnanden enligt naturvårdslagen.

Det är, som länsstyrelsen särskilt framhåller, angeläget att de strandområden som ännu är obebyggda och de luckor som finns i strandbebyggelsen bevaras obebyggda. Möjligheterna att bevara eller genom olika åtgärder öka tillgängligheten till stränderna för friluftslivet bör särskilt uppmärksammas beträffande områdena öster om Trelleborg, vid Skälderviken och på Falsterbohalvön. De starka naturvårds- och kulturminnesvårdsintressena i området vid Ålabodarna och Glumslöv i Landskrona kommun motiverar att stor återhållsamhet iakttas med att tillåta ytterligare bebyggelse där. De synpunkter på bebyggelseutvecklingen i området som länsstyrelsen har fört fram bör beaktas i den fortsatta planeringen.

Utrymmet för ytterligare enskild fritidsbebyggelse är begränsat. Planeringen bör inriktas på att reservera mark för fritidsboende i andra former och för anläggningar som tillgodoser friluftslivets behov. Enskild fritidsbebyggelse bör endast komma till stånd då det kan ske i form av mindre kompletteringar av befintlig bebyggelse.

Som ett led i strävandena att bevara tillgängligheten till stränderna bör också en översyn av helt eller delvis outbyggda detaljplaner för fritidsbebyggelse övervägas.

Vid utbyggnad av småbåtshamnar bör stor hänsyn tas till friluftslivets, naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen. Ytterligare arealkrävan-

de anläggningar som begränsar möjligheterna att utnyttja den allemansrättsligt tillgängliga marken bör inte komma till stånd.

Planeringen av tätortsutvecklingen i stort i kustområdet och av de enskilda tätorternas utbyggnad bör självfallet samordnas med de överväganden om tätortsfrågorna som görs inom ramen för det fortsatta arbetet med markhushållningsprogrammet för Skåne.

Fiskets intressen bör i enlighet med vad som anförs i PM 1978-09-07 ägnas ökad uppmärksamhet i den fortsatta planeringen för kustområdet. Särskilt Öresundsregionen har betydelse för såväl yrkes- som fritidsfisket. Förorenande utsläpp och utfyllnad av grunda vikar bör i största möjliga utsträckning undvikas om de innebär att viktiga reproduktions- eller fångstområden förstörs.

Förslag föreligger från Landskrona kommun om en utvidgning av hamn- och industriverksamheten i anslutning till Landskrona hamn. det s. k. Sundshamnsprojektet. Förslaget är f. n. föremål för regeringens prövning enligt 136 a § byggnadslagen.

Det är angeläget att hamnplanering och hamnutbyggnad samordnas med övrig samhällsplanering. Riktlinjer för en sådan samordnad planering ges av regeringen.

Kullaberg-Hallandsåsen och Sydvästra Skånes sjö- och åslandskap

Vid riksdagsbehandlingen av regeringens proposition om planering och samordning av samhällets insatser för rekreation och turism (prop. 1975: 46. CU 1975/76: 2. rskr 1975/76: 46) betonades särskilt, att syftet att använda de primära rekreationsområdena på ett ändamålsenligt sätt för rekreation och turism i planeringen måste vägas mot den fysiska riksplaneringens övriga riktlinjer för dessa områden. Rekreationssyftet innebär bl. a. att betydande delar av de primära rekreationsområdena kan behöva avsättas för friluftslivets behov men också för vetenskaplig naturvård och kulturminnesvård. Vidare uttalades att de primära rekreationsområdena i första hand är tänkta att utnyttjas för fjärrekreation men att man i planeringen samtidigt bör ta hänsyn till behovet av närrekreation.

Som vägledning för det fortsatta planeringsarbetet i de två primära rekreationsområden som berör Malmöhus län bör,med stöd av vad som anges i det föregående, gälla följande.

Det stora behovet av områden för närrekreation i länet och den begränsade tillgången på mark lämpad för friluftsliv m. m., innebär att de berörda områdena bör planeras med särskild hänsyn till den närboende befolkningens rekreationsbehov. Planeringen bör inriktas på att försiktigt komplettera de anläggningar för friluftsliv som redan finns. Stor vikt bör fästas vid att tillgodose naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen och att bevara landskapets karaktär. Planläggning för ytterligare enskild fritidsbebyggelse bör inte ske. Restriktivitet bör iakttas med att tillåta spridd bebyggelse, såväl fritidsbebyggelse som permanentbebyggelse.

Redovisning av fritidsbebyggelsens utveckling

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor om fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Ringsjöarna

Den fortsatta markanvändningsplaneringen i Ringsjöområdet bör inriktas på att tillgodose friluftslivets och naturvårdens intressen. Med hänsyn härtill är en fortsatt utbyggnad av Bosjöklosterområdet i Höörs kommun inte lämplig. Beträffande de för friluftslivet mest attraktiva delarna av området bör prövas i vilken utsträckning dessa bör säkerställas genom förordnanden enligt naturvårdslagen.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

På grund av den begränsade tillgången på mark lämpad för närrekreation och friluftsliv i Malmöhus län, finns särskild anledning att i skogsbruket beakta friluftslivets intressen. En särställning intar härvid bokskogsområdena.

Med hänsyn till att länet i sin helhet utgörs av kulturlandskap är en sådan samlad behandling av naturvårdens, kulturminnesvårdens och friluftslivets intressen som anges i PM 1978-09-07 särskilt angelägen i Malmöhus län. För bedömningen i planeringsarbetet av naturvårdsfrågor bör bl. a. den av länsstyrelsen antagna naturvårdsplanen vara av betydelse.

Vägar

I de fall planerade vägutbyggnader berör områden av riksintresse för naturvården, friluftslivet och kulturminnesvården bör sådana vägsträckningar övervägas som så långt möjligt minskar konflikterna med dessa intressen. Vägfrågorna bör vidare ägnas särskild uppmärksamhet i pågående områdesplanering för tätorterna och i det fortsatta arbetet med markhushållningsprogrammet.

Flygplatser

Regeringen har i beslut den 6 juli 1978 gett länsstyrelsen i Malmöhus län uppdrag att utreda behovet och lokaliseringen av allmänflygfält i länet. Länsstyrelsen skall i samråd med länsstyrelsen i Kristianstads län bedöma om även vissa delar av Kristianstads län bör omfattas av utredningen. Utredningen bör så långt möjligt samordnas med det fortsatta arbetet med markhushållningsprogram för Skåne.

3.12 Hallands län

Beslut 1979-02-15

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Markhushållning i kustkommunerna

Samtliga kommuner i länet utom Hylte kommun är kustkommuner. Dessa kommuner har upprättat översiktliga markdispositionsplaner för sina resp. kustområden. Laholms och Varbergs kommuner har vidare redovisat kommunomfattande markdispositionsplaner.

Den planering som har utförts under planeringsskedet är emellertid, som bl. a. länsstyrelsen och flera ämbetsverk framhåller, inte helt tillräcklig mot bakgrund av statsmakternas riktlinjer för hushållning med mark och vatten. Den översiktliga markanvändningsplaneringen bör därför utvecklas vidare.

Många intressen konkurrerar om marken i kustkommunerna. Bebyggelsen i Hallands län är koncentrerad till kustområdet. Tätorterna är till stor del omgivna av god jordbruksmark. Fritidsbebyggelsen övergår i stor omfattning till att bli bostäder för helårsboende.

Regeringen finner att de komplicerade förhållanden som råder beträffande markanvändningen i länets kustkommuner ställer särskilda krav på ett fortsatt utvecklings- och planeringsarbete med utgångspunkt i bl. a. riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Den planering som har utförts för kustområdet behöver inordnas i en interkommunal planering för länets kustkommuner. Arbetet, som bör bedrivas av kommunerna i samarbete med länsstyrelsen, bör inledas med att närmare avgränsa det område som bör bli föremål för en sådan samordnad planering. Statens planverk bör biträda med allmänna råd om den närmare uppläggningen och inriktningen av arbetet.

I arbetet bör ingå att upprätta ett för kustkommunerna gemensamt markhushållningsprogram, i vilket bl. a. behandlas bebyggelse- och tätortsstruktur, hushållning med mark för de areella näringarna samt naturvårdens och friluftslivets intressen. Programmet bör utgöra ett för länets kustkommuner gemensamt underlag som i grova drag anger hur den fysiska riksplaneringens krav på markhushållning skall kunna tillgodoses. Programarbetet bör kunna bygga på det betydande utrednings- och analysarbete som länsstyrelsen och resp. kommun i samarbete har genomfört för främst kustområdet i länet.

I arbetet med att utforma ett sådant markhushållningsprogram skall kravet på att tillgodose bl. a. jordbrukets, naturvårdens och friluftslivets intressen vägas mot möjligheterna att tillgodose bostadsförsörjningsbehovet

och önskemålet om goda lokala arbetsmarknader. I programarbetet bör ingå att redovisa av kommunerna antagna målsättningar i fråga om den framtida bebyggelse- och tätortsstrukturen för permanent bosättning. Härvid bör man således ta ställning till var en omvandling av fritidsbebyggelse till permanenta bostäder enligt kommunernas uppfattning inte är önskvärd.

Arbetet med kommunernas jordbruksmarksprogram bör slutföras och ses som ett led i arbetet med att upprätta ett program för markhushållning i kustkommunerna.

Parallellt med att ett markhushållningsprogram upprättas, bör kommunerna påbörja arbete med att utarbeta områdesplaner för tätorternas intresseområden. De omfattande osäkerhetszoner för tätorternas tillväxt som har redovisats av flera av kustkommunerna bör härvid minskas. Kommunerna och länsstyrelsen bör gemensamt ta ställning till för vilka områden och orter områdesplaner i första hand bör upprättas. Ställningstagandena bör bygga på de bedömningar som kan göras mot bakgrund av befintligt material om lämplig tätortsstruktur inom resp. kommun. Länsstyrelsen bör härvid föra överläggningar med kommunerna om behovet av regionala överväganden om tätortsstrukturen.

Med hänsyn främst till de starka naturvårds- och friluftslivsintressena i kustområdet bör vidare följande utgångspunkter gälla för det fortsatta planeringsarbetet.

Kustområdet i länet tillhör de områden i landet där det är särskilt angeläget att friluftslivets och naturvårdens intressen säkerställs bl. a. genom förordnanden enligt naturvårdslagen.

Möjligheterna att bevara eller genom olika åtgärder öka tillgängligheten till stränderna bör särskilt uppmärksammas.

Utrymmet för ytterligare fritidsbebyggelse är ytterst begränsat. Planeringen bör inriktas på att reservera mark för anläggningar som tillgodoser friluftslivets behov. Enskild fritidsbebyggelse bör endast komma till stånd då det kan ske i form av mindre kompletteringar av befintlig sådan bebyggelse. De i Falkenbergs kommun föreslagna utbyggnadsområdena för fritidsbebyggelse i kustområdet bör omprövas.

Som ett led i strävandena att bevara tillgängligheten till stränderna bör den översyn som kommunerna har påbörjat av helt eller delvis outbyggda detaljplaner för fritidsbebyggelse fullföljas. Vidare bör tillgängligheten till stränderna uppmärksammas särskilt vid de överväganden om tätorts- och bebyggelsemönstret som skall göras enligt vad som har angetts tidigare.

En samordnad planering av områden och anläggningar för friluftslivet är med hänsyn till de knappa markresurser som står till förfogande särskilt angelägen i kustområdet i Hallands län. Kommunerna och länsstyrelsen bör i samråd studera olika utbyggnadsmöjligheter för småbåtshamnar, campingplatser och andra enkla fritidsboendeformer, t. ex. stugbyar och vandrarhem. Även behov av förbättrad vägstandard, parkeringsplatser, vatten- och avloppsanordningar etc. bör studeras. Det är angeläget att un-

dersöka var anläggningar för friluftslivet kan lokaliseras i anslutning till stranden utan att naturvärden skadas. Vidare bör stor hänsyn tas till allmänhetens möjligheter att nyttja strandområdena för bad och strövande samt till kulturminnesvårdens intressen. Ytterligare arealkrävande anläggningar som begränsar möjligheterna att utnyttja den allemansrättsligt tillgängliga marken bör inte komma till stånd.

Mycket begränsade markområden är tillgängliga enligt allemansrätten på Onsalahalvön i Kungsbacka kommun. För det skyddsområde som bör avgränsas kring Råö rymdobservatorium bör sådana bestämmelser eftersträvas som, utan att inkräkta på verksamheten vid rymdobservatoriet, i största möjliga utsträckning medger att allmänheten får möjlighet att vistas inom området.

Kustområdet i länet tillhör de områden i landet som är särskilt viktiga för fisket. Fiskets intressen bör i enlighet med vad som anförs i PM 1978-09-07 ägnas ökad uppmärksamhet i den fortsatta planeringen för kustområdet.

Resultatet av det fortsatta arbetet med att åstadkomma en god markhushållning i kustkommunerna skall redovisas av länsstyrelsen till regeringen vid de två redovisningstillfällen som anges i PM 1978-09-07, dvs. i samband med redovisningen av länsplanering 1980 och under år 1982.

Redovisningen år 1980 får ses som en etappredovisning, dvs. en redovisning av hur långt arbetet med ett program för markhushållning samt områdesplanering m. m. har kommit vid det tillfälle då redovisningen lämnas. Vid denna redovisning bör vidare anges närmare förslag i fråga om de kust- och strandområden som bör skyddas särskilt genom förordnanden enligt naturvårdslagen.

Länsstyrelsen skall vidare med utgångspunkt i en sammanställning och utvärdering av det år 1980 föreliggande resultatet av kommunernas arbete med områdesplaner m. m. analysera hur överväganden om olika alternativ beträffande tätorternas tillväxt inverkar på kravet på markhushållning. I arbetet med länsplanering 1980 skall, med utgångspunkt i denna analys, en avstämning göras mot de förslag till planeringstal för kommunerna som motiveras från regionalpolitiska utgångspunkter. Länsstyrelsen skall i länsplanering 1980 översiktligt redovisa resultatet av en preliminär avstämning och redogöra för hur den har skett.

Vid samma tidpunkt som länsplanering 1980 redovisas skall länsstyrelsen till regeringen redovisa om särskilda åtgärder behöver vidtas för att ett program för markhushållning för kustkommunerna skall kunna färdigställas och redovisas under 1982. Härvid bör länsstyrelsen överväga om konflikterna om marken motiverar att kustkommunerna i länet på sikt bör bli föremål för en interkommunal planering i fastare former. Förslag härom, inbegripet förslag om hur en sådan planering lämpligen bör organiseras, bör också redovisas.

Länsstyrelsen skall vidare, senast i samband med redovisningen av läns-

planering 1980, redovisa om fortsatt planering för något eller några områden i kustkommunerna bör ske med stöd av bestämmelserna i 10 a § byggnadslagen om upprättande av generalplan. I det fall länsstyrelsen anser att föreläggande enligt nämnda paragraf bör utfärdas skall länsstyrelsen ange de utgångspunkter som bör gälla för planeringen och avgränsa det eller de områden som därvid bör planeras.

Göteborgsregionen

Kungsbacka kommun i Hallands län ingår i Göteborgsregionens kommunalförbund. Följande utgångspunkter för planeringen av Göteborgsregionen bör därför, vid sidan av vad som har angetts ovan i avsnittet om markhushållning i kustkommunerna, gälla för den fortsatta planeringen i Kungsbacka kommun.

Markanvändningsplaneringen för de kommuner som tillhör kommunalförbundet har drivits framåt under planeringsskedet. Det finns emellertid brister beträffande behandlingen av jordbrukets intressen i den kommunala planeringen. Betydande arbete återstår också vad gäller åtgärder för att säkerställa naturvårdens och friluftslivets intressen i regionen.

Det är angeläget att i Göteborgsregionen få till stånd en samordnad planering som ger förutsättningar för en god markhushållning och möjliggör en avstämning av markhushållningskraven mot de regionalpolitiska målen om goda lokala arbetsmarknader och mot bostadsförsörjningsbehovet.

Arbetet med en sådan samordnad planering bör kunna bygga på det material som kommunerna har arbetat fram under planeringsskedet och på det utredningsmaterial som har utarbetats av Göteborgsregionens kommunalförbund.

Kommunernas arbete med områdesplaner bör fullföljas. Härvid bör bl. a. erforderlig hänsyn tas till kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Arbetet med områdesplanering bör bl. a. ses som ett led i samordningen av planeringsarbetet i Göteborgsregionen.

Länsstyrelserna i Hallands, Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län bör samråda med Göteborgsregionens kommunalförbund och med de berörda kommunerna om hur det fortsatta samordnade planeringsarbetet bör läggas upp för att svara mot önskemålet om god markhushållning och intentionerna i den regionalpolitiska planeringen.

Som anges i PM 1978-09-07 skall de förslag till planeringstal som länsstyrelsen skall redovisa i länsplanering 1980 bygga bl. a. på överväganden om olika alternativ beträffande tätorternas tillväxt. Länsstyrelserna skall vidare i samband med redovisningen av länsplanering 1980 gemensamt till regeringen redovisa resultatet av ovan nämnda samråd och lämna förslag beträffande inriktningen av det fortsatta planeringsarbetet. Länsstyrelserna bör härvid särskilt överväga om en regionplan för Göteborgsregionen bör upprättas. Eventuella förslag till avgränsning av områden som bör uppmärksammas i en sådan regionplanering bör också anges.

Resultatet av fortsatt planering för Göteborgsregionen skall redovisas gemensamt av länsstyrelserna till regeringen år 1982.

Väröområdet

De miljömässiga förutsättningarna i Väröområdet i Varbergs kommun för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringn är i flera avseenden goda. Möjligheterna till ytterligare utsläpp till luft av försurande ämnen är emellertid liksom i övriga delar av västra Sverige ytterst begränsade med hänsyn till den redan starkt påverkade mark- och sötvattenmiljön.

Vissa andra begränsningar i lokaliseringsförutsättningarna innebär restriktioner för att etablera vissa typer av industri på Väröhalvön. Det gäller främst avsaknaden av djuphamn, den bristande tillgången på stora kvantiteter sötvatten samt restriktioner som är en följd av säkerhetskraven vid Ringhals kärnkraftverk.

Riktlinjer för en samordnad hamnplanering har getts av regeringen. Denna planering syftar till en för det svenska hamnväsendet samordnad plan som skall vara vägledande för den långsiktiga statliga hamnpolitiken. Frågan om en större hamn bör anläggas i Väröområdet bör övervägas inom ramen för den samordnade hamnplaneringen.

De restriktioner för markanvändningen som har ställts upp med tanke på säkerheten vid Ringhals kärnkraftverk innebär vissa begränsningar i möjligheterna att lokalisera bostadsbebyggelse, industri etc. till Väröhalvön. I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör de utgångspunkter för planeringen och de former för samråd mellan berörda myndigheter som föreslås i rapporten Användning av marken kring kärnkraftverk (statens planverk, rapport 42) tjäna som vägledning för den fortsatta kommunala planeringen. Den handläggningsordning som föreslås i rapporten innebär att det i första hand ankommer på kärnkraftinspektionen, länsstyrelsen och kommunen att i samråd söka nå en rimlig avvägning mellan säkerhetskraven och de övriga önskemål beträffande markanvändningen som kan hävdas av kommunen och andra. Om myndigheterna inte är eniga om en sådan avvägning kan frågan hänskjutas till regeringen för avgörande, t. ex. i samband med fastställelse av plan eller vid prövning av lokalisering av industri till området enligt bestämmelserna i 136 a § byggnadslagen.

Planberedskapen i Väröområdet är god. Det finns f. n. med utgångspunkt i den fysiska riksplaneringens riktlinjer inte skäl att kräva ytterligare planeringsåtgärder inom området. Det är samtidigt angeläget att handlingsfriheten bevaras genom att sådan markanvändning undviks som kan försvåra en framtida industrietablering.

Riktlinjerna för lokalisering av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen övervägs vidare i arbetet med den rapport om hushållning med mark och vatten som f. n. utarbetas inom bostadsdepartementet.

Kullaberg-Hallandsåsen

Vid riksdagsbehandlingen av regeringens proposition om planering och samordning av samhällets insatser för rekreation och turism (prop. 1975: 46. CU 1975/76: 2. rskr 1975/76: 46) betonades särskilt, att syftet att använda de primära rekreationsområdena på ett ändamålsenligt sätt för rekreation och turism i planeringen måste vägas mot den fysiska riksplaneringens övriga riktlinjer för dessa områden. Rekreationssyftet innebär bl. a. att betydande delar av de primära rekreationsområdena kan behöva avsättas för friluftslivets behov men också för vetenskaplig naturvård och kulturminnesvård. Vidare uttalades att de primära rekreationsområdena i första hand är tänkta att utnyttjas för fjärrekreation men att man i planeringen samtidigt bör ta hänsyn till behovet av närrekreation.

Som vägledning för det fortsatta planeringsarbetet för Kullaberg-Hallandsåsen bör, vid sidan av vad som har angetts i det föregående om markhushållning i kustkommunerna, gälla följande.

Det stora behovet av områden för närrekreation och den begränsade tillgången på mark lämpad för friluftsliv m. m. för befolkningen i västra Skåne och vid södra Hallandskusten, innebär att Kullaberg-Hallandsåsen bör planeras med särskild hänsyn till den närboende befolkningens rekreationsbehov. Planeringen bör inriktas på att försiktigt komplettera de anläggningar för friluftsliv som redan finns. Stor vikt bör fästas vid att tillgodose naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen och att bevara landskapets karaktär.

Laholms kommun har angett att kommunen har en god planberedskap för fritidsbebyggelse i de inre delarna av kommunen. Planläggning för enskild fritidsbebyggelse bör inte ske inom det primära rekreationsområdet. Restriktivitet bör iakttas med att tillåta spridd bebyggelse, såväl fritidsbebyggelse som permanentbebyggelse inom området.

Bolmen

Regeringen framhöll i sitt beslut år 1975 med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen att planeringen för Bolmenområdet bör klargöra förutsättningarna för bebyggelseutvecklingen i området under hänsynstagande till friluftslivets, naturvårdens m. fl. intressen.

Genom det förslag till översiktlig markanvändning för Bolmenområdet som har presenterats under våren 1978 (Bolmen 78) har förutsättningarna för markanvändningen i området getts en klarare belysning. Förslaget är emellertid mer inriktat på exploatering för fritidsbebyggelse än på att tillgodose friluftslivets, naturvårdens m. fl. intressen. Bolmenområdet är ett viktigt rekreationsområde för en betydande del av befolkningen i Sydsverige. Områdets värde för rekreation och friluftsliv kan förväntas öka. Detta motiverar att man iakttar restriktivitet med att tillåta enskild fritidsbebyggelse i området.

Det fortsatta planeringsarbetet inom resp. kommun bör syfta till att till-

godose naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen inom Bolmenområdet. Stor hänsyn bör vidare tas till jord- och skogsbrukets samt fiskets intressen och till Bolmens användning som vattentäkt. Enskild fritidsbebyggelse bör övervägas först sedan naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen har tillgodosetts samt med beaktande av de areella näringarnas intressen.

Redovisning av fritidsbebyggelsens utveckling

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor om fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Fegen

Med hänsyn till främst de starka naturvårdsintressena i Fegenområdet bör Fegenkommitténs förslag till riktlinjer för bebyggelseutvecklingen i området ligga till grund för den fortsatta planeringen i berörda kommuner, dvs. i Hallands län i Falkenbergs kommun.

Skogsbruk, naturvård och friluftsliv

Skogsbrukets intressen bör ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet i kommunerna. Med hänsyn till behovet av rekreationsområden i Hallands län finns särskild anledning att i skogsbruket beakta friluftslivets intressen. Detta gäller främst i länets kustområden.

Länsstyrelsen bör uppmärksamma de utgångspunkter som anges i PM 1978-09-07 för skogsbrukets behandling i det fortsatta planeringsarbetet. I promemorian anges bl. a. att förordnanden enligt naturvårdslagen kan behöva utfärdas om längre gående inskränkningar i skogsbruket än vad som följer av hänsynsreglerna i skogsvårdslagen bedöms nödvändiga. Förordnanden enligt naturvårdslagen kan särskilt behöva utfärdas till skydd för naturskogsområden. Vidare bör behovet av åtgärder till skydd för länets bokskogsområden uppmärksammas. I regeringens proposition om riktlinjer för skogspolitiken som avses att läggas fram under våren 1979 kommer bl. a. de allmänna hänsynsreglerna i skogsbruket att behandlas.

Länsstyrelsen har efter samråd med kommunerna fattat beslut om en naturvårdsplan. Denna bör ligga till grund för den fortsatta behandlingen av naturvårdens och friluftslivets intressen i länet.

Fritidsbebyggelse

De inre delarna av länet har naturgivna förutsättningar för fritidsbebyggelse och är så belägna att en växande efterfrågan på sådan bebyggelse kan

förväntas. Utrymmet för ytterligare fritidsbebyggelse i dessa delar är begränsat med hänsyn till motstående intressen. Lokalisering av fritidsbebyggelse till dessa områden bör föregås av översiktliga studier och detaljplanering. Planeringen bör inriktas på att skapa förutsättningar för fritidsboende också för sådana grupper av befolkningen som inte äger fritidshus.

Kraftledningar

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 är det angeläget att ytterligare samråd sker i Hallands län mellan kraftföretag, kommuner, länsstyrelse och övriga berörda länsmyndigheter om behovet av mark för kraftledningar.

Väg E6

Kustkommunerna bör inför det fortsatta program- och planeringsarbetet utgå från att väg E 6 skall byggas ut i den sträckning som har föreslagits av den särskilda samrådsgruppen i länet med representanter för kommunerna, länsstyrelsen, landstinget och vägverket.

Hamnar och flygplatser

Överväganden rörande utbyggnad av hamnar och flygplatser bör göras inom ramen för den samordnade hamn- och flygplatsplanering som genomförs enligt särskilda riktlinjer från regeringen.

Försvar

Regeringen har i prop. 1978/79: 70 förelagt riksdagen förslag om markförvärv för ett nytt övnings- och skjutfält för Hallands regemente i ett område vid Mästocka ca 30 km öster om Halmstad. Beslut väntas fattas av riksdagen under våren 1979. Om riksdagen fattar beslut enligt propositionen bör överläggningar inledas mellan representanter för försvaret och Halmstads kommun om möjligheterna att utnyttja Skedalaheds övningsområde för civilia ändamål.

Det är angeläget att Hökafältet i Laholms kommun kan utnyttjas för friluftslivet och naturvården. Överbefälhavaren har den 12 december 1978 uppdragit åt chefen för flygvapnet att utreda och senast den 1 april 1979 redovisa möjligheterna och konsekvenserna av att flytta den verksamhet som nu bedrivs på Hökafältet till annat skjutområde.

Halmstads kommun bör i sin planering utgå från att Ringenäs skjutfält skall bibehållas och att någon inskränkning av utbildningsverksamheten i förhållande till nuläget inte kan ske.

3.13 Göteborgs och Bohus län

Beslut 1979-03-01

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Obruten kust

Ställningstaganden till markanvändningen i det obrutna kustområdet har redovisats av berörda kommuner i form av markdispositionsplaner vilka är antagna av kommunfullmäktige. I planerna har angetts ett stort antal utbyggnadsområden för fritidsbebyggelse och permanentbebyggelse, för vilka kommunerna avser att närmare studera markanvändningen genom områdesplanering. I enlighet med vad som anges i det följande bör de redovisade markdispositionsplanerna ses över i vissa avseenden för att kunna ligga till grund för fortsatt planeringsarbete.

Med hänsyn till de starka naturvårds- och friluftslivsintressena i kust- och skärgårdsområdet i länet och intresset att bevara de särskilda naturvärden som det obrutna kustområdet har bör följande utgångspunkter gälla för det fortsatta planeringsarbetet.

Kust- och skärgårdsområdet i länet tillhör de områden i landet där det är särskilt angeläget att friluftslivets och naturvårdens intressen säkerställs bl. a. genom förordnanden enligt naturvårdslagen.

Stora anspråk ställs på marken i norra Bohusläns kustområde, framför allt för fritidsbebyggelse i olika former. Det är angeläget att utvecklingen av bebyggelse m. m. planeras så att större sammanhängande, och av bebyggelse orörda områden bevaras. I de fortsatta översiktliga planmässiga bedömningar som kommer att göras av hur tillkommande bebyggelse bör lokaliseras och dimensioneras bör effekterna på naturmiljön av bl. a. ökad förslitning och stora grundvattenuttag uppmärksammas särskilt.

Behovet av mark för permanentbostäder och verksamheter som tillgodoser den bofasta befolkningens behov bör uppmärksammas. Utvecklingen av bebyggelse och anläggningar för turism och friluftsliv i kust- och skärgårdsområdet bör planeras så att den bofasta befolkningens intressen tillgodoses. Frågan om omvandling av helårsbostäder till fritidshus behandlas med förtur i den utredning om fritidsboendet som regeringen har tillsatt.

Den mark som bedöms lämplig för utveckling av fritidsbebyggelse bör i första hand reserveras för fritidsboende i andra former än enskild fritidsbebyggelse och för anläggningar som tillgodoser friluftslivets behov. Ytterligare enskild fritidsbebyggelse bör som regel endast övervägas i form av mindre kompletteringar av befintlig bebyggelse. Anläggningar för turism och friluftsliv bör ges en skala och utformning i övrigt som är anpassad till den lokala miljön. Större anläggningar av hotellkaraktär bör lokaliseras till befintliga samhällen.

Omfattningen av och formerna för den fritidsbebyggelse som föreslås tillkomma i de utbyggnadsområden som har angetts i de redovisade markdispositionsplanerna bör övervägas ytterligare med beaktande av vad som har anförts ovan. Detta gäller även för de utbyggnadsområden där områdesplaner redan har upprättats. Länsstyrelsen bör överlägga med kommunerna om för vilka områden sådana ytterligare överväganden bör ske i det fortsatta planeringsarbetet.

De ökade anspråk på hamnplatser för fritidsbåtar som kan förutses i det obrutna kustområdet kan komma att innebära konflikter med bevarandeintressena och fiskets intressen. Flera av de lägen för småbåtshamnar som har föreslagits i den översiktliga planeringen berör områden av stort värde för naturvården. Det är angeläget att utbyggnaden av småbåtshamnar grundas på bedömningar i regional skala av det obrutna kustområdets kapacitet och resurser för fritidsbåtar. För att minska konflikterna med andra intressen bör tillkommande småbåtshamnar i första hand förläggas i anslutning till befintliga tätorter eller hamnar.

I de redovisade markdispositionsplanerna för kustområdet har några utbyggnadsområden för icke tätortsanknuten industri angetts, bl. a. vid Sannäs i Tanums kommun. En utbyggnad av hamnberoende industri i det område som har reserverats vid Sannäsfjorden skulle innebära stora konflikter med naturvårdens och fiskets intressen. Utbyggnad av industri i det obrutna kustområdet bör med hänsyn till bevarandeintressena ske i anslutning till befintliga tätorter.

Länsstyrelsen anför i sitt yttrande att verksamheter som inte skall prövas av regeringen enligt 136 a § byggnadslagen kan etableras på ett flertal platser längs kusten, bl. a. i det obrutna kustområdet, utan att konflikt uppkommer med riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. Regeringen understryker att det inte entydigt kan slås fast vilken industriell verksamhet som skall prövas eller inte prövas enligt 136 a § byggnadslagen. Frågan om en viss industrietablering är miljöstörande eller inte måste bedömas med hänsyn inte bara till den ifrågavarande industrins egenskaper utan också mot bakgrund av egenskaperna hos miljön i det tilltänkta etableringsområdet.

Markreservationer för industri i anslutning till områden med förutsättningar för djuphamn bör i enlighet med vad som anfördes i samband med regeringens beslut med anledning av den fysiska riksplaneringens programskede inte göras i det obrutna kustområdet.

Kustområdet i Göteborgs och Bohus län tillhör de områden i landet som är särskilt viktiga för fisket. Fiskets intressen bör i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 ägnas fortsatt uppmärksamhet i planeringen för kustområdet. De miljöer som har särskild betydelse för fiskreproduktion bör skyddas. Fiskeutövandet bör ges tillräckligt utrymme i förhållande till andra former av vattenanvändning. Yrkesfiskets intressen i kustvattenområdena bör härvid beaktas särskilt.

Resultatet av det fortsatta planeringsarbetet i det obrutna kustområdet

skall redovisas till regeringen dels i samband med redovisningen av länsplanering 1980, dels under år 1982.

Hogdalsnäset

De översiktliga planer som av Strömstads kommun har redovisats som generalplan för Hogdalsnäset bör ses över vad gäller markanvändningen i området Kålvik-Lunneviken i enlighet med vad som anges i det följande. Planerna bör vidare sammanföras på ett sådant sätt att man erhåller en samlad plan som motsvarar en generalplan i byggnadslagens mening.

Den generalplan som upprättas för Hogdalsnäset skall enligt regeringens beslut med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen bl. a. syfta till att upprätthålla en sådan planberedskap att man kan välja mellan alternativa lösningar inom området fr. o. m. Lunneviken t. o. m. Kålvik om samtidig tillverkning i djupvattenläge av flera oljeutvinningsplattformar aktualiseras. När det gäller annan verksamhet innebär de i den fysiska riksplaneringen uppställda riktlinjerna att verksamheter med särskilda krav på djupt vatten och som inte är miljöstörande bör kunna förläggas till Kålvik-Lunnevikenområdet. Varken dockläge eller handelshamn utgör således sådan verksamhet. I planbestämmelserna till generalplanen för Hogdalsnäset bör anges att de områden som redovisas för verksamheter med särskilda krav i Kålvik-Lunnevikenområdet endast får tas i anspråk för verksamhet med sådana krav och egenskaper som har angetts ovan. Det icke vattenanknutna reservområde för industriell verksamhet som i föreliggande planer har redovisats i Kålvik-Lunnevikenområdet bör omprövas.

Länsstyrelsen bör samråda med Strömstads kommun om den översyn som bör göras av de översiktliga planer som har redovisats för Hogdalsnäset. Länsstyrelsen skall i samband med redovisningen av länsplanering 1980 redovisa resultatet av denna översyn.

Högexploaterad kust

Det är angeläget att mer preciserade ställningstaganden till markanvändningen i det högexploaterade kustområdet snarast kan redovisas av berörda kommuner i form av markdispositionsplaner vilka är antagna av kommunfullmäktige.

Med hänsyn till det högexploaterade kustområdets stora betydelse för friluftslivet i Göteborgsregionen och de starka naturvårdsintressena i kust- och skärgårdsområdet i länet bör följande utgångspunkter gälla för det fortsatta planeringsarbetet.

Det är, liksom för det obrutna kustområdet, särskilt angeläget att friluftslivets och naturvårdens intressen i kust- och skärgårdsområdet säkerställs bl. a. genom förordnanden enligt naturvårdslagen.

Möjligheterna att bevara eller genom olika åtgärder öka tillgängligheten till stränderna bör särskilt uppmärksammas.

Planeringen bör inriktas på att reservera mark för fritidsboende i andra former än enskild fritidsbebyggelse och för anläggningar som tillgodoser friluftslivets behov. Enskild fritidsbebyggelse bör endast komma till stånd då det kan ske i form av mindre kompletteringar av befintlig bebyggelse.

Som ett led i strävandena att bevara tillgängligheten till stränderna bör man också överväga att göra en översyn av helt eller delvis outbyggda detaljplaner för fritidsbebyggelse.

Vid utbyggnad av småbåtshamnar bör, liksom i det obrutna kustområdet, stor hänsyn tas till bevarandeintressena och fiskets intressen. Tillkommande småbåtshamnar bör i första hand förläggas i anslutning till befintliga tätorter eller hamnar.

Fiskets intressen bör på motsvarande sätt som har angetts för det obrutna kustområdet ägnas fortsatt uppmärksamhet i planeringen för kustområdet.

Tjörns kommun har redovisat förslag till utbyggnad av hamnverksamheten i Vallhamn. En utbyggnad av hamnverksamheten i Vallhamn skulle komma att innebära konflikter med bl. a. naturvårdens intressen i Hakefjorden. Det är angeläget att hamnplanering och hamnutbyggnad samordnas med övrig samhällsplanering. Riktlinjer för en sådan samordnad hamnplanering har getts av regeringen. Överväganden om utbyggnad av hamnverksamheten i Vallhamn bör avvakta de ställningstaganden som kommer att göras i nämnda samordnade planering.

Gullmarsfjorden

Det är angeläget att fortsatta åtgärder vidtas för att säkerställa de starka naturvårdsintressena vid Gullmarsfjorden.

Statens naturvårdsverk har i skrivelse till regeringen den 12 maj 1978 redovisat resultatet av regeringens uppdrag att utreda behovet av och formerna för skydd av Gullmarsfjordens marina miljö. Naturvårdsverkets framställning övervägs f. n. inom regeringens kansli.

Det fortsatta planerings- och säkerställandearbetet inom Gullmarsfjordens nederbördsområde bör syfta till att motverka en ökad föroreningsbelastning på fjorden. Man bör dessutom sträva efter att successivt minska befintliga utsläpp, i första hand i de mest förorenade delarna av fjorden.

Som ett led i detta arbete bör kommunerna inom Gullmarsfjordens nederbördsområde i den fortsatta planeringen belysa de markanvändningsfrågor som är av särskild betydelse för skyddsintressena kring Gullmarsfjorden. Markanvändningsplaner bör upprättas för i första hand områdena nära fjorden och de större vattendragen. Planeringen bör klarlägga hur och i vilken omfattning bebyggelse och verksamheter kan utvecklas med beaktande av de riktlinjer som har angetts ovan. Vidare bör man ange hur avloppsfrågorna för befintlig och tillkommande bebyggelse skall lösas.

De översiktliga markanvändningsplaner som redan har upprättats för de berörda områdena bör ses över eller kompletteras enligt de riktlinjer som har angetts ovan.

Det beslut som med anledning av områdesplanen för Bokenäs har fattats i Uddevalla kommun om att kommunens avloppsvatten skall ledas till Gullmarsfjorden bör omprövas.

Munkedals kommun har i sin planering angett områden för utbyggnad av industri- och hamnverksamhet i Saltkällan och Korsvik vid Saltkällefjorden, som är den mest förorenade delen av Gullmarsfjorden. Man bör undvika att områdena tas i anspråk för verksamheter som innebär en ökad belastning på Gullmarsfjorden.

De undervattenssprängningar som genomförs i anslutning till försvarets verksamhet vid Gullmarsbasen innebär allvarliga störningar på den marina miljön i Gullmarsfjorden. Fortsatta överläggningar bör ske på regional nivå mellan länsstyrelsen och försvaret om att flytta verksamheten till annan plats.

Det planeringsarbete som enligt ovan bör genomföras inom Gullmarsfjordens nederbördsområde berör kommuner i både Göteborgs och Bohus län och Älvsborgs län. Planeringsarbetet bör så långt möjligt samordnas när det gäller redovisning av markanvändning och åtgärdsförslag. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län bör, efter samråd med länsstyrelsen i Älvsborgs län, följa planeringsarbetet i berörda kommuner och svara för att erforderlig samordning sker.

Göta älvs dalgång

Den markanvändningsplanering för Göta älvs dalgång som har redovisats gemensamt av berörda kommuner i Göteborgs och Bohus län och Älvsborgs län innebär att bevarandeintressena har getts större tyngd än i tidigare planer. Markanvändningsplaneringen bör drivas vidare på kommunal nivå. Områdesplaner bör upprättas för tätorternas expansionsområden.

I vissa fall har omfattande områden föreslagits för exploateringsändamål i den redovisade rapporten från det interkommunala planeringsarbetet. De föreslagna markreservationerna uppfyller inte helt de krav som bör ställas med utgångspunkt i den fysiska riksplaneringens riktlinjer om markhushållning. De ställningstaganden som har angetts i rapporten rörande behovet av utbyggnadsområden för arbetsplatser och bostäder bör inför den fortsatta kommunala planeringen omprövas med beaktande av följande.

Kravet på hushållning med jordbruksmarken bör uppmärksammas särskilt i det fortsatta planeringsarbetet. Utbyggnadsområdena bör dimensioneras med vägledning av de befolkningsramar och de prognoser för sysselsättningsutvecklingen som anges i länsplaneringen. Med beaktande av kravet på god boendemiljö bör olika möjligheter prövas för att tätorternas anspråk på mark skall kunna minskas. Ytterligare utgångspunkter för fortsatt planeringsarbete i Göteborgs och Kungälvs kommuner ges i följande avsnitt om Göteborgsregionen.

Naturvårdsintressena i Göta älvs dalgång talar för att de kvarvarande

orörda områdena längs älvstranden i huvudsak undantas från exploatering. I det fortsatta planeringsarbetet bör vidare älvens funktion som vattentäkt beaktas. Endast sådan industriell verksamhet som har ett stort behov av nära anknytning till hamn eller vatten och som inte innebär ökad föroreningsbelastning på Göta älvs vatten bör därför komma i fråga längs älven.

Regeringen förutsätter att det fortsatta kommunala planeringsarbetet beträffande Göta älvs dalgång bedrivs på sådant sätt som anges i den interkommunala rapporten.

Göteborgsregionen

Markanvändningsplaneringen för de kommuner som ingår i Göteborgsregionens kommunalförbund har drivits framåt under planeringsskedet. Det finns emellertid brister beträffande behandlingen av jordbrukets intressen i den kommunala planeringen. Betydande arbete återstår också vad gäller åtgärder för att säkerställa naturvårdens och friluftslivets intressen i regionen.

Det är angeläget att i Göteborgsregionen få till stånd en samordnad planering som ger förutsättningar för en god markhushållning och möjliggör en avstämning av markhushållningskraven mot de regionalpolitiska målen om goda lokala arbetsmarknader och mot bostadsförsörjningsbehovet.

Arbetet med en sådan samordnad planering bör kunna bygga på det material som kommunerna har arbetat fram under planeringsskedet och på det utredningsmaterial som har utarbetats av Göteborgsregionens kommunalförbund. Kommunernas arbete med områdesplaner bör fullföljas. Härvid bör bl. a. erforderliga hänsyn tas till kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Arbetet med områdesplanering bör bl. a. ses som ett led i samordningen av planeringsarbetet i Göteborgsregionen.

Länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus, Hallands och Älvsborgs län bör samråda med Göteborgsregionens kommunalförbund och med de berörda kommunerna om hur det fortsatta samordnade planeringsarbetet bör läggas upp för att svara mot önskemålet om god markhushållning och intentionerna i den regionalpolitiska planeringen. När det gäller samordningen av sysselsättningsplaneringen bör Göteborgsdelegationen tjäna som forum för överläggningar i frågor som berör de tre länen. Hit hör enligt delegationens direktiv den avgränsning av Göteborgsregionen som kan behöva göras i den regionala samhällsplaneringen, fastställandet av befolkningsramar för kommunerna i regionen, val av lokala arbetsmarknader som skall kartläggas enligt regeringens uppdrag samt övriga beslut av statliga länsorgan av betydelse för utvecklingen i regionen.

Som anges i PM 1978-09-07 skall de förslag till planeringstal som länsstyrelserna skall redovisa i länsplanering 1980 bygga bl. a. på överväganden om olika alternativ beträffande tätorternas tillväxt. Länsstyrelserna skall vidare i samband med redovisningen av länsplanering 1980 gemensamt till regeringen redovisa resultatet av ovan nämnda samråd och lämna förslag

beträffande inriktningen av det fortsatta planeringsarbetet. Länsstyrelserna bör härvid särskilt överväga om en regionplan för Göteborgsregionen bör upprättas. Eventuella förslag till avgränsning av områden som bör uppmärksammas i en sådan regionplanering bör också anges.

Resultatet av fortsatt planering för Göteborgsregionen skall redovisas gemensamt av länsstyrelserna till regeringen år 1982.

Jordbruk

Vissa fortsatta planeringsåtgärder behöver vidtas också i andra delar av länet än Göta Älvs dalgång och Göteborgsregionen för att kravet på hushållning med jordbruksmarken skall kunna tillgodoses.

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör kommunerna upprätta områdesplaner för de tätorter som förväntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan förutses. Områdesplanerna bör belysa hur det fortsatta samhällsbyggandet kan ske med beaktande av bl. a. kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Länsstyrelsen och kommunerna bör gemensamt diskutera för vilka områden och orter det är mest angeläget att sådant planeringsarbete snabbt kommer i gång.

Redovisning av jordbruksmarkens behandling och fritidsbebyggelsens utveckling

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor som rör hushållning med jordbruksmarken i hela länet och fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

Skiljaktiga uppfattningar föreligger i flera fall mellan länsstyrelsen och berörda kommuner om hur områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv skall säkerställas. Fortsatta samråd med den av länsstyrelsen antagna naturvårdsplanen som grund bör ske mellan kommunerna och länsstyrelsen om vilka åtgärder som bör vidtas inom dessa områden.

Regeringen förutsätter att de synpunkter som länsstyrelsen har redovisat beträffande avgränsnings- och säkerställandeåtgärder för Svartedalens naturområde beaktas av Stenungsunds kommun, bl. a. mot bakgrund av vad som angavs i regeringens beslut med anledning av den fysiska riksplaneringens programskede om behovet av rekreationsområden för tätortsbefolkningen i Göteborgsregionen.

Bullarebygden, Granitområdets kulturlandskap och Tjörn-Orustområdet utgör sådana större områden av betydelse för kulturminnesvården som i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 behöver skyddas mot föränd-

ringar av landskapsbild och bebyggelsemönster. Utvecklingen av fritidsbebyggelse i spridd och koncentrerad form bör härvid ägnas särskild uppmärksamhet.

Industri

De markreservationer för utbyggnad av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen som i den kommunala planeringen har gjorts i Brofjordenområdet och Stenungsund är f. n. tillräckliga. De undersökningar om miljösituationen som har genomförts visar dock att möjligheterna är ytterst begränsade att till Stenungsund lokalisera industri som innebär ytterligare utsläpp till luft och vatten. När det gäller Brofjordenområdet är de miljömässiga förutsättningarna för utbyggnad av industri i flera avseenden goda. Möjligheterna till utsläpp till luft av försurande ämnen är dock liksom i Stenungsund och övriga delar av västra Sverige ytterst begränsade med hänsyn till den redan starkt påverkade mark- och sötvattenmiljön.

Riktlinjerna för lokalisering av sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen övervägs i arbetet med den rapport om hushållning med mark och vatten som f. n. utarbetas inom bostadsdepartementet.

Hamnar

Överväganden rörande utbyggnad av hamnar bör göras inom ramen för den samordnade hamnplanering som genomförs enligt särskilda riktlinjer från regeringen.

Försvar

Riksdagen har beslutat att Lv 6 skall behållas och att förbandet skall ligga kvar i Göteborg (prop. 1977/78: 65, FöU 1977/78: 11, rskr 1978: 173). Riksdagens ställningstagande bygger på förutsättningen att övningsmöjligheterna på bl. a. Sisjöns skjutfält kan behållas den närmaste 20-årsperioden och att försvarets markfrågor i Göteborgsregionen skall kunna lösas även på lång sikt. Riksdagens beslut skall ligga till grund för den fortsatta kommunala planeringen.

Verksamheten vid Sisjöns skjutfält innebär bl. a. begränsningar i möjligheterna att utnyttja Sandsjöbackareservatet för friluftslivets behov. Det är angeläget att fortsatta överläggningar sker på regional nivå om möjligheterna att på sikt ersätta Sisjöns skjutfält med annat likvärdigt skjutfält. Utnyttjandet av skjutfältet bör under tiden ske i sådana former att störningarna för friluftslivet i Sandsjöbackareservatet i möjligaste mån begränsas.

3.14 Älvsborgs län

Beslut 1978-12-21

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning *till regeringen* av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Vänern och dess kustområden

Berörda kommuner och länsstyrelser redovisade sitt material och sina ställningstaganden beträffande Vänern och dess kustområden under år 1977. Härefter har statens naturvårdsverk under våren 1978 publicerat en slutrapport om det femåriga forsknings- och utredningsprojekt beträffande Vänern som har bedrivits under ledning av Vänervattenkommittén (statens naturvårdsverk, Vänern – en naturresurs). Vidare har ledningsgruppen för gemensam kommunal planering inom Väneområdet i april 1978 lämnat en sammanfattning av planeringsunderlag och riktlinjer för fortsatt planering inom kommunerna vid Vänern (Vänerredovisningen, slutrapport, april 1978).

Behovet av närmare riktlinjer för Vänern och dess kustområden övervägs i arbetet med den rapport om hushållning med mark och vatten som f. n. utarbetas inom bostadsdepartementet. I avvaktan på statsmakternas ställningstagande med anledning av denna rapport bör följande utgångspunkter gälla för det fortsatta planeringsarbetet rörande Vänern och dess kustområden.

Förutsättningarna för att vid Vänern etablera sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen bör utredas ytterligare av berörda kommuner och länsstyrelser i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07.

Stor hänsyn bör tas till vattenvårdsfrågorna i det fortsatta planeringsarbetet. Härvid bör Vänerns användning som vattentäkt särskilt uppmärksammas. I Vänern bedrivs ett omfattande fiske. Fiskets intressen bör i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet. Bl. a. bör möjligheterna att skydda de för fiskreproduktion särskilt värdefulla områdena övervägas.

Det är angeläget att arbetet med att upprätta översiktliga markdispositionsplaner för Vänerns kust- och skärgårdsområden drivs vidare av kommunerna. Arbetet bör baseras på det samlade kunskapsmaterial som finns tillgängligt. Länsstyrelserna bör verka för att erforderlig samordning sker mellan berörda kommuner. Planeringsarbetet bör resultera i en sådan samlad bild av den avsedda markanvändningen för Vänern och dess kustområden som avsågs i regeringens beslut år 1975 med anledning av den fysiska riksplaneringens programskede.

Det är också angeläget att markanvändningsplaneringen för tätorternas

intresseområden drivs vidare på en mer detaljerad nivå i form av områdesplanering.

Vänern och dess kustområden tillhör de områden i landet där det är särskilt angeläget att naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen tillgodoses. De vetenskapliga naturvårdsintressena är särskilt markerade i det centrala skärgårdsområdet.

Behovet av mark för friluftslivet bör tillgodoses i Vänerns övriga skärgårdsområde och i attraktiva kustområden. Härvid bör både den närboende befolkningens rekreationsbehov och behovet av mark och anläggningar för fjärrekreation beaktas. Båtturismens anspråk på mark och anläggningar bör särskilt studeras, varvid uppmärksamhet bör ägnas åt möjligheterna att styra denna turism så att hänsyn tas till de vetenskapliga naturvårdsintressena i skärgårdsområdet.

Formerna för skogsbruket på öar och vid stränder bör också uppmärksammas i det fortsatta planeringsarbetet. I de för naturvården och friluftslivet mest attraktiva och värdefulla områdena kan därvid förordnanden enligt naturvårdslagen behöva utfärdas, medan de allmänna hänsynsreglerna i skogsvårdslagen kan vara till fyllest för andra områden. Behovet av förordnanden enligt naturvårdslagen bör närmare prövas i det fortsatta planeringsarbetet.

I avvaktan på att markdispositionsplaner färdigställs, vilka beaktar de utgångspunkter som anges i det föregående, bör man iaktta restriktivitet med att tillåta ytterligare fritidsbebyggelse i kustområdena. Planeringen bör inriktas på att skapa förutsättningar för ett fritidsboende i sådana former som möjliggör ett högt utnyttjande av fritidsbostäderna och som ger förutsättningar för fritidsboende också för sådana grupper av befolkningen som inte äger fritidshus. I skärgårdsområdet och på Vänersnäs bör enskild fritidsbebyggelse komma till stånd endast då det kan ske i form av mindre kompletteringar av befintlig sådan bebyggelse.

Länsstyrelserna i Älvsborgs, Skaraborgs och Värmlands län skall i anslutning till sina redovisningar till regeringen år 1982 lämna en gemensam redogörelse för de åtgärder som har vidtagits beträffande Vänern och dess kustområden.

Göta älvs dalgång

Den markanvändningsplanering för Göta älvs dalgång som har redovisats gemensamt av berörda kommuner innebär att bevarandeintressena har getts större tyngd än i tidigare planer. Markanvändningsplaneringen bör drivas vidare på kommunal nivå. Områdesplaner bör upprättas för tätorternas expansionsområden.

I vissa fall har omfattande områden föreslagits för exploateringsändamål i den redovisade rapporten från det interkommunala planeringsarbetet. De föreslagna markreservationerna uppfyller inte helt de krav som bör ställas med utgångspunkt i den fysiska riksplaneringens riktlinjer om markhus-

hållning. De ställningstaganden som har angetts i rapporten rörande behovet av utbyggnadsområden för arbetsplatser och bostäder bör inför den fortsatta kommunala planeringen omprövas med beaktande av följande.

Kravet på hushållning med jordbruksmarken bör uppmärksammas särskilt i det fortsatta planeringsarbetet. Utbyggnadsområdena bör dimensioneras med vägledning av de befolkningsramar och de prognoser för sysselsättningsutvecklingen som anges i länsplaneringen. Med beaktande av kravet på en god boendemiljö bör olika möjligheter prövas för att tätorternas anspråk på mark skall kunna minskas. Ytterligare utgångspunkter för fortsatt planeringsarbete i Ale kommun ges i följande avsnitt om Göteborgsregionen.

Naturvårdsintressena i Göta älvs dalgång talar för att de kvarvarande orörda områdena längs älvstranden i huvudsak undantas från exploatering. I det fortsatta planeringsarbetet bör vidare älvens funktion som vattentäkt beaktas. Endast sådan industriell verksamhet som har ett stort behov av nära anknytning till hamn eller vatten och som inte innebär risker för ökade föroreningar av Göta älvs vatten bör därför komma ifråga längs älven.

Regeringen förutsätter att det fortsatta kommunala planeringsarbetet beträffande Göta älvs dalgång bedrivs på sådant sätt som anges i den interkommunala rapporten.

Göteborgsregionen

Markanvändningsplaneringen för de kommuner som ingår i Göteborgsregionens kommunalförbund har drivits framåt under planeringsskedet. Det finns emellertid brister beträffande behandlingen av jordbrukets intressen i den kommunala planeringen. Betydande arbete återstår också vad gäller åtgärder för att säkerställa naturvårdens och friluftslivets intressen i regionen.

Det är angeläget att i Göteborgsregionen få till stånd en samordnad planering som ger förutsättningar för en god markhushållning och möjliggör en avstämning av markhushållningskraven mot de regionalpolitiska målen om goda lokala arbetsmarknader och mot bostadsförsörjningsbehovet.

Arbetet med en sådan samordnad planering bör kunna bygga på det material som kommunerna har arbetat fram under planeringsskedet och på det utredningsmaterial som har utarbetats av Göteborgsregionens kommunalförbund. Kommunernas arbete med områdesplaner bör fullföljas. Härvid bör bl. a. erforderliga hänsyn tas till kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Arbetet med områdesplanering bör bl. a. ses som ett led i samordningen av planeringsarbetet i Göteborgsregionen.

Länsstyrelserna i Älvsborgs, Hallands och Göteborgs och Bohus län bör samråda med Göteborgsregionens kommunalförbund och med de berörda kommunerna om hur det fortsatta samordnade planeringsarbetet bör läggas upp för att svara mot önskemålet om god markhushållning och intentionerna i den regionalpolitiska planeringen.

Som anges i PM 1978-09-07 skall de förslag till planeringstal som länsstyrelserna skall redovisa i länsplanering 1980 bygga bl. a. på överväganden om olika alternativ beträffande tätorternas tillväxt. Länsstyrelserna skall vidare i samband med redovisningen av länsplanering 1980 gemensamt till regeringen redovisa resultatet av ovan nämnda samråd och lämna förslag beträffande inriktningen av det fortsatta planeringsarbetet. Länsstyrelserna bör härvid särskilt överväga om en regionplan för Göteborgsregionen bör upprättas. Eventuella förslag till avgränsning av områden som bör uppmärksammas i en sådan regionplanering bör också anges.

Resultatet av fortsatt planering för Göteborgsregionen skall redovisas gemensamt av länsstyrelserna till regeringen år 1982.

Jordbruk

Fortsatta planeringsåtgärder behöver vidtas för att tillgodose kravet på hushållning med jorbruksmark också i andra delar av länet än Göta älvs dalgång och Göteborgsregionen.

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör kommunerna upprätta områdesplaner för de tätorter som förväntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan förutses. Områdesplanerna bör belysa hur det fortsatta samhällsbyggandet kan ske med beaktande av bl. a. kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Länsstyrelsen och kommunerna bör gemensamt diskutera för vilka områden och orter det är mest angeläget att sådant planeringsarbete snabbt kommer i gång.

Redovisning av jordbruksmarkens behandling och fritidsbebyggelsens utveckling

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor som rör hushållning med jordbruksmarken i hela länet och fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Fegen

Med hänsyn till främst de starka naturvårdsintressena i Fegenområdet bör Fegenkommitténs förslag till riktlinjer för bebyggelseutvecklingen i området ligga till grund för den fortsatta planeringen i berörda kommuner, dvs. i Älvsborgs län i Svenljunga kommun.

Dalslands kanals sjösystem (DANO-området)

Det är angeläget att planeringsarbetet för det primära rekreationsområdet fullföljs. DANO-kommitténs förslag till riktlinjer för markanvändningen bör ligga till grund för den fortsatta planeringen i resp. kommun. Be-

hovet av åtgärder för att säkerställa värdefulla natur- och kulturmiljöer bör dock ytterligare uppmärksammas, liksom möjligheterna att minska turismens negativa effekter i landskapet. Också fiskets intressen bör ägnas ökad uppmärksamhet. Det är angeläget att områdesplanering genomförs för de delområden där utbyggnad av anläggningar för rekreation och turism aktualiseras.

Halle- och Hunneberg

Regeringen framhöll i sitt beslut år 1975 med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen att Halle- och Hunneberg bör betraktas som områden inom vilka naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen äger särskild tyngd. Områdena är även av riksintresse för friluftslivet.

Genom det förslag till framtida utnyttjande av Halle- och Hunnebergsområdet som arbetsgruppen för Halle- och Hunneberg presenterade i maj 1978, har förutsättningarna för markanvändningen i området getts en klarare belysning. Som utgångspunkter för det fortsatta planeringsarbetet inom resp. kommun bör följande gälla.

Större ingrepp som förändrar landskapsbilden i området, såsom täktverksamhet och byggande av kraftledningar och vägar, bör undvikas. Stor hänsyn bör allmänt tas till landskapsvårdens och friluftslivets intressen. Åtgärder bör vidtas för att underlätta och kanalisera friluftslivet inom området.

Inom de delar av Halle- och Hunneberg som bedöms vara särskilt värdefulla för naturvården, friluftslivet och kulturminnesvården, bör dessa intressen ges företräde framför andra intressen. Förordnande enligt naturvårdslagen bör övervägas inom de från naturvårds- och friluftslivssynpunkt mest attraktiva delarna av rasbranterna och bergsplatåerna. Ett i huvudsak normalt jord- och skogsbruk bör kunna bedrivas inom övriga delar av Halle- och Hunneberg.

Naturvård och friluftsliv

Länsstyrelsen har efter samråd med kommunerna fattat beslut om en naturvårdsplan. Denna bör ligga till grund för den fortsatta behandlingen av naturvårdens och friluftslivets intressen i länet.

Regeringen finner att det förslag till avgränsning av Härskogenområdet som har lagts fram i utredningen av Göteborgsregionens kommunalförbund bör gälla som en utgångspunkt för fortsatta överväganden beträffande markanvändningen i området. Särskild hänsyn bör härvid tas till rekreationsintressena inom hela området.

Regeringen förutsätter att de synpunkter som länsstyrelsen har redovisat beträffande planeringsåtgärder m. m. för områdena Kroppefjäll, Svartedalen och Risveden beaktas av kommunerna, bl. a. mot bakgrund av vad som angavs i regeringens beslut med anledning av den fysiska riksplaneringens programskede om behovet av rekreationsområden för tätortsbefolkningen i Göteborgsregionen.

Fritidsbebyggelse

Flera områden i länet har naturgivna förutsättningar för fritidsbebyggelse och är så belägna att en växande efterfrågan på sådan bebyggelse kan förväntas. Allmänna utgångspunkter för utveckling av fritidsbebyggelse i sådana områden anges i PM 1978-09-07.

Med hänsyn till närheten till Göteborgsregionen är det angeläget att kommunerna i Älvsborgs län vidtar åtgärder som medför att en god planberedskap skapas för att möta en ökad efterfrågan på fritidsbebyggelse. Planeringen bör syfta till att åstadkomma en bebyggelseutveckling som är anpassad till de skilda förutsättningar som finns i länets olika delar.

3.15 Skaraborgs län

Beslut 1978-12-21

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Vänern och dess kustområden

Berörda kommuner och länsstyrelser redovisade sitt material och sina ställningstaganden beträffande Vänern och dess kustområden under år 1977. Härefter har statens naturvårdsverk under våren 1978 publicerat en slutrapport om det femåriga forsknings- och utredningsprojekt beträffande Vänern som har bedrivits under ledning av Vänervattenkommittén (statens naturvårdsverk, Vänern – en naturresurs). Vidare har ledningsgruppen för gemensam kommunal planering inom Väneområdet i april 1978 lämnat en sammanfattning av planeringsunderlag och riktlinjer för fortsatt planering inom kommunerna vid Vänern (Vänerredovisningen, slutrapport, april 1978).

Behovet av närmare riktlinjer för Vänern och dess kustområden övervägs i arbetet med den rapport om hushållning med mark och vatten som f. n. utarbetas inom bostadsdepartementet. I avvaktan på statsmakternas ställningstagande med anledning av denna rapport bör följande utgångspunkter gälla för det fortsatta planeringsarbetet rörande Vänern och dess kustområden.

Förutsättningarna för att vid Vänern etablera sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen bör utredas ytterligare av berörda kommuner och länsstyrelser i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07.

Stor hänsyn bör tas till vattenvårdsfrågorna i det fortsatta planeringsarbetet. Härvid bör Vänerns användning som vattentäkt särskilt uppmärksammas. I Vänern bedrivs ett omfattande fiske. Fiskets intressen bör i en-

lighet med vad som anges i PM 1978-09-07 ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet. Bl. a. bör möjligheterna att skydda de för fiskreproduktion särskilt värdefulla områdena övervägas.

Det är angeläget att arbetet med att upprätta översiktliga markdispositionsplaner för Vänerns kust- och skärgårdsområden drivs vidare av kommunerna. Arbetet bör baseras på det samlade kunskapsmaterial som finns tillgängligt. Länsstyrelserna bör verka för att erforderlig samordning sker mellan berörda kommuner. Planeringsarbetet bör resultera i en sådan samlad bild av den avsedda markanvändningen för Vänern och dess kustområden som avsågs i regeringens beslut år 1975 med anledning av den fysiska riksplaneringens programskede.

Det är också angeläget att markanvändningsplaneringen för tätorternas intresseområden drivs vidare på en mer detaljerad nivå i form av områdesplanering.

Vänern och dess kustområden tillhör de områden i landet där det är särskilt angeläget att naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen tillgodoses. De vetenskapliga naturvårdsintressena är särskilt markerade i det centrala skärgårdsområdet.

Behovet av mark och anläggningar för friluftslivet bör tillgodoses i Vänerns övriga skärgårdsområde och i attraktiva kustområden. Härvid bör både den närboende befolkningens rekreationsbehov och behovet av mark och anläggningar för fjärrekreation beaktas. Båtturismens anspråk på mark och anläggningar bör särskilt studeras, varvid uppmärksamhet bör ägnas åt möjligheterna att styra denna turism så att hänsyn tas till de vetenskapliga naturvårdsintressena i skärgårdsområdet.

Formerna för skogsbruket på öar och vid stränder bör också uppmärksammas i det fortsatta planeringsarbetet. I de för naturvården och friluftslivet mest attraktiva och värdefulla områdena kan därvid förordnanden enligt naturvårdslagen behöva utfärdas, medan de allmänna hänsynsreglerna i skogsvårdslagen kan vara till fyllest för andra områden. Behovet av förordnanden enligt naturvårdslagen bör närmare prövas i det fortsatta planeringsarbetet.

I avvaktan på att markdispositionsplaner färdigställs, vilka beaktar de utgångspunkter som anges i det föregående, bör man iaktta restriktivitet med att tillåta ytterligare fritidsbebyggelse i kustområdena. Planeringen bör inriktas på att skapa förutsättningar för ett fritidsboende i sådana former som möjliggör ett högt utnyttjande av fritidsbostäderna och som ger förutsättningar för fritidsboende också för sådana grupper av befolkningen som inte äger fritidshus. I skärgårdsområdet och på Kållandsö, Kålland och Torsö bör enskild fritidsbebyggelse komma till stånd endast då det kan ske i form av mindre kompletteringar av befintlig sådan bebyggelse.

Länsstyrelserna i Skaraborgs, Älvsborgs och Värmlands län skall i anslutning till sina redovisningar till regeringen år 1982 lämna en gemensam redogörelse för de åtgärder som har vidtagits beträffande Vänern och dess kustområden.

Tiveden

Förslag till avgränsning och framtida utnyttjande av det primära rekreationsområdet Tiveden har genom förslag till generalplan för centrala Tiveden under våren 1978 presenterats av Tivedengruppen med företrädare för berörda kommuner i Skaraborgs och Örebro län.

Statens naturvårdsverk har i skrivelse till regeringen den 16 maj 1978 hemställt att regeringen föreslår riksdagen att fatta principbeslut om att bilda en nationalpark av den del av Tiveden som i ovan nämnda förslag till generalplan anges vara särskilt skyddsvärd. Framställningen övervägs f. n. inom regeringens kansli.

Det är angeläget att ställningstaganden till markanvändningen i centrala Tiveden förankras i berörda kommuner genom markdispositionsplaner vilka är antagna av fullmäktige. Den samlade syn på markanvändningsfrågorna som redovisas i föreliggande förslag till generalplan bör, efter ytterligare överväganden på de punkter som anges i det följande, kunna ligga till grund för sådana ställningstaganden. Vad gäller övriga delar av det preliminärt avgränsade primära rekreationsområdet torde planmässiga överväganden rörande markens användning för turism och friluftsliv i första hand behöva göras av kommunerna i området kring Göta kanals västgötadel.

Med hänsyn till de stora naturvårds- och friluftslivsintressena i centrala Tiveden bör följande gälla som utgångspunkter för det fortsatta planeringsarbetet.

Förordnanden enligt naturvårdslagen bör övervägas för de för naturvården och friluftslivet mest värdefulla delarna av området.

Utvecklingen av fritidsbebyggelse samt anläggningar och andra anordningar för turism och friluftsliv bör övervägas noga i syfte att bevara så stora delar som möjligt av Tiveden orörda. Ytterligare enskild fritidsbebyggelse bör komma till stånd endast då det kan ske i form av mindre kompletteringar av befintlig sådan bebyggelse. Den totala omfattningen av den föreslagna utbyggnaden av stugbyar och anläggningar för turism och friluftsliv bör fortlöpande prövas mot bakgrund av de erfarenheter som görs. Sjön Undens stränder bör helt undantas från fritidsbebyggelse.

Skogsbruket bör anpassas till friluftslivets och naturvårdens intressen i hela centrala Tiveden. För de delar av området som inte kommer att omfattas av förordnanden enligt naturvårdslagen bör naturvårdsinriktade skogsbruksplaner upprättas.

Länsstyrelserna i Skaraborgs och Örebro län skall i anslutning till sina redovisningar till regeringen år 1982 lämna en gemensam redogörelse för de åtgärder som har vidtagits beträffande det primära rekreationsområdet Tiveden.

Jordbruk

Fortsatta planeringsåtgärder behöver vidtas för att kravet på hushållning med jordbruksmark i länet skall kunna tillgodoses.

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör kommunerna upprätta områdesplaner för de tätorter som förväntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan förutses. Områdesplanerna bör belysa hur det fortsatta samhällsbyggandet kan ske med beaktande av bl. a. kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Länsstyrelsen och kommunerna bör gemensamt diskutera för vilka områden och orter det är mest angeläget att sådant planeringsarbete snabbt kommer i gång. Vidare bör länsstyrelsen och kommunerna gemensamt överväga om det för någon eller några kommuner kvarstår behov att upprätta program för hushållning med jordbruksmarken som underlag för fortsatt arbete med områdesplanering.

Västgötaslätten tillhör de områden i landet för vilka länsstyrelserna efter samråd med bl. a. lantbruksnämnderna i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör tillhandahålla ett aktuellt material som i ett regionalt perspektiv visar hur kravet på hushållning med jordbruksmarken fortlöpande beaktas i den kommunala planeringen.

Redovisning av jordbruksmarkens behandling och fritidsbebyggelsens utveckling

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor som rör hushållning med jordbruksmarken i hela länet och fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Vättern

Det arbete med att upprätta markdispositionsplaner för Vätterns kustområde som pågår i berörda kommuner bör fortsätta enligt de riktlinjer som angavs i regeringens beslut över programskedet i den fysiska riksplaneringen. Fiskets intressen bör på motsvarande sätt som för Vänern ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet.

Behov av ytterligare regionala överväganden föreligger främst för att lösa frågor som rör utnyttjandet av Vätterns vattenområde. En samlad bedömning av de konflikter som föreligger mellan den militära skjutverksamheten å ena sidan och fiskets och båtturismens intressen å den andra bör ske i syfte att få till stånd ett samutnyttjande som så långt möjligt tillgodoser de olika intressena. Härvid bör även frågor rörande vattenvård, särskilt Vätterns betydelse för vattenförsörjningen, och sandtäkt uppmärksammas. Vad gäller försvarets intressen bör en utgångspunkt vid övervägandena vara att den militära skjutverksamheten dels i minsta möjliga utsträckning skall påverka reproduktionsområden för fisk och andra områden av särskilt intresse för fisket, dels i största möjliga utsträckning skall

inskränkas under de perioder då Vätterområdet utnyttjas särskilt intensivt för friluftsliv.

De regionala överväganden för Vättern som i det föregående har bedömts angelägna bör komma till stånd i samverkan mellan berörda kommuner och länsstyrelserna i Skaraborgs, Östergötlands, Jönköpings och Örebro län och efter samråd med militära myndigheter, fiskenämnden i Jönköpings län och Vätterns vattenvårdskommitté.

Sydbillingen

Vissa frågor rörande det framtida markutnyttjandet i Sydbillingenområdet har klarlagts genom de beslut som riksdagen har fattat, dels om fortsatt forskningsverksamhet i Ranstad (prop. 1977/78: 124, NU 1977/78: 69, rskr 1977/78: 342), dels om nytt skjutfält för Skövde garnison (prop. 1978/79: 5, FöU 1978/79: 9, rskr 1978/79: 56).

Med hänsyn till naturvårdens och friluftslivets intressen är det mycket angeläget att det förordnande om naturreservat som planeras för Sydbillingens platå snarast kommer till stånd och kan ersätta det interimistiska förordnande enligt 11 § NVL som f. n. gäller.

Ett omfattande utrednings- och planeringsarbete rörande Sydbillingenområdet har genomförts av berörda kommuner. Ytterligare planeringsinsatser torde f. n. inte vara erforderliga med hänsyn till riktlinjerna för hushållning med mark och vatten.

Hunneberg

Regeringen framhöll i sitt beslut år 1975 med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen att Hunneberg liksom också Halleberg bör betraktas som områden inom vilka naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen äger särskild tyngd. Områdena är även av riksintresse för friluftslivet.

Genom det förslag till framtida utnyttjande av Halle- och Hunnebergsområdet som arbetsgruppen för Halle- och Hunneberg presenterade i maj 1978 har förutsättningarna för markanvändningen i området getts en klarare belysning. Som utgångspunkter för det fortsatta planeringsarbetet inom resp. kommun bör följande gälla.

Större ingrepp som förändrar landskapsbilden i området, såsom täktverksamhet och byggande av kraftledningar och vägar, bör undvikas. Stor hänsyn bör allmänt tas till landskapsvårdens och friluftslivets intressen. Åtgärder bör vidtas för att underlätta och kanalisera friluftslivet inom området.

Inom de delar av Halle- och Hunneberg som bedöms vara särskilt värdefulla för naturvården, friluftslivet och kulturminnesvården, bör dessa intressen ges företräde framför andra intressen. Förordnande enligt naturvårdslagen bör övervägas inom de från naturvårds- och friluftslivssynpunkt mest attraktiva delarna av rasbranterna och bergsplatåerna. Ett i hu-

vudsak normalt jord- och skogsbruk bör kunna bedrivas inom övriga delar av Halle- och Hunneberg.

Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård

Det är angeläget att arbetet med att upprätta ett särskilt handlingsprogram för naturvården i länet snarast fullföljs.

Falbygden och Kinnekulle är sådana större områden av betydelse för kulturminnesvården som i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 behöver skyddas mot förändringar av landskapsbild och bebyggelsemönster. Områdena rymmer även stora naturvärden. Bl. a. bör förordnanden enligt naturvårdslagen övervägas för att säkerställa naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen.

De planer som föreligger i Skara kommun på utveckling av fritidsbebyggelse i Valleområdet bör omprövas med hänsyn till de stora bevarandeintressena i området.

Flygplatser

Mark för en flygplats i Viglunda i Skara kommun har reserverats i kommunens markdispositionsplan. I enlighet med vad som anfördes i regeringens beslut med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen bör behovet av markreservation för en flygplats i länet övervägas ytterligare och bedömas bl. a. mot bakgrund av möjligheterna att utnyttja andra planerade flygfält inom och utom länet samt angelägenheten av att hushålla med den högvärdiga jordbruksmarken i området.

Sådana överväganden bör kunna göras inom ramen för den samordnade planering av flygplatserna som genomförs enligt särskilda riktlinjer från regeringen.

3.16 Värmlands län

Beslut 1978-12-21

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Vänern och dess kustområden

Berörda kommuner och länsstyrelser redovisade sitt material och sina ställningstaganden beträffande Vänern och dess kustområden under år 1977. Härefter har statens naturvårdsverk under våren 1978 publicerat en slutrapport om det femåriga forsknings- och utredningsprojekt beträffande Vänern som har bedrivits under ledning av Vänervattenkommittén (statens naturvårdsverk, Vänern – en naturresurs). Vidare har ledningsgrup-

pen för gemensam kommunal planering inom Väneområdet i april 1978 lämnat en sammanfattning av planeringsunderlag och riktlinjer för fortsatt planering inom kommunerna vid Vänern (Vänerredovisningen, slutrapport, april 1978).

Behovet av närmare riktlinjer för Vänern och dess kustområden övervägs i arbetet med den rapport om hushållning med mark och vatten som f. n. utarbetas inom bostadsdepartementet. I avvaktan på statsmakternas ställningstagande med anledning av denna rapport bör följande utgångspunkter gälla för det fortsatta planeringsarbetet rörande Vänern och dess kustområden.

Förutsättningarna för att vid Vänern etablera sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen bör utredas ytterligare av berörda kommuner och länsstyrelser i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07.

Stor hänsyn bör tas till vattenvårdsfrågorna i det fortsatta planeringsarbetet. Härvid bör Vänerns användning som vattentäkt särskilt uppmärksammas. I Vänern bedrivs ett omfattande fiske. Fiskets intressen bör i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet. Bl. a. bör möjligheterna att skydda de för fiskreproduktion särskilt värdefulla områdena övervägas.

Det är angeläget att arbetet med att upprätta översiktliga markdispositionsplaner för Vänerns kust- och skärgårdsområden drivs vidare av kommunerna. Arbetet bör baseras på det samlade kunskapsmaterial som finns tillgängligt. Länsstyrelserna bör verka för att erforderlig samordning sker mellan berörda kommuner. Planeringsarbetet bör resultera i en sådan samlad bild av den avsedda markanvändningen för Vänern och dess kustområden som avsågs i regeringens beslut år 1975 med anledning av den fysiska riksplaneringens programskede.

Det är också angeläget att markanvändningsplaneringen för tätorternas intresseområden drivs vidare på en mer detaljerad nivå i form av områdesplanering.

Vänern och dess kustområden tillhör de områden i landet där det är särskilt angeläget att naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen tillgodoses. De vetenskapliga naturvårdsintressena är särskilt markerade i det centrala skärgårdsområdet.

Behovet av mark för friluftslivet bör tillgodoses i Vänerns övriga skärgårdsområde och i attraktiva kustområden. Härvid bör både den närboende befolkningens rekreationsbehov och behovet av mark och anläggningar för fjärrekreation beaktas. Båtturismens anspråk på mark och anläggningar bör särskilt studeras, varvid uppmärksamhet bör ägnas åt möjligheterna att styra denna turism så att hänsyn tas till de vetenskapliga naturvårdsintressena i skärgårdsområdet.

Formerna för skogsbruket på öar och vid stränder bör också uppmärksammas i det fortsatta planeringsarbetet. I de för naturvården och friluftsli-

vet mest attraktiva och värdefulla områdena kan därvid förordnanden enligt naturvårdslagen behöva utfärdas, medan de allmänna hänsynsreglerna i skogsvårdslagen kan vara tillfyllest för andra områden. Behovet av förordnanden enligt naturvårdslagen bör närmare prövas i det fortsatta planeringsarbetet.

I avvaktan på att markdispositionsplaner färdigställs, vilka beaktar de utgångspunkter som anges i det föregående, bör man iaktta restriktivitet med att tillåta ytterligare fritidsbebyggelse i kustområdena. Planeringen bör inriktas på att skapa förutsättningar för ett fritidsboende i sådana former som möjliggör ett högt uttnyttjande av fritidsbostäderna och som ger förutsättningar för fritidsboende också för sådana grupper av befolkningen som inte äger fritidshus. I skärgårdsområdet och på Värmlandsnäs bör enskild fritidsbebyggelse komma till stånd endast då det kan ske i form av mindre kompletteringar av befintlig sådan bebyggelse. Det är önskvärt att Kristinehamns kommun, i samband med att en översiktlig markdispositionsplan görs upp för kustområdet i kommunen, på nytt prövar lämpligheten av de i kommunöversikten föreslagna utbyggnadsområdena för fritidsbebyggelse i strandnära lägen.

Länsstyrelserna i Värmlands, Älvsborgs och Skaraborgs län skall i anslutning till sina redovisningar till regeringen år 1982 lämna en gemensam redogörelse för de åtgärder som har vidtagits beträffande Vänern och dess kustområden.

Klarälvens dalgång

Det är angeläget att en samordnad översiktlig markanvändningsplanering för Klarälvens dalgång snarast kommer till stånd i berörda kommuner enligt de utgångspunkter som angavs i regeringens beslut år 1975 med anledning av den fysiska riksplaneringens programskede. De synpunkter som har lämnats på det fortsatta planeringsarbetet av länsstyrelsen och statens planverk bör beaktas.

Mer preciserade utgångspunkter för den kommunala planeringen har getts genom att riksdagen har beslutat om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för vattendrag i norra Svealand och Norrland (prop. 1977/78: 57, CU 1977/78: 9, rskr 1977/78: 100). Beslutet innebär bl. a. att sträckan mellan Kärrbackstrand och Edebäck i Klarälven har undantagits från vattenkraftutbyggnad.

Fryksdalens sjösystem

Det är angeläget att det påbörjade program- och planeringsarbetet för det primära rekreationsområdet i Fryksdalen fullföljs. Den översiktliga markanvändningsplanering som pågår för området bör omfatta även övre Klarälvsdalen i Torsby kommun. Den närmare avgränsningen av det primära rekreationsområdet bör anstå till dess att denna planering har fullföljts.

Jordbruk

Fortsatta planeringsåtgärder behöver vidtas för att kravet på hushållning med jordbruksmarken skall tillgodoses i länet.

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör kommunerna upprätta områdesplaner för de tätorter som förväntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan förutses. Områdesplanerna bör belysa hur det fortsatta samhällsbyggandet kan ske med beaktande av bl. a. kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Länsstyrelsen och kommunerna bör gemensamt diskutera för vilka områden och orter det är mest angeläget att sådant planeringsarbete snabbt kommer igång.

Jordbruksbygderna norr om Vänern tillhör de områden i landet för vilka länsstyrelserna efter samråd med bl. a. lantbruksnämnderna i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör tillhandahålla ett aktuellt material som i ett regionalt perspektiv visar hur kravet på hushållning med jordbruksmarken fortlöpande beaktas i den kommunala planeringen.

Redovisning av jordbruksmarkens behandling och fritidsbebyggelsens utveckling

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor som rör hushållning med jordbruksmarken i hela länet och fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

Redovisning av industristudier

Förutsättningarna att till Bergslagsområdet lokalisera sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen bör utredas ytterligare av berörda kommuner och länsstyrelser i samråd. Studierna bör i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 redovisas särskilt av länsstyrelserna år 1982.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Dalslands kanals sjösystem (DANO-området)

Det är angeläget att planeringsarbetet för det primära rekreationsområdet fullföljs. Med hänsyn till de starka friluftslivs- och turistintressena i området bör DANO-kommitténs förslag till riktlinjer för markanvändningen ligga till grund för den fortsatta planeringen i resp. kommun, dvs. i Värmlands län i Årjängs kommun. Behovet av åtgärder för att säkerställa värdefulla natur- och kulturmiljöer bör dock ytterligare uppmärksammas, liksom möjligheterna att minska turismens negativa effekter i landskapet. Också fiskets intressen bör ägnas ökad uppmärksamhet. Det är angeläget att områdesplanering genomförs för de delområden där utbyggnad av anläggningar för rekreation och turism aktualiseras.

Skogsbruk, naturvård och friluftsliv

Skogsbrukets intressen bör ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet i kommunerna. Länsstyrelsen bör uppmärksamma de utgångspunkter som anges i PM 1978-09-07 rörande skogsbrukets behandling i det fortsatta planeringsarbetet. I promemorian anges bl. a. att förordnanden enligt naturvårdslagen kan behöva utfärdas om längre gående inskränkningar i skogsbruket än vad som följer av hänsynsreglerna i skogsvårdslagen bedöms nödvändiga. Förordnanden enligt naturvårdslagen kan särskilt behöva utfärdas till skydd för naturskogsområden. I regeringens proposition om riktlinjer för skogspolitiken som avses att läggas fram under våren 1979 kommer bl. a. de allmänna hänsynsreglerna i skogsbruket att behandlas.

För att underlätta arbetet med att säkerställa områden av riksintresse för naturvården och friluftslivet är det angeläget att ett särskilt handlingsprogram för naturvården i länet upprättas.

Fritidsbebyggelse

Flera områden i länet har naturgivna förutsättningar för fritidsbebyggelse. Allmänna utgångspunkter för utveckling av fritidsbebyggelse i sådana områden anges i PM 1978-09-07.

Det är angeläget att kommunerna i Värmlands län vidtar åtgärder som medför att beredskap skapas för en eventuell ökad efterfrågan på fritidsbebyggelse. Planeringen bör syfta till att åstadkomma en bebyggelseutveckling som är anpassad till de skilda förutsättningar som finns i länets olika delar.

Kraftledningar

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 är det angeläget att ytterligare samråd sker i Värmlands län mellan kraftföretag, kommuner, länsstyrelse och övriga berörda länsmyndigheter om behovet av mark för kraftledningar.

Väg E 18 vid Alsterdalen

Den fortsatta planeringen av väg E 18 vid Alsterdalen bör inriktas mot att finna en ny alternativ vägsträckning som bättre tillgodoser kulturminnesvårdens intressen.

Övnings- och skjutfält för Värmlands regemente

Riksdagen har den 6 december 1978 beslutat att ett nytt övnings- och skjutfält för Värmlands regemente skall anordnas vid Horssjön omkring 50 km norr om Karlstad (prop. 1978/79: 5, FöU 1978/79: 9, rskr 1978/79: 56).

3.17 Örebro län

Beslut 1979-03-15

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Tiveden

Förslag till avgränsning och framtida utnyttjande av det primära rekreationsområdet Tiveden har genom förslag till generalplan för centrala Tiveden under våren 1978 presenterats av Tivedengruppen med företrädare för berörda kommuner i Örebro och Skaraborgs län.

Statens naturvårdsverk har i skrivelse till regeringen den 16 maj 1978 hemställt att regeringen föreslår riksdagen att fatta principbeslut om att bilda en nationalpark av den del av Tiveden som i ovan nämnda förslag till generalplan anges vara särskilt skyddsvärd. Framställningen övervägs f. n. inom regeringens kansli.

Det är angeläget att ställningstaganden till markanvändningen i centrala Tiveden förankras i berörda kommuner genom markdispositionsplaner vilka är antagna av fullmäktige. Den samlade syn på markanvändningsfrågorna som redovisas i föreliggande förslag till generalplan bör, efter ytterligare överväganden på de punkter som anges i det följande, kunna ligga till grund för sådana ställningstaganden.

Med hänsyn till de stora naturvårds- och friluftslivsintressena i centrala Tiveden bör följande gälla som utgångspunkter för det fortsatta planeringsarbetet.

Förordnanden enligt naturvårdslagen bör övervägas för de för naturvården och friluftslivet mest värdefulla delarna av området.

Utvecklingen av fritidsbebyggelse samt anläggningar och andra anordningar för turism och friluftsliv bör övervägas noga i syfte att bevara så stora delar som möjligt av Tiveden orörda. Ytterligare enskild fritidsbebyggelse bör komma till stånd endast då det kan ske i form av mindre kompletteringar av befintlig sådan bebyggelse. Den totala omfattningen av den föreslagna utbyggnaden av stugbyar och anläggningar för turism och friluftsliv bör fortlöpande prövas mot bakgrund av de erfarenheter som görs. Sjön Undens stränder bör helt undantas från fritidsbebyggelse.

Skogsbruket bör anpassas till friluftslivets och naturvårdens intressen i hela centrala Tiveden. För de delar av området som inte kommer att omfattas av förordnanden enligt naturvårdslagen bör naturvårdsinriktade skogsbruksplaner upprättas.

Länsstyrelserna i Örebro och Skaraborgs län skall i anslutning till sina redovisningar till regeringen år 1982 lämna en gemensam redogörelse för

de åtgärder som har vidtagits beträffande det primära rekreationsområdet Tiveden.

Hjälmaren

Regeringen framhöll i sitt beslut år 1975 med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen att planeringen för Hjälmarområdet bör klargöra förutsättningarna för bebyggelseutvecklingen i området under hänsynstagande till friluftslivets, naturvårdens, kulturminnesvårdens m. fl. intressen.

Hjälmarområdet är ett viktigt rekreationsområde för en betydande del av befolkningen i de närbelägna tätortsregionerna. Inom området finns också betydande naturvärden och kulturminnen. Områdets värde för rekreation och friluftsliv kan förväntas öka. Detta motiverar att man iakttar restriktivitet med att tillåta ytterligare enskild fritidsbebyggelse inom området.

Det fortsatta planeringsarbetet inom resp. kommun bör syfta till att tillgodose naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen inom Hjälmarområdet. Stor hänsyn bör vidare tas till fiskets intressen. Frågor om vattenvård och vattenreglering bör uppmärksammas särskilt. Fritidsbebyggelse bör övervägas först sedan naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen har tillgodosetts. Det är angeläget att större sammanhängande obebyggda områden bevaras obebyggda.

Jordbruk

Fortsatta planeringsåtgärder behöver vidtas för att kravet på hushållning med jordbruksmark i länet skall kunna tillgodoses.

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör kommunerna upprätta områdesplaner för de tätorter som förväntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan förutses. Områdesplanerna bör belysa hur det fortsatta samhällsbyggandet kan ske med beaktande av bl. a. kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Länsstyrelsen och kommunerna bör gemensamt diskutera för vilka områden och orter det är mest angeläget att sådant planeringsarbete snabbt kommer i gång.

Närkeslätten tillhör de områden i landet för vilka länsstyrelserna efter samråd med bl. a. lantbruksnämnderna, i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07, bör tillhandahålla ett aktuellt material som i ett regionalt perspektiv visar hur kravet på hushållning med jordbruksmarken fortlöpande beaktas i den kommunala planeringen.

Redovisning av jordbruksmarkens behandling och fritidsbebyggelsens utveckling

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor som rör hushållning med jordbruksmarken i hela länet och fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

Redovisning av vissa industri- och mineralfrågor

Förutsättningarna att till Bergslagsområdet lokalisera sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen bör utredas ytterligare av berörda kommuner och länsstyrelser i samråd. Studierna bör i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 redovisas särskilt av länsstyrelserna år 1982. I anslutning härtill kan också behandlas förutsättningarna att till Kvarntorpsområdet i Kumla kommun lokalisera sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen.

Relativt omfattande områden i Närke berörs av pågående eller planerade undersökningar av vissa mineralförekomster, främst alunskiffrar. Länsstyrelsen skall i samband med redovisningen av länsplanering 1980 ange hur den osäkerhet om den framtida markanvändningen som kan uppstå till följd av nämnda undersökningar av mineralförekomster påverkar planeringen av markens användning i berörda kommuner.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Vättern

Genom den översiktliga planering som har genomförts av Askersunds kommun för dess del av Vätterns kustområde har förutsättningarna för markanvändningen i området getts en klarare belysning. Markdispositionsplanen är emellertid mer inriktad på exploatering för fritidsbebyggelse än på att tillgodose friluftslivets, naturvårdens m. fl. intressen. Vätterområdet är ett viktigt rekreationsområde för tätortsbefolkningen i regionen. Områdets värde för rekreation och friluftsliv kan förväntas öka. Detta motiverar att man iakttar större restriktivitet med att tillåta enskild fritidsbebyggelse i området än vad som framgår av kommunens översiktliga planering.

Fiskets intressen bör i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet. Bl. a. bör möjligheterna att skydda de för fiskreproduktion särskilt värdefulla områdena övervägas.

Ytterligare överväganden i regional skala behövs beträffande utnyttjandet av Vätterns vattenområde. En samlad bedömning av de konflikter som föreligger mellan den militära skjutverksamheten å ena sidan och fiskets och båtturismens intressen å den andra bör ske i syfte att få till stånd ett samutnyttjande som så långt möjligt tillgodoser de olika intressena. Härvid bör även frågor rörande vattenvård, särskilt Vätterns betydelse för vattenförsörjningen, och sandtäkt uppmärksammas. Vad gäller försvarets intressen bör en utgångspunkt vid övervägandena vara att den militära skjutverksamheten dels i minsta möjliga utsträckning skall påverka reproduktionsområden för fisk och andra områden av särskilt intresse för fisket, dels i största möjliga utsträckning skall inskränkas under de perioder då Vätterområdet utnyttjas särskilt intensivt för friluftsliv.

De regionala övervägandena för Vättern som har angetts i det föregående bör göras i samverkan mellan berörda kommuner och länsstyrelserna i Örebro, Östergötlands, Jönköpings och Skaraborgs län och efter samråd med militära myndigheter, fiskenämnden i Jönköpings län och Vätterns vattenvårdskommitté.

Malingsbo-Kloten

Planeringsarbetet för det primära rekreationsområdet bör fullföljas och erforderliga åtgärder vidtas för att man skall kunna säkerställa rekreationsintressena. Det hittills utförda arbetet bör vidare kompletteras med en analys av förutsättningarna för turistutveckling i en större del av Bergslagen så att Malingsbo-Kloten kan placeras in i ett regionalt sammanhang.

Skogsbruk, naturvård och friluftsliv

Skogsbrukets intressen bör ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet i kommunerna. Länsstyrelsen bör uppmärksamma de utgångspunkter som anges i PM 1978-09-07 rörande skogsbrukets behandling i det fortsatta planeringsarbetet. I promemorian anges bl. a. att förordnanden enligt naturvårdslagen kan behöva utfärdas om längre gående inskränkningar i skogsbruket än vad som följer av hänsynsreglerna i skogsvårdslagen bedöms nödvändiga. Förordnanden enligt naturvårdslagen kan särskilt behöva utfärdas till skydd för naturskogsområden. I regeringens proposition om riktlinjer för skogspolitiken (prop. 1978/79: 110) behandlas bl. a. de allmänna hänsynsreglerna i skogsbruket.

För att underlätta arbetet med att säkerställa områden av riksintresse för naturvården och friluftslivet är det angeläget att ett särskilt handlingsprogram för naturvården i länet upprättas.

Fritidsbebyggelse

Den restriktivitet som bör gälla i fråga om att tillåta ytterligare enskild fritidsbebyggelse i Tiveden och vid Vättern och Hjälmaren gör det önskvärt att kommunerna vidtar åtgärder för att möta en ökad efterfrågan på mark för fritidsbebyggelse i andra delar av Örebro län. Allmänna utgångspunkter för utveckling av fritidsbebyggelse i sådana områden anges i PM 1978-09-07.

Det är angeläget att övervägande om vilken planberedskap för fritidsbebyggelse som bör upprätthållas grundas på översiktliga planmässiga bedömningar. Planeringen bör syfta till att åstadkomma en bebyggelseutveckling som är anpassad till de skilda förutsättningar som finns i länets olika delar.

Kraftledningar

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 är det angeläget att ytterligare samråd sker i Örebro län mellan kraftföretag, kommuner, länsstyrelse

och övriga berörda länsmyndigheter om behovet av mark för kraftledningar.

Försvar

Vissa delar av Villingsbergs skjutfält i Örebro kommun är mycket attraktiva för friluftslivet. För att man skall få till stånd ett så långtgående samutnyttjande av skjutfältet som möjligt mellan militär verksamhet och friluftsliv bör i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 fortsatta samråd ske mellan kommunen, länsstyrelsen och de militära myndigheterna.

3.18 Västmanlands län

Beslut 1979-03-15

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Mälaren

Ställningstaganden till markanvändningen i Mälarområdet har redovisats av berörda kommuner i form av markdispositionsplaner vilka är antagna av resp. kommunfullmäktige. Planerna tillgodoser i stort intentionerna i den fysiska riksplaneringen.

Ytterligare enskild fritidsbebyggelse bör undvikas vid Mälarens stränder och på öarna. Det är angeläget att behovet av åtgärder för att tillgodose turismens och friluftslivets intressen i det primära rekreationsområdet studeras i ett samordnat planeringsarbete. Arbetet bör bedrivas i samarbete mellan kommunerna och länsstyrelsen och samordnas med motsvarande planeringsarbete i Stockholms, Uppsala och Södermanlands län.

Hjälmaren

Regeringen framhöll i sitt beslut år 1975 med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen att planeringen för Hjälmarområdet bör klargöra förutsättningarna för bebyggelseutvecklingen i området under hänsynstagande till friluftslivets, naturvårdens, kulturminnesvårdens m. fl. intressen.

Hjälmarområdet är ett viktigt rekreationsområde för en betydande del av befolkningen i de närbelägna tätortsregionerna. Inom området finns också betydande naturvärden och kulturminnen. Områdets värde för rekreation och friluftsliv kan förväntas öka. Detta motiverar att man iakttar restriktivitet med att tillåta ytterligare enskild fritidsbebyggelse inom området.

Det fortsatta planeringsarbetet inom resp. kommun bör syfta till att tillgodose naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen

inom Hjälmarområdet. Stor hänsyn bör vidare tas till fiskets intressen. Frågor om vattenvård och vattenreglering bör uppmärksammas särskilt. Fritidsbebyggelse bör övervägas först sedan naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen har tillgodosetts. Det är angeläget att större sammanhängande obebyggda områden bevaras obebyggda.

Nedre Dalälven

Det påbörjade program- och planeringsarbetet för det primära rekreationsområdet Nedre Dalälven bör fullföljas. Planeringen bör inriktas på att slå vakt om befintliga natur-, kultur- och rekreationsvärden. Det är bl. a. angeläget att de starka naturvårdsintressena kan säkerställas. Planläggning för ytterligare enskild fritidsbebyggelse bör undvikas inom området. Restriktivitet bör också iakttas vad gäller spridd bebyggelse. Planeringen bör inriktas på att i lämplig omfattning skapa förutsättningar för fritidsboende i andra former och på att reservera mark för anläggningar som tillgodoser friluftslivets intressen.

Jordbruk

Fortsatta planeringsåtgärder behöver vidtas för att kravet på hushållning med jordbruksmark i länet skall kunna tillgodoses.

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör kommunerna upprätta områdesplaner för de tätorter som förväntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan förutses. Områdesplanerna bör belysa hur det fortsatta samhällsbyggandet kan ske med beaktande av bl. a. kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Länsstyrelsen och kommunerna bör gemensamt diskutera för vilka områden och orter det är mest angeläget att sådant planeringsarbete snabbt kommer i gång.

Arosbygden tillhör de områden i landet för vilka länsstyrelserna efter samråd med bl. a. lantbruksnämnderna, i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07, bör tillhandahålla ett aktuellt material som i ett regionalt perspektiv visar hur kravet på hushållning med jordbruksmarken fortlöpande beaktas i den kommunala planeringen.

Redovisning av jordbruksmarkens behandling och fritidsbebyggelsens utveckling

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor som rör hushållning med jordbruksmarken i hela länet och fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

Redovisning av industristudier

Förutsättningarna att till Bergslagsområdet lokalisera sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen bör utredas ytterligare av berörda kommuner och länsstyrelser i samråd. Studierna bör i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 redovisas särskilt av länsstyrelserna år 1982.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Malingsbo-Kloten

Planeringsarbetet för det primära rekreationsområdet bör fullföljas och erforderliga åtgärder vidtas för att man skall kunna säkerställa rekreationsintressena. Det hittills utförda arbetet bör vidare kompletteras med en analys av förutsättningarna för turistutveckling i en större del av Bergslagen så att Malingsbo-Kloten kan placeras in i ett regionalt sammanhang.

Skogsbruk, naturvård och friluftsliv

Skogsbrukets intressen bör ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet i kommunerna. Länsstyrelsen bör uppmärksamma de utgångspunkter som anges i PM 1978-09-07 rörande skogsbrukets behandling i det fortsatta planeringsarbetet. I promemorian anges bl. a. att förordnanden enligt naturvårdslagen kan behöva utfärdas om längre gående inskränkningar i skogsbruket än vad som följer av hänsynsreglerna i skogsvårdslagen bedöms nödvändiga. Förordnanden enligt naturvårdslagen kan särskilt behöva utfärdas till skydd för naturskogsområden. I regeringens proposition om riktlinjer för skogspolitiken (prop. 1978/79: 110) behandlas bl. a. de allmänna hänsynsreglerna i skogsbruket.

För att arbetet med att säkerställa områden av riksintresse för naturvården och friluftslivet skall kunna underlättas är det angeläget att ett särskilt handlingsprogram för naturvården i länet upprättas.

Fritidsbebyggelse

Den restriktivitet som bör gälla i fråga om att tillåta ytterligare enskild fritidsbebyggelse vid Mälaren, Hjälmaren och Nedre Dalälven gör det önskvärt att kommunerna vidtar åtgärder för att möta en ökad efterfrågan på mark för fritidsbebyggelse i andra delar av Västmanlands län. Allmänna utgångspunkter för utveckling av fritidsbebyggelse i sådana områden anges i PM 1978-09-07.

Det är angeläget att överväganden om vilken planberedskap för fritidsbebyggelse som bör upprätthållas grundas på översiktliga planmässiga bedömningar. Planeringen bör syfta till att åstadkomma en bebyggelseutveckling som är anpassad till de skilda förutsättningar som finns i länets olika delar.

Väg E 18 vid Anundshögen

Vid den fortsatta planeringen av väg E 18 vid Anundshögen är det angeläget att samråd sker med riksantikvarieämbetet för att kulturminnesvårdens intressen skall kunna beaktas i största möjliga utsträckning.

3.19 Kopparbergs län

Beslut 1979-01-18

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Fjällområdet

Utgångspunkterna för planerings- och säkerställandearbetet i de obrutna fjällområdena har preciserats genom att riksdagen har beslutat om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för dessa områden (prop. 1977/78: 31, CU 1977/78: 8, rskr 1977/78: 99).

Regeringen har den 6 april 1978 uppdragit åt länsstyrelserna i Kopparbergs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län att senast den 1 januari 1980 lämna regeringen förslag till närmare avgränsning av de obrutna fjällområden vilkas omfattning genom riksdagens beslut i stort har lagts fast.

I regeringens beslut år 1975 med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen underströks att det är angeläget att översiktliga, planmässiga överväganden om markanvändningen i fjällvärlden kommer till stånd. Det framhölls vidare att kommuner och länsstyrelser under planeringsskedet borde samarbeta i dessa frågor och i samarbete med planverket och naturvårdsverket precisera redovisade intresseområden, klarlägga riskerna för konflikter mellan olika intressen samt närmare ange inom vilka områden en fortsatt kommunal planering borde komma till stånd och var markanvändningen huvudsakligen borde regleras genom tillämpning av naturvårdslagens bestämmelser. Sådana överväganden har under planeringsskedet inte genomförts i erforderlig omfattning beträffande fjällområdet i Kopparbergs län. Samtidigt utvecklas fritidsbebyggelsen snabbt i länets fjällområde med stöd delvis av äldre översiktliga markanvändningsplaner som inte ligger i linje med den fysiska riksplaneringens riktlinjer.

Det är därför nödvändigt att en för länets hela fjällområde samordnad markanvändningsplanering genomförs skyndsamt med utgångspunkt i riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Arbetet bör samordnas med länsstyrelsens arbete att avgränsa det obrutna fjällområdet. Planeringsarbetet bör bedrivas av kommunerna i samarbete med länsstyrelsen. Länsstyrelsen skall samråda med planverket och naturvårdsverket beträffande planeringsarbetet.

I arbetet bör ingå att upprätta ett för fjällområdet samordnat planeringsprogram i vilket bl. a. analyseras utveckling, styrmöjligheter, funktionssamband m. m. beträffande fritidsbebyggelse och turism samt anges mål för den framtida bebyggelsen vad gäller struktur, omfattning, upplåtelseformer för fritidsboende m. m. Vidare bör särskilt beaktas de problem som

är förknippade med vatten- och avloppsfrågorna i fjällregionen samt fjällnaturens känslighet för slitage m. m. I planeringarbetet bör också ingå att genomföra översiktliga naturinventeringar. Länsstyrelsen bör aktivt biträda kommunerna i planeringsarbetet bl. a. genom att ställa underlagsmaterial till förfogande.

Markdispositionsplaner bör med förtur upprättas för de delar av fjällområdet som är föremål för särskilt starka exploateringsintressen.

Följande utgångspunkter bör vidare gälla för det fortsatta planeringsarbetet rörande fjällområdet i länet.

Naturvårdens och friluftslivets intressen är mycket starka i fjällområdet. Området som helhet utgör också ett primärt rekreationsområde (prop. 1975: 46, CU 1975/76: 2, rskr 1975/76: 46). Planeringen bör bedrivas så att naturvärdena inte påverkas negativt till följd av att bebyggelse lokaliseras olämpligt, t. ex. i omedelbar anslutning till befintliga eller föreslagna naturreservat eller andra områden av stort intresse för naturvården.

Friluftslivets intressen bör tillgodoses i det fortsatta planeringsarbetet. De områden som är mest tillgängliga för friluftslivet bör i stor utsträckning bevaras obebyggda. Vidare bör förutsättningarna för fritidsfisket uppmärksammas.

Formerna för skogsbruket bör övervägas särskilt i planeringsarbetet. I de för naturvården och friluftslivet mest attraktiva och värdefulla områdena kan därvid förordnanden enligt naturvårdslagen behöva utfärdas, medan de allmänna hänsynsreglerna i skogsvårdslagen kan vara tillfyllest för andra områden.

Behovet av förordnanden enligt naturvårdslagen, bl. a. till skydd för naturskogsområden, bör närmare prövas i det fortsatta planeringsarbetet.

Det är önskvärt att skogsvårdsstyrelsen biträder kommunerna i planeringsarbetet genom att ställa underlagsmaterial beträffande skogsbruket till förfogande. I anslutning härtill bör även samråd beträffande planerade skogsbilvägar ske och eventuella åtgärder övervägas för att man skall kunna hindra oönskade effekter av den ökade tillgänglighet till obebyggda områden som vägbyggandet leder till.

Det är angeläget att en bättre samordning kommer till stånd mellan den fysiska riksplaneringen och den regionalpolitiska planeringen. Arbetet under planeringsskedet har visat att det för flera regioner i landet krävs särskilda överväganden om hur samordning skall ske mellan riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen och de regionalpolitiska riktlinjerna. Fjällområdet i Kopparbergs län utgör en sådan region. De sysselsättningseffekter och möjligheter att stödja befintlig service som en planmässig utbyggnad av bl. a. anläggningar för turism och fritidsboende kan ge, bör uppmärksammas i planeringen för fjällområdet.

Enligt lantmäteriets inventeringar finns f. n. drygt 4 000 fritidshus i länets fjällområde. Vidare finns enligt inventeringarna drygt 1 000 obebyggda tomter för fritidsbebyggelse inom områden med fastställd detaljplan. De

av Malungs och Älvdalens kommuner antagna kommunöversikterna synes medge att antalet enskilt ägda fritidshus kan komma att avsevärt öka på sikt. Områden av stort värde för naturvården och friluftslivet skulle härvid påverkas negativt. En sådan utveckling ligger inte i linje med riktlinjerna för hushållning med mark och vatten eller med intentionerna i statsmakternas beslut om de primära rekreationsområdena. Kommunöversikterna bör, när det gäller fritidsbebyggelsens utveckling, inte ligga till grund för den fortsatta planeringen i fjällområdet.

Planeringen bör syfta till att tillgodose intentionerna i statsmakternas beslut om de primära rekreationsområdena. Detta innebär att turismens och friluftslivets intressen skall prioriteras framför intresset att exploatera för enskild fritidsbebyggelse. Planeringen bör därför bl. a. inriktas på att skapa förutsättningar för ett fritidsboende i sådana former som möjliggör ett högt utnyttjande av fritidsbostäderna och som ger förutsättningar för fritidsboende också för sådana grupper av befolkningen som inte äger fritidshus. Ytterligare enskild fritidsbebyggelse bör bedömas restriktivt. I området längs vägen mellan Sälen och Rörbäcksnäs bör ytterligare enskild fritidsbebyggelse undvikas. Som ett led i strävandena att tillgodose friluftslivets intressen bör också en översyn av helt eller delvis outbyggda detaljplaner för fritidsbebyggelse övervägas. Utbyggnad av enskild fritidsbebyggelse bör styras mot skogslandet nedanför fjällområdet varvid bebyggelsen bör lokaliseras på ett sådant sätt att den inte kommer i konflikt med andra intressen, främst naturvård, friluftsliv och skogsbruk.

Turismen och fritidsboendet i fjällområdet bör i första hand utvecklas i anslutning till befintliga samhällsbildningar med bofast befolkning så att exploateringarna kan utgöra ett stöd för sysselsättning och service. På så sätt kan också ingrepp i större orörda naturområden undvikas. För områden som bedöms vara lämpliga för utbyggnad för turism och fritidsboende är det angeläget att en omsorgsfull områdesplanering genomförs.

Utbyggnad av turismen i fjällområdet bör vidare styras i en sådan riktning att samiska intressen beaktas och så att samerna kan få del av utvecklingens positiva sidor. Det är därför i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 angeläget att Älvdalens kommun beaktar inverkan på rennäringen av nya eller utvidgade etableringar för turism och friluftsliv.

I planeringsarbetet bör också fjällvandringslederna uppmärksammas bl. a. med avseende på rennäringsintresset och fjällsäkerheten.

I det fortsatta planeringsarbetet för fjällområdet bör samråd ske inom ramen för nordiskt regionalpolitiskt samarbete med berörda myndigheter i Norge.

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör länsstyrelsen rekommendera Malungs och Älvdalens kommuner att inte annat än undantagsvis föra fram detaljplaner för fritidsbebyggelse för fastställelseprövning innan en sådan översiktlig markanvändningsplanering och områdesplanering som har angetts ovan har genomförts och behandlats inom kommunerna.

Länsstyrelsen skall efter samråd med planverket och naturvårdsverket redovisa resultatet av det fortsatta planeringsarbetet rörande fjällområdet till regeringen vid de två redovisningstillfällen som anges i PM 1978-09-07, dvs. i samband med redovisningen av länsplanering 1980 och under år 1982.

Redovisningen år 1980 får ses som en etappredovisning, dvs. en redovisning av hur långt arbetet med översiktliga markdispositionsplaner och områdesplaner har kommit vid det tillfälle då redovisningen lämnas. Länsstyrelsen skall senast vid detta tillfälle efter samråd med planverket och naturvårdsverket också redovisa om fortsatt planering för något eller några områden i fjällen bör ske med stöd av bestämmelserna i 10 a § byggnadslagen om upprättande av generalplan. I det fall länsstyrelsen anser att föreläggande enligt nämnda paragraf bör utfärdas skall länsstyrelsen efter samråd med planverket och naturvårdsverket ange de utgångspunkter som bör gälla för planeringen och avgränsa det eller de områden som därvid bör planeras.

Siljansbygden

Det är mycket angeläget att det inventerings- och programarbete som har påbörjats av den s.k. Siljansgruppen med representanter för Leksands, Mora, Orsa och Rättviks kommuner skyndsamt följs upp och att översiktliga samordnade markanvändningsplaner upprättas för hela det primära rekreationsområdet. Planeringsarbetet bör ta sin utgångspunkt i riktlinjerna för hushållning med mark och vatten Och i statsmakternas beslut om de primära rekreationsområdena.

Planeringsarbetet bör på motsvarande sätt som för fjällområdet bedrivas av kommunerna i samarbete med länsstyrelsen. Länsstyrelsen skall samråda med planverket och naturvårdsverket beträffande planeringsarbetet.

I arbetet bör ingå att upprätta ett för det primära rekreationsområdet samordnat planerings- och handlingsprogram där bl.a. turismens och fritidsbebyggelsens utveckling sätts in i sitt regionalpolitiska sammanhang. De sysselsättningseffekter och möjligheter att stödja befintlig service som en planmässig utbyggnad av bl.a. anläggningar för turism och fritidsboende kan ge, bör uppmärksammas i planeringen.

Möjligheterna att förnya äldre anläggningar och komplettera dem med semesterbyar och enkla inkvarteringsanordningar samt att nyttja av bebyggelse redan i anspråktagna områden för tillkommande turism bör beaktas. Kommunerna och länsstyrelsen bör gemensamt diskutera för vilka delområden det är mest angeläget att områdesplaner snabbt utarbetas.

Följande utgångspunkter bör vidare gälla för det fortsatta planeringsarbetet i Siljansområdet.

Siljansområdet tillhör de områden i landet där det är särskilt angeläget att naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen tillgodoses. Detta gäller bl.a. stränderna vid Siljan och Orsasjön. Oexploaterade

strandområden bör bevaras. Områdesplanering för turist- och fritidsboendeanläggningar m. m. bör föregås av natur- och kulturminnesinventeringar i erforderlig utsträckning.

Jordbrukets och skogsbrukets intressen bör uppmärksammas i planeringsarbetet liksom behovet av landskapsvårdande åtgärder.

För de skogsområden som är mest attraktiva och värdefulla för naturvården och friluftslivet kan förordnanden enligt naturvårdslagen behöva utfärdas, medan de allmänna hänsynsreglerna i skogsvårdslagen kan vara till fyllest för andra områden. Behovet av förordnanden enligt naturvårdslagen, bl. a. till skydd för naturskogsområden, bör närmare prövas i det fortsatta planeringsarbetet.

Fiskets intressen bör ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet för Siljansområdet.

Planeringen bör syfta till att tillgodose intentionerna i statsmakternas beslut om de primära rekreationsområdena. Detta innebär att turismens och friluftslivets intressen skall prioriteras framför intresset att exploatera för enskild fritidsbebyggelse. Planeringen bör därför bl. a. inriktas på att skapa förutsättningar för ett fritidsboende i sådana former som möjliggör ett högt utnyttjande av fritidsbostäderna och som ger förutsättningar för fritidsboende också för sådana grupper av befolkningen som inte äger fritidshus. Ytterligare enskild fritidsbebyggelse bör bedömas restriktivt i strandnära områden och i andra trakter med betydande värden för turism och rekreation. Som ett led i strävandena att tillgodose friluftslivs- och rekreationsintressena kan vissa äldre preliminära planövervägaganden behöva omprövas. En översyn av helt eller delvis outbyggda detaljplaner för fritidsbebyggelse bör också övervägas.

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör länsstyrelsen rekommendera Leksands, Mora, Orsa och Rättviks kommuner att inte annat än undantagsvis föra fram detaljplaner för fritidsbebyggelse för fastställelseprövning innan en sådan samordnad markanvändningsplanering som har angetts ovan har genomförts och behandlats inom kommunerna.

Länsstyrelsen skall efter samråd med planverket och naturvårdsverket redovisa resultatet av det fortsatta planeringsarbetet rörande Siljansområdet till regeringen vid de två redovisningstillfällen som anges i PM 1978-09-07, dvs. i samband med redovisningen av länsplanering 1980 och under år 1982.

Redovisningen år 1980 får på motsvarande sätt som för fjällområdet ses som en etappredovisning av hur långt arbetet med planerings- och handlingsprogram samt områdesplaner har kommit.

Dalälvens dalgångar

Utgångspunkterna för den kommunala markanvändningsplaneringen har preciserats genom att riksdagen har beslutat om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för vattendrag i norra Svealand och Norrland (prop. 1977/78: 57, CU 1977/78: 9, rskr 1977/78: 100).

Det är angeläget att samordnade översiktliga markanvändningsplaner snarast upprättas för Dalälvens dalgångar. Markanvändningsplaneringen bör anpassas efter de anspråk som ställs på marken i olika delar av dalgångarna. För de älvsträckor som enligt riksdagens beslut skall undantas från vattenkraftutbyggnad bör, enligt vad som anges i PM 1978-09-07, planeringen inriktas på att tillgodose de intressen som föranledde beslutet att undanta älvsträckorna från utbyggnad. För övriga älvsträckor bör fritidsbebyggelse övervägas endast om naturvårdens, friluftslivets och de areella näringarnas intressen samtidigt kan tillgodoses. Vidare bör fiskets intressen ägnas stor uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet.

Det är särskilt angeläget att det påbörjade program- och planeringsarbetet för det primära rekreationsområdet Nedre Dalälven fullföljs. Planeringen bör inriktas på att slå vakt om befintliga natur- och kulturvärden. Med tanke på områdets stora natur- och rekreationsvärden bör planläggning för ytterligare enskild fritidsbebyggelse undvikas inom området. Restriktivitet bör också iakttas vad gäller spridd bebyggelse. Planeringen bör inriktas på att i lämplig omfattning skapa förutsättningar för fritidsboende i andra former och på att reservera mark för anläggningar som tillgodoser friluftslivets intressen.

Jordbruk

Fortsatta planeringsåtgärder behöver vidtas för att kravet på hushållning med jordbruksmarken skall tillgodoses i länet.

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör kommunerna upprätta områdesplaner för de tätorter som förväntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan förutses. Områdesplanerna bör belysa hur det fortsatta samhällsbyggandet kan ske med beaktande av bl. a. kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Länsstyrelsen och kommunerna bör gemensamt diskutera för vilka områden och orter det är mest angeläget att sådant planeringsarbete snabbt kommer igång.

Länsstyrelsen bör verka för att samordning sker i erforderlig utsträckning med det översiktliga planeringsarbete som genomförs för Siljansområdet och Dalälvens dalgångar.

Redovisning av jordbruksmarkens behandling och fritidsbebyggelsens utveckling

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor som rör hushållning med jordbruksmarken i hela länet och fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

Redovisning av industristudier

Förutsättningarna att till Bergslagsområdet lokalisera sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen bör utredas ytterligare av berörda

kommuner och länsstyrelser i samråd. Studierna bör i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 redovisas särskilt av länsstyrelserna år 1982.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör
i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Malingsbo-Kloten

Planeringsarbetet för det primära rekreationsområdet bör fullföljas och erforderliga åtgärder vidtas för att man skall kunna säkerställa rekreationsintressena. Det hittills utförda arbetet bör vidare kompletteras med en analys av förutsättningarna för turistutveckling i en större del av Bergslagen så att Malingsbo-Kloten kan placeras in i ett regionalt sammanhang.

Skogsbruk, naturvård och rennäringen

Skogsbrukets intressen bör ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet i kommunerna. Länsstyrelsen bör uppmärksamma de utgångspunkter som anges i PM 1978-09-07 rörande skogsbrukets behandling i det fortsatta planeringsarbetet. I promemorian anges bl. a. att förordnanden enligt naturvårdslagen kan behöva utfärdas om längre gående inskränkningar i skogsbruket än vad som följer av hänsynsreglerna i skogsvårdslagen bedöms nödvändiga. Förordnanden enligt naturvårdslagen kan särskilt behöva utfärdas till skydd för naturskogsområden. Särskild uppmärksamhet bör också ägnas åt frågan om hur skogsbruket skall bedrivas med hänsyn till naturvårdens intressen i fjällområdets randzon. I regeringens proposition om riktlinjer för skogspolitiken som avses att läggas fram under våren 1979 kommer bl. a. de allmänna hänsynsreglerna för skogsbruket att behandlas.

Vad gäller skogsbruket i de obrutna fjällområdena innebär riksdagens beslut (prop. 1977/78: 31, CU 1977/78: 8, rskr 1977/78: 99) att ytterligare reglering av skogsbruket inom berörda områden bör ske successivt i takt med att erforderligt bedömningsunderlag utarbetas och efter samråd med berörda parter. En sådan reglering torde ingå som en del i naturvårdsverkets och berörda länsstyrelsers fortsatta arbete med att skydda fjällområdenas naturvärden.

I Kopparbergs län kan, som länsstyrelsen i andra sammanhang har betonat, särskilda åtgärder för fastighetssamverkan och fastighetsreglering erfordras för att bättre förutsättningar för jord- och skogsbruk skall kunna skapas och för att naturvårdens och friluftslivets intressen skall kunna tillgodoses. Möjligheterna att förbättra fastighetsstrukturen bör övervägas bl. a. i arbetet med områdesplanering och handlingsprogram för genomförande av planintentionerna inom Siljansområdet.

Rennäringens intressen är ofullständigt beaktade i kommunöversikten för Älvdalens kommun. Bl. a. har samråd med företrädare för rennäringen

inte kommit till stånd i den utsträckning som är erforderlig för att rennäringens intressen skall kunna beaktas tillräckligt. Kommunöversikten för Älvdalens kommun är i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 inte lämpad att ligga till grund för kommande områdes- och detaljplanering såvitt avser samordningen med rennäringens intressen.

För att arbetet med att säkerställa områden av riksintresse för naturvården och friluftslivet skall kunna underlättas är det angeläget att ett särskilt handlingsprogram för naturvården i länet upprättas.

I PM 1978-09-07 anges att de statliga anslag som står till förfogande för att säkerställa värdefulla naturområden i första hand bör användas för sådana områden som är av riksintresse från naturvårdssynpunkt eller för friluftslivet och vars bevarandevärden är särskilt hotade eller som av annan anledning snarast behöver skyddas.

Fritidsbebyggelse

Flera områden i länet vid sidan av fjällområdet och Siljansbygden har naturgivna förutsättningar för fritidsbebyggelse och är så belägna att en växande efterfrågan på sådan bebyggelse kan förväntas. Allmänna utgångspunkter för utveckling av fritidsbebyggelse i sådana områden anges i PM 1978-09-07.

Särskilt för den södra delen av länet är det angeläget att kommunerna vidtar åtgärder som medför att en god planberedskap skapas för att möta en ökad efterfrågan på fritidsbebyggelse. Planeringen bör syfta till att åstadkomma en bebyggelseutveckling som är anpassad till de skilda förutsättningarna som finns i länets olika delar.

Flygplatser

Vissa förslag till nya mindre trafikflygplatser har förts fram av kommunerna under planeringsskedet. Överväganden rörande behovet av nya sådana flygplatser bör göras inom ramen för den samordnade planering av flygplatser som genomförs enligt särskilda riktlinjer från regeringen.

3.20 Gävleborgs län

Beslut 1979-03-01

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Kustområdet

Den översiktliga markanvändningsplanering som pågår i berörda kommuner bör fullföljas. Det är angeläget att ställningstaganden till markan-

vändningen i kustområdet, där så inte redan har skett, redovisas av kommunerna i form av markdispositionsplaner vilka är antagna av fullmäktige.

I den fortsatta planeringen för kustområdet bör följande utgångspunkter gälla.

Möjligheterna att bevara eller genom olika åtgärder öka tillgängligheten till stränderna bör uppmärksammas. I de strandnära områden och på de öar som är av stort värde för friluftslivet och naturvården bör man undvika ytterligare enskild fritidsbebyggelse. Utrymme torde finnas för komplettering av fritidsbebyggelse i de inre delarna av kustområdet.

En närmare bedömning av de lägen som har angetts av länsstyrelsen och berörda kommuner för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen kommer i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 att göras i det pågående arbetet med en ny rapport om hushållning med mark och vatten. I avvaktan på de ställningstaganden som rapporten kan föranleda bör handlingsfriheten så långt möjligt bevaras på de platser för vilka genomförda studier visar att goda förutsättningar för lokalisering av ovan nämnd industri föreligger.

Fiskets intressen bör i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 ägnas ökad uppmärksamhet i den fortsatta planeringen för kustområdet. De miljöer som har särskild betydelse för skilda fiskarter bör skyddas och fiskeutövandet bör ges tillräckligt utrymme i förhållande till andra former av vattenanvändning.

Ljusnans och Dalälvens dalgångar

Utgångspunkterna för den kommunala markanvändningsplaneringen har preciserats genom att riksdagen har beslutat om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för vattendrag i norra Svealand och Norrland (prop. 1977/78: 57, CU 1977/78: 9, rskr 1977/78: 100).

Den översiktliga markanvändningsplanering som enligt riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen skall utföras för Ljusnans och Dalälvens dalgångar bör snarast fullföljas.

Fiskets intressen, och då särskilt fritidsfiskets, bör ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringarbetet.

Det är vidare angeläget att det påbörjade program- och planeringsarbetet för de primära rekreationsområdena Ljusnans dalgång och Nedre Dalälven fullföljs.

Planeringen för det primära rekreationsområdet Nedre Dalälven bör inriktas på att slå vakt om befintliga natur-, kultur- och rekreationsvärden. Det är bl. a. angeläget att de starka naturvårdsintressena vid nedre Dalälven kan säkerställas. Planläggning för ytterligare enskild fritidsbebyggelse bör undvikas inom området. Restriktivitet bör också iakttas vad gäller spridd bebyggelse. Planeringen bör inriktas på att i lämplig omfattning skapa förutsättningar för fritidsboende i andra former och på att reservera mark för anläggningar som tillgodoser friluftslivets intressen.

Jordbruk

Vissa fortsatta planeringsåtgärder behöver vidtas för att kravet på hushållning med jordbruksmarken skall kunna tillgodoses.

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör kommunerna upprätta områdesplaner för de tätorter som förväntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan förutses. Områdesplanerna bör belysa hur det fortsatta samhällsbyggandet kan ske med beaktande av bl. a. kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Sådan områdesplanering har i viss utsträckning påbörjats i länet. Länsstyrelsen och kommunerna bör gemensamt diskutera för vilka ytterligare områden och orter det är angeläget att sådant planeringsarbete genomförs.

Redovisning av jordbruksmarkens behandling och fritidsbebyggelsens utveckling

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor som rör hushållning med jordbruksmarken i hela länet och fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Dellensjöarna

Den översiktliga markanvändningsplanering för Dellensjöarna som har påbörjats av Hudiksvalls kommun bör fullföljas. Friluftslivets, naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen i området bör uppmärksammas särskilt i det fortsatta planeringsarbetet.

Skogsbruk, naturvård och friluftsliv

Skogsbrukets intressen bör ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet i kommunerna. Länsstyrelsen bör uppmärksamma de utgångspunkter som anges i PM 1978-09-07 rörande skogsbrukets behandling i det fortsatta planeringsarbetet. I promemorian anges bl. a. att förordnanden enligt naturvårdslagen kan behöva utfärdas om längre gående inskränkningar i skogsbruket än vad som följer av hänsynsreglerna i skogsvårdslagen bedöms nödvändiga. Förordnanden enligt naturvårdslagen kan särskilt behöva utfärdas till skydd för naturskogsområden. I regeringens proposition om riktlinjer för skogspolitiken som avses att läggas fram under våren 1979 kommer bl. a. de allmänna hänsynsreglerna i skogsbruket att behandlas.

För att underlätta arbetet med att säkerställa områden av riksintresse för naturvården och friluftslivet är det angeläget att arbetet med att upprätta ett särskilt handlingsprogram för naturvården i länet snarast fullföljs.

Fritidsbebyggelse

Flera områden innanför kusten i länet har naturgivna förutsättningar för fritidsbebyggelse. Allmänna utgångspunkter för utveckling av fritidsbebyggelse i sådana områden anges i PM 1978-09-07.

Det är önskvärt att kommunerna vidtar åtgärder som medför att beredskap skapas för att möta en eventuell ökad efterfrågan på fritidsbebyggelse i attraktiva inlandsområden. Planeringen bör syfta till att åstadkomma en bebyggelseutveckling som är anpassad till de skilda förutsättningar som finns i länets olika delar.

Vägar

Vissa planerade vägsträckningar i länet kan komma att innebära konflikter med jordbrukets och kulturminnesvårdens intressen. Avvägningen mellan olika markanvändningsintressen i anslutning till nämnda vägsträckningar bör studeras i den fortsatta översiktsplaneringen i berörda kommuner.

Hamnar och flygplatser

Överväganden rörande utbyggnad av hamnar och flygplatser bör göras inom ramen för den samordnade hamn- och flygplatsplanering som genomförs enligt särskilda riktlinjer från regeringen.

3.21 Västernorrlands län

Beslut 1979-01-18

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Kustområdet utom Höga Kusten

Berörda kommuner har påbörjat en områdesplanering inom de delar av länets kust som betecknas som övrig kust. Det är angeläget att planeringsarbetet fullföljs och att ställningstaganden till markanvändningen redovisas av kommunerna i form av översiktliga planer vilka är antagna av kommunfullmäktige.

I den fortsatta planeringen för det s. k. övriga kustområdet bör följande utgångspunkter gälla.

Möjligheterna att bevara eller genom olika åtgärder öka tillgängligheten till stränderna bör uppmärksammas. I de strandnära områden och på de öar som är av stort värde för friluftslivet och naturvården bör man undvika ytterligare enskild fritidsbebyggelse. Inom övriga kustavsnitt bör fritidsbebyggelse övervägas endast om naturvårdens och friluftslivets intressen

samtidigt kan tillgodoses. Utrymme torde finnas för komplettering av fritidsbebyggelse i de inre delarna av kustområdet.

I den områdesplanering som genomförs för kustområdet i Örnsköldsviks kommun bör hänsyn tas bl. a. till att en del av kommunens kustområde norr om Köpmanholmen ingår i det primära rekreationsområdet Höga Kusten.

En närmare bedömning av de lägen som har angetts av länsstyrelsen och berörda kommuner för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen kommer i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 att göras i det pågående arbetet med en ny rapport om hushållning med mark och vatten. I avvaktan på de ställningstaganden som rapporten kan föranleda bör handlingsfriheten så långt möjligt bevaras på de platser för vilka genomförda studier visar att goda förutsättningar för lokalisering av sådan industri föreligger.

Regeringen avser, med anledning av riksdagens behandling av motioner rörande byggnadslagstiftningen m. m. (CU 1978/79: 2, rskr 1978/79: 14), att inom kort tillkalla en särskild utredare med uppgift att överväga lämpliga åtgärder för sanering efter nedläggning av industrier.

Fiskets intressen bör i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 ägnas ökad uppmärksamhet i den fortsatta planeringen för kustområdet. De miljöer som har särskild betydelse för skilda fiskarter bör skyddas och fiskeutövandet bör ges tillräckligt utrymme i förhållande till andra former av vattenanvändning.

Älvdalarna

Utgångspunkterna för den kommunala markanvändningsplaneringen har preciserats genom att riksdagen har beslutat om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för vattendrag i norra Svealand och Norrland (prop. 1977/78: 57, CU 1977/78: 9, rskr 1977/78: 100).

Den översiktliga markanvändningsplanering som enligt riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen skall utföras för Ljungans, Indalsälvens och Ångermanälvens dalgångar bör fullföljas i den omfattning som är motiverad med hänsyn till de anspråk som ställs på användningen av marken i olika delar av dalgångarna. Markdispositionsplaner bör i första hand upprättas för de delar av älvdalarna där marken är eller kan väntas bli efterfrågad för bebyggelse. Detta gäller för huvuddelen av Ljungans och Indalsälvens dalgångar. Beträffande Ångermanälvens dalgång är markanvändningsplanering önskvärd för i första hand området närmast kusten.

För de älvar och älvsträckor som enligt riksdagens beslut skall undantas från vattenkraftutbyggnad bör fortsatt planerings- och inventeringsarbete, enligt vad som anges i PM 1978-09-07, inriktas på att tillgodose de intressen som föranledde beslutet att undanta älvarna från utbyggnad. För övriga delar av älvdalarna bör statsmakternas riktlinjer beträffande markanvändningen kunna tillgodoses genom att kommunöversikterna utvecklas

vidare och genom att man vidtar de planeringsåtgärder i övrigt och de säkerställandeåtgärder som med hänsyn till riktlinjerna bedöms erforderliga.

Fiskets intressen bör på motsvarande sätt som för kustområdet ägnas ökad uppmärksamhet i den fortsatta planeringen för älvdalarna.

Jordbruk

Vissa fortsatta planeringsåtgärder behöver vidtas för att kravet på hushållning med jordbruksmarken skall kunna tillgodoses.

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör kommunerna upprätta områdesplaner för de tätorter som förväntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan förutses. Områdesplanerna bör belysa hur det fortsatta samhällsbyggandet kan ske med beaktande av bl. a. kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Sådan områdesplanering har i viss utsträckning påbörjats i länen. Länsstyrelsen och kommunerna bör gemensamt diskutera för vilka ytterligare områden och orter det är angeläget att sådant planeringsarbete genomförs.

Redovisning av jordbruksmarkens behandling och fritidsbebyggelsens utveckling.

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor som rör hushållning med jordbruksmarken i hela länet och fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Höga Kusten

Den översiktliga planering som har genomförts inom Höga Kusten-området ligger väl i linje med riktlinjerna för hushållning med mark och vatten och med intentionerna enligt statsmakternas beslut om de primära rekreationsområdena. Något ytterligare krav på redovisning till regeringen av planeringen för Höga Kusten-området behöver därför inte ställas.

Det är önskvärt att samarbetet mellan berörda kommuner och länsstyrelsen fortsätter och att arbetet drivs vidare bl. a. genom områdesplanering för i första hand de delar av området som är attraktiva och lämpliga för anläggningar avsedda för turism och rekreation. Härvid bör turistnäringen och anläggningar för fritidsboende i första hand utvecklas i anslutning till befintliga samhällsbildningar med bofast befolkning så att exploateringarna kan utgöra ett stöd för sysselsättning och service. På så sätt kan också ingrepp undvikas i naturområden som är opåverkade av bebyggelse.

Turismens och friluftslivets intressen skall enligt Höga Kusten-utredningen prioriteras framför intresset att exploatera för enskild fritidsbebyggelse. Områdesplaneringen bör därför bl. a. inriktas på att skapa förutsättningar för ett fritidsboende i sådana former som möjliggör ett högt utnytt-

jande av fritidsbostäderna och som ger förutsättningar för fritidsboende också för sådana grupper av befolkningen som inte äger fritidshus.

Fiskets intressen bör på motsvarande sätt som för det övriga kustområdet ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet inom Höga Kusten-området.

Statens naturvårdsverk har i skrivelse till regeringen den 16 maj 1978 hemställt att regeringen föreslår riksdagen att besluta om att göra Skuleskogen i Höga Kusten-området till nationalpark. Det område som föreslås bli nationalpark stämmer till sin avgränsning i stort överens med det område som av länsstyrelsen föreslås bli naturreservat. Naturvårdsverkets framställning övervägs f. n. inom regeringens kansli.

Skogsbruk, naturvård och friluftsliv

Skogsbrukets intressen bör ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet i kommunerna. Länsstyrelsen bör uppmärksamma de utgångspunkter som anges i PM 1978-09-07 rörande skogsbrukets behandling i det fortsatta planeringsarbetet. I promemorian anges bl. a. att förordnanden enligt naturvårdslagen kan behöva utfärdas om längre gående inskränkningar i skogsbruket än vad som följer av hänsynsreglerna i skogsvårdslagen bedöms nödvändiga. Förordnanden enligt naturvårdslagen kan särskilt behöva utfärdas till skydd för naturskogsområden. I regeringens proposition om riktlinjer för skogspolitiken som avses att läggas fram under våren 1979 kommer bl. a. de allmänna hänsynsreglerna i skogsbruket att behandlas.

För att underlätta arbetet med att säkerställa områden av riksintresse för naturvården och friluftslivet är det angeläget att ett särskilt handlingsprogram för naturvården i länet upprättas.

Fritidsbebyggelse

Flera områden innanför kusten i länet har naturgivna förutsättningar för fritidsbebyggelse. Allmänna utgångspunkter för utveckling av fritidsbebyggelse i sådana områden anges i PM 1978-09-07.

Samtliga kommuner i länet har redovisat områden för lokalisering av fritidsbebyggelse. Det är önskvärt att kommunerna vidtar fortsatta åtgärder som medför att beredskap skapas för en eventuell ökad efterfrågan på fritidsbebyggelse i attraktiva inlandsområden. Planeringen bör syfta till att åstadkomma en bebyggelseutveckling som är anpassad till de skilda förutsättningar som finns i länets olika delar.

Kraftledningar

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 är det angeläget att ytterligare samråd sker i Västernorrlands län mellan kraftföretag, kommuner, länsstyrelse och övriga berörda länsmyndigheter om behovet av mark för kraftledningar.

3.22 Jämtlands län

Beslut 1979-02-08

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Fjällområdena

Utgångspunkterna för planerings- och säkerställandearbetet i de obrutna fjällområdena har preciserats genom att riksdagen har beslutat om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för dessa områden (prop. 1977/78: 31, CU 1977/78: 8, rskr 1977/78: 99).

Regeringen har den 6 april 1978 uppdragit åt länsstyrelserna i Jämtlands, Kopparbergs, Västerbottens och Norrbottens län att senast den 1 januari 1980 lämna regeringen förslag till närmare avgränsning av de obrutna fjällområden vilkas omfattning genom riksdagens beslut i stort har lagts fast.

I regeringens beslut år 1975 med anledning av programskedet i den fysiska riksplaneringen underströks att det är angeläget att översiktliga, planmässiga överväganden om markanvändningen i fjällvärlden kommer till stånd. Det framhölls vidare att kommuner och länsstyrelser under planeringsskedet borde samarbeta i dessa frågor och i samarbete med planverket och naturvårdsverket precisera redovisade intresseområden, klarlägga riskerna för konflikter mellan olika intressen samt närmare ange inom vilka områden en fortsatt kommunal planering borde komma till stånd och var markanvändningen huvudsakligen borde regleras genom tillämpning av naturvårdslagens bestämmelser. Sådana överväganden har påbörjats under planeringsskedet och bör drivas vidare. Särskilt stort är behovet av fortsatta planmässiga överväganden inom de södra delarna av länets fjällområden. Fritidsbebyggelsen utvecklas snabbt i dessa områden utan tillräckligt stöd i översiktliga och med varandra samordnade markanvändningsplaner som är antagna av kommunfullmäktige efter samråd med statliga myndigheter.

Det är därför angeläget att en för länets fjällområden samordnad planering genomförs skyndsamt med utgångspunkt i riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Planeringen bör inriktas på att avgränsa de områden där det framställs mer omfattande önskemål om förändringar i markanvändningen samt att värdera dessa önskemål mot bakgrund av en samlad syn på fjällområdenas användning. Arbetet bör samordnas med länsstyrelsens arbete att avgränsa de obrutna fjällområdena. Planeringsarbetet bör bedrivas av kommunerna i samarbete med länsstyrelsen.

Det primära rekreationsområdet Åre intar en särställning bland fjällområdena genom det försöksprojekt som där pågår. Beredningen för planering och samordning av statliga insatser för rekreation (rekreationsberedning-

en) utvärderar f. n. Åreprojektet för att man skall få underlag för hur statliga insatser fortsättningsvis bör ske inom de primära rekreationsområdena.

I det fortsatta planeringsarbetet för fjällområdena i länet bör ingå att upprätta ett för områdena samordnat planeringsprogram i vilket bl. a. analyseras utveckling, styrmöjligheter, funktionssamband m. m. beträffande fritidsbebyggelse och turism samt anges mål för den framtida bebyggelsen vad gäller struktur, omfattning, upplåtelseformer för fritidsboende m. m. Vidare bör särskilt beaktas de problem som är förknippade med vatten- och avloppsfrågorna i fjällregionen samt fjällnaturens känslighet för slitage m. m. I planeringsarbetet bör också ingå att genomföra översiktliga naturinventeringar. Länsstyrelsen bör aktivt biträda kommunerna i planeringsarbetet bl. a. genom att ställa underlagsmaterial till förfogande. Statens planverk och statens naturvårdsverk bör så långt möjligt biträda länsstyrelsen med underlagsmaterial och med allmänna råd om den närmare uppläggningen och inriktningen av arbetet.

Följande utgångspunkter bör vidare gälla för den fortsatta planeringen för fjällområdena i länet utanför de obrutna fjällområdena.

Markdispositionsplaner bör med förtur upprättas för de delar av fjällområdena som är föremål för särskilt starka exploateringsintressen och som har befunnits lämpliga för fortsatt utbyggnad för turism och rekreation. Kommunernas fortsatta planeringsarbete bör bl. a. kunna utgå från en revidering av den områdesplanering som redan har genomförts. Det utredningsmaterial som har utarbetats av länsstyrelsen bör kunna utgöra en god grund för kommunernas fortsatta planeringsarbete.

Naturvårdens och friluftslivets intressen är mycket starka i stora delar av fjällområdena. Planeringen bör bedrivas så att naturvärdena inte påverkas negativt till följd av att bebyggelse lokaliseras olämpligt, t. ex. i omedelbar närhet av områden som är av stort intresse för naturvården.

Friluftslivets intressen bör tillgodoses i det fortsatta planeringsarbetet. De områden som är mest tillgängliga för friluftslivet bör i stor utsträckning bevaras obebyggda.

Formerna för skogsbruket bör övervägas särskilt i planeringsarbetet. I de för naturvården och friluftslivet mest attraktiva och värdefulla områdena kan därvid förordnanden enligt naturvårdslagen behöva utfärdas, medan de allmänna hänsynsreglerna i skogsvårdslagen kan vara tillfyllest för andra områden. Behovet av förordnanden enligt naturvårdslagen, bl. a. till skydd för naturskogsområden, bör närmare prövas i det fortsatta planeringsarbetet.

Det är angeläget att en bättre samordning kommer till stånd mellan den fysiska riksplaneringen och den regionalpolitiska planeringen. Arbetet under planeringsskedet har visat att det för flera regioner i landet krävs särskilda överväganden om hur samordning skall ske mellan riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen och de regionalpolitiska riktlinjerna. Stora delar av Jämtlands län, särskilt fjällområdena, utgör sådana regioner. De syssel-

sättningseffekter och möjligheter att stödja befintlig service som en planmässig utbyggnad av bl. a. anläggningar för turism och fritidsboende kan ge, bör uppmärksammas i planeringen för fjällområdena.

Fritidsbebyggelsen har ökat kraftigt under senare år inom framför allt de södra delarna av länets fjällområden. De många initiativ till exploateringsföretag som har redovisats av Härjedalens kommun i anslutning till kommunöversikten inger betänkligheter mot bakgrund av riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Ett förverkligande av alla dessa planer på exploatering för fritidsbebyggelse skulle strida mot dels statsmakternas riktlinjer för hushållning med mark och vatten, dels riktlinjerna för utvecklingen i de primära rekreationsområdena. Detta gäller också vissa planer på fritidsbebyggelse inom Bergs och Åre kommuner.

Den fortsatta planeringen bör syfta till att tillgodose intentionerna i statsmakternas beslut om de primära rekreationsområdena vilket innebär att turismens och friluftslivets intressen bör prioriteras framför intresset att exploatera för enskild fritidsbebyggelse. Planeringen bör därför bl. a. inriktas på att skapa förutsättningar för ett fritidsboende i sådana former som möjliggör ett högt utnyttjande av fritidsbostäderna och som ger förutsättningar för fritidsboende också för sådana grupper av befolkningen som inte äger fritidshus.

Turismen och fritidsboendet i fjällområdena bör i första hand utvecklas i anslutning till befintliga samhällsbildningar med bofast befolkning så att exploateringsföretagen kan utgöra ett stöd för sysselsättning och service. På så sätt kan också ingrepp i större orörda naturområden undvikas. För områden som bedöms vara lämpliga för utbyggnad för turism och fritidsboende är det angeläget att en omsorgsfull områdesplanering genomförs. Härvid bör de synpunkter beaktas som har förts fram av länsstyrelsen och statens planverk om bl. a. den totala omfattningen av en exploatering, fördelning och lokalisering av olika fritidsboendeformer, anpassning till naturmiljön och till befintlig bebyggelse samt etappindelning av större exploateringsföretag.

Utbyggnad av turismen i fjällområdet bör vidare styras i en sådan riktning att samiska intressen beaktas och så att samerna kan få del av utvecklingens positiva sidor. Det är därför enligt vad som anges i PM 1978-09-07 angeläget att berörda kommuner beaktar inverkan på rennäringen av nya eller utvidgade etableringar för turism och friluftsliv.

För de delar av länets norra fjällområden där länsstyrelsen och kommunerna bedömer att ytterligare markanvändningsplanering f. n. inte behöver genomföras, bör statsmakternas riktlinjer för markanvändningen kunna tillgodoses genom att kommunöversikterna utvecklas vidare och genom att man vidtar de planeringsåtgärder i övrigt och säkerställandeåtgärder som med hänsyn till riktlinjerna bedöms erforderliga.

I det fortsatta planeringsarbetet bör också fjällvandringslederna uppmärksammas bl. a. med avseende på rennäringsintresset och fjällsäkerheten.

I planeringsarbetet för fjällområdet bör samråd ske inom ramen för nordiskt regionalpolitiskt samarbete med berörda myndigheter i Norge.

I PM 1978-09-07 anges att länsstyrelserna beträffande bl. a. områden med stora rekreationsvärden bör rekommendera berörda kommuner att inte annat än undantagsvis föra fram detaljplaner för fritidsbebyggelse för fastställelseprövning innan en översiktlig markanvändningsplanering har genomförts och behandlats inom kommunerna. Länsstyrelsen i Jämtlands län bör överlägga med kommunerna om vilka detaljplaner inom länets fjällområden som kan prövas för fastställelse innan en översiktlig markanvändningsplanering har genomförts.

Länsstyrelsen skall redovisa resultatet av det fortsatta planeringsarbetet rörande fjällområdena till regeringen vid de två redovisningstillfällen som anges i PM 1978-09-07, dvs. i samband med redovisningen av länsplanering 1980 och under år 1982.

Redovisningen år 1980 får ses som en etappredovisning, dvs. en redovisning av hur långt arbetet med ett för fjällområdena i länet samordnat planeringsprogram och fortsatt markdispositionsplanering har kommit vid det tillfälle då redovisningen lämnas. Länsstyrelsen skall senast vid detta tillfälle också redovisa om fortsatt planering för något eller några områden i fjällen bör ske med stöd av bestämmelserna i 10 a § byggnadslagen om upprättande av generalplan. I det fall länsstyrelsen anser att föreläggande enligt nämnda paragraf bör utfärdas skall länsstyrelsen ange de utgångspunkter som bör gälla för planeringen och avgränsa det eller de områden som därvid bör planeras.

Älvdalar

Utgångspunkterna för den kommunala markanvändningsplaneringen har preciserats genom att riksdagen har beslutat om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för vattendrag i norra Svealand och Norrland (prop. 1977/78: 57, CU 1977/78: 9, rskr 1977/78: 100).

Den översiktliga markanvändningsplanering som enligt riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen skall utföras för Ljusnans, Ljungans och Indalsälvens dalgångar bör fullföljas i den omfattning som är motiverad med hänsyn till de anspråk som ställs på användningen av marken i olika delar av dalgångarna. Markdispositionsplaner bör i första hand upprättas för de delar av älvdalarna där marken är eller kan väntas bli efterfrågad för bebyggelse.

För de älvar och älvsträckor som enligt riksdagens beslut skall undantas från vattenkraftutbyggnad bör fortsatt planerings- och inventeringsarbete, enligt vad som anges i PM 1978-09-07, inriktas på att tillgodose de intressen som föranledde beslutet att undanta älvarna från utbyggnad. För övriga delar av älvdalarna bör statsmakternas riktlinjer beträffande markanvändningen kunna tillgodoses genom att kommunöversikterna utvecklas vidare och genom att man vidtar de planeringsåtgärder i övrigt och de säkerställandeåtgärder som med hänsyn till riktlinjerna bedöms erforderliga.

Jordbruk

Vissa fortsatta planeringsåtgärder behöver vidtas för att kravet på hushållning med jordbruksmarken skall tillgodoses i länet.

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör kommunerna upprätta områdesplaner för de tätorter som förväntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan förutses. Områdesplanerna bör belysa hur det fortsatta samhällsbyggandet kan ske med beaktande av bl. a. kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Sådan områdesplanering har i viss utsträckning påbörjats i länet. Länsstyrelsen och kommunerna bör gemensamt diskutera för vilka ytterligare områden och orter det är angeläget att sådant planeringsarbete genomförs.

Jordbruksbygderna vid Storsjön tillhör de områden i landet för vilka länsstyrelserna efter samråd med bl. a. lantbruksnämnderna i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör tillhandahålla ett aktuellt material som i ett regionalt perspektiv visar hur kravet på hushållning med jordbruksmarken fortlöpande beaktas i den kommunala planeringen.

Redovisning av jordbruksmarkens behandling och fritidsbebyggelsens utveckling

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor som rör hushållning med jordbruksmarken i hela länet och fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

Länsstyrelsen bör överväga behovet av att i anslutning till redovisningen av länsplanering 1980 lämna en särskild redogörelse till regeringen om hur kravet på hushållning med jordbruksmarken beaktas i planeringen för Krokom-Östersundsområdet.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Storsjöbygden

Den översiktliga planering för Storsjöbygden som har genomförts av kommunerna kan i allt väsentligt bilda utgångspunkt för fortsatta planeringsåtgärder på kommunal och interkommunal nivå. Med undantag för vad som har angetts ovan om hushållning med jordbruksmarken behöver något ytterligare krav på redovisning till regeringen av planeringen inom området inte ställas.

Det är önskvärt att samarbetet mellan berörda kommuner och länsstyrelsen fortsätter i erforderlig utsträckning. I det fortsatta planeringsarbetet bör de synpunkter beaktas som länsstyrelsen har fört fram att kommunerna bättre bör uppmärksamma frågor om tätortsutveckling och bebyggelsemönster samt andra strukturpåverkande frågor.

Skogsbruk, naturvård och rennäringen

Skogsbrukets intressen bör ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet i kommunerna. Länsstyrelsen bör uppmärksamma de utgångspunkter som anges i PM 1978-09-07 rörande skogsbrukets behandling i det fortsatta planeringsarbetet. I promemorian anges bl. a. att förordnanden enligt naturvårdslagen kan behöva utfärdas om längre gående inskränkningar i skogsbruket än vad som följer av hänsynsreglerna i skogsvårdslagen bedöms nödvändiga. Förordnanden enligt naturvårdslagen kan särskilt behöva utfärdas till skydd för naturskogsområden. Särskild uppmärksamhet bör också ägnas åt frågan om hur skogsbruket bör bedrivas i fjällområdenas randzon med hänsyn till naturvårdens intressen. I regeringens proposition om riktlinjer för skogspolitiken som avses att läggas fram under våren 1979 kommer bl. a. de allmänna hänsynsreglerna för skogsbruket att behandlas.

Vad gäller skogsbruket i de obrutna fjällområdena innebär riksdagens beslut (prop. 1977/78: 31, CU 1977/78: 8, rskr 1977/78: 99) att ytterligare reglering av skogsbruket inom berörda områden bör ske i takt med att erforderligt bedömningsunderlag utarbetas och efter samråd med berörda parter. En sådan reglering torde ingå som en del i naturvårdsverkets och berörda länsstyrelsers fortsatta arbete med att skydda fjällområdenas naturvärden.

Rennäringens intressen är ofullständigt beaktade i vissa av de kommunöversikter och markdispositionsplaner som föreligger. Bl. a. har samråd med företrädare för rennäringen i flera fall inte kommit till stånd i den utsträckning som är erforderlig för att rennäringens intressen skall kunna beaktas tillräckligt. I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 är vissa kommunöversikter inte lämpade att ligga till grund för kommande områdes- och detaljplanering såvitt avser samordningen med rennäringens intressen. Detta gäller i Jämtlands län kommunöversikterna för Härjedalens och Strömsunds kommuner.

För att arbetet med att säkerställa områden av riksintresse för naturvården och friluftslivet skall kunna underlättas är det angeläget att ett särskilt handlingsprogram för naturvården i länet upprättas.

Fiske

Länets sjöar och vattendrag har stor betydelse för fritidsfisket. Fiskets intressen bör ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet i kommunerna.

Fritidsbebyggelse

Flera områden i länet vid sidan av fjällområdena och Storsjöbygden har naturgivna förutsättningar för fritidsbebyggelse. Allmänna utgångspunkter för utveckling av fritidsbebyggelse i sådana områden anges i PM 1978-09-07.

Med hänsyn till den restriktiva syn som bör tillämpas när det gäller att tillåta enskild fritidsbebyggelse i fjällområdena och inom Storsjöbygden bör kommunerna i Jämtlands län vidta åtgärder som medför att beredskap skapas för en eventuell ökad efterfrågan på fritidsbebyggelse i andra attraktiva områden i länet. Planeringen bör syfta till att åstadkomma en bebyggelseutveckling som är anpassad till de skilda förutsättningar som finns i länets olika delar.

Kraftledningar

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 är det angeläget att ytterligare samråd sker i Jämtlands län mellan kraftföretag, kommuner, länsstyrelse och övriga berörda länsmyndigheter om behovet av mark för kraftledningar.

Försvar

Försvarets markinnehav inom de centrala delarna av Östersunds kommun försvårar kommunens bebyggelseplanering. Riksdagen har år 1965 godkänt en mellan försvarsmakten och kommunen träffad överenskommelse om en intressegräns mellan å ena sidan mark som avses för kommunens fortsatta utbyggnad och å andra sidan mark som reserveras för militär övningsverksamhet. Om kommunen finner det erforderligt att för sin bebyggelseplanering frånträda denna överenskommelse, förutsätts förhandlingar härom i första hand ske mellan kommunen och försvarsmaktens företrädare i Östersund. I sista hand får frågan underställas statsmakternas prövning.

3.23 Västerbottens län

Beslut 1979-01-18

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Fjällområdet

Utgångspunkterna för planerings- och säkerställandearbetet i de obrutna fjällområdena har preciserats genom att riksdagen har beslutat om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för dessa områden (prop. 1977/78: 31, CU 1977/78: 8, rskr 1977/78: 99).

Regeringen har den 6 april 1978 uppdragit åt länsstyrelserna i Västerbottens, Kopparbergs, Jämtlands och Norrbottens län att senast den 1 januari 1980 lämna regeringen förslag till närmare avgränsning av de obrutna fjällområden vilkas omfattning genom riksdagens beslut i stort har lagts fast.

Länsstyrelsen i Västerbottens län skall även redovisa olika alternativ för markanvändningen i vissa delar av Tärna-Graddisområdet.

Den översiktliga markanvändningsplanering som pågår i berörda kommuner bör fortsätta med utgångspunkt i riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Planeringsarbetet bör samordnas med länsstyrelsens arbete att avgränsa de obrutna fjällområdena.

Följande utgångspunkter bör gälla för den fortsatta planeringen för fjällområdet utanför de obrutna fjällområdena. De områden som är mest tillgängliga för friluftslivet och har störst naturvärden bör i så stor utsträckning som möjligt bevaras obebyggda. Tillkommande bebyggelse bör styras till områden där en viss bebyggelseutveckling redan har ägt rum. Attraktiva områden utan dominerande bevarandeintressen och som i övrigt är lämpade för bebyggelse bör i första hand reserveras för anläggningar som tillgodoser turismens och friluftslivets behov.

Det är angeläget att en bättre samordning kommer till stånd mellan den fysiska riksplaneringen och den regionalpolitiska planeringen. Arbetet under planeringsskedet har visat att det för flera regioner i landet krävs särskilda överväganden om hur samordning skall ske mellan riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen och de regionalpolitiska riktlinjerna. Stora delar av Västerbottens län, särskilt fjällområdet, utgör sådana regioner.

De sysselsättningseffekter och möjligheter Att stödja befintlig service som en planmässig utbyggnad av bl. a. anläggningar för turism och fritidsboende kan ge bör uppmärksammas i planeringen för fjällområdet. Utvecklingen av turismen i fjällområdet bör vidare styras i en sådan riktning att samiska intressen beaktas och så att samerna kan få del av utvecklingens positiva sidor. Det är därför enligt vad som anges i PM 1978-09-07 angeläget att berörda kommuner beaktar inverkan på rennäringen av nya eller utvidgade etableringar för turism och friluftsliv.

I planeringsarbetet bör också fjällvandringslederna uppmärksammas bl. a. med avseende på rennäringsintresset och fjällsäkerheten.

Markdispositionsplaner bör i första hand upprättas för de delar av fjällområdet där exploateringsintressena är starkast. I Västerbottensfjällen gäller detta främst delar av det primära rekreationsområdet Tärna-Graddis fjällvärd och vissa dalgångar i fjällområdet i övrigt. Berörda kommuner och länsstyrelsen bör samråda om för vilka områden markdispositionsplaner bör upprättas och om gemensamma riktlinjer som grund för markdispositionsplaneringen. Den utredning om markanvändningsfrågorna i fjällregionen som genomförs på initiativ av länsstyrelsen bör kunna utgöra underlag för sådana överväganden. Planeringsarbetet för det primära rekreationsområdet bör samordnas med den planering som genomförs för den del av området som berör Arjeplogs kommun i Norrbottens län.

Storumans kommun har i en detaljerad kommunöversikt redovisat ställningstaganden till markanvändningen i Umeälvens dalgång i anslutning till Blå vägen. Mot bakgrund av att området utgör en attraktiv del av det pri-

mära rekreationsområdet bör följande uppmärksammas särskilt i den fortsatta planeringen. I syfte att bevara så stora delar som möjligt av området orörda bör tillkommande fritidsbebyggelse i första hand lokaliseras i anslutning till befintlig bebyggelse. Mark bör reserveras för övernattningsanläggningar som tillgodoser friluftslivets behov. Tillkommande enskild fritidsbebyggelse bör undvikas i dalgången norr om Umfors.

Den kommunöversikt som har redovisats av Vilhelmina kommun bör ses över i syfte att precisera riktlinjerna för bebyggelse i fjällområdet.

I de delar av fjällområdet där länsstyrelse och kommuner bedömer att markdispositionsplaner f. n. inte behöver upprättas bör statsmakternas riktlinjer beträffande markanvändningen kunna tillgodoses genom att kommunöversikterna utvecklas vidare och genom att man vidtar de planeringsåtgärder i övrigt och de säkerställandeåtgärder som med hänsyn till riktlinjerna bedöms erforderliga.

I planeringsarbetet för fjällområdet bör samråd ske inom ramen för nordiskt regionalpolitiskt samarbete med berörda myndigheter i Norge.

Kusten

Det är angeläget att ställningstaganden till markanvändningen i kustområdet redovisas av kommunerna i form av markdispositionsplaner vilka är antagna av kommunfullmäktige. Länsstyrelsen bör, där så inte redan har skett, samråda med berörda kommuner om vilka ytterligare planeringsöverväganden som erfordras för att man skall få en översiktlig bild av avsedd markanvändning.

I den fortsatta planeringen för kustområdet bör följande utgångspunkter gälla.

Möjligheterna att bevara eller genom olika åtgärder öka tillgängligheten till stränderna bör uppmärksammas. I de strandnära områden och på de öar som är av stort värde för friluftslivet och naturvården bör man undvika ytterligare enskild fritidsbebyggelse.

En närmare bedömning av de lägen som har angetts av länsstyrelse och kommuner för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen kommer i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 att göras i det pågående arbetet med en ny rapport om hushållning med mark och vatten. I avvaktan på de ställningstaganden som rapporten kan föranleda bör handlingsfriheten så långt möjligt bevaras på de platser för vilka genomförda studier visar att goda förutsättningar för lokalisering av sådan industri föreligger.

Fiskets intressen bör i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 ägnas ökad uppmärksamhet i den fortsatta planeringen för kustområdet. De miljöer som har särskild betydelse för skilda fiskarter bör skyddas och fiskeutövandet ges tillräckligt utrymme i förhållande till andra former av vattenanvändning.

Älvdalarna

Utgångspunkterna för den kommunala markanvändningsplaneringen har preciserats genom att riksdagen har beslutat om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för vattendrag i norra Svealand och Norrland (prop. 1977/78: 57, CU 1977/78: 9, rskr 1977/78: 100).

Den översiktliga markanvändningsplanering som enligt riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen skall utföras för huvudälvarnas dalgångar bör fullföljas i den omfattning som är motiverad med hänsyn till de anspråk som ställs på användningen av marken i olika delar av dalgångarna. Markdispositionsplaner bör i första hand upprättas för de delar av älvdalarna där marken är eller kan väntas bli efterfrågad för bebyggelse. För de älvar och älvsträckor som enligt riksdagens beslut skall undantas från vattenkraftutbyggnad bör fortsatt planerings- och inventeringsarbete, enligt vad som anges i PM 1978-09-07, inriktas på att tillgodose de intressen som föranledde beslutet att undanta älvarna från utbyggnad. För övriga delar av älvdalarna bör statsmakternas riktlinjer beträffande markanvändningen kunna tillgodoses genom att kommunöversikterna utvecklas vidare och genom att man vidtar de planeringsåtgärder i övrigt och de säkerställandeåtgärder som med hänsyn till riktlinjerna bedöms erforderliga.

Fiskets intressen bör på motsvarande sätt som i kustområdet ägnas ökad uppmärksamhet i den fortsatta planeringen för älvdalarna.

Jordbruk

Vissa fortsatta planeringsåtgärder behöver vidtas för att kravet på hushållning med jordbruksmarken skall kunna tillgodoses. I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör kommunerna upprätta områdesplaner för de tätorter som förväntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan förutses. Områdesplanerna bör belysa hur det fortsatta samhällsbyggandet kan ske med beaktande av bl. a. kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Sådan områdesplanering har i viss utsträckning påbörjats i länet. Länsstyrelsen och kommunerna bör gemensamt diskutera för vilka ytterligare områden och orter det är angeläget att sådant planeringsarbete genomförs.

Redovisning av jordbruksmarkens behandling och fritidsbebyggelsens utveckling

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor som rör hushållning med jordbruksmarken i hela länet och fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Skogsbruk, naturvård och rennäringen

Skogsbrukets intressen bör ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet i kommunerna. Länsstyrelsen bör uppmärksamma de utgångspunkter som anges i PM 1978-09-07 rörande skogsbrukets behandling i det fortsatta planeringsarbetet. I promemorian anges bl. a. att förordnanden enligt naturvårdslagen kan behöva utfärdas om längre gående inskränkningar i skogsbruket än vad som följer av hänsynsreglerna i skogsvårdslagen bedöms nödvändiga. Förordnanden enligt naturvårdslagen kan särskilt behöva utfärdas till skydd för naturskogsområden. Särskild uppmärksamhet bör också ägnas åt frågan om hur skogsbruket bör bedrivas i fjällområdets randzon med hänsyn till naturvårdens intressen. I regeringens proposition om riktlinjer för skogspolitiken som avses att läggas fram under våren 1979 kommer bl. a. de allmänna hänsynsreglerna för skogsbruket att behandlas.

Vad gäller skogsbruket i de obrutna fjällområdena innebär riksdagens beslut (prop. 1977/78: 31, CU 1977/78: 8, rskr 1977/78: 99) att ytterligare reglering av skogsbruket inom berörda områden bör ske i takt med att erforderligt bedömningsunderlag utarbetas och efter samråd med berörda parter. En sådan reglering torde ingå som en del i naturvårdsverkets och berörda länsstyrelsers fortsatta arbete med att skydda fjällområdenas naturvärden.

Rennäringens intressen är ofullständigt beaktade i vissa av de kommunöversikter och markdispositionsplaner som föreligger. Bl. a. har samråd med företrädare för rennäringen i flera fall inte kommit till stånd i den utsträckning som är erforderlig för att rennäringens intressen skall kunna beaktas tillräckligt. I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 är vissa kommunöversikter inte lämpade att ligga till grund för kommande områdes- och detaljplanering såvitt avser samordningen med rennäringens intressen. Detta gäller i Västerbottens län kommunöversikterna för Lycksele och Skellefteå kommuner.

För att arbetet med att säkerställa områden av riksintresse för naturvården och friluftslivet skall underlättas är det angeläget att ett särskilt handlingsprogram för naturvården i länet upprättas.

Kraftledningar

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 är det angeläget att ytterligare samråd sker i Västerbottens län mellan kraftföretag, kommuner, länsstyrelse och övriga berörda länsmyndigheter om behovet av mark för kraftledningar.

Flygplatser

Vissa förslag till ny- och utbyggnad av trafikflygplatser har förts fram av kommunerna under planeringsskedet. I det arbete som pågår inom lufttransportutredningen behandlas frågor rörande i första hand stor- och länsflygplatser. Överväganden rörande behovet av mindre flygplatser bör göras inom ramen för den samordnade planering av flygplatser som genomförs enligt särskilda riktlinjer från regeringen.

3.24 Norrbottens län

Beslut 1979-01-18

Beträffande följande områden och frågor skall länsstyrelsen lämna en redovisning till regeringen av resultatet av fortsatt planeringsarbete och vidtagna åtgärder i övrigt.

Fjällområdet

Utgångspunkterna för planerings- och säkerställandearbetet i de obrutna fjällområdena har preciserats genom att riksdagen har beslutat om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för dessa områden (prop. 1977/78: 31, CU 1977/78: 8, rskr 1977/78: 99).

Regeringen har den 6 april 1978 uppdragit åt länsstyrelserna i Norrbottens, Kopparbergs, Jämtlands och Västerbottens län att senast den 1 januari 1980 lämna regeringen förslag till närmare avgränsning av de obrutna fjällområden vilkas omfattning genom riksdagens beslut i stort har lagts fast. Länsstyrelsen i Norrbottens län skall även redovisa olika alternativ för markanvändningen i vissa delar av områdena Sarek-Pite och Kebnekaise.

Den översiktliga markanvändningsplanering som pågår i berörda kommuner bör fortsätta med utgångspunkt i riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Planeringsarbetet bör samordnas med länsstyrelsens arbete att avgränsa de obrutna fjällområdena.

Följande utgångspunkter bör gälla för den fortsatta planeringen för fjällområdet utanför de obrutna fjällområdena. De områden som är mest tillgängliga för friluftslivet och har störst naturvärden bör i så stor utsträckning som möjligt bevaras obebyggda. Tillkommande bebyggelse bör styras till områden där en viss bebyggelseutveckling redan har ägt rum. Attraktiva områden utan dominerande bevarandeintressen och som i övrigt är lämpade för bebyggelse bör i första hand reserveras för anläggningar som tillgodoser turismens och friluftslivets behov.

Det är angeläget att en bättre samordning kommer till stånd mellan den fysiska riksplaneringen och den regionalpolitiska planeringen. Arbetet under planeringsskedet har visat att det för flera regioner i landet krävs särskilda överväganden om hur samordning skall ske mellan riktlinjerna i den

fysiska riksplaneringen och de regionalpolitiska riktlinjerna. Stora delar av Norrbottens län, särskilt fjällområdet, utgör sådana regioner.

De sysselsättningseffekter och möjligheter att stödja befintlig service som en planmässig utbyggnad av bl. a. anläggningar för turism och fritidsboende kan ge bör uppmärksammas i planeringen för fjällområdet. Utvecklingen av turismen i fjällområdet bör vidare styras i en sådan riktning att samiska intressen beaktas och så att samerna kan få del av utvecklingens positiva sidor. Det är därför enligt vad som anges i PM 1978-09-07 angeläget att berörda kommuner beaktar inverkan på rennäringen av nya eller utvidgade etableringar för turism och friluftsliv.

I planeringsarbetet bör också fjällvandringslederna uppmärksammas bl. a. med avseende på rennäringsintresset och fjällsäkerheten.

I Gällivare och Jokkmokks kommunöversikter har vissa riktlinjer för bebyggelseutvecklingen i de obrutna fjällområdena angetts. Dessa överensstämmer inte med statsmakternas riktlinjer för markanvändningen i dessa områden. Samråd om ändring av de av kommunen angivna riktlinjerna bör ske mellan länsstyrelsen och kommunerna vid revideringen av kommunöversikterna.

Markdispositionsplaner bör i första hand upprättas för de delar av fjällområdet där exploateringsintressena är starkast. I Norrbottensfjällen gäller detta främst de primära rekreationsområdena Abisko-Kebnekaisefjällen och Tärna-Graddis fjällvärld. De gemensamma riktlinjer för planeringen av fjällområdet som har utarbetats i samråd mellan länsstyrelse och kommuner bör kunna ligga till grund för markdispositionsplaneringen. Det generalplanearbete som pågår för Torne träsk och området längs Graddisvägen i Kiruna resp. Arjeplogs kommuner bör utvecklas vidare enligt de riktlinjer som anges nedan och samordnas med planeringen för övriga delar av de primära rekreationsområdena. Planeringen för Tärna-Graddisområdet bör samordnas med den planering som genomförs för den del av området som berör Sorsele och Storumans kommuner i Västerbottens län.

I den fortsatta översiktliga planeringen för Torne träsk bör ytterligare preciseringar göras vad gäller avvägningen mellan naturvårdsintressena och utbyggnaden för turism och friluftsliv. Det gäller särskilt för de delområden som avses bli föremål för planövervägande på mer detaljerad nivå. Med hänsyn till de stora naturvärdena vid Torne träsk bör särskild vikt läggas vid att studera de begränsningar som bör gälla för turismens utnyttjande av området. Tillkommande enskild fritidsbebyggelse bör undvikas inom det s. k. exklusiva vägomland som har avgränsats i länets fjällplanering, dvs. i dalgången väster om Torne träsk hållplats. Målsättningen i pågående planering att särskilt uppmärksamma behovet av enklare övernattningsanläggningar bör fullföljas. Rennäringens markanvändningsintressen bör ägnas stor uppmärksamhet i den fortsatta planeringen. Ytterligare samråd bör ske med företrädare för berörda samebyar.

Den tidigare påbörjade översiktliga planeringen för området kring Grad-

disvägen bör fullföljas. Stor uppmärksamhet bör ägnas åt avvägningen mellan naturvårdsintressena och utbyggnaden för turism och friluftsliv. Mark bör reserveras för övernattningsanläggningar som tillgodoser turismens och friluftslivets behov. Ytterligare enskild fritidsbebyggelse bör undvikas inom det exklusiva vägomlandet, dvs. i dalgången väster om Jäckvik.

Planeringsläget för de primära rekreationsområdena skall redovisas till regeringen under år 1982. Länsstyrelsen bör i samband med redovisningen av länsplanering 1980 lämna en redogörelse för planeringsarbetet för Torne träsk och Graddisvägen.

Arbetet med att på sikt säkerställa Sjaunjaområdets naturvärden bör drivas vidare av länsstyrelsen.

I de delar av fjällområdet där länsstyrelse och kommuner bedömer att markdispositionsplaner f. n. inte behöver upprättas bör statsmakternas riktlinjer beträffande markanvändningen kunna tillgodoses genom att kommunöversikterna utvecklas vidare och genom att man vidtar de planeringsåtgärder i övrigt och de säkerställandeåtgärder som med hänsyn till riktlinjerna bedöms erforderliga.

Svenska rymdaktiebolaget har i skrivelse till regeringen uttryckt oro för den framtida verksamheten vid raketskjutfältet Esrange med hänsyn till bebyggelseutvecklingen m. m. inom och i anslutning till skjutfältet. Skjutfältet ligger till huvuddelen inom obrutet fjällområde. Länsstyrelsen bör samråda med Kiruna kommun om riktlinjer i kommunöversikten vars tillämpning inte försvårar verksamheten vid skjutfältet. Länsstyrelsen bör vidare samråda med skogsvårdsstyrelsen, domänverket och företrädare för Esrange om planerade skogsbilvägar inom området.

I planeringsarbetet för fjällområdet bör samråd ske inom ramen för nordiskt regionalpolitiskt samarbete med berörda myndigheter i Finland och Norge.

Kusten

Det är angeläget att mer preciserade ställningstaganden till markanvändningen i kustområdet snarast kan redovisas av kommunerna i form av markdispositionsplaner vilka är antagna av kommunfullmäktige.

Den översiktliga markanvändningsplanering som pågår i berörda kommuner bör fullföljas med beaktande av följande. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att tillvarata utvecklingsmöjligheterna för turism och friluftsliv och att tillgodose naturvårdens intressen i området.

Kommunerna bör i planeringsarbetet samarbeta med varandra och med länsstyrelsen i syfte att uppnå gemensamma ställningstaganden till bl. a. utbyggnad av anläggningar för turism och friluftsliv och utvecklingen av fritidsbebyggelse.

Möjligheterna att bevara eller genom olika åtgärder öka tillgängligheten till stränderna bör uppmärksammas. I det yttre skärgårdsområdet, i

strandnära områden och på de öar som är av stort värde för friluftslivet bör man undvika ytterligare enskild fritidsbebyggelse. Även i övriga kustavsnitt kan den planerade fritidsbebyggelsen behöva begränsas. Särskilt bör detta uppmärksammas i Haparanda kommun. Utrymme torde finnas för komplettering av fritidsbebyggelse i de inre delarna av kustområdet.

En närmare bedömning av de lägen som har angetts av länsstyrelse och kommuner för sådan industri som behandlas i den fysiska riksplaneringen kommer i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 att göras i det pågående arbetet med en ny rapport om hushållning med mark och vatten. I avvaktan på de ställningstaganden som rapporten kan föranleda bör handlingsfriheten så långt möjligt bevaras på de platser för vilka genomförda studier visar att goda förutsättningar för lokalisering av sådan industri föreligger.

Fiskets intressen bör i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 ägnas ökad uppmärksamhet i den fortsatta planeringen för kustområdet. De miljöer som har särskild betydelse för skilda fiskarter bör skyddas och fiskeutövandet ges tillräckligt utrymme i förhållande till andra former av vattenanvändning.

Älvdalarna

Utgångspunkterna för den kommunala markanvändningsplaneringen har preciserats genom att riksdagen har beslutat om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för vattendrag i norra Svealand och Norrland (prop. 1977/78: 57, CU 1977/78: 9, rskr 1977/78: 100).

Den översiktliga markanvändningsplanering som enligt riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen skall utföras för huvudälvarnas dalgångar bör fullföljas i den omfattning som är motiverad med hänsyn till de anspråk som ställs på användningen av marken i olika delar av dalgångarna. Markdispositionsplaner bör i första hand upprättas för de delar av älvdalarna där marken är eller kan väntas bli efterfrågad för bebyggelse. För de älvar och älvsträckor som enligt riksdagens beslut skall undantas från vattenkraftutbyggnad bör fortsatt planerings- och inventeringsarbete, enligt vad som anges i PM 1978-09-07, inriktas på att tillgodose de intressen som föranledde beslutet att undanta älvarna från utbyggnad. För övriga delar av älvdalarna bör statsmakternas riktlinjer beträffande markanvändningen kunna tillgodoses genom att kommunöversikterna utvecklas vidare och genom att man vidtar de planeringsåtgärder i övrigt och de säkerställandeåtgärder som med hänsyn till riktlinjerna bedöms erforderliga.

Fiskets intressen bör på motsvarande sätt som i kustområdet ägnas ökad uppmärksamhet i den fortsatta planeringen för älvdalarna.

Jordbruk

Vissa fortsatta planeringsåtgärder behöver vidtas för att kravet på hushållning med jordbruksmarken skall kunna tillgodoses.

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 bör kommunerna upprätta områdesplaner för de tätorter som förväntas expandera och där konflikter med jordbruksintressena kan förutses. Områdesplanerna bör belysa hur det fortsatta samhällsbyggandet kan ske med beaktande av bl. a. kravet på att hushålla med jordbruksmarken. Sådan områdesplanering har i viss utsträckning påbörjats i länet. Länsstyrelsen och kommunerna bör gemensamt diskutera för vilka ytterligare områden och orter det är angeläget att sådant planeringsarbete genomförs.

För Luleå, Bodens, Piteå och Älvsbyns kommuner bör länsstyrelsen i enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 efter samråd med bl. a. lantbruksnämnden tillhandahålla ett aktuellt material som i ett regionalt perspektiv visar hur kravet på hushållning med jordbruksmarken fortlöpande beaktas i den kommunala planeringen.

Redovisning av jordbruksmarkens behandling och fritidsbebyggelsens utveckling

I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 skall frågor som rör hushållning med jordbruksmarken i hela länet och fritidsbebyggelsens utveckling i de områden i länet som berörs av den fysiska riksplaneringens geografiska riktlinjer redovisas särskilt av länsstyrelsen år 1982.

I det fortsatta arbetet med att fullfölja riktlinjerna för hushållning med mark och vatten bör i övrigt nedanstående särskilt beaktas.

Skogsbruk, naturvård och rennäringen

Olika uppfattningar i fråga om användningen av mark inom vissa delar av länet förekommer mellan skogsbruket, naturvården och rennäringen.

Skogsbrukets intressen bör ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet i kommunerna. Länsstyrelsen bör uppmärksamma de utgångspunkter som anges i PM 1978-09-07 rörande skogsbrukets behandling i det fortsatta planeringsarbetet. I promemorian anges bl. a. att förordnanden enligt naturvårdslagen kan behöva utfärdas om längre gående inskränkningar i skogsbruket än vad som följer av hänsynsreglerna i skogsvårdslagen bedöms nödvändiga. Förordnanden enligt naturvårdslagen kan särskilt behöva utfärdas till skydd för naturskogsområden. Särskild uppmärksamhet bör också ägnas åt frågan om hur skogsbruket bör bedrivas i fjällområdets randzon med hänsyn till naturvårdens intressen. I regeringens proposition om riktlinjer för skogspolitiken som avses att läggas fram under våren 1979 kommer bl. a. de allmänna hänsynsreglerna för skogsbruket att behandlas.

Vad gäller skogsbruket i de obrutna fjällområdena innebär riksdagens beslut (prop. 1977/78: 31, CU 1977/78: 8, rskr 1977/78: 99) att ytterligare reglering av skogsbruket inom berörda områden bör ske i takt med att erforderligt bedömningsunderlag utarbetas och efter samråd med berörda

parter. En sådan reglering torde ingå som en del i naturvårdsverkets och berörda länsstyrelsers fortsatta arbete med att skydda fjällområdenas naturvärden.

Rennäringens intressen är ofullständigt beaktade i vissa av de kommunöversikter och markdispositionsplaner som föreligger. Bl. a. har samråd med företrädare för rennäringen i flera fall inte kommit till stånd i den utsträckning som är erforderlig för att rennäringens intressen skall kunna beaktas tillräckligt. I enlighet med vad som anges i PM 1978-09-07 är vissa kommunöversikter inte lämpade att ligga till grund för kommande områdes- och detaljplanering såvitt avser samordningen med rennäringens intressen. Detta gäller i Norrbottens län kommunöversikterna för Arvidsjaurs, Bodens, Piteå och Kiruna kommuner.

För att arbetet med att säkerställa områden av riksintresse för naturvården och friluftslivet skall kunna underlättas är det angeläget att ett särskilt handlingsprogram för naturvården i länet upprättas.

Försvar

På Junkön i Luleå kommun kommer försvarsintressena samt naturvårdens och friluftslivets intressen i konflikt med varandra. Regeringen finner att flygvapnets målplats på Junkön t. v. bör behållas av de skäl som överbefälhavaren har åberopat. Det ankommer dock på överbefälhavaren att ytterligare låta undersöka möjligheterna att genom att disponera om den militära verksamheten frilägga så stor del som möjligt av Junkön eller hela Junkön för att tillgodose friluftslivets och naturvårdens intressen. En redovisning av dessa undersökningar bör kunna lämnas till regeringen vid samma tidpunkt som länsstyrelsen redovisar länsplanering 1980.

Det är angeläget att försvaret påskyndar utredningsarbetet rörande den planerade utvidgningen av skjutfältet sydväst om Bodens centralort.

Innehåll

Proposition ... 1
Propositionens huvudsakliga innehåll ... 1
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 17 april 1979 ... 2
1 Inledning ... 2
1.1 Bakgrund ... 2
1.2 Propositionens uppläggning och innehåll ... 3
2 Föredragandens överväganden ... 4
2.1 Inledning ... 4
2.2 Vissa anknytande utrednings- och reformarbeten ... 5
2.3 Arbetet med att fullfölja fastlagda riktlinjer ... 7
2.3.1 Allmänt om arbetet under planeringsskedet ... 7
2.3.2 Det fortsatta planeringsarbetet ... 12
2.3.3 Tätortsutveckling ... 17
2.3.4 Markhushållning, jordbruksmark ... 21
2.3.5 Fritidsbebyggelse ... 30
2.3.6 Primära rekreationsområden ... 38
2.3.7 Säkerställande av naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen ... 41
2.3.8 Industri m. m. ... 46
2.3.9 De fem särskilda redovisningsområdena ... 50
2.4 Den fysiska riksplaneringens betydelse vid handläggningen av enskilda ärenden ... 65
3 Hemställan ... 67
4 Beslut ... 68

Bilaga 1

Arbetet under planringsskedet och inkomma yttranden ... 1
1 Bakgrund ... 2
2 Planeringsarbetets resultat ... 3
2.1 Medverkan i arbetet ... 3
2.2 Planeringsarbetets innehåll ... 3
2.3 Remissinstansernas allmänna synpunkter på planeringsarbetet ... 6
3 Behandlingen av vissa verksamheter ... 8
3.1 Jordbruk ... 8
3.2 Skogsbruk ... 12
3.3 Fiske ... 14
3.4 Rennäringen ... 16
3.5 Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård ... 18
3.6 Fritidsbebyggelse och turism ... 21
3.7 Industri, gruvor och täkter ... 25
3.8 Energiförsörjning ... 27
3.9 Kommunikationer ... 29
3.10 Försvar ... 31
4 Planeringen inom områden med geografiska riktlinjer ... 32
4.1 Obruten kust ... 32
4.2 Högexploaterad kust ... 34
4.3 Övrig kust ... 36
4.4 Fjällen ... 37

4.5 Älvdalar ... 38
4.6 Insjöar ... 39
5 Planeringen inom de fem redovisningsområdena ... 41
5.1 Hogdalsnäset ... 41
5.2 Vänern ... 44
5.3 Skåne ... 48
5.4 Sydbillingen ... 56
5.5 Bråviken ... 62
6 Planeringsskedets resultat län för län ... 65
6.1 Stockholms län ... 65
6.2 Uppsala län ... 77
6.3 Södermanlands län ... 82
6.4 Östergötlands län ... 94
6.5 Jönköpings län ... 103
6.6 Kronobergs län ... 110
6.7 Kalmar län ... 117
6.8 Gotlands län ... 129
6.9 Blekinge län ... 142
6.10 Kristianstads län ... 148
6.11 Malmöhus län ... 159
6.12 Hallands län ... 171
6.13 Göteborgs och Bohus län ... 187
6.14 Älvsborgs län ... 200
6.15 Skaraborgs län ... 207
6.16 Värmlands län ... 216
6.17 Örebro län ... 223
6.18 Västmanlands län ... 230
6.19 Kopparbergs län ... 235
6.20 Gävleborgs län ... 245
6.21 Västernorrlands län ... 252
6.22 Jämtlands län ... 260
6.23 Västerbottens län ... 274
6.24 Norrbottens län ... 284

Bilaga 2

Redovisning av planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen ... 1
1 Allmänna utgångspunkter för det fortsatta arbetet med att fullfölja statsmakternas riktlinjer för hushållning med mark och vatten ... 2
1.1 Allmänt om fortsatt arbete inom ramen för fysisk riksplanering ... 2
1.2 Ställningstaganden till planeringsskedet som ankommer på regeringen ... 3
1.3 Huvudpunkter i det fortsatta arbetet med att fullfölja fastlagda riktlinjer ... 5
1.4 Länsstyrelsernas redovisning till regeringen av det fortsatta arbetet ... 7

2 Utgångspunkter för behandlingen av vissa verksamheter i det fortsatta planeringsarbetet ... 8
2.1 Jordbruk ... 8
2.2 Skogsbruk ... 12
2.3 Fiske ... 13
2.4 Rennäringen ... 13
2.5 Naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård ... 15
2.6 Fritidsbebyggelse och turism ... 17
2.7 Industri, gruvor och täkter ... 20
2.8 Energiförsörjning ... 21
2.9 Kommunikationer ... 23
2.10 Försvar ... 24
3 Regeringens beslut län för län ... 26
3.1 Stockholms län ... 26
3.2 Uppsala län ... 30
3.3 Södermanlands län ... 34
3.4 Östergötlands län ... 38
3.5 Jönköpings län ... 43
3.6 Kronobergs län ... 46
3.7 Kalmar län ... 48
3.8 Gotlands län ... 55
3.9 Blekinge län ... 60
3.10 Kristianstads län ... 63
3.11 Malmöhus län ... 68
3.12 Hallands län ... 73
3.13 Göteborgs och Bohus län ... 81
3.14 Älvsborgs län ... 89
3.15 Skaraborgs län ... 94
3.16 Värmlands län ... 99
3.17 Örebro län ... 104
3.18 Västmanlands län ... 108
3.19 Kopparbergs län ... 111
3.20 Gävleborgs län ... 118
3.21 Västernorrlands län ... 121
3.22 Jämtlands län ... 125
3.23 Västerbottens län ... 131
3.24 Norrbottens län ... 136

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1979